

AL. PHILIPPIDE

TĂLMĂCIRI DIN TEATRUL UNIVERSAL

editura minerva

AL. PHILIPPIDE
TĂLMĂCIRI DIN
TEATRUL UNIVERSAL

Ilustrația copertei: *Dumitru Verdeș*

AL. PHILIPPIDE

TĂLMĂCIRI DIN TEATRUL UNIVERSAL

Ediție și prefață de D. IVĂNESCU

EDITURA MINERVA

București, 1982

PREFAȚĂ

Despre tălmăcirile lui Alexandru Philippide s-au scris multe și bine-meritate cuvinte de laudă. Vladimir Streinu le găsea „însușiri artistice personale” care-l situau pe poet deasupra tuturor traducătorilor. Iar, recent, Geo Bogza, discutind această componentă a operei autorului *Visurilor în viietul vremii*, ne-a dat, cred, una din cele mai sugestive caracterizări: „Philippide nu este un traducător obișnuit, diletant sau competent, ci un geniu al traducerii, menit să se exprime pe sine și să-i exprime pe alții... El nu a făcut traduceri, ci și-a trăit viața — cum ar fi respirat — traducînd. Noroc al literaturii noastre, care nu știu dacă se va mai repeta a doua oară”¹.

Neîntrecut cunoscător al literaturii universale, asupra căreia ne-a lăsat pătrunzătoare observații, Philippide a făcut numeroase traduceri, atît din poezia cît și din dramaturgia străină. În ce privește poezia, rămîne inegalabilă tălmăcirea versurilor lui Charles Baudelaire. Volumul apărut în 1934 — *Flori alese* din *Les fleurs du mal*, a stîrnit admirația amatorilor de literatură cît și a criticii. Tot Geo Bogza, într-o serie de articole închinete memoriei poetului (vezi „România literară”, nr. 8—11/1979), remarcă atît harul cît și strădania lui Philippide ca traducător de poezie. Și ceea ce pentru neinițiați pare o erezie, Geo Bogza constata, la vremea respectivă, cu nedisimulată surprindere, că nu de puține ori traduceriile lui Philippide din Baudelaire au depășit ca valoare artistică textul original.

Cei care i-au studiat opera au remarcat vasta cultură, sistematic și riguros însușită, care l-a familiarizat cu literatura tuturor timpurilor și i-a permis să realizeze, printre altele, un impresionant număr de traduceri.

¹ Geo Bogza, *À la recherche du temps perdu (IV)*, în „România literară”, anul XII, nr. 11, 15 martie 1979, p. 7.

Dacă din poezia universală am amintit doar de Baudelaire, nu-i mai puțin adevărat că un alt volum, cel apărut în 1940, în tălmăcirea lui Philippide, cuprinzând versuri din Hölderlin, Novalis, Mörke și Rilke, a cucerit și el unanime aprecieri din partea cunoscătorilor. Pompiliu Constantinescu, într-un articol dedicat acestui eveniment, oprindu-se la „strălucitele mijloace de traducător” ale poetului, sublinia faptul că, mai ales, poema rîleană *Orfeu, Euridice, Hermes* aparține celor mai frumoase traduceri românești². În același sens se pronunță și Șerban Cioculescu, în studiul său din volumul *Aspecte lirice contemporane* (București, 1942) care, după ce s-a familiarizat cu „climatul liric al traducătorului” și cu „preferințele sale subiective”, face o analiză a principiilor ce l-au călăuzit pe Philippide în transpunerile sale, expuse de poet în *Introducerea* la volumul amintit mai înainte, și conchide că acesta are un „adevărat talent de traducător” iar traducerea „realizează idealul exactitudinii exemplare”³. Un sfert de secol mai târziu, Mihail Petroveanu, într-un medalion dedicat liricii lui Philippide, sugera că anii de studiu ai poetului, în țară și în străinătate, au reprezentat „ani de acumulare și meditație”. Asupra veridicității acestei păreri vom insista ceva mai încolo. Revenind la Mihail Petroveanu, trebuie spus că era foarte aproape de adevăr cînd îl așeza pe Philippide printre traducătorii cei mai de prestigiu, „ca un ghid al valorilor, dintre care unele nu erau consolidate în anii aceia nici pe propriul lor pămînt”⁴, datorită amplerelor sale cunoștințe „în cel puțin două domenii — francez și german”.

Pentru a reuși să aduci în limba proprie nestemate ale literaturilor străine, fără ca acestea să piardă din valoarea originalului, și să faci acest lucru la modul în care a făcut-o Al. Philippide trebuie, pe lângă o cunoaștere perfectă a domeniului și o metodă proprie. O astfel de metodă, pe care a folosit-o și atunci cînd era vorba de dramaturgie, o găsim expusă atît în introducerile la volumele de versuri ale autorilor traduși cit și în unele din eseurile sale literare, unul dintre acestea fiind cel intitulat *Poezie și mediocritate*. Aici Philippide susține că „limba poetică românească a ajuns să poată exprima absolut orice gîndire, orice nuanță, orice mlădiere lirică”⁵.

² Pompiliu Constantinescu, *Poeme de Hölderlin, Novalis, Mörke, Rilke*, în „Vremea”, anul XIII, nr. 604, 8 iunie 1941.

³ Șerban Cioculescu, *Poeme de Hölderlin, Novalis, Mörke, Rilke*, în *Aspecte lirice contemporane*, București, Editura „Casa Școalelor”, 1942, p. 137 și 142.

⁴ Mihail Petroveanu, *Studii literare*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 79.

⁵ Al. Philippide, *Poezie și mediocritate*, în *Considerații confortabile*, București, Editura Eminescu, 1970, p. 82.

Mai mult, el nu se sfiște să spună că uneori „tonuri mai șterse și mai puțin expresive din original capătă, în transpunere românească, o fețuială nouă și aceasta nu din intenția de a fețui a traducătorului, ci din însăși firea limbii românești, atît de potrivită pentru poezie”⁶. Metoda poetului, așa cum o definește Philippide, evită „traducerea juxtalinăară”, respectînd sensul poetic și structura metrică. „Traducătorul de versuri — spune el — trebuie să evite sensul literar, cuvînt cu cuvînt, traducerea juxtalinăară. Aceasta poate avea un folos didactic dar nu are nici o valoare poetică”⁷.

Cu alt prilej, vorbind de Alexandru Arnoux și Rainer Biemel, care au tradus în franceză *Faust* de Goethe, poetul, susținîndu-și propria metodă, afirma că cei doi „nu s-au condus după principiul literalității, al exactității lexicale, ci după acela al echivalenței de sens și de ton, principiu mult mai greu de realizat decît acela al strictei traduceri literare”⁸.

După ce știm toate acestea ni se pare firesc ca citind versurile lui Baudelaire sau Rilke în versiunea lui Philippide să întîlnim o transpunere liberă în care însă poezia textului rămîne neschimbată în firea ei. Ea oferă plăceri de lectură atît aceluia care știe originalul, cît și aceluia care nu are acces la el, și aceasta pentru că îndeplinește principala calitate ce o reclamă o traducere în versuri, și anume de a nu lăsa impresia că ai în față o traducere. Performanța nu-i la îndemîna oricui, presupunînd o vocație poetică deosebită pe care Philippide o are din plin.

Dar, așa cum spuneam mai înainte, Alexandru Philippide a îmbogățit literatura românească și cu nestemate ale dramaturgiei universale. Din repertoriul său nu lipsesc piesele lui Shakespeare, Molière, Lessing, Heine, Ibsen, Schiller, Th. Mann ș.a. Cum s-a născut această pasiune a lui Philippide pentru teatru nu-i greu de ghicit. Cititor înverșunat de la o vîrstă foarte fragedă, la cincisprezece ani compunea o dramă în cinci acte, în versuri după propriile-i mărturisiri⁹, avînd la dispoziție biblioteca distinsului său tată, filologul Al. Philippide, poetul a profitat, printre altele, și de un prilej de excepție; de a participa, în perioada anilor 1916—1918, la spectacolele date de cele trei naționale, București, Craiova și Iași, primele două evacuate în fosta capitală a Moldovei din cauza războiului. În acest fel tot ce avea mai bun, la acea dată, țara noastră, în materie de artă dramatică se afla la Iași și e greu de închipuit ca tînărul Philippide să nu fi văzut *Dezertorul*

⁶ Idem.

⁷ Ibidem, *Flori de poezie străină răsădite în românește*, București, Editura Eminescu, 1973, p. 6.

⁸ Ibidem, *Note despre Faust*, în *Considerații confortabile*, București, Editura Eminescu, 1970, p. 178.

⁹ Ibidem.

și *Patima roșie* de Mihail Sorbul, *Pe aicea nu se trece* de Mircea Rădulescu și Corneliu Moldovanu, *Învierea lui Ștefan cel Mare* și *Doamna lui Ieremia* de Nicolae Iorga, *În întuneric* de N. N. Beldiceanu, *Zilele vesele după război* de M. Sadoveanu, *Trandafirii roșii* de Zaharia Birsan, *Domnul notar* de Octavian Goga, vorbind doar de lucrările românești, în interpretarea străluciților actori Aglae Pruteanu, Marioara Ventura, Maria Ciucurescu, Elvira Popescu, Lucia Sturdza-Bulandra, Maria Filotti, Tanți Cutava, C. I. Notara, I. Brezeanu, Ion Manolescu, Tony Bulandra, Al. Critico, State Dragomir etc. Peste toate acestea este demn de reținut că profesorul Al. Philippide făcea parte, în acei ani, din Comitetul de lectură al Naționalului din Iași¹⁰. Nici nu s-ar explica altfel această apropiere de sala de spectacole care, doi ani mai târziu, în 1920, l-au făcut să semneze, în paginile prestigioasei reviste „Viața românească”, primele cronici dramatice dedicate, firesc, interpretărilor trupei ieșene: la *Constructorul Solness* de Ibsen și *Rodia de aur* de Al. O. Teodorescu și Adrian Maniu, pe ultima considerînd-o ca „adevărată deschidere a stagiunii” pentru că după cîțiva ani buni „în sfîrșit, scena noastră ne înfățișează o piesă originală nouă”¹¹.

Această dragoste față de teatru l-a întovărășit toată viața și nenumăratele sale tălmăciri probează afirmația noastră. O listă completă a traducerilor din dramaturgia străină realizate de către Philippide, nici nu există. Și asta pentru faptul că o parte din ele, din motive pe care vom încerca să le lămurim în cele ce urmează, n-au văzut niciodată lumina tiparului. Este vorba aici de acele traduceri pe care poetul le-a făcut, în perioada interbelică, pentru Teatrul Național din Iași și care, în cea mai mare parte au fost incluse în volumul de față. Prezentate în manuscris, după obiceiul timpului, pentru a primi avizul Comitetului de lectură, ca să poată fi jucate, ele au rămas în biblioteca instituției ieșene, de unde, prin anii 1950, împreună cu o bogată colecție de programe, au ajuns la Arhivele Statului. O cercetare sumară ne-a permis, pentru început, descoperirea uncea din traduceri pe care poetul o considera dintre cele mai reușite¹² tălmăciri ale sale. Aceasta este *Minna von Barnhelm*, de Lessing, a cărei transpunere în româ-

¹⁰ Profesorul Al. Philippide a fost membru în Comitetul de lectură de la Teatrul Național din Iași în perioada 25 mai 1916–22 aprilie 1922. Vezi Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 404, f. 23 și dosar 415, f. 14–15.

¹¹ Al. A. Philippide, *Cronica teatrală. Iași*, în „Viața românească”, anul XII, 1920, p. 285.

¹² D. Ivănescu, *Lessing, Minna von Barnhelm, în traducerea lui Alexandru Al. Philippide*, în „Convorbiri literare”, nr. 3, 20 martie 1979, p. 16.

nește a intenționat-o și Titu Maiorescu pe vremea studiilor sale la Viena ¹³. Premiera piesei, pentru că ea a fost jucată pe scena Naționalului ieșean, a avut loc la 14 decembrie 1929 și s-a bucurat de o prestigioasă distribuție, din care n-au lipsit interpreții I. A. Nosec (maiorul von Tellheim), Eugenia Vasilescu (Minna von Barnhelm), Constantin Ramadan (Just), Margareta Baci, Constantin Protopopescu, Constantin Sava ș.a. Mai mult, renumitul director de scenă Aurel Ion Maican a încercat atunci o regie îndrăznească ce permitea patru locuri de acțiune simultană ¹⁴, iar decorurile au fost realizate de nu mai puțin celebrul pictor scenograf Theodor Kiriacoff.

Scrisă la 1763, la puțin timp după războiul de șapte ani, pe cînd Lessing se afla la Breslau ca secretar al generalului Tauenzien, *Minna von Barnhelm* reflectă cu fidelitate spiritul friderician, prusac și militar al vremii. Atent observator al realităților contemporane, fire lucidă și neastîmpărată, liber de prejudecăți, dușman al modelelor convenționale ale teatrului francez, fondator al teatrului național german, estetician de înaltă ținută, Lessing „a avut dreptate — spune Al. Philippide — să lupte împotriva influenței teatrului clasic și să respingă poezia lui Racine. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea literatura germană avea nevoie să se curețe de influența clasică pentru a deveni ea însăși” ¹⁵. Eroii piesei sale, maiorul Tellheim, figură nobilă, care ține atît de mult la onoarea sa, adeptul unui stoicism sever, și tînăra și frumoasa Minna, care reușește să-și cenzureze prea bine sentimentele atunci cînd e vorba să-și reciștige iubitul, ni se par reci, schematice și mai puțin reușite decît personajele din planul al doilea, aventurierul Riccaut, ordonanța Just, vagmistru Werner, camerista Francisca sau hotelierul, care sînt atît de vii și de asta atît de populare în țara autorului.

În 1929, director al Teatrului Național din Iași era profesorul Iorgu Jordan, cel care, după cum reiese din programul spectacolului ca și din cronicile vremii, a susținut în fața publicului o „substanțială și judicioasă” ¹⁶ prelegere despre rolul lui Lessing în istoria literaturii universale. Cuvintele sale, ca și traducerea poetului Philippide, constituiau omagiul pe care ieșenii îl aduceau dramaturgului german la împlinirea a două secole de la nașterea lui. Jucată cu o frecvență bogată în perioada 1929—1931, consi-

¹³ Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice*, București, 1936, vol. I, p. 94.

¹⁴ Arh. St. Iași, Colecția „Foi volante”, programe de teatru, stagiunea 1929—1930, f. 38.

¹⁵ Al. Philippide, *După o citire din Racine*, în *Scrieri*, vol. III, București, Editura Minerva, 1978, p. 386.

¹⁶ O.B. [Octav Botez], *Cronica teatrală. Iași*, în „Viața românească”, nr. 11—12/1929, p. 182.

derată un adevărat succes al acelor ani, *Minna von Barnhelm* a fost reintrodusă temporar în repertoriu în 1935 iar mai târziu, în stagiunea 1941—1942, cu o distribuție parțial schimbată, piesa a fost reluată, folosindu-se aceeași traducere. Nimerit prilej pentru profesorul N. I. Popa de a sublinia, în programul spectacolului, „calitățile literare ale textului și ale traducerii” ca și „regia excepțională”¹⁷. Trebuie spus însă că textul folosit în 1941 a suferit unele mărunte modificări operate de directorul de atunci al Naționalului ieșean, istoricul Andrei Oțetea. Dealtfel, reintroducerea în repertoriu a operei lui Lessing s-a datorat intervenției lui Oțetea către Direcția generală a teatrelor de la care a primit avizul favorabil al scriitorului Liviu Rebreanu¹⁸. Pentru volumul de față am dat versiunea lui Philippide, neținând cont de modificările făcute pe manuscrisul poetului. Și în anii 1941—1943 *Minna von Barnhelm* s-a bucurat de o bună primire din partea publicului ieșean, lucru ce reiese cu claritate din lista¹⁹ zilnică a spectacolelor și a rețetelor făcute, la piesa scriitorului german obținându-se sumele cele mai mari.

Într-un articol intitulat *Note despre Shakespeare*, Alexandru Philippide, după un excurs în literatura engleză premergătoare apariției genialului dramaturg, face unele considerații referitoare la opera acestuia, care trădează imediat pe omul cu o solidă cultură universală. Ocupându-se, printre altele și de *Negușătorul din Veneția*, Philippide plasează piesa în prima perioadă de creație a dramaturgului englez, alături de *Romeo și Julieta* și *Visul unei nopți de vară*. Primele două au, după părerea sa, foarte multe puncte comune; poezia este nota dominantă, textul se citește și se recitește „ca o operă făcută să fie citită, nu jucată”, oamenii au „un fel de a vorbi metaforic”, de cele mai multe ori ei exprimă „adevăruri generale”. *Romeo și Julieta*, spune Al. Philippide, „e povestea unei iubiri pe care o paște nenorocirea și care se isprăvește tragic”, *Negușătorul din Veneția*, „la limita dintre comedie și dramă, e povestea dragostei care, trecind peste obstacole, se împlinește armonios”²⁰. Shylock, figura centrală a piesei lui Shakespeare, care pretinde, drept clauză a neindeplinirii unui contract, o jumătate de oca de carne din trupul debitorului este înfățișat „tragico-comic și caricatural”²¹. Tot Philippide susține într-un alt eseu, *După o citire din Racine*,

¹⁷ Arh. St. Iași, Colecția „Foi volante”, programe de teatru, stagiunea 1941—1942, f. 43.

¹⁸ Ibidem, fond Teatrul Național Iași, dosar 702, f. 16 și 31.

¹⁹ Ibidem, dosar 682, f. 32.

²⁰ Al. Philippide, *Note despre Shakespeare*, în *Studii de literatură universală*, București, 1966, p. 74—75.

²¹ Ibidem, *Deschidere cu Shakespeare*, în *Scriveri*, vol. III, Editura „Minerva”, București, 1978 p. 476.

că mai ales comedia, marea comedie de caracter, este într-adevăr creatoare de tipuri și că Molière este un mare creator de tipuri al literaturii moderne iar la Shakespeare, singurul tip perfect este Shylock, personaj de comedie ²².

Desăvârșit cunoscător al operei shakespeariene, Al. Philippide a arătat o dragoste justificată față de opera dramaturgului englez și prin aceea că și-a început seria traducerilor pentru Teatrul Național din Iași, încă din perioada studiilor pariziene, cu piesa *Neguțătorul din Veneția*. Sint mai multe indicii care converg către aceasta. La începutul lui august 1924 sosesc în capitala Franței, pentru studii, Aurel Ghițescu, actor și societar al Teatrului Național din Iași, împreună cu colega lui, Soroana Țopa. Cu acest prilej, printre spectacolele pe care cei doi le văd la Paris, probabil și în compania lui Philippide, se numără și *Neguțătorul din Veneția*, în interpretarea teatrului „Odéon”. Aurel Ghițescu a executat o copie după traducerea pe care poetul o pregătea pentru teatrul ieșean și pe ea a făcut unele note marginale, cu referire, mai ales, la chestiuni de regie. Copia lui Ghițescu, avind ca dată 11 decembrie 1924, conține corecturi, care sint, cu certitudine, avind în vedere grafia, ale lui Philippide, exemplarul actorului fiind identic cu manuscrisul poetului. După o lună de zile, la 22 ianuarie 1925, direcția Naționalului din Iași trimitea, celor doi actori aflați în străinătate, salariile împreună cu suma de 300 franci „pentru a plăti domnului Philippide traducerile pieselor *Shylock* și *L'Amour* ²³. Firese era ca în stagiunea imediat următoare cele două piese să-și găsească locul în repertoriul teatrului ieșean. Un proces-verbal ²⁴ al comitetului de lectură, care avea ca principală atribuție selecționarea lucrărilor dramatice și întocmirea repertoriului, din 25 aprilie 1925, ne informează că în stagiunea 1925—1926 se vor juca la Iași, printre altele, *Shylock*, *Dacă aș vrea*, de Paul Géraudy și Robert Spitzer, o altă traducere a lui Philippide, și *L'Amour* de H. Kistmaeckers. Să fie opera dramaturgului francez, *L'Amour*, piesa de care amintea documentul mai sus pomenit? Sintem tentați să dăm un răspuns afirmativ și vom vedea imediat de ce. Cert rămîne însă un lucru, niciuna din ele nu a văzut lumina rampei în stagiunea proiectată. Un an mai tirziu, la 30 mai 1926, cele trei traduceri ale lui Philippide sint din nou programate ²⁵ și, la fel ca în precedentul an, amintite în repertoriul stagiunii. O cercetare atentă a colecției de programe teatrale și a presei din acea vreme ne convinge însă că doar *L'Amour* și *Dacă aș vrea* au fost prezentate spectatorilor ieșeni.

²² Ibidem, *După o citire din Racine*, p. 385.

²³ Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 447, f. 12.

²⁴ Ibidem, dosar 459, f. 42.

²⁵ Ibidem, dosar 474, f. 28 și 46—47.

Ziarul local *Opinia*, din 12 august 1926, anunța că piesa celor doi francezi, Paul G r ldy  i Robert Spitzer, *Dacă a  vrea*, de l fel o produc ie relativ nouă, după cum aflăm din „Adevărul literar  i artistic”, din 15 iunie 1924, aflată in pregătire pentru stagiunea care se apropie, se va bucura de o distribu ie prestigioasă din care nu lipseau actorii I. A. Nosec, Aurel Ghițescu, Bruno Braesky, Any Braesky, Milu  Gheorghiu  .a. *Dacă a  vrea*, purtind  ndeozebi pecetea personalităţii lui Paul G r ldy, a cărui calitate principală era studiul fin  i discret al iubirii, a avut o bună primire. După premieră, care a avut loc la începutul lui februarie 1927, cronicarul dramatic al „Opinie ” scria despre *Dacă a  vrea* că e o „piesă bună  i cu me te ugire construită”²⁶ iar interpret rea era apreciată ca cea mai reu it  din acea stagiune. Acela i ziar, la rubrica dedicată teatrului, in numărul său din 4 ianuarie 1927, in avanpremieră la spectacolul cu *L'Amour*, atrăgea aten ia spectatorilor că piesa dramaturgului austriac a avut un succes deosebit la Paris, pe scena teatrului „Porte St. Martin”  i că direc ia Naționalului din Iași spera într-un rezultat similar, cu atât mai mult cu c t  i dădeau concursul C. Vernescu-Vilcea, A. Ghițescu, Lucia Popescu, Maria Ghițescu etc. At t *Dacă a  vrea* c t  i *L'Amour*, piese cu o problematică asemănătoare, au fost reprogramate  i in stagiunile care au urmat, lucru atestat de documentele existente in arhiva teatrului. Revenind la întrebarea noastră de mai sus credem, după cele arătate pin  acum, de i avem puține date, că traducerea piesei *L'Amour* a lui Kistemaekers  i aparține tot lui Philippide; altfel cum s-ar explica această coinciden   între piesa aflată in repertoriul teatrului ieșean  i documentul emis de aceea i institu ie pe numele poetului drept plată a dreptului de traducător, la o tălmăcire av nd acela i nume?  n volumul nostru n-a intrat niciuna din cele două transpuneri de care am vorbit pin  acum: *L'Amour*, pentru că n-am găsit manuscrisul, iar *Dacă a  vrea*, pentru că s-a păstrat sub forma unei copii despre care nu avem certitudinea că s-a făcut conform traducerii lui Philippide. Ambele lucrări, scrise in 1924, fac parte din literatura contemporană cu care Philippide a venit in contact  i care avea succes la Paris, numele autorilor av nd la acea dată o anume rezonan  .  n aceea i situație se află o altă piesă din volumul nostru, a autorului german cu vederi de stînga Walter Hasenclever, *Un domn bine*, apărută in 1927.

 n 1924, la Paris, apărea o nouă traducere din engleză a comediei shakespeareane *Shylock*, in versiunea traducătoarei Lebrun-Surdy. Nu e exclus ca această versiune să fi fost folosită de Philippide, aflat, a a cum am

²⁶ „Opinia”, anul XXIII, nr. 5908, din 4 februarie 1927.

arătat mai înainte, la acea dată, în capitala Franței pentru studii. Și, reluînd discuția despre *Neguțătorul din Veneția* trebuie spus că nici stagiunea 1927—1928 n-a fost mai favorabilă ca precedentele pentru traducerea lui Philip-pide deși, este știut, la începutul lunii mai a anului 1928 o acțiune pe plan internațional, cu puternic ecou și în țara noastră, care avea în vedere comemorarea lui Shakespeare cît și stringerea unor fonduri în sprijinul reconstruirii teatrului din Stratford on Avon — orașul unde s-a născut și a fost înmormintat marele dramaturg — ar fi putut facilita drumul traducerii poetului român către scena ieșeană. Dar a trebuit să mai treacă cîțiva ani și abia în stagiunea 1933—1934 *Neguțătorul din Veneția*, alături de *Hamlet*, *Othello* și *Femeia îndărătnică*, a putut să intre în repertoriul permanent al Teatrului Național din Iași. Nici de acum încolo însă *Shylock* nu va avea un tratament mai fericit. Despre ce e vorba? La 24 aprilie 1934, direcția teatrului, printr-o adresă²⁷ trimisă Ministerului de Finanțe, solicita reducerea impozitului către stat la minimum 10% cu prilejul spectacolului ce urma să fie dat cu *Neguțătorul din Veneția* de Shakespeare, la sfîrșitul lunii mai, la ștrandul din Iași (spectacol pe apă!); cererea era motivată de faptul că banii strînși cu acest prilej urmau să fie folosiți pentru repararea imobilului instituției care reclama accastă favoare. Dar din planurile și munca regizorului Ion Sava, cel care contribuise atît de mult la revoluționarea artei scenice românești, nu s-a ales, pînă la urmă, nimic. Patru ani mai tîrziu, la începutul lui 1938, *Neguțătorul din Veneția* a fost incredințat lui Aurel Ghițescu, în calitate de regizor și de interpret al rolului principal, Bruno Braesky trebuia să joace pe Antonio iar pictor scenograf era Th. Kiriacoff, de la care ne-au rămas cinci desene în acuarelă pentru această piesă a lui Shakespeare²⁸. Premiera trebuia să aibă loc la 22 martie 1938, presa locală făcînd elogioase prezentări spectacolului ce urma să fie dat de actorii Naționalului ieșean. Dar, în ultimul moment, din diverse motive, s-a renunțat iarăși la *Shylock* în favoarea unei alte lucrări de Shakespeare, *Othello*, în regia lui G. M. Zamfirescu. Abia după cincisprezece ani de la traducere, spre sfîrșitul anului 1940, un alt document de arhivă²⁹ ne convinge că, deși stagiunea 1940—1941 începuse de mult, piesa dramaturgului englez, la sugestia conducerii Teatrului Național, a profesorului Andrei Oțetea, cel care insistase și pentru reluarea operei lui Lessing, *Minna von Barnhelm*, a fost programată pentru lunile noiembrie-decembrie 1940.

²⁷ Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 581, f. 12 și dosar 576, f. 62.

²⁸ Ibidem, dosar 650, f. 51—55; dosar 651, f. 8, 48—50; dosar 642, f. 64; dosar 643, f. 12; dosar 830, f. 89 și 93 v.

²⁹ Ibidem, dosar 683, f. 4, 9—13.

În acest interval *Neguțătorul din Veneția*, în transpunerea lui Al. Philippide, este jucată de unsprezece ori. Era a treia versiune oferită scenei ieșene, prima fusese interpretată în stagiunea 1889—1890, iar a doua, în timpul directoratului lui M. Sadoveanu, în anii 1913—1914.

Ne-am permis un comentariu mai amănunțit privitor la istoricul acestei tălmăcirii făcute de Al. Philippide pe de o parte avînd în vedere pasiunea sa față de marele dramaturg, lucru evidențiat de studiile ce i le-a consacrat, iar pe de altă parte pentru că o confruntare a textului piesei cu traducerele făcute pînă acum, și mai ales cu cele care au girul unor personalități, dintre care nu putem omite pe aceea purtînd semnătura lui Gala Galaction, poate sugera interesante comparații, începînd de la ordinea scenelor și pînă la claritatea și poezia traducerii.

Așa după cum am văzut pînă acum, tălmăcirile lui Philippide pentru Teatrul Național din Iași au fost făcute în perioada cînd poetul se afla în străinătate la studii și, fără teamă de a exagera, le considerăm dintre cele mai reușite din întreaga sa carieră de traducător. Multe dintre ele, deși nu toate, după cum vom arăta mai tîrziu, au fost prezentate publicului. Stagiunea 1929—1930, cînd a fost montată prima dată *Minna von Barnhelm*, pare să fie deosebit de fructuoasă, atît pentru scena ieșeană cît și pentru traducerele oferite de poet teatrului nostru. Din colecția de programe a Teatrului Național reiese că la 21 ianuarie 1930 a avut loc premiera piesei *Un domn bine* de W. Hasenclever³⁰, un autor jucat atunci pentru prima oară în România. Comedia dramaturgului german, despre care se spune că alături de Franz Werfel, Georg Kaiser, Ernst Toller au înnoit dramaturgia germană, dîndu-i un conținut de răzvrătire și neconformism, o ascuțită satiră la adresa societății contemporane,— eroul principal realizează un birou comercial pentru specularea sentimentelor omenesci și obține profituri fabuloase — în care a excelat Miluță Gheorghiu în rolul lui Möbius, a cîștigat aprecierea spectatorilor și a criticii. Această satiră ușoară la adresa potențailor finanței și a automatismului vieții moderne a mai avut printre interpreți pe C. Vernescu-Vilcea, C. Sava, I. C. Damira, Margareta Baciuc, Eugenia Vasilescu, Athena Marcopol ș.a. Din literatura germană contemporană, așa de puțin cunoscută la noi, după părerea lui Philippide, exprimată în interviul³¹ acordat reporterului „Adevărului literar și artistic” cu prilejul întoarcerii sale din străinătate, motiv pentru care s-a și angajat să publice în paginile revistei mai sus menționată o rubrică de literatură ger-

³⁰ Ibidem, Colecția „Foi volante”, programe de teatru, stagiunea 1929—1930, f. 60.

³¹ A.Z., *De vorbă cu d. Alexandru A. Philippide*, în „Adevărul literar și artistic”, anul IX, nr. 443, 2 iunie 1929, p. 1—2.

mană, poetul român ar fi dorit să mai traducă piesa *Cömodie um Rosa* de Fred Antoine Angermayer, pe care îl cunoscuse personal și a cărui lucrare avusese un frumos succes în străinătate. Vorbind, cu același prilej, despre expresionismul german îl considera reușit în măsura în care s-a autodepășit, adevărații lideri ai curentului, autori ce vor rămâne în literele germane, erau, după opinia celui intervievat, Georg Kaiser, Walter Hasenclever și Bertold Brecht.

Tot la începutul anului 1930, în 18 martie, spectatorilor ieșeni le-a fost prezentată o altă traducere din dramaturgia universală: *Burghezul gentilom*, de Molière. Într-o declarație făcută presei cu câteva zile înainte de premieră, valorosul director de scenă Aurel Ion Maican, cel care avea în vedere, în activitatea sa regizorală, spiritul operei și nu litera ei, afirma următoarele: „În prezent lucrez la fastuoasa realizare, de mare spectacol, *Burghezul gentilom* de Molière. Va fi o seară de artă, premiera de marțea viitoare, o seară pe care de mult am făgăduit-o ieșenilor”³². Și Maican s-a ținut de cuvânt, nu numai prin montarea în proscenium a *Burghezului gentilom*, pentru ca fundalurile decorative să poată fi schimbate rapid dintr-o simplă manevră a luminii, dar și printr-o înlăturare a convenției existente asupra comediei lui Molière. Traducerea lui Philippide s-a bucurat de succes pentru că în stagiunea următoare, 1930—1931, *Burghezul gentilom* a fost din nou introdusă în repertoriu³³. Același lucru s-a întâmplat cu *Un domn bine*³⁴ care, avînd de această dată și pe Any Braesky printre interpreți, a fost reprogramată în stagiunea 1931—1932.

Fără discuție că acest succes al actorilor ieșeni se datora în mare parte și traducerilor de o deosebită realizare artistică ale lui Philippide și este cu atît mai mare meritul său cu cît în epocă s-au auzit destul de des glasurile oamenilor de teatru îndreptate împotriva traducătorilor de ocazie. Mihai Sevastos, cronicarul specializat al „Vieții românești”, într-un articol³⁵ publicat în 1924, considera aceste traduceri, în egală măsură, o ofensă adusă atît limbii române cît și lucrării originale care, de foarte multe ori, din cauza mutilărilor făcute de traducător, reușea un răsunător eșec, după ce, în străinătate, pe diferite scene, înregistrase succese notabile. Printre lucrările

³² Arh. St. Iași, Colecția „Foi volante”, programe de teatru, stagiunea 1929—1930, f. 98.

³³ Ibidem, fond Teatrul Național Iași, dosar 680, f. 2.

³⁴ Ibidem, Colecția „Foi volante”, programe de teatru, stagiunea 1931—1932, pp. 109—110.

³⁵ Mihai Sevastos, *Cronica teatrală. Iași*, în „Viața românească” nr. 11/1924, p. 307.

dramatice astfel maltratate s-au aflat, nu de puține ori, cele purtând semnătura lui Molière, după părerea cronicarului de la „Cuvîntul liber“, N. Davidescu, cărora, într-un spectacol bucureștean „le-au răpit savoarea“ și n-au avut parte pe românește „de o frază decent de gramaticală“³⁶.

În 1931, sub directoratul scriitorului Ionel Teodoreanu, *Burghetul gentilom* devine una dintre piesele de rezistență ale actorilor ieșeni. Jucată cu prilejul diferitelor turnee prin țară, ca de exemplu cel întreprins la Timișoara, considerat drept „un succes românesc unic în capitala Banatului“, a avut un asemenea ecou încît, la invitația directorului general al teatrelor actorul Constantin Ramadan, unul dintre interpreții principali ai comediei lui Molière, a dat viață eroului său pe scena Teatrului Național din București. Datorită acestui adevărat eveniment, Ionel Teodoreanu i-a scris, la 10 septembrie 1931, directorului general să trimită rolul lui Ramadan la *Burghetul gentilom*, pentru că teatrul din Iași utilizează traducerea lui Philippide, care se deosebește de cea folosită în capitală³⁷. Din nefericire n-am reușit să găsim manuscrisul original al traducerii lui Philippide sau o copie a lui, făcută pentru uzul actorilor, așa cum avem pentru celelalte piese. Dealtfel, din cele zece tălmăciri din dramaturgia universală, făcute de Al. Philippide, în deceniul al treilea al acestui secol, pentru teatrul din Iași, la trei dintre ele, *L'Amour*, de H. Kistmaeckers, *Burghetul gentilom*, de Molière și *Misterul camerei galbene*, adaptare după celebrul roman polițist al lui Gaston Leroux, încă, nu avem manuscrisul. Acesta este și motivul pentru care nu le-am putut include în volum. Cea de a patra piesă, *Dacă aș vrea*, de Paul Gêrally și Robert Spitzer, am arătat cu un alt prilej din ce motive am renunțat la ea.

Am menționat mai înainte dramatizarea după romanul lui Gaston Leroux, *Misterul camerei galbene*, tradusă de Philippide. Cîteva amănunte despre ea, atît cît ne permit informațiile de arhivă, le considerăm necesare. La 30 aprilie 1931 Ionel Teodoreanu a încheiat un contract de reprezentare a acestei piese cu „Asociația autorilor dramatici români“, iar în stagiunea care a urmat, 1931—1932, a fost introdusă în repertoriul teatrului. De la această dată și pînă la începutul războiului, cu o frecvență foarte regulată, a fost programată stagiune de stagiune. Nu era prima dată, în toamna anului 1931, cînd publicul ieșean se întîlnea cu *Misterul camerei galbene*, o parte din el avusese prilejul să o vadă în anii 1912—1913, cînd teatrul era condus de Mihail Sadoveanu. Dar poate n-am fi insistat cu prezentarea acestei piese

³⁶ N. Davidescu, *Cronica dramatică*, în „Cuvîntul liber“, seria a II-a, anul I, nr. 11, din 5 aprilie 1924, p. 20.

³⁷ Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 533, f. 74.

dacă un document din arhiva teatrului ieșean, în care e pomenită și ea, nu ne-ar fi dat o informație prețioasă privind celelalte tălmăcirii ale lui Philippide, informație care sprijină ipoteza noastră conform căreia traducerea lui Philippide pentru teatrul din Iași au fost făcute în timpul când se afla în străinătate pentru studii. În 1938, direcția Naționalului ieșean, pentru o mai bună evidență a traducerilor solicitate pentru scena sa, întocmește două tabele:³⁸ primul cuprindea piesele de teatru traduse, plătite și ne jucate, iar al doilea conținea piesele traduse, plătite și jucate. Ambele tabele se refereau la perioada 1931–1937. În primul tabel, la anul 1931, Philippide e menționat doar cu *Misterul camerei galbene*, iar în celălalt numele său nu apare deloc. Asta înseamnă că ultima transpunere oferită de poet Naționalului e piesa lui Gaston Leroux. Cum și de ce a făcut această traducere e greu de spus. Nu-i exclus să-i fi plăcut intriga piesei polițiste, pentru că părerea sa despre autor a exprimat-o foarte clar cu prilejul unui eseu despre *Meșteșugul francez și literatura noastră*. „Nici o literatură, scria Philippide, nu posedă arta compoziției în aceeași măsură ca literatura franceză. Faptul e atât de evident, încît e destul să compari marii scriitori din alte literaturi cu un scriitor francez de duzină pentru a constata imediat deosebirea. Dostoevski scrie, din acest punct de vedere, mai prost decît Gaston Leroux”³⁹.

Este momentul să vorbim, acum, despre ultimile trei manuscrise ale lui Philippide. Toate au o notă comună: n-au fost jucate niciodată, deși, după cum vom vedea, s-a intenționat acest lucru. Ele sînt traduceri din H. Ibsen, Romain Rolland și M. Maeterlinck, ale căror piese, în ordine, *Peer Gynt*, *Lupii* și *Monna Vanna*, ca și cele amintite pînă acum, fac parte din colecția de „Manuscrise” a Arhivelor Statului din Iași. O lectură atentă ne-a convins, dacă mai era nevoie, de calitățile de traducător ale lui Al. Philippide, amintite mai înainte. De asemenea, consultînd lucrările de specialitate, am ajuns la concluzia că în ce privește lucrările dramatice *Peer Gynt* și *Lupii*, Al. Philippide este primul care le-a tradus în românește. Aceeași întîietate o deține și asupra comediei lui W. Hasenclever, *Un domn bine*. Și, înainte de a trece mai departe, să precizăm că niciuna din aceste traduceri nu este menționată în lucrările dedicate lui Philippide și nici în *Bibliografia literaturii române* de sub redacția lui Tudor Vianu. Singurul care amintește o parte din ele este George Muntean, într-un articol dedicat

³⁸ Ibidem, dosar 658, f. 89–91.

³⁹ Al. Philippide, *Meșteșugul francez și literatura noastră*, în *Cănsiderații confortabile*, București, Editura Eminescu, 1970, p. 69.

memoriei poetului, ocazie cu care afirmă că Al. Philippide ar fi dorit să le tipărească, dar investigațiile sale, făcute de mai mult timp, s-au dovedit zadarnice⁴⁰.

Menna Vanna, opera poetului flamand Maeterlinck, a făcut parte, încă de la începutul acestui secol, din repertoriul permanent al oricărui teatru serios din România. La Iași, în stagiunea 1902—1903, rolul principal al piesei l-a interpretat Agatha Birsescu, fiind acompaniată de Petru Sturza și C. Mărculescu. Mărioara Voiculescu, în 1921 și Maria Ventura, în 1934, au reușit interpretări memorabile în rolul Monnei Vanna, prima dintre ele culegând binemeritate aplauze și pe scena ieșeană cu prilejul spectacolului⁴¹ din 21 noiembrie 1921. Și traducerea lui Philippide a avut, conform datelor extrase din presa vremii, programele de spectacole, arhiva teatrului, listele de repertorii, la un moment dat, șansa să apară pe afișul Naționalului. O ședință a comitetului de lectură⁴², prezidată de profesorul Ioan Petrovici, din 7 aprilie 1930, a stabilit ca din repertoriul permanent să facă parte, printre altele, *Burghetul gentilom*, de Molière și *Monna Vanna*, de Maeterlinck, lucru devenit realizabil doar pentru prima dintre piese. O altă încercare, făcută în anul imediat următor, a avut, pentru drama lui Maeterlinck, același rezultat.

În 1939, cu prilejul împlinirii unui secol și jumătate de la revoluția franceză, în paginile revistei „Viața românească”, sub semnătura lui Al. Philippide și Mihail Sebastian, apăreau două articole dedicate evenimentului. Atât Philippide, în *Repercusiuni în literatură ale Revoluției*, cit și Sebastian în *Revoluția franceză și teatrul*, susțineau că cele petrecute în urmă cu cincisprezece decenii în Franța n-au avut o influență imediată asupra literaturii și că a trebuit să treacă o bună bucată de timp ca problemele pe care le-au pus și pregătit acei ani zbuciumați să-și facă efectul, din punct de vedere al stilului, al structurii și al orientării literaturii. Din categoria lucrărilor închinată revoluției franceze face parte și piesa lui Romain Rolland, *Lupii*; prima din opera sa cu care începe seria scrierilor dramatice avînd ca subiect acest moment din istoria Franței. I-au urmat, *Danton*, *Triumful rațiunii* și *14 Iulie*, toate jucate în Paris la începutul acestui secol.

Lupii, are o acțiune palpitantă, un dialog alert, o adevărată încrucișare de spade, la propriu și la figurat, care o recomandă (de minune pentru scenă. O traducere de cea mai bună calitate convinge de la primele rînduri

⁴⁰ George Muntean, *Alexandru Philippide. La ce lucra poetul* în „România literară”, anul XII, nr. 7, 15 februarie 1979.

⁴¹ Arh. St. Iași, fond Teatrul Național Iași, dosar 409, f. 100 și dosar 413, f. 132.

⁴² Ibidem, dosar 608, f. 2.

că Philippide a fost cucerit de subiectul piesei lui Rolland și a găsit, poate și din acest motiv, cele mai fericite expresii. Nu-i mai puțin adevărat că aici, ca și în celelalte traduceri, îndeosebi în *Peer Gynt*, cititorul își dă seama că nu-i vorba doar de un bun cunoscător al limbii, cum era, de fapt, Philippide, ci și de un remarcabil literat, care face o traducere în spiritul piesei. *Lupii* de Romain Rolland, pe care presa franceză o menționează a fi fost, la începutul lui august 1979, reprezentată la festivalul de vară de la Scarlat, în regia lui Robert Rosein, trebuia, în 1929, să intre în repertoriul teatrului ieșean. Avem mai multe mărturii care merg în acest sens. Mai întâi ar fi intenția profesorului Iorgu Iordan, în calitate de director al Teatrului Național din Iași, unul din acei care au încurajat activitatea de traducător a lui Philippide, de a legaliza acest proiect prin încheierea, la 18 octombrie 1929, a unui contract cu „Asociația autorilor dramatici din România”, de reprezentare a piesei lui Romain Rolland⁴³. Desigur acest lucru n-ar fi fost posibil fără ca Philippide să fi depus, în prealabil, manuscrisul traducerii. Și că s-a întâmplat așa o demonstrează existența, alături de manuscrisul poetului, și acesta e un alt argument la teza noastră susținută mai sus, a unui exemplar dactilografiat, purtând data de 28 iunie 1929, care era destinat regizorului. Toate paginile acestui exemplar dactilografiat poartă pe verso ample indicații de regie pentru fiecare act, scenă și personaj, concludent indiciu că s-a încercat montarea piesei.

Ultima piesă, după știința noastră, tradusă de Al. Philippide pentru scena ieșeană, este *Peer Gynt*, ultima nu în ordine cronologică ci doar în prezentarea noastră. După cum am spus la timpul potrivit, *Peer Gynt* în versiunea Philippide constituie o premieră românească. În eventualitatea că ea s-ar fi jucat, scena ieșeană ar mai fi stabilit un record în acest sens, pe lângă atâtea altele, chiar dacă ar fi numai să amintim că în România, prima dată, H. Ibsen s-a jucat la Iași, în anul 1895, cu *Un dușman al poporului* și *Micul Eyolf*, ulterior urmînd *Strigoii*, *Nora* și *Hedda Gabler*, actorii ieșeni aclimatizînd și răsbind repertoriul ibsenian la noi.

Lui Ibsen, marele tehnician al dramei, cu un teatru atît de original pentru mentalitatea începutului de veac douăzeci, un teatru de probleme, de investigație psihologică și de explorare în realitatea socială, i-au fost dedicate nenumărate eseuri purtînd prestigioasele semnături ale lui G. Ibrăileanu, M. Dragomirescu, C. Stere, Pompiliu Eliade, A. Davila, Iosif Nădejde ș.a. Al. Philippide însuși a lăsat pătrunzătoare observații asupra operei dramatice a marelui scriitor nordic. Așa cum aminteam la început, prima cronică dramatică scrisă de Philippide, apărută în paginile *Vieții românești*,

⁴³ Ibidem, dosar 516, f. 70.

era închinată teatrului ieșean care pusese în scenă piesa lui Ibsen, *Construc-torul Selness*. În 1920 cînd a făcut această cronică, poetul observa că opera lui Ibsen ridică dificultăți atît de înțelegere cit, mai ales, de interpretare din pricina unor „dualități de intrigă”. O dramă ibseniană este, aproape de fiecare dată, „o suprapunere de două sensuri care curg simultan, în aceeași direcție, citeodată strîns legate, așa încît aproape se confundă, alteori distincte, dar întotdeauna de aproape înrudite”. Arta lui Ibsen, după pă-rerea lui Philippide, călăuzește aceste sensuri „fără să le amestece, le amestecă, după voie, fără să le confunde, le împletește”. De aceea sensul faptelor la scriitorul norvegian este, de cele mai multe ori, altul decît al vorbelor și aceasta este ceea ce în mod obișnuit se numește „simbolismul ibsenian”. O părere proprie și foarte adevărată emitea, la cei douăzeci de ani ai săi, tînărul Philippide, cu același prilej, despre eroii dramelor lui Ibsen. Pentru ei, spunea el, „nu putem avea antipatii sau simpatii. Nu putem simți pătimaș împreună cu ei. Îi înțelegem sau nu, îi urmăm sau nu pe calea lor ascunsă sau anevoioasă, dar stăm întotdeauna în urma lor, nu alături de dinșii”⁴⁴. Mai tirziu, revenind asupra părerilor sale din tinerețe, într-un eseu intitulat *Expresionismul și teatrul*, Philippide, vorbind despre influența pe care Ibsen a avut-o asupra teatrului modern, afirma că „într-o împreunare de episoade în aparență, poate, fără legătura necesară, ceea ce leagă totul este un înțeles adînc, pe care îl elaborează nu numai autorul, ci și intenția spectatorului. Se poate recunoaște în această dublă intrigă, aparentă și interioară, precum și în acest apel la intuiție, înriurirea lui Ibsen”⁴⁵.

Nu știm cu exactitate cînd a fost tradusă *Peer Gynt*, dar nu e exclus ca ea să fi fost oferită Naționalului ieșean în preajma anului 1928, cu ocazia sărbătoririi centenarului nașterii marelui scriitor norvegian. Presupunerea noastră, fără a avea un suport documentar, are ca argument doar puternicul ecou pe care l-a avut în România această manifestare la care, din partea scriitorilor români, trebuia să participe Liviu Rebreanu. Presa românească a relatat pe larg cum, la Oslo și Bergen, în zilele de 14—23 martie 1928, a fost sărbătorit Ibsen. La Iași, în afara unor articole ocazionale și a unui reportaj foarte întins publicat de trimisul special al ziarului „Opinia”, Teatrul Național a reprezentat piesa *Strigoii*, cu Agatha Bîrsescu, C. Ver-nescu-Vilcea, Any și Bruno Braesky, N. Profir ș.a.

⁴⁴ Al. Philippide, *Cronica teatrală. Iași*, în „Viața românească”, anul XII, 1920, nr. 2, p. 308—310.

⁴⁵ Ibidem, *Expresionismul și teatrul*, în *Scrieri*, vol. III, Editura Minerva, București, 1978, p. 227.

Cercetările pe care le-am întreprins cu prilejul întocmirii acestui volum de dramaturgie universală, fiind avertizați asupra cunoștințelor solide ale poetului în domeniul literaturii lumii cît și asupra calităților sale de traducător, ne-au convins că piesele de teatru pe care le avem în față sînt o parte din cele mai reușite tălmăciri ale lui Philippide, care pot sta alături de volumul *Flori alese* din *Les fleurs du mal*, publicat în 1934. Așa încît stringerea lor într-un volum constituie nu numai un pios omagiu adus distinsului poet dar, în același timp, un util instrument de lucru la dispoziția specialiștilor și o lectură atractivă pentru marele public.

D. IVĂNESCU

WILLIAM SHAKESPEARE

(1564—1616)

NEGUȚĂTORUL DIN VENEȚIA
SAU

SHYLOCK

(1600)

PERSONAGII

DOGELE VENEȚIEI

PRINȚUL MAROCULUI

PRINȚUL ARAGONULUI

ANTONIO, neguțătorul din Veneția

BASSANIO, prietenul lui

SOLANIO

SALARINO { prieteni ai lui Antonio și Bassanio

GRATIANO {

LORENZO, iubitul Jessicăi

SHYLOCK, un evreu

TUBAL, un evreu, prietenul său

LANCELOTTO GOBBO, servitorul lui Shylock

BĂTRÎNUL GOBBO

SALERIO, trimisul Veneției

LEONARDO, servitorul lui Bassanio

PORȚIA

NERISSA

JESSICA, fiica lui Shylock

BALTHAZAR { servitori sau servitoarele Porției

STEPHANO {

NOBILI, membri ai Curții de Justiție, servitori, soldați etc.

Scena cînd la Veneția, cînd la Belmont.

TABLOUL I

SCENA I-a

La Belmont. Acasă la Porția.

La ridicarea cortinei Porția stă culcată pe un divan visătoare, Nerissa lângă divan uitându-se la ea. Porția, după o pauză, începe pe muzică, în surdiniă.

PORTIA: Nerissa, îmi simt trupul meu mic, ostenit de lumea asta mare.

NERISSA: Ce-ar fi atunci, draga mea stăpînă, dacă nenorocirile ți-ar fi tot așa de mari pe cît de mare îți este norocul! Hotărît, hrana prea multă te face tot ațit de bolnav ca și foamea! Ca să fii fericit trebuie să te afli într-o stare de mijloc. Prinosul cărunțește repede părul și ceea ce este de simplă trebuință păstrează viața mai lungă.

PORTIA: Bune cugetări, și bine spuse!

NERISSA: Ar fi mai bune dacă lumea s-ar sluji de ele.

PORTIA: Dacă a face ceva, ar fi tot așa de ușor ca a ști ce trebuie să faci, bisericile mici ar fi catedrale și casele săracilor palate de prinți. Propovăduitorul bun își urmează propriile lui învățăminte. Mai repede pot să arăt la douăzeci de oameni cum să se poarte, decît să fiu eu unul din cei douăzeci care are să-mi urmeze sfatul. Zadarnic creierul va născoci legi ca să înăbușe vioiciunea singelui; o fire aprinsă va trece peste legile reci. Tinerețea nebună e un iepure care sare peste

cursele bunului sfat șchiop... Dar cugetarea aceasta nu-i la locul ei, cînd este vorba să alegi un bărbat ! Să alegi !! Nu pot nici să aleg pe cel pe care l-aș vrea, nici să nu-l primesc pe cel pe care îl urăsc, de vreme ce voința unci fete în viață, trebuie să se încline în fața unui tată mort. Nu e cumplit, Nerissa, să nu poți nici alege pe unul, nici respinge pe altul?...

NERISSA: Tatăl vostru a fost toată viața lui un sfînt și la moarte sfinții au inspirații minunate. Punînd la alegere trei lădițe, de aur, de argint și de plumb și cerînd ca acel care va alege după cum îi va fi gîndul, să vă aleagă în același timp, fiți sigură că el a știut să vă asigure bărbatul care vă va iubi cu adevărat. Aveți vreo înclinare deosebită pentru vreunul din cei trei prinți care au venit?

PORTIA: Numește-mi-i, îi voi descrie rînd pe rînd și descrierea mea te va face să știi ce gîndesc.

NERISSA: Mai întîi, prințul Napolitan !

PORTIA: Un zănatec care nu vorbește decît de calul lui și se laudă că îl poate potcovi singur !

NERISSA: Conte Palatin !

PORTIA: E mereu cu sprincenele încruntate, ca și cum ar spune: „Dar hotărăște-te odată, dacă nu mă vrei ! Ascultă povestiri vesele fără să zîmbească. Mi-i teamă că, îmbătrînind, să nu se facă un filosof ursuz, după cum văd eu că este de posac în plină tinerețe. Mai bine aș vrea să mă mărit cu un cap de mort cu un ciolan în gură, decît cu unul din aceștia doi !

NERISSA: Ce spuneți de seniorul francez ?

PORTIA: Dacă nu l-ar fi făcut Dumnezeu, n-aș crede că e om ! Știu că e un păcat să-ți bați joc de alții, dar ce vrei să fac ? Are un cal și mai bun decît acela al Napolitanului și se încruntă și mai tare decît contele Palatin. E delaoaltă toți oamenii, fără ca să fie însă el un om.. Aude o pasăre cîntînd, începe să joace ! Se ia la bătaie cu umbra lui ! Dacă l-aș lua, aș avea douăzeci de bărbați, nu unul !... Dacă m-ar disprețui, l-aș ierta ; pentru că poate să fie îndrăgostit nebun de mine, răsplătit nu va fi niciodată.

NERISSA: Ce credeți despre Faulconbridge, tânărul baron englez?...

PORTIA: Ce pot să cred? Nici nu înțelege ce spun și nici eu nu-l înțeleg mai bine. Nu vorbește nici latina, nici franceza, nici italiana și poți să juri că eu nu știu nici o vorbă engleză. E om frumos. Dar nu pot sta de vorbă cu o figură mută. Și pe urmă se îmbracă ciudat. Îl bănuiesc că își cumpără hainele în Italia, pantalonii în Franța, pălăriile în Germania și apucăturile pretutindeni.

NERISSA: Cum găsești pe tânărul german, nepotul ducelui de Saxa?

PORTIA: Dimineața, când e treaz, îl găsesc urîcios și mai urîcios încă după-amiază, când e beat. În starea lui cea mai bună, face ceva mai puțin ca un om, și în starea lui cea mai rea, ceva mai mult ca un animal. Oricît voi fi fără de noroc, am nădejdea să-i scap din mînă.

NERISSA: Dacă încearcă să aleagă o lădiță și-o alege pe cea bună, vă veți opri să ascultați voia tatălui dumneavoastră!

PORTIA: Ca să scap, pune un pahar de vin de Rin pe lădița care nu trebuie aleasă. Chiar dacă ar avea pe diavolul în ea, dacă ispita e deasupra, lădița aceea o va alege. Mă simt în stare să fac totul, Nerissa, numai să nu mă mărit cu un burete!

NERISSA: N-aveți nici o frică, doamnă, nu veți lua pe nici unul din aceștia. Mi-au spus că au hotărît să plece, dacă pentru a vă căpăta mîna nu este alt mijloc decît acel al lădițelor!

PORTIA: Chiar dacă ar trebui să trăiesc cît Sibyla, am să mor castă ca Diana, dar nu-mi voi da mîna decît în condițiile pe care tatăl meu le-a pus. Sînt fericită că îndrăgostiții mei sînt așa de cuminți, pentru că printre ei nu-i unul a cărui plecare să n-o doresc din toată inima, rugîndu-mă lui Dumnezeu să le îngăduie o lungă călătorie!

NERISSA: Vă mai aduceți aminte, doamnă, pe cînd tatăl dumneavoastră trăia încă, de venețianul, student și soldat, care a venit împreună cu marchizul de Montferrat?

PORTIA: Da, un oarecare Bassanio. Așa cred că-l chema?

NERISSA: Da, doamnă. Printre cei pe care ochii mei umili îi deosebeau, mi se părea cel mai vrednic de-o femeie frumoasă.

PORTIA: Nu l-am uitat. Mi-aduc aminte de el și merită laudele tale.

(Intră un servitor.)

SCENA a II-a

PORTIA: Ce este?

SERVITORUL: Străinii, cei patru, vă trimit rămas bun, doamnă. Vă mai vestesc, pe lângă aceasta, o ștafetă trimisă de un al cincilea, prințul Marocului, care este aici și așteaptă.

PORTIA: Dacă aș putea ura bine ai venit celui de al cincilea, cu tot atîta inimă cu care am primit rămas bun de la ceilalți patru, m-aș bucura că vine. Dacă are însușiri de sfînt și chip de diavol mai bine ar fi să mă spovedească decît să mă ceară în căsătorie. Du-te și poftește-l! De-abia ai închis poarta după un îndrăgostit, că iată altul care bate la ușă!

SCENA a III-a

Fanfară de trîmbiți, intră prințul Marocului cu un servitor al lui, pitic, Portia, Nerissa și trei slujitoare.

PRINȚUL MAROCULUI: Să nu vă fie silă de chipul meu, întunecată mască a unui soare strălucitor, cu care sînt vecin și care m-a hrănit. Aduceți-mi cea mai frumoasă ființă, născută la Miază-noapte unde focul lui Phoebus abia de poate dezgheța nămeții, și îngăduiți-mi ca în numele dragostei tale să ne creștam trupul și vei vedea care are sîngele mai roșu, ea sau eu. Ți-o spun, frumoasă doamnă, oameni din cei mai viteji s-au spăimîntat văzîndu-mi sîngele. Pe dragostea mea jur că cele mai vestite fete de pe meleagurile mele m-au iubit! Nu m-aș învoi să-mi schimb culoarea feții decît în schimbul bunăvoinței tale, frumoasa mea domniță!!

PORTIA: Alegerea nu e lăsată ochilor mei de fată. Jocul de noroc al sorții mele mă oprește să aleg ce vreau. Dar, dacă tatăl meu n-ar fi supus alegerea mea și n-ar fi mărginit-o la chibzuința lui, dacă aș putea fi soția cuiva altfel decât în felul pe care ți l-am spus, ai avea, prinț renumit, tot atâtea drepturi la dragostea mea ca și toți aceia care au venit aici.

PRINȚUL MAROCULUI: Este destul, pentru ca să-ți mulțumesc. Așadar, te rog du-mă la lădițele acelea, ca să-mi încerc norocul. Pe iataganul ăsta care a ucis Sophiul și un prinț persan, care a câștigat trei lupte sub sultanul Soliman, aș vrea să înfrunt cele mai strașnice priviri, inima cea mai cutezătoare de pe pământ, să smulg puii de la ursoaică, să țin piept leului când mugește după pradă, ca să te câștig! Dar vai!! dacă Hercule și Lychas dau cu zarul să vadă care din doi e mai tare, întâmplarea poate părtini pe cel mai slab! Așa că, rob al întâmplării oarbe, se poate ca să pierd ceea ce unul mai puțin vrednic decât mine va câștiga și să mor de durere!

PORTIA: Trebuie să-ți încerci norocul! Trebuie, deci, sau să renunți să mai alegi sau să juri înainte de a alege; că dacă vei alege greșit, n-ai să-mi vorbești niciodată de căsătorie, gîndește-te bine!...

PRINȚUL MAROCULUI: N-am să mă gîndesc. Vreau să-mi încerc norocul! El poate face din mine cel mai fericit ori cel mai blestemat dintre oameni!

PORTIA: Aduceți și arătați lădițele nobilului prinț. *(Cele trei servitoare, care stăteau în fund, iau lădițele de la locul lor și le așează în stînga, în fața scenei, pe scăunașele lor, apoi se retrag iar în fund.)* ...Acum alegeți!!...

(Începe muzica de coarde, încet.)

PRINȚUL MAROCULUI *(după pauză și joc mul)*: Întîi, lădița de aur, pe care stă scris: „Cine mă va alege va câștiga ceea ce mulți oameni doresc”. *(Pauză, joc.)* Pe urmă, lădița de argint, pe care este scris „Cine mă va alege va dobîndi tot ceea ce i se cuvine”! *(Pauză, joc.)* Și, în sfîrșit, lădița de plumb, cu o înștiințare tot așa de grosolană ca și metalul pe care-i scrisă „Cine mă va alege trebuie să dea și să-și puie-n joc tot ce are”!

Trebuie să dea? Pentru ce? Pentru niște plumb? Să-ți pui în joc tot ce ai pentru niște plumb. Cei care riscă tot, fac asta cu nădejdea să tragă vreun folos! Nu, nu voi da, nici nu voi risca risca pentru niște plumb! Ce spune lădița de argint? „Cine mă va alege, va dobîndi tot ce i se cuvine“! Tot ce i se cuvine? Cugetă o clipă, Prinț al Marocului și cumpănește, cît faci și cît prețuiești! Tot ce mi se cuvine! Adică Porția. Prin obîrșia mea o merit; și tot așa prin averea mea, prin creșterea pe care-o am și prin farmecele mele. Sînt vrednic de ea prin dragostea mea! Ce-ar fi dacă n-am mai șovăi și aș alege lădița de argint? Să mai vedem odată, ce-i scris pe lădița de aur. „Cine mă va alege va cîștiga ceea ce mulți doresc“! Adică pe Porția? Toată lumea o dorește! Vin oameni către ea din cele patru colțuri ale pămîntului. Pustiurile Hyrcaniei, întinsele deșerturi ale Arabiei sînt acum drumuri largi pentru prinții care aleargă s-o vadă pe Porția cea frumoasă! Icoana ei e ascunsă într-una din aceste trei lădițe. E cu puțință să fie lădița de plumb? Să cred că e închisă în argint, care-i de zece ori mai puțin prețios ca aurul? Niciodată o nestemată ca asta n-a fost încrustată în altceva decît în aur. Dați-mi cheia. Aleg lădița de aur, orice s-ar întîmpla.

PORTIA: Iată cheia, prințe, și dacă icoana mea e în ea, sînt a ta!

PRINȚUL MAROCULUI (*ia cheia și deschide lădița*): Dar ce-i aici? O hîrcă de mort — și în orbita goală un sul de pergament... Ce scrie?

Nu-i aur tot ce strălucește,
Am auzit spunînd de multe ori.
Mulți oameni și-au vîndut și viața
Ca să-mi privească fața;
Mormintele aurite ascund viermi.

Dacă ai fi fost tot așa de înțelept pe cît
de viteaz

Tînăr la trup, bătrîn la minte
Răspunsul acesta nu ar fi fost scris
Adio...! Cererea ta a luat sfîrșit!

Da, s-a sfîrșit bine într-adevăr. Zadarnică mi-a fost osteneala! Dragostea mea rămîi cu bine! Rămîi cu bine, Porția! Mi-e inima prea grea ca să-ți vorbesc mai mult de despărțire. Așa pleacă cei care pierd.
(*Iese cu pîticul, servitorul lui.*)

PORTIA: Am scăpat bine! Puneți lădițele la loc! Fie ca toți cei care sînt ca el, ca el să aleagă.

(*În timpul acesta se aude sunetul de goargiu, Nerissa, care ieșise după Prințul Marocului, intră repede cu o servitoare după ea.*)

SCENA a IV-a

Porția, Nerissa, o servitoare, Prințul Aragonului

NERISSA: Repede, repede, prințul Aragonului a făcut jurămîntul și vine acum să aleagă.

(*Intră prințul Aragonului, muzica de afară intonează un marș clasic.*)

PORTIA: Privește, aici sînt lădițele, nobile prinț! Dacă alegi pe cea în care sînt, vom face nunta în curînd. Dar dacă te înșeli, signore, fără a mai spune un cuvînt, trebuie să mă părăsești numaidecît.

PRINȚUL ARAGONULUI: M-am legat prin jurămînt să iau în seamă trei condiții: întîia, să nu spun niciodată nimănui lădița pe care o voi fi ales, a doua, dacă nu aleg lădița care trebuie să nu mai cer niciodată mîna unei fete; a treia, dacă alegerea mea nu e bună, să mă retrag îndată și să plec.

PORTIA: De aceste condiții, fiecare trebuie să jure că le va asculta, înainte de a-și încerca norocul pentru mine!

PRINȚUL ARAGONULUI: Sînt gata!... Acuma, soarta să-mi răspundă nădejdlor inimei mele! Aur, argint și plumb la rînd. „Cine mă alege trebuie să dea și să-și puie-n joc tot ce are“! Ai să te faci mai frumoasă decît ești pînă cînd voi ajunge să dau sau să-mi pun în joc ceva pentru tine! Ce spune lădița de aur? „Cine mă va alege, va cîștiga ceea ce mulți oameni doresc“! Ceea ce mulți oameni doresc!... Acest „mulți oameni“, poate să însemne mulțimea nebună, care nu vede decît cu ochii, nu cunoaște decît ce ochiul desprinde, ochiul, care nu socotește înăuntru, ci, ca și rîndunica, își clădește

cuibul în plin aer, pe zidul din afară, în calea primejdiilor. Nu! Nu voi alege ceea ce mulți oameni doresc, pentru că nu vreau să mă amestec cu sufletele de rînd și să m-așez alături cu mulțimile barbare. Spune-mi tu, acum comoară de argint, ce porți scris pe tine! „Cine mă va alege, va dobîndi tot ceea ce i se cuvine“! E bine spus. Cine ar vrea să înșele soarta și să dobîndească mai multă cinste decît i se cuvine? Să mă gîndesc. Da! Vreau să iau ce mi se cuvine. Dați-mi cheia lădiței de argint ca să deschid cu ea ușa norocului!

PORTIA: Ai stat mult timp la gînduri pentru ceea ce găsești.

PRINȚUL ARAGONULUI (*deschide. Muzica tace.*): Ce este? Portretul unui bufon, care clipind din ochi, îmi înfățișează o hîrtie? S-o citesc. Ce puțin semeni tu cu Portia! „Cine mă va alege, va dobîndi tot ceea ce i se cuvine“. Nu mi se cuvine oare ceva mai bun ca o figură de bufon? Oare numai atît prețuiesc? Meritele mele nu-s mai mari?

PORTIA: A face o greșeală și a o judeca sînt lucruri foarte deosebite!

PRINȚUL ARAGONULUI: Ce-i scris aici?

Focul de șapte ori a încercat aceasta;
De șapte ori încercată trebuie să fie mintea
Care n-a ales greșit niciodată.
Sînt unii care strîng în brațe umbre;
Aceia nu au decît umbra fericirii.
Știu, sunt nerozi care trăiesc
Acoperiți de argint cum e lădița asta!

Aș părea și mai nebun încă, dacă aș mai rămîne aici!
Venisem cu un cap de bufon și acum plec cu două.
Rămîi cu bine. Îmi voi ține jurămîntul și îmi voi îndura
răbdător nenorocul! (*Prințul Aragonului iese cu pajul.
Servitoarele pun lădițele la loc, lângă perete.*)

PORTIA (*veselă*): Așa se arde fluturele-n flăcări! O! Nebunii aceștia care cugetă! Cînd au ceva de ales, au înțelepciunea să piardă tot din prea mult spirit!

NERISSA: Vechiul proverb nu e o erezie!? „Spînzurătoarea și căsătoria atîrnă de soartă!“

PORTIA: Trage perdeaua, Nerissa! (*Intră un servitor al Porției sau una din cele trei servitoare.*) Ce este?

SERVITOAREA (SERVITORUL): La poartă s-a oprit un tânăr venețian, care vine înainte să vestească sosirea stăpînului său.

PORTIA: Bine, îl aștept cu nerăbdare. Nerissa, vreau să-l văd și eu! (*Se așează pe divan visătoare.*)

NERISSA (*aparte*): Venețian... Doamne, dacă ar fi Bassanio!

(*Muzica continuă, o pauză și cade cortina.*)

Cortina cade

TABLOUL al II-lea

O stradă din Veneția. În partea stîngă a scenei se află casa lui Shylock cu balcon și ușă la primul etaj. Încă înainte de a începe tabloul, este muzică, care încetează odată cu ridicarea cortinei.

SCENA I-a

Antonio, Salarino, Solanio.

ANTONIO (*intră prin fund, cu Salarino și Solanio de pe esplanadă*): Drept să spun, nu știu de ce sînt așa de mîhnit. Asta mă ostenește și cum spuneți vă ostenește și pe voi. Dar cum mi-a venit mîhnirea asta, de unde am luat-o, mă întreb și acuma. O mîhnire ca asta mă face așa de nemernic, că-mi vine greu să mă mai recunosc!

SALARINO: Gîndul îți zboară deasupra oceanului, pe care se încrucișează corăbiile tale cu falnice pînze, signori ai valurilor domnind peste celelalte corăbii, care își pleacă-n fața lor aripile de pînză.

SOLANIO: Crede-mă că dacă aș încerca asemenea întreprinderi aventuroase, tot ce-i mai bun în gîndurile mele ar călători cu nădejile mele împreună! Mi-aș trece timpul smulgînd fire de iarbă, să aflu de unde bate

vîntul ; sau aş căuta pe hartă să-mi dau seama de por-
turi, de diguri, de drumuri şi tot ceea ce m-ar face să-mi
fie frică de-o nenorocire !

SALARINO: Cînd aş sufla în supă, suflarea mea mi-ar aduce
aminte de vînturile care bat pe mări, şi asta m-ar în-
fiora de grijă ! N-aş putea să văd un ceasornic de nisip
fără să nu-mi închipui fundul mării ! La biserică nu
m-aş duce fără să nu mi se pară, la vederea sfîntului
locaş de piatră, că am să dau de nişte stînci primej-
dioase care, lovindu-mi corabia, îmi vor risipi în valuri
mirodeniile şi cu mătăsurile mele voi îmbrăca apele
mării şi toate bogătiile mele se vor preface în nimic !
Deci să nu mai stăruim ! Dacă nu are linişte Antonio,
pricina-s mărfurile din corăbii !

ANTONIO: Crede-mă că nu ! Mulţumesc soartei, norocul meu
n-atîrnă nici de o singură corabie, nici de o singură
călătorie, tot aşa cum nici averea mea n-atîrnă de
întîmplările anului de faţă. Nu mărfurile mele mă fac
trist !

SOLANIO: Atunci eşti îndrăgostit ?

ANTONIO: Aş ! Aş !

SOLANIO: Nu eşti îndrăgostit ? Să zicem atunci că eşti mîh-
nit, pentru că nu eşti vesel ; dar ţi-ar fi tot aşa de
uşor să rîzi, să joci şi să spui că eşti vesel, pentru că
nu eşti mîhnit ! Pe dumnezeul meu ! Trăim o vreme-n
care firea făureşte creaturi ciudate ! Unii rîd ca nişte
papagali, numai cît văd un cîntăreţ din flaut, iar alţii
îşi iau o mutră acră şi nu şi-ar arăta dinţii într-un zîm-
bet chiar de-ar auzi cea mai sărată dintre glume.

(În acest timp se iese în fund Bassanio, Lorenzo şi Gratiano.)

SCENA a II-a

Cei de mai sus, apoi Bassanio, Lorenzo şi Gratiano.

SOLANIO: Iată-l pe Bassanio, cu Gratiano şi Lorenzo ! La
revedere. Te lăsăm într-o mai bună tovărăşie.

SALARINO: Aş fi rămas pînă te-aş fi făcut să-ţi descreţeşti
fruntea, dacă prietenii mai vrednici nu mi-ar lua locul !

ANTONIO: Vă mulțumesc! Vă cheamă treburile și vă folosiți de asta ca să plecați.

SALARINO: Bună ziua, domnilor!

BASSANIO: Dragii mei, oare cînd vom mai rîde împreună? Spuneți, cînd. V-ați făcut ciudați cu totul. Va fi așa încă multă vreme?

SALARINO: Vă stăm oricînd la dispoziție! (*Salarino și Solanio ies.*)

SCENA a III-a

Antonio, Bassanio, Lorenzo și Gratiano

LORENZO: Segniores Bassanio, acum că l-ai întîlnit pe Antonio, vă lăsăm împreună. Nu uita că după-masă ne întîlnim.

BASSANIO: Nu voi lipsi de la întîlnire! Parcă nu arăți bine, segniores Antonio! Ai prea multe preocupări pe lume. Pierzi, dacă cumperi lucrurile cu prețul atîtora griji. Crede-mă e de mirare cît ești de schimbat.

ANTONIO: Nu dau lumii decît însemnătatea care i se cuvine, Gratiano. E un teatru în care fiecare trebuie să-și joace rolul. Al meu e să fiu trist!

GRATIANO: Să mi se dea atunci rolul măscăriciului! Nu vreau să-mi fiu dator sbîrciturile decît petrecerii și rîsului! Mai bine ficatul să mi se-nfierbînte-n vin decît inima să-mi înghețe în gemete lugubre. De ce un om cu singele fierbinte să fie ca bunicu-său, cioplit în piatră? De ce să doarmă, treaz fiind? De ce, de-atîta posomorală, să dea peste el o gălbinare? Ascultă Antonio! Îmi ești drag și acuma dragostea mea a vorbit! Am să-ți spun mai mult altă dată. Pînă atunci nu pescui cu undița melancoliei renumele care este apajul nătărăilor. Haide, Lorenzo. Îmi voi reîncepe sfaturile după masă!

LORENZO: Pînă la masă, dară, vă lăsăm. Am să mă fac un înțelept mut. Gratiano nu mă lăsa niciodată să vorbesc.

GRATIANO: Foarte bine. Mai stai cu mine încă vreo doi ani, și n-ai să-ți mai recunoști glasul.

ANTONIO: La revedere. În asemenea împrejurări aş deveni vorbăreţ.

GRATIANO: Cu atît mai bine! Pentru că tăcerea nu e bună decît pentru o limbă afumată şi pentru o fată care nu se vinde! (*Gratiano şi Lorenzo ies.*)

SCENA a IV-a

Antonio, Bassanio

ANTONIO: Ce mai e nou?

BASSANIO: Gratiano spune o mulţime de nimicuri, mai multe decît oricare altul din Veneţia! Cugetările lui sînt ca două grăunţe mărunte în două baniţi de paie. Trebuie să le cauţi o zi întreagă pînă să le dai de urmă şi cînd le-ai găsit eşti de părere că nu făceau atîta osteneală.

ANTONIO: Spune-mi acum care e doamna căreia i-ai jurat pelerinaj în taină şi de care trebuie să-mi vorbeşti astăzi.

BASSANIO: Ştii, Antonio, că mi-am risipit averea voind să par mai mult decît îmi îngăduiau mijloacele. Nu mă plîng că pun capăt luxului, dar mă îngrijesc să-mi plătesc cîstit datoriile mari făcute în vremea risipelor mele. Ție îţi datorez cel mai mult, Antonio, şi bani şi recunoştinţă, cu toate astea tot pe tine mă bizui, făcîndu-ţi cunoscute toate planurile care îmi vor îngădui să-mi plătesc toate datoriile!

ANTONIO: Te rog, dragul meu Bassanio, încredinţează-mi toate aceste planuri. Dacă sînt tot aşa de cinstite ca şi tine, punga mea, fiinţa mea şi toate bunurile mele îţi stau la îndemînă!

BASSANIO: Pe vremea cînd mergeam la şcoală, cînd pierdeam o săgeată, aruncam încă una în aceeaşi parte, de data asta cu mai multă luare aminte, ca s-o găsesc pe cea dintîi! Riscam două, dar de cele mai multe ori mi se întîmpla să le găsesc pe amîndouă. Îţi dau o pildă din copilărie pentru că ceea ce-ţi voi spune este de o mare nevinovăţie. Îţi datoresc mult şi de asta trebuie învinuită o tinereţe zbuciumată; tot ceea ce-ţi datorez este pierdut. Acuma, dacă ţi-ar plăcea să arunci încă o

săgeată, în aceeași parte ca și cea dintîi, nu am nici o îndoială că, supraveghind ținta, le voi găsi pe amîndouă sau, cel puțin, măcar îți voi aduce îndărăt pe cea de a doua, rămînîndu-ți recunoscător și îndatorat pentru cea dintîi!

ANTONIO: Mă cunoști bine și îți pierzi vremea dacă te crezi dator să faci apel la dragostea mea. Să aduci vorba despre devotamentul meu, înseamnă să-mi faci mai multă supărare decît dacă m-ai fi făcut să pierd tot ce am. Îi destul să-mi spui ce pot face pentru tine și nu voi șovăi o clipă. Vorbește!...

BASSANIO: În Belmont locuiește o moștenitoare bogată, împodobită, mai mult decît s-ar putea spune, cu daruri vrednice de mirare. Odinioară ochii ei mi-au trimis dulci răvașuri. O cheamă Porția. Lumea știe s-o prețuiască căci cele patru vînturi îi aduce curtenitori iluștri! O, dragul meu Antonio, dacă m-aș putea lua la întrecere cu ei; (*accentuat*) sosirea mea la ea a și fost vestită de un om al meu și am presimțirea că în curînd aș fi eu cel preferat!

ANTONIO: Știi că toată averea mea e pe mare. N-am bani și deocamdată n-aș putea găsi... Așa că, așează-te pe căutat și vezi ce poate creditul meu în Veneția! Mi-l voi ruina pînă la cel din urmă ban, ca să te pot face să te duci într-o caleașcă frumoasă la Belmont s-o găsești pe Porția! Du-te!... Cercetează unde sînt bani. Voi căuta și eu pe de altă parte și fii sigur că vei căpăta ceva datorită încrederii și creditului de care mă bucur. (*Ei pornesc spre fund.*) A! Uite!... (*În acest moment Shylock iese din casă cu intenția de a pleca în oraș. Antonio și Bassanio se opresc și schimbă cîteva cuvinte în șoaptă. Antonio iese pentru un moment, iar Bassanio coboară spre Shylock.*)

SCENA a V-a

Shylock, Bassanio

BASSANIO: Bună ziua, Shylock!

SHYLOCK: Signore!... (*Nu-i dă nici o atenție și vrea să treacă înainte, Bassanio îl apucă de halat și îl ține.*)

BASSANIO: Vrei să vii să mănînci cu noi?

SHYLOCK: Ca să-mi miroase a porc! Ca să mănînc dintr-o carne în care proorocul nostru din Nazaret a conjurat pe satana? Vreau cu plăcere să cumpăr de la voi, să vă vînd, să vă vorbesc, să mă plimb cu voi și așa mai departe. Dar să mănînc, să beau sau să mă rog alături cu voi! Niciodată!!... (*Vrea să plece.*)

BASSANIO (*îl reține*): Ascultă, Shylock! E vorba despre o afacere! Sau mai bine zis de o îndatorire!

SHYLOCK (*se oprește*): Despre ce și despre cine e vorba?

BASSANIO: De mine! Poți să-mi dai cu împrumut trei mii de ducăți? Antonio e chezaș pentru această sumă!

SHYLOCK (*pauză*): Trei mii de ducăți?

BASSANIO: Da! Pentru trei luni.

SHYLOCK: Pentru trei luni. Bine.

BASSANIO: Pentru care, cum ți-am spus, Antonio dă chezășie.

SHYLOCK: Antonio va fi chezaș. Bine.

BASSANIO: Poți să-mi faci îndatorirea asta? Vrei să-mi faci plăcerea asta? Ce răspuns îmi dai?

SHYLOCK: Trei mii de ducăți, pentru trei luni și Antonio care dă chezășie?

BASSANIO: Ce răspunzi la asta?

SHYLOCK: Antonio e un om de treabă!

BASSANIO: Ai auzit vreodată spunîndu-se dimpotrivă?

SHYLOCK: O, nu! nu! nu!... Cînd zic că este un om de treabă, vreau să zic că chezășia lui este destul. Dar mijloacele îi cam sînt supuse întîmplării. Are o galeră în drum spre Tripoli, o alta către Indii. Am auzit spunînd pe Rialto că are o a treia în Mexico, o a patra în Englitera și altele încă, aventurate departe, foarte departe... Dar corăbiile nu sînt decît niște scînduri și marinarii niște oameni! Pe urmă sînt șobolani de uscat și șobolani de apă, hoți de uscat și hoți de apă, sau altfel spus pirați. Sînt primejdii pe mare, vînturi, stînci!... Cu toate acestea Antonio e bun platnic! Trei mii de ducăți!... Cred că-i pot primi chezășia!

BASSANIO: N-ai nici o grijă.

SHYLOCK: Vreau să fiu sigur, și ca să fiu sigur, să mă gîndesc: (*Pauză*) Pot vorbi cu Antonio?

BASSANIO: Oricînd vei voi, numai cît mai grabnic!

SHYLOCK (*după o pauză*): Ei? Ce mai nou pe la Rialto?

Da! Cine vine?

BASSANIO: Antonio! Sosește la timp!

SCENA a VI-a

Shylock, Bassanio, pe urmă Antonio.

Antonio, care să se vadă că a stat prin apropiere, se iese în fund, pe scări, la vorbele lui Bassanio „numai cât mai grabnic“.

SHYLOCK (*aparte*): Cum înfățișează de bine pe neguțătorul lingușitor! Îl urăsc pentru că e creștin, dar mai ales pentru că, în josnica lui simplitate, dă pe degeaba bani cu împrumut și face să scadă dobînda cămătarilor din Veneția. Dacă l-aș putea prinde cu vreo greșală, am să-mi ingraș, încă, ura veche pe care i-o port! Urăște neamul sfînt din care fac parte, și cînd neguțătorii se adună, vorbește împotriva mea, a treburilor mele, și al folosului pe care îl cîștig cîstit, folos pe care el îl numește cămătărie!!... Să-mi fie neamul blestemat dacă îl iert!...

BASSANIO (*care pînă atunci urcase la Antonio*): Ei, Shylock?

SHYLOCK: Mă gîndesc cum stau cu banii și după cît îmi vine în minte, nu cred că pot găsi pe loc o sumă așa de însemnată, ca trei mii de ducați! Nu face nimic! Tubă!, ovrei bogat pe care îl cunosc, are să mă ajute. Dar să vedem... cîte luni ceri? (*Lui Antonio, care coboară în urma lui Bassanio.*) Dumnezeu cu dumneata signiore! Tocmai vorbeam de domnia voastră!

ANTONIO: Shylock, cu toate că nici nu dau nici nu iau împrumut cu dobîndă mare, am să rup cu obiceiurile mele, pentru a veni în ajutorul prietenului meu, care are grabnică nevoie! (*Lui Bassanio:*) Știe cît vrei?

SHYLOCK: Da, da, trei mii de ducați.

ANTONIO: Și pentru trei luni!

SHYLOCK: Uitasem... da, da, trei luni ai spus!... Și cheazăia dumitale... Trebuie să văd!... Ascultă... îmi pare că spuneai că nici n-ai luat nici n-ai dat vreodată împrumut cu dobîndă...

ANTONIO: Niciodată!

SHYLOCK: Când Iacob ducea la păscut turmele unchiului său Loban, Iacob acesta, (mama lui prevăzătoare lucrase în folosul său), era al treilea patriarh, după Abraham cel sfânt! Da, nu mă înșel, al treilea.

ANTONIO: Ei? Dădea împrumut cu dobîndă?

SHYLOCK: Nu, nu dădea împrumut cu dobîndă. Cel puțin nu dădea împrumut, cum ați spune voi, cu dobîndă fățișă. Iacă ce făcea Iacob: Când Loban și cu el s-au fost înțeles, ca toți miei vărğați și pestriți să fie simbria lui, către sfîrșitul toamnei oile adunate la un loc au fost mîinate la berbeci. În vreme ce se făcea împrunarea, ce crezi că a făcut iscusitul păstor? A luat și a desfăcut de coajă cîteva nuiele și le-a așezat în fața oilor, care, zămislind atunci, au fătat, cînd le-a venit vremea, miei pestriți, care au intrat în stăpînirea lui Iacob! Era un mijloc de a trage folos; Iacob a fost binecuvîntat, de unde eu socot că folosul e binecuvîntat și el, cînd oamenii nu l-au furat.

ANTONIO: Iacob era în primejdie să piardă; pentru că nu sta în puterea lui să facă un lucru cîrmuit și făurit de mîna lui dumnezeu. Este asta o pildă pentru a îndreptăți dobînda? Îți sînt banii ca oile din Biblie?

SHYLOCK: N-aș putea spune; dar îi pot scoate, tot așa de repede! Ascultă-mă bine...

ANTONIO: Vezi bine, Bassanio, cum diavolul știe să se slujească de scriptură cînd îi vine bine la socoteală... Un spirit diabolic care-și alege pilde sfinte; e un om urît la chip care-și ia o față zîmbitoare, sau un om frumos cu inima putredă! Cum poate o așa de frumoasă înfățișare să ascundă atîta prefăcătorie!

SHYLOCK (*care stătuse deoparte gîndindu-se*): Trei mii de ducați! Suma e rotundă! Trei luni a douăsprezece... Stați să socotesc dobînda!...

ANTONIO (*o pauză*): Ei bine. Shylock, ne faci îndatorirea?

SHYLOCK: Segniores Antonio, de cîte ori, pe ponte Rialto, nu m-ai muștrat vorbindu-mi de bani și cămătăria mea! Am suferit întotdeauna cu răbdare, dînd din umeri, pentru că suferința e semnul neamului, a neamului nostru! Mă făceai necredincios, cîine, tâlhar, și îmi

scuipai caftanul de ovrei, totul din pricină că mă foloseam de ceea ce era al meu. Azi ai nevoie de ajutorul meu, vii la mine și îmi spui: „am vrea niște bani, Shylock!” Da, așa spui dumneata, care mă scuipai odinioară și mă alungai cu piciorul, ca pe un ciine străin așezat lângă ușă! Ceri bani...! Ce ar trebui să-ți răspund? Ar trebui să răspund: Un ciine, are el bani?... E cu puțință ca un ciine să dea trei mii de ducați în împrumut? Ori poate trebuie să mă plec la pământ și cu glas de rob, de-abia suflând, șoptind umilit, să-ți spun: dragul meu signior, m-ai scuipat miercură trecută; într-o zi mi-ai dat cu piciorul, în alta mi-ai spus ciine, ei bine, în schimbul tuturor acestor măguliri să-ți împrumut bani mulți?...

ANTONIO: Îmi vine să-ți spun ciine încă o dată, să te scuip din nou și să te lovesc iarăși cu piciorul! Dacă vrei să mă împrumuți, nu te purta ca un prieten, prietenia niciodată nu s-a slujit de un metal de rînd, ci poartă-te ca și cu un dușman. Dacă nu-și ține făgăduiala, cu atît mai mare îți va fi plăcerea făcîndu-l să-și primească pedeapsa!

SHYLOCK: Cum te aprinzi de repede! Aș vrea să-mi fii și să-ți fii prieten; aș vrea să-ți uit batjocurile și să-ți vin în ajutor, să nu-ți iau nici o dobîndă, și nu vrei să mă ascuți! Totuși oferta mea era bună!

ANTONIO: Da... Bunătatea însăși...! (*Pauză*).

SHYLOCK: Am să-ți dau o dovadă. (*Începe rîsul care ține tot paragraful.*) Vino cu mine la un notar, (*rîde*) dă-mi cheazășie și, în glumă, dacă nu-mi plătești înapoi, la ziua și la locul hotărît, suma sau sumele înscrise în contract, îndatorează-te să pierzi o livră din carnea dumitale, tăiată și luată din partea trupului pe care voi alege-o eu!

ANTONIO: Mă prind! Voi iscăli contractul și voi spune de acuma că și ovreii au ceva bun în ei!

BASSANIO: Nu! Nu-ți vei lua niciodată o asemenea îndatorire pentru mine! Mai bine vreau să rămîn nenorocit cum sînt!

ANTONIO: N-ai teamă de nimic, prietene! Voi face cinste semnăturii mele. În două luni, adică o lună înainte de

scadență, socotesc să primesc de nouă ori valoarea sumei.
(*Urcă puțin amîndoi.*)

SHYLOCK (*aparte*): Ce bine îi vezi că sînt creștini! Asprimea cu care lucrează îi deprinde să bănuiască gîndurile celorlalți! Spune-mi, mă rog (*tare*): dacă n-ai plăti la scadență, ce-aș cîștiga? O livră de carne de om are oare prețul unei livre de carne de oaie, de vacă sau de capră? Dacă mă port așa, fac asta ca să-i cumpăr bunăvoința, să-i cîștig prietenia! Dacă tîrgul nu-ți place, rămîi cu bine. Dar, pentru dragostea care ți-o port, nu-ți mai bate joc de mine!

ANTONIO: Shylock, am să semnez contractul!

SHYLOCK: Atunci du-te numaidecît la notar! Spune-i despre ce este vorba și voi da îndată banii! Mă întorc să văd cum îmi stă casa, lăsată-n grija unui ticălos de slujitor, în care nu am încredere. (*Intră în casă.*) Vă ajung din urmă. (*Iese.*)

SCENA a VII-a

Antonio, Bassanio

ANTONIO: Și vino repede, ovreiule de treabă! Jidovul ăsta are să se facă creștin. Merge din ce în ce mai bine!

BASSANIO: Nu mă încred în vorbele bune ale unui ticălos!

ANTONIO: Asta nu-mi poate aduce nici o supărare. Corăbiile îmi vor fi în port, cu o lună înainte de scadență! (*Ies amîndoi.*)

SCENA a VIII-a

Se aude zgomot de voci în casa lui Shylock, una din ele care țipă ca și cum l-ar bate, apoi se deschide ușa de la Shylock și intră în fugă servitorul Lancelotto

Lancelotto, apoi Gobbo

LANCELOTTO: Negreșit cugetul meu are să mă silească să plec de la stăpînul meu, jidovul! (*Fuge în altă parte.*) Duhul rău e lingă mine și-mi tot spune la ureche: Gobbo, Lancelotto Goboo, dragul meu Lancelotto, sau

dragul meu Lancelotto Gobbo, pune-ți picioarele la treabă, fă-ți vînt și ia-ți tălpășița. Pe de altă parte cugetul meu îmi spune: Nu, ia seama, Lancelotto, om de treabă; ia seama, Gobbo, nu fugi, disprețul ar fugi și el cu tine! Atunci duhul cel viteaz și rău îmi spune să-mi adun calabalicul. La drum! (*fuge*) îmi spune duhul rău. Înainte! spune duhul rău. Pentru Dumnezeu, ia-ți inima în dinți, spune duhul rău și pleacă! Atunci cugetul meu s-atîrnă de gîtul inimei mele și-mi spune foarte cuminte: Lancelotto, om de treabă... sau mai degrabă fiul unei femei de treabă... Pentru că e drept tatăl meu era... Se făcea cam... Avea un fel de gusturi... Atunci cugetul meu îmi spune: Lancelotto, nu te mișca din loc. Mișcă-te, îmi spune duhul rău. Nu te mișca, îmi spune cugetul meu. Cugetul meu, spun eu atunci, tu mă sfătuiești bine. Duh rău, spun eu atunci, tu mă sfătuiești bine! Dacă mi-aș asculta cugetul, ar trebui să rămîn cu stăpînul meu, jidovul, care (dumnezeu să mă ierte) e un soi de duh rău; și, ca să plec de la jidov, trebuie să ascult duhul rău care, cu voia domniilor voastre, e însuși diavolul. Dar, negreșit, jidovul este o întrupare a diavolului și pe cugetul meu, cugetul meu este un cuget păcătos ca să-mi deie mie sfatul să rămîn cu jidovul. Sfatul pe care mi-l dă duhul rău e mai prietenesc. Am să plec, duhule rău; mi-s picioarele la porunca ta. Am să plec!

(*Intră bătrînul Gobbo, cu un panier.*)

SCENA a IX-a

Lancelotto, Gobbo

GOBBO: Tînărule domn, spuneți-mi mă rog, care-i drumul care duce la jupînul Shylock?

LANCELOTTO (*aparte*): Dumnezeu! Tatăl meu! Cum are vederea mai mult decît tulbure, nu mă recunoaște! Am să fac o încercare cu el!

GOBBO: Mă rog, boierule, care-i drumul care duce la jupînul Shylock?

LANCELOTTO: Ia-o la dreapta, după primul colț! Pe urmă, la cea dinții din toate cotiturile ai să cotești la stînga. Pe urmă, la a doua cotitură n-ai să mai cotești deloc, însă ai să te întorci ca să cobori pînă la casa jidovului!

GOBBO: Drace! un drum cam greu de găsit! Mi-ați putea spune dacă un anume Lancelotto, stă cu el sau nu?

LANCELOTTO: Vorbești de domnul Lancelotto? (*Aparte.*) O să vedeți. Am să-l trag de limbă... (*Tare.*) Vorbești de tînărul domn Lancelotto?

GOBBO: Nu-i un domn ci băiatul unui om sărman, tată-său, cu toate c-o spun eu, e un biet om tare de treabă, și mulțumită lui Dumnezeu, are cu ce să trăiască!...

LANCELOTTO: Tatăl său poate fi cum vrea, noi vorbim de domnul Lancelotto?

GOBBO: Prietenul domniei voastre e Lancelotto, fără „domnul“!

LANCELOTTO: Mă rog, bătrînule, vorbești de domnul Lancelotto?

GOBBO: De Lancelotto, cu voia domniei voastre.

LANCELOTTO: Așadar, de domnul Lancelotto; bătrînule nu vorbi de Lancelotto, pentru că, tînărul domn supunîndu-se fatalității destinului și alte feluri de vorbe ciudate și așa mai departe, a murit, sau cum ai spune mai scurt, s-a dus în cer!

GOBBO: Ferească Domnul! Băiatul ăsta era toiagul bătrînelor mele, îmi era un adevărat sprijin!

LANCELOTTO: Seamăn eu cu un ciomag, cu un stîlp, cu un toiag, cu un sprijin? Mă recunoști, bătrînule?...

GOBBO: Vai! Nu vă cunosc! tînărule domn! Dar, mă rog, spuneți-mi dacă băiatul meu, Dumnezeu să-i aibă sufletul în pază, trăiește sau a murit?

LANCELOTTO: Nu mă recunoști, bătrînule!

GOBBO: Vai, domnule, am vederea slabă nu vă recunosc.

LANCELOTTO: E drept că dacă ai avea ochi buni, nici atunci nu m-ai recunoaște. E un părinte iscusit, acel care nu-și recunoaște copilul. Bătrînule, ai să ai vești de la fiul dumitale! Dă-mi binecuvîntarea! Adevărul trebuie să iasă la lumină. Un omor nu poate să rămîie multă vreme ascuns. Un fiu poate, dar la sfîrșit adevărul izbucnește!

GOBBO: Mă rog, domnule, ridicați-vă. Sînt sigur că nu sînteți Lancelotto, băiatul meu!

LANCELOTTO: Te rog, nu mai spune nici o vorbă, și dă-mi binecuvîntarea. Sînt Lancelotto, ți-am fost copil, îți sînt fiu, și îți voi fi progenitură.

GOBBO: Nu pot crede că ai fi fiul meu.

LANCELOTTO: Nu știu ce am să cred, dar eu sînt Lancelotto, sluga jidovului, și sînt sigur de asta; Margareta, soția dumitale, e mama mea!

GOBBO: O cheamă Margareta, este drept! Pot să jur, dacă ești Lancelotto, că ești carnea mea și sîngele meu! Dumnezeu să fie binecuvîntat! Ce barbă ai! Ai mai mult păr pe față decît are Tobby, calul meu, noroi la coadă!

LANCELOTTO: Asta ar dovedi atunci, că, coada lui Tobby crește pe dos. Sînt sigur că avea mai mult păr în coadă decît am eu pe față, ultima oară cînd l-am văzut!

GOBBO: Doamne, cum te-ai schimbat! Cum vă împăcați împreună, tu și cu stăpînul tău? I-am adus un plocon! Cum vă împăcați acum?

LANCELOTTO: Bine! bine! (*Se pipăie pe șale.*) Dar cît mă privește, sînt hotărît să plec, și să nu mă opresc pînă nu voi fi făcut o bună bucată de drum! Stăpînul meu e un adevărat jidov. Să-i duci un plocon! Dă-i un frîu și-o zăbală! În slujba lui mor de foame; îmi numeri coastele. Mă bucur c-ai venit tată! Dă ploconul unui oarecare Bassanio, care, spun drept, dă livrele noi, foarte frumoase. Dacă nu mă bag în slujba lui, fug de aici cît m-or ținea picioarele. O, ce noroc rar! (*Bassanio se ivește în fund.*) Uite-l că vine! Du-te la el, tată! Jidov să fiu dacă mai stau în slujba jidovului. (*Intră Bassanio cu Leonardo și alți servitori.*)

SCENA a X-a

Bassanio, Leonardo și alți servitori

BASSANIO: Iată ce trebuie să faceți... Și să fie repede gata, masa pregătită pentru cel mai tîrziu la unu. Îngrijiți-vă să duceți scrisorile astea. Și rugați-l pe Gratiano să vie îndată la mine acasă.

(*Un servitor iese.*)

LANCELOTTO: Du-te la el, tată.

GOBBO: Dumnezeu cu Domnia voastră!...

BASSANIO: Mulțumesc! Ai să-mi ceri ceva?

GOBBO: Acesta-i băiatul meu boierule, un biet copil...

LANCELOTTO: Nu biet copil, boierule, ci servitorul lui Shylock, care ar vrea, cum tatăl meu voia să spuie...

GOBBO: Are mare poftă, boierule, să intre cum se spune, la stăpîn...

LANCELOTTO: E adevărat că, în sfîrșit, eu slujesc pe jidov, și aș dori, cum era să spuie tatăl meu...

GOBBO: Stăpînul său și cu el, cu voia Domniei voastre, nu sînt chiar tocmai veri, de al patrulea...

LANCELOTTO: Pe scurt, adevărul e că jidovul, pentru că m-a jignit... (*își pipăie coasta*) mă face, așa cum tatăl meu care este, cred, un bătrîn, o să vă lămurească...

GOBBO: Am aici niște porumbei fripți, pe care aș vrea să vi-i dau plocon și v-aș ruga să...

LANCELOTTO: Ca să spun pe scurt, cererea este neobrăzată din partea mea; cum domnia voastră are să afle de la bătrînul ăsta de treabă, care, cu toate că eu o spun, deși e bătrîn, sărac și pe lîngă asta e și tatăl meu!...

GOBBO: Aici e tot cusurul vorbei noastre, boierule!...

BASSANIO: Te cunosc bine. Ți-ai cîștigat pricina. Stăpînul tău, Shylock, mi-a vorbit de tine astăzi. Mă învoiesc să te înaintez în slujbă, dacă se cheamă să înaintezi atunci cînd lași serviciul unui jidov bogat ca să te faci servitorul unui gentilom așa de sărac ca mine!

LANCELOTTO: Zicala veche se împarte bine între stăpînul meu Shylock și domnia voastră. Domnia voastră are mila Domnului și el are cu ce...

BASSANIO: Bine spus! Du-te cu fiul tău, bătrînule... I-ați rămas bun de la stăpînul tău și vino la mine. (*Slujitorilor celorlalți.*) Să-i dați cea mai frumoasă livrea și numaidecît. Totodată spune-i vechiului tău stăpîn că-l aștept la masă, să nu uite din ce trebuie să-mi aducă; spre mai mare siguranță călăuzește-l tu însuși!

LANCELOTTO: Haide, tată! A! nu pot găsi serviciu! Nu pot și nu știu să vorbesc! Bine! (*Privindu-și palma.*) Mai fu vreodată în Italia un om cu o palmă mai frumoasă

pentru jurământ! Mi-i soarta prielnică! Uite ce frumoasă-i linia vieții! Am să am o mulțime de neveste! Cincisprezece, e prea puțin! Unsprezece văduve și nouă fete mari; nu e rău pentru un singur om! Am să scap de la trei înecuri! Dacă soarta e femeie, atunci e desigur fată de treabă! Și acum cât ai clipi din ochi îmi iau tălpășița! (*Intră în casa lui Shylock bătrînul Gobbo intrase mai de mult.*)

SCENA a XI-a

Bassanio, Leonardo, apoi Gratiano

BASSANIO: Gîndește-te, la ce ți-am spus, dragul meu Leonardo! După ce vei cumpăra toate lucrurile acelea, întoarce-te repede, căci dau o masă, noaptea asta, la toți cunoscuții mei cei mai de preț. Du-te și grăbește-te!

LEONARDO: Voi face cum voi ști mai bine.

(Intră Gratiano.)

GRATIANO: Unde e stăpînul tău?

LEONARDO: Se plimbă colo... (*Leonardo iese.*)

GRATIANO: Segnior Bassanio...

BASSANIO: Gratiano...

GRATIANO: Am să vă cer o favoare.

BASSANIO: E dată!

GRATIANO: Nu puteți să nu mi-o dați. Trebuie să mergem împreună la Belmont!

BASSANIO: Dacă trebuie! Dar ascultă, Gratiano, ești prea sălbatec, prea aspru, ai vorba prea poruncitoare... Asta îți stă destul de bine, și în ochii noștri poate să nu fie luat drept o lipsă, dar pentru cei care nu te cunosc, acestea sunt apucături grosolane. Te rog, dă-ți osteneală să-ți astîmperi ciudățeniile cu cîteva picături de modestie... de teamă ca nu cumva bruschetea purtării tale să nu fie rău tălmăcită acolo unde plec și să mă facă să-mi pierd nădejtile.

GRATIANO: Segnior Bassanio, ascultă-mă. Dacă nu-mi voi lua înfățișare gravă, dacă n-am să vorbesc cu respect, dacă voi mai înjura din cînd în cînd, dacă n-am să port o carte de rugăciuni în buzunar și dacă n-am să

iau în seamă toate legile politeței, ca un om care s-a străduit să-și ia o gravă înfățișare ca să placă bunicăi sale, atunci să nu mai ai niciodată încredere în mine !

BASSANIO: Bine, vom vedea cum ai să te porți.

GRATIANO: Dar fac excepție pentru noaptea asta. N-ai să mă judeci după ce-am să fac noaptea asta?

BASSANIO: Nu. Ar fi păcat ! Am să te îndemn mai degrabă să-ți iei cea mai mucalită mutră, căci vom fi cu prieteni, care-și propun să fie veseli. La revedere atunci, am încă oarecare treburi de făcut.

GRATIANO: Și eu trebuie să mă întâlnesc cu Lorenzo și cu ceilalți. Vom veni la ceasul ospățului ! (*Iese fiecare în altă parte.*)

SCENA a XII-a

Jessica și Lancelotto

JESSICA (*intră din casa lui Shylock, tatăl său*): Îmi pare rău că vrei să pleci de la noi ! Casa noastră e un iad, și tu, drac mucalit, mai alungai uritul ! Mergi sănătos. Iată un ducat pentru tine ! Ai să vezi astă seară la ospăț, pe Lorenzo, oaspetele stăpînului tău cel nou. Dă-i scrisoarea asta ; înmîneaz-o pe ascuns. Pleacă sănătos ; n-aș vrea ca tata să mă vadă vorbind cu tine !

LANCELOTTO: Rămîi cu bine... Lacrimile îmi țin loc de vorbe... Rămîi cu bine, cea mai frumoasă dintre păgîne. Cea mai frumoasă dintre evreice... M-aș mîhni tare dacă vreun creștin nu va face vreo nelegiuire ca să te aibă. Rămîi cu bine. (*Iese.*)

JESSICA: Mergi cu bine Lancelotto ! O ! Lorenzo, dacă îți ții făgăduința, am să sfîrșesc cu toată lupta asta ; am să mă fac creștină și am să fiu soția ta dragă !

Cortina cade

TABLOUL AL III-LEA

Acecași stradă din Veneția !

Muzică înainte de ridicarea cortinei

SCENA a I-a

Intră Gratiano, Lorenzo, Salarino, Solanio și mai pe urmă Lancelotto.

LORENZO: Vom ieși în timpul cînd vor sta la masă, ne vom travesti la mine și ne vom întoarce aici peste un ceas.

GRATIANO: Nu sîntem pregătiți.

SALARINO: N-am vorbit despre purtătorii de facile.

SOLANIO: Nu iese bine cînd nu-i pregătit frumos. Mai nimerit e, cred, să nu mai vorbim de asta!

LORENZO: Sînt de-abia șase ceasuri, mai avem două ceasuri în fața noastră.

(Intră Lancelotto avînd o scrisoare.)

Ei, prietene Lancelotto, ce mai noutăți?

LANCELOTTO *(îmbrăcat cu o livrea nouă, dar comică)*: Dacă vreți să desfaceți asta, veți afla.

LORENZO *(luînd scrisoarea)*: Cunosc scrisul. Pe legea mea, frumos scris! Mîna care a scris aceasta e mai albă ca hîrtia pe care a scris.

GRATIANO: Vești de dragoste, sînt sigur!

LANCELOTTO *(mîndru și care pînă atunci își făcuse toaleta)*: Cu voia dumneavoastră. *(Vrea să plece.)*

LORENZO: Unde te duci?

LANCELOTTO: Păi, să poftesc pe fostul meu stăpîn, jidovul, la masă pentru astă seară, la noul meu stăpîn, creștinul. *(Pornește.)*

LORENZO: Stai... Ia asta... Vezi pe Jessica și spune-i că nu voi lipsi... Dar spune-i numai ca ea singură s-audă!... *(Lancelotto iese.)* Domnilor, vreți să vă pregătiți, și cît mai repede, pentru balul mascat din astă seară? M-am îngrijit de toate, vom avea și purtători de facile, în fine va fi o seară din cele mai vesele!...

SALARINO: Da, da, mă duc chiar acum.

SOLANIO: Și eu.

LORENZO: Veniți să ne întîlniți pe mine și pe Gratiano peste un ceas, tot în acest loc!

SALARINO: E tot ce avem mai bun de făcut! *(Salarino și Solanio ies.)*

GRATIANO: Scrisoarea aceea nu era de la Jessica?

LORENZO: Simt nevoia să-ți povestesc tot. Jessica îmi arată mijlocul ca s-o răpesc din casa tatălui ei, îmi numără aurul și juvaerurile pe care le va lua cu ea, fără a mai socoti un costum de paj, pe care îl are. Dacă vreodată tatăl său, jidovul, va ajunge la cer, va fi numai datorită fetei! Cît despre ea, niciodată soarta rea nu o va atinge, afară doar dacă nu va avea drept scuză că e zămislită de un jidov necredincios. Vino, trebuie să ne grăbim; măștile au și început să apară. Am să-ți citesc asta pe drum. (*Ies amîndoi repede.*)

În timpul acesta începe să se audă, de departe, muzică veselă, începe să se întunece.

SCENA a II-a

Intră Shylock și Lancelotto, Jessica

SHYLOCK (*intrînd din casă, îl urmează Lancelotto; Shylock cu o lanternă în mînă, încă neaprinsă și un baston*): Bine, bine, ai să vezi tu; ai să judeci cu ochii tăi deosebirea între bătrînul Shylock și Bassanio... Ei, Jessica!... N-ai să te mai îndopi, cum ai făcut la mine... Ei, Jessica!... și să dormi, și să sforăi și să-ți rupi hainele!... Jessica!...

LANCELOTTO: Ei, Jessica!...

SHYLOCK (*ridicînd bățul*): Cine ți-a spus să chemi? Nu ți-am spus s-o chemi!

LANCELOTTO (*ferindu-se de băț*): De atîtea ori domnia voastră mi-a tot bătut capul, că n-aș putea să fac nimic fără să mi se spuie! (*Intră Jessica.*)

SHYLOCK: Jessica, am de încheiat un tîrg și sînt poftit și la masă. Iată cheile! Dar, adică de ce m-aș duce? N-au decît să vie ei, dacă au nevoie de bani... (*Se uită la Lancelotto, bănuitor, se oprește și își pipăie cu discreție buzunarul.*) Nu din prietenie mă poftesc; vor să mă încurce!... Totuși am să mă duc, dar din ură, ca să mănînc pe spinarea unui creștin risipitor! Jessica, fata mea, închide ușile... Mi-e silă să ies... Se urzește ceva rău împotriva mea, pentru că astă noapte am visat saci cu bani.

LANCELOTTO: Mă rog, duceți-vă, stăpînul meu vă așteaptă cu nerăbdare.

SHYLOCK: Știu pentru ce; și eu pe el!

LANCELOTTO: Am lucrat împreună... Nu vreau să spun că are să fie și bal mascat în seara asta; dar dacă are să fie, atunci am să văd eu, că nu degeaba mi-a curs sînge din nas în luna Paștilor, la șase dimineța; fără să mai țin seama că mi-a mai curs o dată în joia mare, acum patru ani, după-amiază. *(În acest moment trec două măști, la braț, cîntînd și jucînd prin fața lui Shylock, apoi ies în fund, pe scări.)*

SHYLOCK *(intrigat de această apariție și chiar lîngă casa lui)*: Ce! Au să fie măști? Auzi, Jessica! Încuie ușile. Și dacă auzi toba sau trîmbițele să nu te duci la fereastră, să nu-ți pleci capul în stradă, ca să vezi niște creștini nebuni cu fețele boite. Astupă mai degrabă urechile casei, adică vreau să zic ferestrele! Să nu lași zgomotul nebuniei deșarte să intre în casa noastră liniștită... Pe toiagul lui Iacob, mă jur, că n-am poftă să mănînc aiurea în noaptea asta!... Dar am să mă duc... Haide, mergi înainte, ticălosule... *(Amenințîndu-l cu bastonul.)* Am zis, am făgăduit, am să mă duc! O iau înainte!

LANCELOTTO *(care rămăsese în urmă cu intenție de a-i vorbi Jessicăi. Încet către Jessica)*: Stăpînă, uită-te pe fereastră. Are să vie un creștin, vrednic de o evreică. *(Lancelotto iese.)*

SHYLOCK *(care i s-a părut ceva suspect și auzise vorbindu-se)*: Ce spunea nebunul ăsta din neamul lui Agar?

JESSICA: Îmi spunea... rămîi cu bine, stăpînă. Nimic altceva.

SHYLOCK: Nu-i băiat rău, caraghiosul ăsta; dar e lacom și mănîncă mult, e încet ca un melc și ziua doarme mai mult decît o mișă sălbatică! Trîntorii n-au ce căuta la mine, așa că, mă despart de el și mă despart ca să-l dau unuia pe care, mi-i nădejdea, are să-l ajute să toace banii pe care îi împrumut! Stai în casă, Jessica. Poate să vin îndată, nu voi întîrzia deloc. Ai grijă cum ți-am spus, să închizi ușile... Sau nu!... Dă-mi cheile... intră în casă Jessica... e mai bine așa căci te știu în mai multă siguranță!... *(Jessica intră în*

casă, Shylock încuie ușa, pune cheile la brâu, apoi, pornind, zice): Ce-ai ascuns bine, găsești bine, e o vorbă care nu îmbătrânește într-un suflet cumpătat! (Iese.)

SCENA a III-a

După ce iese Shylock, muzica se aude din ce în ce mai tare! Lumină de lună! Portul care se vede din fund luminat. O pauză mărișoară, în care timp se aude, din când în când, zgomot de voci vesele și cîntece care se apropie din ce în ce! Apar în scenă nouă mascați, ținându-se de umeri cu brațele și care vin cîntînd. Cum au apărut sus pe scări, unul din ei, care e Gratiano, le face semn să tacă st... st... arătînd casa lui Shylock! O pauză. În care timp Gratiano și Salarino, care intrase și el din altă parte, fac semne de nerăbdare, ca și cum s-ar întreba: De ce nu vine Lorenzo?... Din partea stîngă, pe scări, intră trei fete mascate, jucînd și rîzînd, toți acești trei le fac semn să coboare și să vie la ei, atrăgîndu-le atenția prin semne și cu stt... stt... să facă liniște, arătîndu-le casa lui Shylock. Ei se joacă între ei, dar fără zgomot! Din când în când, cite unul, explică prin șoapte uneia ce are să fie, iar ea rîde pe înfundate! Muzica este accentuată! Salarino urcă și văzînd alți mascați îi cheamă dintre culise. Intră alți mascați, care și ei, la rîndul lor, fac de îndată liniște, cînd li se atrage atenția. Ei sînt puși în curent de cei mai dinainte, în curent cu ce are să fie. Apoi după ce fac puțin haz de cele ce au auzit și după ce se joacă puțin, intră din toate părțile scenei, unul cite unul sau cite doi, fel de fel de mascați și mascate, cu care se procedează la fel ca și cu ceilalți. Totul se petrece însă în surdină, în șoaptă; rîsete, strîngeri în brațe, jocuri: în fine rămîne la imaginația artiștilor și a figurației cărorali se va spune ce vor avea de făcut. La un moment dat intră unul, care poate fi un figurant, înalt, cu o spadă enormă în mîină. Coboară scările și strigă, ameninșîndu-i pe toți cu spada. Toți se retrag, țișînd, mai cu seamă femeile, cu cite jumătate de glas. Gratiano și Salarino vine și-l pune în curent, făcîndu-i semn că este nevoie de liniște. După aceasta intră un mandolinist și un chitarist, se așează pe scări și încep o barcarolă. Toți se duc și fac cerc în jurul lor. Gratiano și Salarino coboară în fața scenei și angajează conversații! Una din mascate dansează.

Muzica continuă.

SCENA a IV-a

Gratiano, Salarino

GRATIANO: Aici ne-a spus Lorenzo să-l așteptăm !

SALARINO: Ceasul aproape a trecut !

GRATIANO: Ar fi de mirare să întârzie. Îndrăgostiții merg mai repede de obicei decât orologiile.

SALARINO: Porumbițele Venerei zboară ca să înnoade legăturile unei dragoste noi, de zece ori mai repede decât ca să păstreze neclintită credința jurată.

GRATIANO: Cine iese de la un ospăț cu o poftă tot așa de vie ca aceea cu care a venit ? Unde e calul care, pe un drum anevoios, se întoarce cu același pas cu care a plecat ? Mai multă aprindere pui ca să alergi după un lucru decât ca să te bucuri de el !

(Intră Lorenzo cu Salarino, cu patru făclieri, care se așează în partea stîngă a scărilor, toți, cînd văd făclierii, își manifestă bucuria, mandolinistul tace, grupul se desface și așteaptă să vadă ce are să facă Lorenzo.)

SCENA a V-a

Cei mai dinainte, Lorenzo și Solanio

SALARINO: Iată-l pe Lorenzo !

LORENZO *(care intrase prin fund, pe scări coboară printre grupuri la Gratiano și Salarino)*: Dragii mei, iertați-mi întârzierea. Felurite treburi care m-au silit să vă fac să așteptați. Cînd veți voi să fiți hoți de femei, am să vă aștept și eu tot atît de mult ! Și-acum la lucru. *(Adre-sîndu-se la toți.)* Ssst !... Ssst !... Ascultați ! Aici stă socrul meu jidovul ! *(Un rîs discret la toți.)* Hola !...

(O mică pauză și apare Jessica la ușa balconului în costum de paj. Muzica continuă.)

JESSICA: Cine ești ? Răspunde-mi, ca să n-am nici o îndoială, deși aş jura că-ți cunosc glasul.

LORENZO: Lorenzo, dragostea ta !

JESSICA: Că ești Lorenzo, n-am nici o îndoială, că ești dragostea mea, e adevărat! Acuma numai tu, Lorenzo, poți spune dacă sînt dragostea ta!

LORENZO: Cerul și gîndurile tale sînt martori că ești!

JESSICA: O! sînt fericită! Iată ține caseta aceasta. Face s-o păstrezi. Noroc că-i noapte și nu mă poți vedea bine, pentru că mi-e rușine de travestirea mea! Dar dragostea e oarbă și îndrăgostiții nu-și pot da seama de nebuniile frumoase pe care le fac; altfel, Cupidon, el însuși, s-ar înroși cînd m-ar vedea travestită în paj. *(Un bătrîn ovrei, care intrase pe scenă și care, după cele ce a văzut, se strecoară prin fața scenei pe furiș, ca și cum s-ar duce să dea de veste lui Shylock.)*

LORENZO: Coboară-te, ai să fii purtătorul meu de tortă!

JESSICA: Cum? Să-mi luminez fapta urită! Cînd ar trebui să caut umbră!

LORENZO: Ești în umbră, draga mea, ascunsă-n haina ta de paj. Vino, timpul trece repede și sîntem așteptați la ospățul lui Bassanio!

JESSICA: Nu pot să cobor, căci ușa e închisă și cheile sînt la tata!

LORENZO: Așa!... Atunci găsim noi mijlocul numaidecît!
(Lorenzo vorbește cu doi din mascați și aceștia caută între culise și găsesc o scară. În timpul cît aduce scara, Jessica dispare un moment și revine imediat cu un săculeț de bani, pe care începe să-i azvîrle mascaților, aceștia izbucnesc într-un strigăt de satisfacție; încep a strînge banii aruncați, se îmbrîncesc, rîd, se fugăresc, făcînd un zgomot asurzitor. Jessica aruncă mereu. Apoi vin cei doi și pun scara la balcon, Jessica coboară în brațele lui Lorenzo, acesta o învelește în mantaua lui. Toți încep a juca, a dansa cînd Lorenzo zice: „Să mergem la ospățul lui Bassanio, prieteni!!...” Lorenzo pornește printre ei, cu Gratiano, Salarino, Solanio, urmați de făclieri și de o parte din mascați. O parte din ei mai rămîn, căutînd monede pe jos. Deodată se aude glasul lui Shylock strigînd: Jessica... Jessica!... și voci de copii. Toți fug care încotro. O mică pauză după care intră Shylock, urmat de copii îmbrăcați și ei în tot felul și care se țin de el, trăgîndu-l de haină și bălîndu-și joc

de el. Shylock este agitat și se căznește să scape de copii care își fac din el obiect de distracție și de batjocură. La un moment dat vede scara de la balcon, al cărui ușă rămăsese deschisă, începe a striga: Jessica!... Jessica!...)

SCENA a VI-a

SHYLOCK (intră, după ce fuge, la strigătul său, ultimul grup de mascați și mascate. De afară): Jessica!!... Jessica!!... (Intră urmat de copii. Vede scara, după ce se luptă să scape de copii.) A!... Jessica!... fata mea!... Jessica!!... Banii mei!!... (Se repede în casă, de unde se aud strigătele lui, apare pentru un moment la balcon, apoi iar coboară! În timpul acesta, de când a intrat în casă, copiii care îl urmăriseră, fac un cerc ținându-se de mână și spun toți, cam pe același ton și în mod ritmic:) Jessica!... Je... si... ca... Je... ssi... ca... Je... ssi... ca (până ce intră Shylock în scenă, ca înnebunit de durere) Fata mea, fugită cu-n creștin!!... A! Banii mei!! Dreptate!... Vreau dreptate!... Banii mei și fata mea! Un sac plin cu bani, plini de ducați furați de fata mea!!... Și juvaeruri: două pietre, două nestemate pe care mi le-a furat! (În acest timp copii, care s-au oprit din joc, în două grupuri, râd pe înfundate și pun la cale ceva. Strigătele lui Shylock atrag mascați și mascate, care intră câte unul sau doi și fac cerc în jurul lui.) Dreptate!!... Găsiți-o pe nenorocita!... Are pietrele la ea și banii!!... (În acest moment, toți se reped la el, îl trântesc jos, îl iau de cap și de picioare, fac cerc în jurul lui, de Shylock nu se mai vede. Cortina cade pe strigătele, râsetele celor ce-și bat joc de durerea lui și pe vaietele bietului Shylock.)

Cortina cade pe muzică.

TABLOUL AL IV-LEA

Scena reprezintă o altă stradă din Veneția, din Cartierul negustorilor creci. Două prăvălii; una în stînga și una în dreapta. Muzică scurtă înainte de ridicarea cortinei.

SCENA a I-a

Cum se ridică cortina se vede la una din cele două prăvălii o femeie care stă la tejghea și coase. Muzica tace. Doi evrei, care sînt în scenă și sfătuesc, șezînd pe două taburele de lemn. După puțin timp mai intră unul, care se apropie de cei doi ! După o mică pauză intră Shylock abătut, se apropie de grup, unul din ei se scoală și intră cu el în prăvălia din stînga, planul al III-lea. În momentul cînd iese Shylock intră Salarino și Solanio și angajează conversația.

SCENA a II-a

Salarino și Solanio

SALARINO (*intră după ce iese Shylock ca și cum ar urma conversația avută cu Solanio*): Da, l-am văzut pe Bassanio cînd se îmbarcă ! Cum a trecut timpul... parcă a fost ieri !... Gratiano plecase cu el, dar sînt sigur că Lorenzo nu era cu ei !

SOLANIO: Ticălosul acela de jidov trezise din somn pe Doge cu țipetele lui !... Mersese cu el să caute în corabia lui Bassanio !

SALARINO: Dar a sosit prea tîrziu, corabia plecase ! S-a dat însă a înțelege Dogelui că Lorenzo ar fi fost văzut într-o gondolă cu Jessica. Dealtfel i se spusese Dogelui că nu e pe corabia lui Bassanio !

SOLANIO: Niciodată n-am mai văzut pînă atunci o minie așa de învîlmășită, așa de ciudată și așa de cumplită, ca aceea a jidovului care striga pe uliți... Fata mea... banii mei... Dreptate !...

SALARINO: Copii din Veneția alergau după el, urlînd...

SOLANIO: Dacă Antonio nu plătește la scadență, are să plătească el toate astea !

SALARINO: Și cînd te gîndești că nu se află om mai bun pe lume ca dînsul. L-am văzut cînd s-a despărțit de Bassanio... Bassanio îi spunea că se va grăbi să se întoarcă și Antonio îi răspundea: „Nu grăbi lucrurile din pricina mea, Bassanio ; așteaptă ca vremea să le îndeplinească ;

cît despre polița jidovului, nu-ți pese deloc de ea. Fii fericit!" În clipa aceea l-au podidit lacrimile, și-a întors fața, a strîns mîna lui Bassanio și apoi s-au despărțit!

SOLANIO: Eu cred că nu iubește în lume decît pe Bassanio! Trebuie să-l găsim și să-l mai înveselim, căci trebuie să fie mîhnit din pricina lipsei lui!

SALARINO: Nu l-am mai văzut de mult timp și se aud multe vești rele care îl privesc!...

SOLANIO: Ce vești rele?...

SALARINO: Merge zvonul pe Rialto, fără să-l dezmință nimeni, că Antonio ar fi pierdut, la strîmtoarea Mîneicii, o corabie încărcată cu bogății!... Asta ar fi la locul numit Goodwins, un loc foarte primejdios, nenorocit, în care zac multe rămășițe de corăbii mari. Asta-i noutatea cea rea; dacă vestea care merge e o femeie cinstită care nu minte!

SOLANIO: Ai face bine să repeți vorbele astea lui Antonio, așa cam pe departe ca să nu-l lovească deodată!... Mai cu seamă că este în preajma scadenței poliței!...

SALARINO: L-am căutat și nu l-am găsit. Poate e plecat...

SOLANIO: Oricum aș vrea ca noutatea să fie tot așa de falsă ca o femeie care încearcă să facă vecinele să creadă că și-a bocit bărbatul de-al treilea! Dar este prea adevărat, fără să încărcăm zadarnic vorba... că bunul Antonio... cinstitul Antonio... O! dacă aș găsi un cuvînt nimerit, să-i însoțescă numele!...

SALARINO: Mergi pînă la capăt...

SOLANIO: Cum?... Ce spui?... Care va să zică și-a pierdut corabia!

SALARINO: Dacă și-ar fi pierdut numai atîta!... Căci ieri chiar vorbeam cu un francez, care îmi spunea că ar fi naufragiat o galeră, care venea de la Tripoli încărcată cu mărfuri scumpe; și că ar fi tot a lui Antonio!

SOLANIO: Lasă-mă să zic amin, de teamă să nu-mi taie diavolul rugăciunea, că, uite, vine în chip de jidov!...

(Intră Shylock.)

SCENA a III-a

Solanio, Salarino, Shylock și un creu care intrase cu Shylock.

SOLANIO: Ei Shylock, ce mai nou printre negustori?

SHYLOCK (*care intrase din dugheana din stînga, împreună cu un alt negustor, cu o bucată de stofă pe care o încearcă dacă e bună. Face o pauză, se uită la ei și le răspunde*): Ați știut, mai bine ca oricine, că mi-a fugit fata? (*Stă cu celălalt pe scaun, cu spatele la ei.*)

SALARINO: Adevărat! Cît despre mine, cunosc și pe meșterul care i-a lucrat aripile.

SOLANIO: Și cît despre el, Shylock știa că pasărea își avea toate penele. Și stă în firea păsărilor astea să-și părăsească părinții.

SHYLOCK: E blesemată pentru ce-a făcut!

SALARINO: Sigur, dacă o judecă diavolul.

SHYLOCK: Carnea mea și sîngele meu, să se răsvrătească așa!

SALARINO: Nu mai vorbi de asta, stîrv bătrîn! La vîrsta ta să se răsvrătească?

SHYLOCK: Vreau să spun că fata mea e carnea și sîngele meu!

SALARINO: Mai mare deosebire e între carnea ta și carnea ei, decît între abanos și fildes, și între sîngele tău și al ei, decît între vinul roșu și vinul de Rin. Dar, ia spune, ai auzit povestindu-se că Antonio ar fi avut vreo pierdere pe mare?

SHYLOCK: Încă o nenorocire! Un falit, un risipitor, care abia îndrăznește să treacă pe Rialto! Un calic care în fiecare zi se fălea cu eleganța lui în piață. Să bage de seamă cu polița... Avea obicei să-mi spuie cămătar!... Să ia seama la poliță!... Împrumută bani din milostenie creștinească!... Să ia seama la poliță!...

SALARINO: Dacă nu plătește, sînt sigur că n-ai să-i tai carnea... La ce ți-ar fi bună?

SHYLOCK: Să fac nadă pentru pești!... Dacă nu are altceva să hrănească, are să-mi hrănească răzbunarea! M-a urgisit, m-a pungășit, de o jumătate de milion, și-a bătut joc de ce pierdeam, mi-a făcut de rîs ce

ciștigam, mi-a făcut neamul de ocară, mi-a stînjedit afacerile, mi-a îndepărtat prietenii, mi-a îmbărbătat vrăjmașii!... Și pentru ce?... Pentru ce?... Pentru că sînt jidov!... Dar el nu are și el ochi, ca un jidov?... Miini ca un jidov?... Mădulare, simțuri, simțăminte, patimi, ca și un jidan?... Nu se hrănește și el cu aceeași hrană? Și răni nu-și face cu aceleași arme?... Nu zace și el de aceleași boli, vindecat nu-i de aceleași leacuri, și nu-i aceeași iarna și aceeași vara care-l îngheață și îl încălzește, cît este el de creștin? Dacă ne împungeți, nu ne curge sînge? Ne otrăviți, nu murim?... Dacă ne faceți rău, nu ne răzbunăm? Dacă sîntem în toate ca și voi, să semănăm, și aicea. Dacă un jidov face rău unui creștin, creștinul cum îl umilește pe jidov?... Se răzbună!... Dacă un creștin face rău unui jidov, ce pildă de umilință îi dă creștinul?... Nelegiuirea pe care mi-o arătați, am s-o pun și eu în faptă și să vă mirați, de nu voi merge mai departe decît va fost învățătura!

(Intră un slujitor.)

SLUJITORUL: Stăpînul meu Antonio e acasă și ar dori să vă vorbească!

SOLANIO: L-am căutat pretutindeni. Spune-i că vom veni numaidecît! *(Slujitorul iese! Intră Tubal negustorul.)* Iată încă unul din neamul lui. Nu mai găsești mulți de soiul lor; afară doar dacă diavolul nu s-o face jidov!

SCENA a IV-a

Solanio, Salarino, Shylock, Tubal și alți evrei.

SHYLOCK: Ei Tubal, ce mai noutăți prin Genova? Mi-ai găsit fata?

(Fac toți cerc, evreii. Ceilalți doi creștini se apropie și trag cu urechea.)

TUBAL: Am fost de multe ori pe unde se vorbea de ea, dar n-am ajuns să-i dau de urmă.

SHYLOCK: Ai! Ai! Ai! Mi-a luat un diamant care mă costase două mii de ducăți la Frankfurt!... Așa de greu nu se lăsase încă blestemul pe neamul nostru, pînă acum! De-abia astăzi îl simt!... Două mii de ducăți într-un

diamant! Fără să mai număr și celelalte juvaeruri! Juvaeruri așa pline de preț!... Cum de n-a murit, s-o văd la picioarele mele cu cerceii la urechi!... Îngropată în fața mea, cu ducații în sicriu! Și nici o veste de la bieții mei ducați! Și nu mai știu eu singur ce mă va fi costat să-i caut! Pierderi peste pierderi!... Cu atîta fuge hoțul și tot atîta dai să prinzi pe hoț! Și nici o despăgubire, nici o răzbunare!... Numai pe spinarea mea-i nenorocire, numai în pieptul meu sînt suspine și lacrimi, numa-n ochii mei!

TUBAL: Și alții au nenorociri! Am auzit la Genova că Antonio...

SHYLOCK: Ce, ce, ce?... O nenorocire?... O nenorocire?...

TUBAL: A pierdut o galeră care venea de la Tripoli...

SHYLOCK: A!... Mulțumescu-ți Doamne!... Mulțumescu-ți Doamne!... E adevărat?... E adevărat?...

TUBAL: Am stat de vorbă cu cîțiva marinari scăpați din naufragiu...

SHYLOCK: Îți mulțumesc, prietene Tubal!... Bune vești!... A! A! Unde?... La Genova?...

SALARINO: Am mai auzit că, la Genova, fata dumată a cheltuit, într-o singură noapte, optzeci de ducați!... *(Spuse cu ironie și intenție. Pauză. Joc la Shylock.)*

SHYLOCK: Parcă mi-ai dat cu cuțitul în inimă!... A!... niciodată n-am să-mi mai văd banii!... Optzeci de ducați într-o singură noapte! Optzeci de ducați!... *(Intră în fugă un evreu și se duce, în fugă, la Shylock cu veselie.)*

UN EVREU: M-am întors la Veneția cu o mulțime de creditori de-ai lui Antonio: ziceau că nu-i mai rămîne decît să dea faliment!...

SHYLOCK *(cu bucurie crescîndă)*: Îmi pare bine! A!... Vreau să-l chinuiesc!... Să-l pun la cazne!...

SOLANIO *(cu intenție)*: Unul din negustori mi-a arătat un inel pe care fata ta îl dăduse pentru o maimuță!...

SHYLOCK *(pauză, întoarce capul spre ei, privește cu neîncredere la cei doi creștini, apoi se uită la toți evreii și izbucnește)*: Ciuma s-o mănînce!... Vă place să mă chinuiți! Era inelul meu cu turcoază, îl aveam de la Lea, cînd eram băiat tînăr!... Nu l-aș fi dat... nici pentru o pădure cu maimuțe!...

TUBAL (*încurajându-l*): Dar Antonio e cu siguranță ruinat!
(*Pauză*)

SHYLOCK (*se înveselește*): E adevărat, e foarte adevărat!
Du-te de vezi un portărel, Tubal; dă-i de veste cu o săptămână înainte. A!... Am să-i iau inima din piept dacă nu plătește!... Odată plecat din Veneția, pot să fac negoț cu ce voi vrea! Du-te Tubal și ai să mă întâlnești la sinagogă!... Du-te, prietene Tubal!... Noi ne ducem să ne rugăm pentru izbîndă... (*Tare cu toții.*) La sinagogă Tubal... la sinagogă... (*Cînd sînt mai înflăcărați și veseli se aude o lovitură de clopot. Toți tac brusc, se pleacă de corp și se așează unul după altul și ies șoptind...* La sinagogă... La sinagogă... La sinagogă... Ies cu toții în dreapta, fund.)

Cortina

TABLOUL AL V-LEA

SCENA I-a

Acasă la Porția. Decorul tabloului I

Porția, Bassanio, Gratiano și Nerissa, mai tîrziu servitori sau servitoare.

Înainte de ridicarea cortinei muzica cîntă o bucată lirică. Cortina se ridică tot pe muzică! În scenă Porția pe divan, la picioarele divanului stă Bassanio, ținînd-o de mîină și se uită cu drag la ea. Divanul e în partea dreaptă. În mijlocul scenei Nerissa pe un fotoliu, la picioarele ei, culcat pe perne, stă, cochetînd cu ea, Gratiano! Muzica cîntă în surdina, conversația începe pe ea! Porția, după o pauză.

PORTIA (*încercînd a-l reține pe Bassanio care are intenția să se scoale*): Te rog, rămii... Mai stai o zi sau două înainte de a-ți încerca norocul, pentru că dacă vei alege rău, îți voi pierde tovărășia. Mai așteaptă cîtva timp. Ceva îmi spune, dar nu e dragostea, că mi-ar părea rău să te pierd. Știi singur că nu din ură vin astfel de presimțăminte. De teamă să nu mă înțelegi greșit, o fată tînră ca mine gîndește mai bine decît

vorbește. Aș vrea să te țin aici o lună sau două înainte de a-ți încerca norocul. Aș putea să-ți spun cum să alegi bine, dar atunci nu mi-aș ține jurământul și asta n-am s-o fac niciodată. Poți, așadar, să mă pierzi și dacă mă pierzi, ai să mă faci să-mi pară rău că n-am săvârșit păcatul de a nu-mi ține jurământul! Să-ți blestemi ochii care m-au făcut să mă tulbur și să mă împart în două jumătăți: una care îți aparține, alta care îți aparține... am vrut să zic care îmi aparține. Dacă-ți vorbesc atîta e ca să opresc în loc timpul, să-l fac mai lung, și ca să întîrzii clipa-n care ai să alegi!...

(Muzica tace.)

BASSANIO: Lasă-mă să aleg, pentru că clipa asta mă chinuiește!

PORTIA: Chinuiește? Mărturisește atunci că-n dragostea ta e înșelătorie!

BASSANIO: Nici-o înșelătorie, decît doar aceea a fricii pe care o am pentru bucuria dragostei mele. Vei vedea mai repede zăpada și cu focul iubindu-se și viețuind împreună decît înșelătoria trăind alături de dragostea mea!

PORTIA: Dar mă tem să nu fie cumva chinurile tale care te silesc să vorbești!

BASSANIO: Făgăduiește-mi viața și îți voi mărturisi adevărul.

PORTIA: Bine. Mărturisește și trăiește.

BASSANIO: Să mărturisesc și să iubesc, iată tot miezul mărturisirii mele. Mi-s chinurile dragi, pentru că aceea care mă chinuiește mă învață ce să răspund ca să mă mîntui de ele! Lasă-mă să-mi încerc norocul și să aleg lădița.

PORTIA: Bine! Sînt în una din ele. Dacă-ți sînt dragă ai să mă găsești! Nerissa, stați deoparte! Spuneți să cînte muzica, în timpul cît va alege. Dacă pierde, sfîrșitul va fi ca al lebedei, care moare cîntînd. Se poate să cîștige. Și atunci muzica se preschimbă în fanfara credincioșilor supuși slăvind pe monarhul nou încoronat. *(În timpul muzicii intră două servitoare, pun lădițele în mijlocul scenei, Nerissa și cu Gratiano se așază în genunchi, în semn de rugă, Portia pe divan nici nu*

vrea să se uite de teamă. Bassanio are jocul că se gîndește, vrea să aleagă una, se oprește, întreabă prin semne pe Nerissa care e lădița, Nerissa pleacă capul. Atunci el pune mîna la ochi se învîrtește în loc și pune mîna pe cea de plumb, dar iar se abține.) Așadar, lucrurile care se văd pot să nu prețuiască ceea ce par. Lumea e neîncetat amăgită de podoabe. Nu-i viciu care, travestit, să nu ia o înfățișare de virtute... (Punînd mîna pe lădița de aur, după o pauză.) Nu... lădița de aur strălucitor... nu te vreau! (Pauză, pune mîna pe cea de argint.) Nici pe tine argint, palid și vulgar mijlocitor între oameni. (Pune mîna pe cea de plumb, după o pauză.) Pe tine te aleg, biet plumb! Mai mult ameninți decît făgăduiești; dar simplitatea ta mă mișcă mai mult decît vorbele aprinse.

PORTIA: O dragoste, te liniștește, domolește-ți avîntul, măsoară-ți bucuria, potolește-ți aprinderea! Îți simt prea mult binecuvîntarea, dă-mi-o mai puțin întreagă, de teamă să nu mor prin ea!

(Nerissa dă cheița lui Bassanio. El o deschide.)

BASSANIO: Ce e? Icoana Porției! Ce semi-zeu i-a zugrăvit așa de bine chipul?... Se mișcă ochii?... Oare pentru ochii mei clipesc, îmi pare că ochii zugrăviți se mișcă? Iată buzele întredeschise, prin care suflarea ei iese (Nerissa și cu Gratiano se scoală cu bucurie), dulce ca mierea; niciodată o mai blîndă stavilă ca asta n-a despărțit prieteni mai buni. În păr pictorul, luînd de la păianjen pildă, a împletit, șuvița de aur, să prindă-n ele inimile, mai repede ca pînza de păianjen muștele. Și ochii!... Cum i-a putut el privi ca să-i facă? A iată pergamentul care îmi spune norocul:

Ție care nu alegi cu ochii
Noroc bun și-alege fericit,
Și pentru că norocul ți-a sosit
Fii mulțumit și nu mai căuta.
Dacă te mulțumește ce-ai ales,
Și dacă soarta-ți face fericirea,
Întoarce-te spre cea care te-așteaptă
Și cere-i sărutarea dragostei.

Frumoasă doamnă, cu-nvoirea voastră (*o îmbrățișează*) vin, să dau ce am de dat și să primesc. Cum luptătorul care-a luptat pentru o răsplată, în zgomotul aplauzelor, cugetă că a luptat bine în ochii mulțimii, pe urmă șovăie și se întreabă dacă laudele sînt pentru el sau nu; tot așa, frumoasă doamnă, șovăiesc și eu, nemaștiind dacă ce văd e adevărat și-aștept ca faptul să fie adevărit și întărit de voi!

PORTIA: Segnior Bassanio, cu tot ce e al meu, acum, sînt a ta! (*Se îmbrățișează.*) Mai adineaori eram stăpîna acestei case frumoase, mai mare peste tot ce este aici, regină mie însă-mi, de acum casa asta, oamenii mei, eu însămi, totul e al tău! Îți dau tot împreună cu inelul acesta. Păstrează-l bine! Dacă îl pierzi sau dacă îl dai, asta ar prevesti ruina dragostei noastre, și aș avea dreptul să fiu supărată pe tine!

BASSANIO: Mi-ai luat toate vorbele pe care voiam să le spun. În mine simt învălmășeala unei mulțimi, după cuvîntarea unui prinț iubit. Vorbele, încîlcite, nu pot spune nimic; sînt doar ca niște șoapte de bucurie, rostite fără să se rostească! Iar cît despre inel, în ziua-n care-mi va lipsi din deget, viața mă va fi părăsit și vei putea să strigi că Bassanio a murit!

GRATIANO: Signore Bassanio și frumoasă doamnă, vă urez tot norocul pe care îl puteți dori. Nu vreau decît ca atunci cînd veți face nunta să-ngăduiți ca în același timp să fac nunta și eu!

BASSANIO: Din toată inima, poți să-ți alegi soția!

GRATIANO: Vă mulțumesc; mi-ați ales-o. Ochii mei, signore, pot vedea tot așa de repede ca și ai voștri. Ați văzut pe stăpîna, m-am uitat la subreț. Iubiți, iubesc și eu! De lădițele acelea vă atîrna norocul, cum atîrna și-al meu. Și, în sfîrșit, dacă făgăduielile durează, am dobîndit de la Nerissa făgăduința să-i fiu drag, dacă norocul vă va face să-i cîștigați stăpîna!

PORTIA: E adevărat Nerissa?

NERISSA: Da, doamnă, numai să-mi îngăduiți!

BASSANIO: Și tu, Gratiano, ai să-ți ții cuvîntul?

GRATIANO: Da, signore!

BASSANIO: Ne va fi nunta mai frumoasă dacă vom face-o împreună.

NERISSA: Ține și inelul meu și păstrează-l, de dînsul atîrnă fericirea noastră.

GRATIANO: Și vom face prinsoare pe-o mie de ducați pentru cel care va avea primul băiat... Dar cine vine? Lorenzo cu evreica lui? Ce! vechiul meu prieten Solanio?

(Intră Lorenzo, Jessica și Solanio. Toți sînt amărîși, dar maschează cu surîsuri.)

SCENA a II-a

Porția, Bassanio, Nerissa, Gratiano, Lorenzo, Jessica, Solanio

BASSANIO: Bine ați venit în casa asta Lorenzo și Solanio. Cu învoirea ta, Porția, voi ura bun sosît prietenilor mei!

PORTIA: Voi face și eu la fel! Fiți bineveniți!

LORENZO: Vă mulțumesc. Cît mă privește, gîndul meu nu era să vin să vă văd. L-am întîlnit pe Solanio pe drum, m-a rugat ca să-l însoțesc și am primit să vin cu el!

SOLANIO: Da, așa e, și aveam dreptate să fac asta. *(Dînd o scrisoare lui Bassanio.)* Signor Antonio vă salută...

BASSANIO: Înainte de a deschide scrisoarea, spune-mi ce mai face bunul meu prieten?

SOLANIO: Sufletul singur îi este bolnav! Dar scrisoarea asta vă va spune mai mult!

GRATIANO: Nerissa, primește-o bine pe străina care a venit. Dă-mi mîna, Solanio. Ce mai nou în Veneția? Ce mai face Antonio? Știu că se va bucura de izbînda noastră. Am cucerit lîna de aur.

SOLANIO: De-ați fi putut cîștiga pe aceea pe care el a pierdut-o.

PORTIA: Trebuie să fie vreo veste rea în scrisoare; Bassanio s-a făcut galben. Moartea unui prieten fără îndoială. Lasă-mă să văd și eu, Bassanio! Acum fac parte din sufletul tău și trebuie să știu ce ne face să suferim!

BASSANIO *(cu disperare)*: O Porția, niciodată cuvinte mai crude n-au pătât hîrtia. Întîia dată cînd ți-am mărturisit dragostea, ți-am spus pe față că toată averea mea

îmi curge în sînge, că eram un gentilom. Spuneam adevărul. Ei bine, prețuindu-mă astfel, ai să vezi cît de mult mă laudam. După ce îți spuseseam că averea mea se reduce la nimic, ar fi trebuit să adaug că era mai puțin decît nimic. Ca să-mi dobîndesc mijloace, m-am obligat față de un prieten drag și l-am făcut pe acest prieten să se oblige la rîndul lui față de dușmanul lui cel mai crunt. Iată scrisoarea. E adevărat, Solanio? Toate încercările i-au dat greș? Cum! nici una n-a izbutit? Nici o corabie nu i s-a întors din Tripoli, din Mexic, din Englitera, din Indii?...

SOLANIO: Nici una. Dealtfel, se pare că chiar dacă Antonio ar avea acum banii ca să plătească jidovului, jidovul nu vrea să-i primească spunînd că a trecut termenul de plată. N-am văzut vreodată un om așa de hotărît ca să chinuiască pe un alt om. Stă pe capul Dogelui de dimineată pînă seara. Douăzeci de negustori, Dogele însuși, nobilii din Consiliu, toți s-au silit să-l convingă; nimeni n-au putut să-l facă să renunțe!

LORENZO: Am auzit vorbindu-se printre negustori că Shylock s-a jurat că mai bine vrea carnea lui Antonio decît de douăzeci de ori valoarea sumei împrumutate.

PORTIA: Ce sumă datorează?

BASSANIO: Datorează pentru mine trei mii de ducăți!

PORTIA: Cum?... Numai atît?... Dă-i șase mii și anulează contractul. Dă-i de două ori pe atîta, de trei ori... Întîi, Bassanio, vom merge la biserică să-ți fiu soție, pe urmă ai să pleci la Veneția să-ți găsești prietenul. Nu vreau să stai lîngă mine cu tristețea în suflet! Am să-ți dau aurul ca să plătești datoria, de douăzeci de ori mai mult decît trebuie. După ce vei fi plătit-o, vino și adă-l cu tine și pe Antonio. În vremea aceasta, eu și cu Nerissa vom trăi ca niște văduve. Vino, pentru că vei pleca chiar astăzi, în ziua nunții noastre. Fii vesel, cît despre mine, ai să-mi fii cu atît mai scump, cu cît te voi fi plătit mai mult. Dar citește-mi scrisoarea.

BASSANIO (*citind*): „Dragul meu Bassanio, mi-au naufragiat toate corăbiile, creditorii mei se fac tot mai răi; starea mea este deznădăjduită; scadența jidovului s-a

împlinit; și cum vrea să-ți execute contractul nu mai încape îndoială că nu voi scăpa cu viață. Toate datoriile între noi sînt plătite, dacă te pot vedea înaintea de a muri! (*Îl înecă lacrimile.*) Fă cum vrei! Las ca prietenia să te convingă mai mult decît scrisoarea. Îți scriu din închisoare!..."

PORTIA: O, dragul meu, să lăsăm toate deoparte și pleacă cît mai degrabă! Nerissa dă-i banii de care are nevoie!

BASSANIO: Îți mulțumesc Portia. Cu voia ta mă grăbesc! Nu voi dormi și nu mă voi odihni pînă cînd nu mă voi întoarce.

(*Iese Bassanio, Gratiano și Nerissa, după îmbrățișări cu toții.*)

SCENA a III-a

Portia, Lorenzo, Jessica, apoi Nerissa și Balthazar

(*Portia îl urmărește pe Bassanio un timp pe fereastră, apoi oarecum tristă se culcă pe divan.*)

LORENZO: Doamnă, lăsați-mă s-o spun în fața dumneavoastră, trebuie să aveți o nobilă și adevărată înțelegere a dragostei, ca să răbdați astfel lipsa soțului vostru. Dar dacă ați ști cui faceți cinstea aceasta, cît de vrednic este gentilomul căruia îi trimiteți ajutor, cît de devotat este soțului vostru, ați fi și mai mîndră de fapta voastră ca de o binefacere obișnuită!

PORTIA: Niciodată nu m-am căit de o faptă bună și n-am s-o fac acum. Între tovarăși care se întîlnesc des, își petrec timpul împreună, ale căror inimi poartă același jug al prieteniei, trebuie să fie o adevărată potrivire de apucături și de suflețe. Dacă lui Antonio îi este drag bărbatul meu, înseamnă deci că trebuie să-i semene. Dacă-i așa, mic este prețul pe care-l voi fi plătit ca să scap dintr-o împrejurare atît de diabolic de crudă, un suflut care îmi seamănă. (*Portia, jucîndu-se cu inelul, se zgîrie.*) Vorbind mai mult despre asta aș părea că vreau să mă laud, așa că să nu mai vorbim. Să trecem la altceva. Lorenzo, las în mîinile tale conducerea și paza casei, pînă cînd bărbatul meu se va întoarce. Am făcut cerului jurămîntul să trăiesc în post și rugăciuni, fără

alt tovarăș decît Nerissa, cît timp bărbații noștri vor lipsi. La două mile de aici e o mănăstire unde ne vom adăposti. Te rog să nu te-abați de la o însărcinare pe care prietenia mea și nevoia o cere.

(Nerissa intră)

LORENZO: Doamnă sînt din toată inima al vostru, gata să vă împlinesc porunca.

PORȚIA: Oamenii mei, care îmi vor cunoaște hotărîrea, au să v-asculte, pe tine și pe Jessica, întocmai ca pe mine și pe Bassanio! Rămîneți cu bine pînă ne vom întîlni din nou!

JESSICA: Urăm domniei voastre gînduri frumoase și ceasuri fericite!

PORȚIA: Vă mulțumesc și vă întorc urarea. Rămîneți cu bine!

(Jessica și Lorenzo ies.)

SCENA a IV-a

Porția, Nerissa, apoi Balthazar

(Cum iese Jessica cu Lorenzo, Porția ia o atitudine de om care face un plan, se uită la degetul care i-a fost lovit, apoi gîndindu-se face o pauză, Nerissa o privește cu curiozitate. Apoi Porția se scoală hotărîtă.)

PORȚIA: Nerissa, cheamă-l pe Balthazar! *(Nerissa iese pentru un moment și revine cu Balthazar. Porția în timpul acesta scrie o scrisoare.)* Balthazar, am găsit în tine un servitor cinstit și credincios; fă ca să fii așa întotdeauna! Ia scrisoarea asta, încearcă tot ce se poate ca să sosești cît mai repede la Padova. Ai s-o dai vărului meu, doctorul Belavrio. Ai grijă de hîrțile și hainele pe care ți le va da, și adu-le, te rog, în toată graba, la podul plutitor care duce pe călători la Veneția! Să nu mai pierdem vremea cu vorbe. Du-te, vom fi acolo înaintea ta!

BALTHAZAR: Aveți încredere în mine, doamnă! *(Iese.)*

PORȚIA: Nerissa, trebuie să fac ceva ce încă nu știi! Ne vom vedea bărbații înainte ca ei să afle!

NERISSA: Au să ne vadă și ei?

PORTIA: Da, dar în haine care vor lăsa să se-nțeleagă că avem ceea ce ne lipsește. Mă prind că atunci când vom fi îmbrăcate bărbătește, am să par cel mai chipeș cavalier! Îmi voi lua un glas de flaut, ca să nu fie nici de bărbat nici de copil; pașii mei mici au să se facă pași largi de bărbat; voi vorbi, dacă va fi nevoie, de lupte ca un fanfaron; voi istorisi minciuni iscusite, în fine voi face totul ca să fiu luat ceea ce vreau... Dar să ne grăbim! Am să-ți spun planurile mele mai pe larg în trăsură. Trebuie să facem douăzeci de mile astăzi! (*Ies amîndouă vesele.*)

Cortina

TABLOUL AL VI-LEA

SCENA I-a

Lumină de ora 6 p.m.

SHYLOCK (*după ce-a făcut zgomot de voci între culise, intră urmat de Antonio, adresîndu-se către temnicer*): Păzește-l bine... (*Lui Antonio, care încerca să-i vorbească.*) Te rog, nu-mi spune nimic... Acel care împrumută din prietenie e un nebun... (*păzitorului.*) Păzește-l bine!

ANTONIO: Încă o vorbă, prietene Shylock!...

SHYLOCK: Vreau să mi se plătească ce stă scris în contract! Nu vorbi împotriva contractului; am jurat că am să fiu plătit. Mi-ai spus... cîine... înainte ca să fi avut de ce să-mi spui asta! Dacă sînt cîine, atunci teme-te de colții mei! Mîine Dogele are să-mi dea dreptate... (*paznicului*) Ești un prost păzitor; mă mir că ești așa de nechibzuit să-i dai voie să iasă!

ANTONIO: Te rog, ascultă-mă!...

SHYLOCK: Vreau să mi se plătească ce stă scris în contract. N-am să te ascult. Vreau să fiu despăgubit... să mi se plătească... Așa că nici o vorbă mai mult. N-aveți să faceți din mine un neghiob de aceia, cu ochii blegi,

care dau din cap, se înduioșează, suspină și se lasă înduplecați de rugăminți creștinești. Nu te lua după mine!... Nu vreau să răspund nimic! Are să mi se plătească tot.

(Shylock iese prin extrema stîngă. Antonio, Solanio și temnicierul rămîn.)

SCENA a II-a

Antoino, Solanio și Temnicierul

SOLANIO: E cîinele cel mai fără de simțire care a mers vreodată în rînd cu oamenii!

ANTONIO: Lasă-l să se ducă... N-am să-l mai rog în zadar. Îmi vrea viața. Știu pentru ce. Mi s-a întîmplat de multe ori să scap de urmărirea lui oameni care mă rugau; de atunci mă urăște!

SOLANIO: Dogele nu se va învoi niciodată să îndeplinească un asemenea contract!

ANTONIO: Dogele nu poate opri voința legii. Dacă înlesnirile pe care străinii le găsesc în Veneția ar fi primejduite, justiția statului ar suferi, mai ales acum cînd negoțul și foloasele orașului atîrnă de ei. Așa că, întîmplă-se orice! Necazurile și pierderile așa de mult m-au mîhnit, că mîine abia de-mi va rămîne o livră de carne pentru creditorul meu. Haide, Temnicierule. Numai Bassanio să fie de față cînd îi voi plăti datoria, puțin îmi pasă de celelalte. *(Iese cu Solanio și Temnicierul prin extrema stîngă.)*

TABLOUL AL VII-LEA

Scena reprezintă sala de judecată. Înainte de ridicarea cortinei începe muzica, ce cîntă partea cea mai tumultuoasă! Cortina se ridică pe muzică, în timpul acesta intră o parte din nobili și popor, care se așează în partea dreaptă a scenei. Cam în același timp intră și figurație de evrei, femei, copii și bărbați și se așează în partea stîngă a scenei. Cînd aceste grupuri se văd, începe o ceartă cu tendințe de bătaie, atunci

intervin soldații care erau în scenă și fac liniște. Deodată se aude un zgomot ca o lovitură de clopot, muzica cîntă ceva impunător ca un marș; se văd intrînd patru soldați, apoi șapte sfinici îmbrăcați în roșu, iar la urmă intră Dogele, în alb cu un sceptru în mînă. Se suie toți pe treptele din fund și stau pe treapta făcută anume. Dogele la mijloc, iar sfinicii la dreapta și stînga lui. Muzica încetează.

SCENA I-a

Dogele, segniori, popor, Antonio, Bassanio, Gratiano, Salarino, Solanio etc....

DOGELE: Să vie Antonio!... *(Un șef al soldaților pornește în partea dreaptă a scenei, iese pentru un moment, apoi intră urmat de Antonio, după Antonio, Bassanio, Gratiano, Salarino și Solanio. Toți prietenii lui Antonio fac grup între creștini, singur Antonio care înaintează pînă în fața Dogelui. La vederea lui Antonio grupul de evrei se manifestează ostil, creștinii le răspund, se face puțin zgomot, dar care este potolit de soldați. Dogele urmează:)* Sînt mîhnit pentru tine! Va trebui să ții piept unui vrăjmaș de piatră, unui om fără milă; fără pic de simțire!

ANTONIO: Am auzit că Grația voastră s-a silit să-i domolească înverșunarea cu care mă urmărește. Dar pentru că rămîne nesimțitor la orice și pentru că nici un mijloc legiuit nu mă poate apăra de ura lui, îi voi întîmpina cu răbdare mînia.

DOGELE: Chemați pe jidov înaintea Curții!

(Șeful de soldați iese în stînga scenei, după puțin se aude zgomot de voci și în urma lui apare Shylock, vesel, urmat de un grup de evrei și Tubal. La vederea lui creștinii, în frunte cu prietenii lui Antonio, se reped spre el, evreii manifestează cu drag pentru Shylock și în același timp răspund cu răutate grupului advers. Intervin iar soldații, care îi liniștesc, iar Shylock înaintează înaintea Dogelui. Se face liniște, iar Dogele urmează.)

DOGELE: Shylock vino în fața noastră. Toți cred, Shylock, și eu de asemenea, că gîndul tău este să te prefaci că ești rău, pînă în clipa deznodămîntului! În clipa aceea, nădăjduim că ai să arăți o blîndețe și o milă mai ciu-

dată decît este ciudată cruzimea ta închipuită. În loc să ceri ca pedeapsă o livră din carnea acestui biet neguțator, nu numai că ai să renunți la ea, dar chiar ai să lași jumătate din sumă, avînd în vedere pierderile pe care Antonio le-a suferit, pierderi care sînt de ajuns ca să-l împovăreze și să-l facă vrednic de milă, chiar pentru niște inimi de fier și pentru niște piepturi de piatră, închise oricărei mărinimii. Așteptăm cu toții un răspuns frumos de la tine!

SHYLOCK (*după o pauză*): Am înștiințat pe Grația Voastră de ceea ce am de gînd și pe Sîmbăta noastră sfîntă am jurat să capăt ceea ce mi se datorește prin contract! Dacă îmi tăgăduiți acest drept, atunci vă sînt în primedie hrisoavele și libertățile orașului vostru!... Mă întrebați de ce vreau mai bine carne de om decît trei mii de ducați? N-am să răspund; am să spun doar: e o ciudățenie a mea! E asta un răspuns?... Dacă în casă aș avea un șobolan, n-aș avea dreptul să dau trei mii de ducați ca să fie otrăvit? Este și asta un răspuns? Sînt oameni cărora nu le place să vadă cum cască un porc; alții pe care îi apucă spasmurile cînd văd o mîță; alții care, cînd le cînti din cimpoi, nu-și pot ține nevoile... Dar să ne întoarcem la răspunsul meu. Tot așa cum nu ajungi să lămurești, cu dovezi întemeiate, ura împotriva unui porc care cască, a unei mîțe nevinovate sau a unui cimpoi umflat; tot așa cum, mînat de o putere căreia nu i te poți împotrivi, jignești pe cine te-a jignit, tot așa n-am să dau, nici nu vreau să dau altă pricină, decît o ură veche, o ură pe care nu mi-o pot învinge, împotriva lui Antonio; iată dar lămurirea de ce mă îndărătnicesc să duc pînă la capăt un proces costisitor. Este asta un răspuns?... (*Partizanii lui Antonio îl huiduiesc pe Shylock, evreii le răspund la rîndul lor. Intervin soldații făcînd liniște.*)

BASSANIO: Nu-i un răspuns, om fără inimă, care să-ți poată ierta cruzimea.

SHYLOCK: M-am învoit oare să-ți dau un răspuns care să-ți facă plăcere?

BASSANIO: Oamenii ucid oare tot ce urăsc?

SHYLOCK: Urăsc oare oamenii aceea ce n-ar fi în stare să ucidă?

BASSANIO: Nu orice ciudă este ură!...

SHYLOCK: Ai vrea ca un șarpe să te muște de două ori?

ANTONIO: Vă rog gândiți-vă că vorbiți cu un jidov. Vă rog deci să nu-i mai spuneți nimic și să nu mai încercați nimic. Judecați-mă fără întârziere și să fie așa cum va vrea jidovul!

BASSANIO (*cu disperare*): În loc de cele trei mii de ducăți dau șase!...

SHYLOCK: Dacă fiecare ducat din aceste șase mii ar fi împărțit în șase părți și dacă fiecare parte ar fi un ducat, nu i-aș lua. Nu vreau decât ce m-am învoit prin contract!

DOGELE: Pe ce milă te mai poți tu bizui, dacă tu n-ai nici o milă?

SHYLOCK: De ce judecată mi-ar putea fi frică, dacă nu fac nici un rău? Sînteți stăpîn peste o mulțime de sclavi; sub cuvînt că i-ați cumpărat, vă purtați cu ei ca și cu niște măgari sau niște ciîni. V-am sfătuit vreodată să le dați libertatea și să-i luați în familia voastră? V-am întrebat vreodată de ce duc poveri în spate? V-am propus eu vreodată să li se facă patul moale ca al vostru; să li se dea să guste din bucatele voastre? Mi-ați fi răspuns: robii sînt în stăpînirea noastră! Am să vă răspund la fel: livra de carne pe care o cer, am plătit-o scump, este a mea, vreau să o am! Dacă nu mi-o dați, rușine pentru legile voastre. Decretele Veneției n-au nici o vlagă. Aștept sentința. O voi avea?
(*Iarăși zgomot și amenințări reciproce între grupuri.*)

DOGELE: Am puterea să amîn judecata, dacă Bellario, un învățat doctor pe care am trimis să-l cheme pentru ca să cerceteze cazul, nu va sosi astăzi!

SALARINO (*care ieșise puțin mai înainte, intră din nou*): Monsegnore, un curier cu o scrisoare de la doctorul Bellario a sosit chiar acum.

(*Shylock se retrage în grupul evreilor și se sfătuiește cu ei. Bassanio cu ceilalți se apropie de Antonio.*)

DOGELE: Aduceți-mi scrisoarea și chemați pe curier.

BASSANIO: Liniștește-te Antonio! Capătă curaj! Îmi voi da în locul tău carnea, sîngele, oasele, totul, înainte de-a pierde tu o picătură de sînge!

ANTONIO: Sînt oia bolnavă din turma hărăzită morții! Fructul cel nesănătos cade cel dintîi; lasă-mă să cad. Cel mai bun lucru, Bassanio, este ca tu să trăiești ca să-mi scrii epitaful!

(Intră Nerissa, travestită în robă mov de avocat și cu o tichie pe cap. Poartă ochelari. Toți privesc cu atenție la ea.)

DOGELE: Vii din Padova, din partea lui Bellario?

SCENA a II-a

Toți cei de înainte, Nerissa

NERISSA *(care intrase în robă de avocat, purtînd ochelari, înaintează la Doge cu un sul)*: Din Padova și din partea lui Bellario! *(Îi dă scrisoarea.)* Bellario salută pe Grația Voastră!

(În timpul acesta Shylock punîndu-se jos, înconjurat de cîțiva evrei, își ascute cuțitul de talpă.)

BASSANIO *(care vede pe Shylock ascuțindu-și cuțitul)*: De ce-ți ascuți cuțitul cu atîta sîrguință?

SHYLOCK *(care își ascute cuțitul de talpă)*: Ca să tai ce-mi datorește negustorul ăsta falit!

GRATIANO: Nu pe talpă ar trebui să-ți dai cuțitul, ci pe inima ta, care-i destul de tare ca să-l ascuți. Nici un metal, nici chiar securea călăului, nu-i așa de ascuțită cum ți-i răutatea! Rugămințile nu te pot îndupleca?

SHYLOCK: Nu! Nici una din acelea pe care le-ar putea născoci mintea ta!

GRATIANO: Blestemul cu tine, ciine neînduplecat! Ți-i viața o învinuire adusă dreptății! Mă faci aproape să nu mai am credință! Mai că aș crede, ca Pythagora, că sufletele dobitoacelor trec în trupul oamenilor. Duhul tău trebuie să fi stat într-un lup, spînzurat pentru că mîncase oameni! Cum își dădea sufletul din vîrfurile furcilor, i l-ai înghițit tu, cu toate că erai încă în pîntecele mamei tale.

SHYLOCK: Atîta timp cît n-ai să-mi ștergi semnătura din contract, ai să-ți ostenești zadarnic pieptul ca să vorbești așa de tare! Odihnește-ți mîntea, tinere; dacă nu ți-o îngrijești are să se năruie! Eu aștept aici dreptatea! (*Gratiano se repede la el; se face scandal, care este potolit de soldați.*)

DOGELE: Prin scrisoarea asta Bellario spune că îmi trimite un tînăr doctor, foarte învățat! Unde e?

NERISSA: Așteaptă să-l primiți!

DOGELE: Din toată inima. Duceți-vă cîtiva și-l aduceți cu toată curtenia. În vremea asta curtea să audă scrisoarea lui Bellario.

(*Ies cîțiva dintre signori.*)

NERISSA (*citînd cu vocea joasă*): „Grația Voastră va afla că la primirea scrisorii sale eram foarte bolnav. Dar în clipa cînd sosise curierul vostru, aveam tocmai la mine pe un tînăr doctor din Roma, al cărui nume este Balthazar! I-am făcut cunoscută pricina care este între jidov și neguțătorul Antonio! Am răsfoit multe cărți împreună, are toate părerile mele, desăvîrșit de știința lui proprie, a cărei pătrundere n-aș putea s-o laud îndeștul, și la cererea mea vine să răspundă în locul meu la chemarea Grației Voastre! Vă rog ca vîrsta lui tînăra să nu vă împiedice să-l prețuiți îndeajuns, pentru că niciodată n-am văzut cap mai cuminte pe un trup atît de tînăr! Îl las în grija bunei voastre socotinți, știind că la lucru se va arăta cel mai vrednic!

DOGELE: Ați auzit ce scrie învățatul Bellario? A! Iată, cred că e doctorul care vine!

(*Intră Porția, cu robă, ochelari, urmată de cîțiva signori.*)

SCENA a III-a

Ceilalți de înainte și Porția

DOGELE: Dă-mi mîna. Vii din partea bătrînului Bellario?

PORTIA: Da, monsignore!...

DOGELE: Fii binevenit, ia-ți locul. Știi cum stă pricina?

PORTIA: Știu totul. Care e neguțătorul și care e jidovul.

DOGELE: Iată-l pe Antonio și iată-l pe Shylock!

PORTIA: Numele îți este Shylock?

SHYLOCK (*se scoală*): Shylock este numele meu!...

PORTIA: Procesul pe care îl faci este ciudat. Dar, așa cum este, legea venețiană nu poate să te-mpiedice să-l faci. (*Lui Antonio.*) Dumneata ești cel pîrît nu-i așa?

ANTONIO: Da! Cel puțin, așa spune el.

PORTIA: Recunoști contractul?

ANTONIO: Îl recunosc!

PORTIA: Jidovul atunci trebuie să fie mărinimos!

SHYLOCK: Cine mă poate constrînge?

PORTIA: Mila! nu cedează constrîngerii! Ea cade, picătură cu picătură, ca ploaia cerului! Binefacerea îi este îndoită pentru că o simte și cel care o primește și cel care o dă. Este puternică-ntre puternice! Numai atunci cînd mila domolește dreptatea, puterea omului seamănă cu puterea lui Dumnezeu. Așadar, evreule, deși dreptatea este cu tine, ascultă aici: pe nici unul din noi nu-l va mîntui dreptatea. Ne rugăm ca să căpătăm milă și ruga trebuie să ne-nvețe să fim miloși. Tot ce-am spus am spus pentru ca să îndulcesc dreptatea priciniei tale. Dacă vrei cu orice preț, Curtea Veneției își va da hotărîrea împotriva neguțătorului Antonio!

SHYLOCK: Faptele pe care le fac, pe capul meu să cadă! Cer îndeplinirea legii, pedeapsa și despăgubirea înscrisă în contract.

PORTIA: Este Antonio în neputință de a da banii?

BASSANIO: Propun Curții să plătesc de trei ori suma. Dacă nu ajunge, mă leg să o plătesc de zece ori, și-mi dau zălog mîinile, capul, inima. Dacă nici asta nu ajunge, atunci este vădit că răutatea îi este mai mare decît cîntea! Vă rog, luați-vă asupra voastră să prefaceți odată spiritul legii; ca să faceți o mare dreptate, săvîrșiți o nedreptate mică și domoliți duhul crud care-i cîrmuiește voința!

PORTIA: Asta nu se poate. Nu este putere în Veneția în stare să schimbe o lege o dată hotărîtă!... Ar însemna să se creeze, prin acest fapt, o pildă rea și atunci s-ar săvîrși o mulțime de abuzuri în stat. Asta nu se poate!

SHYLOCK (*cu entuziasm*): Un nou Daniel care judecă! Da! Un Daniel!... O!... tînrule și înțeleptule judecător, cum te slăvesc.

PORTIA: Lasă-mă, te rog, să-mi arunc privirea în contract !

SHYLOCK (*joc mut*): Iată-l, prea cinstite doctor, iată-l...

PORTIA: Shylock, ți se oferă de trei ori suma !

SHYLOCK: Un jurământ !... Un jurământ !... Am făcut un jurământ la cer !... Trebuie să nu-mi țin jurământul?... Nu, nu... pentru toată Veneția !...

PORTIA: Scadența a trecut și prin acest fapt, jidovul poate cere o livră de carne, pe care va tăia-o el singur, cât mai aproape de inima lui Antonio. Fii milos !... Primește de trei ori banii, și dă-mi dreptul să rup contractul ! (*Face o mișcare ca și cum ar vrea să-l rupă.*)

SHYLOCK (*cînd vede că Portia vrea să-i rupă contractul, începe a ridica glasul cu teamă*): Nu !... nu ! (*Îl ia înapoi.*) Numai după ce voi fi fost plătit cum stă scris. Pari a fi un judecător vrednic, cunoști legea, ce-ai spus a fost adevărat și pe-nțeleș ! Îți cer, în numele legii, să începi judecata. Jur pe sufletul meu că nu e gură omenească în stare să mă facă să-mi schimb gîndul ! Nu vreau decît ce stă scris în contract.

ANTONIO: Din adîncul inimii rog Curtea să dea o hotărîre !

PORTIA: Să fie așa. Trebuie să te pregătești să-ți dezvelești pieptul și să aștepți cuțitul !

SHYLOCK: O nobil judecător ! Ce tînră cumsecade !

PORTIA: Pentru că spiritul și vederile legii se potrivesc cu pedeapsa prevăzută în contract !

SHYLOCK: Acesta e adevărul. O judecător înțelept și cinstit !

PORTIA (*lui Antonio*): Dezvelește-ți pieptul !

SHYLOCK (*scofînd cuțitul și suflecîndu-și mînele încet, cu o bucurie de diavol. La vederea acestor lucruri grupul creștin și prietenii lui Antonio manifestează contra lui Shylock, grupul lui Shylock manifestă cu bucurie pregătirile acestea*): Da ! Pieptul !... Așa spune contractul. Nu-i așa, nobil judecător ? Cît mai aproape de inimă, așa stă scris. (*Pornește spre el cu mîna făcută gheară, îl desface la piept apoi zice: O livră din carnea ta.*)

PORTIA: Adevărat. Ai un cîntar ca să cîntărești carnea ?

SHYLOCK: Îl am aici. (*Face semn lui Tubal care-i aduce un cîntar cu două talgere, pe care îl scoate din buzunar.*)

PORTIA: Ai un chirurg cu tine, Shylock, să lege rana, pentru ca să nu sîngereze așa de mult încît să moară ?

SHYLOCK: E prevăzut în contract?

PORTIA: Nu-i spus pe față. Dar ce-are a face? Ar fi bine să faci asta din caritate!

SHYLOCK: Nu sînt de părerea aceasta. Contractul nu poartă clauza aceasta!

PORTIA: Vino mai aproape negustorule. Ai ceva de spus?

ANTONIO: Doar cîteva cuvinte! Sînt pregătit. Dă-mi mîna, Bassanio. Rămîi cu bine. Nu fii mîhnit că mă vezi ajuns unde sînt din pricina ajutorului pe care ți l-am dat, pentru că aici soarta s-arată mai bună ca de obicei. Are obiceiul să lase pe omul ruinat să supraviețuiască bogăției, pentru ca, cu ochi cerniți și fruntea încrețită, să-și privească bătrînețea petrecută-n sărăcie. Soarta mă cruță de pedeapsa îndelungată a unei mizerii ne-roade. Adu aminte de mine soției tale. Povestește-i cum s-a sfîrșit judecata lui Antonio; spune-i cît îmi erai de drag, cu cîtă bărbăție am murit, și după ce vei sfîrși să judece și ea dacă Bassanio a avut un prieten. Nu-ți pară rău că ai pierdut un prieten cum nu-mi pare rău că *ți-am plătit* datoria; pentru că, dacă jidovul taie destul de adînc, am s-o plătesc într-o clipă din toată inima!

BASSANIO: Antonio, am o femeie care mi-i tot așa de dragă ca și viața, dar viața asta, femeia mea, lumea întregă nu-mi este mai dragă decît îmi este viața ta! Aș vrea să pierd tot, să jertfesc tot acestui demon, ca să te scap!

PORTIA: Dacă femeia care-ți este dragă ar auzi ce spui nu ți-ar mulțumi decît foarte puțin!

GRATIANO: Am o femeie pe care o iubesc, jur aceasta. Aș vrea să fie în cer ca să înduplece puterile de sus să schimbe firea jidovului!

NERISSA: E bine că nu-ți poate auzi dorința; ar putea arunca vrajă în casă.

SHYLOCK (*care pînă atunci era în grupul evreilor. Aparte*): Iată cum sînt soții creștini! Am o fată, mai bine aș fi vrut să ia un strănepot de-a lui Baraba, decît un creștin! (*Tare.*) Dar pierdem vremea. Te rog, spune să se dea hotărîrea! (*Aceasta o spune Porției.*)

PORTIA: O livră din carnea lui Antonio este a ta. Curtea decretează aceasta și legea o poruncește!

SHYLOCK: O! Cel mai drept dintre judecători!

PORTIA: Și trebuie să tai carnea de la piept. Legea dă voie aceasta și Curtea o decretează.

SHYLOCK: O, cel mai învățat dintre judecători! Asta se cheamă o sentință bine dată! *(Lui Antonio.)* Haide pregătește-te. *(Îi desface pieptul de haine, cu mâna făcută ghiară, cu o figură de pradă, cu o nerăbdare crescândă.)* Pentru tot ce-am suferit... voi fi plătit cu... O livră din carnea ta. *(Răgușit, printre dinți, gata să-l taie, când ridică cuțitul îl oprește Portia, cu un strigăt.)*

PORTIA: Shylock! Așteaptă puțin!... Mai este ceva. Contractul nu-ți dă voie să iei nici o picătură de sînge. Termenii sînt stricți: o livră de carne. Ia, deci, ce ți se datorează, ia-ți livra de carne! Dar, dacă o tai, și lași să curgă o picătură de sînge creștin, pămînturile și bunurile tale vor fi, după legea Veneției, confiscate în folosul statului.

SHYLOCK *(pauză, se oprește, se uită la judecători, la Portia, la Antonio, ar vrea și n-ar vrea să-i dea drumul, se uită la ai lui, apoi la grupul creștin, la cuțit, la pieptul lui Antonio, mâna i se mișcă ca o ghiară din care scapă prada, apoi rămîne nemișcat.)*

GRATIANO *(cu veselie)*: O! Cel mai drept dintre judecători! Ascultă bine, evreule! O! ce înțelept judecător! *(Spuse cu ironie. Grupul creștin este gata să izbucnească de veselie, celălalt grup, evreiesc, e foarte abătut și vorbesc încet.)*

SHYLOCK: Așa e legea?...

PORTIA: Ai să vezi textul! Ai cerut dreptate, are să ți se dea dreptate, fii fără grijă, mai mult de cît dorești!

SHYLOCK *(scoate contractul și se uită la el, apoi la cei dimprejur, mîhnit.)*

GRATIANO: O! Ce înțelept judecător! Ascultă bine, evreule! Înțelept judecător!

SHYLOCK *(începe să-l pună în buzunar, se depărtează, dîndu-se înapoi, uitîndu-se la Antonio, cu regret că nu-l poate tăia)*: Dacă-i așa, primesc oferta! *(Pornește spre ai lui.)* Să mi se dea de trei ori banii și să i se dea drumul creștinului.

BASSANIO (*vrea să-i dea banii*): Iată banii !

PORTIA (*oprimându-l cu-n gest*): Încet ! Jidovul v-a avea dreptatea întreagă. Încet. Să nu ne grăbim. Nu va avea decît despăgubirea prevăzută !...

GRATIANO (*ironic, la adresa lui Shylock*): Cel mai drept dintre judecători !... Înțelept judecător !...

PORTIA: Pregătește-te să tai carnea ! Deschide-ți cuțitul, dar nu lăsa să curgă nici o picătură de sînge ! Nu tăia nici mai mult nici mai puțin ca o livră. Dacă tai mai mult sau mai puțin ca o livră, dacă faci să crească sau să scadă greutatea convenită cu a douăzecea parte dintr-un gram, dacă balanța se înclină cît grosimea unui fir de păr, vei muri și toate bunurile îți vor fi confiscate !

GRATIANO: Un al doilea Daniel ! Un Daniel, jidovule ! Acum te-am prins păgînule !

PORTIA (*lui Shylock*): Ce mai aștepti ? Ia ce ți se datorește !

SHYLOCK: Dați-mi banii și lăsați-mă să plec !

BASSANIO: Îi am pregătiți pentru tine. Ia-i ! (*Vrea să-i dea.*)

PORTIA: Nu i-a vrut, în fața întregii curți ! Nu va avea decît dreptate și ceea ce i se cuvine prin contract !

GRATIANO: O spun încă o dată, e un Daniel ! Un al doilea Daniel ! Îți mulțumesc jidovule, că m-ai învățat vorba aceasta !

SHYLOCK: Cum ? N-am să am nici banii pe care i-am dat ?

PORTIA: Nu vei avea decît ce ți se datorește, ceea ce trebuie să iei cu primejduirea ta.

SHYLOCK (*izbucînd*): Ei, atunci să-l ia dracul ! N-am să-mi mai pierd vremea în zadar ! (*Nerissa aduce o carte Porfiei.*)

PORTIA: Stai, ovreiu ! Legea încă n-a sfîrșit cu tine. După legile Veneției, dacă se dovedește că, în chip fățiș sau nu, un străin a vrut să atingă viața unui cetățean, cetățeanul amenințat are dreptul să ia jumătate din bunurile străinului, în timp ce cealaltă jumătate merge în visteria statului. Viața străinului este atunci lăsată la voia Dogelui, care are drept de hotărîre, e suveran ! Te găsești în cazul prevăzut, căci este vădit

că, și fățiș și pe ascuns, ai vrut să te atingi de viața lui Antonio! Prin urmare, ești pasibil de pedeapsa de care am pomenit... În astfel de împrejurare nu ai decît să îngenunchi și să te rogi Dogelui să te ierte.

GRATIANO: Cere favoarea să te duci să te spînzuri singur. Dar, cum averea ta de acum e a statului, nu mai ai nici cu ce să-ți cumperi o funie! De unde urmează că ai să fii spînzurat pe seama statului!

TOȚI CREȘTINII: În genunchi!... În genunchi!...

SHYLOCK *(se uită la ei cu răutate, apoi la ceilalți din grupul lui cu durere și cu un zîmbet de ironie dureroasă, își scoate cu mîndrie cuțitul, încet îl deschide și e gata să se înjunghie. Grupul de evrei, cu mîinile împreunate spre semn de rugă, vin înspre el și cad în genunchi. El se oprește și se uită la ei, își închide cuțitul cu resemnare, apoi încet, încet, cade în genunchi. Grupul creștin, primește acest lucru cu bucurie.)*

DOGELE: Ca să-ți dai seama cît sîntem de deosebiți, îți dăruiesc viața înainte ca să mi-o ceri. Cît despre o jumătate din bunurile tale, e a lui Antonio. Cealaltă revine statului, dar cîința ta mai poate încă preschimba confiscarea în amendă!

PORTIA: Acesta privește statul, nu pe Antonio!

SHYLOCK: Luați-mi tot, luați-mi și viața și nu-mi mai dați iertare! Îmi luați casa, dacă îmi luați ceea ce o sprîjină! Îmi luați viața, dacă îmi luați mijloacele de trai!

PORTIA: Ce favoare consimțiți să-i faci, Antonio?

GRATIANO: Dați-i o funie pe degeaba și altceva nimic, pe legea mea!

ANTONIO: Rog pe monsegniorul Doge și pe toată curtea să i se lase fără amendă jumătate din avere. Mă învoiesc, dacă îmi împrumută cu dobîndă cealaltă jumătate, s-o înapoiez, după moartea lui, gentilomului care i-a luat fata. La favoarea asta pun două condiții: întîia, că se va converti la creștinism, a doua, că va face în fața Curții o donație de tot ce va avea la moarte, ginerelui său Lorenzo și fetei lui.

DOGELE: Va face-o, sau dacă nu îmi iau înapoi iertarea pe care i-am dat-o adineauri!

PORTIA: Ești mulțumit, evreule! Ce răspunzi la asta?

SHYLOCK: Sînt mulțumit !

PORTIA (*Nerissei*): Vei scrie actul de donație și-l vei da lui Shylock să-l semneze. (*Nerissa scrie actul.*)

SHYLOCK: Vă rog, lăsați-mă să ies de aici. Nu mă simt bine !
Îmi veți trimite actul și îl voi semna !

DOGELE: Du-te, și după ce-l vei semna nu uita să-l duci tu însuși fiicei tale !

(Shylock pornește spre ieșire, creștinii îl iau în batjocură, evreii luîndu-i apărarea se reped spre ei, gata să fie încăierare. Intervin soldații și îi despart, pe urmă iese Shylock cu tot grupul lui !)

DOGELE (*Portiei*): Vino, te rog, să iei masa cu mine !

PORTIA: Cer iertare Grației Voastre, dar trebuie să plec astă-seară la Padova și trebuie să pornesc chiar acum !

DOGELE: Îmi pare rău că nu poți; Antonio, mulțumește-i, pentru că, după cît cred, îi datorești mult.

SCENA a IV-a

Toți, afară de Doge și Shylock

BASSANIO: Datorită înțelepciunii dumneavoastră, eu și cu prietenul meu am scăpat astăzi de cea mai grea pedeapsă. Drept răsplată primiți cele trei mii de ducate datorate evreului. Sîntem fericiți să vi le oferim.

ANTONIO: Și pe lingă asta, vă sîntem datori prietenie și recunoștință !

PORTIA: Mulțumirea mea îmi este destulă răsplată. V-am ajutat, sînt mulțumit. N-am avut niciodată spirit de mercenar. Vă rog numai să mă recunoașteți cînd ne vom întîlni. Vă urez sănătate și îmi iau rămas bun. Iată și actul pe care trebuie să-l semneze Shylock în favoarea fiicei sale și pe care trebuie să îl ducă singur.

BASSANIO: Dragul meu domn, stărui încă să primiți o amintire de la noi, drept tribut și nu drept răsplată.

PORTIA: Stăruiți prea mult ca să nu primesc. (*Lui Antonio.*)
Dați-mi mînușile, le voi păstra în amintirea dumneavoastră ! (*Lui Bassanio și lui Gratiano.*) Din prietenie

- pentru dumneavoastră, aş vrea să port inelul acesta !
Iar pentru secretarul meu inelul dumneavoastră. Nu
vă luaţi înapoi mîna, nu vom lua altceva !
- BASSANIO: Inelul acesta, dragul meu domn... Vai ! E un
lucru de nimic. Mi-ar fi ruşine să vi-l dau...
- GRATIANO: Şi mie de asemenea !
- PORTIA: Altceva nu vreau şi, acuma, mi-ar fi drag să-l
port.
- NERISSA: Şi eu de asemenea !
- BASSANIO: Țin la el mai mult decît face. Am să vă dau un
inel, care, în ochii tuturor, va fi cel mai frumos din
toată Veneția ! Dar pe acesta nu pot să vi-l dau.
- GRATIANO: Nici eu !...
- PORTIA: Văd că sînteți darnici mai ales în făgăduinți ! M-ați
învățat să cerșesc și acum mă învățați cum să răspund
unui cerșetor.
- BASSANIO: Dragul meu domn, am inelul acesta de la soția
mea ; cînd mi l-a pus pe deget mi-a spus să jur că
niciodată n-am să-l vînd, n-am să-l dau și n-am să-l
pierd.
- GRATIANO: Da, am jurat.
- PORTIA: E o scuză de care se slujesc mulți ca să se scutească
de un dar. Dacă soția dumitale nu e nebună, cînd va
afla cît de mult am meritat inelul, nu va avea de ce
să fie supărată. Rămîneți cu bine. (*Portia și Nerissa
vor să iasă.*)
- ANTONIO (*le oprește*): Nu, nu, dragii mei domni ! Dă-i inelul,
Bassanio și tu Gratiano ; li se cuvine pentru ajutorul
pe care ni l-a dat și pentru prietenia mea !
- BASSANIO (*după o pauză scoate inelul*): Iată ! Vă dau tot
ce am mai scump, primejduindu-mi fericirea. Vi-l dau
în semn de recunoștință și ca o dovadă a prieteniei
mele pentru Antonio.
- GRATIANO: Facă cerul să fie bine pentru toți. (*Dă inelul
ostînd.*)
- ANTONIO: Acum nobili domni să mergem spre casa mea și să
luăm masa împreună.
- PORTIA: La masă îmi este cu neputință să vin. Cît privește
inelul, îl primesc și mulțumesc din toată inima. Și-acum

să mergem, sîntem nevoiți să plecăm numaidecît. Rămî-neți cu bine. (*Iese Porția cu Nerissa.*)

BASSANIO: Iubiții mei prieteni să mergem și să ne înveselim, închinînd în sănătatea lui Antonio, prietenul nostru cel mai drag. (*Toți seîgniorii și amicii lui Antonio care rămăseseră în scenă.*) Să trăiască Antonio! Să trăiască cel mai mare prieten... Să trăiască!...

TABLOUL AL VIII-LEA

La Belmont. Grădina Porției. Noaptea

SCENA I-a

Lorenzo, Jessica

LORENZO: Cît de domol adoarme pe banca asta luna. Să stăm aici și să ascultăm muzica. Tăcerea nopții se îmbină cu armonia. Privește cum cerul e bătut în scînteii de aur. Chiar cea mai mică dintre stele cîntă acuma ca un înger. O armonie ca și a stelelor e și în sufletele noastre, dar atît timp cît sufletul ne este închis în haina lui de lut nu-î putem auzi cîntecul.

JESSICA: Niciodată nu sînt veselă, cînd aud muzică duioasă cum e asta...

LORENZO: Asta din pricină că nu te lași în voia ei. Ascult-o fără să te gîndești!

(Intră Porția și Nerissa; stau la o parte, în fund, cu mare băgare de seamă.)

SCENA a II-a

Lorenzo, Jessica, Porția și Nerissa.

NERISSA (*care intrase tiptil, punînd o legătură după un boschet*): Sînt muzicanții noștri, doamnă.

PORȚIA (*vorbind tot pe șoptite*): Împrejurările fac frumusețea lucrurilor. Muzica asta mi se pare mai armonioasă decît în timpul zilei.

NERISSA: Tăcerea o face să fie așa !

PORTIA: Dacă nu iei bine seama, corbul cîntă tot așa de bine ca și ciocîrlia ; și dacă privighetoarea ar cînta ziua, cînd gîgîie gîștele, n-ar trece drept o mai bună cîntăreață decît vrabia. Cîte lucruri nu se fac mai bune după împrejurări. Ei dar să lăsăm astea și trebuie să aflăm dacă n-au sosit cumva înaintea noastră.

NERISSA: Nu-mi vine să cred. (*Pornesc amîndouă spre fața scenei, cu băgare de seamă.*)

PORTIA: Sst... Destul!... (*Pornește încet spre fața scenei.*)

LORENZO: E glasul Portiei, sau mă înșel... (*O vede.*) Bine-ați venit la voi acasă, scumpă doamnă.

PORTIA (*văzîndu-se surprinsă se face smerită*): Ne-am petrecut vremea în rugăciuni pentru bărbații noștri, în nădejdea că ruga noastră le va grăbi întoarcerea. Noi am sosit adineauri, dar ei au sosit ?

LORENZO: Nu încă, doamnă. Dar am primit veste că vor veni în curînd.

PORTIA: Intră în casă, Nerissa. Dă poruncă slujitorilor să nu spuie nimic de lipsa noastră. Să nu vorbiți nici voi despre asta, Lorenzo și Jessica !

LORENZO: Segnior Bassanio sosește. Îi cunosc cornul. Nu aveți teamă doamnă, nu vom pomeni nimic.

PORTIA: Noaptea aceasta îmi pare o zi bolnavă, e doar ceva mai palidă. E o zi ca acelea în care nu e soare.

(*Intră Bassanio, Antonio, Gratiano și slujitorii.*)

SCENA a III-a

Cei de înainte și Bassanio, Antonio, Gratiano

BASSANIO: Portia, draga mea soție ! Iată-mi prietenul ! E Antonio, căruia îi datoresc atîta.

PORTIA: Trebuie, în adevăr, să-i fii dator mult, fiindcă am auzit că s-a îndatorat neînchipuit de mult pentru tine !

ANTONIO: Nu așa de mult ca să nu poată plăti.

PORTIA: Bine ai venit la noi, Segniores ! (*Gratiano și Nerissa vorbesc împreună, aparte, conversația e agitată.*)

GRATIANO (*vorbind cu Nerissa, căutînd s-o convingă*): Dar îți jur că greșești spunînd asta. Pe legea mea, că l-am dat tînărului care era cu judecătorul...

PORTIA: O ceartă de pe acum? Despre ce e vorba?

GRATIANO: Un inel de aur, un inel pe care mi l-a dat, cu o inscripție pe el, și care nu era de cine știe ce preț!...

NERISSA: Dar cine-ți spune de inscripție ori de preț? Mi-ai jurat, cînd ți l-am dat, să-l porți pînă la moarte... Ar fi trebuit să ții seama, dacă nu de mine, cel puțin de jurămîntul făcut, și să păstrezi inelul. Să-l dai unui ajutor de judecător! Tare-mi vine a crede că ajutorul acela n-are să aibă niciodată barbă...

GRATIANO: Ba are să aibă, dacă trăiește pînă ajunge bărbat mai în vîrstă...

NERISSA: Da, dacă o femeie poate să se facă bărbat...

GRATIANO: Pe mîna mea îți jur că l-am dat unui tînăr... Un băiețandru, aproape un copil, nu mai înalt ca tine, ajutorul judecătorului, un băiat vorbăreț și vioi care l-a cerut ca răsplată. Cîstit îți spun că nu puteam să nu-l dau!

PORTIA: Să-ți spun drept, ai făcut o faptă urîtă. Dacă te-ai despărțit așa de bucuros de cel dintîi dar pe care ți l-a făcut soția. Și eu am dat un inel lui Bassanio, și eu l-am pus să făgăduiască să nu se despartă niciodată de el. Aș jura pentru Bassanio că nu și l-ar fi scos niciodată de pe deget, pentru toate bogățiile lumii.

BASSANIO (*aparte*): Mai bine aș face să-mi taie mîna stîngă și să jur că mi-am pierdut inelul apărînd-o!

GRATIANO: Segnior Bassanio tocmai își dăduse inelul judecătorului care îl cerea și care îl merita destul. Atunci ajutorul lui, tînărul de care vorbeam, și-a arătat dorința să-i dau și eu inelul meu. Nici unul din ei n-a vrut să primească altceva decît inelele!

PORTIA: Inelul pe care l-ai dat, îmi place să cred că nu-l aveai de la mine.

BASSANIO: Dacă aș vrea să adaug o minciună unei greșeli, aș spune că nu. Dar cum vezi inelul nu-l mai am pe deget!

PORTIA: Cum, nici credință nu mai ai în inimă? Îți jur că nu-ți voi fi soție pînă cînd nu-mi voi vedea inelul.

NERISSA (*lui Gratiano*): Nici eu, pînă nu-l voi vedea pe al meu!

BASSANIO (*lui Gratiano și Porției*): Draga mea Porția, dacă ai ști cui am dat inelul, de ce am dat inelul, cu cîtă durere m-am despărțit de inel, cînd am văzut că numai pe el îl voia, ți-ai potoli mînia!

PORTIA: Dacă ai fi știut ce înseamnă inelul, prețul aceleia care ți-a dat inelul, onoarea care-ți poruncește să păstrezi acel inel, niciodată nu te-ai fi despărțit de el. Care om ar fi fost *așa de nebun* să ceară un astfel de lucru? Nerissa mă face să știu ce trebuie să cred. Aș jura că inelul e la o femeie!

BASSANIO: Pe sufletul meu jur că nu e la o femeie; ci la un doctor care nu voia trei mii de ducăți și care m-a rugat să-i dau inelul. La început n-am vrut, am avut chiar curajul să-l las să plece supărat, deși îmi scăpase prietenul de la moarte. Ce-aș mai putea spune? Am fost silit de împrejurări să i-l dau! Iartă-mă, Porția, dacă ai fi fost de față m-ai fi rugat tu singură să-l dau.

GRATIANO: Da, am fost siliți și m-ai fi rugat și tu Nerissa.

ANTONIO: Eu sînt nenorocita pricină a certeii.

PORTIA: Nu fi supărat de asta. Ești în orice caz binevenit.

BASSANIO: Porția, iartă-mi o greșală făcută fără voia mea. Îți jur de acum înainte, să nu mai rup nici un jurămînt!

ANTONIO (*Porției*): Ca să-mi apăr onoarea, mi-am dat în cheazășie trupul, și fără de acela care are acuma inelul, trupul meu ar fi fost pierdut. De data aceasta îmi dau în cheazășie sufletul, dacă vreodată Bassanio nu-și va mai ține jurămîntul.

GRATIANO: Dați-l și pentru mine Segnior Antonio!...

PORTIA: Bine. Te iau drept zălog. Dă-i inelul acesta și spune-i să-l păstreze mai bine ca pe celălalt!

ANTONIO (*luînd inelul de la Porția*): Bassanio, jură că ai să păstrezi inelul. (*I-l dă lui Bassanio.*)

BASSANIO: Pe Dumnezeu, e cel pe care l-am dat doctorului Balthazar!

PORTIA: Îl am de la el. Iartă-mă Bassanio, mi l-a dat noaptea trecută.

NERISSA: Iartă-mă Gratiano. Tot noaptea trecută am căpătat și eu inelul meu...

GRATIANO: Cum? Ce? Înșelați înainte de cununie?...

PORTIA: Nu vorbi așa! Citiți scrisoarea asta. E din Padova și e semnată de doctorul Bellario! Veți vedea că Portia a fost doctorul Balthazar și Nerissa ajutorul lui. Lorenzo e martor că am plecat odată cu voi și că ne-am întors cu puțin înaintea voastră. Nici nu intrasem în casă. Ce nu credeți?... Stați la îndoială?... Atunci așteptați puțin... Vino Nerissa!... *(Urcă în fund cu Nerissa, desface bocceaua din boschet, își pun ochelarii și berețele în cap și hainele pe umeri. Apoi coboară și Portia vorbește ca la tribunal.)* Care-i neguțătorul Antonio?... și care e Shylock?... *(Izbucnește în râs cu Nerissa. Toți ceilalți rămân muți de mirare.)* Și-acum încă o dată Antonio, bine ai venit la noi. Am vești care au să-ți întreacă orice nădejde și la care nu te aștepti! Desfă scrisoarea aceasta. Vei afla că trei din galerele așteptate s-au întors în port, încărcate cu mărfuri. Nu vei ști niciodată prin ce ciudată întâmplare am găsit scrisoarea!

ANTONIO: Sînt mut de mirare. *(Deschide scrisoarea.)*

BASSANIO: O, Portia, draga mea soție!

GRATIANO: Nerissa, scumpa mea judecătoare!

ANTONIO: Da! Scrisoarea dovedește că vasele mele s-au întors în port! Nu știu ce să mai cred! Atunci sînt salvat!

PORTIA: Am vești bune și pentru tine Lorenzo și pentru Jessica. O hîrtie pe care are să v-o aducă Shylock și prin care vă lasă moștenire tot ce va avea cînd va muri. *(Ei se bucură, Jessica se bucură puțin.)*

PORTIA: Sînt sigură, că nu sînteți pe deplin mulțumiți cu ce am povestit! Să intrăm în casă! Ne veți mai întreba și vă vom răspunde la tot.

GRATIANO: Cît despre mine, nu știu decît că toată viața voi avea numai un gînd: să păstrez cu sfințenie inelul Nerissei!

EPHRAIM GOTTHOLD LESSING

(1729—1781)

MINNA VON BARNHELM

sau

NOROCUL SOLDATULUI

(1763)

P E R S O A N E L E

MAIORUL VON TELLHEIM, reformat
MINNA VON BARNHELM
CONTELE VON BRUCHSALL, unchiul ei
FRANCISCA, camerista ei
JUST, servitorul maiorului
PAUL WERNER, fost vagmistru al maiorului
HOTELIERUL
O DOAMNĂ ÎN DOLIU
UN CURIER MILITAR
RICCAUT DE LA MARLINIÈRE

Scena e pe rînd în sala unui hotel și într-o odaie alăturată.

ACTUL I

Sala hotelului

SCENA I-a

Just

(Stă pe un scaun într-un colț, moțâie de somn și vorbește prin vis.)
Hotelier ticălos !... Tu, pe noi ?... Îți arăt eu ! Pe el ! Dă-i la cap !
(Ridică mina să lovească și, făcând gestul, se trezește.) *Ce, iarăși ?*
Cum închid ochii, încep să mă bat cu el. De-ar primi măcar jumătate
din pumnii pe care-i trag prin somn... Acuș trebuie să merg să-l
caut pe bietul stăpînu-meu... Unde o fi stat astă noapte ?

SCENA a II-a

Hotelierul, Just

HOTELIERUL: Bună dimineața, domnu Just, bună dimineața !
Ce așa de dimineață în picioare ? Sau, trebuie să spun:
așa de tîrziu și tot în picioare ?

JUST: Spune ce vrei.

HOTELIERUL: Nu spun nimic decît bună dimineața ; și asta
merită măcar ca domnu Just să răspundă și el bună
dimineața.

JUST: Bună dimineața.

HOTELIERUL: Cred și eu că ești supărat cînd nu te odihnești
cum trebuie. La ce bun că l-ai așteptat aici pe maior,
care n-a venit acasă toată noaptea ?

JUST: Ce nu ghicește omul ăsta !

HOTELIERUL: Bănuiesc, bănuiesc...

JUST (*se întoarce și vrea să plece*): Sluga dumitale !

HOTELIERUL (*îl reține*): Nu, nu, domnu Just.

JUST: Atunci, bine; nu mai sînt sluga dumitale.

HOTELIERUL: Vai, domnu Just! Vreau să cred, domnu Just, că nu mai ești supărat ca ieri. Cine își mai păstrează supărarea peste noapte?

JUST: Eu; și în toate nopțile de acum înainte.

HOTELIERUL: E creștinește asta?

JUST: Tot așa de creștinește ca și atunci cînd pe un om cîstit, care nu poate plăti îndată, îl arunci în stradă.

HOTELIERUL: Ptiu! cine ar putea fi așa fără de milă?

JUST: Un hotelier creștin! Auzi, domnule! un așa om! un așa ofițer!

HOTELIERUL: Cum? pe un așa om l-aș fi dat eu afară? l-aș fi aruncat în stradă? Pentru asta, am prea mare considerație față de un ofițer și prea multă milă pentru un ofițer reformat! Am fost nevoit să-i dau altă odaie! Nu te mai gîndi la așa ceva, domnu Just. (*Cheamă.*) Hola! Las-că fac eu să fie iarăși bine! (*Vine un băiat.*) Adă un păhărel; domnu Just vrea un păhărel, și bun!

JUST: Nu te mai osteni, patroane! Otravă să se facă băutura care... Dar nu vreau să mă jur; azi n-am luat nimic în gură.

HOTELIERUL (*băiatului care a adus o sticlă de rachiu și un pahar*): Dă încoa! Du-te! Hai, domnu Just; ceva ales; tare, plăcut, sănătos. (*Toarnă și îi întinde.*) Foarte bun pe stomacul gol!...

JUST: Ar trebui să nu iau... Dar de ce mi-aș lăsa sănătatea să sufere din pricina mojicieii lui! (*Ia și bea.*)

HOTELIERUL: Să-ți fie de bine, domnu Just!

JUST (*dînd paharul înapoi*): Nu-i rău! Dar tot un mojic ești, patroane!

HOTELIERUL: Deloc, deloc! Haide, încă unul! Nu-i bine să stai numai într-un picior!

JUST (*după ce bea*): Trebuie să spun că-i bun, foarte bun! Singur l-ai făcut, patroane?

HOTELIERUL: Doamne păzește! Veritabil rachiu de Danzig.

JUST: Vezi, patroane! Dacă aș putea să mint, aș fi în stare să mint pentru așa ceva, dar nu pot; trebuie să spun. Tot un mojic ești, patroane!

HOTELIERUL: În viața mea nu mi-a spus cineva așa! Încă unul, domnu Just! Toate lucrurile bune sînt trei!

JUST: Din partea mea! (*Bea.*) Bun lucru! Într-adevăr, bun lucru! Dar și adevărul e bun lucru! Patroane, ești un mojić!

HOTELIERUL: Dacă aș fi așa, te-aș asculta așa cum te ascult?

JUST: O da, pentru că un om mojić se supără greu!

HOTELIERUL: Nu mai vrei unul, domnu Just?

JUST: Nu, prea mult e prea mult! Și la ce bun, patroane?

Pînă la cea din urmă picătură am să spun ceea ce spun. Pfui, patroane, să ai așa de bun rachiul și așa de urite obiceiuri! Unui om ca stăpînu-meu, care a stat ani de zile la dumneata, de la care ai luat pînă acuma parale frumoase, acum, pentru că de cîteva luni n-a plătit la timp, să-i iei lucrurile cînd nu-i acasă!

HOTELIERUL: Dar dacă aveam nevoie de odaie numaidecît?

Trebuia să las să plece un oaspete străin? Trebuia să las cîștigul altui hotelier? Și nu cred că ar fi avut unde să meargă în altă parte. Toate hotelurile sînt pline. Trebuia oare ca o domnișoară așa de tînără, de amabilă și de frumoasă să rămîie în stradă? Pentru așa ceva stăpînul dumitale e prea galant! ca să admită așa ceva! Și ce pierde el prin asta? Nu i-am dat altă odaie?

JUST: Da, din dos, la hulubărie; cu vederea spre hornurile vecinului!

HOTELIERUL: Vederea era foarte frumoasă înainte ca blestematul de vecin să le zidească! Încolo odaia e elegantă și tapetată.

JUST: A fost!

HOTELIERUL: Ba nu! Un perete este și acum. Și odăița dumitale de alături, domnu Just; ce-i lipsește? Are un cămin, care, e drept, cam face fum iarna...

JUST: Însă vara e chiar frumos. Ascultă, domnule, mi se pare că ne mai și jighești, pe deasupra.

HOTELIERUL: Ei asta-i acum, domnu Just, domnu Just...

JUST: Nu-l face pe domnu Just să se înfierbînte, că...

HOTELIERUL: Eu te înfierbînt? Rachiul te înfierbîntă!

JUST: Un ofițer ca stăpînu-meu! Sau poate crezi că un ofițer reformat nu mai este un ofițer, care să-ți frîngă gîtul?

De ce în timpul războiului erați așa de cumsecade, domnilor hotelieri? Puțina pace care o avem vă face așa de mîndri?

HOTELIERUL: De ce te înfurii așa, domnu Just?

JUST: Vreau să mă înfurii.

SCENA a III-a

von Tellheim, Hotelierul, Just

TELLHEIM (*intrînd*): Just!

JUST (*crezînd că-l cheamă hotelierul*): Just? Ce, ne cunoaștem așa de bine?

HOTELIERUL (*care l-a văzut pe maior*): St! St! Domnu, domnu, domnu Just, întoarce-te și te uită, e stăpînul dumitale...

TELLHEIM: Just, mi se pare că te cerți! Ce ți-am poruncit?

HOTELIERUL: O, Excelență! Să se certe? Ferească Domnul! Cine s-ar încumeta oare să se certe cu cineva care are cinstea să fie în slujba dumneavoastră?

JUST: Ar trebui să-i dau cîteva în spinare!

HOTELIERUL: E adevărat, domnu Just vorbește pentru stăpînul lui, și cam cu aprindere. Dar are dreptate; îi prețuiesc și mai mult pentru asta; de asta mi-i drag...

JUST: Ar trebui să-ți zbor măselele!...

HOTELIERUL: Păcat numai că se aprinde degeaba. Pentru că sînt foarte sigur că Excelența Voastră n-are să-mi reproșeze că... nevoia... m-a silit...

TELLHEIM: Destul cu asta, domnul meu! Îți sînt dator; îmi iei lucrurile din odaie în lipsa mea; trebuie să ți se plătească; trebuie să-mi cauț locuință în altă parte. Foarte natural!

HOTELIERUL: Unde, în altă parte? Vreți să plecați de aici, excelență? Vai, năpăstuitul de mine! Nu, niciodată! Mai degrabă să plece domnișoara din odaie! Domnul maior nu poate, nu vrea să-i lase odaia; odaia e a lui; ea trebuie să plece: n-am ce-i face. Mă duc chiar să-i...

TELLHEIM: Dragul meu, nu fă două prostii deodată! Domnișoara trebuie să rămîie în odaia ei...

HOTELIERUL: Și Excelența Voastră ați crezut că eu din neîncredere, din grijă pentru plata mea?... Ca și cum n-aș ști că Excelența Voastră îmi poate plăti, numai să vrea... Știți, punga pecetluită... Sînt în ea cinci sute de ludovici de aur... Știți, punga pe care ați avut-o în sertarul mesei de scris... E pusă la loc sigur...

TELLHEIM: Nădăjduiesc că da; tot așa ca și celelalte lucruri. Just are să le ia, cînd are să-ți plătească.

HOTELIERUL: Spun drept că m-am speriat cînd am găsit punga. Întotdeauna am socotit pe Excelența Voastră ca un om ordonat și prevăzător, care nu cheltuiește niciodată tot ce are... Totuși... dacă aș fi bănuir că sînt parale în sertar...

TELLHEIM: Te-ai fi purtat mai politicoș cu mine. Te înțeleg... Și acuma, du-te te rog; lasă-mă; am de vorbit cu servitorul meu...

HOTELIERUL: Însă, Excelența Voastră...

TELLHEIM: Haide, Just; domnul nu-mi dă voie ca în casa lui să-ți spun ce trebuie să faci...

HOTELIERUL: Iată, mă duc, Excelență! Toată casa mea vă stă la dispoziție.

SCENA a IV-a

Tellheim, Just

JUST (*lovind cu piciorul în pămînt și scuișînd după hotelier*):
Pfui!

TELLHEIM: Ce este?

JUST: Mă-năbuș de mînie...

TELLHEIM: Nu-i nimic primejdios...

JUST: Și pe dumneavoastră nu vă mai cunosc, stăpîne!
Să mor dacă nu sînteți îngerul păzitor al mișelului acestuia șiret și fără milă! În loc de spînzurătoare sau eșafod aș fi vrut să-l sfărîm cu mîinile mele sau să-l sfîșii cu dinții...

TELLHEIM: Ești o bestie!

JUST: Mai bine o bestie decît așa om!

TELLHEIM: Ei bine, ce vrei?

JUST: Vreau să simțiți odată cît de mult vă jignește...

TELLHEIM: Ei, și pe urmă?

JUST: Să vă răzbunați. Dar nu, individul e prea neînsemnat pentru dumneavoastră!...

TELLHEIM: Așadar te însărcinez pe tine să mă răzbuni? Asta era de la început gândul meu. Nu m-ar mai fi văzut și ar fi trebuit să-și primească plata din mâinile tale. Știu că poți arunca un pumn de parale cu un aer destul de disprețuitor!

JUST: Nu-i așa? O răzbunare minunată!

TELLHEIM: Dar pe care trebuie s-o mai amânăm. Nu mai am nici un ban! Și nici nu știu unde aș putea găsi.

JUST: Nici un ban? Dar atunci ce-i punga aceea cu cinci sute de ludovici de aur pe care a găsit-o în mășuță?

TELLHEIM: Sînt bani care mi-au fost lăsați spre păstrare.

JUST: Nu sînt cumva cei o sută de pistoli, pe care vi i-a adus fostul dumneavoastră vagmistru acum cîteva săptămîni?

TELLHEIM: Aceia sînt, de la Paul Werner. De ce nu?

JUST: Cum, încă nu i-ați întrebuițat? Dar, stăpîne, cu banii aceștia puteți face ce vreți. Pe răspunderea mea.

TELLHEIM: Adevărat?

JUST: Werner a auzit de la mine că cererile dumneavoastră la casieria Ministrului de Război sînt amîinate mereu. A auzit...

TELLHEIM: Că voi ajunge sărac lipit, dacă nu cumva am și ajuns. Îți sînt foarte îndatorat, Just. Și vestea asta l-a făcut pe Werner să-și împartă puțina lui sărăcie cu mine. Îmi pare foarte bine că am aflat. Ascultă, Just, dă-mi imediat și socotcala ta; nu mai stăm împreună.

JUST: Cum? Ce?

TELLHEIM: Nici o vorbă mai mult. Vine cineva.

SCENA a V-a

O Doamnă în doliu, Tellheim, Just

DOANNA: Vă rog să mă iertați, domnule...

TELLHEIM: Pe cine căutați, doamnă?

DOANNA: Chiar pe omul vrednic cu care am cîntea să vorbesc. Nu mă mai cunoașteți? Sînt văduva fostului dumneavoastră căpitan de Stat Major...

TELLHEIM: Vai, doamnă, dar ce schimbare !...

DOAMNA: De-abia m-am sculat de pe patul de suferință pe care m-a aruncat durerea de a-l fi pierdut pe bărbatul meu. Vă deranjez de dimineață, domnule maior. Dar plec la țară, unde mi-a oferit un refugiu o bună prietenă, nefericită și ea...

TELLHEIM (*lui Just*): Du-te, lasă-ne singuri.

SCENA VI-a

Doamna, Tellheim

TELLHEIM: Vorbiți fără înconjur, doamnă. Față de mine nu trebuie să vă fie rușine de nenorocirea dumneavoastră. Vă pot fi de folos cu ceva?

DOAMNA: Domnule maior...

TELLHEIM: Vă plîng, doamnă. Cu ce vă pot fi de folos? Știți că soțul dumneavoastră îmi era prieten, spun prieten; cu titlul acesta am fost întotdeauna zgîrcit.

DOAMNA: Cine mai bine decît mine știe cît de scumpă vă era prietenia lui și lui cît de scumpă îi era prietenia dumneavoastră? Ați fi fost ultimul său gînd, numele dumneavoastră ar fi fost ultimul cuvînt al buzelor lui, dacă puternica natură n-ar fi cerut acest trist privilegiu pentru copilul și soția lui...

TELLHEIM: Încetați, doamnă! Aș vrea bucuros să plîng cu dumneavoastră dar astăzi n-am lacrimi. Cruțați-mă! Mă găsiți într-un moment în care aș fi foarte ușor ispitit să murmur împotriva prevederii. O! bravul meu Marloff! Repede, spuneți-mi, doamnă, ce aveți să-mi ordonați? Dacă sînt în stare să vă pot servi, dacă pot...

DOAMNA: Nu trebuie să plec înainte de a-i îndeplini ultima voință. Și-a adus aminte, cu puțin înainte de a muri, că moare fiindu-vă dator și m-a pus să jur că voi plăti această datorie cu primii bani pe care îi voi avea. Am vîndut trăsura și vin acum să achit chitanța.

TELLHEIM: Cum, doamnă? Pentru asta veniți?

DOAMNA: Pentru asta. Îmi dați voie să număr banii.

TELLHEIM: Deloc, doamnă! Marloff dator mie? Foarte greu de crezut. Așteptați să văd. (*Își scoate carnetul și caută.*) Nu găsesc nimic.

DOAMNA: Poate ați pierdut chitanța, dar asta n-are nici o importanță. Îmi dați voie.

TELLHEIM: Nu, doamnă! Așa ceva nu obișnuiesc să pierd. Dacă n-o am, înseamnă că n-am avut-o niciodată, văd că a fost deja achitată și am dat-o înapoi.

DOAMNA: Domnule maior!

TELLHEIM: Absolut sigur, doamnă! Marloff nu mi-a rămas dator cu nimic. Nici n-aș putea să-mi amintesc dacă mi-a fost dator vreodată. Așa e, doamnă; mai degrabă i-am rămas eu dator. N-am putut niciodată face ceva ca să mă achit față de un om care a împărțit șase ani cu mine norocul și nenorocul, onoarea și primejdia. N-am să uit că are un fiu. Va fi și fiul meu, de îndată ce voi putea să-i fiu tată. Încurcătura în care eu însumi mă găsesc...

DOAMNA: Nobil om! Dar nici despre mine să nu credeți lucruri urâte. Luați banii, domnule maior. Așa, cel puțin, sînt liniștită.

TELLHEIM: Ce aveți mai mult nevoie decît să știți că banii aceștia nu-mi aparțin. Sau vreți să fur pe orfanul prietenului meu? Da, doamnă, să-l fur, în adevăratul sens al cuvîntului. Lui îi aparțin banii; puneți-i deoparte pentru el.

DOAMNA: Vă înțeleg; iertați-mă numai dacă încă nu știu cum se primește o binefacere. Știți și dumneavoastră că o mamă face pentru copilul ei mai mult decît ar face pentru propria ei viață? Mă duc...

TELLHEIM: Duceți-vă, doamnă, duceți-vă. Călătorie bună! Nu vă rog să-mi dați vești despre dumneavoastră. Ar putea să-mi vie într-un moment în care n-aș ști să mă folosesc de ele. Dar încă ceva, doamnă; eram cît pe ce să uit ce era mai important. Marloff mai avea de luat ceva de la casa fostului nostru regiment. Drep-turile lui sînt tot așa de întemeiate ca și ale mele. Dacă sînt eu plătit, trebuie să fie plătit și el. Garantez acest lucru.

DOAMNA: O! domnul meu... Dar mai bine tac. Să pregătești așa binefaceri viitoare înseamnă să slujești pe Dumnezeu. Primiți binecuvîntarea lui și lacrimile mele.
(*Iese.*)

SCENA a VII-a

Tellheim

TELLHEIM: Sărmană și de treabă femeie! Nu trebuie să uit să rup fleacul acesta de hîrtie. (*Ia chitanța din carnet și-o rupe.*) Cine-mi poate garanta că nevoia nu mă va sili într-o zi s-o întrebuițez?

SCENA a VIII-a

Just, Tellheim

TELLHEIM: Aici ești?

JUST (*ștergîndu-și ochii*): Da!

TELLHEIM: Ai plîns?

JUST: Mi-am scris socoteala în bucătărie și era fum. Iat-o stăpîne.

TELLHEIM: Dă-o încoace!

JUST: Fie-vă milă de mine, stăpîne. Știu că oamenii n-au nici o milă de dumneavoastră; dar...

TELLHEIM: Ce vrei?

JUST: Mai degrabă m-aș fi așteptat să mor decît să plec.

TELLHEIM: Nu te mai pot ține, trebuie să învăț să mă descurc fără servitori. (*Citește socoteala.*) „Ce mi-e dator domnul maior: Trei luni și jumătate de leafă, a 6 taleri pe lună, face 21 taleri. Mici cumpărături de la începutul lunii de față, 1 taler, 7 groșeni, 9 pfenigi. Total 22 taleri, 7 groșeni, 9 pfenigi“. Bine. Și-i bine dacă pot plăti luna din urmă.

JUST: Pe cealaltă parte, domnule maior.

TELLHEIM: Mai este? (*Citește.*) „Ce sînt eu dator domnului maior: Chirurgului pentru mine plătit 25 taleri. Pentru îngrijire în timpul bolii mele plătit pentru mine 39

taleri. Împrumutat la rugămintea mea lui tatu meu căruia i s-a ars și prădat casa, 50 taleri, fără a socoti cei doi cai pe care i-a dăruit. Total 114 taleri. Din asta scăzînd suma dinainte 22 taleri, 7 groșeni, 9 pfenigi, rămîn dator domnului maior 91 taleri, 16 groșeni și 3 pfenigi". Ascultă, băiete, ești nebun!

JUST: Știu bine că vă cost mult mai mult. Dar aș strica cerneala dacă aș mai scrie. Nu vă pot plăti și dacă, în sfîrșit, îmi luați livreaua, pe care iarăși n-am meritat-o, mai bine aș vrea să mă fi lăsat să crăp în spital.

TELLHEIM: Ce te uiți așa la mine? Nu-mi ești dator nimic și am să te recomand unui cunoscut de-al meu unde ai s-o duci mai bine ca la mine.

JUST: Nu vă sînt dator nimic și tot vreți să mă dați afară?

TELLHEIM: Pentru că nu vreau să-ți devin eu ție dator.

JUST: Pentru asta? Numai pentru asta? Tot așa cum e adevărat că nu vă sînt dator nimic, și că nu puteți să-mi deveniți dumneavoastră dator mie, tot așa e de adevărat că nu trebuie să mă dați afară. Faceți ce vreți, domnule maior, eu rămîn la dumneavoastră; trebuie să rămîn la dumneavoastră.

TELLHEIM: Și încăpățînarea ta, obrăznicia ta, firea ta sălbatică și violentă față de toți oamenii, care ți se pare ție că nu trebuie să stea de vorbă cu tine, plăcerea ta ciudată de a încurca lucrurile mereu, furia ta răzbu-nătoare...

JUST: Faceți-mă cît de rău vreți, tot n-am să mă cred mai rău decît cîinele meu. Iarna trecută mergeam, către seară, pe marginea rîului și numai ce aud niște gemete. Mă cobor, mă iau după gemete și cînd credeam că am scăpat un copil scot din apă un cățel. Bine și asta, zic eu. Cățelul se ia după mine, dar mie nu-mi plac cățelii. Îi alung, degeaba. S-apropie de mine, îi dau cu piciorul; schelălăiește, se uită la mine și dă din coadă, pînă acuma nu i-am dat nici o bucată de pîine cu mîna mea, și totuși numai pe mine m-ascultă și numai de mine se lasă atins. E un cățel urît, dar de treabă. Dacă mai merge așa, are să înceapă să nu-mi mai fie urîți cățelii.

TELLHEIM (*a parte*): Ca și eu cu el! Nu, nu există monștri desăvârșiți! (*Tare.*) Just, rămînem împreună.

JUST: Păi sigur. Uitați rănila pe care le aveți și că aveți numai un braț zdravăn? Nu vă puteți lipsi de mine, și sînt... fără să mă laud singur, domnule maior... sînt un servitor care, la nevoie, e în stare pentru stăpînul lui să cerșească și să fure.

TELLHEIM: Just, nu mai stăm împreună!

JUST: Bine, bine.

SCENA a IX-a

Un servitor, Tellheim, Just

SERVITORUL: Pst! camarade!

JUST: Ce este?

SERVITORUL: Nu poți să-mi spui unde-i ofițerul care ieri (*arată spre o ușă pe unde a venit*) locuia în odaia de colo?

JUST: Pot foarte ușor să-ți spun. Îi aduci ceva?

SERVITORUL: Ce-i aduc, chiar dacă nu-i aduc nimic e un compliment. Stăpîna-mea a auzit că ofițerul a trebuit să plece din odaie din pricina ei. Stăpîna-mea e o persoană bine crescută și de aceea trebuie să cer scuze ofițerului.

JUST: Iată-l colo, du-te de-i cere scuze.

SERVITORUL: Ce-i el? Cum îl cheamă?

TELLHEIM: Am auzit ce vrei. Este o politețe de prisos din partea stăpînii tale pe care o socotesc așa cum trebuie. Salutări din partea mea. Cum o cheamă pe stăpîna ta?

SERVITORUL: Cum o cheamă? Domnișoara.

TELLHEIM: Da, dar care-i numele ei de familie?

SERVITORUL: Pe acela nu l-am auzit și să întreb așa ceva nu-i treaba mea. Fac în așa fel că mai la fiecare șase săptămîni am un stăpîn nou. Dracul să le mai știe numele la toți!

JUST: Bravo, camarade!

SERVITORUL: La asta am intrat de-abia acum cîteva zile la Dresda. Mi se pare că-și caută logodnicul.

TELLHEIM: Bine, destul. Voiam să știu numele stăpînei tale și nu secretele ei. Poți pleca!

SERVITORUL (*lui Just*): Țasta n-ar fi un stăpîn bun pentru mine, camarade!

SCENA a X-a

Tellheim, Just

TELLHEIM: Just, să faci așa ca să plecăm cît mai repede din casa asta! Politețea domnișoarei străine îmi este mai neplăcută decît grosolănia hotelierului. Uite, ia inelul ăsta, singurul lucru de preț care mi-a mai rămas, pe care n-aș fi crezut niciodată că am să-l întrebuițez așa! Pune-l amanet! caută de ia optzeci de ludovici de aur pe el; socoteala hotelului nu poate trece de treizeci. Plătește-i și ia-mi lucrurile undeva. Da unde să le duci? Unde vrei. La cel mai ieftin hotel, la cel mai bun din cele ieftine. Ai să mă găsești ici alături la cafenea. Mă duc; fă lucrurile bine.

JUST: N-aveți nici o grijă, domnule maior!

TELLHEIM (*vine înapoi*): Înainte de toate să nu-mi uiți pistoalele care atîrnau deasupra patului.

JUST: N-am să uit.

TELLHEIM (*vine iarăși înapoi*): Încă ceva: ia-ți și cățelul; auzi, Just!

SCENA a XI-a

Just

JUST: N-are să rămîie cățelul. Se îngrijește el să vină singur. Hm! Stăpînul mai avea și inelul ăsta de preț? Și-l purta în buzunar și nu la deget! Ehei, patroane, nu sîntem chiar așa de calici cum părem! Numai la el, numai la el vreau să te pun amanet, ineluș frumos! Știu eu că are să se supere că nu te poate păpa tot la el în casă! A!

JUST: Uite pe Werner! Bună ziua, Werner! Bine ai venit în oraș la noi!

WERNER: Blestemat lucru, satul! Cu neputință să mă mai pot obișnui. Bucurați-vă, băieți, bucurați-vă! Aduc parale! Unde-i maiorul?

JUST: Mă mir că nu l-ai întâlnit. Chiar acum a ieșit.

WERNER: Am venit pe din dos. Ei, cum mai stă? Aș fi venit de săptămîna trecută pe la voi, însă...

JUST: Ei, ce te-a oprit?

WERNER: Just, ai auzit de prințul Heraclius?

JUST: Heraclius? N-aș putea ști.

WERNER: Nu cunoști pe marele erou de la răsărit?

JUST: Pe cei trei crai de la răsărit îi cunosc, cei care umblă după stea la anul nou...

WERNER: Măi băiete, mi se pare că citești jurnalele tot așa de puțin ca și biblia. Nu cunoști pe prințul Heraclius, pe viteazul care a cucerit Persia și care mîine, poimîine, are să zvîrle-n aer Poarta Otomană? Domnul fie lăudat că mai este război undeva pe lume! Am așteptat destul să începă iar pe aici pe la noi! Dar ai noștri stau și-și păzesc pielea. Nu, soldat am fost, soldat trebuie să fiu. Pe scurt. (*Uitîndu-se pe furiș să vadă dacă nu-l ascultă cineva.*) Îți spun numai ție, Just, plec în Persia să fac cîteva campanii împotriva turcilor, sub comanda maiestății sale, prințul Heraclius.

JUST: Tu?

WERNER: Eu, așa cum mă vezi! Străbunii noștri au pornit odată viteji împotriva turcilor și asta ar trebui să facem și noi, dacă am fi băieți de treabă și buni creștini. Bineînțeles, știu că o campanie împotriva turcilor nu poate fi nici pe jumătate așa de nostimă ca una împotriva franțușilor; dar în schimb e mult mai avantajoasă, în viața de acum și în viața viitoare. Toți turcii au săbii bătute în diamante...

JUST: Ca să-mi taie capul cu o așa sabie nu mă mișc nici un pas. N-ai să fii nebun și să-ți lași primăria și pămîntul?

WERNER: O, îl iau cu mine! Știi ceva? Mi-am vîndut moșioara...

JUST: Ai vîndut?

WERNER: St!... Uite aici o sută de ducați pe care i-am luat ieri din vînzare, îi aduc maiorului.

JUST: Și ce să facă cu ei?

WERNER: Ce să facă cu ei? Să-i mănînce; să-i joace, să-i bea, să-i... să facă ce vrea. Lui îi trebuie bani, și-i destul de rău că nu i se dă ce i se cuvine. Dar eu aș ști ce aș face, dacă aș fi în locul lui! Aș spune: „Să vă ia dracul pe toți, eu mă duc cu Paul Werner în Persia!”. Zis și făcut. Prințul Heraclius trebuie să fi auzit de maiorul Tellheim, dacă cumva nu cunoaște pe fostul lui vagmistru, Paul Werner. Afacerea noastră de la Katzenhăusen...

JUST: Vrei să ți-o spun?

WERNER: Tu mie? Observ că mintea ta e în bună dispoziție astăzi. Nu-mi dau eu mărgăritarele la porci. Haide, ia o sută de ducați și dă-i maiorului. Spune-i să mi-i păstreze și pe ăștia. Acum mă duc în piață; am trimis la vînzare două banițe de secară. Ce iau pe ele e tot al lui...

JUST: Werner, ești foarte de treabă, dar nu putem să-ți luăm banii. Ține-ți ducații, iar cei o sută de pistoli poți să-i iei neatinși înapoi, oricînd vrei.

WERNER: Așa? Maiorul mai are încă parale?

JUST: Nu.

WERNER: A împrumutat de undeva?

JUST: Nu.

WERNER: Dar atunci cu ce trăiți?

JUST: Îscălim bonuri, și cînd nu ni se mai primește iscălitura și ne dă afară din casă, punem amanet ce mai avem și ne mutăm în altă parte. Ascultă, Paul, hotelierului de aici trebuie să-i facem o farsă.

WERNER: Ce, s-a opus cumva maiorului? Sînt aici!

JUST: Ce-ar fi, dacă seara, cînd vine de la cafenea, l-am pîndi și i-am trage o bătaie zdravănă?

WERNER: Seara? Să-l pîndim... doi pe unul? Nu merge.

JUST: Sau, dacă i-am da foc casei?

WERNER: Să dai foc? Se vede că ai fost hamal și nu soldat. Pfui!

JUST: Dar dacă i-am silui fata? E drept că-i cumplit de urâtă...

WERNER: O, are să rămîie așa multă vreme. Și în orice caz pentru asta n-ai nevoie de ajutor. Dar ce-i cu tine? Ce este?

JUST: Vino cu mine, ai să vezi lucruri minunate!

WERNER: Și-a băgat dracul coada pe aici?

JUST: Ai să vezi, vino cu mine.

WERNER: Cu atît mai bine! În Persia! în Persia!

ACTUL II

SCENA I-a

În odaia Minnei von Barnhelm. Minna, Francisca

MINNA (*în negligé, uitîndu-se la ceas*): Francisca, iar ne-am sculat prea devreme. Vremea are să ni se pară lungă...

FRANCISCA: Cine poate dormi în orașele astea mari și zbu-ciumate? Trăsurile, paznicii de noapte, trompetele, pisicile, soldații, toate nu încetează o clipă să scîrțîie, să strige, să vîjîie, să urle; exact ca și cum noaptea ar fi pentru orice, numai pentru odihnă nu. O ceașcă de ceai, domnișoară?

MINNA: Nu-mi place ceaiul.

FRANCISCA: Am să spun să ne prepare din șocolata noastră.

MINNA: Spune să facă pentru tine!

FRANCISCA: Pentru mine? Tot așa de puțin mi-ar place să vorbesc pentru mine însumi. Negreșit vremea are să ni se pară lungă. De plictiseală avem să ne gătim și să încercăm hainele cu care vom da primul asalt.

MINNA: Ce vorbești tu de asalturi, cînd eu am venit numai ca să cer capitularea.

FRANCISCA: Și domnul ofițer pe care l-am dat afară și căruia i-am trimis pentru asta mulțumiri. Nu prea trebuie să fie tare bine crescut, pentru că ar fi putut foarte bine să solicite cinstea de a ne face o vizită.

MINNA: Nu toți ofițerii sînt ca Tellheim. Ca să spun drept, i-am trimis mulțumiri numai ca să am ocazia să aflu ceva despre Tellheim. Francisca, inima îmi spune că voiajul meu va fi norocos și că-l voi găsi...

FRANCISCA: Inima, domnișoară? Nu trebuie să crezi prea mult în ce spune inima. Inima ne vorbește bucuros după cum spune gura. Dacă gura ar fi tot așa de dispusă să vorbească după inimă, desigur că de mult ar fi fost moda să porți lacăt la gură.

MINNA: Ha! Ha! gura ta sub lacăt! Moda asta mi-ar place!

FRANCISCA: Mai degrabă face să nu-ți arăți dinții, chiar cei mai frumoși, decît să fii mereu cu inima în gură.

MINNA: Ce, ești așa de discretă?

FRANCISCA: Nu, domnișoară, dar aș vrea să fiu mai mult decît sînt. Vorbim rar de virtutea pe care o avem, dar foarte des de cea care ne lipsește.

MINNA: Știi, Francisca, ai făcut o observație foarte bună.

FRANCISCA: Am făcut? Oare înseamnă că faci ceva atunci cînd spui ce-ți trece deodată prin minte?

MINNA: Și știi de ce găsesc observația așa de bună? Pentru că se potrivește foarte bine lui Tellheim al meu.

FRANCISCA: Pentru dumneavoastră ce nu se potrivește lui Tellheim?

MINNA: Și dușmani și prieteni spun că e cel mai viteaz bărbat de pe pămînt. Dar cine l-a auzit vreodată vorbind de eroism? Are o inimă cum nu se poate mai cinstită, dar cinste și noblețe sînt cuvinte pe care nu le rostește niciodată.

FRANCISCA: Atunci despre ce virtuți vorbește.

MINNA: Nu vorbește de nici una, pentru că nici una nu-i lipsește.

FRANCISCA: Aș vrea să văd și eu asta.

MINNA: Stai, Francisca, mi-aduc aminte. Vorbește foarte des de economie. Să-ți spun drept, Francisca, mi se pare că-i un risipitor.

FRANCISCA: Încă ceva, domnișoară. L-am auzit foarte des vorbind de credința statornică pe care v-o poartă. Ce-ar fi dacă ar fi și un ușuratec?

MINNA: Nefericito! Dar vorbești serios, Francisca?

FRANCISCA: De cînd nu v-a mai scris?

MINNA: Vai, de cînd s-a încheiat pacea nu mi-a scris decît o dată.

FRANCISCA: Încă un suspin împotriva păcii! Ciudat! pacea ar trebui numai să repare răul pe care l-a făcut războiul, pe cînd ea distruge și binele pe care războiul, oarecum adversarul ei, l-a făcut. Pacea n-ar trebui să fie așa de capricioasă. Și cît timp vom mai avea pace? Timpul îți pare cumplit de lung cînd ai așa de puține noutăți. Zadarnic poșta umblă iarăși bine; numeni nu scrie, pentru că nimeni nu are ce scrie.

MINNA: El îmi scria: e pace și mă apropii de împlinirea dorințelor mele. Dar să-mi scrie el asta numai o dată, numai o singură dată!...

FRANCISCA: Acuma cînd ne silește să alergăm noi înșine înaintea împlinirii dorințelor lui, numai să-l găsim că are să ne-o plătească! Dar dacă cumva între timp și-a împlinit dorințele și aflăm că...

MINNA (*cu aprindere și spaimă*): Că a murit?

FRANCISCA: Pentru dumneavoastră, domnișoară; în brațele alteia.

MINNA: Răutăcioaso! Așteaptă tu, are să ți-o plătească el asta! Dar mai spune ceva; altfel adormim iar. La încheierea păcii regimentul lui a fost desființat. Cine știe în ce încurcături financiare va fi intrat cu ocazia lichidării! Cine știe în ce alt regiment, în ce provincie îndepărtată va fi fost aruncat! Cine știe ce împrejurări... Bate cineva...

FRANCISCA: Intră!

SCENA a II-a

Hotelierul, Minna, Francisca

HOTELIERUL (*băgînd capul pe ușă*): Îmi dați voie, domnișoară?

FRANCISCA: A! Gazda noastră! Intră, intră!

HOTELIERUL (*cu o fană de scris după ureche, o foaie de hîrtie, călimară*): Vin, domnișoară, să vă spun respectuos bună dimineața, (*către Francisca*) precum și dumi-tale fetiță!

FRANCISCA: Ce om politicos!

MINNA: Vă mulțumim.

FRANCISCA: Și noi îți spunem dumitale bună dimineța.

HOTELIERUL: Îmi dați voie să vă întreb cum v-ați odihnit prima noapte sub acoperământul meu?

FRANCISCA: Acoperământul nu-i așa de rău; dar paturile puteau fi mai bune.

HOTELIERUL: Cum se poate? N-ați dormit bine? Poate oboseala prea mare a călătoriei...

MINNA: Se poate.

HOTELIERUL: Fără îndoială, pentru că altfel... Dar dacă n-a fost ceva după placul dumneavoastră, vă rog porunciți... ce vă lipsește...

FRANCISCA: Bine, patroane, bine! Nu sîntem nici noi timide; și mai ales la hotel nu trebuie să fie cineva timid. Vom spune îndată ce avem de spus.

HOTELIERUL: Un moment numai. (*Ia pana de după ureche.*)

FRANCISCA: Ce este?

HOTELIERUL (*Minnei*): Cunoașteți fără îndoială măsurile înțelepte pe care le-a luat poliția noastră.

MINNA: Nu le cunosc deloc.

HOTELIERUL: Noi, hotelierii, sîntem obligați să nu lăsăm pe nici un străin, de orice stare și sex ar fi, să stea douăzeci și patru de ceasuri, fără ca să-i luăm în scris numele, locul de unde vine, caracterul, scopul călătoriei, durata presupusă a șederii aici și așa mai departe.

MINNA: Foarte bine.

HOTELIERUL: Așadar, dacă domnișoara binevoiește... (*Se așează la o masă și se pregătește să scrie.*)

MINNA: Cu plăcere. Mă numesc...

HOTELIERUL: Un moment! (*Scrie.*) „Data, 22 august, anul curent“. Și acum numele dumneavoastră, stimată domnișoară?

MINNA: Domnișoara von Barnhelm.

HOTELIERUL (*scrie*): „Von Barnhelm“. Venind de unde?

MINNA: De la moșia mea din Saxonia.

HOTELIERUL (*scrie*): „Moșia din Saxonia“. Din Saxonia! Ai, ai! din Saxonia, domnișoară? din Saxonia?

FRANCISCA: Ei și? de ce nu? Cred că pe aici nu-i nici un păcat să fii din Saxonia?

HOTELIERUL: Păcat? Ferească Dumnezeu! ar fi într-adevăr un păcat nou! Așadar, din Saxonia? Ai, ai! din Saxonia! Dar după câte știu, stimată domnișoară, Saxonia nu-i mică și are mai multe — cum să spun? — districte, provincii. Poliția noastră e foarte exactă...

MINNA: Înțeleg. Pune: de la moșia mea din Turingia.

HOTELIERUL: Din Turingia! Da, așa e mai bine, e mai exact. (*Scrive și citește.*) „Domnișoara von Barnhelm, venind de la moșia sa din Turingia cu o doamnă de companie și doi servitori“.

FRANCISCA: O doamnă de companie! Eu sînt aceea, nu? HOTELIERUL: Da, draga mea.

FRANCISCA: Nu, patroane, pune în loc de doamnă de companie, domnișoară de companie. Spui că poliția e foarte exactă. Asta ar putea da loc la neînțelegeri, care vreo-dată, cînd am să mă mărit, au să-mi facă neplăceri. Așadar, sînt încă fată și mă numesc Francisca; cu nume de familie Willing: Francisca Willing. Și eu tot din Turingia sînt. Tatăl meu era morar pe una din moșiile domnișoarei. Moșia se cheamă Klein-Rammsdorf. Moara o are acum fratele meu. Am venit la curte din copilărie și am fost crescută împreună cu domnișoara. Sîntem de o vîrstă. Am învățat tot ce a învățat și domnișoara. Îmi convine ca poliția să mă cunoască bine.

HOTELIERUL: Bine, draga mea. Am să-mi însemn asta. Și acum, stimată domnișoară, ocupațiile dumneavoastră aici?

MINNA: Ocupațiile mele?

HOTELIERUL: Aveți treabă la curtea regală?

MINNA: O, nu!

HOTELIERUL: Sau poate la înalta noastră curte de justiție.

MINNA: Nici asta.

HOTELIERUL: Sau poate...

MINNA: Nu, nu. Sînt aici numai pentru afaceri personale.

HOTELIERUL: Foarte bine, stimată domnișoară. Dar care sînt aceste afaceri personale?

MINNA: Sînt... Francisca mi se pare că sîntem la interogatoriu.

FRANCISCA: Patroane, cred că poliția nu vă cere să cunoască secretele unei femei.

HOTELIERUL: Ba da, draga mea. Poliția vrea să știe tot, tot; și mai ales secretele.

FRANCISCA: Ce-i de făcut, domnișoară? Ascultă, patroane...
Dar să rămîie numai între noi și poliție!

MINNA: Ce are să spuie nebuna?

FRANCISCA: Am venit aici ca să furăm regelui un ofițer.

HOTELIERUL: Cum? Ce? Ce înseamnă asta?

FRANCISCA: Sau să ne lăsăm noi furate de un ofițer. E același lucru.

MINNA: Francisca ești nebună? (*Hotelierului.*) Își bate joc de dumneata.

HOTELIERUL: Sper că nu. Cu mine, da, poate să glumească cît vrea, dar nu cu poliția...

MINNA: Știi ceva, domnule? Nu mă pricep în chestiunile acestea. Eu cred să aștepti cu informațiile pînă la venirea unchiului meu. Ți-am spus încă de ieri de ce n-a venit odată cu mine, s-a stricat trăsura la două mile depărtare de aici și n-a vrut cu nici un preț ca întîmplarea asta să mă facă și pe mine să mai pierd o noapte. Așa că am plecat înainte. El nu poate întîrzia mai mult de douăzeci și patru de ceasuri.

HOTELIERUL: Bun, stimată domnișoară. Avem să-l așteptăm.

MINNA: Va ști să răspundă mai bine la întrebările dumitale. Va ști cui și cît are de spus, ce trebuie să spuie despre afacerile lui și ce nu.

HOTELIERUL: Foarte bine. Negreșit nu poți să ceri unei fete tinere (*uitîndu-se semnificativ la Francisca*) să vorbească serios, despre lucruri serioase, cu oameni serioși.

MINNA: Și odăile pentru unchiul meu sînt pregătite?

HOTELIERUL: Toate, stimată domnișoară, toate, afară de una...

FRANCISCA: Din care poate că iar trebuie să alungi vreun om de treabă.

HOTELIERUL: Cameristele din Saxonia sînt foarte miloase, stimată domnișoară.

MINNA: Totuși, patroane, n-ai făcut bine. Mai bine nu ne lăsai să luăm odaia.

HOTELIERUL: Cum asta, stimată domnișoară, cum asta?

MINNA: Aud că ofițerul pe care l-ai dat afară din pricina noastră...

HOTELIERUL: Păcat? Ferească Dumnezeu! ar fi într-adevăr un păcat nou! Așadar, din Saxonia? Ai, ai! din Saxonia! Dar după câte știu, stimată domnișoară, Saxonia nu-i mică și are mai multe — cum să spun? — districte, provincii. Poliția noastră e foarte exactă...

MINNA: Înțeleg. Pune: de la moșia mea din Turingia.

HOTELIERUL: Din Turingia! Da, așa e mai bine, e mai exact. (*Scrie și citește.*) „Domnișoara von Barnhelm, venind de la moșia sa din Turingia cu o doamnă de companie și doi servitori”.

FRANCISCA: O doamnă de companie! Eu sînt aceea, nu?

HOTELIERUL: Da, draga mea.

FRANCISCA: Nu, patroane, pune în loc de doamnă de companie, domnișoară de companie. Spui că poliția e foarte exactă. Asta ar putea da loc la neînțelegeri, care vreo dată, cînd am să mă mărit, au să-mi facă neplăceri. Așadar, sînt încă fată și mă numesc Francisca; cu nume de familie Willing: Francisca Willing. Și eu tot din Turingia sînt. Tatăl meu era morar pe una din moșiile domnișoarei. Moșia se cheamă Klein-Rammsdorf. Moara o are acum fratele meu. Am venit la curte din copilărie și am fost crescută împreună cu domnișoara. Sîntem de o vîrstă. Am învățat tot ce a învățat și domnișoara. Îmi convine ca poliția să mă cunoască bine.

HOTELIERUL: Bine, draga mea. Am să-mi însemn asta. Și acum, stimată domnișoară, ocupațiile dumneavoastră aici?

MINNA: Ocupațiile mele?

HOTELIERUL: Aveți treabă la curtea regală?

MINNA: O, nu!

HOTELIERUL: Sau poate la înalta noastră curte de justiție.

MINNA: Nici asta.

HOTELIERUL: Sau poate...

MINNA: Nu, nu. Sînt aici numai pentru afaceri personale.

HOTELIERUL: Foarte bine, stimată domnișoară. Dar care sînt aceste afaceri personale?

MINNA: Sînt... Francisca mi se pare că sîntem la interogatoriu.

FRANCISCA: Patroane, cred că poliția nu vă cere să cunoască secretele unei femei.

HOTELIERUL: Da, e numai un ofițer reformat.

MINNA: Chiar dacă e așa!

HOTELIERUL: Care e pe drojdie.

MINNA: Cu atât mai rău! Trebuie să fie un om foarte merituos.

HOTELIERUL: Dar vă spun că e reformat.

MINNA: Regele nu poate cunoaște pe toți oamenii merituosi.

HOTELIERUL: O, sigur că-i cunoaște, îi cunoaște pe toți!

MINNA: Dar nu-i poate răsplăti pe toți.

HOTELIERUL: Ar fi toți răsplătiți dacă ar fi trăit cum trebuie. Dar domnii aceștia au trăit în timpul războiului ca și cum războiul ar fi trebuit să țină mereu, ca și cum ce-i al tău și ce-i al meu nu va mai fi deosebit. Acum toate hotelurile și hanurile sînt pline de ei. Și un hotelier trebuie să bage bine de seamă cu ei. Cu asta am ieșit destul de bine. Dacă n-a mai avut bani a avut cel puțin lucruri de preț și desigur că l-aș mai fi lăsat să stea două, trei luni. Dar e mai bine așa. Dar, pentru că tocmai vorbeam, domnișoară; vă pricepeți desigur în juvaeruri?

MINNA: Nu prea.

HOTELIERUL: Se poate să nu vă pricepeți? Să v-arăt un inel prețios. Chiar aveți unul foarte frumos la deget, și cu cît îl privesc cu atât mă minunez că seamănă așa de bine cu al meu. Ia uitați-vă! (*Scoate inelul și-l arată.*) Ce strălucire. Numai briliantul din mijloc cîntărește peste cinci carate.

MINNA (*privindu-l*): Ce-i asta? Ce văd? Inelul acesta...

HOTELIERUL: Face cel puțin o mie cinci sute de taleri.

MINNA: Francisca, ia privește!

HOTELIERUL: De aceea n-am șovăit o clipă să împrumut pentru el optzeci de pistoli.

MINNA: Nu-l recunoști, Francisca?

FRANCISCA: Acela e! Patroane, de unde ai inelul?

HOTELIERUL: Ei, ce-i? Nu cred să ai vreun drept asupra lui?

FRANCISCA: Noi să n-avem nici un drept asupra inelului? Pe capacul cutiei, înăuntru, trebuie să fie scris numele domnișoarei, aproape șters. Arătați-i, domnișoară!

MINNA: Da, da, este! Cum ai căpătat inelul acesta, patroane?

HOTELIERUL: Eu? În modul cel mai cinstit din lume! Vai de mine, domnișoară, cred că nu vreți să mă nenorociți! De unde să știu eu de la cine vine inelul? În timpul războiului multe inele și-au schimbat stăpînii cu știre sau fără știre. Războiul e război. Trebuie să mai fi fost inele venite din Saxonia. Dați-mi-l înapoi, domnișoară, dați-mi-l înapoi!

FRANCISCA: Mai întîi răspunde: de la cine îl ai?

HOTELIERUL: De la un om despre care nu pot crede așa ceva; de la un om de treabă altfel...

MINNA: De la cel mai de treabă om din lume, dacă îl ai chiar de la el. Repede cheamă-l încoace. Ori e chiar el, ori cel puțin îl cunoaște.

HOTELIERUL: Dar cine? Pe cine să cunoască?

FRANCISCA: N-auzi, pe maiorul nostru!

HOTELIERUL: Maior? E drept că e maior, e cel care a stat aici înaintea dumneavoastră. De la el am inelul.

MINNA: Maiorul von Tellheim?

HOTELIERUL: Von Tellheim; da! Îl cunoașteți?

MINNA: Dacă-l cunosc? E aici? Tellheim e aici? El? El a stat aici? El! el ți-a dat amanet inelul? Cum a ajuns să facă asta? Unde e? Îți este dator? Francisca dă caseta! Deschide-o! (*În timp ce Francisca deschide caseta.*) Cît îți este dator? Cui îi mai este dator? Cheamă aici pe toți creditorii. Iată bani. Bilete. Tot e al lui.

HOTELIERUL: Oare aud bine?

MINNA: Dar unde e? Unde e?

HOTELIERUL: Chiar acum un ceas era aici.

MINNA: Om rău ce ești, cum ai putut să fii cu el așa de dușmănos, așa de crud, așa de neomenos?

HOTELIERUL: Vă rog să mă iertați...

MINNA: Repede, hai, să mi-l aduci aici numaidecît!

HOTELIERUL: Poate că servitorul lui e încă aici. Vreți să-i spun să-l caute?

MINNA: Sigur că vreau! Grăbește-te, fugi; pentru serviciul acesta am să uit cît de rău te-ai purtat cu el.

FRANCISCA: Hai, patroane, fugi, fugi! (*Îl împinge afară.*)

SCENA a III-a

Minna, Francisca

MINNA: L-am găsit, în sfârșit, Francisca! Vezi tu, l-am găsit! Nu mai știu ce să fac de bucurie! Draga mea Francisca, bucură-te și tu cu mine! Dar tu de ce adică te-ai bucura? Și totuși trebuie să te bucuri, să te bucuri cu mine! Vină încoace să-ți dăruiesc ceva, ca să te poți bucura cu mine! Spune, Francisca, ce să-ți dau? Ce ți se potrivește mai bine din lucrurile mele? Ce ți-ar plăcea mai mult? Ia ce vrei, dar bucură-te! Văd că nu vrei să-ți iei nimic! Stai puțin! (*Bagă mîna în casetă.*) Uite, dragă Francisca! (*Îi dă bani.*) Cumpără-ți ce dorești. Mai cere, dacă nu-ți ajunge. Numai să te bucuri cu mine. E așa de trist să te bucuri singur. Haide, ia...

FRANCISCA: Vă fur, domnișoară; sînteți amețită, amețită de bucurie.

MINNA: Mă supăr dacă nu-i iei. (*Îi pune banii cu de-a sila în mîină.*) Și să nu cumva să-mi mulțumești ... Stai, bine că m-am gîndit. (*Ia iarăși din casetă.*) Uite, Francisca, pune de o parte pentru primul soldat rănit pe care îl întîlnim.

SCENA a IV-a

Aceiași, Hotelierul

MINNA: Ei, vine?

HOTELIERUL: Ce dobitoc încăpățînat și necioplit!

MINNA: Cine?

HOTELIERUL: Servitorul lui. Nu vrea să meargă să-l caute.

FRANCISCA: Cheamă-l încoace. Pe servitorii maiorului îi cunosc pe toți. Care poate să fie?

MINNA: Adă-l repede încoace! Cînd are să ne vadă, are să meargă. (*Hotelierul iese.*)

SCENA a V-a

Minna, Francisca

MINNA: N-am răbdare să aștept. Francisca, tot așa de rece ești? Tot nu vrei să te bucuri cu mine?

FRANCISCA: Ba aș vrea din toată inima, numai că...

MINNA: Numai că ce?...

FRANCISCA: L-am găsit; dar cum l-am găsit? După tot ce-am auzit, trebuie să-i meargă rău. Trebuie să fie nefericit. Asta mă întristează.

MINNA: Te întristează? Lasă-mă să te strâng în brațe, tovarășa mea dragă! N-am să uit asta niciodată! Eu sînt numai îndrăgostită, dar tu ești bună!

SCENA a VI-a

Acciași, Hotelierul, Just

HOTELIERUL: Îl aduc cu mare greutate.

FRANCISCA: O figură străină; nu-l cunosc.

MINNA: Ascultă, ești în slujbă la domnul von Tellheim?

JUST: Da.

MINNA: Unde-ți este stăpînul?

JUST: Nu-i aici.

MINNA: Dar știi unde poți să-l găsești?

JUST: Da.

MINNA: Nu vrei să te duci să-l chemi aici chiar acum?

JUST: Nu.

MINNA: Mi-ai face plăcere prin asta.

JUST: Aș!

MINNA: Și domnului maior i-ai face un serviciu.

JUST: Nici asta nu prea cred.

MINNA: De unde asta?

JUST: Dumneavoastră sînteți domnișoara străină care i-ați trimis mulțumiri azi-dimineață?

MINNA: Da.

JUST: Atunci am nimerit ce am spus.

MINNA: Stăpînul dumatule știe cum mă cheamă?

JUST: Nu; dar el nu poate suferi nici domnișoarele prea politicoase, nici hotelierii prea mojici.

HOTELIERUL: Asta trebuie să fie pentru mine?

JUST: Da.

HOTELIERUL: Atunci nu mai vorbi așa cu domnișoara și du-te de cheamă repede pe domnul maior.

MINNA (*Franciscăi*): Francisca, dă-i ceva.

FRANCISCA (*care vrea să-i pună lui Just bani în mână*): Nu-ți cerem să ne faci servicii pe degeaba.

JUST: Nici eu nu vă cer bani fără să v-aduc servicii.

FRANCISCA: Una pentru alta.

JUST: Nu pot. Stăpînu-meu mi-a spus să-i car lucrurile. Asta fac și de aceea vă rog să nu mă mai împiedecați. Cînd am să sfîrșesc am să-i spun că poate să vie. E alături la cafenea; și dacă n-are ce face acolo poate vine chiar singur. (*Vrea să plece.*)

FRANCISCA: Stai puțin. Domnișoara e... sora domnului maior.

MINNA: Da, da, sora lui...

JUST: Știu eu mai bine că maiorul n-are soră. În șase luni m-a trimis de două ori la familia lui. E adevărat că sînt tot felul de surori pe lumea asta...

FRANCISCA: Obraznicule!

JUST: Cum să nu fie cineva obraznic cînd nu-i lăsat să plece? (*Iese.*)

FRANCISCA: Ce mojić!

HOTELIERUL: Parcă eu nu zic! Dar dați-i pace! Bine că știu unde e stăpînu-său! Mă duc să-l chem eu. Numai, domnișoară, vă rog respectuos ca să mă scuzați pe lîngă domnul maior că am avut nenorocul, și fără voia mea, ...pe un om ca el să-l...

MINNA: Acum, du-te repede. Au să se aranjeze toate. (*Hotelierul iese.*) Francisca, fugi după el; nu trebuie să-i spuie cum mă cheamă! (*Francisca iese după hotelier.*)

SCENA a VII-a

Minna și imediat Francisca

MINNA: L-am regăsit! Sînt singură? Nu vreau să stau degeaba. (*Își împreunează mîinile.*) Nu, nu sînt singură! (*Privește în sus.*) Un singur gînd de mulțumire către

cer e cea mai bună rugăciune ! L-am regăsit ! l-am regăsit ! (*Cu mâinile întinse.*) Sînt fericită și plină de bucurie ! Ce poate vedea creatorul mai cu mulțumire ca o creatură mulțumită. (*Francisca vine.*) Ai venit Francisca ? Te întristează el ? Pe mine nu mă întristează. E bună și nenorocirea. Poate că cerul i-a luat tot, pentru ca prin mine să-i dea totul înapoi.

FRANCISCA: Poate veni din clipă-n clipă. Nu v-ați îmbrăcat încă, domnișoară. Ce-ar fi dacă v-ați îmbrăca repede !

MINNA: Fugi ! Te rog ! De acum înainte are să mă vadă mai mult așa decît cu podoabe pe mine.

FRANCISCA: O, știți singură cît prețuiește, domnișoară.

MINNA (*după o scurtă gîndire*): E adevărat, iar ai nimerit-o bine.

FRANCISCA: Cînd sîntem frumoase, sîntem mai frumoase fără nici o podoabă.

MINNA: Trebuie să fim frumoase ? E nevoic, poate, în orice caz, să ne credem frumoase. Dar nu vreau să fiu frumoasă, decît pentru el ! Francisca, dacă toate fetele sînt cum sînt eu acum, atunci sîntem niște ciudate ființe ! Duios și mîndre, cumînți și frivole, voluptoase și smerite. N-ai să mă înțelegi. Nici eu singură nu mă înțeleg. Bucuria ametește și tulbură.

FRANCISCA: Liniștiți-vă, domnișoară ! Aud pași.

MINNA: Să mă liniștesc ? Pot oare să-l primesc liniștită ?

SCENA a VIII-a

Aceiași, Tellheim și Hotelierul

TELLHEIM (*intră și zărind-o vine repede spre ea*): A ! Minna, draga mea !

MINNA (*alergînd spre el*): A ! Tellheim, dragul meu !

TELLHEIM (*tresare brusc, se dă înapoi*): Iertați-mă, dar să găsesc pe domnișoara von Barnhelm aici ?...

MINNA: Nu vi se poate părea chiar așa de neașteptat ? (*Apropiindu-se mereu de el, el dîndu-se mereu înapoi.*) Trebuie să te cert că sînt mereu aceeași Minna a dumitale ? Să te certe Dumnezeu că am rămas încă domnișoara von Barnhelm !

TELLHEIM: Domnișoară !... (*Se uită fix la hotelier și dă din umeri.*)

MINNA (*vede pe hotelier și face semn Franciscăi*): Domnule...

TELLHEIM: Dacă nu cumva ne înșelăm amândoi...

FRANCISCA: Ei, patroane, pe cine ne-ai adus? Haide repede să-l căutăm pe cel adevărat care ne trebuie!...

HOTELIERUL: Nu-i ăsta cel care vă trebuie? El e!

FRANCISCA: Nu-i el! Haide repede! N-am spus încă bună dimineța domnișoarei, fiica dumitale!

HOTELIERUL: O! prea onorat. (*Dar nu se mișcă.*)

FRANCISCA (*îl ia de braț*): Haide, să facem lista de mâncare. Arată-mi ce avem pe astăzi.

HOTELIERUL: Aveți mai întâi...

FRANCISCA: Taci, taci, nu spune! Dacă domnișoara știe dinainte ce are la prînz, îi pierde pofta de mâncare. Haide, asta trebuie să mi-o spui numai mie. (*Îl ia cu de-a sila.*)

SCENA a IX-a

Tellheim, Minna

MINNA: Ei? Tot ne înșelăm?

TELLHEIM: O, dacă ar vrea cerul! Dar nu-i decît una pe lume și aceea ești dumneata.

MINNA: Ce atîta înconjur! Ce avem să ne spunem poate auzi oricine.

TELLHEIM: Dumneata aici? Ce cauți aici?

MINNA: Nu mai caut nimic. (*Cu brațele deschise spre el.*) Tot ce am căutat am găsit.

TELLHEIM (*dîndu-se înapoi*): Căutai un om fericit, un om vrednic de dragostea dumitale și găsești un... nenorocit.

MINNA: Așadar nu mă mai iubești? Și iubești pe alta?

TELLHEIM: Ah! cel care mai poate iubi pe alta după ce te-a iubit, nu te-a iubit niciodată.

MINNA: Îmi rupi doar unul din spinii care îmi cresc în suflet. Dacă inima dumitale am pierdut-o, ce-mi pasă dacă la acest lucru a ajutat indiferența ori un farmec

mai puternic? Nu mă mai iubești și nu iubești nici pe alta? Ce nefericit ești dacă nu iubești nimic pe lume

TELLHEIM: E adevărat, un nefericit nu trebuie să iubească nimic. Își merită nenorocirea dacă nu știe să se învingă, dacă poate suferi ca aceea pe care o iubește să ia parte la nenorocirea lui! Ce grea e această izbîndă! De cînd rațiunea și nevoia mi-au poruncit să uit pe Minna von Barnhelm, cîtă trudă nu mi-a trebuit! De-abia începusem să sper că această trudă nu va fi mereu zadarnică și deodată ai apărut!

MINNA: Te înțeleg bine? Stai puțin! Să vedem unde am ajuns, înainte de a ne rătăci mai departe! Vrei să-mi răspunzi la o singură întrebare?

TELLHEIM: La orice întrebare, domnișoară.

MINNA: Și vrei să-mi răspunzi fără înconjur, fără să ascunzi nimic? Cu nimic altceva decît cu un simplu da sau nu?

TELLHEIM: Vreau și asta, dacă pot.

MINNA: Poți. Bun: indiferent de osteneala pe care ți-ai dat-o ca să mă uiți, mă mai iubești, Tellheim?

TELLHEIM: Domnișoară, întrebarea asta...

MINNA: Ai făgăduit să nu răspunzi decît cu un da sau nu.

TELLHEIM: Și am adăugat: dacă pot.

MINNA: Poți. Trebuie să știi ce se petrece în inima dumitale. Mă mai iubești, Tellheim? Da sau nu?

TELLHEIM: Dacă inima mea...

MINNA: Da sau nu!

TELLHEIM: Ei bine, da!

MINNA: Da?

TELLHEIM: Da, da. Numai că...

MINNA: Stai! Mă iubești mereu: pentru mine e destul. Cu ce ton am ajuns să-ți vorbesc! Cu un ton aspru, melancolic, tulburător. Îl iau din nou pe al meu. Așadar, dragul meu nefericit, mă iubești mereu, o ai din nou pe Minna aici, și ești nefericit. Atunci ascultă ce ființă îngîmfată și închipuită era Minna și este! Ea visa și visează mereu că ea e toată fericirea dumitale. Hai, repede să-ți alungi nefericirea! Vreau să văd dacă cîntăresc mai mult decît ea. Ei?

TELLHEIM: Domnișoară, nu sînt obișnuit să mă plîng de nimic.

MINNA: Foarte bine. Pentru un soldat nu știu nici eu ceva mai urât, după lăudăroșenie, decât plînsul. Există însă un anume fel de a vorbi despre propria ta vitejie sau propria ta nenorocire, rece și indolent, care...

TELLHEIM: Înseamnă, în fond, tot lăudăroșenie și plîngere...

MINNA: O, atunci, dragul meu, n-ar fi trebuit să spui că ești nenorocit. Ori taci, ori spui tot ce ai de spus. O rațiune și o nevoie care ți-au poruncit să mă uiți? Iubesc foarte mult rațiunea și am mare respect pentru nevoie! Dar aș vrea să aud cît de rațională e această rațiune și cît de grea această nevoie.

TELLHEIM: Bine, atunci, ascultă. Mă numești Tellheim; numele e cel adevărat. Îți închipui însă că sînt același Tellheim pe care l-ai cunoscut în patria dumitale, același om plin de idealuri, dornic de glorie, stăpîn pe trupul și sufletul lui, în fața căruia stăteau deschise drumurile onoarei și ale fericirii, care, dacă încă nu era vrednic de inima și de mîna dumitale, spera să devie zi cu zi tot mai vrednic de ele. Sînt Tellheim de atunci, tot așa de puțin cum sînt propriul meu tată. Amîndoi au fost. Eu sînt Tellheim reformatul, cel cu onoarea zdruncinată, Tellheim cel infirm și cerșetor. Dragostea dumitale ai făgăduit-o lui Tellheim cel de altădată, ai s-o mai păstrezi oare lui Tellheim cel de acum?

MINNA: Sună foarte tragic ce spui! Totuși, domnul meu, pînă-l voi găsi pe cel de altădată, cel de acum trebuie să mă ajute să ies din încurcătură. Dă-mi mîna, dragul meu cerșetor! (*Îi ia mîna.*)

TELLHEIM (*cu pălăria în cealaltă mînă își acoperă fața și se întoarce*): E prea mult! Unde mă aflu? Lasă-mă! Domnișoară! Bunătatea dumitale mă torturează! Lasă-mă.

MINNA: Ce ai? Unde vrei să te duci?

TELLHEIM: Să plec de lîngă dumneata!

MINNA: De lîngă mine? (*Îi duce mîna la pieptul ei.*) Visător ce ești!

TELLHEIM: Disperarea are să m-arunce mort la picioarele dumitale!

MINNA: De lîngă mine să pleci?

TELLHEIM: De lângă dumneata. Să nu te mai văd niciodată, niciodată. Hotărît, ferm hotărît să nu fac o josnicie, să nu te las să faci o greșeală. Lasă-mă, Minna. (*Se smulge din mîna ei și pleacă.*)

MINNA (*după el*): Minna să te lase? Tellheim! Tellheim!

ACTUL III

SCENA I-a

Scena în sală

JUST (*cu o scrisoare în mînă*): Iar trebuie să mai vin o dată în casa asta blestemată. O scrisoare de la stăpînu-meu către domnișoara, care spune că i-e soră. Numai de nu s-ar urzi ceva pe aici! Altfel nu se mai sfîrșește cu dusul scrisorilor. M-aș lăsa bucuros păgubaș. Dar nici în odaie n-aș vrea să intru. Femeile astea întreabă prea mult și mie nu-mi prea place să răspund. Ha! se deschide ușa. Minunat! Iată camerista!

SCENA a II-a

Francisca, Just

FRANCISCA (*vorbînd din ușă înăuntru*): Fiți fără grijă. Iau eu seama! Uite! (*Zărimdu-l pe Just.*) Chiar acumă îmi iese ceva în cale. Dar cu dobitocul ăsta nu-i nimic de făcut.

JUST: Servitorul dumitale.

FRANCISCA: N-aș dori așa slujbă.

JUST: Bine, bine, iartă-mi vorba! Am aici o scrisorică de la stăpînu-meu pentru stăpîna dumitale, domnișoara... soră. Nu-i așa? Soră?

FRANCISCA: Dă încoace! (*Îi smulge scrisoarea din mînă.*)

JUST: Să fii așa de bună, a spus stăpînu-meu, și să i-o dai. Pe urmă să fii așa de bună, a spus stăpînul meu, să nu cumva să te gîndești ceva, te rog!

FRANCISCA: Ei, ce este?

JUST: Stăpînu-meu a priceput jocul și știe că drumul la domnișoara trece pe la cameriste: așa-mi închipui eu! Așadar, domnișoara cameristă să fie așa de bună, a spus stăpînu-meu, și să-i dea răspuns dacă ar putea să aibă plăcerea să vorbească cu camerista cîteva minute.

FRANCISCA: Cu mine?

JUST: Iartă-mă dacă-ți dau un titlu care nu-i drept. Da, cu dumneata. Numai cîteva minute, însă singuri singurei, între patru ochi. Ar avea să-ți spună ceva foarte însemnat.

FRANCISCA: Bun. Și eu am să-i spun multe. Poate să vie. Îi stau la dispoziție.

JUST: Dar cînd poate să vie? Cînd îți vine mai bine? Așa, pe înserate?

FRANCISCA: Ce vrei să spui? Poate să vie cînd vrea. Și cu asta cară-te de aici!

JUST: Cu cea mai mare plăcere! (*Vrea să plece.*)

FRANCISCA: Ia ascultă! Încă o vorbă. Unde sînt ceilalți servitori ai maiorului?

JUST: Ceilalți? Ba colo, ba dincolo, în toate părțile.

FRANCISCA: Unde-i Wilhelm?

JUST: Valetul! Domnul maior l-a lăsat să plece în călătorie.

FRANCISCA: Așa? Dar Filip, unde-i?

JUST: Vînătorul? Stăpînu-meu i-a găsit alt loc.

FRANCISCA: Desigur pentru că acum nu-i nici o vînătoare. Dar Martin?

JUST: Vizitiul? Acela a plecat călare.

FRANCISCA: Și Fritz?

JUST: Curierul? Acela-i avansat.

FRANCISCA: Dar unde erai cînd maiorul stătea la noi în Turingia în cvartir de iarnă? Desigur că nu erai încă la el?

JUST: Ba da, eram rîndaș la dînsul, dar zăceam în spital.

FRANCISCA: Rîndaș? Și acum ce ești?

JUST: Cu una cu alta: valet și vînător, curier și rîndaș.

FRANCISCA: Auzi dumneata! Să dai drumul la atîția oameni vrednici și de treabă și să păstrezi tocmai pe cel mai prost din toți! Aș vrea să știu ce găsește stăpînul dumitale în dumneata!

JUST: Poate găsește că sînt un om cîstit!

FRANCISCA: O, nu ești mare lucru cînd nu ești altceva decît cîstit. Wilhelm era altfel de om. Spui că maiorul l-a lăsat să plece în călătorie?

JUST: Da, l-a lăsat să plece pentru că nu l-a putut opri.

FRANCISCA: Cum așa?

JUST: O, Wilhelm are să fie foarte onorat în călătoria lui. Are cu el toată garderoba stăpînului.

FRANCISCA: Ce? Doar n-o fi fugit cu ea?

JUST: Nu se poate spune chiar așa; atît numai că atunci cînd am plecat din Nürnberg, n-a mai venit cu noi s-o aducă.

FRANCISCA: O, pungașul!

JUST: Era un om și jumătate! Știa să frizeze, să radă, să vorbească frumos și să se facă plăcut. Nu-iașa?

FRANCISCA: Dar pe vînător nu l-aș fi dat, dacă aș fi fost în locul maiorului. Chiar dacă nu mai avea unde să-l folosească ca vînător, dar oricum, era un băiat vrednic. Dar unde i-a găsit loc?

JUST: La Comandamentul de la Spandau.

FRANCISCA: La fortăreață? Nu prea cred să aibă ce vîna pe meterezuri!

JUST: O, nu, Filip, nu vîncează acolo

FRANCISCA: Dar ce face?

JUST: El? Cară pietre.

FRANCISCA: Cară pietre?

JUST: Da, dar numai pe trei ani. Făcuse un complot în compania stăpînului și voia să treacă cu șase oameni la inamic, prin avanposturi.

FRANCISCA: Mă mir! mișelul!

JUST: O, e un băiat vrednic care cunoaște toate potecile și toate ascunzișurile. Și să tragă cu pușca poate!

FRANCISCA: Tot e bine că maiorul mai are încă pe vizitiu.

JUST: Oare îl mai are?

FRANCISCA: Cred. Ai spus dumneata că Martin a plecat călare. Așa că are să se întoarcă.

JUST: Așa crezi mata?

FRANCISCA: Dar unde a plecat călare?

JUST: Acum vreo două luni a plecat călare pe singurul și cel din urmă cal al stăpînului, la adăpat.

FRANCISCA: Și de atunci nu s-a mai întors? O, tîlharul!

JUST: Era un vizitiu strașnic. Fusese zece ani vizitiu la Viena. Așa vizitiu n-ar să mai aibă domnul maior niciodată. Mîna caili în goana mare și le spunea doar: Prrr! și deodată se opreau încremeniți. Și mai era și bun doctor de cai!

FRANCISCA: Mi-i teamă acuma și de avansarea curierului...

JUST: Nu, nu, asta-i adevărat. S-a făcut toboșar într-un regiment.

FRANCISCA: Mă gîndisem eu.

JUST: Fritz s-a împrietenit cu un om de nimic și un stricat, nu mai venea noaptea acasă, făcea datorii în numele domnului maior, și alte o mulțime de pozne. În sfîrșit, domnul maior a văzut că vrea cu orice preț s-ajungă tot mai sus. (*Arată prin semne spînzurătoarea.*) Așa că l-a dus pe drumul cel bun.

FRANCISCA: Mizerabilul!

JUST: Dar era un curier iscusit și alerga ca nimeni altul, asta-i sigur: Îi dădea stăpînul cincizeci de pași înainte și nu-l putea ajunge nici cu cel mai repede cal. Fritz dimpotrivă poate da spînzurătoarei și o mie de pași înainte, tot o ajunge! Și toți erau bunii dumitale prieteni domnișoară? Și Wilhelm și Filip și Martin și Fritz? Așa și acuma Just îți spune bună ziua! (*Pleacă.*)

SCENA a III-a

Francisca și apoi Hotelierul

FRANCISCA (*uitîndu-se, serioasă, după el*): Merit mușcătura. Îți mulțumesc, Just. Puncam cinstea prea jos. N-am să uit lecția. Vai, bietul om! (*Se întoarce și vrea să intre în camera Minnei cînd intră hotelierul.*)

HOTELIERUL: Stai puțin, fetițo!

FRANCISCA: N-am timp acuma, patroane.

HOTELIERUL: O clipă numai! Tot n-aveți vreo veste de la domnul maior? Nu se poate să-și fi luat rămas bun, așa cum am văzut eu.

FRANCISCA: Cum anume?

HOTELIERUL: Nu ți-a spus domnișoara? Cînd te-am lăsat în bucătărie, am trecut din întîmplare pe aici, prin sală...

FRANCISCA: Din întâmplare, cu gândul să mai tragi cu urechea-
HOTELIERUL: Vai, draga mea, cum poți crede așa ceva despre mine? Nimic mai urît pentru o gazdă decît curiozitatea. De-abia intrasem că deodată se deschide ușa de la odaia domnișoarei. Maiorul năvălește afară; domnișoara după el; amîndoi cu niște priviri și într-un zbucium cum nu-ți închipui. Ea l-a apucat de mînă; el s-a smuls să plece; Ea l-a apucat iar și striga: Tellheim! Tellheim! El: Lasă-mă să plec! Ea: Încotro? Așa a dus-o pînă la ușa de la scară. Mi-era frică că au să se prăvale amîndoi pe trepte. Dar el s-a smuls din mîna ei și a scăpat. Domnișoara a rămas pe prag, și se uita după el, și îl striga, și își frîngea mîinile. Pe urmă deodată s-a întors, a fugit la fereastră, de la fereastră iar pe scară, de pe scară în sală, alergînd încoace și încolo. Eu stăteam aici și de trei ori a trecut prin fața mea fără să mă vadă. În sfîrșit, a părut că mă vede; însă, pe Dumnezeuul meu, îmi vine a crede că domnișoara mă lua pe mine drept dumneata. Cu ochii ațintiți la mine striga: „Francisca, acumă sînt fericită?” Pe urmă se uita drept în tavan și iar întreba: „Sînt fericită?” Pe urmă își ștergea lacrimile și iar mă întreba: „Francisca, acumă sînt fericită?” Drept să-ți spun îmi era nu știu cum. În sfîrșit, s-a întors spre mine încă o dată și mi-a spus: „Hai, vină, Francisca; Cine te mai întristează acumă?” Și a intrat în odaie.

FRANCISCA: Patroane, ai visat.

HOTELIERUL: Visat? Nu, draga mea, așa de amănunțit nu visezi niciodată. Dar mult aș da — nu sînt curios — dar aș da mult să am cheia.

FRANCISCA: Cheia? e la ușa noastră, patroane, dar pe dinăuntru; am pus-o astă noapte pe dinăuntru; sîntem fricoase.

HOTELIERUL: Nu cheia asta; vreau să spun cheia, adică dezlegarea celor ce am văzut.

FRANCISCA: Așa! Acuma, la revedere. Cînd stăm la masă?

HOTELIERUL: A! dar să nu uit ce voiam să spun.

FRANCISCA: Ce? dar repede.

HOTELIERUL: Inelul meu e încă la domnișoara. Zic al meu...

FRANCISCA: N-are să ți se piardă.

HOTELIERUL: Nici nu mă îngrijesc de asta; vreau numai să v-aduc aminte. Vezi dumneata, nici nu mai vreau să-l iau înapoi. Domnișoara îl va păstra mai bine decât mine. Nu-l mai vreau, iar cei o sută de pistoli pe care i-am dat pentru el am să-i pun în socoteala domnișoarei. Nu-i bine așa?

SCENA a IV-a

Paul Werner, Hotelierul, Francisca

WERNER (*intrînd*): A! iată-l.

FRANCISCA: O sută de pistoli? Credeam că numai optzeci.

HOTELIERUL: Așa-i, da, numai nouăzeci, numai nouăzeci.

Așa am să pun, așa am să pun.

FRANCISCA: Totul are să se aranjeze.

WERNER (*apropiindu-se și lovind pe umăr pe Francisca*):
Fetițo! Fetițo!

FRANCISCA (*speriată*): Ai!

WERNER: Nu te speria. Fetițo, fetițo, te văd că ești drăguță și străină. Și oamenii frumoși și străini trebuiesc sfătuiți de bine. Fetițo, ia seama cu omul ăsta. (*Arată pe hotelier.*)

HOTELIERUL: He, ce bucurie neașteptată! Domnul Paul Werner! Bine ai venit pe la noi, bine ai venit! A! a rămas același Werner, vesel, glumeț și de treabă! Să bage de seamă cu mine! Ha, ha, ha!

WERNER: Ferește-te din calea lui!

HOTELIERUL: Din calea mea? Ce, sînt așa de primejdios?
Ai auzit, fetițo? Cum îți place gluma?

WERNER: Întotdeauna spui de cineva că glumește cînd spune adevărul.

HOTELIERUL: Adevărul? Ha, ha, ha! Nu-i așa? din ce în ce mai bine! Știe să glumească! Eu primejdios? eu? Poate acum vreo douăzeci de ani o fi fost adevărat. Da, da, draga mea, atunci eram primejdios; multe fete ar fi putut spune; dar acum...

WERNER: Nici nu te mai iau în seamă.

HOTELIERUL: Chiar așa! Cînd îmbătrînim nu mai sîntem primejdioși. Nici dumitale n-are să-ți meargă mai bine, domnule Werner!

WERNER: Bine, bine! Un drac din dumneata a ieșit, dar au intrat alți șapte în loc...

HOTELIERUL: I-auzi, i-auzi! Cum știe s-o întoarcă! Glumă după glumă, și mereu ceva nou! O, e un om cum nu mai găsești altul, domnul Paul Werner! (*Franciscăi, prefăcându-se că-i vorbește la ureche.*) Un om avut și încă neînsurat. Are, nu departe de aici, o moșioară și-i primar în sat. Țsta a făcut avere în război! Și a fost vagmistru la domnul maior al nostru. O, e un om devotat al maiorului, devotat! Ar fi în stare să se bată pînă la moarte pentru el!

WERNER: Da! Și el e un om devotat maiorului, devotat! Maiorul ar trebui să-l omoare în bătaie.

HOTELIERUL: Cum? Ce? Nu, domnule Werner, asta nu-i o glumă bună! Eu nu sînt devotat domnului maior? Nu, gluma asta n-o pricep.

WERNER: Just mi-a povestit frumoase lucruri despre dumneata.

HOTELIERUL: Just? Mă gîndeam eu că te-ai luat după vorbele lui Just. Just e un om rău și ursuz. Dar uite, poate să spuie domnișoara Francisca dacă nu sînt eu devotat domnului maior, dacă nu i-am adus servicii. Și de ce nu i-aș fi devotat. Nu-i un om plin de merit? E adevărat, a avut nenorocul să fie reformat. Dar ce are a face? Regele nu poate cunoaște pe toți cei care merită, și chiar dacă i-ar cunoaște, n-ar putea să-i răsplătească pe toți.

WERNER: Ai vorbit bine! Încă Just... Bineînțeles nici Just nu-i cine știe ce... totuși Just nu-i mincinos. Și dacă ar fi adevărat ce mi-a spus...

HOTELIERUL: Nici nu vreau s-aud de Just! Cum am spus, domnișoara Francisca poate vorbi. (*Franciscăi la ureche.*) Știi, inelul! Spune-i domnului Werner! Atunci are să mă cunoască mai bine. Și ca să nu se pară că spui asta numai ca să-mi faci plăcere, nici nu vreau să fiu de față. Nu mai stau aici, mă duc. Dar spune-mi încă o dată, domnule Werner, spune-mi dacă Just nu-i un calomniator... (*Iese.*)

SCENA a V-a

Werner, Francisca

WERNER: Așadar, cunoști pe maiorul meu, fetițo!

FRANCISCA: Maiorul von Tellheim? Îl cunosc, da. Ce om vrednic!

WERNER: Nu-i așa că-i un om vrednic? Ții la el, nu-i așa?

FRANCISCA: Din toată inima.

WERNER: Adevărat? Vezi, când spui asta îmi pari și mai drăguță. Dar ce servicii a adus hotelierul maiorului nostru?

FRANCISCA: N-aș putea spune. Poate că voia să-și atribuie lui binele care a ieșit, printr-o întâmplare fericită, din felul murdar în care s-a purtat.

WERNER: Așadar e adevărat ce spunea Just. (*Către ușa prin care hotelierul a ieșit.*) Norocul tău că ai plecat! Va să zică chiar i-a luat lucrurile din odaie? Să facă asemenea lucru unui astfel de om, pentru că și-a închipuit măgarul că maiorul nu mai are bani! Maiorul n-are bani?

FRANCISCA: Cum, are bani?

WERNER: Cîți vrei! Nici nu știe cîți are! Nici nu mai știe cine-i este dator! Și eu îi sînt dator și îi aduc chiar acum un mic rest. Uite, vezi, în punga asta. (*Scoate punga.*) Sînt o sută de ludovici de aur; și în sulul ăsta (*scoate sulul*) o sută de ducați. Sînt banii lui!

FRANCISCA: Adevărat? Atunci de ce maiorul își amănetează lucrurile? A amănatat un inel.

WERNER: Amănatat? Nu crede asta. Poate că e vreun lucru fără preț de care a vrut să scape.

FRANCISCA: Nu-i un lucru fără preț, e un inel foarte scump și pe care l-a primit de la cineva care-i este drag.

WERNER: Se poate și asta. De la cineva care-i este drag! Da! Da! Lucruri de acestea îți aduc aminte, de multe ori, întâmplări pe care ai vrea să le uiți.

FRANCISCA: Cum?

WERNER: Așa se întâmplă cu soldatul în cvartirurile de iarnă. N-are nimic de făcut, trăiește bine și de plictiseală face cunoștințe, pe care el le socoate numai pentru cît ține iarna, cunoștințe care, însă, cred că dragostea pe care el

le-o arată are să ție toată viața. Și deodată se trezește cu un inel pe deget, nici el nu știe cum s-a întîmplat. Și de multe ori ar da inelul cu deget cu tot numai să scape.

FRANCISCA: Ai! Și oare tot așa s-a întîmplat și cu maiorul?

WERNER: Negreșit. Mai ales în Saxonia; zece degete să fi avut la fiecare mîină și ar fi căpătat la toate douăzeci de degete cîte un inel.

FRANCISCA (*aparte*): Asta-i ciudat și merită să fie cercetat mai de aproape... Domnule primar sau domnule vagmistru...

WERNER: Dacă nu te superi, fetiço; domnule vagmistru îmi place mai mult.

FRANCISCA: Uite, domnule vagmistru, am aici o scrisorică de la domnul maior pentru stăpîină-mea. I-o duc repede înăuntru și mă întorc îndată. Vrei să fii așa de bun și să aștepți puțin? Mi-ar face mare plăcere să mai stau de vorbă cu dumneata.

WERNER: Îți place să stai de vorbă? Dacă vrei, du-te; și mie îmi place să stau de vorbă; am să aștept.

FRANCISCA: Da, da, așteaptă! (*Iese.*)

SCENA a VI-a

Werner

WERNER: Nu-i o fată proastă! Dar n-ar fi trebuit să-i făgăduiesc c-o aștept. Mai bine ar fi să văd unde-i maiorul. Nu vrea bani de la mine și își pune amanet lucrurile? Aici îl cunosc. Îmi vine o idee. Cînd am fost acum două săptămîni în oraș, am fost pe la soția căpitanului Marloff. Biata femeie stătea bolnavă în pat. Se jeluia că bărbatul ei a rămas dator maiorului patru sute de taleri și ea nu știa cum să facă să-i plătească. Astăzi am vrut s-o văd iar. Voiam să-i spun că atunci cînd primesc banii pentru ferma mea, pot să-i împrumut cinci sute de taleri. Pentru că tot trebuie să pun ceva deoparte și la loc sigur, pentru cazul cînd n-are să-mi meargă în Persia. Dar doamna Marloff plecase. Și foarte sigur

că n-a putut plăti maiorului. Da, așa am să fac. Și cu cît mai repede, cu atît mai bine. Fata n-are să se supere; nu pot s-aștept. (*Pleacă, preocupat și aproape dă peste maior care vine în fața lui.*)

SCENA a VII-a

Tellheim, Werner

TELLHEIM: Ce ești așa de îngîndurat, Werner?

WERNER: A! Dumneavoastră erați? Tocmai voiam să vin să vă vizitez la noua locuință, domnule maior!

TELLHEIM: Ca să înjuri pe gazda vechii mele locuințe. Nu te mai gîndi la asta.

WERNER: Aș fi făcut și asta, desigur. Însă voiam numai să vă mulțumesc că ați fost așa de bun și mi-ați păstrat cei o sută de ludovici. Just mi i-a dat înapoi. Mi-ar părea foarte bine dacă ați putea să mi-i mai păstrați cîtăva vreme. Dar v-ați mutat acum într-o locuință nouă, pe care n-o cunoașteți nici dumneavoastră nici eu. Cine știe cum o fi. Vi s-ar putea fura banii și ar trebui să mi-i dați de la dumneavoastră; și asta nu vreau. Așa că nu vă mai dau banii să-i păstrați.

TELLHEIM: De cînd ești așa de prudent, Werner?

WERNER: E de înțeles. În ziua de azi nu știi cum să-ți păstrezi mai bine paralele. Afară de asta mai aveam ceva să vă comunic, domnule maior; din partea doamne căpitan Marloff; tocmai de la ea veneam acum. Bărbatul ei v-a rămas dator cu patru sute de taleri; iată, aici, vă trimite un acout de o sută de ducăți. Restul vi-l trimite săptămîna viitoare. Suma de acum nu-i întreagă și asta din cauza mea. Doamna Marloff îmi era datoare și mie cu un taler și optzeci; și cum s-a gîndit cînd m-a văzut că am venit să i-l cer — cum era și adevărat — mi-a dat datoria, și mi-a dat-o din suma pe care o pregătise pentru dumneavoastră. Mai degrabă vă puteți lipsi dumneavoastră o săptămîna de o sută de taleri decît eu de gologanii mei. Luați banii. (*Îi dă sulul cu bani.*)

TELLHEIM: Werner!

WERNER: Ce este? De ce vă uitați așa la mine? Luați banii, domnule maior!

TELLHEIM: Werner!

WERNER: Ce este? Ce vă supără?

TELLHEIM (*cu amărăciune lovindu-și fruntea și dînd cu piciorul în pămînt*): Nu-i destul cei patru sute de taleri!

WERNER: Vai, domnule maior! Nu m-ați înțeles?

TELLHEIM: Ba te-am înțeles foarte bine! De ce oare trebuie să mă chinuiască oamenii care îmi sînt mai dragi!

WERNER: Ce spuneți?

TELLHEIM: Ce spun te privește numai pe jumătate. Du-te, Werner. (*Îi împinge mîna cu banii.*)

WERNER: Imediat ce luați banii!

TELLHEIM: Werner, dacă am să-ți spun că doamna Marloff a fost azi-dimineață la mine?

WERNER: Așa?

TELLHEIM: Și că nu-mi este datoare nimic?

WERNER: Adevărat?

TELLHEIM: Că mi-a plătit pînă la ultimul ban? Ce ai să spui?

WERNER (*se gîndește o clipă*): Am să spun că am mințit și că e mare porcărie cînd ești prins cu minciuna.

TELLHEIM: Și n-are să-ți fie rușine?

WERNER: Dar celui care mă silește să mint așa, nu trebuie să-i fie rușine? Credeți, domnule maior, dacă aș spune că felul cum vă purtați nu mă jignește. Aș minți din nou, și nu mai vreau să mint.

TELLHEIM: Nu fi supăracios Werner! Recunosc inima ta bună și dragostea ta pentru mine. Dar de banii tăi n-am nevoie.

WERNER: N-aveți nevoie? Mai bine să vă vindeți lucrurile și să le amanetați? Să vorbească toată lumea?

TELLHEIM: Lumea trebuie să știe că nu mai am nimic. Nu trebuie să pari mai bogat decît ești.

WERNER: Dar de ce să pari mai sărac? Ai bani atîta timp cît prietenul dumitale are.

TELLHEIM: Nu-i frumos să-ți fii ție debitor.

WERNER: Nu-i frumos? V-aduceți aminte, în război, într-o zi călduroasă de vară, cînd ordonanța dumneavoastră rămăsese în urmă, și cînd ați venit și mi-ați spus: Werner, n-ai ceva de băut? V-am dat să beți din plosca

mea, și ați băut, nu-i așa? Atunci era frumos? Pe sufletul meu, dacă o înghițitură de apă coclită nu era atunci mai prețioasă decît toți banii aceștia! (*Scoate iar punga și i-o întinde.*) Luați, domnule maior! Închi-puiți-vă că-i apă. Și banii i-a făcut Dumnezeu pentru toată lumea.

TELLHEIM: Nu mă chinui. N-ai auzit că nu vreau să fiu debitorul tău!

WERNER: Adineauri nu era frumos; acum, nu vreți. Da, asta-i altceva. (*Cu oarecare necaz.*) Nu vreți să-mi fiți debitor? Dar dacă cumva îmi sunteți deja, domnule maior? Ori poate nu sînteți dator omului care a parat lovitura sortită să vă reteze capul și altădată a frînat din umăr brațul care vroia să vă împuște? Cum vreți să-i fiți dator mai mult decît atîta? Sau poate viața mea face mai mult decît punga mea? Dacă-i așa, pe sufletul meu, nu-i frumos!

TELLHEIM: Cine vorbește așa, Werner? Sîntem singuri; așa că pot să-ți spun; dacă ne-ar auzi cineva ar fi o fanfa-ronadă. Recunosc cu plăcere că de două ori îți datorez viața. Dar, dragul meu, ce mi-a lipsit ca, avînd ocazia, să nu fac și eu la fel pentru tine?

WERNER: Numai ocazia! Cine s-a îndoit de asta, domnule maior? Nu v-am văzut de atîtea ori riscîndu-vă viața, în luptă, pentru cel din urmă soldat?

TELLHEIM: Așadar!...

WERNER: Da, însă...

TELLHEIM: De ce nu mă înțelegi cum trebuie? Am spus: nu-i frumos să fiu debitorul tău, și nu vreau să fiu. Mai ales în împrejurările în care mă găsesc acum.

WERNER: Bun! bun! Vreți să amînați asta pentru timpuri mai bune! Vreți să împrumutați altădată bani de la mine, cînd n-o să mai aveți nevoie, cînd o să aveți parale și eu poate nu.

TELLHEIM: Nu trebuie să împrumuți cînd știi că n-ai să mai dai înapoi.

WERNER: Un om ca dumneavoastră nu poate să nu aibă bani mereu.

TELLHEIM: Ce cunoști tu lumea! În orice caz nu trebuie să împrumuți de la un om care are el însuși nevoie de parale.

WERNER: Da, chiar eu sînt acela ! Ce-mi trebuie mie parale ?
Cine are nevoie de un vagmîstru îl și plătește.

TELLHEIM: Îți trebuie, ca să ajungi mai mult decît un vagmîstru și să pornești pe un drum pe care, fără parale, chiar omul cel mai vrednic rămîne în urmă.

WERNER: Să fiu mai mult decît un vagmîstru ? Nici nu mă gîndesc ! Sînt un bun vagmîstru și aș deveni foarte ușor un prost căpitan și un și mai prost general ! Am experiență.

TELLHEIM: Nu face așa, ca să gîndesc lucruri rele despre tine, Werner. N-am auzit cu plăcere ce mi-a spus Just ; că ți-ai vîndut pămîntul și că ai să începi să cutreieri lumea încoace și încolo. Nu mă lăsa să cred că îți place nu atît meseria cît viața sălbatecă și dezmațată, care din nenorocire e legată de ea. Trebuie să fii soldat pentru țară sau din dragostea lucrului pentru care lupți. Dar să servești azi aici, mîine dincolo, înseamnă să colinzi lumea așa, ca un salahor, alt nimic.

WERNER: Aveți dreptate, domnule maior ! Am să vă urmez sfatul. Știți mai bine decît mine cum trebuie să fie. Am să rămîn la dumneavoastră. Dar, domnule maior, luați și banii ! Mîine, poimîine, are să se lămurească și situația dumneavoastră. Aveți să primiți o mulțime de parale. Aveți să-mi dați înapoi cu dobîndă. Fac asta numai pentru dobîndă.

TELLHEIM: Nici o vorbă mai mult.

WERNER: Pe sufletul meu, fac asta numai pentru dobîndă. De multe ori mă gîndeam : ce are să fie cu tine cînd ai să îmbătrînești ? Cînd ai să te hodorogești ? Cînd n-ai să mai ai nimic ? Cînd are să trebuiască să ceri de pomană ? Și atunci îmi spuneam numaidecît : Nu, n-ai să ceri de pomană. Ai să te duci la maiorul Tellheim ; el are să împartă cu tine ultimul gologan. Are să-ți dea de mîncare pînă ai să mori. La el ai să poți muri cîstit.

TELLHEIM (*îi ia mîna*) : Și-acuma, camarade, nu mai spui așa ?

WERNER: Nu, nu mai spun așa. Cine nu vrea să ia de la mine, cînd eu am și el n-are, acela nu vrea să-mi dea nici el nimic, cînd el are și eu n-am. Așa ! (*Vrea să plece.*)

TELLHEIM: Omule, nu mă face să turbez! Unde te duci?
(*Îl reține.*) Dar dacă te asigur pe onoarea mea că mai
am încă parale, dacă îți făgăduiesc că am să-ți spun când
nu voi avea deloc; că tu ai să fii primul și singurul de
la care am să împrumut... ei, ești mulțumit?

WERNER: Cum să nu fiu? Dați-mi mîna, domnule maior.

TELLHEIM: Iat-o, Paul. Și acum destul despre asta. Am venit
aici să vorbesc cu o fată...

SCENA a VIII-a

Francisca, ieșind din odaie, Tellheim, Werner

FRANCISCA (*ieșind*): Ești aici, domnule vagmistru? (*Ză-
rește pe maior.*) Și dumneavoastră sînteți aici, domnule
maior? Imediat sînt la dispoziția dumneavoastră. (*Intră
repede în odaie.*)

SCENA a IX-a

Tellheim, Werner

TELLHEIM: Ea este! Dar, cum văd, o cunoști, Werner!

WERNER: Da o cunosc pe fată...

TELLHEIM: Cum asta? După cît mi-aduc aminte nu erai la
mine cînd aveam cvartirul de iarnă în Turingia...

WERNER: Nu, eram la Leipzig.

TELLHEIM: Atunci de unde o cunoști?

WERNER: Cunoștință proaspătă. De-abia de astăzi. Dar cuno-
ștințele proaspete sînt calde.

TELLHEIM: Atunci ai văzut și pe domnișoara, stăpînă-sa

WERNER: Mi-a spus că o cunoașteți pe stăpînă-sa.

TELLHEIM: Da? Din Turingia.

WERNER: Domnișoara e tînără?

TELLHEIM: Da.

WERNER: Frumoasă?

TELLHEIM: Foarte frumoasă.

WERNER: Bogată?

TELLHEIM: Foarte bogată.

WERNER: Ține domnișoara la dumneavoastră tot așa ca și fata? Ar fi minunat!

TELLHEIM: Ce vrei să spui?

SCENA a X-a

Aceiași, Francisca iese din odaie cu o scrisoare în mână.

FRANCISCA: Domnule maior...

TELLHEIM: Nu ți-am spus încă bună ziua, Francisca.

FRANCISCA: În gînd ați spus-o deja, sînt sigură. Știu că țineți la mine. Și eu la dumneavoastră. Dar nu-i frumos deloc să chinuiți pe cei care țin la dumneavoastră.

WERNER (*pentru el*): A! acum văd eu. E așa cum credeam.

TELLHEIM: Asta-i soarta mea, Francisca. I-ai dat scrisoarea?

FRANCISCA: Da, și acum vă da... (*Îi întinde scrisoarea.*)

TELLHEIM: Un răspuns?

FRANCISCA: Nu, vă dau scrisoarea dumneavoastră înapoi.

TELLHEIM: Cum? Nu vrea s-o citească?

FRANCISCA: Ar fi vrut, dar nu putem citi bine ce-i scris.

TELLHEIM: Vrei să rîzi!

FRANCISCA: Și credeam că scrisorile n-au rost pentru cei care pot să stea de vorbă împreună cînd vor.

TELLHEIM: Ce pretext! Trebuie să citească scrisoarea. În scrisoare e justificarea mea, toate motivele și cauzele.

FRANCISCA: Domnișoara vrea să le audă din gura dumneavoastră, nu să le citească.

TELLHEIM: Să le audă din gura mea? Pentru ca vederea ei să-mi tulbure fiecare cuvînt, fiecare gest? Pentru ca să simt în fiecare privire a ei cît de mult am pierdut?...

FRANCISCA: Nici o îndurare! Luați scrisoarea. (*Î-o dă.*) Vă așteaptă la trei după amiază. Vrea să iasă la plimbare în trăsură și să vadă orașul. Trebuie să ieșiți cu ea.

TELLHEIM: Să ies cu ea?

FRANCISCA: Și ce aveți să-mi dați să vă las singuri? Am să rămîn acasă.

TELLHEIM: Singuri?

FRANCISCA: Într-o trăsură frumoasă și închisă.

TELLHEIM: Nu se poate!

FRANCISCA: Da, da. Domnul maior are să stea în trăsură! așa nu se mai poate scăpa din mînă! Tocmai de asta! Va să zică, domnule maior, la trei veniți negreșit. Dar voi ați să-mi spuneți ceva. Ce aveți să-mi spuneți? Dar nu sîntem singuri. (*Arată pe Werner.*)

TELLHEIM: Ba da, Francisca, sîntem singuri. Dar, pentru că domnișoara n-a citit scrisoarea, n-am nici eu să-ți spun nimic.

FRANCISCA: Așadar sîntem singuri? N-aveți nici un secret față de domnul vagmistru?

TELLHEIM: Nu, nici unul.

FRANCISCA: Oricum, dar mi se pare că tot ar trebui să aveți.

TELLHEIM: Cum asta?

WERNER: De ce, fetițo?

FRANCISCA: Mai ales anumite secrete. Toate douăzeci de degete, domnule vagmistru? (*Ridică mîinile cu degetele rășchirate în sus.*)

WERNER: St, taci, taci, ce spui?

TELLHEIM: Ce-i asta?

FRANCISCA: Repede cu inelul, nu-i așa? (*Face semn ca și cum ar pune un inel pe deget.*)

TELLHEIM: Dar ce i-a apucat?

WERNER: Bine, fetițo, n-ai înțeles că era o glumă?

TELLHEIM: Werner, ai uitat ce ți-am spus de atîtea ori că tu cu femeile nu trebuie să glumești decît pînă la un anumit punct?

WERNER: Pe sufletul meu, mi se pare că am uitat.

FRANCISCA: Bine, dacă a fost glumă, de data asta am să te iert.

TELLHEIM: Dacă trebuie să vin numaidecît, Francisca, să faci așa ca domnișoara să-mi citească scrisoarea înainte de a veni eu. Asta are să-mi cruțe durerea de a găsi și de a spune încă o dată lucruri pe care bucuros aș vrea să le uit. Dă-i scrisoarea! (*Îi întinde scrisoarea dar își dă seama că e desfăcută.*) Dar ce-i asta? Scrisoarea e desfăcută.

FRANCISCA: Se prea poate. (*Se uită la scrisoare.*) Într-adevăr e desfăcută. Cine ar fi putut s-o desfacă? Totuși de citit n-am citit-o, domnule maior, n-am citit-o. Nici n-avem s-o citim, pentru că cel care a scris vine el

singur. Haide, veniți! Și știți ceva, domnule maior, nu veniți așa cum sînteți acum: în cizme și de-abia frizat. Sînteți scuzat, pentru că nu știați. Veniți în pantofi și frizat proaspăt. Așa arătați prea războinic, prea prusian!

TELLHEIM: Mulțumesc, Francisca.

FRANCISCA: Aveți o înfățișare ca și cum noaptea trecută ați fi petrecut-o în lagăr.

TELLHEIM: Poate ai ghicit.

FRANCISCA: Avem să ne îmbrăcăm și noi frumos și după aceea avem să mîncăm. V-am reține bucuros la masă, dar prezența dumneavoastră ne-ar împiedeca să mîncăm. Și vedeți, chiar așa de îndrăgostite nu sîntem ca să nu ne fie foame.

TELLHEIM: Mă duc. Între timp, Francisca, pregătește-o puțin pe domnișoara, așa ca să nu apar ca un om de nimic, nici în ochii ei nici în ochii mei. Haide, Werner, mănînci cu mine.

WERNER: Unde, aici? N-are să-mi priască!

TELLHEIM: Nu, la mine acasă.

WERNER: Atunci vă urmez imediat. Un cuvînt numai să spun fetei.

TELLHEIM: Cu cea mai mare plăcere. (*Iese.*)

SCENA a XI-a

Werner, Francisca

FRANCISCA: Ei, domnule vagmistru.

WERNER: Fetișo, dacă vin înapoi, să vin și eu bine îmbrăcat?

FRANCISCA: Vină cum vrei. Ochii mei n-au nimic împotriva dumitale. Dar urechile au să fie atente la ce spui. Douăzeci de degete, toate cu inele! Ai! ai! domnule Werner!

WERNER: Nu, fetișo, tocmai asta voiam să-ți spun. M-a luat gura pe dinainte. Nu-i nimic adevărat, din toate astea. Un inel e destul și prea destul. Și de sute de ori l-am auzit pe maior spunînd: Soldatul care e în stare

să înșele o fată e un mișel. Așa gîndesc și eu, fetițo !
Ai încredere în ce spun. Trebuie să fac așa ca să-i
calc pe urme. Poftă bună, fetițo ! (*Iese.*)
FRANCISCA: Asemenea, domnule Werner. Îmi place băiatul !
(*Vrea să intre în odaie, Minna iese.*)

SCENA a XII-a

Minna, Francisca

MINNA: A plecat iar maiorul? Francisca, cred că eram acum
destul de liniștită ca să-l pot reține aici.

FRANCISCA: Și eu vreau să vă fac și mai liniștită.

MINNA: Cu atît mai bine ! Scrisoarea lui, o, scrisoarea lui !
Fiecare rînd arată ce om cinstit și nobil este ! Refuzul
lui de a mă avea îmi făcea dragostea lui și mai prețioasă.
Trebuie să fi observat că am citit scrisoarea. Poate să
fi observat, numai să vie. Dar vine sigur. Mi se pare
că este și oarecare mîndrie în comportarea lui ! Faptul
că nu vrea să rămîie dator cu fericirea lui aceleia pe
care o iubește înseamnă mîndrie, mîndrie de neiertat !
Dacă mă face să simt asta prea mult, Francisca...

FRANCISCA: Vreți să-i dați cuvîntul înapoi?

MINNA: Aș, ce idee ! Nu, draga mea, pentru o greșeală ca
asta nu-ți dai cuvîntul înapoi. Nu, dar mi-a venit în
gînd să-l joc și eu puțin, să-i pedepsesc mîndria asta
cu o mîndrie la fel.

FRANCISCA: Ei, atunci trebuie să fiți de tot liniștită, dacă vă
vin asemenea gînduri.

MINNA: Așa și sînt ; să mergem. Ai să ai și tu un rol de jucat.
(*Intră în odaie.*)

ACTUL IV

SCENA a I-a

În odaia Minnei

*Minna, în haine scumpe dar cu gust lucrate. Francisca se ridică de
la masa pe care o strînge un servitor.*

FRANCISCA: Nu se poate să vă fi săturat, domnișoară.

MINNA: Crezi, Francisca? Poate că nu-mi era foame când m-am pus la masă.

FRANCISCA: Am convenit să nu pomenim de el în timpul mesei. Ar fi trebuit însă să ne propunem nici să nu ne gândim la el.

MINNA: E drept că nu m-am gândit tot timpul decît la el.

FRANCISCA: Am văzut eu. Am început să vorbesc despre o mulțime de lucruri și la toate mi-ai răspuns pe dos. (*Un alt servitor aduce cafeaua.*) Iată o băutură cu care poți să plănuiești tot felul de închipuiri și visuri.

MINNA: Visuri? Nu-mi fac. Mă gândesc numai la lecția pe care vreau să i-o dau. Ai înțeles bine ce vreau, Francisca?

FRANCISCA: O, da! Cel mai bine ar fi dacă nu ne-ar sili să i-o dăm.

MINNA: Ai să vezi ce bine îl cunosc. Omul care, acum, cu toate bogățiile mele, mă respinge, are să se ia de piept cu lumea întreagă pentru mine cum are să audă că sînt nefericită și părăsită.

FRANCISCA (*foarte serioasă*): Și așa ceva măgulește nesfîrșit de mult amorul propriu.

MINNA: Moralisto! Ia te uită! Mai adineauri m-a prins că-s vanitoasă, acum că am amor propriu. Lasă-mă să fac cum știu eu, Francisca. Și tu poți să faci cu vagmistrul tău ce vrei.

FRANCISCA: Cu vagmistrul meu?

MINNA: Da, chiar dacă spui că nu, e așa. Nu l-am văzut încă, dar din fiecare vorbă a ta despre el văd că este bărbatul tău.

SCENA a II-a

Riccaut de la Marlinière, Minna, Francisca

RICCAUT (*în culise, la ușă*): Est-il permis, monsieur le major?

FRANCISCA: Ce-i asta? Vrea să intre la noi? (*Merge la ușă.*)

RICCAUT (*intrînd*): Parbleu! M-am înșelat. Mais non! Nu m-am înșelat. C'est sa chambre.

FRANCISCA: Cu siguranță, domnișoară, domnul a crezut că va găsi aici pe maiorul von Tellheim.

RICCAUT: Aşa! Aşa! Le major de Tellheim! Juste, ma belle enfant, c'est lui que je cherche. Où est-il?

FRANCISCA: Nu mai locuieste aici.

RICCAUT: Comment? Sînt douăzeci patru ore, a locuit aici. Acum nu mai locuit aici? Unde dar locuința lui?

MINNA (*venind spre el*): Domnul meu...

RICCAUT: Ah, madame — mademoiselle... Rog, scuzați...

MINNA: Greșeala dumneavoastră e foarte scuzabilă și surprinderea dumneavoastră foarte naturală. Domnul maior a avut bunătatea, văzînd că sînt străină aici și nu cunosc pe nimeni, să-mi cedeze odaia.

RICCAUT: Ah! voilà de ses politesses! C'est un très galant homme que ce major!

MINNA: Dar unde s-a mutat, mărturisesc că nu știu.

RICCAUT: A! nu știți? C'est dommage; j'eu suis fâché.

MINNA: Ar fi trebuit fără îndoială să mă informez. Toți prietenii lui au să-l caute aici.

RICCAUT: Eu foarte bon prieten al lui...

MINNA: Francisca, tu nu știi?

FRANCISCA: Nu, domnișoară.

RICCAUT: Aș vrea să vorbesc lui, imediat. Aduc o *nouvelle*, de care va fi foarte bucuros.

MINNA: Îmi pare cu atît mai rău. Dar sper că-l voi vedea în curînd. E indiferent de la cine va primi vestea bună pe care i-o aduceți, așa că vă rog, dacă vreți...

RICCAUT: Inseleg... Mademoiselle parle français? Mais sans doute; telle que je la vois! La demande était bien impolie, vous me pardonnerez, mademoiselle.

MINNA: Domnul meu...

RICCAUT: Non? Nu vorbiți francez?

MINNA: Domnul meu, în Franța aș încerca să vorbesc franțuzește. Dar aici pentru ce? Văd că mă înțelegeți cînd vorbesc. Cu siguranță că am să vă înțeleg și eu; vorbiți cum puteți.

RICCAUT: Bon, bon! Pot mă explica în limba dumneavoastră de asemeni. Sachez, donc, mademoiselle... Așadar, știți, domnișoară, că vin de la masă la ministrul... ministrul de... ministrul... Cum chiamă pe ministrul care stă... pe strada lung... la piața mari?...

MINNA: Nu cunosc pe nimeni aici.

RICCAUT: Enfin, ministrul de războiu. Am dejunat la el, dejunez à l'ordinaire la el, și a venit vorba de maior Tellheim. Et le ministre m-a dit en confidence, care Son Excellence est de mes amis, et il n'y a pas de mystère entre nous — vreu spune că Excelența sa mi-a confiat că cheștiunea maiorului nostru e pe punct de a fi terminat, și terminat bine. El a făcut un *Rapport* la rege și rege a rezolvit *tout-à-fait* în favoare maiorului. Monsieur, m-a dit son Excellence, vous comprenez bien que tout dépend de la manière dont en fait envisager les choses au roi, et vous me connaissez. Cela fait un très joli garçon que ce Tellheim, et ne sais-je pas que vous l'aimez? Les amis de mes amis, sont aussi les miens. Il coûte un peu cher au voi ce Tellheim, mais est-ce-que l'on sert les rois pour rien? Voilà le *principe* dont je ne me dépars jamais. Ce spuneți de asta? Nu așa că ministrul e un om de treab? Ah que son Excellence a le coeur bien placé! M-a asigurat *au rest*, dacă majorul n-a primit deja *une Lettre de la main*, o scrisoare de la mîna regelui, astăzi *infailliblement* trebuie să primească scrisoare.

MINNA: Fiți sigur, domnul meu, că această veste va bucura foarte mult pe maiorul von Tellheim. Aș dori numai să-i spun și numele prietenului care ia parte cu atîta suflet la bucuria lui.

RICCAUT: Doriți numele meu? Vous voyez en moi... vedeți în mine le Chevalier Riccaut de la Marlinière, Seigneur de Pret-au-Val, la Branche de Prens d'or. Sînteți mirată s-auziți că sînt din un așa mare, mare familie, qui est véritablement de sang royal! Il faut la dire; je suis le Cadet le plus aventureux que la maison a jamais eu. Servesc în armată de cînd aveam unsprezece ani. O *affaire d'honneur* m-a obligat la fugă. După asta am servit la Papa, la republica San-Marino, la Corona Poloniei, la Statele general de Olanda și enfin am ajuns aici. Ah! Mademoiselle, que je voudrais n'avoir jamais vu ce pays-là! Dacă m-ar fi lăsat în serviciu la State general, eram acum colonel, cel puțin! Dar așa mereu să rămîne aici *capitaine*, și încă *capitaine* reformat...

MINNA: Da, e mare nenorocire...

RICCAUT: Oui, mademoiselle, ma voilà réformé, et par là mis sur le pavé!

MINNA: Vă plîng din tot sufletul!

RICCAUT: Vous êtes bien bonne, mademoiselle. Nu, aici nu ştie ce este merit veritabil. Reforme un om ca mine. Un om care în serviciu s-a ruinat. Am lăsat aici mai mult de douăzeci mii livre. Şi acum ce am? Tranchons le mot: je n'ai pas le sou, n-am un ban, et me voilà exactement vis-à-vis de rien!

MINNA: Îmi pare foarte rău.

RICCAUT: Vous êtes bien bonne, mademoiselle. Dar cum obişnuieşte să spune: un nenorocire nu vine niciodată singur... Un malheur ne vient jamais seul. Aşa a arrivat cu mine. Un honnête homme de extracţiunea mea ce *ressourcer* poate să aibă dekit jocul? Eu am jucat totdeauna cu noroc, atîta timp ket nu aveam nevoie. Acum cînd am nevoie, mademoiselle, *je joue* cu un *guignon* qui dépasse toute croyance! De cincisprezeci zile n-a fost unul în care să nu sar. Chiar ieri am sarit de trei ori şi printre pontatori mei erau şi anumite dame. Nu mai spun nimic. Trebuie să fiu galant cu dame. M-au invitat azi de asemeni se-mi de *revanche*, mais... Vous m'entendez mademoiselle. Trebuie întîi ştii cu ce trăeşti, înainte se poţi avea cu ce juca.

MINNA: Nu vreau să sper, domnul meu...

RICCAUT: Vous êtes bien bonne, mademoiselle.

MINNA (*ia pe Francisca la o parte*): Francisca, omul acesta îmi face milă. Oare nu se supără dacă-i ofer ceva?

FRANCISCA: Nu mi se pare un om care să se supere de asta.

MINNA: Bun! Domnul meu, văd că... jucaţi; fără îndoială că în locuri unde este ceva de cîştigat. Trebuie să vă spun că şi mie îmi place mult jocul.

RICCAUT: Tant mieux, mademoiselle, tant mieux! Tous les gens d'esprit aiment le jeu à la fureur.

MINNA: Îmi place să cîştig; îmi risc bucuros banii cu un om care... ştie să joace. Aţi vrea să mă luaţi în tovărăşie? Să-mi faceţi o parte în banca dumneavoastră?

RICCAUT: Comment, mademoiselle, vous voulez être de moitié avec moi? De tout mon coeur.

MINNA: Pentru moment cu puțin. (*Se duce și scoate bani din casetă.*)

RICCAUT: Ah! mademoiselle, que vous êtes charmante!

MINNA: Iată, aici am ce am cîștigat ultima oară. Numai zece pistoli... Mi-i chiar rușine... așa de puțin...

RICCAUT: Donnez toujours, mademoiselle, donnez. (*Ia banii.*)

MINNA: Desigur că banca dumneavoastră e foarte importantă...

RICCAUT: A! Da, foarte important. Zece pistoli? Veți fi interesat la bancul meu pentru o teime, *pour le tiers*. Nu este chiar o treime... Dar cu dame frumos nu trebui socoți așa exact. Mă felicit că prin acest occasion mă pun în liaison cu dumneavoastră, et de ce moment încep să ridă ma fortune.

MINNA: Dar știți că n-am să pot fi acolo cînd aveți să jucați, domnul meu.

RICCAUT: La ce bun să fiți acolo! Noi jucătorii sîntem oameni cîstit în tre noi.

MINNA: Dacă avem noroc atunci îmi aduceți partea mea. Dacă nu...

RICCAUT: Atunci vin să mai iau bani. Nu, mademoiselle?

MINNA: Dar cu timpul n-au să mai fie bani. De aceea apărați-vă bine.

RICCAUT: O, drept cine mă luați? Drept un papa-lapte? Drept un prost?

MINNA: Scuzați-mă, vă rog...

RICCAUT: Je suis des bons, mademoiselle. Sînt dintre cei pricepuți.

MINNA: Cred, cred.

RICCAUT: Je sais monter un coup! Știu dau lovitura.

MINNA (*admirativ*): Serios?

RICCAUT: Je donne la carte avec une adresse...

MINNA: A! asta nu, niciodată!

RICCAUT: Je fais sauter le coupe avec une dextérité...

MINNA: Nu cumva veți...

RICCAUT: Ce nu? Cum spuneți? Donnez-moi un pigeonneau à plumer, et...

MINNA: Cred că nu vreți să jucați fals? să înșelați la joc?

RICCAUT: Comment, mademoiselle? Asta dumneavoastră numiți a înșela? A aranja hazardul după plac, asta la

dumneavoastră se cheamă a înșela? Înșela! O ce sărac limba dumneavoastră! Ce greoi!

MINNA: Nu, domnul meu, dacă gîndiți așa...

RICCAUT: Laissez-moi faire, mademoiselle, și fiți liniștită! Ce privește pe dumneavoastră cum eu joc? Destul che mîni sau me vedeți cu o sută pistoli sau nu me vedeți deloc. Votre très-humble, mademoiselle, votre très-humble. (*Iese grăbit.*)

MINNA (*urmărindu-l cu ochii, mirată și contrariată*): Aș prefera să nu ne mai vedem deloc, domnul meu, deloc!

SCENA a III-a

Minna, Francisca

FRANCISCA: Pot să mai spun ceva? Frumos! Foarte frumos!

MINNA: Poți să rîzi de mine; merit. (*După o clipă de gîndire, calmă.*) Nu rîde de mine, Francisca; n-ai pentru ce.

FRANCISCA: Minunat; ați făcut ceva foarte frumos: ați ajutat pe un pungaș.

MINNA: Credeam că ajut pe un nenorocit.

FRANCISCA: Și ce-i mai frumos e că vă ia drept o tovarășă de meserie. O, mă duc după el, să-i iau banii înapoi. (*Vrea să iasă.*)

MINNA: Francisca nu lăsa cafeaua să se răcească de tot și toarnă.

FRANCISCA: Trebuie să vă dea banii înapoi. Ați crezut altceva. Nu vreți să jucați cu el zece pistoli! Ați auzit, că nu avea niciun ban! (*Minna toarnă ea singură.*) Cine mai dă atîția bani unui cerșetor! Și pe lîngă asta să-l scutiți și de înjosirea de a cere el însuși. Cine știe cum privește el pomana pe care i-ați făcut-o! (*Minna îi dă o ceașcă.*) A, nu! nu pot să beau. Cafeaua m-ar tulbura și mai tare. (*Minna îi ia ceașca înapoi.*) „Parbleau, mademoiselle, aici nu știe ce e merit veritabil“. (*Asta cu accentul francezului.*) Sigur că nu, cînd toți pungașii sînt lăsați să se plimbe în voie.

MINNA (*rece și gînditoare, sorbind cafeaua*): Francisca, te pricepi minunat să cunoști oamenii de treabă. Cînd ai să te înveți să suporti și pe cei răi? De multe ori nu

sînt nici pe jumătate așa cum par. Trebuie numai să le cauți partea lor bună. Eu îmi închipui că francezul acesta nu e decît vanitos. Numai din vanitate face pe măsluitorul de cărți; nu vrea să-mi pară obligat; nu vrea să-mi fie dator. Poate că acum se duce și își plătește micile lui datorii și din cît îi rămîne trăiește modest, fără să se gîndească la joc. Dacă-i așa, Francisca, poate să mai vie și să mai ceară; am să-i dau. (*Dă ceașca Franciscăi.*) Ia-o! Dar, ia spune, Tellheim ar trebui să vie, e timpul!

FRANCISCA: Nu, domnișoară; nu pot să le fac pe amîndouă; nici să caut la un om rău parte bună, nici să caut la un om bun parte proastă.

MINNA: Dar vine sigur?

FRANCISCA: N-ar trebui să mai vie! Observați la el, cel mai bun dintre oameni, puțină mîndrie, și pentru asta vreți să fiți așa de crudă cu el!

MINNA: Iar începi? Taci, așa vreau, așa fac. Să nu-mi stric plăcerea! Ai să spui și ai să faci tot ce am vorbit! Am să te las singură cu el; și atunci... Iată-l că vine.

SCENA a IV-a

Acciași, Werner (care intră într-o poziție țeapănă ca și cum ar fi în serviciu.)

FRANCISCA: Nu, e numai dragul său vagmistru!

MINNA: Drag? pe cine privește acest „drag“?

FRANCISCA: Domnișoară, nu-l intimidați. Sluga dumitale domnule Werner! Ce vești ne-aduceți?

WERNER (*se duce la Minna fără să ia în seamă pe Francisca*): Maiorul von Tellheim transmite domnișoarei von Barnhelm, prin mine vagmistrul Werner, respectele sale, însărcinîndu-mă să vă spun că va fi imediat aici.

MINNA: Dar unde-i acum?

WERNER: Domnișoara e rugată să-l scuze; am plecat din cvartir înainte de trei, dar pe drum l-a întîlnit pe domnul maior casierul regimentului, și cum domnii aceștia nu mai sfîrșesc niciodată de vorbit, domnul maior mi-a ordonat să raportez domnișoarei ce s-a întîmplat.

MINNA: Foarte bine. Aș dori numai ca maiorului, casierul să-i spuie ceva plăcut.

WERNER: Domnii aceștia spun foarte rar ofițerilor lucruri plăcute. Aveți ceva să-mi ordonați? (*Gata să plece.*)

FRANCISCA: Ei, unde pleci iarăși, domnule vagmistru? Noi n-avem nimic de vorbit împreună?

WERNER (*încet și serios*): Nu aici, fetițe. E contra respectului și a subordonării. Domnișoară!

MINNA: Mulțumesc pentru osteneală, domnule vagmistru: Mi-a făcut plăcere să te cunosc. Francisca mi-a spus multe lucruri bune despre dumneata. (*Werner face o plecăciune și iese.*)

SCENA a V-a

Minna, Francisca

MINNA: Acesta-i vagmistru tău, Francisca?

FRANCISCA: Din pricina tonului batjocoritor, nu vă mai reproșez acest „tău“... Da, domnișoară acesta-i vagmistru meu. Fără îndoială că îl găsiți cam țeapăn. Acuma mi se pare și mie cam tot așa. Dar văd că el a crezut de cuviință în fața dumneavoastră să facă pe manieratul. Și când soldații s-apucă să fie manierați, seamănă mai mult cu niște păpuși de lemn decît cu niște oameni. Ar trebui să-l vedeți și să-l auziți cînd e lăsat în voia lui.

MINNA: Ar trebui, da.

FRANCISCA: Trebuie să fie în sală. Îmi dați voie să mă duc să mai stau puțin de vorbă cu el?

MINNA: Îmi pare rău că te lipsesc de o plăcere. Dar trebuie să rămîi aici, Francisca. Trebuie să fii de față la convorbirea noastră. Îmi mai vine un gînd. (*Își scoate inelul.*) Ia inelul meu, păstrează-l și dă-mi inelul maiorului.

FRANCISCA: Dar pentru ce?

MINNA (*în timp ce Francisca îi aduce celălalt inel*): Bine nu știu nici eu de ce, am impresia că văd de pe acum unde l-aș putea întrebuița. Bate cineva. Dă-l repede. (*Îl pune.*) El e!

SCENA a VI-a

Aceiași, Tellheim (în aceeași haină, dar în pantofi, bine frizat).

TELLHEIM: Vă rog să mă scuzați de întârziere, domnișoară.

MINNA: O, domnule maior, chiar așa de militărește nu ne vom purta unul cu altul. Ai venit! Și o plăcere așteptată este tot o plăcere. Ei? *(zîmbind, privindu-l în față)* dragul meu Tellheim, n-am fost copii pînă acum?

TELLHEIM: O, da, copii care stau pe loc cînd ar trebui să-și urmeze liniștiți drumul.

MINNA: Vom merge la plimbare cu trăsura, dragul meu Tellheim, să văd puțin orașul, și pe urmă vom întâmpina pe unchiul meu.

TELLHEIM: Cum?

MINNA: Vezi că nici ce a fost mai important nu ne-am spus încă unul altuia. Da, unchiul meu sosește astăzi aici. O întâmplare neprevăzută a făcut să vin fără el cu o zi mai devreme.

TELLHEIM: Contele von Bruchsall? S-a întors?

MINNA: Tulburările războiului l-au făcut să plece în Italia; pacea l-a adus înapoi. Nu-ți fă niciun gînd negru, Tellheim. Chiar dacă odinioară ne temeam că cea mai mare piedică pentru legătura noastră ar veni din partea lui.

TELLHEIM: Legătura noastră?

MINNA: Îți este prieten. A auzit de la prea multă lume prea mult bine despre dumneata, ca să nu-ți fie prieten. Arde de nerăbdare să vadă la față pe acela pe care l-a ales singura lui moștenitoare. Vine aici, ca unchi, ca tutore, ca părinte, să mă dea dumitale.

TELLHEIM: Ah! domnișoară, de ce n-ai citit scrisoarea mea? De ce n-ai vrut s-o citești?

MINNA: Scrisoarea dumitale? Da, mi-aduc aminte, mi-ai trimis o scrisoare. Cum era cu scrisoarea aceea, Francisca? Am citit-o sau n-am citit-o? Ce-mi scriai, dragă Tellheim?

TELLHEIM: Nimic altceva decît ceea ce onoarea mea îmi poruncește.

MINNA: Și îți poruncește să nu părăsești o fată cinstită care te iubește. Asta poruncește onoarea. Desigur, ar fi trebuit să citesc scrisoarea. Dar ce n-am citit pot s-aud.

TELLHEIM: Da, trebuie să auzi.

MINNA: Nu. Nici n-am nevoie s-aud. Se înțelege de la sine. Ai fi capabil acum să nu mă mai vrei? Știi că, fiind așa, aș fi compromisă pe toată viața? Fetele din țara mea m-ar arăta cu degetul și ar spune: „Uite-o, asta-i Minna von Barnhelm care și-a închipuit că dacă e bogată are să-l ia de bărbat pe Tellheim; ca și cum pe oameni ca Tellheim îi poți atrage cu bani!” Așa au să spuie, pentru că fetele de la noi mă invidiază. Că sînt bogată ele nu pot nega, dar nu vor să știe că pe lângă asta sînt și o fată destul de bună, vrednică de bărbatul pe care și l-a ales. Nu-i așa, Tellheim?

TELLHEIM: Da, da, așa e. Au să-ți invidieze un ofițer reformat, cu onoarea jignită, un infirm, un cerșetor...

MINNA: Și toate astea ești dumneata? Am mai auzit așa ceva, dacă nu mă înșel, azi dimineață. În ce ai spus că ești, sînt și lucruri bune și rele. Să le vedem mai de aproape. Ești reformat? Acuma aud. Credeam că regimentul dumitale a fost desființat. Cum s-a întîmplat că un om cu meritele dumitale n-a fost reținut?

TELLHEIM: S-a întîmplat ceea ce trebuia să se întîmple. Cei mari și-au dat seama că un soldat nu lucrează atît pentru ei sau din datorie, cît pentru propria lui onoare. Prin urmare cum să se socotească datori față de el? Pacea i-a făcut să se poată lipsi de mulți ca mine și, pînă la urmă, au ajuns să se poată lipsi de oricine.

MINNA: Vorbești cum trebuia să vorbească un om care și el se poate ușor lipsi de cei mari. Și niciodată mai ușor ca acum. Mulțumesc din suflet celor mari că nu mai au pretenții asupra unui om pe care cu greu l-aș fi împărțit cu ei. Eu sînt suverana dumitale, Tellheim; nu mai ai nevoie de niciun suveran. Să te găsesc reformat, nici nu îndrăzneam să visez așa ceva! Bun, dar nu ești numai reformat, mai ești ceva. Ce mai ești? Un infirm ai spus? (*Îl privește din cap pînă în picioare.*) Văd că infirmul e destul de întreg și de drept și pare încă destul de sănătos și de puternic. Dragă Tellheim,

dacă te gîndești să cerșești sub pretext că ți-ai pierdut mădulele sănătoase, îți proorocesc că la cîteva uși ai să primești ceva: dar nu la ușa fetelor miloase ca mine.

TELLHEIM: Ascult acum numai pe fata sprintară și veselă, dragă Minna.

MINNA: Și eu nu aud în reproșul dumitale decît „dragă Minna”. Nu mai rîd. Pentru că îmi aduc aminte că ești puțin infirm. Un glonte ți-a slăbit puțin brațul stîng. Dar cînd mă gîndesc, nu-i așa de rău. Așa sînt sigură că ai să mă bați mai rar.

TELLHEIM: Minna!

MINNA: Vrei să spui că am să profit eu ca să te bat mai des. Nu, nu, dragă Tellheim, sper că n-ai să mă faci să ajung pînă acolo.

TELLHEIM: Vrei să rîzi. Îmi pare rău numai că nu pot rîde și eu.

MINNA: Pentru ce nu? Ce ai împotriva rîsului? Nu se poate oare să fii serios chiar cînd rîzi? Dragul meu, rîsul ne face mai înțelepți decît supărarea. Dovadă o avem chiar acum. Vesela dumitale prietenă judecă situația dumitale mult mai limpede decît dumneata însuși. Ești reformat și spui că ți-i onoarea jignită; ai fost împușcat în braț și pretinzi că ești infirm. E drept asta? Nu-i asta exagerare? Și e vina mea dacă toate exagerările dau loc la rîs? Mă prind că și cerșetoria dumitale n-are să stea în picioare, dacă am să mă ocup de ea. Îți vei fi pierdut poate o dată, de două ori, de trei ori trăsura și caii; cîteva sume de bani au dispărut cu cutare sau cutare bancher; nu mai ai nici o speranță să-ți fie rambursate anumite cheltuieli pe care le-ai făcut în serviciu; dar asta înseamnă că ai ajuns cerșetor? Chiar dacă nu ți-a mai rămas altceva decît ceea ce-ți aduce unchiul meu...

TELLHEIM: Unchiul dumitale nu-mi va aduce nimic pentru mine.

MINNA: Nimic decît cele două mii de pistoli pe care i-ai împrumutat primăriei noastre.

TELLHEIM: O, dacă mi-ai fi citit scrisoarea!

MINNA: Ei bine, da, am citit-o. Însă ceea ce am citit în privința asta e pentru mine o adevărată enigmă. Este

cu neputință ca dintr-o faptă nobilă să ți se facă o crimă... Lămurește-mă...

TELLHEIM: Îți aduci aminte că eu aveam ordin să încasez contribuțiile în provincia dumneavoastră cu cea mai mare asprime. N-am vrut să fiu prea aspru și suma care lipsea am împlinit-o cu banii mei.

MINNA: Da, îmi aduc aminte. Te iubeam pentru fapta asta, fără ca dumneata să fi observat ceva.

TELLHEIM: Primăria mi-a dat o poliță și polița asta, la semnarea păcii, voiam să o pun printre datoriile de război, care urmau să fie plătite. Polița a fost recunoscută ca bună, însă proprietatea mea asupra ei mi-a fost contestată. Mi se rîdea în față cînd afirmam că banii i-am plătit eu. Polița era interpretată ca o mituire, ca o răsplată dată mie de primărie, pentru că am luat contribuție cea mai mică sumă pe care aveam împuternicirea s-o iau. Așa că polița mi-a fost luată. Și dacă va fi plătită, desigur că nu-mi va fi plătită mie. Prin asta numai îmi consider onoarea jignită și nu prin reformarea, pe care aș fi cerut-o eu însumi. Ai devenit serioasă domnișoară? De ce nu rîzi? Ha, ha! Eu rîd.

MINNA: O, înăbușă-ți rîsul, Tellheim! Te rog din suflet! E rîsul îngrozitor al urii! Nu, nu ești omul care să regrete o faptă bună pentru că are urmări rele pentru el. Nu, aceste urmări rele nu mai pot dura. Adevărul trebuie să iasă la iveală. Mărturia unchiului meu, a primăriei...

TELLHEIM: A unchiului dumitale, a primăriei! Ha! Ha! Ha!

MINNA: Rîsul dumitale mă omoară, Tellheim. Dacă crezi în virtutea omenească, Tellheim, atunci nu mai rîde! Nici o injurie nu-i așa de grozavă ca rîsul dumitale. Și să presupunem ce e mai rău! Dacă aici nu ți se poate cu nici un preț recunoaște dreptatea, la noi ți se va recunoaște. Nu, noi putem, noi vrem s-o recunoaștem, Tellheim! Și dacă magistrații noștri au cea mai mică scînteie de cinste, atunci știu ce trebuie să facă. Dar ce vorbesc: n-ar fi nevoie. Închipuie-ți că într-o seară ai pierdut la joc. Riga a fost o carte proastă; dama (*arătîndu-se pe ea*) va fi o carte norocoasă. Fapta care te-a făcut să pierzi două mii de pistoli te-a făcut să mă câștigi pe mine. Fără această faptă n-aș fi dorit să te

cunosc. Știi că am venit neinvitată în societate, credeam că am să te găsesc. Am venit atunci numai pentru dumneata. Am venit cu dorința de a te iubi,— te iubeam deja — cu dorința de a te avea chiar dacă ai fi fost așa de urât și de negru ca Maurul din Veneția. Nu ești nici așa de urât, nici așa de negru; și nici așa de gelos n-ai să fii. Totuși, Tellheim, Tellheim, ai încă multă asemănare cu el. O, ce oameni sălbatici și neînduplecați; care au ochiul ațintit numai la fantoma onoarei, și care refuză orice alt sentiment! Îndreaptă-ți ochii spre mine, Tellheim. (*Tellheim, nemișcat și cu ochii fiși, a privit pînă acum în altă parte.*) La ce te gîndești? Nu mă auzi?

TELLHEIM (*distrat*): Ba da! dar ia spune-mi, cum a ajuns maurul Othello în serviciul Veneției? N-avea patrie. De ce și-a pus brațul și sîngele în slujba unui stat străin?

MINNA (*speriată*): Unde te gîndești Tellheim? Haide, e timpul să sfîrșim! Haide! (*Îl ia de mînă.*) Francisca, spune să vie trăsura!

TELLHEIM (*se smulge din mîna ei, după Francisca*): Nu, Francisca! nu pot avea cîstea s-o însoțesc pe domnișoara. (*Către Minna.*) Lasă-mă să-mi păstrez hotărîrea și dă-mi voie să plec. Ești pe cale să mă faci să mă pierd. Rezist cît pot. Dar pentru că sînt încă cu mîntea lîmpede, ascultă hotărîrea pe care am luat-o și pe care nimic în lume nu mă va face s-o schimb. Dacă pentru mine în joc nu mai ești un zar norocos, dacă foaia nu s-a întors încă de tot, dacă...

MINNA: Trebuie să te întrerup, Tellheim! Asta trebuia să i-o spunem imediat, Francisca! De ce nu mi-ai adus aminte? Vorba noastră ar fi fost altfel, Tellheim, dacă aș fi început cu vestea bună pe care ți-a adus-o adineauri Cavalerul de la Marlinière.

TELLHEIM: Cavalerul de la Marlinière? Cine e acesta?

FRANCISCA: Poate să fie un om foarte de ispravă domnule maior, numai că...

MINNA: Taci, Francisca! Tot un ofițer reformat, care a venit din Olanda...

TELLHEIM: A! locotenentul Riccaut.

MINNA: A afirmat că este prietenul dumitale!

TELLHEIM: Prietenul meu !?

MINNA: Și-a mai spus că nu mai știu care ministru l-a asigură că chestiunea dumitale e pe cale de a se rezolva cu bine. Se pare că vei primi o scrisoare de la rege.

TELLHEIM: Ce caută împreună Riccaut și un ministru? Într-adevăr chestiunea mea trebuie să se rezolve. Chiar adineauri casierul ministerului de război mi-a spus că regele a înlăturat toate calomniile urite în contra mea, și că pot să-mi iau înapoi declarația pe cuvînt de onoare pe care am dat-o, că nu voi pleca de aici pînă cînd nu voi fi complet descărcat. Dar atîta e tot. Vor să mă facă să plec. Dar se înșeală. Nu voi pleca. Mai bine voi pieri aici în cea mai neagră mizerie, în fața calomniatorilor mei.

MINNA: Îndărătnic !

TELLHEIM: N-am nevoie de indulgență. Vreau dreptate. Onoarea mea...

MINNA: Onoarea unui om ca dumneata...

TELLHEIM (*cu aprindere*): Nu, nu, poți judeca bine orice lucru vrei, dar acest lucru nu. Onoarea nu-i glasul conștiinței noastre, nici mărturia cîtorva fapte cinstite pe care le-ai fi făcut.

MINNA: Nu, nu, știu bine ! Onoarea e onoare.

TELLHEIM: În sfîrșit, iată. Nu m-ai lăsat să spun tot. Voiam să spun: Dacă mi se refuză cu atîta îndîrjire ceea ce e al meu, dacă onoarea mea nu capătă satisfacția cuvenită, nu pot fi al dumitale. Pentru că în ochii lumii nu sînt vrednic să fiu. Domnișoara von Barnhelm merită un om întreg, fără nici o pată. Și e o iubire nemernică aceea care nu se sfiește să-și expue disprețului public lucrul iubit. Și e un om de nimic acela care nu se rușinează să-și datoreze fericirea unei femei a cărei dragoste oarbă...

MINNA: Acesta-i ultimul dumitale cuvînt, domnule maior? (*Întorcîndu-i brusc spatele.*) Francisca !

TELLHEIM: Nu te supăra...

MINNA (*deoparte cu Francisca*): Acuma ar fi timpul ! Tu ce mă sfătuiești, Francisca?

FRANCISCA: Nu vă sfătuiesc nimic. Dar fără îndoială că merge prea departe.

TELLHEIM (*venind spre ele*): Ești supărată...

MINNA (*ironic*): Eu? Deloc.

TELLHEIM: Dacă te-aş iubi mai puţin...

MINNA: O, atunci desigur ar fi o nenorocire pentru mine. Şi, vezi, domnule maior, nu vreau nici nenorocirea dumitale. Trebuie să iubeşti dezinteresat. Nici eu n-am fost sinceră. Poate că mila dumitale mi-ar fi dăruit ceea ce dragostea dumitale îmi refuză.

TELLHEIM: Ce vrei să spui?

MINNA: Nu, nici unul din noi nu trebuie să facă pe celălalt nici mai fericit nici mai nefericit. Aş vrea adevărata dragoste! Te cred, domnule maior. Şi ai prea multă onoare ca să nu poţi recunoaşte dragostea.

TELLHEIM: Îţi baţi joc de mine?

MINNA: Iată! Ia-ţi înapoi inelul care mi l-ai dat în semn de credinţă. (*Îi dă inelul.*) Fie. Nu ne-am cunoscut niciodată.

TELLHEIM: Ce spui?

MINNA: Asta te miră? Ia-l. Cred că ce-ai spus a fost sincer şi n-ai vrut numai să te laşi rugat?

TELLHEIM (*luînd inelul*): Minna să vorbească aşa!

MINNA: Nu poţi fi al meu într-un singur caz. Eu nu pot fi a dumitale în nici un caz. Nenorocirea dumitale e probabilă; a mea e sigură. Rămîi cu bine! (*Vrea să plece.*)

TELLHEIM: Unde te duci, draga mea Minna?

MINNA: Domnul meu, mă jigneşti acum, dacă îmi mai spui aşa.

TELLHEIM: Dar... domnişoară... ce ai? Unde te duci?

MINNA: Lasă-mă! Să-mi ascund lacrimile, ingraturile!

SCENA a VII-a

Tellheim, Francisca

TELLHEIM: Lacrimi? S-o las aşa? (*Vrea să plece după ea.*)

FRANCISCA (*îl reţine*): Nu, nu, domnule maior, cred că nu vrei s-o urmezi în odaia de culcare!

TELLHEIM: Nenorocirea ei? N-a spus: nenorocirea ei?

FRANCISCA: Da, sigur; nenorocirea de a te pierde, după ce...

TELLHEIM: După? după ce? Mai este ceva. Ce este, Francisca? Vorbeşte, spune...

FRANCISCA: Voiam să spun: după ce a făcut atâtea sacrificii pentru dumneavoastră.

TELLHEIM: Sacrificii, pentru mine?

FRANCISCA: Să vă spun pe scurt. Ați făcut foarte bine, domnule maior, că v-ați despărțit de ea. De ce nu v-aș spune? Nu mai poate rămîne multă vreme secret. Am fugit de acasă amîndouă. Conte de Bruchsall a desmoștenit-o pe domnișoara, pentru că nu voia să se mărite după voia lui. Și atunci ea a părăsit totul. Ce puteam face? Ne-am hotărît să mergem în căutarea aceluia, pe care...

TELLHEIM: Destul... Vino, mă duc să m-arunc la picioarele ei.

FRANCISCA: Ce vorbiți? Mai bine plecați și mulțumiți norocului...

TELLHEIM: Nenorocito! Drept cine mă iei? Nu, draga mea Francisca, sfatul acesta nu mi l-ai dat din inimă. Nu-mi lua în nume de rău supărarea.

FRANCISCA: Nu mă mai țineți aici. Mă duc să văd ce face. Să nu-i fi venit rău! Plecați acuma, și veniți mai tîrziu, dacă vreți să mai veniți. (*Iese după Minna.*)

SCENA a VIII-a

Tellheim

TELLHEIM: Dar Francisca! Te aștept aici. Nu, asta-i mai important. Dacă e serios nu se poate să nu mă ierte. Acuma am nevoie de tine, Werner! Nu Minna, nu sînt un ingrat!

ACTUL V

SCENA a I-a

Sala hotelului

Tellheim vine dintr-o parte, Werner din alta.

TELLHEIM: A! Werner! Te caut în toate părțile. Unde erai?

WERNER: Și eu v-am căutat, domnule maior. V-aduc o veste bună.

TELLHEIM: A ! n-am nevoie acuma de veștile tale, anı nevoie de banii tăi. Werner, să-mi dai repede cît ai la tine și pe urmă să cauți și să-mi aduci cît de mult poți.

WERNER: Domnule maior ! Pe sufletul meu ! Am spus eu : are să-mi ceară bani cînd are să aibă și el bani !

TELLHEIM: Werner, cred că nu cauți pretexte ca să refuzi ?

WERNER: Și ca să nu-i pot reproșa nimic, îmi ia cu dreapta și îmi dă cu stînga.

TELLHEIM: Nu mă ține în loc, Werner ! Am toată bunăvoința să-ți dau banii înapoi ; dar cînd și unde, Dumnezeu știe !

WERNER: Cum, dar nu știți că are ordin casieria palatului să vă plătească ce vi se cuvine ? Tocmai acum am aflat de la...

TELLHEIM: Ce spui fleacuri ! Nu înțelegi că dacă ar fi adevărat, ar trebui să știu eu cel dintîi ? Haide, Werner, bani ! bani !

WERNER: Bine, atunci ! cu plăcere ! Iată, aici cei o sută de ludovici și aici cei o sută de pistoli. (*Îi dă lui Tellheim.*)

TELLHEIM: Cei o sută de ludovici, Werner, du-te și cheamă pe Just să-mi scoată imediat inelul pe care l-a pus amanet azi-dimineață. Dar mai ai de unde face rost de bani, Werner ? Am nevoie de mai mulți !

WERNER: Lăsați că am eu grijă. Omul care mi-a cumpărat pămîntul, locuiește în oraș. Termenul de plată e peste două săptămîni, dar banii sînt pregătiți, și dacă scad ceva din sumă...

TELLHEIM: Bun, bun, dragul meu Werner ! Vezi tu că singura mea scăpare e la tine ? Trebuie să-ți spun tot. Domnișoara pe care ai văzut-o e foarte nenorocită.

WERNER: Ce păcat !

TELLHEIM: Dar mîine va fi soția mea !

WERNER: Ce bucurie !

TELLHEIM: Iar poimîine plec cu ea. Trebuie să plec. Vreau să plec. Las aici toate baltă. Dacă vreți, Werner, vino și tu. Avem să intrăm iarăși în serviciu.

WERNER: Adevărat ? Dar acolo unde-i război, domnule maior ?

TELLHEIM: Du-te, Werner, mai vorbim noi despre asta.
WERNER: O, domnule maior! Poimîine? De ce nu chiar
mîine! Am să strîng tot ce am. Domnule maior, în
Persia e un război minunat; ce spuneți?
TELLHEIM: Avem să ne gîndim la asta!
WERNER: Iuha! trăiască prințul Heraclius! (*Iese.*)

SCENA a II-a

TELLHEIM: Ce-i cu mine? Sufletul meu a căpătat aripi noi!
Nenorocirea mea mă gîrbovea, mă făcea supărăcios,
mărginit, timid, neglijent; nenorocirea ei mă ridică din
nou, privesc din nou larg în jurul meu, și mă simt plin
de voință și tare, în stare să întreprind orice pentru
ea. Dar ce mai stau? (*Merge spre odaia Minnei, din
care iese Francisca.*)

SCENA a III-a

Tellheim, Francisca

FRANCISCA: Dumneavoastră sînteți? Mi se părea că vă aud
glasul. Ce vreți, domnule maior?
TELLHEIM: Ce vreau? Ce face domnișoara? Du-mă la ea!
FRANCISCA: Vrea să iasă la plimbare cu trăsura.
TELLHEIM: Și cum, singură? fără mine? Încotro?
FRANCISCA: Ați uitat, domnule maior?
TELLHEIM: Nu înțelegeți, Francisca? Am supărat-o, am să-i
cer iertare, și are să mă ierte.
FRANCISCA: Cum? După ce ați luat inelul înapoi, domnule
maior?
TELLHEIM: Adevărat! În zăpăceala mea am luat inelul.
De-abia acum mă gîndesc la el. Unde l-am pus? (*Îl
caută.*) Iată-l!
FRANCISCA: Acela-i? (*Aparte.*) Dacă ar vrea să-l privească
mai de aproape!
TELLHEIM: Mi l-a împins în mîină cu atîta amărăciune!
Amărăciunea aceea am și uitat-o! O inimă prea plină

nu-și mai cîntărește cuvintele. Dar n-are să șovăie o clipă să ia inelul înapoi, și pe urmă îl am pe al ei!

FRANCISCA: Îl așteaptă să i-l dați înapoi. Unde îl aveți, domnule maior? Arătați-mi-l!

TELLHEIM (*cam încurcat*): Am... am uitat să-l pun... Just... Just... are să mi-l aducă imediat.

FRANCISCA: Amîndouă inelele cam seamănă între ele; dați-mi-l puțin pe al dumneavoastră; aș vrea să-l văd...

TELLHEIM: Altă dată, Francisca. Acuma, haidem...

FRANCISCA (*aparte*): Nu-i chip să-l fac să vadă că se-nșeală.

TELLHEIM: Ce spui tu? Se-nșeală?

FRANCISCA: Spun că vă înșelați dacă credeți că domnișoara mai poate fi încă o partidă bună... Averei ei personale nu-i mare lucru; iar tutorii, cu socotelile lor încurcate, au s-ajungă s-o reducă la nimic. Domnișoara așteaptă totul de la unchiul său; dar unchiul acesta îngrozitor...

TELLHEIM: Dă-i pace. Nu-s eu om care să-i pun la loc ce-a pierdut?

FRANCISCA: Auziți. A sunat; trebuie să mă duc.

TELLHEIM: Vin cu tine.

FRANCISCA: Pentru Dumnezeu, nu! Domnișoara m-a oprit să vorbesc cu dumneavoastră. Puteți cel mult să veniți după mine. (*Intră în odaie.*)

SCENA a IV-a

Tellheim, strigînd după Francisca

TELLHEIM: Anunță-mă! Vorbește pentru mine, Francisca! Vin după tine imediat. Ce am să-i spun? Cînd trebuie să vorbească inima, nu-i nevoie de pregătire. Un singur lucru ar avea poate nevoie de oarecare pregătire. Discreția ei, faptul că a ezitat să se arunce, nefericită, în brațele mele, silința pe care și-o dădea să pară că-mi oferă o fericire pe care, tocmai, a pierdut-o din pricina mea... Să caut să scuz această neîncredere în onoarea mea și în propria ei valoare, s-o scuz față de ea însăși... Față de mine e scuzată de mult!... A! iat-o!

SCENA a V-a

Minna, Tellheim, Francisca

MINNA (*ieșind ca și cum n-ar vedea pe Tellheim*): Trăsura e la scară, nu, Francisca?

TELLHEIM (*vine la ea*): Unde te duci, Minna?

MINNA (*răceală afectată*): La plimbare, domnule maior! Bănuiesc de ce te-ai mai ostenit încă o dată pînă aici: ca să-mi dai inelul înapoi. Bine, domnule maior; ai, te rog, bunătatea să-l dai Franciscăi; ...Francisca, ia te rog inelul de la domnul maior! N-am timp să mai stau. (*Vrea să iasă.*)

TELLHEIM (*îi taie calea*): Domnișoară Minna! Știu tot! Nu eram vrednic de atîta dragoste!

MINNA: Cum, Francisca? Ai spus domnului maior...

FRANCISCA: I-am spus tot.

TELLHEIM: Nu fi supărată pe mine. Nu sînt un ingrat. Din pricina mea ai pierdut mult în ochii lumii, dar nu în ochii mei. În ochii mei, prin pierderea care ai avut-o, ai cîștigat nespus de mult. Nu te obișnuiești cu ea. Te temeai ca această pierdere să nu facă asupra mea o impresie urită; ai vrut să mi-o ascunzi pentru un moment. Nu mă plîng de această neîncredere. Ea s-a născut din dorința de a mă reține. De dorința asta sînt mîndru. M-ai găsit și pe mine nenorocit și n-ai vrut să adaugi nenorocire peste nenorocire. Nu puteai bănuî că pentru mine nenorocirea dumitale va fi mai gravă decît a mea.

MINNA: Foarte bine, domnule maior. Dar acuma s-a sfîrșit. Te-am dezlegat de orice obligație; luînd inelul înapoi...

TELLHEIM: Deloc! Mă consider acuma mai legat ca niciodată. Ești a mea, Minna, pe veșnicie a mea. (*Scoate inelul.*) Primește pentru a doua oară, chezășia credinței mele...

MINNA: Eu, să iau inelul înapoi? inelul acesta?

TELLHEIM: Da, Minna, da.

MINNA: Cum îmi ceri asta? inelul acesta?

TELLHEIM: Inelul acesta ți l-am dat prima oară cînd situația noastră era aceeași și amîndoi eram fericiți. Dă-mi voie, Minna. (*Îi apucă mîna, ca să-i puie inelul.*)

MINNA: Cum? Cu forța? Nu, nu este nici o putere pe lume care să mă silească să iau înapoi inelul... Crezi cumva că îmi lipsesc inelele?... Vezi bine că am aici unul (*arătînd inelul ei*) care-i tot așa de prețios ca și al dumitale.

FRANCISCA (*aparte*): Dacă nici acum nu observă!

TELLHEIM (*lăsînd mîna Minnei*): Ce înseamnă asta? O văd pe domnișoara von Barnhelm, dar n-o aud... Te lași rugată. Iartă-mă dacă întrebuițez această vorbă după dumneata.

MINNA (*ton natural*): Te-a jignit vorba asta, domnule maior?

TELLHEIM: E o vorbă care m-a durut.

MINNA (*mișcată*): Nu trebuia Tellheim. Iartă-mă Tellheim!

TELLHEIM: Ha! Tonul cu care vorbești acum îmi spune că revii la adevărata dumitale fire, că mă iubești mereu, Minna.

FRANCISCA (*izbucînd*): Nu, gluma merge prea departe!

MINNA (*autoritar*): Nu te amesteca în jocul nostru, Francisca, te rog!

FRANCISCA: Tot nu-i destul?

MINNA: Da, domnul meu, ar fi vanitate femeiască dacă m-aș preface că sînt rece și ironică. Nu vreau. Meriți să mă găsești tot așa de sinceră cum ești și dumneata. Te iubesc încă, Tellheim, te iubesc mereu; și totuși...

TELLHEIM: Nu mai spune nimic, Minna, nu mai spune nimic. (*I-apucă mîna să-i puie inelul.*)

MINNA: Totuși, voi spune cu atît mai mult: niciodată; niciodată! Credeam că-ți era destul propria dumitale nefericire. Trebuie să rămîi aici. Trebuie să-ți iei singur satisfacție... bravînd totul... Nu văd alt cuvînt pentru un moment... Bravînd totul, chiar dacă va trebui să pieri în cea mai neagră mizerie, în fața calomniatorilor dumitale.

TELLHEIM: Așa gîndeam, așa vorbeam, cînd nu știam ce gîndesc și ce vorbesc. Supărarea și ciuda îmi înnegurase sufletul; nici chiar dragostea, cu cea mai mare strălucire a fericirii, nu putea să aducă lumină în mine. Dar iată că dragostea își trimite fiica, mila, care, mai obișnuită cu întunecimea durerii, sfîșie negura și îmi deschide din

nou sufletul și-l înclina spre înduioșare. Instinctul vieții se deșteaptă, pentru că acum am a ocroti ceva mai prețios decît propria-mi ființă, și am a-l ocroti pentru mine. Nu fi supărată de cuvîntul milă, putem vorbi fără să ne înjosim despre nevinovata cauză a nefericirii noastre. Eu sînt această cauză; prin mine, Minna, ai pierdut prieteni și rude, avere și patrie. Prin mine și în mine trebuie să le regăsești pe toate, sau dacă nu, voi purta pe suflet nenorocirea celei mai iubite dintre femei. Nu mă lăsa să-mi prevăd vremea cînd va trebui să mă urăsc pe mine însumi. Nu, nimic nu mă poate ține aici. Din clipa aceasta nu voi mai opune decît dispreț nedreptății care mi s-a făcut. Țara aceasta nu e toată lumea! Ce, numai aici răsare soarele? Unde nu mă pot duce? Cine-mi va refuza serviciile? Și chiar dacă ar trebui să-mi caut locul sub cele mai îndepărtate ceruri: urmează-mă liniștită, Minna; nu ne va lipsi nimic. Am un prieten care bucuros mă ajută.

SCENA a VI-a

Un curier militar, Tellheim, Minna, Francisca

FRANCISCA (*zărind pe curier*): St, domnule maior!

TELLHEIM (*curierului*): Pe cine cauți?

CURIERUL: Caut pe domnul maior von Tellheim. A! chiar dumneavoastră sînteți. Am pentru dumneavoastră o scrisoare regală. (*O scoate din geantă.*)

TELLHEIM: Pentru mine.

CURIERUL: Așa scrie pe plic.

MINNA: Auzi, Francisca? Cavalerul n-a mințit?

CURIERUL (*în timp ce Tellheim ia scrisoarea*): Vă rog să mă iertați, domnule maior. Ați fi primit-o de ieri, dar nu mi-a fost cu putință să vă găsesc. De abia astăzi la paradă am aflat de la locotenentul Riccaut unde locuiți.

FRANCISCA: Auziți, domnișoară? Asta e ministrul cavalerului: „Cum cheamă pe ministru acolo, pe strada lung?”

TELLHEIM: Îți mulțumesc foarte mult pentru osteneală.

CURIERUL: Datoria mea, domnule maior (*Iese.*)

SCENA a VII-a

Tellheim, Minna, Francisca

TELLHEIM: Ah! Minna, ce-i asta? Ce poate fi în scrisoare?

MINNA: Nu sînt îndreptățită să-mi întind curiozitatea așa de departe.

TELLHEIM: Cum? Din nou îți desparți soarta de a mea? Dar de ce eziți s-o deschid? Nu mă poate face mai nefericit decît sînt; nu, Minna, nu ne poate face mai nefericiți decît sîntem; poate mai fericiți, da! Îmi dai voie. *(Rupe scrisoarea și o citește tot timpul scenei care urmează.)*

SCENA a VIII-a

Acciași, Hotelierul

HOTELIERUL *(face semn Franciscai)*: Pst, fetițo?

FRANCISCA *(se apropie de el)*: Ei, patroane? Te asigur că n'ci noi nu știm ce e în scrisoare.

HOTELIERUL: Dar cine îți vorbește de scrisoare? Vin pentru inel. Domnișoara trebuie să mi-l dea înapoi. Just e aici și vrea să-l răscumpere.

MINNA *(care s-a apropiat și ea)*: Spune-i lui Just că inelul a fost deja răscumpărat și spune-i și de cine: de mine.

HOTELIERUL: Da...

MINNA: Iau totul asupra mea; du-te! *(Hotelierul iese.)*

SCENA a IX-a

Tellheim, Minna, Francisca

FRANCISCA: Și acum, domnișcară, fiți mai îngăduitoare cu maiorul.

MINNA: Îmi place rugămintea ta! Ca și cum nodul n-are să se rupă în curînd de la sine.

TELLHEIM *(după ce a citit, foarte emoționat)*: Ha! Nu s-a desmîntit nici aici! O, Minna, ce mărimie! Ce recompensă! E mai mult decît mă așteptam! Mai mult decît

merit! Fericirea, onoarea mea, totul e restabilit. Nu visez? (*Se uită încă o dată în scrisoare.*) Nu, nu e o iluzie! Citește singură, Minna, citește.

MINNA: Nu sînt așa de indiscretă, domnule maior.

TELLHEIM: Indiscretă? Scrisoarea e pentru mine, pentru Tellheim, Minna! Și ea conține ceea ce nu-ți poate lua unchiul dumitale! Trebuie să o citești; citește-o!

MINNA: Dacă-ți face plăcere, domnule maior. (*Ia scrisoarea, citește.*) „Scumpe maior von Tellheim! Îți fac cunoscut că chestiunea care-ți punea în joc onoarea dumitale s-a rezolvat în avantajul dumitale. Fratele meu a fost informat de aproape, cunoscînd toate amănuntele, și mărturia lui te-a declarat mai mult decît nevinovat. Casieria Curții are ordin să înapoieze polița și să-ți plătească cheltuielile pe care le-ai făcut; și am dat ordin ca să fie înlăturate toate dificultățile care ți s-au făcut pînă acum în revendicarea drepturilor dumitale. Comunică-mi dacă sănătatea îți permite să intri din nou în serviciu activ. M-aș lipsi cu greu de un om de bravura și cumînțenia dumitale“.

„Regele“

TELLHEIM: Ce spui de asta, Minna?

MINNA (*dînd înapoi scrisoarea*): Eu? Nimic.

TELLHEIM: Cum? Nimic?

MINNA: Ba da: că regele dumitale, care e un om mare, poate fi și un om bun. Dar ce mă privește pe mine? Nu-i regele meu.

TELLHEIM: Și altceva, nu spui nimic? Nimic despre ceea ce ne privește pe noi?

MINNA: Intrî din nou în serviciul lui; domnul maior va ajunge locotenent-colonel, poate colonel. Sincere felicitări.

TELLHEIM: Tot nu mă cunoști îndeajuns? Nu, odată ce norocul îmi dă înapoi atîta cît îi este destul unui om cuminte să fie mulțumit, nu mai atîrnă decît de Minna, dacă trebuie sau nu să mai aparțin altcuiva decît ei. Viața mea să fie consacrată numai ei! Serviciile aduse celor mari sînt primejdioase și nu plătesc osteneala, cîmîntirea și înjosirea care le costă. Minna nu este o vanitoasă care să iubească în bărbatul ei numai onoru-

rile și titlurile. Mă va iubi pentru mine însumi și pentru ea uită lumea întreagă. M-am făcut soldat din spirit de parțialitate, eu singur nu mai știu din ce motive politice și din ideea că e bine pentru un bărbat să fie soldat o bucată de vreme, pentru a se familiariza cu tot ceea ce se numește primejdie și pentru a se deprinde să aibă sînge rece și hotărîre în viață. Numai nevoia m-ar fi putut constrînge ca din încercarea aceasta să-mi fac o vocație, din ocupația asta întîmplătoare, o meserie. Dar acum, cînd nimic nu mă mai constrînge, acum singura mea ambiție este să fiu un om liniștit și mulțumit. Cu dumneata, Minna, voi fi așa, negreșit, negreșit; și așa voi rămîne neschimbat în tovărășia dumitale. Miine ne va uni cea mai sfîntă dintre legături; și pe urmă ne vom uita în jurul nostru și vom căuta în toată lumea asta largă colțul cel mai liniștit, cel mai senin, cel mai zîmbitor, căruia nu i-ar lipsi să fie paradis, decît o pereche fericită. Acolo vom locui; acolo fiecare zi... Dar ce ai, Minna? (*Minna se întoarce încoace și încolo, și caută să-și ascundă agitația*)

MINNA (*stăpînindu-se*): Ești prea crud, Tellheim, să-mi descrii așa de frumos o fericire la care trebuie să renunț. Pierderea mea...

TELLHEIM: Pierderea dumitale? Ce numești pierderea dumitale? Tot ce Minna poate pierde nu-i Minna. Ești mereu ființa cea mai dulce, cea mai dragă, cea mai bună de pe pămînt; numai bunătate și mărinimie, numai nevinovăție și bucurie! Cînd și cînd cîte un mic capriciu. Cu atît mai bine! cu atît mai bine! Altfel Minna ar fi un înger pe care ar trebui să-l ador cu înfiorare, pe care nu l-aș putea iubi! (*Îi apucă mîna.*)

MINNA (*și-o retrage*): Nu așa, domnul meu. Cum te-ai schimbat așa deodată? Îndrăgostitul acesta aprins și pasionat e Tellheim? Oare numai faptul că i s-a întors norocul l-a înflăcărat așa? Să-mi dea voie ca în fața aprinderii lui să păstrez eu chibzuința pentru amîndoi. Pe vremea cînd avea și el chibzuință, îl auzeam spunînd că e o iubire nemernică iubirea care nu se sfiește să expuie disprețului public obiectul iubit. E adevărat, dar și eu năzuiesc ca și el spre o dragoste tot așa de curată și nobilă. Acum cînd onoarea îl cheamă, cînd un mare

monarh caută să-l atragă, pot eu să sufăr, ca să-și piardă vremea în visuri de dragoste cu mine și gloriosul războinic să se preschimbe într-un păstor îndrăgostit? Nu, domnule maior, urmează-ți soarta dumitale bună...

TELLHEIM: Bine, atunci! Dacă lumea mare e mai atrăgătoare, bine, să rămânem în lumea mare! Ce mică și ce săracă e această lume mare! O cunoști numai după partea ei frumoasă. Dar te asigur, Minna, ai să... Fie! Până atunci, bine! N-ai să duci lipsă de admiratori și nici cu de invidioși.

MINNA: Nu, Tellheim! nu așa înțeleg! Te trimit în lumea mare, pe drumul onoare, fără să vreau să te urmez! În lumea aceea Tellheim are nevcie de o soție fără pată! Dar o fată din Saxonia, fugărită de acasă, care s-a aruncat pe capul lui...

TELLHEIM (*tresărind și privind sălbatic în jur*): Cine are să vorbească așa? Ah! Minna, mi-i frică de mine însumi când îmi închipui că altcineva decît dumneata ar fi putut spune asta. Furia mea n-ar mai cunoaște margini!

MINNA: Vezi! Tocmai de asta mă tem! N-ai putea suferi nici cea mai mică răutate asupra mea și totuși în fiecare zi ai avea de auzit bătăjocurile cele mai amare. Așadar, Tellheim, ascultă hotărîrea pe care am luat-o și pe care nimic în lume n-o mai poate schimba...

TELLHEIM: Înainte de a spune tot ce ai de spus, te rog mult, Minna, gîndește-te un moment că prin ceea ce spui îmi hotărăști viața sau moartea!

MINNA: Fără gîndire prea multă... Așa cum e sigur că ți-am dat înapoi inelul prin care odinioară te-ai legat să-mi păstrezi credință, așa cum e sigur că l-ai luat înapoi; tot așa de sigur este că nefericita Barnhelm nu va fi niciodată soția preafericitului Tellheim!

TELLHEIM: Și cu asta ai pronunțat condamnarea mea, Minna?

MINNA: Egalitatea e cea mai puternică legătură a dragostei. Minna fericită nu dorea să trăiască decît pentru fericitul Tellheim. Chiar și Minna nefericită s-ar fi lăsat convinsă să mărească sau să aline nefericirea iubitului ei. Ți-ai dat bine seama înainte de a veni scrisoarea, care a ridicat iarăși orice egalitate dintre noi, cum rezistam mai mult de formă.

TELLHEIM: Adevărat, Minna? Îți mulțumesc că încă nu ai dat sentința de moarte. Vrei numai pe Tellheim cel nefericit? Îl poți avea. (*Rece.*) Tocmai mă gîndesc, că nu-i frumos pentru mine să primesc dreptatea aceasta tîrzie care mi s-a făcut; și ar fi mai bine dacă nu mai cer înapoi ceea ce printr-o ofensatoare bănuială a fost dezonorat. Da, fac ca și cum n-aș fi primit scrisoarea. Asta să fie tot ce răspund și fac. (*Pe punctul de a rupe scrisoarea.*)

MINNA (*luîndu-i mîinile*): Ce vrei să faci, Tellheim?

TELLHEIM: Să fii a mea.

MINNA: Stai!

TELLHEIM: Minna, rup imediat scrisoarea dacă nu schimbi ce ai spus. Și atunci vom vedea ce mai ai de zis.

MINNA: Cum? Cu tonul ăsta! Așadar, să ajung să mă disprețuiesc eu însămi? Niciodată! E o creatură nemernică femeia care nu se sfiește să-și datoreze fericirea iubirii oarbe a unui bărbat.

TELLHEIM: Fals! Fals!

MINNA: Ai să îndrăznești să-mi reproșezi propriile dumitale cuvinte.

TELLHEIM: Nu-i drept ce spui! Cum? Asta ar însemna că femeia e dezonorată prin tot ce nu convine bărbatului? Sau bărbatul poate face tot ceea ce nu-i dat să facă decît femeilor? Pe care din doi natura l-a hotărît să fie sprijinul celuilalt?

MINNA: Fii pe pace, Tellheim! Nu voi rămîne fără nici un sprijin, chiar dacă trebuie să refuz onoarea sprijinului dumitale. M-am anunțat la ambasadorul nostru. Are să vorbească chiar astăzi cu mine. Sper că are să se ocupe de mine. Dar timpul trece. Îmi dai voie, domnule maior!

TELLHEIM: Am să te însoțesc.

MINNA: Nu, domnule maior; lasă-mă...

TELLHEIM: Te voi urma ca umbra dumitale. Să mergem unde vrei, la cine vrei. Pretutindeni, la cunoscuți și la necunoscuți am să le povestesc, da, în prezența dumitale am să spun de o sută de ori pe zi care e legătura ce ne unește și din ce crud capriciu vrei să rupi această legătură...

SCENA a XI-a

Acciași, Just

JUST (*cu impetuositate*): Domnule maior, domnule maior.

TELLHEIM: Ce este?

JUST: Veniți repede, repede!

TELLHEIM: De ce? Vină-ncoace! Spune, ce este?

JUST: Ascultați. (*Îi vorbește la ureche.*)

MINNA (*deoparte cu Francisca*): Observi ceva, Francisca?

FRANCISCA: O, ce crudă sînteți! Am stat aici ca pe cărbuni!

TELLHEIM (*lui Just*): Ce spui? Nu se poate! Ea? (*Uitîndu-se sălbatec la Minna.*) Spune tare; spune-i în față! Ascultă, Minna!

JUST: Hotelierul zice că domnișoara von Barnhelm a luat inelul pe care l-am pus amanet la dînsul; domnișoara spune că e inelul ei și nu mai vrea să-l dea înapoi.

TELLHEIM: E adevărat, Minna? Nu, nu poate fi adevărat!

MINNA (*zîmbind*): Și de ce nu, Tellheim? De ce nu poate fi adevărat?

TELLHEIM: Ei bine, să fie adevărat! Ce lumină îngrozitoare s-a făcut deodată în mine! Acum te recunosc, prefăcuto și necredincioaso!

MINNA (*speriată*): Cine? Cine e necredincioasă?

TELLHEIM: Dumneata, pe care nici nu vreau să te mai numesc!

MINNA: Tellheim!

TELLHEIM: Uită-mi numele. Ai venit aici ca s-o rupi cu mine. E clar. Întîmplarea a făcut ca inelul dumitale să-ți cadă-n mînă. Viclenia dumitale a știut să mă facă să-l iau înapoi pe al meu.

MINNA: Tellheim, ce fantome îți umblă prin minte? Reculege-te și ascultă-mă!

FRANCISCA: Acuma să vedem!

SCENA a XI-a

Werner cu o pungă. Acciași

WERNER: Am venit, domnule maior!

TELLHEIM (*fără să-l privească*): Cine te-a chemat?

WERNER: Am adus bani, o mie de pistoli!

TELLHEIM: N-am nevoie!

WERNER: Miine puteţi avea încă o dată pe atîta!

TELLHEIM: Ține-ți banii!

WERNER: Dar sînt banii dumneavoastră, 'domnule maior.

Mi se pare că nu vedeți cu cine vorbiți.

TELLHEIM: Pleacă de aici, am spus!

WERNER: Dar ce aveți. Eu sînt Werner!

TELLHEIM: Orice bunătate e disimulare, orice serviabilitate minciună.

WERNER: Asta-i pentru mine?

TELLHEIM: Cum vrei!

WERNER: N-am făcut decît să vă execut ordinul.

TELLHEIM: Atunci execută-l și pe acesta: șterge-o!

WERNER: Domnule maior. (*Supărat.*) Sînt un om...

TELLHEIM: Atunci nu ești mare lucru.

WERNER: Un om care are fiere...

TELLHEIM: Bine. Fierea e tot ce avem mai bun în noi!

WERNER: Vă rog, domnule maior...

TELLHEIM: De cîte ori vrei să-ți spun? N-am nevoie de banii tăi!

WERNER (*mînios*): Atunci să-i ia cine-o vrea! (*Aruncă punga la picioarele lui Tellheim și trece deoparte.*)

MINNA (*către Francisca*): Ah! draga mea Francisca, ar fi trebuit să-ți urmez sfatul! Am împins gluma prea departe. Totuși trebuie să m-audă ce-i spun. (*Spre Tellheim.*)

FRANCISCA (*fără să răspundă Minnei, s-a apropiat de Werner*): Domnule Werner!...

WERNER (*ursuz*): Pleacă de aici!

FRANCISCA: Hu! Ce oameni!

MINNA: Tellheim! Tellheim! (*Tellheim își mușcă degetele de ciudă, cu fața întoarsă, fără să asculte.*) Nu, e prea grozav. Ascultă-mă! Te înșeli! A fost numai o neînțelegere. Tellheim! Nu vrei s-ascuți pe Minna? Poți bănuia așa ceva? Eu să vreau să rup cu dumneata? Și să fi venit aici pentru asta? Tellheim!

SCENA a XII-a

Doi servitori, unul după altul din două părți deodată, alergând prin sală. Aceiași.

UN SERVITOR: Domnișoară! Excelența sa, contele!

CELĂLALT: Sosește, domnișoară!

FRANCISCA (*care a alergat la fereastră*): El e! El e!

MINNA: El e! O, acum, repede, Tellheim...

TELLHEIM (*venindu-și deodată în fire*): Cine? Cine vine? Unchiul dumitale, Minna? unchiul cel... Lasă-l să vie, lasă-l să vie. Nu-ți fie frică! nu te va jigni nici măcar cu o privire! Are de vorbă cu mine!... Nu, nu vreau ca din pricina mea...

MINNA: Îmbrățișează-mă, Tellheim, și uită ce a fost...

TELLHEIM: Ah! dacă aș ști că ai putea să regreti...

MINNA: Nu, nu pot regreta că am putut să-ți văd tot sufletul până-n fund. Ah! ce om ești! Îmbrățișează-o pe Minna, pe fericita Minna, fericită numai prin tine... (*Îi cade în brațe.*) Și acum să-i ieșim înainte!

TELLHEIM: Cui, înainte?

MINNA: Înaintea celui mai bun dintre prietenii tăi necunoscuți.

TELLHEIM: Cum?

MINNA: Înaintea contelui, unchiul meu, părintele meu, părintele tău... Fuga mea, dezmoștenirea, n-auzi că toate au fost inventate... Cavaler încrezător!

TELLHEIM: Inventate? Dar inelul? inelul?

MINNA: Unde ai inelul pe care ți l-am dat înapoi?

TELLHEIM: Îl ai iar? O! ce fericit sînt! Iată-l, Minna. (*Îl scoate.*)

MINNA: Uită-te întâi la el. O, ce oameni care nu vor să vadă! Care inel este? Cel pe care îl am eu de la tine sau cel pe care îl ai tu de la mine? Nu-i ăsta tocmai acela pe care n-am vrut să-l las în mâinile hotelierului?

TELLHEIM: Cum? Ce-i asta?

MINNA: Acum mai trebuie să-l iau? Mai trebuie? Dă-l încoace! Dă-l încoace! (*I-l ia din mână și i-l pune pe deget.*) Ei, acum s-a aranjat totul?

TELLHEIM (*sărutîndu-i mîna*): O, inger răutăcios! Să mă chinuiești așa.

MINNA: Asta ca dovadă, scumpul meu bărbat, că niciodată n-ai să-mi faci o farsă, fără ca imediat să-ți fac și eu una. Crezi că pe mine nu m-ai chinuit?

TELLHEIM: O, comediantelor, cum nu v-am recunoscut?

FRANCISCA: Nu, cât mă privește nu-s bună pentru asemenea jocuri. Am tremurat toată vremea de frică să nu se strice lucrurile.

MINNA: Nici mie nu mi-a fost prea ușor rolul. Dar să mergem!

TELLHEIM: Nu mă pot încă reculege. Ce bine mă simt și ce frică îmi este! Așa se întâmplă când te trezești deodată dintr-un vis urât!

MINNA: Să nu mai zăbovim. Îl aud că vine!

SCENA a XIII-a

Contele von Bruchsal înconjurat de servitori și de hotelier. Precedenții.

CONTELE (*intrînd*): Așadar, a ajuns cu bine?

MINNA (*îi sare înainte*): A! tată!

CONTELE: Am sosit, Minna! (*O îmbrățișează.*) Dar ce-i asta? (*Zărindu-l pe Tellheim.*) De-abia de o zi aici și ai și făcut cunoștințe?

MINNA: Ghicește cine-i?

CONTELE: N-o fi Tellheim al tău?

MINNA: Cine, dacă nu el? Vină-ncoace, Tellheim! (*Îl prezintă contelui.*)

CONTELE: Domnul meu, nu ne-am văzut niciodată; dar de la prima vedere am crezut că te recunosc. Doream să fii dumneata. Îmbrățișează-mă. Ai toată considerațiunea. Te rog să-mi acorzi prietenia dumitale. Nepoata mea te iubește.

MINNA: Asta o știi! tată. Spune, e oarbă iubirea mea?

CONTELE: Nu, Minna, iubirea ta nu-i oarbă, însă iubitul tău e mut.

TELLHEIM (*aruncîndu-se în brațele lui*): Să-mi potolesc întîi bucuria, tată!

CONTELE: Așa bun, fiul meu! Înțeleg, dacă gura nu-ți vorbește, inima ta spune multe. De obicei ofițerii (*arătînd uniformă lui Tellheim*) nu-mi plac prea mult. Dar dumneata ești un om de omenie, de treabă Tellheim;

și un om de treabă, poate să se îmbrace în orice haină
va voi, trebuie să-l iubești.

MINNA: O! dacă ai ști totul!

CONTELE: Cine mă oprește să aflu? (*Către hotelier.*) Unde
sînt odăile mele?

HOTELIERUL: Dacă Excelența Voastră binevoiește să vie pe
aici...

CONTELE: Haide, Minna! Vino, domnule maior. (*Iese după
hotelier cu servitorii.*)

MINNA: Vino, Tellheim!

TELLHEIM: Te urmez imediat! Un cuvînt numai cu omul
ăsta. (*Se întoarce spre Werner.*)

MINNA: Și un cuvînt bun, mi se pare că trebuie. Nu-i așa,
Francisca?

SCENA a XIV-a

Tellheim, Werner, Just, Francisca

TELLHEIM (*arătînd punga aruncată de Werner*): Just, vino-
ncoace! Ia punga asta și o du acasă. Poți pleca! (*Just
iese cu punga.*)

WERNER (*care a stat mereu ursuz în colțul lui și n-a părut
că ia parte la nimic, cînd aude asta*): A! Bun!

TELLHEIM (*venînd la el, confidențial*): Werner, cînd pot avea
cealaltă mie de pistoli?

WERNER (*înseninat deodată*): Mîine, domnule maior, mîine.

TELLHEIM: N-am nevoie să devin debitorul tău, dar vreau
să devin bancherul tău. Voi, oamenii cu inimă bună,
ați avea nevoie toți de cite un tutore. Sînteți un fel de
risipitori. Te-am supărat, adineauri, Werner!

WERNER: Pe sufletul meu, da! Dar nici eu nu trebuia să fiu
așa de mitocan! Acuma văd. Meritam o sută de bețe.
Puteți să mi le dați și acuma; numai să n-aveți necaz
pe mine, domnule maior!

TELLHEIM: Necaz pe tine? (*Îi strînge mîna.*) Citește în
ochii mei tot ce nu-ți pot spune! Ha! Aș vrea să văd
cine are o față mai bună și un prieten mai cinstit decît
am eu... Nu-i așa, Francisca? (*Iese.*)

SCENA a XV-a

Werner, Francisca

FRANCISCA (*pentru ea*): O, desigur, e un om foarte de treabă. Altul ca el nu-mi mai iese în cale. Trebuie să-i spun! (*Timidă și rușinată s-apropie de Werner.*) Domnule vagmistru...

WERNER (*care își șterge ochii*): Ei?

FRANCISCA: Domnule vagmistru...

WERNER: Ce vrei fetițo?

FRANCISCA: Uită-te o dată la mine, domnule vagmistru.

WERNER: Nu pot încă; nu știu ce mi-a intrat în ochi.

FRANCISCA: Dar uită-te la mine!

WERNER: Mă tem că m-am uitat prea mult la dumneata, fetițo! Iacă! mă uit! ce este?

FRANCISCA: Domnule vagmistru, n-ai nevoie cumva de o doamnă vagmistră?

WERNER: E serios ce spui?

FRANCISCA: Foarte serios.

WERNER: Mergi poate și în Persia cu mine?

FRANCISCA: Unde vrei!

WERNER: Sigur? Hei! domnule maior! Acuma am și eu o fată tot așa de bună și un prieten tot așa de cinstit, cum ai și dumneata! Dă-mi mâna, fetițo! Batem palma! Peste zece ani ori ești doamna general, ori ești văduvă!

HENRIK IBSEN

(1828-1906)

PEER GYNT

(1867)

PERSONAJELE

AASE, văduvă de țăran (Se pronunță Ose)

PEER GYNT, băiatul ei

DOUĂ FEMEI purtind saci de griu

ASLAK, fierar

NUNTAȘI

UN BUCĂTAR-ŞEF, UN CÎNTĂREȚ AMBULANT, O FAMILIE DE
ȚĂRANI VENIȚI DIN ALTĂ PARTE

SOLVEIG și MICA HELGA, fetele acestei familii

ȚĂRANUL, proprietar al Hoegstad-ului

INGRID, fata lui

MIRELE și RUDELE LUI

TREI PĂSTORIȚE

O FEMEIE ÎN VERDE

MOȘNEAGUL DE LA DOVRU

UN TROLL DE CURTE, ALȚI TROLLI, TROLLI MICI DE AMBE
SEXE, DOUĂ VRĂJITOARE, GNOMI, SPIRIDUȘI etc.

UN BĂIAT STRICAT

O VOCE ÎN ÎNTUNERIC

ȚIPETE DE PĂSĂRI

KARI, femeia unui muncitor cu ziua,

MASTER COTTON

MONSIEUR BALLON } călători

HERR VON EBERKOPF }

HERR TROMPETERSSTRAHLE

UN HOȚ

UN TĂINUITOR

ANITRA, fata unui șef beduin

ARABI, DANSATORI, SCLAVI, SCLAVE etc.

STATUIA LUI MEMNON

SFINXUL DE LA GHIZÉ

BEGRIFFEUFELD, profesor și doctor în filosofie, directorul ospiciului
de nebuni din Cairo

HUHU, reformator malabarez

HUSSEIN, ministrul unui prinț din Orient

UN FELLAH, purtînd o mumie regală

NEBUNI, însoțiți de gardienii lor

UN CĂPITAN DE CORABIE NORVEGIAN

MARINARI

UN PASAGER

UN PRIMAR DE SAT

UN TURNĂTOR

UN PERSONAJ SLAB

Acțiunea începe în primii ani ai secolului al XIX-lea și se sfîrșește cincizeci
de ani mai tîrziu. Ea se petrece în Gudbrandsdal (Norvegia) pe coasta
Marocului, în Sahara, în ospiciul de nebuni din Cairo, pe mare etc.

ACTUL I

Un loc cu copaci în apropierea casei Aasei. Un torent, pe malul căruia e o moară veche. Zi caldă de vară.

Peer Gynt, băiat de douăzeci de ani, voinic și chipeș, coboară pe o cărare, urmat de mama lui, Aase, mică și delicată. Ea îl muștră și pare minioasă.

AASE: Minți, Peer.

PEER (*fără să se oprească*): Nu, nu mint.

AASE: Atunci, jură-mi că e adevărat.

PEER: De ce vrei să jur?

AASE: Vezi: nu îndrăznești. Să-ți fie rușine! Toate astea nu-s decît povești.

PEER (*oprindu-se*): Nu, e adevărat de la început pînă la sfîrșit.

AASE (*punîndu-se în fața lui*): Nu ți-i rușine s-o minți pe maică-ta? Așa: pleci să vinezi reni pe munți, luni de zile, fără să-ți pese de recoltă; te întorci fără vînat și fără pușcă și cu mantaua ruptă și acuma vrei să mă faci să-ți cred poveștile pe care mi le spui? Haide, spune, ce e cu Țapul acela sălbatec, unde l-ai prins?

PEER: Spre apus de Gendin.

AASE (*ironică*): Așa? Binē. Pe urmă?

PEER: Îmi bătea vîntul în față, un vînt năpraznic. Țapul după un trunchi de copac căzut, scormonea zăpada după mușchi.

AASE (*același joc*): Foarte bine. Spune înainte!

PEER: Stam la pîndă, ținîndu-mi suflarea. Auzeam cum îi scîrîția zăpada sub copite și îi zăream vîrful coarnelor. Atunci m-am furișat încetișor, m-am tîrît pe brînci cătră el și, ascuns printre stînci, l-am pîndit. Nu, îți spun, niciodată n-ai văzut așa țap gras și frumos.

AASE: Sigur că nu!

PEER: Paf! trag în el. Țapul se răstoarnă la pămînt. Atunci îi sar în spate, îl apuc de urechea stîngă, și vreau să-i înfig cuțitul între umeri, cînd, deodată, dihania scoate un muget, se ridică în patru picioare, își zmuncește de cîteva ori capul înapoi, mă zvîrle la pămînt cu cuțitul în mînă și luîndu-mă de șale cu coarnele, ca într-un clește, o ia la goană cu mine pe creasta Gendinului.

AASE (*fără să vrea*): Ah! Doamne!

PEER: Cunoști tu Gendinul, creasta aceea ascutită ca o coasă, care se sfîrșește deasupra unei prăpăstii adînci și colțuroase? De amîndouă părțile, muntele coboară drept pînă în fiordul negru, amețitor și adînc. Porniți pe creastă, țapul și cu mine, despicam văzduhul. Așa dihanie nu-ncălecasem niciodată! Parcă eram în goană către soare. Sub noi, în prăpastie, vulturi cu aripi cenușii păreau că zboară înapoi, ca niște fire de paie alungate de vînt. Jos de tot am văzut un stei de gheață, sfărîmîndu-se de mal, și n-am auzit nici un zgomot. Numai duhurile văzduhului jucau și cîntau împrejurul meu, umplîndu-mi urechile.

AASE (*zăpăcită*): Doamne, fie-ți milă de noi!

PEER: Deodată, pe creasta asta prăpăstioasă un stol de potîrnicchi ascuns într-o văgăună se ridică piuind, speriat, drept la picioarele țapului. Dihania se oprește și în aceeași clipă se întoarce și se aruncă în prăpastie! (*Aase se clatină și se sprijină de un copac. Peer continuă fără să se oprească.*) În spatele nostru coasta rîpoasă, în fața noastră o prăpastie fără fund. Am despicat întii o pădure de ceață, pe urmă un stol de pescăruși, care cu țipete de spaimă zburară în toate părțile. Ne coboram ca o săgeată. În fund de tot zăream o pată lucitoare, albă ca pîntecele renului. Mamă! era chipul nostru răsfrînt de apa liniștită și care din fund se ridica spre noi.

AASE: Peer! Pentru Dumnezeu! Sfirşeşte! Sfirşeşte!

PEER: Țap cu Țap, cel din văzduh și cel din apă, se întâlniră în sfîrșit. Apa țîșni, spumegîndă. Și noi, iată-ne acum în apă, Țapul înotînd cu mine-n spate pînă ce am ajuns la mal. Și atunci am venit acasă.

AASE: Ei, și Țapul?

PEER: Țapul? Aleargă și acuma. (*Pocnește din degete și se învîrte pe loc.*) Halal de cel care l-o prinde!

AASE: Și nu ți-ai rupt gîtul? Nici picioarele? Nu te-ai lovit? Ah, mulțumescu-ți, Doamne, că mi-ai scăpat și mi-ai păstrat băiatul! Pantalonii sînt rupeți. Dar nu face nimic, cînd te gîndești la ce ar fi putut să se întîmple. (*Se oprește brusc, se uită la el cu gura căscată, stă o bucată de vreme fără o vorbă și în sfîrșit exclamă.*) A! haimana! a! mincinosule! Astea sînt scornituri! Istoria asta pe care mi-o spui mi-aduc aminte că am auzit-o cînd eram fată. Asta s-a întîmplat lui Gudbrand Glese, nu ție.

PEER: Ei, ni s-a întîmplat la amîndoi, ce! Lucrurile astea se întîmplă din cînd în cînd.

AASE (*furioasă*): Da, da, știu, o minciună se poate întoarce și învîrte în atîtea chipuri că n-o mai cunoști. Așa faci tu. Mai amesteci ba niște aripi de vultur, ba alte lucruri cumplite și spăimîntătoare. Îmbrobodești lumea cu povești. Faci oamenii să se sperie, să nu mai poată scoate o vorbă. Așa că ajunge cineva să nu mai recunoască o poveste pe care o știa de cînd lumea.

PEER: Dacă mi-ar spune altcineva ce-mi spui, l-aș doborî la pămînt.

AASE (*plînge*): Ah! Doamne! De-aș putea să mor și să mă odihnesc în pămînt! Nimic nu-l înduplecă, nici lacrimi, nici rugăminți. Vai! Peer, ești pierdut, pierdut pe veci!

PEER: Lasă, mamă dragă, tu ești bună și ai dreptate în tot ce spui. Nu te supăra și fii veselă.

AASE: Taci din gură! Cum să fii veselă cu un ticălos de fecior ca tine? Nu-i păcat pentru o biată văduvă să fie așa de năpăstuită? Asta e toată răsplata mea! (*Plînge iar.*) Ce a mai rămas din toată averea lui bunicu-tău? Unde-s banii bătrînului Rasmus Gynt? Tatu-tău i-a făcut praf pe toți. I-a spulberat ca nisipul, tot cumpărînd pămînt prin satele de prinprejur și mergînd în

caleaşcă aurită. D-apoi banii cheltuiţi la serbarea aceea, iarna, cînd zburau în toate părţile sticlele golite şi fiecare musafir spărgea paharul de perete? Unde s-au dus toţi banii?

PEER: Ehei! Unde-s vremurile de odinioară!

AASE: Taci cînd vorbeşte mamă-ta. Ia uite casa şi curtea! Nu-i fereastră care să nu fie astupată cu cîrpe. Gardurile s-au năruit, vitele n-au unde se adăposti; pămîntul e paragină şi în fiecare lună avem sechestru, pentru că nu putem plăti dările.

PEER: Să nu mai vorbim degeaba! De multe ori norocul vine tocmai cînd te aştepţi mai puţin!

AASE: Norocul? E multă vreme de cînd nu s-a mai abătut pe aici. Ah! parcă n-ai fi om în toată firea! Şi doar eşti tot băiatul voinic şi dezgheţat, de care preotul acela din Copenhaga care te-a întrebat cum te cheamă spunea că, pe acolo nu-i prinţ să aibă mintea ta! Chiar, tatu-tău i-a dăruit pentru vorba asta un cal, şi o sanie pe deasupra. Ehei! pe vremea aceea, toată lumea se minuna de ce era la noi! Pastorul şi căpitanul şi toată şleahta nu mai plecau din casa noastră, puşi pe mîncare şi băutură pînă plesneau. Dar numai la nevoie cunoşti oamenii. Din ziua cînd tatu-tău a pierdut tot, n-am mai văzut tipenie de om pe aici. (*Îşi şterge ochii cu şorţul.*) Da, da, eşti mare şi voinic, şi ar trebui s-o ajuţi pe mama ta bătrînă şi bolnavă, să îngrijeşti de casă şi să-ţi aperi ce ţi-a mai rămas. (*Începe iar să plîngă.*) Haimana! Ştie Dumnezeu că nu mi-ai fost niciodată de nici un ajutor. Acasă nu ştii decît să stai lungit lîngă vatră şi să scormoneşti în cenuşă. Afară, cînd te duci la vre-o petrecere, sperii fetele şi te iei la bătaie cu toţi derbedeii satului. Din pricina ta sînt de rîsul lumii.

PEER (*îndepărtîndu-se de ea*): Lasă-mă în pace.

AASE (*după el*): Ai să-mi spui că n-ai fost tu acela care dăunăzi, la Lunde, ai iscat cearta aceea cumplită, cînd v-aţi bătut ca nişte cîini turbaţi? Nu i-ai rupt braţul lui Aslak, fierarul, sau, în sfîrşit, i-ai scrîntit un deget?

PEER: Cine ţi-a spus toate prostiile astea?

AASE (*furioasă*): Nevasta muncitorului cu ziua l-a auzit urlînd.

PEER (*frecîndu-și cotul*): Nu el era, eram eu.

AASE: Tu?

PEER: Da, mamă, pentru că eu eram cel bătut.

AASE: Cum asta?

PEER: E om voinic, știi . . .

AASE: Cine?

PEER: Cine, Aslak !

AASE: Fugi, că mi-i scîrbă de tine ! Cum ! Să te bată un bețiv, un stîlp de cîrciumă, un stricat ca el ! (*Începe iar să plîngă.*) Ah ! am tras multe necazuri și multe rușini, dar asta e mai rea ca toate. Om voinic ? Și chiar dacă ar fi, trebuia să te lași așa ?

PEER: Fie că bat, fie că sînt bătut, mereu același cîntec. (*Rizînd.*) Fii pe pace, mamă.

AASE: Iar o minciună ?

PEER: De data asta poți să nu mai plîngi. (*Stringînd pumnul stîng.*) Vezi: în cleștele ăsta l-am prins pe fierar. Și celălalt pumn era ciocanul.

AASE: Vai ! bătăuș ce ești ! Ai să mă omori cu purtarea ta !

PEER: Nu, nu, mamă dragă, tu meriți de o mie de ori, mai mult decît asta. Haide, încrede-te în vorba mea ! Toată lumea din sat are să se închine în fața ta. Așteaptă numai să fac o faptă mare, mare de tot !

AASE (*ironică*): Tu !

PEER: Nu știi ce se poate întîmpla !

AASE: Dacă te-ai învăța măcar să-ți cîrpești pantalonii, și n-aș cere mai mult.

PEER (*cu furie*): Am să fiu rege, împărat !

AASE: Doamne iartă-mă ! Își pierde și puțina minte care i-a mai rămas !

PEER: E așa cum îți spun. Dă-mi numai răgaz să fac ceva.

AASE: Da, da. „Dă-mi răgaz să ajung prinț” cum zice cîntecul.

PEER: Ai să vezi, mamă, ai să vezi.

AASE: Taci din gură ! Ești nebun de legat. Dar e adevărat că ai fi putut să faci ceva pînă acuma, dacă n-ai avea capul plin de dimineața pînă seara cu minciuni și tot

felul de prostii. Fata de la Hoegstad îți făcea cu ochiul.
Ai fi putut s-o iei, dacă ai fi vrut cu tot dinadinsul.

PEER: Crezi?

AASE: Tatu-său nu-i poate sta împotriva. Așa încăpăținat cum este, Ingrid întotdeauna îl aduce cum vrea ea. Bătrînul bombănește dar face tot după voia ei. (*Începe iar să plîngă.*) Ah! Peer, dragul meu, o fată ca asta, bogată, o fată de proprietar! Cînd mă gîndesc că numai să fi vrut și ai fi acum însurat cu ea în loc să stai aici murdar și zdrențăros.

PEER (*repede*): Haide! Să mergem chiar acum!

AASE: Unde?

PEER: La Hoegstad.

AASE: Vai, dragul meu! Am găsi porțile închise.

PEER: Cum asta?

AASE: Vai! Ai scăpat prilejul!

PEER: Haide! Spune tot.

AASE (*plîngînd*): În timp ce zburai prin văzduh cu țapul tău, Mads Moen a luat fata!

PEER: Cum! Urîtul acela care speria fetele! El!

AASE: Da, se mărită cu el.

PEER: Așteaptă, mă duc să pun caii la căruță. (*Vrea să iasă.*)

AASE: Poți să nu te mai ostenești. Nunta e mîine.

PEER: Aș! Diseară sînt acolo.

AASE: Ah! nenorocitul! Vrei să mă necăjești și mai mult și să mă faci de rîsul lumii?

PEER: Fii pe pace! Are să fie bine. (*Strigînd și rîzînd.*) Repede! Repede! Mă duc să înham! Mă duc să aduc calul. (*Ridică pe Aase în brațe.*)

AASE: Lasă-mă!

PEER: Nu. Am să te duc așa la nuntă! (*Intră în torrent.*)

AASE: Ajutor! Doamne, fie-ți milă de noi! Peer! Avem să ne înecăm.

PEER: N-ar fi o moarte nobilă. Sînt născut pentru o soartă mai înaltă.

AASE: Pentru spînzurătoare, negreșit. (*Îl trage de păr.*) A! haimana!

PEER: Stai liniștită! Pot să alunec!

AASE: Măgarule!

PEER: Bine, bine! Vorbește cît vrei, asta nu face rău nimă-
 nui. Așa! Acuma ne urcăm!
 AASE: Să nu-mi dai drumul!
 PEER: Vrei să ne jucăm de-a Peer Gynt și țăpul? Hopa!
 (*Luînd-o la fugă.*) Eu sînt țăpul, tu ești Peer.
 AASE: Ai, ai! Nu mai știu unde sînt!
 PEER: Nu vezi? Am trecut vadul. (*Urcă pe mal.*) Haide,
 sărută acuma pe țăp că te-a adus pînă aici.
 AASE (*îi dă o palmă*): Na! Iată-ți plata!
 PEER: Ai! asta-i monedă proastă!
 AASE: Dă-mi drumul!
 PEER: Nu-ți dau drumul pînă nu ajungem la părinții mire-
 sei! Ai să vorbești pentru mine. Tu ești deșteaptă.
 Fă-l pe bătrîn să înțeleagă. Spune-i că Mads Moen e
 un dobitoc.
 AASE: Dă-mi drumul!
 PEER: Și spune-i ce băiat bun e Peer Gynt.
 AASE: A, da! Să crezi asta! Am să le spun eu așa ca să te
 cunoască bine. N-am să uit nici una din poznele tale.
 Am să le spun tot.
 PEER: Adevărat?
 AASE (*furioasă*): N-am să închid gura pînă cînd n-am să
 văd pe bătrîn că asmută cîinii după tine ca după un
 tîlhar de drumul mare.
 PEER: Hum... Atunci mai bine mă duc singur.
 AASE: Atunci, am să vin după tine.
 PEER: Nu, mamă dragă, n-ai destulă putere.
 AASE: N-am destulă putere! Sînt așa de furioasă că aș putea
 să sfarm pietrele cu mîinile, cu dinții! Dă-mi drumul!
 PEER: Bine, dacă făgăduiești...
 AASE: Nimic! Vreau să vin cu tine, să le spun cine ești.
 PEER: Nu, ai să rămîi aici!
 AASE: Deloc! Am să vin acolo!
 PEER: N-ai să vii!
 AASE: Cum ai să mă oprești?
 PEER: Am să te urc pe acoperișul morii! (*O urcă pe acoperiș
 fără voia ei. Aase țipă și se zbate.*)
 AASE (*pe acoperiș*): Dă-mă jos!
 PEER: Da, dar ascultă ce am să-ți spun.
 AASE: Nu vreau s-aud!

PEER: Mamă dragă, ascultă-mă!

AASE (*zvîrle în el cu un bulgăre de țărînă**): Dă-mă jos chiar acum!

PEER: Aș vrea, dar nu îndrăznesc. (*S-apropie de ea.*) Bagă de seamă și stai liniștită; dacă te zbați, dacă arunci cu pietre, s-ar putea să cazi.

AASE: Pușlama!

PEER: Nu te zbate așa!

AASE: De-ar da Dumnezeu să te măture de pe lumea asta, ca un gunoi ce ești!

PEER: Vai, mamă!

AASE: Scuipe pe tine!

PEER: Mai bine ai face să-mi dai binecuvîntarea. Mi-o dai? Spune!

AASE: Ce am să-ți dau, am să-ți dau o bătaie cît ești de mare.

PEER: Bine, atunci, rămii cu bine, mamă dragă! Răbdare! n-am să întîrzii mult. (*Pleacă, se întoarce spre ea și, cu un gest de avertizare, adaugă*): Nu te mișca prea mult, ia seama! (*Iese.*)

AASE: Peer! Dumnezeule! A plecat de-a binelea! A! minciunosule și urîciosule, ascultă! Nu, uite-l că o ia la fugă! (*Țîpă.*) Ajutor! Îmi vine rău!

(*Două femei bătrîne cu cîte un sac în spate, coborînd din deal, îndreptîndu-se spre moară.*)

PRIMA FEMEIE: Ce este? Cine strigă așa?

AASE: Eu sînt!

A DOUA FEMEIE: Aase! Dar ce faci pe acoperiș?

AASE: Vai! N-am să mai stau mult aici! Mi-a sunat ceasul din urmă.

PRIMA FEMEIE: Atunci, călătorie bună!

AASE: Repede, dați-mi o scară! Vreau să mă cobor! Blestematul acela de Peer!

A DOUA FEMEIE: Băiatul dumitale?

AASE: Acuma puteți spune că ați văzut ce pozne face.

PRIMA FEMEIE: Asta, da, putem s-o spunem.

AASE: Mai întîi, trebuie să mă ajutați. Trebuie să alerg repede la Hoegstad.

* Acoperișurile caselor de țară în Norvegia sînt de multe ori acoperite cu prundiș și țărînă și plantate cu iarbă.

A DOUA FEMEIE: Acolo s-a dus adineauri?

PRIMA FEMEIE: Atunci ai să fii răzbunată. Acolo are să-l întâlnească pe fierar.

AASE (*iși frînge mîinile*): Ah! Doamne! Au să-mi omoare băiatul!

PRIMA FEMEIE: Ei, dacă tot trebuie să mori odată, dacă așa îi este soarta...

A DOUA FEMEIE: Și-a pierdut mințile! (*Strigă.*) Hei! Eyvind, Anders, veniți încoace.

O VOCE DE BĂRBAT: Ce este?

A DOUA FEMEIE: Ia, Peer Gynt care a urcat pe mă-sa pe acoperișul morii.

O colină acoperită cu stufiguri și cu iarbă. În fund drumul mărginit de un gard viu.

Peer Gynt vine pe o cărare, merge repede pînă la gardul viu și privește peste el.

PEER: Iată Hoegstad. Am să fiu acolo îndată. (*Se pregătește să sară gardul, dar se răsîndește.*) Cine știe? Poate că Ingrid e singură la ea în odaie. (*Iși pune mîna streașină la ochi și privește în depărtare.*) Nu. Drumul e plin de nuntași. Hm. Poate aș face mai bine să mă întorc. (*Iși dă jos piciorul de pe gard.*) Îi am mereu în spate și îi aud cum șoptesc și chicotesc. (*Face cîteva pași și rupe cîteva frunze, distrat.*) Dacă aș putea măcar să beau ceva, sau să mă furișez fără să mă vadă nimeni. Ce bine, dacă nu m-ar cunoaște toată lumea. Un păhărel, e tot ce mi-ar trebui. Ceva tare. Asta te face să nu-ți pese de rîsul oamenilor. (*Se uită speriat în jurul lui și s-ascunde după un stufig. Oameni care merg la nuntă trec, purlînd merinde.*)

UN OM (*vorbind cu alții*): Tată-său era un bețiv, mamă-sa o nemernică.

O FEMEIE: Atunci, nu-i de mirare că băiatul e o haimana.
(*Trec. O clipă după aceasta, Peer Gynt iese din ascunzătoare, roș de rușine și îi urmărește cu ochii.*)

PEER (*încet*): Oare de mine vorbeau? (*Cu indiferență silită.*) Ei și? Ce-mi pasă? La urma urmei, n-au să mă mănînce!

(*Se aruncă în iarbă și stă lungit pe spate, privind în văzduh.*) Ce nour ciudat ! Ai spune că e un cal, cu șeaua și cu friul, pe el un călăreț, și în urma lor o babă pe o mătură. (*Cu suris șiret.*) Asta-i mama, înjură și țipă: „Peer, stai odată, dobitocule !” (*Încetul cu încetul închide ochii.*) Ai să vezi, bătrîno !... Cine merge călare, colo, în soarele amiezii ? Ia uite : e Peer Gynt ! Are privire îndrăzneță, mânuși brodate și o sabie la șold. Îl urmează un întreg alai, numai în aur, și caii au potcoave de argint. În lungă mantie de mătăasă, cutreieră dealuri și văi, și privirile lui coboară spre o mulțime imensă. Femeile se închină în fața lui și îl găsesc cel mai mîndru și cel mai frumos din toți. În drumul lui aurul plouă. Toți ajung bogați, nici urmă de cerșetori nu mai vezi pe unde trece împăratul Peer Gynt urmat de cei o mie de scutieri ai lui. Acuma zboară călare deasupra oceanului și ajunge în altă țară. Prințul Engliterei îl primește la țarm cu curtenie. Fetele vin să-și arate frumusețea lor, și caută să-i placă. Iar mai marii țării se ridică și vin să-l întîmpine. Și însuși regele Engliterei, cu coroana pe cap, vine spre el și îi spune... (*Aslak fierarul trece pe drum cu alți cîțiva.*)

ASLAK : Uite, Peer Gynt ! E beat, porcul !

PEER (*ridicîndu-se deodată pe jumătate*) : Cum ? Regele... !

ASLAK (*se sprijină de gard și rîde*) : Hai ! Scoală-te, băiete !

PEER : Drace ! Fierarul ! Ce vrei cu mine ?

ASLAK (*celorlalți*) : Tot nu s-a dezbătut de data trecută.

PEER (*se scoală în picioare*) : Vezi-ți de drum !

ASLAK : Da, dar întîi spune-mi ce ai făcut de o lună și jumătate. Ai dispărut. Vii poate de la regele munților. Hai ?

PEER : Jupîne Aslak, am făcut lucruri nemaipomenite.

ASLAK (*făcînd cu ochiul tovarășilor*) : Hai, spune-ne și nouă, Peer.

PEER : Asta nu privește pe nimeni.

ASLAK (*după o pauză*) : Ai să vii la Hoegstad, nu-i așa ?

PEER : Nu.

ASLAK : Pe vremuri se spunea că îi plăceai fetei.

PEER : Haide, taci, n-auzi ?

ASLAK (*dîndu-se puțin înapoi*) : Nu te supăra, Peer. Dacă ai scăpat-o pe Ingrid, ai să găsești altele. Tu, băiatul lui

Ioan Gynt ! Hai, la nuntă ! Au să fie bucațele frumoase, fără să mai vorbim de văduve.

PEER: La dracu... !

ASLAK: Ai să găsești tu vreuna căreia să-i plăci. Bună-sera ! Mă duc să salut mireasa din partea ta. (*Ies toți rîzînd și vorbindu-și în șoaptă.*)

PEER (*se uită o clipă după ei, dă din umeri, și se întoarce pe jumătate*): Mărite-se cu cine vrea, fata de la Hoegstad ! Puțin îmi pasă. (*Se privește.*) Pantalonii ? Adevărată zdreanță. Dacă aș avea măcar alții ! (*Lovind din picior.*) A ! Disprețul lor ! Cum aș lua un cuțit, să le scot disprețul din ei ! (*Privind brusc în dosul lui.*) Cine-i acolo ? Careva care rîde de mine ? Nu, nu-i nimeni. Am să mă întorc acasă. (*Face câțiva pași urcînd colina, dar se oprește și trage cu urechea către Hoegstad.*) E plin de fete pe acolo ! Cîte șapte sau opt de bărbat ! A ! să fie al dracului, trebuie să mă duc și eu ! Da, dar mama pe care am lăsat-o urcată pe moară ? (*Fără voie se uită iar spre Hoegstad și începe să rîdă și să țopăie.*) Iuha ! a început jocul ! Ce lăutar bun e Guttorm ăsta ! Și fetele se-nvîrt în lumina soarelui ! A ! să fie al dracului, trebuie să mă duc și eu ! (*Save gardul dintr-un salt și o ia la fugă pe drum.*)

Proprietatea de la Hoegstad. În fund ferma. Mulțime de nuntași. Joc pe iarbă. Așezat pe o masă, lăutarul. În ușă, șeful bucătar. Bucătăresc trec încoace și încolo, printre mese. Oamenii mai în vîrstă, stau pe la mese, vorbind între ei.

O FEMEIE (*alăturîndu-se unui grup așezat pe buturugi*): Mireasa... e adevărat, cam plînge. Dar nu trebuie luat în seamă.

ȘEFUL BUCĂTAR: Haideți, băieți, goliți oalele !

UN BĂRBAT: Mulțumim, nu zicem ba. Dar și tu le umpli prea repede.

UN FLĂCĂU (*dînd mîna unei fete, trece jucînd pe lîngă lăutar*): Zi-i, Guttorm ! nu-ți cruța strunele !

FATA: Fă să răsune bine !

CERC DE FETE (*în jurul unui flăcău care joacă*): Frumos joacă !

O FATĂ: Are argint viu în picioare !

FLĂCĂUL (*jucînd*): E loc aici. Tavanu-i înalt și sala mare !

MIRELE (*plîngător, s-apropie de tatu-său care vorbește cu cîțiva invitați și-l trage de pulpana hainei*): Nu vrea, tată. E așa de încăpățînată.

TATĂL: Ce nu vrea!

MIRELE: S-a închis în odaia ei.

TATĂL: Ei, caută de găsește cheia.

MIRELE: Nu pot.

TATĂL: Dobitocule! (*Se întoarce spre ceilalți. Mirele traversează curtea.*)

UN FLĂCĂU (*venind în fugă din dosul fermei*): Hei, fetelor! Avem să rîdem: A venit Peer Gynt!

ASLAK (*care tocmai a sosit*): Cine l-a poftit?

BUCĂTARUL: Nimeni. (*Se îndreaptă spre casă.*)

ASLAK (*fetelor*): Dacă vorbește cu voi, să nu-i răspundeți.

O FATĂ (*către celelalte*): Da. Să ne facem că nu-l vedem.

PEER (*sosește, înfierbîntat, cu ochii strălucitori, se oprește în mijlocul grupului și bate din palme*): Care e cea mai voinică dintre voi?

O FATĂ (*de care s-a apropiat*): Nu eu.

ALTA (*același joc*): Nici eu.

O A TREIA: Nici eu.

PEER (*către o a patra*): Atunci, haide tu, pînă nu vine alta.

FATA (*îi întoarce spatele*): N-am vreme.

PEER (*către o a cincea fată*): Atunci tu!

FATA (*se îndepărtează*): Am să mă duc acasă.

PEER: Astă-seară? Ce ai înnebunit!

ASLAK (*după o pauză, încet*): Uite, Peer. Privește-o că joacă cu un bătrîn.

PEER (*întorcîndu-se brusc spre un bătrîn care stă lîngă el*): Nu cunoști nici una care să fie liberă?

BĂTRÎNUL: Caută. (*Se îndepărtează de lîngă el.*)

(*Peer Gynt se liniștește brusc și aruncă spre grupul de muntași o privire timidă și nehotărîtă. Toți îl privesc, nimeni nu-i vorbește. Încearcă să se apropie de alte grupuri, dar cum se apropie toți tac. Cînd se îndepărtează toți îl urmăresc cu priviri batjocoritoare.*)

PEER (*aparte*): O! ce priviri, ce zîmbete, ce gînduri veninoase!

UN OM (*către altul care stă la oarecare distanță de Peer Gynt*): Ia uite, străinii.

CELĂLALT: Cei care s-au mutat în deal?

PRIMUL: Da, la Hedal.

AL DOILEA: Da, ei sînt.

PEER (*aşine calea noilor veniţi şi spune tatălui arătînd-o pe Solveig*): Pot să dansez cu fiică-ta?

TATĂL (*încet*): Da, dar trebuie mai întîi să spunem bună-zuua gazdei.

BUCĂTARUL (*oferind de băut lui Peer*): Acuma, că ai venit, trebuie să bei ceva.

PEER (*cu ochii după noii sosiţi*): Mulţumesc, am să joc. Nu mi-i sete. (*Bucătarul se îndepărtează. Peer priveşte spre casă şi suride.*) Ce blondă e. N-am văzut niciodată una care să-i semene! Cu ochii plecaţi spre rochia ei albă, păşea, cu o mîna ţinînd-o pe mamă-sa, cu cealaltă ţinînd cartea de rugăciuni învelită într-o batistă. Trebuie să văd ce e cu fata asta!

UN FLĂCĂU (*însoţit de alţii*): Tu nu joci, Peer?

PEER: Ba da.

FLĂCĂUL: Atunci nu te duce într-acolo. (*Îl ia de braţ ca să-l facă să se întoarcă.*)

PEER: Lasă-mă să mă duc.

FLĂCĂUL: Ți-i frică de Aslak fierarul?

PEER: Frică? Mie?

FLĂCĂUL: Cred că n-ai uitat întîmplarea de la Lunde. (*Flăcăii rîd şi s-apropie de joc.*)

SOLVEIG (*în uşă*): Tu mi-ai spus să joc cu tine?

PEER: Da, eu. Nu mă recunoşti? (*Îi ia mîna.*) Vină.

SOLVEIG: Nu prea mult. Nu vrea mama.

PEER: „Nu vrea mama“, „nu vrea mama“, ce, eşti fetiţă mică?

SOLVEIG: Rîzi de mine.

PEER: Adevărat, că eşti încă copil. Ce vîrstă ai?

SOLVEIG: Am împlinit cincisprezece ani în primăvară.

PEER: Cum te cheamă, fetiço? Ca să putem vorbi mai bine.

SOLVEIG: Mă cheamă Solveig. Şi pe tine?

PEER: Peer Gynt.

SOLVEIG (*trăgîndu-şi mîna înapoi*): Ai!

PEER: Ce este?

SOLVEIG: Îmi cade un ciorap. Trebuie să-l ridic. (*Se îndepărtează.*)

MIRELE (*trăgînd pe mamă-sa de rochie*): Mamă, ea nu vrea.

MAMA: Ce? Ce nu vrea?

MIRELE: Nu, zău, nu vrea!

MAMA: Ce?

MIRELE: Să deschidă.

TATĂL (*furios, în șoaptă*): Ești bun de pus la iese!

MAMA: Nu-l mustra. Bietul băiat! Lucrurile au să se dreagă.

(*Se îndreaptă în altă parte.*)

UN FLĂCĂU (*venind de la joc cu alții*): Niște rachiu, Peer?

PEER: Nu.

FLĂCĂUL: Numai o înghițitură.

PEER (*întunecat*): Ai la tine?

FLĂCĂUL: Cred că da. (*Scoate o sticlă din buzunar și bea.*)

A! face bine. Nu vrei și tu?

PEER: Să gust și eu! (*Bea.*)

AL DOILEA FLĂCĂU: Acuma, gustă dintr-al meu.

PEER: Nu.

AL DOILEA FLĂCĂU: Haide! Nu fă pe prostul. Bea, Peer.

PEER: O picătură. (*Bea din nou.*)

O FATĂ (*încet*): Hai să plecăm de aici.

PEER: Te temi de mine, fetițo?

AL TREILEA FLĂCĂU: Cine nu se teme de tine?

AL PATRULEA: La Lunde, ne-ai arătat ce poți.

PEER: Pot eu și mai mult decât atîta. Cînd am chef...

PRIMUL FLĂCĂU (*încet*): A început.

MAI MULȚI FLĂCĂI (*înconjurîndu-l*): Ia povestește! Ce poți să faci!

PEER: Așteptați pînă mîine.

FLĂCĂII: Nu, nu, acuma!

O FATĂ: Știi să faci farmece?

PEER: Știu să chem pe dracul!

UN OM: Bunică-mea știa și ea asta, înainte să mă nasc eu!

PEER: Mîni! Ce pot eu nimeni nu poate. Odată l-am vîrit pe dracul într-o nucă. O nucă viermănoasă. Întelegeți?

MAI MULȚI FLĂCĂI: Da, da, știm!

PEER: Și diavolul țipa, plîngea, voia să mă ispitească în mii de chipuri.

UN FLĂCĂU: Dar asta nu i-a ajutat cu nimic!

PEER: A, nu! Am astupat gaura cu un dop de lemn. Să-l fi auzit cum bîzîia înăuntru.

O FATĂ: Ah! Doamne!

PEER: Parcă era o viespe !

FATA: Și acumă e tot în nucă ?

PEER: Nu, a ieșit. Din pricina lui sîntem certați, Aslak și cu mine.

UN FLĂCĂU: Așa ?

PEER: M-am dus la el la fierărie să-i cer să-mi spargă nuca.

El mi-a spus că da și a pus nuca pe nicovală. Dar știți că Aslak are mîină grea și dă cu ciocanul fără să se uite.

O VOCE: L-a omorît pe dracul ?

PEER: A lovit o dată tare. Dar dracul s-a ferit și a zburat ca o săgeată de foc prin acoperiș.

MAI MULTE VOCI: Și fierarul ?

PEER: A rămas uluit, cu mîinile arse. De atunci am rămas certați.

(Rîs general.)

CÎTEVA VOCI: Nu-i rea povestea.

ALTE VOCI: E poate cea mai bună care a spus-o pînă acumă !

PEER: Ce, credeți că sînt născociri ce spun ?

UN OM: Nu, pot să dovedesc că nu. Bunicu-meu mi-a povestit demult cea mai mare parte din istoriile tale.

PEER: Nu-i adevărat ! Tot ce spun mi s-a întîmplat.

OMUL: Așa zic toți.

PEER: Cum asta ? Eu pot să zbor prin văzduh pe un cal cu potcoave de argint ! Și încă altele multe pot eu, să știți voi !

(Noi rîsesc.)

UN FLĂCĂU: Hai, Peer, zboară !

VOCI NUMEROASE: Da, Peer, te rugăm cu toții !

PEER: Nu-i nevoie să mă rugați atîta. Am să trec ca o vijelie pe deasupra voastră și tot satul are să cadă în genunchi în fața mea.

UN OM: E nebun de legat.

ALTUL: Dobitoc !

AL TREILEA: Flecă !

AL PATRULEA: Măscărici !

PEER *(cu un gest amenințător)*: Aveți să vedeți voi acuș !

UN OM *(pe jumătate beat)*: Tu ai să vezi ! Ai să mănînci bătaie.

VOCI NUMEROASE: Ai să vezi stele verzi !

(Se împărăștie, bătrînii mînioși, tinerii rîzînd.)

MIRELE (*s-apropie de Peer*): Spune, Peer, e adevărat că zbori prin văzduh?

PEER (*scurt*): Da, Mads. Eu sînt un om de ispravă!

MIRELE: Atunci ai și haina care te face nevăzut?

PEER: Adică pălăria. Da, o am. (*Se întoarce. Solveig cu Helga de mîină trece prin curte.*)

PEER (*luminîndu-se și întîmpinînd-o*): Solveig! Ce bine că ai venit. (*O ia de mîină.*) Ai să vezi cum avem să jucăm împreună!

SOLVEIG: Dă-mi drumul!

PEER: De ce?

SOLVEIG: Ești așa de aspru.

PEER: Aspru ca cerbul cînd vine primăvara. Haide, vină, fetișo, nu fi îndărătnică.

SOLVEIG (*trăgîndu-și mîina înapoi*): Nu îndrăznesc.

PEER: De ce?

SOLVEIG: Ai băut. (*Pleacă cu Helga.*)

PEER: A! cum aș vrea să-i spintec pe toți cu cuțitul!

MIRELE (*dîndu-i cu cotul*): Nu poți să m-ajuti să intru la mireasă?

PEER (*distrat*): Mireasa? Unde-i?

MIRELE: În pod.

PEER: Ei, și?

MIRELE: Ascultă, Peer, te rog, încearcă!

PEER: Nu. N-ai nevoie de ajutorul meu. (*Răzgîndindu-se, încet, aspru.*) Ingrid e în pod! (*S-apropie de Solveig.*) Te-ai gîndit? (*Solveig vrea să plece, el îi taie calea.*) Ți-i rușine să vii cu mine pentru că am o mutră de tîlhar.

SOLVEIG (*repede*): Nu-i adevărat. N-ai mutră de tîlhar!

PEER: Și pe urmă, sînt cam afumat. Dar asta am făcut-o de necaz pentru că m-ai jignit. Haide! Vino!

SOLVEIG: Aș vrea, dar nu îndrăznesc!

PEER: De cine te temi?

SOLVEIG: De tata, mai ales.

PEER: De tatăl tău? E adevărat. Pare om evlavios. Chiar așa este? Spune!

SOLVEIG: Ce vrei să-ți spun?

PEER: Dacă tatăl tău e evlavios? Și mamă-ta e evlavioasă?
Și tu? Hai, răspunde!

SOLVEIG: Lasă-mă să mă duc!

PEER: Nu! *(Cu voce scăzută, aspru, insinuant.)* Pot să mă fac spiriduș! La miezul nopții am să vin lângă patul tău. Dacă auzi suflând și scuișcând să nu-ți închipui că e pisica; eu am să fiu, auzi? Am să-ți scot sângele într-o ceașcă. Iar pe sora ta am s-o mănînc. Pentru că să știi că noaptea mă fac strigoi. Am să te mușc de picioare. *(Schimbînd tonul, deodată, cu un fel de îngrijorare.)*
Joacă cu mine, Solveig!

SOLVEIG *(cu o privire tristă spre el)*: Ai fost rău. *(Intră în casă.)*

MIRELE *(revine, bleg)*: Dacă m-ajută, îți dau o vacă!

PEER: Vină cu mine! *(Dispar în dosul casei. În aceeași clipă, o bandă de oameni, cea mai mare parte beți, sosesc, venind de la pajiștea unde se dansează. Zgomot, tumult. Solveig, Helga, părinții lor și câțiva oameni mai în vîrstă ies din casă și se opresc în prag.)*

BUCĂȚARUL *(lui Aslak care merge în fruntea bandei)*: Liniștește-te!

ASLAK *(își scoate haina)*: Nu! Trebuie să sfîrșesc odată.
Ori Peer Gynt ori eu. Unul din doi trebuie să cadă.

VOCI: Da, da, să se măsoare împreună!

ALTE VOCI: Nu! Mai bine să se înjure, dar să nu se bată!

ASLAK: Cuvintele nu înseamnă nimic. Trebuie să se bată.

TATĂL LUI SOLVEIG: Liniștește-te, omule!

HELGA: Mamă, oare au să-l bată?

UN FLĂCĂU: Mai bine să-l punem să ne spuie bazaconii de ale lui și să rîdem de el!

ALTUL: Să-l dăm afară cu picioarele!

AL TREILEA: Să-l scuișcăm în față!

AL PATRULEA *(lui Aslak)*: Ei, începi?

ASLAK *(și-aruncă haina)*: Haide!

AASE *(sosește cu un băț în mînă)*: Băiatul meu e aici? Am să-i dau o bătaie. A! asta are să-mi facă bine.

ASLAK *(suflecîndu-și mînecele)*: Nu cu bățul trebuie bătut.

VOCI: Are să-l bată fierarul.

ALTE VOCI: Are să-i rupă coastele.

ASLAK *(scuișcînd în palme, privind pe Aase)*: Sau gîtul?

AASE: Să rupi gîtul băiatului meu? Ia încearcă nuna! Bătrîna Aase are încă dinți și unghii. Unde-i? (*Cheamă.*) Peer!

MIRELE (*vine-n goană*): Ah! Doamne! Dcamne! Tată, mamă, veniți repede cu toții!

TATĂL: Ce s-a întîmplat?

MIRELE: Peer Gynt...

AASE (*îtipînd*): L-au omorît?

MIRELE: Nu. Peer Gynt...! Ia uitați-vă în deal!

MULȚIMEA: Peer și mireasa!

AASE (*lasă să-i cadă bățul*): A! pungașul!

ASLAK (*uluît*): Uite-l cum se cațără pe munte. Parcă ar fi un țap sălbatec!

MIRELE (*plîngînd*): Uite, mamă, cum o poartă în brațe ca pe un miel!

AASE (*cu un gest amenințător*): A! De-ar da Dumnezeu să cazi și să... (*Cu îngrijorare.*) Ia sama! Să nu-ți alunece piciorul!

PROPRIETARUL HOEGSTAD-ULUI (*sosînd cu capul gol, galben de mînie*): Am să-l ucid pentru ce a făcut!

AASE: A! nu! Să mă bată Dumnezeu dacă te las!

ACTUL II

O cărare în munte. În zorii zilei.

Peer Gynt merge repede, morocănos. Ingrid, pe jumătate îmbrăcată cu rochia de mireasă, încearcă să-l reșie.

PEER: Lasă-mă! Pleacă!

INGRID (*plînge*): După cele ce s-au petrecut? Unde să mă duc?

PEER: Unde vrei! Puțin îmi pasă.

INGRID (*iși frînge mîinile*): Ah! Doamne! Ticălosul, ticălosul!

PEER: La ce bun să ne spunem prostii unul altuia? Fiecare e liber să meargă unde vrea.

INGRID: Nu, nu! Sîntem legați printr-o crimă!

PEER: Să ia dracul toate amintirile! Să ia dracul toate femeile... afară de una!

INGRID: Care?

PEER: Nu tu.

INGRID: Care, atunci, spune?

PEER: Pleacă! Pleacă de unde ai venit! Repede! Întoarce-te la tată-tău!

INGRID: Peer! dragul meu!

PEER: Taci!

INGRID: Nu gîndești așa cum vorbești.

PEER: Gîndesc și vreau ce spun.

INGRID: Să mă înșeli așa și după aceea să mă alungi!

PEER: Ei, ce-mi dai, spune?

INGRID: Ferma din Hoegstad și alte cîteva pămînturi.

PEER: Spune, porți tu o carte de rugăciuni învelită în batistă și părul tău e de aur? Sau mergi tu cu ochii plecați pe rochia ta albă, cu o mîină în mîna mamei tale? Răspunde!

INGRID: Nu, dar...

PEER: Ai împlinit cincisprezece ani astă-primăvară?

INGRID: Nu, dar, Peer...

PEER: Privirea ta e sfioasă? Poți tu spune nu, cînd te rog?

INGRID: Ah! Doamne! Îmi vine a crede că și-a pierdut mințile!

PEER: Vederea ta e o bucurie pentru cel care te privește? Răspunde!

INGRID: Nu, dar...

PEER: Atunci, puțin îmi pasă de orice altceva! (*Vrea să plece.*)

INGRID (*îi așine calea*): Știi tu că e o rușine să mă înșeli așa?

PEER: Ei, și, mai departe?

INGRID: Dacă mă iei, te faci bogat.

PEER: Cu neputință!

INGRID (*începe să plîngă*): A! M-ai înșelat!...

PEER: Nu te-ai împotrivit.

INGRID: Eram nenorocită...

PEER: Eu eram beat...

INGRID (*amenințătoare*): A! dar ai să mi-o plătești!

PEER: Tot ce vei vrea. Oricît aș plăti, n-are să-mi pară rău.

INGRID: E vorba ta din urmă?

PEER: Nestrămutată ca o stîncă!

INGRID: Bine. Vom vedea cine are să plîngă la urmă. (*Co-boară în vale.*)

PEER (*rămîne un moment nemișcat, apoi exclamă*): Să ia dracul toate amintirile! Să ia dracul toate femeile!

INGRID (*se întoarce spre el, cu sarcasm*): Afară de una!

PEER: Da, afară de una! (*Pleacă amîndoi în direcții diferite.*)

*

Un lac în munți cu maluri umede și mlăștinoase. S-apropie o furtună. Aase se uită în toate părțile și strigă. Solveig o însoțește. În urma lor, părinții lui Solveig, și Helga.

AASE (*gesticulînd și smulgîndu-și părul*): Totul e împotriva mea! totul mă doboară! Cerul și apa și munții aceștia blestemați! Cerul trimite neguri ca să-l rățăcească! Apa haină s-ascunde ca să-l piardă! Munții îl amenință cu prăbușiri de zăpadă! Și oamenii! Oamenii îl urmăresc! Vor să-l ucidă! Ah! Doamne! Dacă vor ajunge să-l omoare? Cum s-a lăsat el ispitit de diavol? (*Se întoarce spre Solveig.*) Se poate oare închipui așa ceva? El, care nu știa decît să mintă și să născocească povești, el, care nu era tare decît în vorbe și n-a făcut niciodată nimic de seamă, el! Zău, nu mai știi de trebuie să rîzi ori să plîngi! Am fost mereu împreună, în bucurii și în necazuri. Pentru că, știi, omul meu nu făcea decît să bea și să colinde prin sat. Ne-a risipit tot ce aveam în nebunii și în fleacuri. Și eu în vremea asta stăteam acasă cu Peer al meu. Tot ce puteam să facem era să nu ne mai gîndim. Pentru că n-am fost niciodată vrednică să înfrunt nevoile. N-am putut niciodată să-mi privesc soarta în față: e prea grozav. Și pe urmă, e așa de bine să-ți scuturi necazurile și să-ți uiți gîndurile. La asta e bun orice: unul are rachiul, altul minciunile. A! da, iaca așa ne spuneam tot timpul povești, vorbind de feți frumoși și zmei. Și de mirese răpite. Dar cine putea ști că toate născocirile astea au să-i întoarcă capul? (*Cu îngrijorare.*) Ai! Cine a țipat? Vreo vrăjitoare

vre-un vampir! Peer! Peer! Uite, uite, colo sus, pe culme! (*Aleargă și se suie pe o movilă, privind peste apă. Părinții lui Solveig, sosesc și ei.*)

AASE: Nu se vede nimic!

TATĂL (*cu blîndețe*): Cu atît mai rău pentru el.

AASE (*plîngînd*): Da, da. E pierdut.

TATĂL (*dînd încetîșor din cap*): Pierdut. Da, ăsta e cuvîntul.

AASE: A, nu spune asta. E așa de deștept. Nimeni nu-l întrece.

TATĂL: Femeie rea ce ești.

AASE: E adevărat. Eu nu prețuiesc nimic. Dar băiatul meu e o comoară.

TATĂL (*cu acelaș ton și cu aceeași privire blîndă*): Are inima împietrită și sufletul sortit iadului.

AASE (*îngrijorată*): Nu, nu e cu putință. Dumnezeu nu e așa de aspru!

TATĂL: Crezi că ar putea să se îndrepte.

AASE: Asta nu știu. Dar știu că poate zbura prin văzduh, călare pe un țap sălbatic.

MAMA: Vai, Doamne! Ce vorbe sînt astea!

TATĂL: Ce spui, mătușă Aase?

AASE: E în stare să facă orice. Să-i dea numai Dumnezeu viață și aveți să vedeți.

TATĂL: Mai bine să-i urezi s-ajungă la spînzurătoare.

AASE (*țipînd*): Ah! Doamne!

TATĂL: Ajuns pe mîna călăului poate că inima lui are să se înduplece și are să se pocăiască.

AASE (*zăpăcită*): Mă îngrozești. Trebuie să-l găsim.

TATĂL: Da, ca să-i mîntuim sufletul.

AASE: Și trupul! Dacă a căzut în mlaștină avem să-l scoatem. Dacă Moșneagul munților l-a prins ne vom urca pînă la el să-l liberăm.

TATĂL: Hm! Iată o cărare.

AASE: Dumnezeu să vă răsplătească pentru ajutorul pe care mi-l dați.

TATĂL: E o datorie creștinească.

AASE: Atunci toți ceilalți sînt niște păgîni. Niciunul n-a vrut să vie cu mine.

TATĂL: Îl cunosc prea bine.

AASE: E prea deștept pentru ei! (*Frîngîndu-și mîinile.*) Și cînd mă gîndesc, cînd mă gîndesc că poate n-am să-l mai găsesc în viață!

TATĂL: Văd niște urme de pași.

AASE: Pe aici trebuie să mergem.

TATĂL: Avem să cercetăm locurile în preajma casei noastre.
(*O ia înainte cu mama.*)

SOLVEIG (*către Aase*): Mai spune-mi ceva despre el.

AASE (*ștergîndu-și ochii*): Despre băiatul meu?

SOLVEIG: Da. Spune-mi tot.

AASE (*surîzînd cu mîndrie*): Tot? Aș avea prea multe de spus. Ți-ai pierde răbdarea.

SOLVEIG: Cred că mai repede ai să obosești dumneata vorbind decît eu ascultînd.

*

*Înălțimile muntelui. În depărtare, pîscuri înzăpezite. Umbrele cresc.
Se face seară.*

PEER (*venind în fugă și oprindu-se pe culme*): Tot satul aleargă după mine! S-au înarmat cu ciomege și cu puști. În fruntea lor zbiară tatăl miresei! Ei bine! Acuma, cred că se vorbește de Peer Gynt! Asta-i mai mare ispravă decît să te iei de gît cu un fierar. Asta, cel puțin, înseamnă a trăi! Te simți ca un urs din cap pînă în picioare. (*Sare în sus și dă cu pumnul în dreapta și în stînga.*) Să înfrunți, să lupți, să înoți împotriva apei! Să lovești! Să răstorni! Să scoți din rădăcini copacii! Asta se cheamă a trăi! Asta îți oțelește sufletul și îți umple inima! La dracul toate poveștile și prostiile!

(*Trei fete vin alergînd pe munte. Strigă și cîntă.*)

PRIMA: Trond!

A DOUA: Koré!

A TREIA: Bond!

TOATE TREI: Hei, spiriduș! Vino să te culci cu mine!

PEER: După cine alergați, fetelor?

TOATE TREI: După trei trolii, să vie-n pat cu noi.

PRIMA: Pe Trond cel tare.

A DOUA: Pe Koré cel bun.

A TREIA: Să facem dragoste cu ei.

PRIMA: Puterea-i bunătate.

A DOUA: Bunătatea e putere.

A TREIA: Ne-au plecat iubiții și-acuma căutăm trolli.

PEER: Unde sînt iubiții voștri?

TOATE TREI (*rîzînd cu hohot*): Cine știe!

PRIMA: Al meu, care-mi jura iubire, a luat o văduvă cu zestre mare.

A DOUA: Și-al meu a luat o cerșetoare.

A TREIA: Al meu și-a înecat copilul, și-a fost trimis la spînzurătoare.

(*Toate trei, încep să cheme din nou : „Trond ! Koré ! Bondé etc.”*)

PEER (*dintr-un salt în mijlocul lor*): Trei trolli! Fac cît trei trolli, frumoaselor, ce spuneți?

FETELE: Aș!

PEER: Încercați și veți vedea!

PRIMA: Adevărat?

A DOUA: Atuncea, hai cu noi!

A TREIA: Vino cu noi, voinic între voinici! Nu vrem să ne rămîie patul gol.

PRIMA: Avem de băutură acasă!

A DOUA (*îmbrățișînd pe Peer*): Fierbinte e ca un jaratec.

A TREIA (*la fel*): Cu gura umedă și-obraji de foc.

PEER (*dansînd între ele*): Sînt spiriduș, și am trei trupuri, cîte-un trup de fiecare, și veselie-n ochi și moartea-n suflet!

FETELE (*fac nas lung spre piscurile muntelui strigînd*): Trond, Koré, Bond, rămii cu bine, spiriduș! Dansează singur pînă dimineața.

(*Îl iau pe Peer cu ele, în munte.*)

*

Lanț de munți. Apus de soare. Piscuri strălucitoare.

PEER (*sosînd, cu ochi rătăciți*): Opriți-vă, miraculoase porți, palate-n flăcări, turnuri arzătoare! Nu vă rîdeți de mine și nu vă mai dați înapoi mereu! Pe vîrfurile voastre văd un cucoș cu pliscu-n vînt, cu aripil-

încordate, să zboare cine știe unde. Ce sînt aceste rădăcini și trunchiuri, uriași cu chipuri de spaimă, cu lungi picioare de bîtlan? E oare curcubeul care plutește palid și tremurător? Ce greu mi-i capul, îmi simt fruntea cuprinsă ca-ntr-un cerc de fier, de parcă diavolul el însuși mi l-a pus în fund de infern. (*Se lasă la pămînt.*) Țapul sălbatic? Ce poveste proastă! Mireasa? Ce absurdă nebunie! Da, mi-am făcut de cap îmi pare; și am făcut pe căpcăunul cu trei fete apucate! Aș! ce poveste caraghioasă! (*Privește spre cer.*) Colo pe cer se urcă un vultur; rațe sălbatice coboară spre miazăzi... Eu — ce rușine! — mă bălăcesc în glodurile noastre. (*Se ridică brusc.*) Nu, nu, să le urmăresc zborul! Vreau, la fel cu aceste păsări, să mă scald în vînturi năprasnice și să mă adîncesc în soare! Deasupra munților și mărilor să zbor pe la nasul prințului Engliterei și să merg să ciocnesc cu regii! Iar voi, fete pe care v-am dorit, rămîneți cu bine! Adio, plec unde m-așteaptă și n-am să mă-ntorc niciodată, decît doar dacă mă va prinde dorul... Vulturul a dispărut departe, rațele sălbatice nu se mai văd... Acuma văd o casă cunoscută, pe care o dreg cu multă grijă, și iată că dărîmătura asta a luat iar o înfățișare veselă. Și recunosc, ce-i asta, Doamne! casa veche a părinților mei! Gardul împrejur e nou, ferestrele nu mai sînt astupate cu cîrpe. Bravo! văd geamuri luminate: e iarăși chef, iar sînt parale! Pastorul încheie ospățul cu un discurs neprețuit; pe urmă căpitanul beat, aruncă-n geamuri cu pahare și geamul tot în țandări sare. „Nu mai fii supărată, mamă: în astă-sară totul e permis. Jan Gynt se grăbește să chefuiască-mpărătește. Pentru averea noastră e o ruină, dar pentru gloria noastră o podoabă”. Și-atunci rostește o vorbă căpitanul: „Peer, copil al unei familii ilustre, ilustru ai să fii și tu!” (*Se repede înainte, dar se lovește cu nasul de o stîncă, cade și rămîne întins pe spate.*)

*

O colină plină de copaci mari, cu frunze tremurate de vînt. Printre ramuri se văd sclipind stelele. Păsări cîntă. O femeie în verde trece prin pădure. Peer Gynt o urmărește cu gesturi amoroase.

FEMEIA ÎN VERDE (*se oprește și se întoarce*): E adevărat?

PEER: Tot așa de adevărat cum mă cheamă Peer. Tot așa de adevărat pe cât ești tu de frumoasă. Vrei să fii a mea? Ai să vezi ce drăguț sînt. N-ai să ai nici lînă de tors, nici pînză de țesut. Nimic de lucru. Și mîncare toată ziua. Niciodată n-am să te trag de păr.

FEMEIA: Și niciodată n-ai să mă bați?

PEER: Cum te gîndești la așa ceva? Un fiu de rege a lovit vreodată o femeie? Nu se obișnuiește.

FEMEIA: Tu ești fiu de rege?

PEER: Da.

FEMEIA: Și eu sînt fata Regelui Dovrului.

PEER: Așa? Ia, uite! Ce întîmplare!

FEMEIA: Tatăl meu are un castel în munții Rondeni.

PEER: Și mama mea are unul și mai mare.

FEMEIA: Îl cunoști pe tatăl meu, regele Bose?

PEER: O cunoști pe mama mea, regina Aase?

FEMEIA: Cînd tata e supărat se cutremură toți munții.

PEER: Cînd mama strigă cade zăpada de pe vîrfuri.

FEMEIA: Nu-i arc pe care să nu-l încoarde tata.

PEER: Nu-i cal pe care să nu se urce mama.

FEMEIA: Mai ai și alte haine decît zdrențele astea?

PEER: Dacă ai vedea tu hainele mele de sărbătoare...

FEMEIA: Eu sînt totdeauna îmbrăcată în aur și mătăasă.

PEER: Așa? Credeam că mai degrabă în buruieni și stuf.

FEMEIA: Te înșeli. Trebuie să știi că la noi orice lucru are două înfățișări. Cînd ai să vii la castelul tatei se poate, la început, să ți se pară că ești într-o vizuină printre stînci.

PEER: E tot așa ca și la noi. Aurul nostru are să ți se pară paie și noroi, și la ferestre în loc de geamuri ai să vezi numai zdrențe murdare.

FEMEIA (*i se aruncă în brațe*): Peer! văd că sîntem făcuți unul pentru celălalt!

PEER: Ne potrivim ca o pereche de botine.

FEMEIA (*strigînd*): Hei! armăsarul meu de nuntă! vino!

(Un porc gigantic vine, drept șea cu un sac vechi cu un capăt de funie drept frîu. Peer se urcă pe el și așează pe Femeia în verde în fața lui.)

PEER: Dia, armăsarule! La castelul de la Ronden!

FEMEIA (*drăgăstoasă*): Și mai adineauri eram așa de tristă!

Nu știi niciodată ce se poate întâmpla!

PEER (*dă bici porcului care pleacă*): Să ne ținem drepti în șea! Ca oamenii de rasă bună!

*

În castelul Regelui Dovrului. Sala tronului. Mare adunare de Trolli, de Gnomi și de Vrajitoare. Regele Dovrului stă pe tron, cu coroana pe cap, cu sceptrul în mână. Deoparte și de alta a tronului, copiii și familia lui. Peer Gynt stă în picioare în fața lui. Mare agitație în sală.

TROLLII: La moarte cu el! Un creștin și-a bătut joc de fata Regelui nostru, Regele Dovrului!

UN TROLL MIC: Oare i-aș putea tăia un deget?

ALT TROLL MIC: Și eu să-l trag de păr?

O FATĂ DE TROLL: Și eu să-l mușc de șold! Tra! la! la! la!

O VRĂJITOARE (*cu un linguroi*): Să-l gătim cu sare și cu piper?

ALTĂ VRĂJITOARE (*cu un satîr*): Să-l frigem la frigare sau să-l fierbem într-o tingire?

REGELE DOVRULUI: Tăcere! Sînge rece! (*Făcînd semn familiei și sfetnicilor să se apropie.*) Să nu spunem cuvinte mari. De cîțva timp nu ne merge prea bine. Nu mai știm bine ce e cu noi, așa că nu trebuie să respingem legăturile cu oamenii. Dealtfel n-avem aproape nimic de spus asupra băiatului acestuia. Mi se pare voinic și bine făcut. E adevărat că n-are decît un cap, dar nici fata mea n-are mai mult. Trollii cu trei capete aproape au dispărut și chiar cei cu două capete se fac din ce în ce mai rari, fără a mai vorbi de calitatea capetelor. (*Lui Peer.*) Care vasăzică, ceri mîna fetei mele?

PEER: Dacă îmi dai regatul tău de zestre.

REGELE DOVRULUI: Jumătate îți dau acuma și jumătate după moartea mea.

PEER: Sînt mulțumit.

REGELE: Răbdare, dragul meu! Mai întîi avem să-ți punem cîteva condiții. Dacă nu te ții de ele, rupem împăcarea,

și îți luăm pielea. Cea dintâi condiție este să nu mai ieși niciodată din hotarele Rondenului. Te vei feri de lumina zilei și de toate faptele pe care le luminează.

PEER: Nu-mi pasă, dacă sînt rege!

REGELE: Acuma am să-ți pun înțelepciunea la încercare. (*Se ridică de pe tron.*)

PRIMUL TROLL DE CURTE (*lui Peer*): Avem să-ți încercăm măselele de minte. Dacă vor izbuti să sfarme aluna pe care-ți va întinde-o Regele Dovrului, atunci e bine.

REGELE: Ce deosebește pe un om de un troll?

PEER: După cîte știu, nimic. Trollii cei mari vor să frigă, și cei mici să zgîrie. Oamenii ar face și ei la fel, dacă ar îndrăzni.

REGELE: E adevărat. Mai sînt și alte asemănări. Cu toate acestea ziua nu e noapte, și un om, oricum, nu este un troll. Am să-ți spun prin ce se deosebesc: printre oameni, la lumina zilei, se spune: „*Omule, fii tu însuși!*” Aici, sub bolțile acestea se spune: „*Troll! îndestulează-te cu tine însuși!*”

PRIMUL TROLL (*lui Peer*): Pricepi adîncimea acestor vorbe?

PEER: Mi se par mai mult obscure.

REGELE: „*Să te îndestulezi cu tine însuși*”, fiule, e o vorbă puternică și hotărîtă care trebuie să fie lozinca ta de acuma înainte.

PEER (*se scarpină în cap*): Hm!

REGELE: Trebuie să faci asta, dacă vrei să poruncești altora.

PEER: La urma urmei puțin îmi pasă, mi-i totuna!

REGELE: Pe urmă trebuie să prețuiești cum se cuvine felul nostru de trai, simplu și regulat. (*Face semn. Doi trolli cu capete de porc și scufii de noapte, aduc de mîncare și de băut.*) Vaca oferă prăjiturile și boul hidromelul. Nu e vorba de gust. Important este, înțelegi bine, ca toate acestea să fie un produs al locului.

PEER (*respinge ce i se oferă*): Afurisită să fie băutura voastră! N-am să mă obișnuiesc niciodată!

REGELE: Dacă bei am să-ți dau pocalul în care ai băut și care e de aur. Și dacă ai pocalul ai și inima fetei mele.

PEER (*gîndindu-se*): Stă scris: îți vei învinge firea. Ei! cu timpul băutura are să mi se pară mai puțin acră. Să bem...! (*Bea.*)

REGELE: Bine ai vorbit. Dar ce? Scuipi?

PEER: Sper să mă obișnuiesc mai curînd sau mai tîrziu.

REGELE: Acuma, trebuie să-ți scoți hainele de creștin.

Pentru că, îți spun încă o dată, spre cîntea Dovrului, totul aici e de fabricație locală. Nimic nu ne vine din vale, afară de cocarda de mătase pe care o purtăm în vîrfurile cozii.

PEER (*furios*): Dar eu n-am coadă!

REGELE: Nu face nimic, avem să-ți dăm una. Haide, troll, atîrnă-i o coadă de gală.

PEER: A! nu! asta, nu! Vreți să vă bateți joc de mine.

REGELE: Nu poți face curte fetei mele cu fundul gol!

PEER: Ce-i asta? Să schimbi pe om în animal?

REGELE: Deloc, fiule. Dar vreau să fac din tine un mire convenabil. Te vom împodobi cu o rozetă portocalie ceea ce, la noi, este cea mai înaltă distincțiune.

PEER (*gîndindu-se*): Ei! omul, la urma urmei, nu-i decît pulbere... Și pe urmă nu trebuie să te dai după obiceiurile locului? Bine! atîrnați-o!

REGELE: Ești om de înțelegere, băiatule!

TROLLUL DE CURTE: Acuma, încearcă! Vom vedea dacă porți coada cu grație!

PEER (*ursuz*): Și ce aveți să-mi mai cereți? Să-mi lepăd credința de creștin?

REGELE: Deloc. Păstrează-o, dacă vrei. Credința are intrare liberă la noi și nu plătește taxe. Trollul se recunoaște după scoarță și haine. Să semeni numai cu noi la haine și la obiceiuri, și poți crede ce vrei.

PEER: Văd că, cu toate condițiile tale, ești mult mai așezat la cap decît s-ar fi putut crede.

REGELE: Fiule, noi trollii prețuim mai mult decît se spune. Încă un punct care ne deosebește de oameni. Dar am sfîrșit cu partea serioasă a acestei ședințe. Acum, să ne desfătăm, ochii și urechile. Începe, fecioară, cu harpa! să auzim acordurile tale! Începe, fecioară a dansului! apari sub boltele Dovrului.

PRIMUL TROLL: Ei, ce spui?

PEER: Ce spun? Hm...

REGELE: Vorbește fără frică. Ce vezi în fața ta?

PEER: Văd ceva îngrozitor: o vacă care cîntă din harpă și o scroafă care țopăie.

TROLLII: Pe el! Să-l mîncăm!

REGELE: Stați! Amintiți-vă că el vede toate acestea cu ochi de om!

FETE DE TROLLI: Huhu! Să-i scoatem ochii și să-i smulgem urechile!

FEMEIA ÎN VERDE (*plîngînd*): Beee! ia uite ce se spune, surioară, de jocul și de cîntecele noastre!

PEER: Ce! Tu erai? Haide, haide, în asemenea adunare veselă e voie să glumești un pic.

FEMEIA ÎN VERDE: Jură-mi că nu era decît o glumă!

PEER: Al dracului să fiu dacă jocul și cîntecele voastre nu erau minunate!

REGELE: A! ce e și firea omenească! Cît e de rezistentă! Oricît ai lovi-o, nu suferă! Iată, ginerele meu se arată moale ca o mînușă. S-a lăsat dezbrăcat de hainele lui de creștin, a băut din hidromelul nostru și s-a lăsat să-i atîrnăm o coadă. În sfîrșit, făcea așa de repede tot ce-i ceream că s-ar fi putut crede că bătrînul Adam a fugit din el pe totdeauna. Și iată că nu! S-a întors iarăși. Vei trebui, fiule, să suferi acum o operație serioasă pentru a scăpa de această blestemată fire omenească.

PEER: Ce operație?

REGELE: Am să-ți stîlcesc puțin ochiul stîng. Ai să cam vezi strîmb, e drept, dar tot ce-ai să vezi are să ți se pară frumos și plăcut. Pe urmă am să-ți scot ochiul drept.

PEER: Ia ascultă, ești beat?

REGELE (*punînd pe masă diverse instrumente tăioase*): Îmi vezi unelte? Sînt sticlar bun. Am să-ți fac un ochi mare de bou, sau mai degrabă de taur. Ai să vezi ce frumoasă are să ți se pară mireasa. Și niciodată n-ai să mai vezi vaci care cîntă din harpă și scroafe care dansează.

PEER: Dar asta e nebunie curată!

PRIMUL TROLL: Taci și lasă să vorbească Regele Dovrului
Tu ești nebun și el e teafăr.

REGELE: Gîndește-te bine! De cîte necazuri n-ai putea să
scapi! Adă-ți aminte că ochii sînt izvorul murdar din
care curge valul amar al lacrimilor.

PEER: Adevărat. Cărțile sfînte chiar spun: „Dacă ochiul
tău te doare, scoate-l”. Bun. Ascultă: Spune-mi cît
timp trebuie pentru ca un ochi astfel operat să devie
iarăși un ochi omenesc.

REGELE: Nu mai devine ochi omenesc niciodată, fiule!

PEER: Așa? Atunci am să-ți spun bună-seara și mulțumesc.

REGELE: Unde vrei să te duci?

PEER: Vreau să mă duc în drumul meu, și atît.

REGELE: Stai! E ușor să intri la Regele Dovrului dar e cu
neputință să mai ieși.

PEER: Ce? Vrei să mă ții cu de-a sila?

REGELE: Ascultă-mă, prințule Peer, și fii cuminte. Ai, nu-i
așa, un adevărat talent de vrăjitor? Ai putea aproape
să fii luat drept un troll. Și ai vrea să te faci troll?

PEER: Sigur că vreau să mă fac! Pentru ca să mă însor cu o
prințesă și să cîștig un regat, aș fi gata să fac oarecare
sacrificii. Dar toate au o margine. Am lăsat să mi se
atîrne o coadă, e adevărat, dar sînt oricînd liber s-o
arunc. Mi-am aruncat pantalonii, care, dealtfel, erau
vechi și ruși, dar pot să-i iau înapoi, dacă îmi place.
Și tot așa pot să trimit la plimbare toate modele voas-
tre din Dovru. Pot jura, dacă vreți, că o vacă e o fată,
pentru că un jurămint, în sfîrșit, se mistuie destul de
ușor. Dar să-mi sacrific pentru totdeauna libertatea, să
renunț să mor într-o zi ca un bun creștin, să fiu con-
damnat să rămîn troll toată viața, să nu mai pot da
înapoi niciodată, asta nu ți se pare nimic? N-am să
consimt pentru nimic în lume!

REGELE: Ei, știi că ai să mă superi! Și atunci n-am să mai
glumesc. Cum, papă lapte ce ești, începi prin a seduce
pe fiică-mea...

PEER: Asta nu-i adevărat!

REGELE: Trebuie s-o iei.

PEER: Cum, ai vrea să...?

REGELE: Ce! Îndrăznești să spui că n-ai dorit-o niciodată?

PEER (*fluierînd*): Ei, și? Nimeni nu poate fi spînzurat pentru așa ceva!

REGELE: Ciudați sînt oamenii! Mereu aceiași! Nu vorbiți decît de suflet! Dar, în realitate, nu există pentru voi decît ceea ce puteți pipăi cu mîna. A! pentru tine dorința nu înseamnă nimic! Ei bine! ai să vezi îndată ce înseamnă!

PEER: Lasă, lasă! N-ai să mă convingi!

FEMEIA ÎN VERDE: Ah! dragul meu! ai să fii tată înainte de sfîrșitul anului.

PEER: Dați-mi drumul. Vreau să mă duc.

REGELE: Îți vom trimite copilul într-o piele de țap!

PEER (*ștergîndu-și fruntea*): Toate astea sînt un vis urît! De m-aș trezi mai repede!

REGELE: Unde să-l trimitem? La palatul regal?

PEER: Trimite-l mai bine la azil!

REGELE: Foarte bine, prințule Peer! Te privește! Oricum, însă, ce s-a făcut s-a făcut și odrasla ta va crește ca un copil din flori. Știi că copiii din flori cresc repede.

PEER: Haide, moșule, nu fii prost ca un măgar. Și dumneata, domnișoară, fii cuminte! Să ne înțelegem prietenește. Mai întîi, să știți că nu sînt nici bogat, nici prinț. Oricum m-ați privi, vă asigur că nu prețuiesc prea mult.

(*Femeia în verde cade în nesimțire și e luată și dusă de fete la troll.*)

REGELE (*îl privește o clipă cu profund dispreț și spune*): Hai, copii! Zvîrliți-l cu capul de stîncă, să se sfîrșească cu el!

MICH TROLLI: Tată, lasă-ne să ne jucăm cu el de-a lupul și mielul, de-a pisica și șoarecele, de-a broasca și barza!

REGELE: Da, dar repede. Nu sînt în toane bune, și mi-i somn. Bună seara. (*Pleacă.*)

PEER (*urmărit de micii trolli*): Lăsați-mă în pace, dracilor!
(*Vrea să fugă pe gura hornului.*)

MICH TROLLI: Să-l mușcăm de picioare.

PEER: Ai! (*Vrea iarăși să fugă.*)

MICH TROLLI: Închideți toate ieșirile!

PRIMUL TROLL: Ce haz fac, micuții de ei!

PEER (*luptîndu-se cu un troll care îl mușcă de ureche*): Lasă-mă, drace!

PRIMUL TROLL (*lovindu-l peste degete*): Fii respectuos, nătărăule, cu un copil de rege!

PEER: A! o gaură de șoarece! (*Fuge într-acolo.*)

MICHII TROLLI: Astupați gaura.

PEER: Ce ticăloși! Îmi place mai bine bătrînul!

MICHII TROLLI: Să-l jupuim! Să-i luăm pielea!

PEER: Unde să scap? Unde să scap? (*Aleargă în zigzag.*)

MICHII TROLLI (*în jurul lui*): Închideți poarta, închideți poarta!

PEER (*plîngînd*): Ah! Doamne! Aș vrea să fiu o biată muscă! (*Cade.*)

MICHII TROLLI: Să dansăm pe trupul lui!

PEER (*acoperit de o mulțime de mici trolli*): Ajutor, mamă! Mor!

(*Clopote în depărtare.*)

MICHII TROLLI: Auziți, clopotele! Să fugim! E ceata omului negru!

(*Strigăte. Tumult. Trollii fug. Totul se prăbușește. Totul dispare.*)

*

Întineric adînc. S-aude Peer Gynt lovind în jurul lui cu o creangă de copac.

PEER: Răspunde-mi! Cine ești?

O VOCE: Eu însumi.

PEER: Înapoi!

VOCEA: Fă înconjurul. Muntele e mare.

PEER (*caută să treacă în altă parte dar întîmpină rezistență*): Cine ești?

VOCEA: Eu însumi. Poți spune și tu la fel?

PEER: Pot să spun ce-mi place și știu să mă lupt! Păzește-te că dau! Peer Gynt a doborît o mie ca tine. (*Lovește din toate puterile.*) Cine ești?

VOCEA: Eu însumi.

PEER: Ce răspuns nătîng! Asta nu înseamnă nimic! Cine ești?

VOCEA: Marele Curb*

* Personaj legendar, din care Ibsen a făcut simbolul ipocriziei sociale.

PEER: Foarte bine! Era întuneric, acum e ceață. Înapoi!

VOCEA: Fă înconjurul, Peer!

PEER: Am să te calc în picioare! (*Lovește din nou.*) L-am doborât! (*Vrea să treacă, dar întâlnește o nouă rezistență.*) O! O! Mai este careva?

VOCEA: Curbul, Peer Gynt! Mereu același. Curbul lovit, Curbul ucis, Curbul în viață!

PEER (*aruncînd creanga*): Arma e vrăjită, dar brațele îmi sînt tari! (*Lovește cu pumnii ca să poată trece.*)

VOCEA: Da, încrede-te în brațele tale și în puterile tale, Peer Gynt! Hi! hi! ai s-ajungi departe!

PEER (*dîndu-se înapoi din nou*): N-am făcut mare lucru. Oriunde m-aș întoarce e același lucru. E aici, e acolo! Și mereu lîngă mine! Cînd cred c-am scăpat, tocmai atunci sînt mai aproape de el. Spune cum te cheamă! Arată-te la față! Spune o dată, cine ești?

VOCEA: Curbul!

PEER (*bîjbîind*): Nici mort, nici viu. Ceață. Noroi. Fără formă. Parcă aș fi în mijlocul unor urși adormiți care mormăie înăbușit. (*Rîde.*) Lovește și tu!

VOCEA: Curbul e prea șiret.

PEER: Haide, lovește!

VOCEA: Curbul nu lovește.

PEER: Luptă-te, vreau să te lupți.

VOCEA: Marele Curb triumfă fără să se lupte.

PEER: Dacă ar fi măcar pe aici vreun troll care să mă piște, vreo vrăjitoare, cineva cu care să mă lupt. Dar nu-i nimeni! Bun! Îl aud cum sforăie! Hei! Curbule!

VOCEA: Mă rog?

PEER: Haide! ceva mai multă violență!

VOCEA: Marele Curb triumfă prin blîndețe.

PEER (*iși mușcă mîinile*): Am să mă sfîșii și am să mă mușc singur, să mă potolesc cu propriul meu sînge!
(*S-aude ca un filfiut de aripi mari de păsări.*)

ȚIPĂT DE PASĂRE: Îl vom avea, Curb!

VOCEA: Da îl vom avea în curînd.

ȚIPĂT DE PASĂRE: Unde-mi sînt surorile? Veniți la mine! Zburați! Zburați!

PEER: Fată, tu care vrei să-mi mîntui sufletul, ridică-ți ochii și vino repede, cu cartea ta de rugăciuni!

ȚIPĂȚ DE PASĂRE: Puterile îl părăsesc!

VOCĂ: E al nostru!

ȚIPĂȚ DE PASĂRE: Veniți, surorilor, veniți!

PEER: Să-ți plătești viața cu astfel de clipe înseamnă să-ți-o cumperi prea scump. *(Se lasă la pămînt.)*

PĂSĂRILE: Curb! Iată-l că a căzut! Ia-l! Ia-l!

(Clopote și coruri bisericești în depărtare.)

CURBUL *(dispare într-o clipă)*: E prea puternic! Au fost femei care l-au ajutat.

Răsărit de soare. În fața casei lui Aase. Ușa e închisă. Priveliștea pustie și liniștită. Lîngă ușă, Peer stă întins jos și dearme.

PEER *(se trezește și se uită împrejur cu ochi obosiți și grei. Scurpă)*: Mult aș da să mănînc o scrumbie acră! *(Scurpă iar și zărește pe Helga care vine spre el cu un paner cu merinde.)* Tu ești, fetițo? Ce faci pe aici?

HELGA: Solveig m-a...

PEER *(sărînd în sus)*: Unde e Solveig?

HELGA: În dosul casei.

SOLVEIG *(ascunsă în dosul casei)*: Dacă te apropii, fug.

PEER *(se oprește)*: Ți-i frică să nu te răpesc?

SOLVEIG: Nu ți-i rușine să vorbești așa?

PEER: Știi unde am fost astă-noapte? Am fost cu fata regelui Dovrului, și nu voia să mă lase să plec.

SOLVEIG: Bine am făcut că am spus să sune clopotele.

PEER: Dar Peer Gynt nu-i așa de ușor de prins. Ce zici, hai?

HELGA *(plînge)*: O, uite-o că fuge! *(Aleargă după Solveig.)* Așteaptă să vin și eu!

PEER *(o apucă de braț)*: Stai! Uite ce am aici! Un nasture de argint! Ți-l dau, dacă pui o vorbă pentru mine!

HELGA: Dă-mi drumul! Lasă-mă să plec!

PEER: Uite! Ia-l!

HELGA: Dă-mi drumul! Vreau să-mi iau panerul!

PEER: Să te răsplătească Dumnezeu, dacă...

HELGA: O! Mi-i frică de tine!

PEER *(cu bindețe, dîndu-i drumul)*: Nu, nu! Spune-i numai să nu mă uite.

ACTUL III

Pădure deasă de brazi. Zi cenușie de toamnă. Fulguiește. Peer Gynt, fără vestă, doboară un copac, cu crengile aplecate.

PEER GYNT: Da, da, văd că te împotrivești, dragul meu. Nu faci nimic! Zilele îți sînt numărate. (*Lovește din nou cu toporul.*) Văd că ai niște zale tari. Dar am să le sfărîm, chiar dac-ar fi de zece ori mai tari. N-ai decît să-ți zbuciumi cît vrei brațele tale noduroase, înțeleg că ești furios, dar n-ai să scapi. (*Schimbă brusc tonul.*) Minciună! Nu-i un cavaler îmbrăcat în fier, e un copac bătrîn, un brad bătrîn și scorburos. Ce muncă grea să tai lemne. Dar e și mai grozav cînd începi să și visezi. Trebuie să mă las de asta. Să fii mereu cu mintea în nouri, să visezi cu ochii deschiși. Hei, dragul meu Peer, te-au izgonit; te-au alungat în păduri. (*Lucrează cîteva clipe cu înverșunare.*) Da, izgonit! Nu mai este mama care să-ți aducă de mîncare. Dacă ți-i foame, băiete, caută-ți singur de mîncare, adună lemne, fă foc și pregătește-ți masa. Vinează reni dacă ți-i frig; sfarmă pietre dacă n-ai unde te adăposti. Vrei să-ți faci un adăpost? Doboară copaci, încarcă-i în spate și du-i la locul pe care ți l-ai ales. (*Lasă să-i cadă lemnele din mîini și privește în fața lui.*) Frumoasă casă, n-am ce zice! Deasupra are să se-nalțe un turn înalt, și pe fronton am să sculptez o sirenă cu coadă lungă. Ușile și broaștele ușilor vor fi tivite cu aramă. Trebuie să-mi fac rost și de niște geamuri, pe care să le vezi strălucind din depărtare. (*Cu un rîs amar.*) Iar o minciună! Te-au izgonit, băiete! (*Lovește din nou cu toporul în copac.*) La urma urmei o colibă acoperită cu scoarță de copac ajunge ca să te adăpostească de ploaie și de zăpadă. (*Ridicînd ochii și privînd copacul.*) A început să se clatine. Încă o lovitură. Bun! a căzut. Cum tremură, vlăstarii tineri din jurul lui! (*Începe să curețe copacul de crengi, dar se oprește deodată cu toporul în aer.*) E cineva în dosul meu! O! o! e omul din Hoegstad! Vrei să mă prinzi pe la spate! (*Se ascunde după copac și privește.*) Nu! Nu-i decît un băiat! Îi este

frică de ceva și se uită cu grijă împrejurul lui. Dar ce ascunde sub haină? O secere. S-a oprit, se uită încă o dată în jurul lui și pune mîna pe o bîrnă. Pentru ce? Ce vrea să facă? Brr! Ce grozăvie! Și-a tăiat un deget! Da, un deget! Îi curge sîngele șiroaie. Acuma a luat-o la fugă, cu mîna înfășurată într-o cîrpă. (*Sculîndu-se.*) Ce nebun! Un deget de la mîna! Și cu voia lui! A, da, știu ce este! E singurul mijloc să scape de serviciul militar. Au vrut să-l iee la armată și băiatul nu voia. Asta înțeleg. Da, dar de aici pînă la... Să se despartă pentru totdeauna de... Poți să te gindești la așa ceva, să dorești, chiar să vrei... Dar să faci așa ceva! Nu, nu înțeleg! (*Dă din cap și își reîncepe lucrul.*) *

*

O odaie în casa lui Aase. Totul e în dezordine, dulap și lăzi deschise, haine împrăstiate. O pisică s-a suit în pat. Aase și o femeie, Kari, sînt ocupate să împacheteze lucrurile și să facă orînduială.

AASE (*se duce repede într-un colț*): Ascultă, Kari!

KARI: Ce este?

AASE (*alergînd în alt colț*): Ascultă!... Unde e...? Unde am pus...? Spune, odată! Unde e...? Dar ce caut? Mi-am pierdut capul? Unde e cheia de la ladă?

KARI: În încuitoare.

AASE: Ce este? Aud o trăsură.

KARI: Sînt lucrurile pe care le duc la Hoegstad. Sînt cele din urmă.

AASE (*plîngînd*): Ah! mai bine m-ar duce pe mine la cimitir! Aș fi mulțumită! Cîte nu mai suferi pe lumea asta! Vai de capul meu! Uite, toată casa e goală. Mi-au luat tot, pentru că nu mi-am putut plăti dările. Tot au luat, pînă la cea din urmă cămașă. Rușine, rușine pentru cei care au hotărît asta! (*S-așează pe marginea patului.*) Și casă și pămînt, tot ne-au luat. Nu mai avem nimic. Dacă proprietarul de la Hoegstad a fost aspru, tribunalul a fost și mai aspru. Nici o îndurare! Peer nu era aici. N-aveam pe nimeni să-mi vie în ajutor.

* (Nota traducătorului: Acest monolog este inutil la scenă. Nu se reprezintă niciodată.)

- KARI: Dar ți-au dat voie să rămâi aici pînă la moarte.
- AASE: Da, da, ne-au aruncat o fărîmătură de pomană, mie și pisicii!
- KARI: Ehei, mătușă Aase, băiatul dumitale te-a costat cam scump!
- AASE: Cine, Peer? Ești nebună? Ce, Ingrid nu s-a întors acasă, cum a plecat? Mai degrabă dădeau pe dracul în judecată. Era mai drept. Numai el e de vină, numai el mi-a ispitit băiatul!
- KARI: N-ar fi bine să mă duc s-aduc pe preot? E poate mai rău decît crezi.
- AASE: Preotul? A, da! poate. (*Se scoală.*) Nu, nu, zău, nu pot! Sînt mama lui! Eu trebuie să-i vin în ajutor, cînd toată lumea îl părăsește. E datoria mea. I-au lăsat mantaua asta. Am s-o cîrlesc. Noroc că am putut s-o păstrez. Și pantalonii, unde sînt?
- KARI: Colo, în colț.
- AASE (*căutînd*): Uite ce am găsit, Kari! Un tipar pentru făcut nasturi, cu care se juca. Turna în el cositor topit și îl modela. Într-o zi, era petrecere la noi, Peer, care era copil pe atunci, vine la tatu-său să-i ceară niște cositor. „Nu cositor, îi răspunde tatu-său, argint. Uite, ține un ban de argint. Trebuie să se vadă că ești băiatul lui Jan Gynt”. Dumnezeu să-l ierte pe bărbatu-meu. Era cam băut și atunci aur ori cositor era totuna pentru el. A! uite pantalonii. Numai găuri. Trebuie să-i cîrlesc, Kari.
- KARI: Cred și eu, au mare nevoie.
- AASE: Și după asta am să mă culc. Sînt zdrobită de oboseală. (*Cu bucurie.*) Uite, Kari! Două cămăși de lînă pe care au uitat să le ia!
- KARI: Da, așa-i.
- AASE: Ce bine! Poți să iei una și s-o pui deoparte. Sau, mai bine, nu. Le luăm pe amîndouă. Cea care e pe el e veche de tot.
- KARI: O, mătușă Aase, dar nu-i păcat?
- AASE: Da, da, dar știi că au să fie multe păcate iertate; așa spune preotul.

*

În pădure, în fața unei colibe proaspăt construite. Deasupra ușei, carne de ren. Zăpadă. Amurg. În fața ușei Peer ocupat să fixeze un lacăt de lemn.

PEER (*lucrează rîzînd*): Vreau un lacăt cu secret, mare și trainic, să oprească trollii care-mi bat în ușa. Îi aud cum vin, cînd se-nserează, și bat și spun: „Deschide, Peer, spiridușilor răutăcioși“. Și deodată toată casa e plină de ei, și îi aud cum chicotesc: „Hi, hi, Peer, noi intrăm pe orice uși; nu-i ușa care să poată opri gîndurile rele“.

(*Solveig, cu un pachet în mînă, cu schiuri în picioare, sosește, lunecînd pe zăpadă.*)

SOLVEIG: Dumnezeu să-ți binecuvînteze munca. Nu mă alunga! Am venit pentru că m-ai chemat.

PEER: Solveig! Tu ești? Adevărat? Nu, nu se poate. Nu ți-i frică să te apropii de mine?

SOLVEIG: Sora mea Helga mi-a adus vorbă de la tine. Vîntul și tăcerea mi-au adus alte vorbe. Și mama ta, vorbindu-mi de tine, și visurile mele, și nopțile mele lungi, și zilele mele pustii, totul îmi spunea să vin aici. Viața mi se stîngea, nu mai puteam nici să rîd, nici să plîng după voie. Am venit fără să știu ce e în inima ta. Am venit pentru că nu puteam să fac altfel.

PEER: Dar tatăl tău ce are să spuie?

SOLVEIG: Pentru mine, pe pămînt, nu mai este nici tată nici mamă, nu mai este nimeni.

PEER: Draga mea Solveig, ai lăsat tot ca să vii la mine?

SOLVEIG: Da, tu ai să fii totul pentru mine. Ai să-mi fii prieten și mîngîiere. (*Plînge.*) Totuși mi-a fost greu să părăsesc pe sora mea mică, pe tata și pe mama. Asta a fost mai greu ca orice. Ah! Doamne, a fost greu să-i părăsesc pe toți, pe toți deodată.

PEER: Știi sentința care s-a dat împotriva mea astă-primăvară? Știi că mi s-a luat tot ce aveam? Nu mai am nimic.

SOLVEIG: Crezi că mi-am părăsit tot ce aveam mai scump pentru ca să vin să împart averea ta cu tine?

PEER: Și știi de ce stau aici? Dacă ies din pădure, cel dintîi venit poate să mă aresteze.

SOLVEIG: Cînd veneam aici, ori de cîte ori întrebam pe cineva de drum și voia să știe unde merg, răspundeam: Acasă.

PEER: A! nu mai am nevoie de uși și de lacăte! Nu mă mai tem de trolli și de gînduri rele! Binecuvîntarea cerului plutește pe coliba asta în care tu vii să locuiești la

mine. Solveig! Lasă-mă să te privesc! Fără să m-apropii, numai să te privesc! Ce blondă ești, și ce curată! Lasă-mă să te iau în brațe! Ce ușoară ești! Cu tine-n brațe, Solveig, aș merge mereu, fără să ostesc niciodată! Ca să nu te pîngăresc, ți-aș ține cu brațele întinse trupul tău drag. Nu, cine ar fi putut crede că ți-aș putea vorbi astfel? Zile și nopți întregi am tînjit gîndindu-mă la tine! Am să-ți arăt tot ce am clădit, dar am să dărîm totul, știi tu; e prea mic și prea urît.

SOLVEIG: Mic sau mare, îmi place. Acuma răsflu în voie, cu fruntea în vînt. În vale la noi, totul mi se părea strîmt, mă înăbușeam! Încă o pricină pentru care am plecat. Aici în mijlocul brazilor care foșnesc, e cîntec și tăcere, și mă simt la mine acasă.

PEER: Adevărat! Ești la tine acasă? Pentru totdeauna?

SOLVEIG: Nu te mai poți întoarce niciodată pe drumul pe care am venit eu.

PEER: Atunci ești a mea! Să intrăm! Să te văd în casa mea. Intră! Mă duc să aduc lemne, să facem un foc mare, să fie cald și să te odihnești.

(Își ia toporul și se îndreaptă spre pădure. În aceeași clipă iese dintr-un tufiș o femeie îmbătrînită și urîtă într-o rochie verde zdrențăroasă. Un băiețuș urît și murdar o urmează schiopătînd, cu o mîină ținîndu-se de ea, cu cealaltă ducînd un ulcior.)

FEMEIA: Bună seara, Peer iute la picior!

PEER: Ce este? Ce vrei cu mine?

FEMEIA: Sîntem vechi prieteni, Peer Gynt. Coliba mea e aici aproape. Sîntem vecini.

PEER: Așa? Nu știam.

FEMEIA: În timp ce îți clădeai coliba, o clădeam și eu pe a mea.

PEER *(vrea să plece)*: Sînt grăbit.

FEMEIA: Întotdeauna ai fost grăbit. Dar încetul cu încetul te-am ajuns.

PEER: Mă iei drept altul.

FEMEIA: Nu, am venit după tine pentru că am crezut odată în făgăduielile tale.

PEER: Eu? Ce tot îmi spui?

FEMEIA: Ai uitat seara în care ai băut la tatăl meu? ai uitat...?

PEER: Ce? Lucruri care nu s-au petrecut niciodată. Asta-i acum! Ce-s toate palavrele astea? Când te-am întâlnit?

FEMEIA: Nu ne-am întâlnit decât o dată, cea dintâi și cea din urmă. (*Copilului.*) Dă de băut lui tatu-tău. Mi se pare că-i este sete.

PEER: Tatu-său? Mi se pare că ești beată!

FEMEIA: Ar trebui să cunoști copacul după roade. Nu vezi că e șchiop de picior așa cum ești tu șchiop la minte?

PEER: Vrei să mă faci să cred că...?

FEMEIA: A! iar începi?

PEER: Cum! băiețelul ăsta slab și lung!

FEMEIA: E drept că a crescut repede!

PEER: Cum, slăbătură bătrână, vrei să spui că ești...?

FEMEIA: Ascultă, Peer Gynt! Ești moșic ca un porc! (*Plângând.*) E vina mea dacă nu mai sînt așa de frumoasă ca atunci cînd m-ai dus cu tine? Cînd am născut, în toamnă, doar diavolul mi-a dat ajutor. Nu-i de mirare că m-am făcut urîtă. Dar ai un mijloc ca să mă vezi iar mai frumoasă ca niciodată. Alungă pe fata asta care e la tine, dă-o afară, alung-o din fața ta și din gîndul tău și ai să vezi, dragul meu, că n-am să mai fiu o slăbătură bătrână!

PEER: Pleacă de aici, blestemată vrăjitoare!

FEMEIA: Mai așteaptă puțin!

PEER: Am să-ți rup gîtul!

FEMEIA: Ia încearcă! O, o, Peer Gynt, nu mă poți bate ușor! Am să vin aici în fiecare zi. Am să stau la ușă să vă pîndesc pe amîndoi. Cînd aveți să stați pe bancă unul lîngă altul, cînd ai să vrei să o săruți pe cea care ți-i dragă, am să m-așez între voi doi și am să-mi cer și eu partea mea. Ea și cu mine, avem să ne trecem iubitul una alteia. Are să trebuiască să te împarți între amîndouă. La revedere, dragul meu, poți să te însori și mîine, dacă vrei.

PEER: A! scorie!

FEMEIA: Dar, uitam! Trebuie să-ți hrănești copilul, băiețașul tău drăguț. Hai, drăcușorule, du-te la tata!

COPILUL (*sucind pe Peer*): Hu, urîtule! Unde-i bățul să te bat! așteaptă tu!

FEMEIA (*îmbrățișînd copilul*): Ce rău e! Ai să semeni leit cu tatu-tău cînd ai să fii mare!

PEER (*bătînd din picior*): Aș vrea să vă văd...

FEMEIA: Departe de aici, nu-i așa?

PEER (*încleștînd pumnii*): Și totul numai...

FEMEIA: Pentru un gînd, pentru o dorință deșartă! E greu!
Bietul Peer!

PEER: Nu-i vorba numai de mine! Solveig, comoara mea scumpă!

FEMEIA: Da, da; nevinovăția plătește oalele sparte, spunea diavolul, pe cînd îl bătea mamă-sa, ca să ispășească isprăvile lui tatu-său! (*Iese cu copilul care aruncă urciorul după el.*)

PEER (*după o pauză lungă*): Fă înconjurul, spunea Curbul. Așa trebuie făcut. Iată palatul meu frumos prăbușit, în ruine! Un zid mă desparte acum de cea care îmi era dragă. Nu-mi mai place aici, și bucuria mea a zburat. Haide, băiete, fă înconjurul. De la ea la tine nu mai este drum drept. Un drum? Hm... ar trebui totuși să fie unul. Și drumul pocăinței? E vorba de așa ceva undeva. Dar unde? N-am cartea la mine. Și am uitat tot ce am învățat. Nu, nimic nu mă poate călăuzi în pădurea sălbatică în care locuiesc. Și, pe urmă, pocăința? Ca să merg pe drumul ei, mi-ar trebui poate ani de zile. Asta n-ar fi viață! Să zdrobești tot ce e curat și frumos, pentru ca pe urmă să lipești la loc bucățile? Sînt lucruri care nu se mai pot drege. Poți drege o vioară, dar nu un clopot dogit. Cel care seamănă iarbă n-o calcă în picioare. Dar a mințit, vrăjitoarea asta murdară! Am sfîrșit acuma cu toate grozăviile astea! Da, dar s-au șters oare toate din sufletul meu? Nu, niciodată n-am să scap de gîndurile rele. Au să pătrundă-n mine totdeauna. Ingrid... și cele trei fete care alergau pe munte, vor veni și ele, poate, să se așeze între noi, să-mi ceară, cu rîsete și cu injurii, să le sărut și să le duc în brațe. Fă înconjurul, băiete! Chiar de aș avea brațele lungi ca bradul de munte tot n-aș putea s-o țin pe ea destul de departe de mine, ca s-o păstrez albă și neprihănită. Totuși trebuie să ies de aici bine, fără cîștig și fără pierdere... Trebuie să mă scutur de toate aceste lucruri și să le dau uitării, odată pentru totdeauna (*Face cîțiva pași spre colibă, dar se oprește.*)

Să mă mai duc la ea după cele ce s-au petrecut, acoperit de noroi și de rușine? Să vorbesc fără să spun tot? Să mă spovedesc fără să mărturisesc tot?... (*Aruncă lemnele.*) În astă-seară e ajun de sărbătoare. Aș păcătui dacă aș merge la ea, murdărit cum sînt.

SOLVEIG (*apare în ușă*): Vii?

PEER (*cu jumătate de glas*): Să facem înconjurul!

SOLVEIG: Ce spui?

PEER: Așteaptă-mă. Se întunecă și am de dus o povară grea.

SOLVEIG: Am să te ajut. O vom duce împreună.

PEER: Nu, nu se poate. Rămii aici.

SOLVEIG: N-ai să stai mult?

PEER: Nu știu. Ai răbdare. Trebuie să m-aștepți orice s-ar întimpla.

SOLVEIG: Am să te aștept.

(*Peer pleacă. Solveig rămîne în picioare pe prag.*)

*

Acasă la Aase. Seară. Lămne ard în sobă, luminînd odaia. Pisica e ghemuită pe un scaun la picioarele patului. Aase, în pat, neliniștită.

AASE: Ah! Doamne, nu vine. Ce greu e, ce greu e s-aștepți. Am atîtea lucruri să-i spun și n-am pe nimeni să trimit să-l cheme. Și timpul trece. Sînt așa de neliniștită! Cine putea să știe asta? Ah! dacă aș fi știut, aș fi fost mai puțin aspră cu băiatul meu!

PEER (*intrînd*): Bună seara!

AASE: Mulțumescu-ți, Doamne! Bine că ai venit, băiatul meu drag! Dar cum ai îndrăznit să vii? Aici ți-i viața în primejdie.

PEER: Ei, puțin îmi pasă de viață. Trebuia să vin și am venit.

AASE: În sfîrșit am să pot pleca liniștită.

PEER: Să pleci? Ce vrei să spui? Unde?

AASE: Ah! Peer, mi s-apropie sfîrșitul. Nu mai am mult...

PEER (*cu o mișcare de neliniște, face cîțiva pași prin odaie*): Bun! De-abia scăpasem de povară și veneam aici să mă liniștesc puțin. Și acuma... Ți-s picioarele și mîinile reci?

AASE: Da, Peer, curînd are să se sfîrșească totul. Cînd ai să vezi că mi se sting privirile, să-mi închizi ochii

- încetîşor. Şi pe urmă să-mi pregăteşti un sicriu...
un sicriu frumos. Ah! Doamne, uitam că nu se poate...
- PEER: De ce vorbeşti aşa? Mai avem vreme să ne gîndim.
- AASE: Da, da. (*Uitîndu-se prin odaie.*) Vezi, asta e tot ce ne-au lăsat, ticăloşii!
- PEER (*cu o grimasă*): Da, toate astea sînt din vina mea. Ştiu. De ce să-mi mai aduci aminte?
- AASE: Din vina ta? Nu, nu! Blestemata aceea de băătură a făcut tot! Erai băut, bietul meu băiat. Nu ştiai ce faci. Şi, înainte de asta, istoria cu ţapul sălbatic îţi tulburase mîntea.
- PEER: Bine. Lasă istoria asta şi toate celelalte. Să lăsăm lucrurile neplăcute pe mai tîrziu. (*S-aşează la piciorul patului.*) Şi-acuma, mamă, să vorbim despre orice fără să ne tulburăm şi fără să ne facem sînge rău. Uite, motanul cel bătrîn! Mereu la post!
- AASE: Miaună toată noaptea! Ştii ce înseamnă asta!
- PEER (*întorcînd vorba*): Ce mai nou prin sat?
- AASE (*zîmbînd*): Se vorbeşte de o fată care oftează după pădure.
- PEER (*o întrerupe repede*): Şi Modes Moen? S-a liniştit?
- AASE (*continuînd*): Orice i-ar spune părinţii, ea nu-i ascultă. Ce zici, Peer, tu trebuie să ştii vreun leac pentru ea.
- PEER: Şi Aslak, fierarul? Ce face?
- AASE: Lasă-l pe ticălosul acela de fierar. Mai bine întrebă-mă cum o cheamă pe fată...
- PEER: Nu, nu, să vorbim de una şi de alta, la întîmplare, fără să ne tulburăm şi să ne facem sînge rău. Nu ţi-i sete? Ce scurt e patul tău! Ia să văd! Uite! nu-i pătu-cul meu de copil? Ți-aduci aminte cînd te aşezai la căpăţîiul meu, seara? După ce mă culcai şi mă înveleai, îmi cîntai o mulţime de cîntece vechi.
- AASE: Vasăzică îţi aduci aminte? Şi cînd tatăl tău pleca cu zilele de acasă, ne jucam seara de-a sania. Plapuma era poclitul, podeaua cîmpia acoperită de zăpadă.
- PEER: Dar calul, mamă? Asta era mai frumos ca toate.
- AASE: Crezi că am uitat? Luam motanul lui Kari şi-l puneam pe un taburet.
- PEER: Şi pe urmă plecam la castelul din Soria-Moria, la apus de lună şi la răsărit de soare. Drumul mergea prin

văi și dealuri. Drept bici aveam un băț pe care-l țineași tu în dulap.

AASE: Eu eram pe capră, colo, la picioarele patului.

PEER: Da, da, și din cînd în cînd, slăbind hățurile, te întorceai să mă întrebi dacă nu mi-i frig. Îți eram drag, mamă dragă! Dar ce ai de gemi așa?

AASE: Mă doare spatele, patul e tare.

PEER: Stai! Întinde-te așa! Acuma stai bine?

AASE (*neliniștită*): Nu, Peer, vreau să mă duc!

PEER: Să te duci?

AASE: Da, da, să mă duc. Să plec, să plec.

PEER: Haide! Trage-ți plapuma. Am să m-așez pe capră, la picioarele patului. Și acum să începem basmele frumoase, care fac să treacă timpul.

AASE: Mai bine ia din dulap cartea de psalmi. Mă simt așa de neliniștită.

PEER: La castelul din Soria-Moria, regele dă o serbare. Plecăm de-acum. Ești gata?

AASE: Dar, Peer, eu sînt poftită la serbare?

PEER: Desigur, sîntem poftiți amîndoi. (*Trece o sfoară împrejurul spătarului scaunului pe care stă motanul, ia un băț și s-așează la picioarele patului. Se întoarce spre Aase.*) Nu ți-i frig, mamă?

AASE: Ascultă! Aud ceva sunînd.

PEER: Sînt zurgălăii, mamă.

AASE: O, o! cum sună de dogit!

PEER: Iată-ne ajunși pe malul fiordului.

AASE: Mă tem! Parcă urlă vîntul!

PEER: Sînt brazii din vale. Nu te gîndi la asta, mamă.

AASE: Și colo, departe, ce strălucește? De unde vine lumina asta?

PEER: Sînt ferestrele castelului. Se dansează. N-auzi?

AASE: Da.

PEER: Văd pe Sfîntul Petru, la ușă, poftind pe oameni să intre.

AASE: Salută lumea?

PEER: Da, da, foarte frumos. Și la fiecare oferă un pahar de vin dulce.

AASE: Vin? Cu prăjituri?

PEER: Sigur. Are o tabla cu prăjituri în mînă. Par să fie tare bune. Și răposata soție a pastorului nostru pregătește cafeaua.

AASE: Ce spui? ce spui? Avem să ne întîlnim din nou?

PEER: Da, și aveți să puteți sta de vorbă cît vreți.

AASE: O, Peer, la ce serbare mă duci tu, biată bătrînă ce sînt!

PEER (*dînd din bici*): Dia!

AASE: Peer, dragul meu, nu cumva ai greșit drumul?

PEER (*dînd din nou din bici*): Sîntem pe drumul mare.

AASE: Sînt tare obosită, tare obosită.

PEER: Uite castelul în fața noastră. Ajungem îndată.

AASE: Bine. Am să închid ochii și mă las în grija ta, Peer.

PEER: Dia! Am ajuns. Toată lumea să se minuneze văzînd că vine la serbare Peer Gynt cu mama lui. Ce spui, Sfîntu Petru! Vrei să-nchizi ușa mamei Aase? Dar cine la voi în paradis face cît ea? A! eu? Nu mare lucru. Nu vorbesc de mine. Sînt mulțumit cu altfel de plăceri. Da, da, cu alte plăceri. Întorc sania și-o șterg de aici. E adevărat că poznele mele au făcut-o cîteodată să se minie. Țipa și mă amenința. Și eu îi răspundeam vorbe urîte. Era vina mea. Acum, aici, vreau să fie respectată. Nu-i mai rea decît alta. Oamenii buni, la noi, sînt așa. Ei, iată că vine Dumnezeu tatăl. Ai s-o pățești. (*Îngroșîndu-și glasul.*) Vorbești ca un portar Sfînte Petre. Las-o pe Aase să intre, și nu mai vorbi. (*Rîde tare și se întoarce spre Aase.*) Ai văzut? S-a schimbat cîntecul. (*Cu grijă.*) Dar ce ai de te uiți așa? Mamă, nu m-auzi? (*S-apropie de capul patului.*) Nu te mai uita așa. Spune ceva, mamă. Sînt eu, băiatul tău. (*Îi atinge fruntea și mîinile.*) A! asta este. Acuma ne putem odihni. Am ajuns. (*Închide ochii moartei.*) Îți mulțumesc pentru tot ce ai făcut, pentru bătaie și pentru dezmierdări! Și acuma mulțumește-mi și tu (*iși lipește fruntea de buzele moartei*) că te-am însoțit pînă la capăt.

KARI (*intrînd*): Cum? Tu ești, Peer! Bine c-ai venit. Acuma au să se schimbe lucrurile! Ce adînc doarme! Ai spune că...

PEER: Sst ! A murit.

(Kari plînge lîngă trupul Aasci. Peer se plimbă prin odaie. Se oprește lîngă pat.)

PEER: Îngrijește-te să aibă o înmormîntare frumoasă. Eu am să caut să plec fără să fiu zărit.

KARI: Te duci departe?

PEER: La mare.

KARI: Așa de departe?

PEER: Și mai departe încă !

(Pleacă.)

ACTUL IV

Pe coasta de sud-vest a Marocului. O pădurice de palmieri. Corturi, rogojini, masă întinsă. În pădurice, hamacuri. Un yacht, cu steag norvegian și american, nu departe de țărm. La țărm o barcă. Amurg. Peer Gynt, om frumos între două vîrste, în elegant costum de turist, cu un lornion de aur atîrnat de gît, stă în capul mesci, la care stau invitații : Master Cotton, Monsieur Ballon, Herr von Eberkopf, Herr Trompeterstrahle. Masa e pe sfîrșite.

PEER: Beți, domnilor. Sîntem făcuți să gustăm viața. S-o gustăm ! Ce e trecut, trecut rămîne. Timpul pierdut nu se mai întoarce. Ce vin vreți să vi se servească ?

TROMPETERSTRAHLE: Frate Gynt, ești un amfitrion fără pereche !

PEER: Jumătate din merit revine bucătarului, feciorului și casetei mele.

COTTON: *Very well!* în sănătatea tuturor patru !

BALLON: Aveți, domnul meu, un gust, un ton, care nu se mai întîlnește decît rar la un om care duce, ca dumneavoastră, o viață independentă. Găsesc că aveți un nu știu ce...

EBERKOPF: Un suflu, un avînt care face, din sufletul dumitale dezrobît, un cetățean al lumii ; o privire care, desfăcută din punctele de vedere strîmte și meschine, străbate nourii și pătrunde în nevăzut, cu pecetea revelației întipărită pe o primordialitate naturală, combinată cu

experiența dobîndită și ridicîndu-se cu ea pînă la culmile auguste ale trilogiei. Nu-i așa, domnul meu, că asta voiai să spui?

BALLON: Foarte posibil. Numai că, în franțuzește, ideea nu iese așa de bine în evidență.

EBERKOPF: *Ia, Ia!* Limba dumneavoastră nu-i destul de mlădioasă. Oricum ar fi, dacă vrem să cercetăm cauzele fenomenului...

PEER: Sînt deja cunoscute. Totul provine din situația mea de celibatar. Da, domnilor, e foarte simplu. Care e cea dintîi datorie a omului? Să fie *el însuși*. El, și ceea ce ține de el, asta e preocuparea lui naturală. Ei bine, vă întreb cum ar putea realiza asta dacă se lasă încărcat ca o cămilă cu fericirea și nefericirea altuia?

EBERKOPF: Sînt ferm convins că fuga asta în dumneata însuși, concentrarea asta a eului dumitale, nu s-a făcut fără luptă.

PEER: E adevărat. Pe vremuri am avut mult de luptat. Dar am ieșit învingător. Odată, totuși, am scăpat ca prin urechile acului. Eram un băiat isteț și chipeș. M-am îndrăgostit de o femeie de neam regal.

BALLON: De neam regal!

PEER (*cu dispreț*): Da, știți, era din categoria aceea de...

TROMPETERSTROHLE (*lovind cu pumnul în masă*): ...de infami aristocrați!

PEER (*dînd din umeri*): De gloriei decăzute care își pun toată mîndria să rupă de pe arborele lor genealogic orice vlăstar plebeu.

COTTON: Afacere ratată?

BALLON: Familia a refuzat consimțămîntul?

PEER: Nu, dimpotrivă.

BALLON: A?

PEER (*discret*): Înțelegeți, erau motive ca să grăbească căsătoria. Dar, la drept vorbind, afacerea asta nu-mi plăcuse prea mult niciodată. Sînt o fire independentă și, pe lîngă asta, mă plictisesc repede. Așa că, atunci cînd tatăl a venit și mi-a cerut să-mi schimb numele și condiția socială și să-mi cumpăr titluri de noblețe, fără să mai vorbesc și de alte pretenții neplăcute, ca să nu zic

inacceptabile, m-am retras foarte demn, am refuzat și am renunțat la față. (*Tamburinînd cu degetele pe masă și luîndu-și un aer de reculegere.*) Da, da, poți avea încredere în soartă. A! acesta e un gînd consolosator.

BALLON: Și lucrurile au rămas aici?

PEER: O! nu! Am avut mult de furcă. Gestul meu a provocat un scandal enorm, mai ales printre tinerii membri ai familiei. A trebuit să mă bat cu șapte din ei. Asta n-am s-o uit niciodată, deși am ieșit neatins. Sîngele vărsat atunci n-a făcut decît să dea mai multă valoare personalității mele și să-mi întărească credința în destin.

EBERKOPF: Concepția dumitale de viață te ridică la rangul de gînditor. Acolo unde omul vulgar nu vede decît fapte izolate în mijlocul cărora bijbiie și se rătăcește, dumneata ajungi să-ți faci o privire de ansamblu. Ai o normă anumită pe care o aplici la orice. Părerile dumitale agere și pătrunzătoare sînt ca niște raze izvorînd din același focar. Și n-ai făcut studii niciodată?

PEER: V-am spus, nu sînt decît un 'autodidact. N-am învățat nimic în chip sistematic, dar am gîndit și am citit o mulțime de lucruri. Cum am început tîrziu, n-am avut vreme să adîncesc lucrurile prea mult. De aceea am fost silit să nu învăț istoria decît fragmentar. Și cum, în vremurile noastre, avem nevoie de cîteva certitudini, am adăugat și puțină religie, tot în crîmpeie. Așa e mai ușor de înghițit și ceea ce e important, în sfîrșit, nu e să absorbi o mulțime de doctrine ci să alegi pe acelea care pot să-ți servească la ceva.

COTTON: Asta înseamnă să fii om practic.

PEER (*aprinzîndu-și o țigară*): Dealtfel, dragii mei, aduceți-vă aminte de cariera mea. Ce eram eu cînd am venit în America? N-aveam un ban și munceam din greu ca să-mi cîștig pînea. O duceam greu de tot, puteți să mă credeți. Dar viața e oricum plăcută și moartea e amară întotdeauna. Am rezistat și, după cum vedeți, soarta mi-a fost surîzătoare și norocul mi-a venit. Zece ani după sosirea mea eram cel mai bogat dintre armatorii din Charlestown și numele meu era cunoscut în toate porturile. Îmi mergea bine.

COTTON: Ce traficai?

PEER: M-am ocupat îndeosebi cu comerțul de negri în Carolina și cu exportarea de idoli în China.

BALLON: Pfui!

TROMPETERSTRAHLE: Drace, prietene Gynt!

PEER: Întreprinderea vi se pare de o morală riscată? Ei, asta era și părerea mea. Găseam chiar că este cu totul odios. Dar, vedeți, odată primul pas făcut e greu să mai dai înapoi. E greu să întrerupi brusc o afacere unde sînt milioane de interese în joc. În general nu-mi place să *întrerup brusc* ceva. Mărturisesc totuși că n-am fost niciodată indiferent la ceea ce se numește consecințe finale. Ori de cîte ori am trecut dincolo de ceea ce este permis m-am simțit cam stingherit. Și pe urmă *începeam* să îmbătrînesc; m-apropiam de cincizeci de ani și tîmplele începeau să-mi cărunțească. Deși perfect sănătos, eram din cînd în cînd obsedat de un gînd penibil. „Cine știe, îmi spuneam, cînd va suna ceasul judecării care desparte țapii de miei”. Ce era de făcut? Nu puteam întrerupe traficul meu cu China. Am căutat atunci o soluție mijlocie și am legat cu această țară și alte relații. Primăvara continuam să-i furnizez idoli; iar toamna imbarcam cu destinație pentru China un număr oarecare de preoți misionari, prevăzuți cu toate cele trebuitoare, tricouri, biblii, orez și rom.

COTTON: Și aveai vre-un cîștig din asta?

PEER: Bineînțeles. Combinația izbuti. Își exercitară meseria de minune. De fiecare idol vîndut era botezat cîte un chinez, așa că cele două efecte se neutralizau reciproc. Misiunea fu ocupată mereu; zeii colportați erau combătuți de către misionari.

COTTON: Ei, și cu negrii?

PEER: Și aici morala mea sfîrși prin a triumfa. Înțelesei că un astfel de comerț nu era bun pentru oameni de vîrsta mea. Nu-ți poți cunoaște niciodată ceasul morții, fără a mai număra și toate cursele pe care mi le întindeau filantropii noștri și primejdiile naufragiilor. După ce am chibzuit bine la aceste lucruri, mi-am spus: „Peer, e timp să-ți strîngi pînzele și să-ți repari greșelile”. Atunci, mi-am cumpărat o proprietate în America de Sud și am păstrat pentru mine ultima serie de negri

importați care se nimeriră să fie marfă de prima calitate. Serviciul meu le-a priit; s-au făcut groși și grași, așa că toată lumea fu mulțumită, și ei și eu. Pot să mă laud că i-am tratat ca pe niște frați. Dealtfel, am avut câștigul meu. Le-am clădit școli pentru a stabili printre ei un oarecare nivel moral. În sfârșit, m-am retras complet din această afacere, după ce-am vândut proprietatea cu tot cu negri. În ziua când m-am despărțit de ei, le-am împărțit gratis rom la toți, de la cel mai mare pînă la cel mai mic. Bătrînilor le-am dat și tabac de prizat. Bărbați și femei, toți erau beți. În felul acesta, și dacă e adevărat că cine nu face rău face bine, pot crede că mi s-au șters toate greșelile din trecut și păcatele mele au fost compensate de virtuțile mele.

EBERKOPF: Ce priveliște reconfortantă e aceea a unui principiu vital, ieșind astfel din noaptea teoriilor, pentru ca, ferm și sigur, să se înalțe și să desfidă contingentele exterioare.

PEER (*care în timpul monologului a băut solid*): Noi, oamenii de la nord, știm cum să ne conducem barca. La urma urmei, toată arta vieții consistă în a-ți astupa urechile la insinuările unei mici reptile, pe care o cunoaștem toți.

COTTON: Ce reptilă?

PEER: O dihanie urîță, mică de tot, dar foarte primejdioasă, pentru că ne tîrăște către lucruri irevocabile. (*Bea.*) Or, arta îndrăzelii și secretul curajului stau în următorul precept: să nu faci niciodată un pas hotărîtor, să înaintezi cu prudență în mijlocul piedicilor pe care ți le opune viața, să-ți amintești că viața nu se mărginește să te înfrunte numai pe față, și să-ți păstrezi mereu un adăpost în care retragerea să-ți fie asigurată. Teoria asta, care m-a ajutat întotdeauna foarte mult și care mi-a marcat cariera, teoria asta e o moștenire de rasă și de familie.

BALLON: Ești norvegian, nu?

PEER: De origine, da, dar cosmopolit prin fire. Datorz averea mea Americii, biblioteca mea tinerelor școli germane, din Franța mi-am luat hainele, manierele și felul meu de a fi, în Anglia am învățat munca și

instinctul profitului personal. Evreii m-au învățat răbdarea, din Italia am căpătat un ușor gust de *farniente* și oțelul suedez m-a făcut odată să fac către scopurile mele un pas neașteptat.

TROMPETERSTROHLE (*ridicînd paharul*): Trăiască oțelul suedez!

EBERKOPF: Trăiască cel care știe să-l mînuiască! (*Ciocnesc cu Peer, care începe să se înfierbînte.*)

COTTON: Foarte bine, dar aș vrea să știu, Sir, ce ai de gînd să faci cu aurul dumitale.

PEER: Hm... Ce gîndesc să...

TOȚI PATRU: Da, da, spune-ne!

PEER: Înainte de toate, am de gînd să călătoresc. La Gibraltar v-am luat pe bord ca să mă însoțiți; visam un cor de amici dansînd în jurul vițelului meu de aur.

EBERKOPF: Foarte spiritual spus!

COTTON: Oricum! nu-ți întinzi pînzele pentru singura plăcere de a le întinde! Trebuie, fără îndoială, să ai vreun scop. Care este acest scop?

PEER: Vreau să fiu împărat.

TOȚI PATRU: Cum ai spus...?

PEER (*dînd din cap*): Împărat!

TOȚI PATRU: Al cui?

PEER: Al lumii!

BALLON: Cum asta, dragul meu?

PEER: Prin atotputernicia omului! Ideea aceasta nu datează de astăzi. Ea m-a sprijinit în toate întreprinderile mele. Cînd eram copil, visurile mă duceau pe un nour și planam deasupra mărilor. Chiar înainte de a fi învățat să umblu visam numai sceptruri și mantii de purpură. Mă împiedecam în mers dar țineam la ideea mea. Stă scris undeva, nu mai știu unde: „Dacă ai cucerit lumea, dar te-ai pierdut pe tine însuși, cîștigul tău nu mai este decît o cunună de lauri pe un craniu gol”. Cam așa sună, sau pe aproape, și nu sînt vorbe goale.

EBERKOPF: Dar ce este, propriu zis, acest *eu* de care vorbești, este *eul gynthian*?

PEER: Este lumea pe care o port în cap și care face că sînt eu și nu altul, așa cum Dumnezeu nu-i diavolul.

TROMPETERSTROHLE: A! văd unde vrei s-ajungi!

BALLON: Ce gînditor sublim!

EBERKOPF: Și ce mare poet!

PEER (*exaltîndu-se*): *Eu-l gyntian*, e mulțimea înarmată a poftelor, a dorințelor, a pasiunilor — *eul gyntian* e năvala fanteziilor, a cerințelor, a drepturilor — este tot ceea ce-mi umflă pieptul și mă face să-mi trăiesc viața mea proprie. Și așa cum Dumnezeu a avut nevoie de lut ca să devie stăpînul lumii, tot așa am eu nevoie de aur ca să devin împărat.

BALLON: Nevoie de aur. Doar ai aur!

PEER: N-am destul. Ceea ce am de-abia mi-ar ajunge să domnesc într-un mic ducat german. Nu! Vreau să fiu eu în toată accepciunea cuvîntului, *Gynt* pentru universul întreg, *Sir Peter Gynt* din cap pînă-n picioare!

BALLON (*entuziasmat*): Să poți avea toate frumusețile lumii!

EBERKOPF: Vin de Iohannisberg de o sută de ani!

TROMPETERSTRAHLE: Tot arsenalul lui Carol al XII-lea!

COTTON: E vorba numai să găsești vre-o ocazie de exploatat.

PEER: Am găsit-o. Spre ea mergem acum. Diseară pornim spre nord. Jurnalele mi-au adus o veste mare. (*Se ridică cu paharul în mînă.*) Hotărît, norocul e al celor îndrăzneți.

CEI PATRU: Haide! Spune! Ce s-a întîmplat?

PEER: Grecia se răscoală.

CEI PATRU (*se ridică*): Cum! Grecii...?

PEER: ...sînt în plină revoltă.

CEI PATRU: Ura!

PEER: Și Turcii stau prost. (*Bea.*)

BALLON: Să mergem în Grecia! Gloria ne cheamă! Îi duc ajutorul armatelor franceze!

EBERKOPF: Am s-o încurajez... de la distanță.

COTTON: Am să-i procur furniturile.

TROMPETERSTRAHLE: Înainte! Am să mă duc la Bender să culeg pintenii lui Carol al XII-lea.

BALLON (*sărînd de gîtul lui Peer*): Iartă-mă, dragul meu, că nu te-am cunoscut cum trebuie.

EBERKOPF (*îi strînge mîna*): Dobitoc ce eram, te luam aproape drept un om de nimic.

COTTON: Asta ar fi prea mult, dar în orice caz te luam drept un farsor.

TROMPETERSTRAHLE (*încercînd să-l îmbrățișeze*): Și eu, dragul meu, drept cea mai mare canalie americană! Iartă-mă!

EBERKOPF: Ne-am înșelat cu toții.

PEER: Ei, asta-i! Ce tot îmi spuneți?

EBERKOPF: Iat-o în toată splendoarea ei, armata gyntiană a poftelor, a dorințelor, a pasiunilor!

BALLON (*cu admirație*): Iată deci, domnule Gynt, ce numești dumneata a fi!

EBERKOPF (*același joc*): Să fii un Gynt și să faci cinște numelui tău!

PEER: Stați... spuneți-mi...

BALLON: Cum? Nu înțelegeți?

PEER: Să mă spînzurați dacă știu ce vreți să spuneți!

BALLON: Cum asta? Nu vrei să dai ajutor grecilor?

PEER (*fluierînd*): Eu? A! asta, nu! Eu sînt de partea celui mai tare. Pe turci am să-i împrumut cu bani!

BALLON: Ce neputință!

EBERKOPF: Ce glumă!

PEER (*tace o clipă, se sprijină de un scaun și ia un aer important*): Ascultați, domnilor, e mai bine să ne despărțim înainte ca să se spulbere ultimul rest al prieteniei noastre. Cînd n-ai nimic nu te temi de riscuri și cea mai bună carne de tun o oferă oamenii care n-au altă avere decît noroiul care li s-a lipit de încălțăminte. Dar cînd ești la adăpost cum sînt eu, nu-ți prea vine să riști. Duceți-vă în Grecia, dacă vreți. Am să vă înarmez gratis și am să vă debarc. Cu cît veți ațîța focul mai mult cu atîta voi face afaceri mai bune. Luptați cu vitejie pentru libertate și justiție. Duceți-vă! Aruncați asupra turcilor toate focurile infernului și găsiți-vă un nobil sfîrșit în vîrfurile unei lănci de ienicer. Dar dați-mi voie să nu vă însoțesc. (*Cu mîna bătîndu-și buzunarul.*) Am aur și sînt eu însumi, Sir Peter Gynt. (*Își deschide parasolul și intră în pădure, unde se văd hamacuri întinse.*)

TROMPETERSTRAHLE: Ce porc!

BALLON: Ce lipsă de onoare...

COTTON: Să lăsăm onoarea. Dar gîndește-te puțin cît am cîștiga dacă Grecia s-ar dezrobi!

BALLON: Mă vedeam deja încununat cu lauri de niște grecoalice frumoase!

TROMPETERSTRAHLE: Mă vedeam deja, culegînd, cu mîinile mele suedeze, pintenii eroului!

EBERKOPF: Eu vedeam, stăpînind peste țări și mări îndepărtate, cultura marii mele patrii!

COTTON: Dar lucrurile mai pozitive! Asta e pierderea cea mai grea. Goddam! Mai că-mi vine să plîng! Mă vedeam proprietar al Olimpului, în care, dacă credem tradiția, se găsesc mine de aramă. S-ar putea relua exploatarea. Și acea faimoasă fîntînă a Castaliei! Nu s-ar putea oare, numărînd toate cascadele, s-o evaluezi, pe puțin, la mii de cai-vapori?

TROMPETERSTRAHLE: Eu tot am să mă duc. Oțelul meu suedez face cît tot aurul americanilor!

COTTON: Posibil. Dar așa vom dispărea în rîndurile masei. Și atunci unde va fi cîștigul?

BALLON: Al dracului! Să te îneci așa la mal!

COTTON (*arătînd pumnul yachtului*): Și cînd te gîndești că cutia asta blestemată conține tot aurul pe care l-a cîștigat nababul din sudoarea negrilor!

EBERKOPF: O mare idee! Să plecăm! Imperiul lui a trăit! Ura!

BALLON: Ce vrei să faci?

EBERKOPF: Să iau puterea! Echipajul e ușor de cîștigat. Înainte! Anexez yachtul!

COTTON: Cum...? dumneata...?

EBERKOPF: Iau tot! (*Pornește spre yacht.*)

COTTON: Interesul meu îmi poruncește să-mi iau partea mea. (*Îl urmează.*)

TROMPETERSTRAHLE: A! mizerabilul!

BALLON: O veritabilă canalie. Dar, în sfîrșit... (*Urmează și el pe Eberkopf.*)

TROMPETERSTRAHLE: Trebuie să-i urmez. Dar protestez în fața lumii întregi! (*Pleacă și el în aceeași direcție.*)

*

Un alt punct al fărîmului. Clar de lună. În depărtare, yachtul care pleacă.

Peer Gynt alcargă pe fărîm. Își pișcă brațul, privind spre orizont.

PEER: E o viziune, un vis urît ! Am să mă deştept ! Aleargă ca o săgeată spre larg ! Dar nu, visez, dorm, sînt beat ! (*Îşi frînge mîinile.*) Nu se poate să mor așa ! (*Îşi smulge pârul.*) Un vis ! Vreau să fie un vis ! Ah ! e înspăimîntător ! Brrr ; Şi totuşi e adevărat ! Prieteni ticăloşi ! Doamne, ascultă-mă ! Tu eşti înțelepciunea şi justiţia însăşi ! Mă-ndrept către tine. (*Întinde braţele spre cer.*) Sînt eu, Peer Gynt ! Uită-te la mine, Doamne ! Părinte, ia-mă sub aripa ta, că dacă nu, vei pieri. Fă să se scufunde maşina, să se sfărîme vasul ! Opreşte pe hoţi. Încurcă pînzele. Ascultă-mă ! lasă toate celelalte griji ! Lumea poate merge şi singură, o clipă !... Nu m-aude ! Surd ca întotdeauna ! Foarte frumos, n-am ce spune ! Un Dumnezeu fără resurse. (*Făcînd un semn spre cer.*) Psst ! Am lăsat plantaţiile mele, comerţul cu negrii, am trimis misionari în China ! Serviciu pentru serviciu ! Vină în ajutorul meu !

(*Un sul de flăcări iese din hornul yachtului ; un fum gros îl învăluie ; s-aude o surdă detunătură. Peer Gynt scoate un strigăt şi cade pe nîstîp. După o clipă fumul se împrăştie. Yachtul a dispărut.*)

PEER (*cu glas scăzut*) : Pedepsa ! S-a scufundat ! Nimic n-a mai rămas ! Binecuvîntată fie lovitura soartei ! (*Emoţional.*) O lovitură a soartei ? Nu ; e mai mult decît atît. Ei pier şi eu sînt salvat. Îţi mulţumesc, Doamne, că m-ai apărat, că ai ţinut cu mine, cu toate greşelile mele. (*Respiră adînc.*) Ce bine e şi ce consolare cînd te simţi la adăpost şi obiectul unei protejări deosebite. Dar sînt în deşert ! Unde să găsesc de mîncare şi de băutură ? Ei, am să găsesc eu ceva. N-am grijă. Trebuie să se fi gîndit el şi la asta. (*Tare, insinuant.*) Cred că nu doreşte pierderea unei biete fiinţe neînsemnate ca mine. Să fim smeriţi şi să-i lăsam răgaz să se gîndească. Să ne lăsam în grija Domnului şi să ne purtăm bine. (*Săriind în picioare, cu groază.*) Cine mormăie așa, printre trestii ? O fi vreun leu ! Leii de obicei stau izolaţi. Nu trebuie să ataci pe Domnul şi stăpînul tău. Leii au instinct şi ştiu că nu trebuie să se joace cu focul... Oricum ! Să căutăm un copac. Văd colo nişte palmieri şi nişte salcîmi. Dacă mă urc într-unul din ei am să fiu la adăpost. Dacă măcar aş şti vreo rugăciune !... (*Se*

urcă într-un copac.) „Seara nu seamănă cu dimineața”. S-a meditat de multe ori asupra acestei maxime profunde. *(Se așează comod.)* Ce bine e să te simți așa cu sufletul înălțat. Un gând nobil face mai mult decât toate bogățiile pământului! S-avem încredere în El. Dacă îmi întinde paharul durerilor, El știe ceea ce sînt în stare să înghit, și n-are să-mi ceară mai mult decât atîta. El are pentru mine o inimă de tată. *(Încet cu un oftat și o privire de regret spre mare).* Dar, vai! Nu-i econom deloc!

*

Noaptea. Un bivouac marocan, la marginea pustiei. În jurul focului, războinici culcați.

UN SCLAV *(vine alergînd disperat)*: Au furat calul alb al împăratului!

ALT SCLAV *(același joc)*: Au furat hainele sfinte ale împăratului!

UN PAZNIC *(sosind)*: O sută de bice la tălpi pentru fiecare din voi, dacă scapă hoțul! *(Războinicii sar pe cai și pleacă în galop în toate direcțiile.)*

*

În zorii zilei. Pîlcuri de salcîmi și palmieri. Peer Gynt într-un copac, cu o creangă în mîină, se apără de o bandă de maimuțe.

PEER: Dumnezeule! ce noapte! *(Învîrtind creanga.)* Tot aici ești! Să fie al dracului! Zvîrl în mine cu nuci de cocos! Ce animale dezgustătoare și maimuțele! Stă scris undeva: „Îndrăznește și luptă!” Dar nu mai pot. Sînt mort de oboseală. *(Se scutură, cu nerăbdare.)* Trebuie să sfîrșesc! Am să prind o maimuță, s-o spînzur și să mă-mbrac în pielea ei. Celelalte au să mă ia drept una de-a lor. Un om, la urma urmei, nu-i mare lucru, și trebuie să știi să te dai după împrejurări. Altă bandă! Multe mai sînt! Hu! hu! se zbuciumă, parcă ar fi turbate. De ce n-am la îndemîină măcar o coadă, sau orice ar fi, ca să-mi dau o înfățișare de animal. Na! Ce se mișcă deasupra mea! *(Privește.)* Un maimuțoi cu labele pline de murdărie! *(Se ghemuiește cît mai departe și tace o clipă. Maimuțoiul face o mișcare. Peer Gynt începe să-l dezmierde cu vorba, ca pe un cîine.)* He!

tu ești, mititelule! Uite ce drăguț e! Trebuie să-l iau cu binișorul! N-are să arunce în mine! Pfiu! Eu sînt, eu! Sîntem prieteni buni, noi amîndoi! He! he! vezi că-ți știu limba! Sîntem buni prieteni, nu? Am să-ți dau zahăr! A! canalie! M-a umplut tot! Pfiu! e greșos!... Ori, poate, era ceva de mîncare? N-am putut să lămuresc bine gustul! Gustul, dealtfel, e o chestie de obișnuință. Nu mai știu care înțelegea a spus: „Mănînci, scuipi, și sperî că ai să te obișnuiești”. Iaca și cei mici acum! (*Se apără.*) Oricum, dar e jignitor pentru om, regele naturii... Ajutor, ajutor! Bătrînul era odios, dar cei tineri sînt și mai răi!

*

În zorii zilei. O cîmpie pietroasă de unde se zărește pustia. La o parte o văgăună care duce la o peșteră. Un hoț și un tăinuitor stau la intrarea văgăuneii, cu calul și hainele sultanului. Calul, cu șea și fără de preț, e legat de o stîncă. În depărtare se zăresc niște călăreți.

HOȚUL: Văd puști și lănci. Să fugim! Dar unde?

TĂINUITORUL: Miroase a spînzurătoare.

HOȚUL (*încrucîșîndu-și brațele*): Sămînța de hoț numai pentru furat încolțește.

TĂINUITORUL: Odrasla de tăinuitor își urmează soarta.

HOȚUL: Drumul tău urma-vei, tu însuși vei fi.

TĂINUITORUL: Să ne păzim capul! Sst! Aud niște pași!

HOȚUL: Să ne-ascundem colo! Și slavă Profetului! (*Dispar în peșteră, părăsînd prada. Călăreții nu se mai văd.*)

PEER GYNT (*sosește tăindu-și un fluier dintr-o trestie*): O! ce dimineată minunată! Cărbușul își poartă ouăle și melcul își arată coarnele. Ziua vine încărcată cu speranțe aurite. Cu cîtă putere miraculoasă a înzestrat natura lumina zilei care începe! Te simți, deodată, atît de sigur de tine. Curajul îți revine; ai fi în stare să înfrunți un taur furios. Ce liniște în jurul meu! Cum am putut să nu cunosc atîta vreme bucuriile cîmpenești! Ce idee să te închizi în orașe mari, îngheșuit de toate canaliile! Uite niște șopîrle care se întind la soare și respiră fără să se gîndească la nimic! Nevinovăția domnește pretutindeni, pînă și în viața animalelor. Fiecare urmează legile făcute de Dumnezeu și

își păstrează pecetea pe care el le-a întipărit-o. Fiecare e *el însuși*, în jocuri și în luptă, *el însuși*, ca în primele zile ale Creațiunii. O broască. Parcă ar fi zidită în stîncă, cu o gaură pe unde își scoate capul. Pe fereastra asta privește lumea și se îndestulează cu ea însăși. (*Se gîndește.*) A te îndestula cu tine însuși? Unde am citit asta? Cînd eram copil, cred, într-o carte veche. Care carte? E jignitor! Observ că îmbătrînind pierd încetul cu încetul memoria timpurilor și a locurilor. (*Se așează la umbră.*) E răcoare aici. Te poți întinde. Iată niște ferigi cu rădăcina bună de mîncare. (*Gustă una.*) E bun pentru animale. Dar nu-i scris oare: „Îți vei învinge firea“. Și mai departe: „Cel ce se înalță va fi înjosit, cel ce se înjosește va fi înălțat“. (*Neliniștit.*) Înălțat? Asta m-așteaptă pe mine: nu poate să fie altfel. Soarta are să m-ajute să ies de aici și să-mi regăsesc drumul. Ce mi se întîmplă acum nu-i decît o încercare. După ea va veni mîntuirea, dacă Domnul îmi va da putere. (*Încearcă să-și alunge gîndurile, aprinde o țigară, se întinde și privește pustiul.*) Ce singurătate imensă, nețărnută. Un struț în depărtare, și atît. Ce scop a avut oare Dumnezeu cînd a creat spațiul acesta gol și neînsuflit. Întinderea asta fără margini, în care nu țîșnește nici un izvor de viață, în care totul e uscat, sterp, nefolositor, bucata asta de pămînt pe veșnicie neroditoare, cadavrul acesta care, de cînd e lumea, n-a adus nimic Creatorului, nici măcar o simplă mulțumire. De ce toate acestea? Natura toată nu-i decît o risipă. Colo, spre răsărit, întinderea aceea strălucitoare, e marea? Nu se poate. E un miraj. Marea e spre apus. E după digul acela de coline care o desparte de deșert (*Lovit de o idee.*) Un dig? Dar atunci aș putea...? Lanțul de coline e îngust. Un dig! Ar fi destul să-l spargi, construind un canal, și ai da viața deșertului! Și în curînd tot acest bazin incandescent, n-ar mai fi decît o mare vastă, din care ar ieși oazele transformate în insule roditoare. La nord se va ridica verdele munte Atlas și către sud, acolo unde trec acuma caravanele, vor pluti corăbii cu pînzele întinse. Un vînt răcoritor va alunga miasmele sterpe, o ploaie binefăcătoare va cădea din nouri, și palmierii

se vor clătina deasupra satelor bogate. Mai departe, în sudul Saharei, se vor întinde provincii maritime, leagăn al unei culturi noi. Aburul va însufleți uzinele din Tombuctu. Sahara va fi colonizată în scurt timp, fără nici un risc; exploratorul se va urca în vagon și va călători spre izvoarele Nilului. Pe o oază bogată, în mijlocul oceanului meu, voi introduce rasa norvegiană. Poporul din Halliajdal e aproape de sînge regal; încrucișarea cu arabii va completa restul. În amfiteatru, pe un mal înalt, voi zidi Peeropolis, capitala mea. Lumea veche a trăit: o eră nouă începe, era Gyntianiei, pămîntul meu cel nou! (*Sărint în sus.*) Capitala îmi trebuie, și totul s-a făcut! Îmi trebuie o cheie de aur ca să deschid drum apei! La război împotriva morții! Un suflu de libertate pătrunde toate popoarele. Ca măgarul din Arca lui Noe, voi scoate un zbierăt care va răsuna în lumea întreagă. Și voi aduce botezul liberării lor acestor ținuturi superbe smulse din neantul care le înconjoară. Înainte! Ale mele vor fi capitalurile orientului și ale occidentului! Regatul meu, sau mai degrabă jumătate din regatul meu pentru un cal! (*Calul nechează.*) Un cal! Haine! Podoabe! Arme! (*Apropiindu-se.*) Cu neputință! Și totuși e adevărat! Ei, nu! am citit nu știu unde că credința strămută munții, dar că strămută și caii!... Ce prost sînt! E un cal: e singur! (*Îmbracă costumul sultanului peste hainele lui și se privește.*) Sir Peer, și turc pe deasupra! Adevărat: nu știi niciodată ce se poate întîmpla. La drum! (*Se urcă pe cal.*) Scări de aur! Drept în șea, ca oamenii de viță nobilă. (*Dispare în galop.*)

*

Într-o oază, într-un cort de șeic arab, Peer Gynt, în haine orientale, întins pe un divan, bea cafea, fumînd un ciubuc. În fața lui dansează și cîntă Anitra și un cor de fete.

CORUL: Slavă, slavă Profetului,
 Stăpîn al timpului, Domn al Necunoscutului,
 Care spre noi
 Pe marea de nisipuri a venit.
 Slavă Profetului!

Împins de vînturi,
Spre umbra noastră liniștită vine
Pe marea de nisipuri mișcătoare.
Cîntați din flaute și tamburine
Spre slava Proorocului divin!

ANITRA: El vine călare pe calul lui
Alb ca un rîu de lapte.
Plecați-vă fruntea fără vâl!
Ochiul lui aprins e blînd ca o stea.
Dar nici un muritor n-a izbutit vreodată
Să-nfrunte ochii lui de flăcări.
De-a lungul pustiilor sterpe
El vine și în calea lui
Totul învie și-nflorește.
În urma lui simunul se trezește!
Nimic nu mai rămîne-n urma lui
Cînd vine să ne-ntîmpine pe noi.

CORUL: Cîntați din flaute și tamburine
Spre slava Proorocului divin!

(*Fetele dansează.*)

PEER: Se zice că nimeni nu-i profet în țara lui, și e foarte adevărat. Îmi place mult mai bine aici decît printre armatorii din Charlestown! Era acolo ceva care suna fals, ceva străin de firea mea. La Charlestown m-am simțit întotdeauna dezrădăcinat, străin de meseria mea. Ce căutam eu acolo? De ce să rămîn în furnicarul acela? Cînd mă gîndesc acum, nu înțeleg nimic. Așa a fost să fie. Să fii tu însuși prin puterea aurului, înseamnă să clădești pe nisip. Lumea vulgară se tîrăște și dă din coadă în fața ceasornicului tău și a inelelor tale, și își scoate pălăria pînă la pămînt în fața acului tău de cravată; însă ac, ceasornic și inele, toate acestea nu sînt tu însuși. Profet, da, asta cel puțin e clar! E o situație! Știi ce ești! Dacă ești sărbătorit, ești pentru tine însuși și nu pentru parale. Ești ceea ce ești, pur și simplu; nu datorezi nimic norocului, întîmplării; n-ai nevoie nici de concesiuni, nici de patente. Profet! Pe cinstea mea! Îmi convine. Și asta mi-a venit așa deodată, numai trecînd prin pustie. S-a furat calul și hainele sultanului din Maroc. Hoții, urmăriți, au pără-

sit prada. Am luat hainele, m-am urcat pe cal, și iată-mă, împodobit cum sînt, în mijlocul acestor copii ai naturii. „Profetul!” Pentru ei lucrul e clar. Intenția mea n-a fost să-i înșel. Să minți și să proorocești fac două. Și pe urmă, mă pot retrage la timp. Nu-i primejdios. Nu sînt legat de nimic. Afacerea are, ca să zic așa, un caracter privat. Pot să plec cum am venit. Calul meu e gata. Cu un cuvînt sînt stăpîn pe situație.

ANITRA (*se apropie*): Profetul și stăpînul meu!

PEER: Ce voiește sclava mea?

ANITRA: Niște fii ai deșertului sînt în fața cortului și cer să-ți vadă fața.

PEER: Nu! Spune-le să stea la depărtare. Nu vreau să le aud rugăciunile decît de departe. Mai spune-le că nu voi suferi să văd bărbați în cortul meu! Bărbații, draga mea, sînt o specie nenorocită și murdară! O Anitra! Tu nu știi cît au șterpelit... hm! vreau să zic păcătuît! Dar, destul! Dansați! Profetul vrea să alunge niște amintiri urîte.

(*Dansul Anitrei.*)

PEER (*urmărind cu privirile dansul Anitrei*): Picioarele ei se mișcă, se mișcă, ca niște baghete de tamburină. He, he! e foarte atrăgătoare. Forme poate cam extravagante, în dezacord cu regulile frumosului. Dar ce este frumusețea? O convenție, o monedă care n-are curs decît în anumit timp și loc. Pentru cine e blazat de reguli trebuie extravagantă. Picioarele nu prea sînt curate, nici mîinile. Dar nu-i un defect, la drept vorbind. Așa e genul ei. Ascultă, Anitra!

ANITRA (*s-a apropiat de el*): Sclava ta te ascultă!

PEER: Copila mea, ești seducătoare. Profetul e mișcat. Vrei o dovadă? Te fac hurie în paradisul meu.

ANITRA: E cu neputință, stăpîne!

PEER: Ei, asta-i!... Crezi că mint? Pe cîntecul meu că e foarte serios!

ANITRA: Dar n-am suflet!

PEER: Ai să capeți!

ANITRA: Cum asta, stăpîne?

PEER: E treaba mea. Am să-ți fac educația. N-ai suflet?

Fără îndoială, tu ești ceea ce se cheamă o brută; am observat cu părere de rău. Dar nu face nimic; tot mai este loc în tine pentru un suflet. Vino încoace, să-ți măsoar capul. Da, da, este loc destul. Știam dinainte. N-ai să ajungi niciodată prea departe. Nu-ți făgăduiesc un suflet prea adânc. Dar ce are a face? Ai să ai destul suflet pentru folosul tău personal.

ANITRA: Profetul e bun.

PEER: Vrei să spui ceva? Vorbește!

ANITRA: Vreau să spun că mi-ar plăcea mai bine...

PEER: Hai, spune tot, fără frică!

ANITRA: Nu vreau numaidecât să am un suflet. Mai bine să-mi...

PEER: Ce?

ANITRA (*arătînd turbanul*): Opalul acela frumos!

PEER: Anitra! Adevărată fiică a Evei! Farmecul tău mă încîntă! Pentru că sînt și eu om, și după cum spune un autor celebru „eternul femeiesc m-atrage“.

*

Clar de lună. O pădurice de palmieri în fața cortului Anitrei. Peer Gynt stă sub un copac, cu o lăută arabă în mînă. Și-a tăiat părul și-a scurtat barba și pare foarte întinerit.

PEER (*cîntă acompaniîndu-se cu chitara*):

Cînd am plecat din templul meu
Cu suflet slobod de-amintiri,
În goană după noi iubiri,
Plîngeau pe plajă fete multe.

Eu mi-am întins pînzele-n vînt
Să-nfrunt nemărginirea mării,
Spre țara cu nisipuri mișcătoare,
Cu mirajuri înșelătoare,
În care-nfloresc palmierii.

Cînd am ajuns din nou la mal
Mi-am ars corabia mea iute
Și am pornit pe-aprig cal
Spre zările necunoscute.

Anitra ! Te-am găsit acum,
Fată cu trupul zvelt și fin,
Îmbătătoare ca un crin
De palmier, plin de parfum.

(*Iși atîrnă lăuta de gît, face cîțiva pași.*) Tăcere ! Fără îndoială că trage cu urechea și îmi ascultă cîntecul. Poate că, goală, mă privește din dosul acestei perdele. Sst. Aud un zgomot ca a unui dop care sare. Acelaș zgomot, din nou ! Să fie un suspin de dragoste ? sau un cîntec ? Nu, e un sforăit. Ce muzică ! Anitra doarme ; nu mai cînta, privighetoare ! Atîta-ți trebuie, dacă trilu-rile tale... Sau nu, cîntă înainte ! Privighetoarea e o cîntăreață. Nu sînt și eu un cîntăreț ? Și eu și ea, cu sunetele noastre armonioase, furăm inimile. Noaptea senină e făcută pentru cîntec. Cîntecul e elementul nostru comun. Pentru Peer Gynt ca și pentru privighe-toare, a cînta înseamnă a se realiza pe sine însuși. S-o las să doarmă pe fermecătoarea Anitra ; nu-i asta oare culmea fericirii pentru un îndrăgostit ca mine ? Suprema fericire nu-i oare să întinzi buzele fără să atingi cupa ? Dar iat-o ; ea este ! Ei, nu, pe cîntea mea, e mai bine așa !

ANITRA (*ieșind din cort*) : M-ai chemat, stăpîne ?

PEER : Da ! Profetul te cheamă. M-a trezit din somn un zgomot infernal. Parcă ar fi fost un strigăt de alarmă ! Dacă nu cumva o fi fost un concert de pisici.

ANITRA : Nu, stăpîne, nu era un strigăt de alarmă ; era cu totul altceva.

PEER : Ce era ?

ANITRA : Nu pot să spun, iartă-mă !

PEER : Spune !

ANITRA : Nu mă fă să roșesc.

PEER (*apropiindu-se de ea*) : Era poate ce simțeam eu cînd ți-am dăruit opalul ?

ANITRA (*indignată*) : O, stăpîne ! Să te asemeni tu, lumină a lumii, cu o pisică, cu un animal dezgustător !

PEER : Ei, draga mea, în chestie de dragoste, un motan face cît un Profet.

ANITRA : Mierea glumei curge din gura ta, stăpîne !

PEER: Draga mea, ești ca toate femeile, gata să judeci oamenii mari după aparență. Mie îmi place să glumesc de obicei, mai ales în doi. Situația mea îmi impune o mască; sufăr constrângerea datoriilor mele profesionale. Ca un adevărat profet ce sînt, sînt cîteodată aspru, dar numai în vorbe. Să lăsăm comedia asta! Îți spun încă o dată, în fond eu sînt Peer, cel care sînt. Hai, să lăsăm pe Profet, și ia acest eu însumi pe care ți-l ofer. (*S-așează sub un copac și o ia pe genunchi.*) Vino, Anitra! Să ne odihnim sub evantaiul palmierilor verzi. Vei surîde la vorbele pe care am să ți le șoptesc. Pe urmă vom schimba rolurile și voi surîde eu în timp ce buzele tale roșii vor șopti de dragoste.

ANITRA (*se întinde la picioarele lui*): Vorbele tale sînt dulci ca un cîntec, deși nu le înțeleg delcc. Spune, stăpîne, oare ascultîndu-te pe tine am să capăt un suflet?

PEER: Sufletul, suflu și lumină a cuvîntului, îți va veni mai tîrziu, draga mea. Cînd, în litere de aur, pe fondul roz al Orientului, vor apare aceste cuvinte: *Se face ziuă*, atunci vor începe lecțiile; nu-ți fie frică, ai să înveți multe. Dar aș fi un prost dacă în liniștea acestei nopți calde aș vrea să mă împodobesc cu zdrențele unei vechi științe uzate și să te tratez ca un dascăl de școală. Și pe urmă, principalul, cînd te gîndești, nu-i sufletul ci inima.

ANITRA: Vorbește, stăpîne. Cînd vorbești, parcă văd strălucind un opal.

PEER: Prea multă înțelepciune e prostie. Lașitatea duce la cruzime. Exagerarea adevărului, e înțelepciune pe dos. Da, draga mea, să mă ia dracul dacă nu sînt pe lume oameni îmbuibăți de suflet care, prin asta, nu ajung să vadă mai limpede. Am cunoscut un astfel de om, și foarte de treabă, care n-a făcut nimic și și-a greșit drumul. Vezi tu deșertul acesta care înconjură oaza? N-aș avea decît să-mi flutur turbanul pentru ca valurile oceanului să-l umple. Dar aș fi un dobitoc să creez așa continente și mări noi. Știi tu ce înseamnă să trăiești?

ANITRA: Învață-mă!

PEER: Înseamnă să plutești deasupra timpului care curge, să te cobori pe apa timpului fără să-ți uzi picioarele și fără să pierzi nimic din tine însuși. Ca să fii cel ce ești, draga mea, trebuie puterea vârstei! Un vultur bătrîn își pierde penele, un cal bătrîn mersul, o babă dinții. Pielea se zbîrcește și sufletul se zbîrcește și el. Tine-rețe! Tinerețe! Prin tine vreau să domnesc nu peste palmierii și podgoriile vreunei Gyntianii, ci peste gîndul neprihănit al unei femei al cărei sultan puternic și arzător voi fi. Ți-am făcut, copila mea, cinstea de a te seduce, de a alege inima ta pentru a întemeia un califat nou. Vreau să fiu stăpînul suspinelor tale. În regatul meu voi introduce regimul absolut. Să ne despărțim va însemna moartea... pentru tine, bineînțeles. Nimic din tine care să nu-mi aparție. Nici da, nici nu, tu nu vei avea altă voință decît a mea. Părul tău, negru ca noaptea, și tot ce în tine e dulce de rostit se va înclina în fața puterii mele suverane. De asta, în fond, nu mă supăr că n-ai nimic în cap. Un suflet, dacă îl ai, te obligă să te privești pe tine însuși. Mai bine lasă-mă să-ți țin eu loc de suflet. Asta, dealtfel, nu va schimba nimic. (*Anitra sforăie.*) Cum! Doamne? Vorbele mele au lunecat peste ea fără s-o atingă? Nu! Puterea vorbelor mele de dragoste e așa de mare, că au dus-o, ca un torent, departe, pînă în țara visurilor. (*Se scoală și acoperă cu bijuterii sînul Anitrei.*) Iată coliere! Și încă! Dormi, Anitra, și gîndește-te la Peer!... Dormi! Dormind ai cucerit o coroană imperială. În noaptea asta Peer Gynt a triumfat numai prin virtutea *eului* lui.

*

Drumul caravanelor. Oaza în depărtare. Peer Gynt galopează pe calul lui alb, ținînd pe Anitra în fața lui.

ANITRA: Dă-mi drumul, că dacă nu, te mușc!

PEER: Ce nebună ești!

ANITRA: Ce vrei cu mine?

PEER: Ce vreau? Să mă joc de-a vulturul și porumbița!
Să te răpesc! Să fac nebunii!

ANITRA: Nu ți-e rușine? Un Profet bătrîn!

PEER: Ei, asta-i! Profetul nu-i bătrîn, și tu ești o proastă.
Asta-i semn de bătrînețe?

ANITRA: Dă-mi drumul! Vreau să mă întorc acasă!

PEER: Cochetă! Vrei să te întorci? Adevărat? La cine?
La papa? Păsări libere ca noi, scăpate din colivie, nu se mai întorc niciodată. Și pe urmă, draga mea, nu trebuie să stai prea mult într-un loc. Ajungi să pierzi în considerație ceea ce câștigi în relații, mai ales dacă te prezinți ca profet. Era tocmai timpul să se sfîrșească odată. Fiii aceștia ai deșertului au suflete tari. Tămîia și rugăciunile începeau să lipsească.

ANITRA: Da, dar e adevărat că ești profet?

PEER: Sînt împăratul tău! (*Vrea s-o îmbrățișeze.*) He, he! uite ce mîndră e!

ANITRA: Dă-mi inelul care-l ai la deget.

PEER: Ia-l, ia tot ce vrei!

ANITRA: Vorbele tale sînt un cîntec!

PEER: Ce îmbătător e să te simți iubit așa! Am să descalec. Vreau să țin ca un sclav frîul calului tău! (*Îi dă cravașa și descalecă.*) Vezi tu, trandafirul meu, floarea mea fermecătoare! Merg prin nisip, în fața ta. Sînt tînăr, Anitra. Nu trebuie să te gîndești prea mult la ce fac. Dacă mintea ta ar fi mai ageră ai spune că îndrăgostitul tău e tînăr pentru că face nebunii.

ANITRA: Da, ești tînăr. Mai ai inele?

PEER: Nu-i așa? Uite: sar ca un țap. Dacă aș avea frunză de vie mi-aș face o cunună. Da, da, sînt tînăr! Vreau să joc. (*Dansează.*)

ANITRA: Ai asudat, profetul meu! Dă-mi pachetul acela greu pe care-l ai la cîngătoare.

PEER: Ce grijă îmi porți! De acum înainte tu ai să-mi duci punga. Inimile iubitoare n-au nevoie de aur ca să fie fericite! (*Începe iar să danseze.*)

ANITRA: E o plăcere să vezi pe Profet jucînd!

PEER: Ah! lasă-l pe profet! Să schimbăm hainele!

ANITRA: Caftanul ți-i prea lung, brîul prea larg, ciorapii prea strîmți.

PEER (*îngenunchează*): Haide: fă-mă să sufăr. Pentru o inimă iubitoare suferința e o plăcere. Ascultă: cînd vom ajunge la castelul meu...

ANITRA: Adică în paradisul tău... Mai este mult?

PEER: O! o mie de leghe, poate...

ANITRA: E prea mult!

PEER: Ascultă: am să-ți dau sufletul pe care ți l-am făgăduit.

ANITRA: Mulțumesc! Stau bine și fără suflet. Dar îmi cereai să te fac să suferi...

PEER (*ridicându-se*): Da: o suferință puternică, dar scurtă. Numai vre-o două sau trei zile!

ANITRA: Anitra ascultă pe Profet! Rămii cu bine! (*Îl lovește cu cravașa peste degete, întoarce calul și pleacă în galop.*)

PEER (*o clipă nemișcat*): A! Al dracului...

*

Acelaș decor. Un ceas mai târziu. Peer Gynt, cu gesturi calme, se dezbracă de hainele lui orientale. După ce s-a dezbrăcat, scoate din buzunar o caschetă de voiaj, și-o pune pe cap și reapare în costumul lui european.

PEER (*zvîrlind turbanul*): Acolo-i turcul și aici sînt eu! Tot păgînismul acesta nu făcea doi bani. Noroc că nu mi-a intrat în sînge. Dar și eu, ce-am căutat aici? Ca și cum n-ar fi mai bine să trăiești ca un creștin, să disprețuiești penele de păun, să nu pierzi niciodată din vedere legea și morala, să fii, cu un cuvînt, tu însuți, și să meriți după moarte, un discurs la mormînt și coroane, pe coșciug. (*Face cîțiva pași.*) Ticăloasa! Puțin a lipsit să nu-mi întorcă capul. Al dracului dacă știu ce-mi plăcea în ea. Noroc că farsa s-a sfîrșit. Încă o clipă, și aș fi fost ridicol. Am greșit e drept, dar ceea ce mă liniștește este că greșeala mea ținea de situație și nu de persoana mea. Era un rezultat al vieții de profet, o viață dezgustătoare, fără acțiune, fără sare, fără gust. Proastă meserie și aceea de profet! Am fost furat, da, fără îndoială. Totuși îmi mai rămîn ceva economii, ceva bani de buzunar, un depozit la bancă în America. În sfîrșit nu sînt la sapă de lemn. Și mediocritatea asta e poate tot ce e mai bun. Nu mai sînt sclavul unui cal și al unui vizitiu. Nu mai sînt încărcat cu bagaje. Cu un cuvînt, iată-mă stăpîn pe situație. Ce drum am să iau? Am mai multe în fața mea. Și

înțelepții se deosebesc de proști în alegerea drumului
 Știu ce am să fac! Am să caut un Baedeker și am să
 fac un voiaj cronologic. E drept că cultura mea nu-i
 tocmai faimoasă și mecanismul istoriei e lucru complicat.
 Ce are aface! Tocmai când pleci la întâmplare ajungi la
 rezultatele cele mai originale. Și pe urmă e înălțător
 lucru să-ți fixezi un scop și să mergi spre el cu o voință
 de oțel! *(Cu emoție.)* Să-ți rupi toate legăturile, să-ți
 părăsești țara, prietenii, să-ți arunci comorile în vînt,
 să-ți iei rămas bun de la fericirea iubirii, numai pentru
 a ajunge la izvoarele adevărului. *(Își șterge o lacrimă.)*
 După asta se cunoaște căutătorul. Sînt foarte fericit,
 pentru că am dezlegat enigma destinului meu. Voi
 părăsi cărările vieții și mă voi scufunda în trecut. Mă
 voi ocupa cu oameni și cu fapte vechi! Prezentul nu
 face două parale. Oamenii n-au nici voință, nici cre-
 dință. Faptele lor sînt stupide și mintea lor tîrîtoare.
 Cît despre femei *(dă din umeri)* nu înfățișează mare
 interes. *(Pleacă.)*

*

*O zi de vară, în Norvegia. O căsuță în pădure. Ușa deschisă are un
 lacăt mare și deasupra ușei sînt fixate niște coarne de ren. Capre păsc
 în apropierea căsuței. În fața ușei, o femeie între două vîrste, blondă
 și bine făcută, toarce la soare.*

FEMEIA (SOLVEIG) *(se uită spre drum și cîntă):*

O toamnă și o iarnă te voi mai aștepta,
 Va trece primăvara și vara înc-odată.
 Căci inima îmi spune c-ai să te-ntorci cîndva,
 Și-ți voi păstra mereu făgăduința dată.
(Adună caprele și se pune din nou la vîrtelniță și cîntă.)
 În paza lui te aibă de-a pururi Dumnezeu,
 El singur fie-ți strajă la faptă și la gînd
 Oricînd te vei întoarce, te-oi aștepta mereu,
 Iar de m-aștepți în ceruri te voi găsi curînd.

*

*În Egipt. Zorii zilei. Statuia lui Memnon. Peer Gynt sosește, pășind
 liniștit și privește o clipă în jurul lui.*

PEER GYNT: Aș putea foarte bine să încep de aici. Iată-mă, așadar, egiptean, ca să mai schimb puțin, și fără să părăsesc o clipă principiul *eu-lui* gyntian. După asta am să plec în Asiria. Dacă aș fi vrut să mă urc pînă la facerea lumii m-aș fi rătăcit. Dealtfel, vreau să stau cu totul în afară de istoria biblică, ale cărei urme pozitive le voi găsi în altă parte. Să-i examinez toate amănuntele, asta îmi depășește programul și puterile (*S-așează pe o piatră.*) Am să mă odihnesc aici, să aștept cîntecul matinal al colosului. Pe urmă, după ce voi dejuna, am să mă urc pe piramidă și, dacă am vreme, am să studiez și interiorul. După aceea am să fac pe jos înconjurul Mării Roșii. Poate că voi descoperi pe țărmurile ei mormîntul regelui Putifar. Și iată-mă transformat într-un fiu al Asiei. În Babilon, am să caut urmele grădinilor suspendate și ale curtezanelor celebre, mărturii glorioase ale vechii culturi a acestui oraș. Pe urmă, dintr-un salt, am să mă duc la Troia. De la Troia o linie maritimă duce la vechea și superba Atenă. Acolo am să vizitez în amănunt trecătoarea pe care a apărât-o Leonida și am să mă inițiez în marea filozofie antică. Vom regăsi închisoarea în care a pierit Socrate, această nobilă victimă... Dar, nu! E ade-vărat! pe-acolo e război acum! Am să las asta pe mai tîrziu. Helenismul va mai aștepta. (*Se uită la ceas.*) Ei, dar soarele se lasă așteptat și timpul trece. Să revin la Troia. Acolo mă oprisem... (*Se ridică și ascultă.*) Ce-i murmurul acesta ciudat?

(*Soarele răsare. Statuia lui Memnon cîntă.*)

Din cenușa zeilor s-au născut cu timpul

Păsări cîntătoare.

Ammon, autocratul,

Vrea să caute misterul

Cîntecului lor ciudat

Greșeala e de neiertat.

PEER: Îmi pare că statuia a scos un sunet! E muzica trecutului. I-am prins modulațiile și vreau să notez faptul, pentru a-l oferi reflexiunilor savanților. (*Notează în carnet.*) „Statuia a cîntat. Am distins foarte limpede muzica, dar n-am înțeles bine cuvintele. Totul, dealtfel,

nu era, cred, decît o halucinație. Afară de asta nimic important de notat astăzi". (*Pleacă.*)

*

Aproape de Gizah. Se zărește Sfinxul. În depărtare turnurile și minaretele din Cairo.

Peer Gynt sosește și privește cu atenție Sfinxul, cînd prin binoclu, cînd făcîndu-și un binoclu din degete.

PEER: Unde dracul am mai zărit eu ceva care seamănă cu tipul acesta? Am o amintire obscură despre ceva la fel. Era o ființă omenească? Și atunci, cine? Pentru că sînt sigur că l-am întîlnit pe undeva, la miazăzi sau miazănoapte. Memnon mi-a adus aminte de *Regii Dovrului*, cum îi cheamă la noi. Aceeași atitudine țeapănă, cu șezutul înfipt într-un bloc de piatră. Dar animalul acesta curios de aici, ființa asta neisprăvită, delaolaltă femeie și leu, este și ea o figură de basm? ori o fi o reminiscență? O figură de basm? A! da! acum știu, dragul meu, tu ești Curbul, cel căruia i-am dat cu bățul în cap, — în vis, bineînțeles; — eram în pat, cu o febră... (*S-apropie.*) Aceiași ochi, aceleași buze, cu un aer mai puțin indolent, mai șiret. Ce, Curbule, pe la spate și la lumina zilei ai înfățișare de leu. Nu mai știi ceva ghicitori? Avem să vedem. Ai să-mi răspunzi și acum, ca atunci? (*Ridicînd glasul.*) Hei, Curbule, cine ești tu?

O VOCE (*în dosul sfinxului*): Ach! Sphinx, wer bist du?

PEER: I-auzi! Un ecou care vorbește nemțește! E ciudat!

VOCEA: Wer bist du?

PEER: Nemțește curat, pe cinstea mea. Voi fi primul care să notez o observație așa de inedită. (*Scrie în carnet.*) „Ecou german. Dialect berlinez“.

(*Begriffeufeld iese de după sfinx.*)

BEGRIFFEUFELD: Un om!

PEER: Bun! Iată de unde venea vocea. (*Scrie.*) „Modificat mai tîrziu primele concluzii.“

BEGRIFFEUFELD (*cu semne variate de neliniște*): Iartă-mă, domnul meu! O chestiune vitală! Ce te aduce aici?

PEER: O vizită de făcut. Am venit să-mi văd un prieten din tinerețe.

BEGRIFFEUFELD: Cum? Sfinxul?

PEER: Îl cunosc de mult.

BEGRIFFEUFELD: Ce fericire! Și asta după o noapte ca aceea care am petrecut-o! A! tîmplele îmi zvicnesc. Capul stă să-mi plesnească! Așadar, îl cunoști? Răspunde! Dar vorbește odată! Spune-mi cine este!

PEER: Cine este. Știu foarte bine. E *el însuși*.

BEGRIFFEUFELD (*sărind în sus*): A! ce revelație! Zăresc enigma vieții! *El însuși*, ai spus. Ești sigur?

PEER: Da; cel puțin așa pretinde el.

BEGRIFFEUFELD: El însuși! Marea evoluție se apropie! (*Își scoate pălăria.*) Numele dumitale?

PEER: Mă numesc Peer Gynt.

BEGRIFFEUFELD: Peer Gynt! E simbolic! Trebuia să bănuiesc. Peer Gynt? Asta înseamnă necunoscutul, ceea ce va veni, ceea ce mi s-a prezis.

PEER: Așa? Așa? Și vii poate să mă cauți?

BEGRIFFEUFELD: Peer Gynt! În numele acesta e un mister, un abis! Și în același timp ceva incisiv, orice cuvînt e o învățătură profundă! Cine ești dumneata?

PEER (*modest*): Am încercat întotdeauna să fiu eu însumi. Dealtfel, iată-mi pașaportul.

BEGRIFFEUFELD: Iar un cuvînt enigmatic. (*Îl apucă de mîină.*) La Cairo! Am găsit pe împăratul exegeților!

PEER: Împăratul?

BEGRIFFEUFELD: Să mergem!

PEER: Sînt chiar în adevăr cunoscut?

BEGRIFFEUFELD (*luîndu-l cu el*): Împăratul unei exegeze întemeiată pe *sine însuși*!

*

La Cairo. O vastă curte înconjurată cu clădiri și ziduri înalte. Ferestre zăbrelete. Cuști de fier.

În curte Trei Gardieni. Sosește un Al patrulea.

AL PATRULEA: Ei, Schafmann! Unde-i directorul?

UNUL DIN CEI TREI DINTĂI: A plecat azi dimineață, înainte de a se face ziuă.

AL PATRULEA: Mi se pare că astă noapte i s-a întâmplat ceva neplăcut.

ALTUL: Sstt! Iată-l!

(Begriffeufeld introduce pe Peer Gynt, închide ușa după el și pune cheia în buzunar.)

PEER (*aparte*): Într-adevăr iată un om foarte instruit. Aproape tot ce spune e neînțeles. (*Privind în jurul lui.*) Țsta e clubul savanților?

BEGRIFFEUFELD: Ai să-i găsești pe toți adunați. Cercul celor șaptezeci, de curînd crescut cu o sută trei membri noi. (*Cheamă gardienii.*) Michael, Schlingenberg, Schafmann, Fuchs, în cuști, repede!

GARDIENII: Noi?

BEGRIFFEUFELD: Voi, dar cine? Repede, repede! Odată ce pămîntul se învîrtește, ne învîrtim și noi cu el. (*Îi silește să intre într-o cușcă.*) Peer cel Mare și-a făcut intrarea, n-aveți decît să mergeți lîngă ceilalți. N-am să vă spun mai mult. (*Închide ușa și aruncă cheia într-un puț.*)

PEER: Dar bine, dragă directoare, dragă doctore...

BEGRIFFEUFELD: Nici unul, nici altul. Am fost asta pînă acum. Domnule Peer Gynt, știi să taci? Trebuie să mă ușurez.

PEER (*tot mai neliniștit*): Adică cum?

BEGRIFFEUFELD: Promite-mi că n-ai să tremuri.

PEER: Am să încerc.

BEGRIFFEUFELD (*îl duce într-un colț și-i spune încet*): Rațiunea absolută a expirat ieri seara la unsprezece.

PEER: Domnul să ne aibă în paza lui!...

BEGRIFFEUFELD: E foarte trist, în adevăr, și situația mea face ca această întîmplare să-mi fie deosebit de dezagreabilă. Pînă acum, știi, acest stabiliment era considerat ca un ospiciu de nebuni.

PEER: Un ospiciu de nebuni!

BEGRIFFEUFELD: Bun, ai înțeles!

PEER (*palid cu glas scăzut*): Acuma înțeleg. Omul ăsta e nebun, și nimeni nu știe. (*Se îndepărtează.*)

BEGRIFFEUFELD (*urmîndu-l*): Înțelegi, cînd zic expirat, inventez. Ea a ieșit din ea însăși, a ieșit din propria-i piele, ca vulpea compatriotului meu Münchhausen.

PEER: O clipă, te rog...

BEGRIFFEUFELD (*îl reține*): Sau mai degrabă nu,— nu ca o vulpe,— ca un țipar. Cu un ac în ochi,— pironită în perete,— s-a zvîrcolit un moment...

PEER: Cum să fug?

BEGRIFFEUFELD: O tăietură în jurul gâtului și, hop! Și-a ieșit din piele!

PEER: Nebun de legat! Și-a pierdut mintea!

BEGRIFFEUFELD: E clar acum că fuga asta va fi urmată de o întreagă revoluție pe pământ și mare. Oamenii crezuți nebuni pînă astăzi se găsesc de ieri la unsprezece seara într-o stare normală, în plină posesie a rațiunii, așa cum apare ea în noua ei fază. Și dacă mergem mai departe vom găsi că în aceeași clipă toți oamenii așa-ziși rezonabili au înnebunit.

PEER: Vorbeai de oră. Asta mi-aduce aminte că nu mai am timp să stau.

BEGRIFFEUFELD: N-ai timp. A! da, ai dreptate. (*Deschide o ușă și cheamă.*) Ieșiți! Timpurile s-au împlinit! Rațiunea a murit. Trăiască Peer Gynt!

PEER: Dar bine, dragul meu!... (*Unul după altul nebulii intră în curte.*)

BEGRIFFEUFELD: Bună dimineața. Salutați zorile mîntuirii voastre. Iată pe regele, pe împăratul vostru!

PEER: Împărat!

BEGRIFFEUFELD: Desigur!

PEER: Onoarea e atît de mare, întrece așa de mult orice închipuire!...

BEGRIFFEUFELD: Fără falsă modestie în asemenea momente.

PEER: Dați-mi măcar o clipă de răgaz!... Nu sînt bun de nimic acum, sînt complet abrutizat!

BEGRIFFEUFELD: Un om care a ghicit enigma Sfinxului? Un om care e el însuși?

PEER: Ei! tocmai aici e dificultatea! Da, sînt eu însumi, sînt eu însumi din cap pînă în picioare. Dar aici, dacă nu mă înșel, oamenii sînt mai degrabă ieșiți din ei înșiși.

BEGRIFFEUFELD: Ieșiți din ei înșiși? Te înșeli cu totul. Dimpotrivă aici toți sînt foarte ei înșiși. Ei înșiși și numai atît. Fiecare își avîntă eul cît poate mai mult.

Fiecare se închide în el însuși ca într-un butoi, se-nchide în el și se astupă cu cepul eului, și înăuntru fermentează eul. Nimeni nu deplînge necazurile altuia. Sîntem noi înșine din cap pînă-n picioare, pînă în vîrfurile unghiilor. Rezultă deci că dacă trebuie s-avem un împărat, dumneata ești omul care ne trebuie. E clar.

PEER: A! aș vrea ca dracul să!...

BEGRIFFEUFELD: Haide, curaj! Întotdeauna aici începi prin a te simți înstrăinat. „Ei înșiși...” Uite: am să-ți dau un exemplu. Să luăm pe primul venit din bandă (*Către un personaj de înfățișare sumbră.*) Bună ziua, Huhu! Cum, mereu supărat, dragul meu?

HUHU: Cum să fiu vesel, cînd atîtea generații dispar neînțelese? (*Către Peer Gynt.*) Ești străin. Vrei să m-ascuți?

PEER (*se înclină*): Desigur.

HUHU: Ascultă. Încolo, spre răsărit, departe, se întinde coasta Malaborului: olandezii și portughezii își împrăstie cultura în mijlocul adevăraților malabarezi. Aceste triburi și-au contopit limbile. Ele domnesc nestingherite peste întregul ținut. Însă în vremurile vechi, urangutanul era stăpîn. Ale lui erau pădurile adînci, în care putea să se bată, să se strîmbe și să zbiere cum îi plăcea. Era la el acasă. Dar au venit, vai! hoardele străine, și atunci s-a sfîrșit cu limba pădurilor; o noapte de patru veacuri s-a întins peste urangutanul nenorocit și l-a oprit în dezvoltarea lui. Se știe ce se întîmplă cu popoarele în asemenea cazuri. Vechea limbă nu mai răsună în pădure. Nu se mai aude urlatul străvechi. Dacă vrem acum să ne exprimăm gîndurile, trebuie să ne servim de vorbe. Am încercat să lupt pentru puritatea limbei noastre din pădure. Am susținut dreptul la urlat. Am urlat eu însumi. Am demonstrat nevoia urlatului în cîntecele populare. Dar sforțările mele au fost rău răsplătite. Acuma cred că înțelegi ce mă chinuiește. Mulțumesc că m-ai ascultat! Dacă știi vreun leac, spune-mi-l!

PEER (*aparte*): Se spune că trebuie să urlîi ca lupii. (*Tare.*) Dragul meu, mi-aduc aminte că în Maroc trăiește o întreagă populație de urangutani care n-au nici filologi nici poeți. Limba lor seamănă cu a malabarejilor. Ai face o faptă bună și ai da un exemplu frumos

dacă, așa cum au mai făcut și alți oameni distinși, ai consimțit să te expatriezi pentru binele compatrioților dumitale.

HUHU: Mulțumesc că m-ai ascultat. Am să fac ce mă sfătuiești. (*Cu un gest nobil.*) Orientul și-a alungat poetul; el merge acum către urangutanii occidentului! (*Se îndepărtează.*)

BEGRIFFEUFELD: Ei, nu e destul de *el însuși*? Da, nu-i așa? El, mereu el; e plin de el însuși, nu se ocupă de altceva. *El însuși* în tot ce spune. *El însuși*, tocmai prin faptul că-i ieșit din el însuși. Vino încoace! Am să-ți arăt altul, de ieri seara tot așa de conform ca și primul regulilor rațiunii normale. (*Către un fellah care duce o mumie în spate.*) Rege Apis, ce mai face Măria Voastră?

FELLAHUL (*furios lui Peer Gynt*): Ce, eu sînt regele Apis?

PEER (*se dă după doctor*): Mărturisesc că nu mă pricep... Dar, dacă judec după vorbă...

FELLAHUL: Minți și tu!

BEGRIFFEUFELD: Să binevoiască Măria Voastră să-i expue chestia.

FELLAHUL: Foarte bine. (*Se întoarce spre Peer.*) Vezi pe cel pe care-l port în spate? Se numea regele Apis, acumă se numește mumie și, pe lângă asta, e mort. El e acel care a clădit toate piramidele, care a sculptat în stîncă Sfinxul cel mare și s-a războit cu turcii. De aceea Egiptul a făcut din el un zeu pe care îl adora într-un templu sub forma unui bou. Ei bine! regele Apis sînt eu; văd asta limpede ca ziua. Dacă te îndoiești, am să-ți dovedesc. Într-o zi, pe cînd regele Apis era la vînătoare, a descălecat de pe cal ca să-și facă nevoile. Pămîntul astfel fertilizat de marele rege era al bunicului meu. Or, eu m-am hrănit cu grîul crescut pe acest pămînt. Îți mai trebuie altă dovadă? Pe cap am coarne nevăzute. Nu-i un blestem că nimeni nu vrea să-mi recunoască titlurile? Apis prin naștere, în ochii lumii nu sînt decît un fellah. Ai vreun sfat să-mi dai? Dă-mi-l. Ambiția mea e să semăn cu marele rege Apis.

PEER: Măria Voastră n-are decît să înalțe piramide, să sculpteze un Sfinx și să se războiască cu turcii.

FELLAHUL: Astea sînt vorbe. Eu, un biet fellah care mor de foame! De-abia pot să-mi apăr coliba de șobolani și de șoareci. Haide, găsește ceva mai bun care să mă ridice fără primejdii și să-mi dea înfățișarea regelui Apis pe care-l port în spate!

PEER: Dacă Măria Voastră ar încerca să se spînzure și dacă după aceea s-ar duce sub pămînt să facă pe mortul, adăpostită în limitele naturale ale unui sicriu solid?

FELLAHUL: Minunat! Viața mea pentru o funie! Trăiască spînzurătoarea! N-are să fie tocmai bine la început, dar timpul netezește totul. *(Se dă la o parte și se pregătește să se spînzure.)*

BEGRIFFEUFELD: Iată unul care are individualitate. Nu-i așa, domnule Peer? Un om metodic.

PEER: Da, da... dar... Uite-l că se spînzură de-a binelea. Priveliștea asta mă îmbolnăvește.

BEGRIFFEUFELD: O stare de tranziție. Are să treacă repede.

PEER: De tranziție? Ca să ajung unde? Te rog să mă ierți, trebuie să plec.

BEGRIFFEUFELD *(îl reține)*: Ce, ești nebun?

PEER: Nu încă... Nebun? Ei, asta-i!

(Tumult. Ministrul Hussein, făcîndu-și loc prin mulțime, s-apropie de ei.)

HUSSEIN: Am fost anunțat că a sosit un împărat. *(Către Peer.)* Dumneata ești?

PEER *(cu un ton desperat)*: Se pare că da!

HUSSEIN: Foarte bine. Iată niște note la care trebuie să răspunzi.

PEER *(smulgîndu-și părul)*: Bine, bine. Haide! Spune!

HUSSEIN: Vrei să-mi faci onoarea să mă moi? *(Se înclină adînc.)* Sînt o pană de scris.

PEER *(se-nclină și mai adînc)*: Iar eu un vechi pergament imperial.

HUSSEIN: Povestea mea, stăpîne, e foarte simplă: lumea mă ia drept un ceasornic de nisip, iar eu sînt o pană de scris.

PEER: Și povestea mea, o pană, se poate spune în două cuvinte: sînt o foaie de hîrtie, sortită să rămîie mereu albă.

HUSSEIN: Oamenii nu știu la ce să mă întrebuițeze. Toți vor să mă întrebuițeze ca să măsoar timpul cu nisip.

PEER: Am fost o carte cu scoarțe aurite în mîna unei femei. Întelegciunea și nebunia nu sînt decît greșeli de tipar!

HUSSEIN: Gîndește-te numai ce trist e pentru o pană de scris să nu simtă niciodată ascuțișul unui briceag!

PEER (*cu un salt*): Închipuiește-ți un țap sălbatec care sare de sus în jos fără să se oprească niciodată, fără să atingă niciodată pămîntul!

HUSSEIN: Un briceag! Sînt tocit, trebuie să mă taie, să mă ascută! Are să piară lumea dacă nu mi se face vîrf!

PEER: Ce nenorocire pentru lume că Dumnezeu, în calitatea lui de autor, a găsit-o așa de bine făcută!

BEGRIFFEUFELD: Vrei un cuțit? Iată!

HUSSEIN (*luînd cuțitul pe care i-l dă doctorul*): A! cu ce plăcere am să sorb cerneală, și ce fericire să te ascuți! (*Își duce cuțitul la gît să se taie.*)

BEGRIFFEUFELD (*îndepărtîndu-se*): Pana are să stropască.

PEER (*speriat*): Țineți-l!

HUSSEIN: Ai spus-o! Țineți-mă! Luați pana! Luați-o! Hîrtie! Hîrtie! (*Cade.*) Sînt tocit. Nu uitați epitaful: „Toată viața lui pînă la moarte a fost o pană de scris uzată”.

PEER (*gata să-i vie rău*): Ce am să mă fac? Ce sînt? O, tu, mare... Vină-mi în ajutor! Sînt tot ce vei vrea, un turc... un troll... un păcătos... Dar vină-mi în ajutor... S-a rupt ceva în mine. (*Rîzînd.*) Nu pot să-ți regăsesc numele! Vino în ajutorul meu, o tu, părinte al tuturor brutelor. (*Leșină.*)

BEGRIFFEUFELD (*cu o cunună de paie în mînă sare călare pe el*): A! uitați-vă cum strălucește la soare!... A ieșit din el însuși! E momentul să-l încoronăm! (*Depune cununa pe fruntea lui Peer Gynt și strigă:*) Trăiască împăratul eu-lui!

SCHAFMAN (*din cușcă*): Trăiască, trăiască marele Peer!

ACTUL V

Pe bordul unui vapor în preajma coastei norvegiene. Așus de soare. Mare agitată. Peer Gynt, bătrîn viguros cu părul alb și barba albă stă la pupă. Costumul lui e aproape de marină. Poartă un veston și

cizme lungi. Hainele lui sînt cam uzate. E bronzat la fașă. Trăsăturile au o expresie mai aspră. Căpitanul la cîrmă. Echipajul spre proră.

PEER (*sprijinit de marginea corăbiei, privește coasta*): Iată bătrînul munte Holling, în haine de iarnă, înălțîndu-și trupul în razele apusului. Ce mîndru e bătrînul! Piscul Ghețarilor, frate cu el, stă mai înapoi, modest. Mantia lui de gheață strălucește la soare. Marea de zăpadă se întinde, grațioasă, ca o fată în lungă rochie de in.

CĂPITANUL (*strigînd*): Doi oameni la cîrmă! Urcați lanterna!

PEER: Ce vînt cumplit!

CĂPITANUL: La noapte o să avem furtună.

PEER: Se pot zări de aici munții Ronden?

CĂPITANUL: A, nu! Sînt ascunși de Marea de zăpadă.

PEER: Și Blohoc?

CĂPITANUL: Nici el. Doar cînd e timp foarte frumos îi vezi piscul din vîrfurile catargului celui mare.

PEER: Unde e Hasteigen?

CĂPITANUL (*arătînd*): Într-acolo.

PEER: A! bun.

CĂPITANUL: Pare că cunoști locurile.

PEER: Cînd am părăsit Norvegia am trecut pe aici. Și amintirile din tinerețe sînt, se zice, cele care se întipăresc mai bine în minte. (*Scuipă și privește din nou spre coastă.*) Vrasăzică acolo, în văgăunile acelea, pe malul fiordurilor rîpoase și înalte... (*Către căpitan.*) Sînt rare casele pe acolo?

CĂPITANUL: Da. Rare.

PEER: Oare ajungem pînă mîine dimineață?

CĂPITANUL: Sper că da, dacă noaptea nu va fi prea rea.

PEER: Sînt nouri groși către apus.

CĂPITANUL: Da.

PEER: Ascultă! să-mi aduci aminte înainte de a debarca să dau cîte ceva oamenilor din echipaj.

CĂPITANUL: Mulțumesc!

PEER: N-are să fie cine știe ce. Am fost căutător de aur, dar ce-am găsit am pierdut din nou. Norocul și cu mine nu prea sîntem prieteni. Știi cît am depus la dumneata. Asta e tot. Restul s-a dus dracului.

CĂPITANUL: Cît ai e prea destul ca să-ți faci o situație la noi.

PEER: N-am familie. Nimeni nu așteaptă pe vagabondul îmbogățit. Oricum, așa, cel puțin, n-au să fie scene emoționante pe chei.

CĂPITANUL: A început grindina.

PEER: Așadar, cum am spus; dacă vreunul din oameni are nevoie, nu mă prea uit la bani.

CĂPITANUL: E frumos din partea dumitale. Cei mai mulți dintre ei nu au decît atît cît le trebuie ca să trăiască și toți au femeie și copii. De-abia o pot scoate la capăt cu leafa pe care o primesc. Hei! dacă au să primească ceva pe deasupra cînd au să debarce, are să fie pentru ei o bucurie de care au să vorbească multă vreme.

PEER: Cum spui? Sînt înșurați? Au femeie și copii?

CĂPITANUL: Sigur, toți. Cel mai de plîns e bucătarul. La dînsul e mizerie neagră.

PEER: Înșurați? Vasăzică îi așteaptă cineva acasă? Vasăzică au pe cineva care are să se bucure că îi revede? Hai?

CĂPITANUL: Desigur. Așa cum au obiceiul cei săraci.

PEER: Și-n seara sosirii cum are să fie?

CĂPITANUL: De! Cred că nevasta are să le pregătească o masă bună.

PEER: Și o lumînare pe masă?

CĂPITANUL: Poate chiar două. Și ceva băutură să meargă mîncarea mai bine.

PEER: Și au să stea să se încălzească la foc, în mijlocul copiilor lor? Asta-i fericirea, nu-i așa?

CĂPITANUL: Se prea poate. De aceea, spun încă o dată, e frumos din partea dumitale că le dăruiești ceva.

PEER (*dînd cu pumnul în balustradă*): Crezi dumneata? Ce? Mă iei drept un nebun? Crezi că am să mă ruinez ca să fac plăcere la copiii altora? Am muncit destul ca să-mi cîștig banii. Vreau să mi-i păstrez! Pe bătrînul Peer Gynt nu-l așteaptă nimeni!

CĂPITANUL: Mă rog, ai să faci cum vrei. Sînt banii dumitale.

PEER: Cred și eu! Sînt ai mei și nu ai altuia! Cum vom ajunge îmi vei prezenta socoteala. Am să-mi plătesc biletul din Panama pînă aici și rachiul pentru oameni.

Atît. Dacă mai dau vreun ban, căpitane, poţi să mă scuipi în faţă.

CĂPITANUL: Îţi sînt dator o chitanţă şi nu injurii. Acuma scuză-mă: s-apropie furtuna. (*Căpitanul se îndreaptă spre proră. Cerul s-a întunecat de tot. S-aprind lanterne. Vasul se clatină tot mai tare. Ceaţă şi nouri deşi.*)

PEER: Copii care să te aştepte acasă, gînduri care să te urmeze oriunde mergi! Cine se gîndeşte la mine? Nimeni! A! au să fie lumînări pe masă? Bine, lasă că am să găsesc mijlocul de a le stinge! Am să-i îmbăt pe toţi. Nici unul din dobitocii ăştia n-are să fie cu mîntea limpede cînd are să debarce. Beţi au să-şi revadă femeile şi copiii! Au să înjure, au să dea cu pumnul în masă, au să înspăimînte pe toţi din jurul lor! Femeile au să fugă şi tîrînd copiii după ele! S-a sfîrşit cu bucuria revederii! (*Vaporul s-apleacă tare. Peer Gynt se clatină şi de-abia poate sta în picioare.*) He! he! ce zguduitoră! Marea se zvîrcoleşte, parcă ar plăti-o cineva pentru asta! Nu s-a schimbat nimic pe meleagurile noastre. Aceleaşi valuri furioase! (*Ascultă.*) Cine strigă aşa?

O VOCE (*la proră*): O epavă în faţa noastră!

CĂPITANUL (*pe puntea din mijloc*): Cîrmiţi la dreapta! Înapoia vîntului!

PILOTUL: E cineva în epavă?

VOCEA (*la proră*): Văd trei oameni!

PEER: Coboriţi barca de salvare.

CĂPITANUL: S-ar scufunda. (*Se-ndreaptă spre proră.*)

PEER: Cine se gîndeşte acum la asta? (*Către cîţiva mateloţi.*)

Scăpaţi-i, dacă sînteţi oameni. Ce are să fie dacă aveţi să vă udaţi pielea puţin?

ŞEFUL ECHIPAJULUI: E cu neputinţă, pe asemenea vreme.

PEER: Aţi auzit cum strigă? Vîntul urlă! Ei, tu, bucătarul!

Coboară tu! Am să-ţi dau parale.

BUCĂTARUL: Nu mă cobor pentru nimic în lume!

PEER: A! ciîni ce sînteţi! Ticăloşilor! Gîndiţi-vă că oamenii aceia au femei şi copii care-i aşteaptă acasă!

ŞEFUL ECHIPAJULUI: Au să mai rabde.

PILOTUL: Epava s-a răsturnat.

PEER: Nu se mai aude nimic...

PILOTUL: Dacă vor fi fost însurați, cum spui dumneata, iată acum trei văduve mai mult pe lume.

(Furtuna crește. Peer trece la pupă. E noapte. Un pasager necunoscut, în picioare lângă Peer, îl salută politicos.)

PASAGERUL NECUNOSCUȚ: Bună seara.

PEER: Bună seara... Hm?... Cine ești dumneata?

PASAGERUL: Tovarășul dumitale de călătorie.

PEER: Așa? Credeam că numai eu sînt pasager aici.

PASAGERUL: V-ați înșelat.

PEER: E ciudat totuși că nu te-am văzut pînă astă-seară.

PASAGERUL: Nu ies niciodată în timpul zilei.

PEER: Poate ești bolnav? Te văd palid la față.

PASAGERUL: Deloc. Sînt foarte sănătos.

PEER: Ce furtună!

PASAGERUL: Da, dragul meu, o adevărată fericire!

PEER: O fericire?

PASAGERUL: Talazuri înalte cît casa! Gîndește-te la toate epavele care au să fie mîine dimineață, la toate cadavrele pe care are să le arunce marea!

PEER: A! da, are să fie multe!

PASAGERUL: Ai văzut vreodată vreun om asfixiat, spînzurat... sau înecat?

PEER: Cum ai spus?...

PASAGERUL: Cadavrele rîd, sau mai degrabă rînjesc și de cele mai multe ori își mușcă limba.

PEER: Ascultă! Lasă-mă în pace!

PASAGERUL: O întrebare numai! Dacă cumva ne scufundăm în noaptea asta...

PEER: Crezi că e vreo primejdie?

PASAGERUL: Se prea poate. Dar presupune că dumneata te îneci și eu scap.

PEER: Ei, asta-i!

PASAGERUL: O simplă posibilitate. Dar cînd ești cu un picior în groapă, inima ți se moaie, te faci generos.

PEER *(cu mîna în buzunar)*: Bun! E vorba de bani?

PASAGERUL: Nu. Dar ai să-mi faci cîntec să-mi acorzi prețiosul dumitale cadavru?

PEER: A! Asta e prea din cale afară!

PASAGERUL: Nu cer decît atîta. Cadavrul dumitale. E pentru experiențele mele științifice.

PEER: Nu vrei să mă lași odată în pace!

PASAGERUL: Dar, dragul meu, gîndește-te. E în avantajul dumitale. Am să te disec și am să te expun la lumina zilei. Obiectul cercetărilor mele e, înainte de toate, celula visului. Îți promit dealtfel să te supun în întregime la analiza mea.

PEER: Pleacă de aici!

PASAGERUL: Dar bine, dragul meu, un trup înecat...

PEER: Blasfemator care desfizi furtuna! Asta e nebunie! Sîntem bătuți de ploaie și de vînturi, zdruncinați fără milă. Ne este viața în primejdie. Și dumneata parcă ai vrea să grăbești catastrofa!

PASAGERUL: Văd că nu ești bine dispus acum. Dar pcate ai să-ți schimbi dispoziția. *(Cu un salut politicos.)* Ne vom întîlni în fundul mării, sau poate înainte. Sper să te găsesc atunci mai bine dispus. *(Intră în cabină.)*

PEER: Ce personaje respingătoare și oamenii ăștia de știință! Ce mizerabili! *(Șefului de echipaj care trece pe lângă el.)* Un moment, prietene! Cine e nebunul acela pe care-l aveți ca pasager?

ȘEFUL DE ECHIPAJ: Un pasager? Nu știu să mai fie altul decît dumneata.

PEER: Nu mai aveți alți pasageri? Asta e din ce în ce mai ciudat. *(Pilotului.)* Cine s-a coborît adineauri în cabină?

PILOTUL: Cîinele corăbiei, domnule!

VOCEA LA PRORĂ: Pămînt!

PEER: Cufărul meu! Caseta! Aduceți totul pe punte!

ȘEFUL ECHIPAJULUI: Avem altceva de făcut.

PEER: Știi că am glumit adineauri, căpitane! Nu era serios! Natural, am să-l ajut pe bucătar.

CĂPITANUL: Catargul cel mare e rupt?

SECUNDUL: A căzut și catargul cel mic!

ȘEFUL DE ECHIPAJ *(la proră)*: Pcră s-a izbit de stînci.

CĂPITANUL: S-a sfărîmat! *(Corabia se răstoarnă. Tumult.)*

*

Bancuri de nisip și stînci în apropierea fărmlui. Corabia se scufundă. Prin ceață se zărește barca de salvare cu doi oameni. Un val o răstoarnă. Un strigăt, apoi o clipă de tăcere. Treptat, treptat se vede ieșind barca din apă, cu fundul în sus, și alături capul lui Peer Gynt ieșind din apă și el.

PEER: Ajutor! O barcă! Ajutor! (*Se cramponează de barcă.*)
 BUCĂTARUL (*ieșind și el din apă de partea opusă*): Doamne!
 Ai milă de copiii mei! Ajută-mă s-ajung la țărm! (*Se agață de barcă.*)
 PEER: Lasă barca!
 BUCĂTARUL: Las-o tu!
 PEER: Am să-ți arăt eu!...
 BUCĂTARUL: Ai să vezi tu!
 PEER: Am să te zdrobesc! Lasă barca, îți spun! E prea mică pentru amândoi!
 BUCĂTARUL: Știu. Las-o tu!
 PEER: Nu, tu!
 BUCĂTARUL: Ai să vezi! (*Se luptă amândoi. Bucătarul scapă o mână. Se ține de barcă cu cealaltă.*)
 PEER: Jos laba!
 BUCĂTARUL: Îndură-te de mine, domnule! Ai milă! Gîn-dește-te la copiii mei!
 PEER: Eu am mai mare nevoie să trăiesc decît tine, pentru că n-am încă copii.
 BUCĂTARUL: Lasă barca. Dumneata ai trăit și eu sînt încă tînăr.
 PEER: Haide! Șterge-o! Atîrni prea greu!
 BUCĂTARUL: Lasă-mă să trăiesc, ai milă! Pe dumneata n-are să te plîngă nimeni!
 PEER (*îl ia de gît*): Te-am prins! Spune-ți rugăciunea!
 BUCĂTARUL: Nu-mi mai aduc aminte de nimic.
 PEER: Haide, repede, *Tatăl Nostru*!
 BUCĂTARUL: *Dă-ne nouă...*
 PEER: Du-te în apă! Ai tot ce-ți trebuie!
 BUCĂTARUL: *Dă-ne nouă astăzi...*
 PEER: Mereu același cîntec! Se cunoaște că ai fost bucătar!
 BUCĂTARUL (*dispare în apă*): *Dă-ne nouă astăzi pîinea...* (*Se îneacă.*)
 PEER: *Amin*, băiete! Ai rămas tu însuți pînă la capăt. (*Se urcă pe barcă.*) Cît timp există viață există și speranță.
 PASAGERUL NECUNOSCUȚ (*agățîndu-se de barcă*): Bună ziua!
 PEER: Ai!
 PASAGERUL: Am auzit un strigăt. Încîntat că te revăd. Vezi că am prezis adevărat.
 PEER: Jos mîinile! Nu-i loc aici decît pentru unul singur!

PASAGERUL: Am să m-ajut cu piciorul stîng. Am să mă țin numai cu mîna și am să înot. Dar, voiam să-ți spun, ca să revenim la chestia cadavrului...

PEER: Taci!

PASAGERUL: Nu mai trebuie contat pe ceilalți.

PEER: Destul!

PASAGERUL: Cum vrei. (*Pauză.*)

PEER: Ei?

PASAGERUL: Tac.

PEER: La dracu!... Ce faci aici?

PASAGERUL: Aștept.

PEER (*smulgîndu-și părul*): Îmi vine să înnebunesc! Cine ești dumneata?

PASAGERUL (*se înclină*): Sluga dumitale.

PEER: Ei, și pe urmă? Haide! Spune!

PASAGERUL: Ghicește. N-ai văzut niciodată pe nimeni care să-mi semene?

PEER: Dracul să...!

PASAGERUL (*scoborînd glasul*): Oare dracul are obiceiul să întrebuințeze frica pentru a ne lumina în primejdie?

PEER: Bun! Ai să-mi spui acumă că ești un spirit de lumină!

PASAGERUL: Dragul meu, știi ce este spaima? Te-ai gîndit vreodată serios la asta, măcar de două ori pe an?

PEER: Cînd ești în primejdie ți-i frică, asta e tot.

PASAGERUL: Știi dumneata ce triumf este în spaimă? Ai simțit acest triumf măcar o dată în viața dumitale?

PEER (*privindu-l*): Dacă vrei salvarea mea, te-ai gîndit cam tîrziu! E absurd! Am să mă înec!

PASAGERUL: Ai fi triumfat oare mai ușor acasă lîngă sobă?

PEER: Piei, fantomă! Șterge-o! Nu vreau să mor! Vreau s-ajung la țarm!

PASAGERUL: Despre asta să n-ai nici o grijă. Nu se moare la mijlocul actului al cincilea! (*Dispare.*)

PEER: În sfîrșit, s-a demascat! Nu era decît un searbăd moralist!

*

O coastă de deal. Lîngă albia unui torent uscat, o moară ruînată. Urme de devastare. Pe coasta dealului o casă ruînată.

În fața casei e o vindere la mezat. Mai mulți oameni adunați beau și vorbesc zgomotos. Peer Gynt stă pe niște dărămături, lângă ruina morii.

PEER: Oriunde mă întorc e mereu același lucru. Timpul roade tot, torentul își mănâncă malurile. „Fă înconjurul“, a zis Curbul. Te întorci mereu de unde ai plecat.

UN OM ÎN DOLIU: N-au mai rămas decît lucruri fără preț. *(Zărește pe Peer Gynt.)* Uite! Sînt și străini pe aici. Bine ai venit, prietene!

PEER: Bună ziua. E veselie pe aici. Ce este? Vreo nuntă? Vreun botez?

OMUL ÎN DOLIU: Mai degrabă spune că se sfințește o nouă locuință. Mireasa s-a gospodărit cu viermii.

PEER: Și alți viermi îi culeg zestrea.

OMUL ÎN DOLIU: Hei! Așa sfîrșește cîntecul.

PEER: Același cîntec. Cîntec vechi acum. L-am cîntat cînd eram copil.

UN FLĂCĂU *(arătînd un tipar de turnător)*: Ia uitați-vă ce lucru frumos am cumpărat. E tiparul în care Peer Gynt își turna nasturii de argint.

ALTUL: Și eu! Uite o pungă pe care am plătit-o cu un șiling.

AL TREILEA: Am făcut o afacere minunată! Un șiling și jumătate pentru un sac de colportor.

PEER: Cine e Peer Gynt ăsta de care vorbești?

OMUL ÎN DOLIU: Tot ce știi e că era din familia moartei și a lui Aslak fierarul.

OMUL ÎN CENUȘIU: Și eu? M-ai uitat? Pesemne ai băut prea mult.

OMUL ÎN DOLIU: Ba tu ai uitat. Nu-ți mai aduci aminte de ușa podului de la Hoegstad.

OMUL ÎN CENUȘIU: Ba știu foarte bine și știu că ți-a făcut plăcere.

OMUL ÎN DOLIU: N-ar fi de mirare să se joace acum și cu moartea cum s-a jucat atunci.

OMUL ÎN CENUȘIU: Hai, vere! Să bem un păhărel în cinstea rudei noastre!

OMUL ÎN DOLIU: Văr cu tine? Să te ia dracul! Ești beat și nu știi ce spui!

OMUL ÎN CENUȘIU: Haide, haide! Orice ai face, tot simți că ești din familia lui Peer Gynt.

(Pleacă împreună.)

PEER (*pentru el*): Ehei! Vechi cunoștințe!

UN FLĂCĂU (*strigînd după Omul în doliu*): Hei, Aslak! dacă bei, are să vie răposata maică-mea să te prindă!

PEER (*ridîndu-se*): Să nu scormonim prea mult. Orice ar spune agronomii, măruntaiele pămîntului nu miros frumos.

ALT FLĂCĂU (*arătînd o piele de urs*): Uitați-vă! Iată motanul Dovrului, sau, în sfîrșit, pielea lui. El e acela care a înspăimîntat, într-un ajun de Crăciun, pe Regele Dovrului.

ALTUL (*arătînd o piele de ren*): Și iată țapul sălbatic pe care l-a încălecat Peer Gynt!

ALTUL (*arată un ciocan și strigă după omul în doliu*): Ohe! Aslak! Țsta-i ciocanul cu care ai spart nuca în care era închis dracul, cînd a trecut prin tavan?

ALTUL (*cu mîinile goale*): Ohe, Mads Moen, uite haina nevăzută în care au zburat Peer și cu Ingrid!

PEER: Hai, flăcăi, plătiți-mi ceva de băut! Sînt bătrîn. Am și eu de vînzare vechituri.

UN FLĂCĂU: Ce anume?

PEER: Un castel în munții Ronden. Are ziduri puternice.

FLĂCĂUL: Dau un nasture pentru el.

PEER: Poți să dai măcar un păhărel. Nu se dă mai puțin. Nu-i frumos.

ALT FLĂCĂU: E nostim bătrînul!

PEER (*strigînd*): Calul meu! Cine dă ceva?

(*Se așună toți în jurul lui.*)

O VOCE: Unde e?

PEER: Departe de tot, spre apus. Spre soare apune, băieți. Aleargă bine. Aleargă tot așa de bine cum știa Peer Gynt să mintă.

VOCI: Ce mai ai de vînzare?

PEER: Aur și sticlă proastă, tot ce vrei! Am cumpărat cu pierdere. Și vînd cu rabat.

VOCI: Strigă!

PEER: Umbra unei cărți de rugăciuni pentru o simplă agrafă!

FLĂCĂUL: Lasă dracului umbrele!

PEER: Împărăția mea! V-o arunc! Cine o prinde?

FLĂCĂUL: Cu tot cu coroană?

PEER: O coroană frumoasă de paie. Primul venit poate s-o ia. Haide! Încă ceva! O găoace de ou! Niște păr cărunt de nebun! Barba Profetului! Toate acestea le dau aceluia care îmi va arăta pe munte un stîlp indicator: „Pe aici!”

PRIMARUL (*apărînd*): Dragul meu, ai un fel de a vorbi care are să te ducă drept la închisoare.

PEER (*scofîndu-și pălăria*): E probabil. Dar n-ați vrea să-mi spuneți cine a fost Peer Gynt?

PRIMARUL: Astea sînt palavre!

PEER: Vă rog! Spuneți-mi!

PRIMARUL: Cum? Se spune că era un fel de plăsmuitor de basme proaste.

PEER: Un plăsmuitor de basme?

PRIMARUL: Da, nu plăsmuia decît basme, punîndu-și pe socoteala lui tot ce-a fost mare și frumos pe lume. Dar ai să mă ierți, dragul meu, am alte treburi. (*Pleacă.*)

PEER: Și unde e acuma omul acesta ciudat?

UN BĂTRÎN: A trecut oceanul în țări străine. Cum era de așteptat, a ajuns rău și sînt acuma ani de zile de cînd a fost spînzurat.

PEER: Spînzurat? I-auzi! Eram sigur. Răposatul Peer Gynt a rămas el însuși pînă la sfîrșit. (*Salutînd.*) Vă mulțumesc și rămîneți sănătoși. (*Face cîțiva pași ca să plece, dar se răzgîndește și se întoarce înapoi.*) Dragii mei, dați-mi voie să v-arăt recunoștința povestindu-vă ceva.

VOCI NUMEROASE: Știi vreo istorie? Povestește-o!

PEER: Cu cea mai mare plăcere. (*S-apropie. Fața lui ia o expresie enigmatică.*) Asta se întîmpla la San-Francisco, unde eram căutător de aur. Orașul era plin de saltimbanci. Unul cînta din vioară cu picioarele, altul dansa un dans spaniol în genunchi, altul făcea versuri în timp ce i se sfredelea țeasta capului. Acuma, s-a întîmplat că dracul, amestecîndu-se și el printre saltimbancii aștia, a vrut să facă și el avere. Își puse în cap să imite la perfecție guițatul purcelului. Mutra lui atrăgea lumea. Necunoscut pînă atunci, făcea acum săli pline. Toți tăceau cînd apărea el. Venea întotdeauna la reprezentație îmbrăcat într-o mantie mare, cu pulpane largi. Și nimeni nu-și dădea seama că, sub

mantia lui, avea un purcel adevărat. La momentul trebuitor pișca purcelul și purcelul guița. Toată această bucată de virtuoziitate avea caracterul unei fantezii executate pe o temă dată: trecerea unui purcel din starea de libertate în starea de sclavie. La sfârșit se auzea un strigăt ascuțit, strigătul pe care-l scoate animalul cînd e înjunghiat, iar după asta artistul saluta publicul și se retrăgea. Acest lucru dădu prilej la tot felul de discuții savante în care critica alterna cu lauda. Unii găseau guițatul prea moale, alții găseau că strigătul de la urmă era prea studiat. Totuși asupra unui punct erau cu toții de acord: anume că efectul total era peste măsură de exagerat. Iată ce a pățit dracul pentru că a fost imprudent și nu și-a cunoscut publicul. (*Salută și pleacă. Toți tac nedumeriți.*)

*
Un drum.

Peer Gynt vine dintr-o parte. Turnătorul purtînd o cutie cu inele și o lingură mare de turnat, vine din partea opusă.

TURNĂTORUL: Bună scara, prietene.

PEER: Bună seara.

TURNĂTORUL: Pari grăbit. Unde te duci?

PEER: La o înmormîntare.

TURNĂTORUL: Așa? Hei! Nu prea arăți bine la față. Iartă-mă, te rog, nu cumva te cheamă Peer?

PEER: Da, mă numesc Peer Gynt.

TURNĂTORUL: Asta înseamnă curat noroc. Tocmai pe Peer Gynt îl caut astă-seară.

PEER: Așa? așa? Și ce vrei cu mine?

TURNĂTORUL: Am să-ți spun. Eu sînt turnător. Trebuie să intri în lingura mea.

PEER: Pentru ce?

TURNĂTORUL: Ca să fii topit și turnat din nou!

PEER: Topit și turnat?

TURNĂTORUL: Uite, lingura e gata. Groapa ți-i săpată, sicriul comandat. În trupul tău curînd vor ospăta viermii. Iar sufletul tău, stăpînul m-a însărcinat să i-l aduc fără întîrziere.

PEER: Ei, asta-i! Cum? Așa, deodată?

TURNĂTORUL: Un obicei vechi. Fie că-i vorba de înmormîntare, fie de botez, ziua este aleasă în taină fără ca eroul serbării să fie anunțat.

PEER: Da, da. Mi se-nvîrte capul. Nu cumva ești...

TURNĂTORUL: Sînt turnător, cum ți-am spus.

PEER: Înțeleg. Domnia Voastră are mai multe nume. Așadar, Peer, iată sfîrșitul călătoriei tale. Dar, dragul meu, ascultă, nu te-ai purtat frumos cu mine. Pe legea mea că meritam mai mult decît atîta. Nu sînt așa de rău cît ți se pare și am făcut și ceva bine pe lumea asta. Aș putea cel mult să trec drept un pierde-vară, dar nu drept un mare păcătos.

TURNĂTORUL: Ei, da, dragul meu, și tocmai aici e chestia. Nu ești un păcătos, în sensul înalt al cuvîntului. De asta scapi de chinurile iadului și nu ești vrednic decît să fii topit și turnat din nou.

PEER: Dar ce-i invenția asta nouă pe care ați inaugurat-o în lipsa mea?

TURNĂTORUL: Obiceiul acesta e vechi ca șarpele din biblie, și sortit să repare produsele ratate. Tu cunoști meseria și știi că mulajul dă de multe ori rezultate proaste. Obții, de exemplu, nasturi fără agățătoare. Tu ce făceai cu ei?

PEER: Îi aruncam la gunoi.

TURNĂTORUL: A, da! Tatăl tău, Jan Gynt, a fost un risipitor vestit, atît timp cît a mai avut un ban în pungă. Dar stăpînul, vezi tu, e econom. Ține să-și păstreze bogățiile și nu aruncă un obiect prost lucrat dacă îi poate servi de materie primă. Sortit să strălucești ca nasture pe haina universală tu ai ieșit fără agățătoare. Nu mai rămîne decît să fi aruncat în lada cu nasturi prost făcuți și să fii topit și lucrat din nou.

PEER: Cum! pretinzi să mă pui la topit cu Stan și Bran ca să obții produse noi?

TURNĂTORUL: Desigur. Nu ești primul căruia i se întîmplă asta. Așa se face la monetărie cu monedele a căror efigie s-a șters.

PEER: Dar asta e o zgîrcenie nemaipomenită. Hai, dragul meu, lasă-mă în pace. O monedă fără efigie, un nasture

fără agățătoare, ce înseamnă asta pentru un bogătaş ca stăpînul tău!

TURNĂTORUL: He, he! Atîta timp cît este suflet este și valoare.

PEER: Nu, nu și iar nu! Am să mă apăr cu mîinile și cu picioarele. Orice, numai asta nu!

TURNĂTORUL: Ce înțelegi tu prin *orice*? Haide, fii cuminte. Ești prea greu ca să te urci în cer.

PEER: Sînt mai modest și nu aspir așa de sus. Dar cît privește *eu-l* meu, n-am să cedez nimic din el. Judecați-mă după vechile obiceiuri. Închideți-mă pentru o bucată de vreme la Maiestatea sa Încornorată: un secol, dacă judecătorul e sever. E destul de suportabil. La urma urmei, nu-i vorba decît de suferinți morale; nu-i așa de grozav. Dar să fiu dizolvat pentru ca să constitui după aceea cutare sau cutare pătîcică dintr-un corp străin, a! nu! Toate aceste unelte de turnătorie, dispariția aceasta a eu-lui gyntian, toate acestea mă cutremură de groază pînă în fundul sufletului.

TURNĂTORUL: Haide, Peer, dragul meu, nu trebuie să te superi pentru atîta. Tu însuși? Dar, după cît știu, n-ai fost niciodată tu însuși. Ce mare schimbare are să fie dacă ai să mori de-a binelea?

PEER: N-am fost niciodată...? Ei, asta-i! mă faci să rîd! Pînă la urmă are să se spuie că Peer Gynt n-a fost Peer Gynt. Haide, turnătorule, judeci orbește. Oricît m-ai scormoni n-ai să găsești în mine decît Peer și iar Peer, nimic mai mult, nimic mai puțin.

TURNĂTORUL: Nu se poate. Iată mandatul meu. Scrie foarte lămurit: „Vei căuta pe Peer Gynt care, neîndeplinindu-și menirea, trebuie, în calitate de produs ratat, să fie topit și turnat din nou“.

PEER: Ce prostie! Probabil că-i vorba de altul. E vorba chiar de Peer, nu cumva de Rasmus sau de Jan?

TURNĂTORUL: Pe ăștia i-am topit de mult! Haide, fii băiat de treabă și să nu mai pierdem vremea!

PEER: A! nu, nu! Ar fi frumos dacă mîine s-ar dovedi că a fost eroare asupra persoanei! Ia seama, dragul meu și gîndește-te la răspunderea pe care ți-o iei!

TURNĂTORUL: Am un document care mă justifică.

PEER: Cel puțin acordă-mi un termen!

TURNĂTORUL: De ce?

PEER: Ca să dovedesc că toată viața mea am fost *eu însumi*.

Pentru că, în sfârșit, despre asta e vorba.

TURNĂTORUL: Și cum ai să dovedești?

PEER: Cu certificate, cu martori.

TURNĂTORUL: Mi-i teamă că stăpînul are să găsească că nu-i destul.

PEER: Nu se poate. Dealtfel, cine va trăi va vedea. Haide, dragul meu, fă-mi credit cu mine însumi cîtva timp. Am să mă întorc în curînd. Nu te naști decît odată și ții mult la tine însuși. Vrei?

TURNĂTORUL: Bine, fie. Du-te, dar adu-ți aminte că ne vom întîlni iar la prima răspîntie. (*Peer fuge.*)

*
Drum în pădure.

PEER (*mergînd repede*): „Timpu-i bani“. Dacă aș ști măcar unde se încrucișează drumurile. E pe aproape, e de parte? Parcă am foc în picioare! Un martor! Un martor! Unde să găsesc un martor în pădurea asta? E cu neputință! A! lumea e făcută de-andoaselea! Nu-i chip să dovedești dreptul cel mai clar!

(*Un bătrîn gîrbov vine în fața lui, mergînd greu, cu un băț în mînă, cu un sac în spate.*)

BĂTRÎNUL (*oprindu-se*): Dă-mi un ban, domnule, dă ceva unui biet bătrîn fără adăpost!

PEER: Iartă-mă, dar n-am mărunte.

BĂTRÎNUL: Prințul Peer! Uite, unde ne-am întîlnit!

PEER: Cine ești tu?

BĂTRÎNUL: Nu-și mai aduce aminte de Regele Dovrului!

PEER: Cum? Tu ești...?

BĂTRÎNUL: Regele Dovrului.

PEER: Regele Dovrului? Spune! Serios? Tu ești Regele Dovrului?

BĂTRÎNUL: A! am ajuns rău de tot!

PEER: Ruinat?

BĂTRÎNUL: Cu desăvîrşire! Mă tirăsc pe drumuri, flămînd ca un lup.

PEER: Tra! la! la! Am găsit un martor, şi încă unul faimos!

BĂTRÎNUL: Domnia Voastră a cărunţit de cînd nu ne-am mai văzut.

PEER: Ce vrei, dragă tată socrule, anii trec. Dar să nu ne mai gîndim la întîmplările vechi. Să uităm certurile de familie. Am fost nebun, în ziua aceea.

BĂTRÎNUL: Da, da, Domnia Voastră era tînăr. Şi tinereţea te aduce să faci atîtea lucruri! Dar Domnia Voastră a făcut bine că şi-a alungat logodnica. A scăpat de multe griji şi necazuri. Pentru că ea s-a stricat de tot.

PEER: Aşa?

BĂTRÎNUL: Da, şi-a făcut de cap. Acuma — închipuieşte-ţi, — trăieşte cu Trond.

PEER: Care Trond?

BĂTRÎNUL: Ei, Trond spiriduşul!

PEER: A! da! Cel căruia i-am luat fata.

BĂTRÎNUL: Nepotul meu acuma e un om voinic şi spătos, şi face o mulţime de copii.

PEER: Bun. Am flecărit destul. Am altceva pe inimă acuma. Mă găsesc într-o împrejurare destul de proastă şi aş avea nevoie de o mărturie sau de un certificat. Tu, tată socrule, ai putea să-mi dai unul. Am să găsesc eu ceva să te răsplătesc.

BĂTRÎNUL: Cum nu! Dacă pot folosi cu ceva Domniei Voastre! Cred că am să fiu răsplătit bine.

PEER: Sigur! Cu toate că nu prea am mare lucru pentru moment şi sînt silit să mă restrîng... Dar ascultă despre ce e vorba: Îţi aduci aminte cînd am venit în castelul tău să-ţi cer mîna fetei tale?

BĂTRÎNUL: Desigur, prinţule!

PEER: Lasă titlul ăsta de prinţ şi să ajungem la chestie. Cu voie sau fără voie vroiai să-mi operezi ochiul, să-mi falsifici vederea şi din Peer Gynt să mă faci troll. Ce-am făcut eu? M-am împotrivit şi am jurat că am să rămîn eu însumi. Am renunţat la tot, la dragoste, la putere, la onoruri, numai ca să-mi păstrez eul. Ei bine, faptul acesta trebuie să mărturiseşti cu jurămint că e adevărat.

BĂTRÎNUL: Vai! E cu neputință?

PEER: Adică cum?

BĂTRÎNUL: Nu vrei să mă faci să jur strîmb. Dar hainele de troll pe care le-ai îmbrăcat și hidromelul pe care l-ai gustat, de asta nu-ți mai aduci aminte?

PEER: Da, știu, m-ai ispitit în fel și fel de chipuri, dar eu n-am vrut să fac ultimul pas, și totul atîrnă de sfîrșit. După asta se cunoaște omul.

BĂTRÎNUL: Dar tocmai că sfîrșitul te dezmințe.

PEER: Ce vrei să spui?

BĂTRÎNUL: Cînd ai plecat de la mine aveai deviza mea scrisă după ureche.

PEER: Deviza ta?

BĂTRÎNUL: Sigur. Vorba aceea tare și hotărîtoare pe care ți-am dictat-o.

PEER: Care vorbă?

BĂTRÎNUL: Vorba care deosebește pe oameni de trolli: „Troll, mulțumește-te cu tine însuși!”

PEER (*dîndu-se cu un pas înapoi*): Mulțumește-te!...

BĂTRÎNUL: Da, și de atunci ai aplicat vorba asta mereu și din toate puterile.

PEER: Eu! Peer Gynt?

BĂTRÎNUL (*tînguitor*): Ah, ingratur! Fără să știi, ai trăit întotdeauna ca un troll. Deviza pe care ți-am dat-o te-a făcut să-ți croiești drumul. Ei i-ai datorit puterea și averea. Și acuma ne renegi, pe mine și deviza mea.

PEER: *Mulțumește-te!*... Eu, am trăit ca un troll? Ca un egoist? Aș! Absurdități.

BĂTRÎNUL (*scofînd din buzunar un pachet de jurnale vechi*): Tu crezi că noi nu avem jurnale? Stai puțin. Ai să vezi roș pe negru laudele pe care ți le aduce *Curierul Blocks-begului* și *Econul Hekfieldului*, și asta chiar din ziua cînd ai plecat. Vrei să le citești, Peer? Am să ți le împrumut. Uite un articol semnat: *Picior de țap*. Uite altul intitulat: *Spiritul național la trolli*. Autorul arată că e puțin important dacă ai coadă și coarne. Și încheie așa: „Deviza noastră, *mulțumește-te cu tine însuși* este adevăratul semn de distincție al trollului. Orice om care o poartă scrisă pe el este un troll”. Și te citează pe tine ca exemplu.

PEER: Un troll? Eu?!

BĂTRÎNUL: Negreșit. E limpede ca ziua.

PEER: Atunci mai bine rămâneam liniștit unde eram, în munții Ronden. Asta mi-ar fi cruțat o mulțime de necazuri și de încălțăminte. Peer Gynt... un troll! Haide! Astea-s basme, prostii! Rămii sănătos! Uite un ban să-ți cumperi tutun.

BĂTRÎNUL: Mai stai puțin, prințule Peer!

PEER: Lasă-mă! ești nebun, ori ai ajuns în mintea copiilor. Du-te de te internează într-un spital.

BĂTRÎNUL: Ah! aș vrea cu plăcere! Dar, ți-am spus, fata mea a umplut țara de copii. Puterea e în mâna lor și pretind că nu sînt decît un personaj fabulos. Nimeni nu te trădează mai bine ca ai tăi. Am probat asupra mea adevărul acestor vorbe. Vai de capul meu! E rău să treci drept un personaj fabulos.

PEER: Dragul meu, nu ești cel dintîi căruia i se întîmplă asta.

BĂTRÎNUL: Și noi n-avem nici fonduri de ajutor, nici case de economie. N-ar fi prins așa ceva la noi, în munții Ronden.

PEER: Cred și eu! Cu deviza voastră afurisită: „Mulțumește-te cu tine însuși!...”

BĂTRÎNUL: O! Domnia Voastră n-are de ce să se plîngă de deviza noastră. Are să găsească mijlocul, într-un fel sau altul...

PEER: Dragul meu, te înșeli cu desăvîrșire. Nu mai am nici eu nimic.

BĂTRÎNUL: Cum se poate? Domnia Voastră nu mai are nimic?

PEER: Nimic. Mi-am ipotecat toate domeniile. Și asta din pricina voastră, trolli afurișiți. Iată unde duc căile greșite.

BĂTRÎNUL: Vai! Mi s-au înecat toate speranțele. Rămii sănătos! Am să-ncerc să mă tîrîi pînă-n oraș.

PEER: Ce ai să faci în oraș?

BĂTRÎNUL: Am să încerc să mă angajez la teatru. Se caută tipuri naționale.

PEER: Drum bun ! Salută pe toți din partea mea. Dacă ajung să mă aranjez am să vin și eu pe acolo. Vreau să scriu o farsă, în acelaș timp adîncă și veselă. Titlul: *Sic transit gloria mundi*. (Pleacă repede.)

*

O răspîntie.

PEER: Ehei, Peer, n-ai ajuns încă niciodată ca acum ! Acest *mulțumește-te* ți-a dat lovitura de grație. Barca ta a început să ia apă. Trebuie să te agăți de o epavă. Orice, numai să nu fii confundat cu alte sfărîmături !

TURNĂTORUL (*îl oprește*): Ei, Peer Gynt, unde ți-i certificatul ?

PEER: Cum, am ajuns la răspîntie ! Așa de repede !

TURNĂTORUL: Citesc pe fața ta ca într-o carte. Știu ce înseamnă.

PEER: Vezi tu, chestia e cam încurcată. Nu mai vreau să fiu eu însumi. Dovada ar fi greu de găsit. Părăsesc această latură a chestiunei. Adineauri, însă, cum mergeam pe drum, mi-am simțit o greutate pe conștiință „Peer, mi-am zis ; tu tot ești un mare păcătos“.

TURNĂTORUL: He, hei ! Iată-ne ajunși de unde am plecat.

PEER: Deloc ! Spun un *mare* păcătos, nu numai în fapte, ci în gînd și vorbă. Am dus în străinătate o viață infernală.

TURNĂTORUL: Se poate ; dar eu aș vrea un certificat.

PEER: Foarte bine ! Mai acordă-mi numai un mic termen. Am să caut un preot, am să mă spovedesc repede și am să-ți aduc o hîrtie în regulă.

TURNĂTORUL: Dacă mi-o aduci, e clar că ai să scapi fără să mai fii topit. Totuși mandatul meu...

PEER: Aș ! E un document vechi, după cît văd. Datează de la o epocă în care duceam o viață searbădă și leneșă jucînd pe profetul și crezînd în destin. Așadar, îmi dai voie ?

TURNĂTORUL: Da, dar...

PEER: Haide, dragul meu, fii om de treabă. Fără îndoială că n-ai prea mult de lucru. E așa de bun aerul prin locu-

rile astea. Îți dă viață. „Se moare rar prin văile noastre“, cum zicea preotul din Justedal.

TURNĂTORUL: Bine, fie! pînă la prima răspîntie! Dar nu mai departe...

PEER: Numai să găsesc un preot, chiar de m-aș duce în foc ca să-l găsesc!

Un drum.

PEER: „Asta poate că tot slujește la ceva“, zicea Esbing culegînd un pantof vechi. Cine ar fi putut prevedea că are să vie o zi cînd am să fiu salvat de propriile mele păcate? E drept, însă, că n-am cîștigat mare lucru. Am căzut din fîntină în lac. N-are a face! „Atît timp cît este viață, este speranță“. Mă mîngîi cu gîndul acesta.

(Un personaj slab, în costum de preot, vine repede pe drum, cu o plasă pe umăr.)

PEER: Cine vine? Un preot cu o plasă? Hotărît sînt un alintat copil al soartei! Bună seara, domnule pastor! E drumul rău, nu-i așa?

SLABUL: Da, așa e. Dar ce nu faci ca să culegi un suflet?

PEER: A! S-a prezentat vreun candidat la cer?

SLABUL: Nu. Sper că va lua drumul celălalt.

PEER: Îmi dați voie, domnule Pastor, să vă însoțesc puțin!

SLABUL: Cu plăcere. Tovărășia dumitale îmi place.

PEER: Am ceva pe inimă.

SLABUL: Bun! Descarcă-ți inima!

PEER: Vedeți în fața dumneavoastră un om corect. Am respectat legea întotdeauna. N-am stat niciodată la închi-soare. Se-ntîmplă totuși cîteodată că viața te face să greșești.

SLABUL: Vai! asta se întîmplă chiar celor mai buni.

PEER: Ei bine, fleacurile astea...

SLABUL: A! nu sînt decît niște fleacuri?

PEER: Da, n-am practicat niciodată păcatul în stil mare.

SLABUL: În cazul acesta, dragul meu, lasă-mă în pace. Pare că mă iei drept altul. Te uiți la mîinile mele. Ce vezi la ele?

PEER: Ungھیile sînt neobișnuit de lungi.

SLABUL: Acuma te uiți la picioare. Ei?

PEER (*cu un gest*): Sînt picioare naturale?

SLABUL: Îmi place să cred că da.

PEER (*scoțîndu-și pălăria*): Aș fi jurat că sînteți preot. Și iată acum că am onoarea... Ei, cu atît mai bine! Cînd poți să intri pe poarta cea mare, nu o iei pe la bucătărie. Mai bine să vorbești cu regele decît cu miniștrii.

SLABUL: Dă-mi mîna! Îmi pari liber de orice prejudecăți. Ei, dragul meu. Cu ce te pot servi? Nu trebuie să-mi ceri nici bani, nici putere. Să mă spînzuri dacă pot să-ți dau. Nu-ți poți închipui ce prost merg afacerile. Nici-o tranzacție, nici un suflet, doar, rar de tot, cîte unul.

PEER: A! Oamenii s-au făcut mai buni?

SLABUL: Ba nu! Dimpotrivă. Au ajuns mai răi ca oricînd. Cei mai mulți sînt buni de topit și turnat din nou.

PEER: Da. Mi s-a vorbit deja de asta. Să spun drept, chiar asta m-aduce la dumneata.

SLABUL: Vorbește fără frică.

PEER: Dacă nu-i indiscret, aș vrea să...

SLABUL: Să ai locuință aparte, nu?

PEER: Ai ghicit.

SLABUL: O locuință bine încălzită?

PEER: Nu prea tare. O intrare separată, dacă se poate, și o ieșire liberă, o ușă dîndos, pe care aș putea-o eventual întrebuința.

SLABUL: Dragul meu, sînt dezolat, dar nu-ți închipui cîte cereri de felul acesta primesc. În fiecare zi vin la mine suflete dispuse să părăsească lumea.

PEER: Totuși dacă se iau în considerație faptele mele, am oarecare drept la o intrare separată.

SLABUL: Dar dacă spui că nu-s decît fleacuri!

PEER: Pînă la un anumit punct. Mi-aduc aminte, de exemplu, că am făcut comerț cu negri.

SLABUL: Aș! Sînt alții care au făcut comerț cu suflete și cu voințe; dar n-au lucrat bine și n-au putut să intre.

PEER: Am expediat idoli budiști în China.

SLABUL: Nimica toată. Nu ne îngrijim de așa ceva. Alții au răspîndit idoli și mai răi cu ajutorul literaturii și al catedrei, și tot n-au intrat.

PEER: Da, dar știi că am făcut pe profetul?

SLABUL: În străinătate! Mare lucru! Dacă n-ai alte titluri mai serioase, cu cea mai mare bunăvoință, nu te pot găzdui.

PEER: Atunci, ascultă! Într-un naufragiu m-am refugiat pe o epavă. Se spune că un naufragiat s-agață și de un fir de iarbă. Și se mai spune că nimeni nu-ți este mai aproape ca tine însuși. În sfârșit, am fost pe jumătate vinovat că un bucătar și-a pierdut viața.

SLABUL: Sau că o bucătăreasă și-a pierdut... altceva. Pe jumătate?... Pe jumătate?... Fleacuri! Crezi dumneata că pe astfel de vremuri avem combustibil de pierdut pentru asemenea suflete sărace? Haide, dragul meu, nu-ți face sînge rău și resemnează-te liniștit să fii topit din nou. La ce ți-ar sluji să te găzduiesc? Gîndește-te. Ești un om înțelegător. Ai memorie bună, nu zic ba. Dar memoria nu oferă inimii și minții dumitale decît imagini plicticoase, o privesc stearpă și monotonă. Lucruri care nu-ți provoacă nici plîns nici rîs, nici cald nici rece, cel mult oarecare ciudă.

PEER: Vorba spune: „Nu poți ști unde te strînge încălțăminte, cînd mergi desculț“.

SLABUL: E drept. În ce privește încălțăminte și grație împrejurărilor, mă mulțumesc, cu o pereche desperecheată. A, tocmai! asta mi-aduce aminte că trebuie să mă grăbesc. Am în vedere pe cineva de preț. Așa că nu mai vreau să pierd vremea cu fleacuri!

PEER: Pot să te întreb ce păcate a făcut individul pe care-l ai în vedere?

SLABUL: Dacă nu mă înșel a realizat condiția principală cerută de noi. Zi și noapte, mereu, a rămas el însuși.

PEER: El însuși? Vasăzică asta trebuie ca să poți intra la voi?

SLABUL: Depinde. Adu-ți aminte că sînt două feluri de a fi tu însuși, fața și dosul. Cunoști fotografia. Știi că sînt două probe, una pozitivă și una negativă. Cea negativă arată umbre în loc de lumină și viceversa. Un ochi profan ar crede că nu e reușită. Deloc. Figura există, trebuie numai să știi s-o faci să apară. Așa și cu sufletele. Sînt unele din care viața a scos clișee negative.

Asta nu-i un motiv ca să distrugi clișeul,— trebuie numai să mi-l trimiți mie și eu continui operația. Cunosco reactivele, pucioasa și alte substanțe, de care trebuie să te servești. Spăl, ard, vaporizez și în curînd se operează transformarea; imaginea apare așa cum trebuie să fie. Din negativă devine pozitivă, afară doar dacă nu e, ca la dumneata, pe jumătate ștearsă. În acest caz nimic nu poate fi de folos, nici pucioasă, nici potasiu.

PEER: Și a cui e fotografia al cărei clișeu negativ ai să-l manipulezi acum?

SLABUL: A unui anume Peer Gynt.

PEER: Peer Gynt? Așa? așa? Vasăzică acest domn Gynt e el însuși?

SLABUL: A! de asta sînt sigur!

PEER: Și e un om de încredere, acest domn Gynt?

SLABUL: Îl cunoști, poate?

PEER: Hm... da, puțin. Cunosco atîta lume!

SLABUL: Timpul meu e numărat. Unde era ultima oară cînd l-ai întîlnit?

PEER: Foarte departe, la Capul...

SLABUL: Bunei-Speranțe?

PEER: Da. Dar trebuia, după cîte știu, să se îmbarce pe primul vapor care pleca.

SLABUL: Alerg imediat. De n-aș ajunge prea tîrziu. Ah! Capul Bunei-Speranțe! Niciodată nu mi-a plăcut. Mișună de misionari norvegieni. (*Pleacă repede.*)

PEER: Dobitocul! Uite cum aleargă! Sînt încîntat că l-am înfundat. Și face pe grozavul! Chiar are și de ce! Nu cu meseria lui are să facă parale. Merge sigur la faliment. Hm! Dar asta nu înseamnă că stau prea bine. Iată-mă, ca să zic așa, expulzat din nobilul trib al eu-lui. (*O stea cade.*) Salutări lui Peer Gynt, soră stea! Ah! să strălucești, să te stingi și să dispari așa... (*Se afundă mai adînc în ceață, speriat. O pauză. Exclamă:*) Nenorocită sărăcie a sufletului care se întoarce în neant și se pierde în întuneric! Pămînt, iartă-mă că ți-am călcat zadarnic iarba! Ah! pămînt și soare, ce proști ați fost că ați hrănit și luminat pe maică-mea! Natura e risipitoare și mintea zgîrcită. E greu să plă-

tești cu viața greșeala de a te fi născut! Vreau încă o dată să mă urc în vârful munților, să văd răsărind soarele, să-mi desfât ochii. După aceea zăpada poate să m-acopere și pe mormîntul meu să se scrie: „Aici zace nimeni“. Și pe urmă — pe urmă! — Întîmple-se orice!

*Cîntec de credincioși
(mergînd la biserică pe drumul din pădure)*

E ziua luminată
Cînd limbile de flăcări
Purtînd pe Duhul Sfînt
S-au pogorît din ceruri.
Să ne-nălțăm spre ele
Și inima și ochii!

PEER (*plecîndu-se, speriat*): Nu, nu, nu vreau să mă uit spre ceruri. Sînt goale și pustii. Ah! frică mi-i că am fost mort cu mult înainte de a muri. (*Încearcă să se piardă prin stufiguri și ajunge deodată la răsîpîntie*).

TURNĂTORUL: Bună vremea, Peer Gynt, unde ți-i certificatul?

PEER: Ai să mă crezi că am căutat un duhovnic cît am putut.

TURNĂTORUL: Și n-ai găsit?

PEER: N-am întîlnit decît un fotograf ambulant.

TURNĂTORUL: N-am ce-ți face. Termenul s-a împlinit.

PEER: S-a sfîrșit tot. Miroase a moarte. Auzi cum țipă cucuveaua?

TURNĂTORUL: Nu. Sînt clopotele de utrenie.

PEER (*arătînd cu degetul*): Ce-i lumina aceea?

TURNĂTORUL: O luminare, într-o căsuță.

PEER: Ce s-aude?

TURNĂTORUL: O femeie care cîntă.

PEER: Iată unde am să-mi capăt mărturia.

TURNĂTORUL (*apucîndu-l de braț*): Hai! Fă-ți ultimile pregătiri! (*Au ieșit din stufiguri și au ajuns în fața unei cabane. Ziua începe a se ivi.*)

PEER: Pregătirile am să le fac colo. Sînt la mine acasă! Du-te! Pleacă! Chiar dacă lumea ta ar fi de o sută de

ori mai mare decît este, tot nu m-ar putea cuprinde pe mine și păcatele pe care ai să le vezi scrise în mărturia mea.

TURNĂTORUL: Bine, Peer, am să te aștept la a treia răspîntie. Dar atunci...

(*Se îndepărtează.*)

PEER (*s-apropie de cabană*): Oriunde mă întorc, e acelaș lucru. (*Se oprește.*) Nu! E prea mare nenorocire să te întorci acasă și să ieși așa! (*Face cîțiva pași și se oprește din nou.*) Fă înconjurul, zicea Curbul! (*Ascultă cîntecul care s-aude în colibă.*) Nu. De data asta am să merg drept înainte, oricare ar fi drumul!

(*Alargă către casă. În aceeași clipă Solveig iese, în haine de duminică, ținînd în mînă o carte de rugăciuni învelită într-o batistă. Cu un baston în mînă.*)

PEER (*lăsîndu-se pe treptele casei*): Vorbește și spune dezlegarea păcătosului!

SOLVEIG: El e! el e! Binecuvîntat fie Domnul! (*Bîjbîie în semiîntuneric ca să-l găsească.*)

PEER: Plînge-te! Spune-mi greșelele și păcatele mele!

SOLVEIG: Nu-ți cunosc nici o greșeală și nici un păcat, dragul meu!

TURNĂTORUL (*în dosul casei*): Haide, Peer, mărturia!

PEER: Spune tare tot răul pe care l-am făcut!

SOLVEIG (*s-așează lîngă el*): O tu care ai făcut din viața mea un cîntec de dragoste! fii binecuvîntat că te-ai întors lîngă mine. Și binecuvîntată fie duminica sfîntă care te-a adus!

PEER: Vai! sînt pierdut!

SOLVEIG: Este cine să te ajute!

PEER (*schimbîndu-și gîndul, rîzînd ușor*): Da, pierdut, afară doar dacă nu știi tu să dezlegi o ghicitoare.

SOLVEIG: Spune.

PEER: Da, am să-ți spun! Ascultă! Poți tu să-mi spui unde a fost Peer Gynt de cînd nu l-ai văzut?

SOLVEIG: Să spun unde a fost?

PEER: Da, unde a fost el, așa cum l-a însemnat Dumnezeu cu pecetea predestinării, așa cum s-a născut din gîndirea divină? Poți să-mi spui? Dacă nu, trebuie să mă-ntorc iar de unde am venit, să intru iar în ceață.

SOLVEIG (*surizînd*): O ghicitoare e ușor de dezlegat.

PEER: Atunci, spune cum crezi! Unde am fost *eu însumi*, în plinătatea și adevărul meu? Unde am fost eu, așa cum m-a însemnat pecetea divină?

SOLVEIG: În credința, în speranța și în dragostea mea.

PEER (*tresărind*): Ce spui tu? Taci! Nu sînt decît vorbe alinătoare. Tu vorbești de un copil care nu trăiește decît în tine, care nu există decît prin tine, care n-are decît mamă.

SOLVEIG: Chiar așa este, e copilul meu. Dar oare n-are tată? Da! tatăl lui e acel care iartă, înduplecat de rugămințile mamei.

PEER (*iluminat, exclamă*): Mamă mea! Soția mea! o Fecioară fără de prihană! Ascunde-mă, ocrotește-mă la pieptul tău! (*Cade la picioarele ei, cu fața pe genunchii ei. Lungă pauză. Răsare soarele.*)

SOLVEIG (*cîntă încetișor*):

Copilul meu cel drag, adormi ușor,
Eu te voi legăna încetișor,
O viață-ntreagă vom rămîne așa,
La sînul meu ocrotitor vei sta,
Și somnul dulce va veni tiptil.
Ce bună-i viața, dragul meu copil!
Pe inima mea pleacă-ți capul obosit...
Și-așa pe nesimțite și viața s-a sfîrșit...

VOCEA TURNĂTORULUI (*în fundul scenei*): Ne vom întîlni la prima răs_pîntie Peer. Vom vedea noi! Atîta îți spun.

SOLVEIG (*cîntă mai tare, scăldată-n soare*):

Copilul meu cel drag, adormi ușor,
Eu te voi legăna încetișor...

MAURICE MAETERLINCK

(1862—1949)

MONNA] VANNA

(1902)

PERSONAGII

GUIDO COLONNA, comandant al garnizoanei pisane

MARCO COLONNA, tatăl lui Guido

PRINZIVALLE, căpitan în slujba Florenței

TRIVULZIO, comisar al republicii florentine

BORSO, locotenent al lui Guido

TORELLO, locotenent al lui Guido

VEDIO, secretarul lui Prinzivalle

GIOVANNA (MONNA VANNA) soția lui Guido

Seniori, soldați, țărani, oameni și femei din popor, etc.

Primul și al treilea act la Pisa; al doilea în fața orașului. Sfârșitul secolului
al XV-lea.

ACTUL I

O sală în palatul lui Guido Colonna

SCENA ÎNȚIIA

Guido și locotenenții săi Borso și Torello, lângă o fereastră deschisă, prin care se zărește cîmpia pisană.

GUIDO: Nevoia la care am ajuns a silit Senioria să-mi mărturisească nenorociri pe care ni le-a ținut mult timp ascunse. Cele două oștiri pe care Veneția ni le trimitea în ajutor sînt ele înșile asediate de către florentini, una la Bibbiena, alta la Elci. Trecătorile de la Vernia, de la Chiusi și de la Montalone, Arezzo și toate văile Casentinului, sînt în mîinile dușmane. Sîntem despărțiți de restul pămîntului. Sîntem dați pradă fără apărare Florenței care ne urăște, și care nu iartă atunci cînd nu mai are frică. Poporul și soldații încă nu cunosc aceste înfrîngerii; dar zvonuri din ce în ce mai îngrijitoare se răspîndesc. Ce vor face cînd vor ști adevărul?... Mînia și groaza lor deznădăjduită se va abate asupra noastră și a Senioriei... Sînt înverșunați și duși la deznădejde de către cele trei luni de asediu, de eroism zadarnic, de foame și de suferinți astfel cum puține orașe au încercat pînă acum. Singura nădejde care mai sprijinea supunerea lor tulburată se va năruie peste și viclenii neobișnuite, spre a îndreptăți astfel o apropiată răzbunare. Nu fără pricină bănuiesc că trimișii acesta a fost înveninat, pricinuind într-însul cruzimi

dînşii; şi atunci va fi răzvrătirea, năvala duşmanului şi apoi sfîrşitul Pisei...

BORSO: Oamenii mei nu mai au nimic; nici o săgeată, nici un glonte; şi în zadar ai putea să răstorni toate butoaiile subteranelor pentru a mai găsi cîteva uncii de pulbere.

TORELLO: Am dat alaltăieri drumul la cea din urmă ghiulea împotriva bateriilor de la Santo-Antonio şi de la turnul lui Stampace; şi însăşi stradioţii, nemaiaivîndu-şi decît spada, nu vor să se mai ducă la meterezuri.

BORSO: Priviţi de aici spărtura pe care tunurile lui Prinzipalle au izbutit s-o facă în zidurile apărute de ajutoarele veneţiene... Lărgimea e de cincizeci de picioare; o turmă de oi ar putea trece în voie... Nu mai poate ţine piept nimeni; şi soldaţii romanioli, slavonii şi albanezii mi-au spus că vor fugi cu toţii dacă capitularea nu e semnată în astă-seară.

GUIDO: De zece zile, în trei rînduri, Senioria a trimis trei bătrîni ca să vorbească de capitulare; n-au mai venit...

TORELLO: Prinzipalle nu ne iartă moartea locotenentului său, Antonio Reno, măcelărit pe uliţele noastre de țăărni furioşi. Florenţa se foloseşte de asta pentru a ne pune în afara legii şi ne priveşte ca pe nişte barbari...

GUIDO: Am trimis pe însuşi tatăl meu să lămurească şi să scuze greşeala unei mulţimi înnebunite pe care n-am putut-o opri. Era un zălog sfînt; n-a mai venit...

BORSO: Iată mai mult de-o săptămînă de cînd oraşul e din toate părţile deschis, de cînd zidurile noastre sînt în ruină şi tunurile noastre tac. De ce oare Prinzipalle nu dă asaltul? Se teme de vreo cursă? N-are curaj, sau poate că Florenţa i-a trimis ordine misterioase?

GUIDO: Ordinile Florenţei sînt totdeauna misterioase; dar planurile ei sînt clare. De prea multă vreme Pisa e aliata credincioasă a Veneţiei şi de prea mult timp dă micilor tîrguri din Toscana o pildă neliniştitoare... Trebuie ca republica pisană să dispară... Încetul cu încetul, pe ascuns şi cu multă chibzuială, războiul

Florenței au ațîțat pe țărani noștri să-l măcelărească pe Reno. Și, iarăși, nu fără pricină a aruncat asupra noastră pe cel mai barbar dintre mercenarii ei, pe acest sălbatic Prinzipalle, care în chip atît de îngrozitor s-a făcut vestit la asediul Piacenței, cînd, după ce ucisese, se spune că din nebăgare de seamă, pe toți oamenii înarmați, a vîndut, ca sclave, cinci mii de femei libere.

BORSO: În privința aceasta lumea se înșală. Masacrul și vinderea, nu Prinzipalle ci comisarii Florenței au poruncit-o. Nu l-am văzut niciodată pe Prinzipalle, dar unul din frații mei l-a cunoscut. E de origine barbară; tatăl lui era, se pare, basc sau breton și deschisese la Veneția o prăvălie de giuvaierice. E om de rînd, fără îndoială, dar nu-i sălbatic după cum se crede. Se spune că e violent, capricios, pătimaș, primejdios, dar cinstit și i-aș preda fără teamă sabia...

GUIDO: Nu o preda, atît timp cît te mai poate apăra. Îl vom vedea la lucru, și vom ști atunci care din noi are dreptate. Așteptînd, ne rămîne de încercat cel din urmă noroc al celor care nu vor să se lase uciși fără a ridica fruntea și brațul. Trebuie mai întîi să arătăm soldaților, cetățenilor, țăranilor fugiți, întregul adevăr. Trebuie să știe bine că nu ni se propune capitularea; că nu mai este vorba de un război pașnic cum erau acelea în care două mari oștiri se luptau din zori pînă la apusul soarelui pentru a lăsa trei răniți pe cîmpul de bătaie; nici de un asediu frățesc în care învingătorul devenea în curînd oaspetele și prietenul cel mai bun al învinsului. Ci e vorba de o luptă fără cruțare în care viața și cu moartea rămîn singure față în față, în care femeile noastre, copiii noștri...

SCENA a II-a

Aceiași, Marco

Intră Marco, Guido îl zărește și îi aleargă înainte ca să-l îmbrățișeze.

GUIDO: Tată!... Prin ce noroc în marea noastră nenorocire, prin ce minune fericită te-ai întors cînd nu mai aveam

nădejde!... Nu ești rănit?... Mergi greu... Te-au chinuit?... Ai scăpat?... Ce ți-au făcut?...

MARCO: Nimic! Mulțumesc Domnului! nu sînt niște barbari... M-au primit cum se primește un oaspete pe care-l venerezi. Prinzipalle îmi citise scrierile; mi-a vorbit de cele trei dialoguri ale lui Platon pe care le-am găsit și tradus. Dacă merg greu, asta e din pricină că sînt bătrîn și vin de departe... Știi pe cine am întîlnit în cortul lui Prinzipalle?

GUIDO: Bănuiesc: pe comisarii nemiloși ai Florenței...

MARCO: E adevărat; și pe ei, sau pe unul din ei; căci n-am văzut decît unul... Dar cel dintîi pe care mi l-au arătat acolo a fost Marcillo Ficin, maestrul venerat care a scos la iveală pe Platon... Marcillo Ficin e sufletul lui Platon reapărut pe pămînt!... Mi-aș fi dat zece ani din viață ca să-l văd înainte de a mă duce unde toți oamenii se duc... Eram ca doi frați care se regăsesc în sfîrșit... Vorbeam de Hesiod, de Aristot, de Homer... El descoperise, într-un crîng de măslini, lîngă tabără, pe malurile Arnului, îngropat în nisip, un trup de zeiță, ciudat de frumos, pînă-ntr-atîta că dacă l-ai vedea ai uita de război... Am săpat mai adînc; el a găsit un braț iar eu am dezgropat două mîini atît de curate și fine, că le-ai crede făcute să plăsmuiască zîmbete, să-mprăstie rouă și să dezmiere zorile... Una din ele avea îndoitura pe care o iau degetele subțiri cînd mîngîie sînii, cealaltă strîngea încă mînerul unei oglinzi...

GUIDO: Tată, să nu uităm că un popor moare de foame și că nu are ce face cu mîini fine și trupuri de bronz...

MARCO: E un trup de marmură...

GUIDO: Fie, dar mai degrabă să vorbim de cele treizeci de mii de vieți pe care o nebăgare de seamă, o minută de întîrziere le poate pierde; sau pe care o vorbă iscusită, o veste fericită le va scăpa, poate... Nu te-ai dus acolo pentru un trup sau niște mîini mutilate... Ce ți-au spus? Florența sau Prinzipalle, ce au de gînd cu noi? Spune repede... Ce așteaptă? Auzi pe nenorociții care strigă sub ferestre? Se ceartă de la iarba care crește printre pietre...

MARCO: E drept. Uitam că voi faceți război atunci cînd primăvara renaște, cînd cerul e fericit ca un rege care se trezește, cînd marea se înalță ca un potir de lumină pe care o zeiță de azur o întinde zeilor din azur, cînd pămîntul e atît de frumos și își iubește atît de mult oamenii !... Dar aveți și voi bucuriile voastre: și eu vorbesc prea mult de ale mele. Apoi, aveți dreptate; și ar fi trebuit să vă spun mai repede vestea pe care o aduc... Ea salvează treizeci de mii de vieți pentru a mîhni una; dar acesteia îi dă cel mai nobil prilej de a se împodobi cu o glorie care îmi pare mai curată decît gloriile războiului... Dragostea pentru o singură ființă e fericită și demnă de laudă: însă dragostea care crește e mai bună... Pudoarea care veghează și credința sînt minunate virtuți; dar sînt zile în care par mai mici, atunci cînd privești în altă parte. Iată... Dar să nu-ți pierzi cumpătul la primele cuvinte, nu da înapoi, și nu face jurăminte de acelea care înlănțuie mîntea ce-ar vrea să-și revie...

GUIDO (*făcînd un gest pentru a face să plece ofițerii*): Lăsați-ne...

MARCO: Nu, rămîneți... Soarta noastră a tuturor se va hotări... Aș vrea, dimpotrivă, ca sala să se umple cu toate victimile pe care le vom cruța; și ca nenorocirii pe care îi vom salva să asculte la ferestre spre a culege astfel, statornică pentru totdeauna, mîntuirea pe care le-o aduc: căci aduc mîntuirea, dacă mîntea o primește; și zece mii de minți vor cumpăni de-abia o greșală grea foarte și de-a cărei greutate mi-e frică cu atît mai mult cu cît eu însumi...

GUIDO: Tată, te rog, să lăsăm enigmele. Ce lucru poate cere atîtea cuvinte? Putem asculta tot și am ajuns timpul cînd nu ne mai miră nimic...

MARCO: Așadar, l-am văzut pe Prinzivalle și i-am vorbit... Cît de ciudată și înșelătoare e imaginea unui om zugrăvită de acei care se tem de dînsul !... Mă duceam ca Priam în cortul lui Achile... Credeam că voi întîlni un soi de barbar, obraznic și stupid, veșnic plin de sînge, sau beat; un fel de nebun așa cum îl înfățișează toți,

al cărui geniu însă avea pe cîmpurile de luptă, fulgere covârșitoare, venite de cine știe unde... Credeam că voi înfrunta pe demonul bătăliilor, mînios, nestatornic, crud și vanitos, viclean și pățimaș...

GUIDO: Și Prinzipalle e astfel, numai că nu e viclean.

BORSO: E adevărat, e cinstit, cu toate că slujește Florenței și de două ori ne-a dovedit-o.

MARCO: Ori, am găsit un om care s-a înclinat în fața mea după cum discipolul bun se înclină în fața maestrului. E cult, plăcut la vorbă, supus înțelepciunii și lacom de știință. Știe să asculte mult și se arată că simte tot ceea ce-i frumos. Știe să zîmbească cu înțelegere; e blînd și omenos și nu-i place războiul. Caută pricina patimilor și a lucrurilor. Știe să privească într-însul; e plin de suflet și sinceritate și împotriva lui însuși slujește unei republici viclene. Întîmplările vieții, poate destinul, l-au înturnat spre viața armelor și-l leagă de o glorie pe care o urăște și pe care vrea s-o părăsească; dar nu înainte de a-și fi mulțumit o dorință; o funestă dorință, așa cum au unii oameni care se pare că sînt născuți sub steaua primejdioasă a unei mari iubiri unice și peste puțină de desăvîrșit...

GUIDO: Tată, nu uita cît de grea e așteptarea celor care mor de foame. Să trecem peste aceste calități cu care nu avem ce face și spune-ne în sfîrșit cuvîntul de mîntuire pe care ni l-ai făgăduit...

MARCO: E adevărat, îl întîrzii poate fără pricină; și cu toate că e crud pentru cele două ființi pe care le iubesc mai mult pe lume...

GUIDO: Partea mea mi-o iau de pe acum; pentru cine va fi cealaltă?

MARCO: Ascultă-mă, atunci... Pe cînd veneam, mi se părea ciudat și anevoios; dar pe de altă parte puțința de scăpare era atît de neașteptată...

GUIDO: Vorbește !...

MARCO: Florența a hotărît să ne nimicească. Decemvirii războiului au crezut de cuviință aceasta și Senioria aprobă hotărîrea lor. Sentința e fără de scăpare. Dar Florența, ipocrită și prudentă, n-ar vrea să poarte în ochii lumii pe care o civilizează dojana unei izbînzii prea sînge-

roase. Ea va susține că Pisa n-a primit capitularea milostivă pe care o oferă. Orașul va fi luat cu asalt. Se vor arunca împotriva-i mercenarii spanioli și germani. Zadarnic e să dai acestora ordine anumite când e vorba de siluiri, de prădăciuni, de incendii, de măcel. . . E de-ajuns să scape din mîna căpitanilor lor și căpitaniilor lor, în ziua aceea, vor avea grijă să pară neputincioși. Iată soarta care ne așteaptă; și cetatea crînului roș, dacă dezastrul e mai crud decît îndrăznește să-l creadă, ea cea dintîi îl va deplînge și-l va pune în întregime pe seama neprevăzutei neorînduiei a soldaților de ocazie, pe care îi va libera cu gesturi de dezgust atunci cînd, după ruina noastră, se va putea lipsi de ajutorul lor.

GUIDO: Recunosc Florența.

MARCO: Iată lămuririle verbale și ascunse pe care comisarii republicii le-au adus la Prinzivalle. De opt zile îl grăbesc să deie asaltul acesta hotărîtor. Pînă acum l-a întîrziat din felurite pricini. Pe de altă parte, a pus mîna pe niște scrisori în care comisarii, care îi pîndesc toate mișcările, îl învinuiesc de trădare în fața Senioriei. După ce Pisa va fi distrusă și războiul terminat, judecata, chinul și moartea îl așteaptă la Florența, după cum i-a așteptat acolo pe mulți generali primejdioși. Își cunoaște deci soarta.

GUIDO: Bine. Ce propune?

MARCO: El răspunde — atît cel puțin cît poți răspunde de simțămintele acestor nestatornici sălbatici — de o parte din arcașii pe care el însuși i-a înrolat. În orice caz, e sigur de o gardă de o sută de oameni care va fi sîmburele trupei și care îi este pe de-a-ntregul credincioasă. Vă propune deci să facă să treacă în Pisa, spre a o apăra de armata pe care o părăsește, pe toți cei care vor vrea să-l urmeze.

GUIDO: Nu oamenii ne lipsesc; și n-avem nevoie de aceste primejdioase ajutoare. Să ni se dea gloanțe, pulbere și merinde. . .

MARCO: Bine! A prevăzut că veți înlătura această propunere care vă poate părea îndoielnică. Se va îndatora deci

să aducă în oraş un convoi de trei sute de care de muniții și merinde, care chiar au sosit în tabără...

GUIDO: Cum va face aceasta?

MARCO: Nu știu. Nu mă pricep deloc în viclesugurile războiului și ale politicii. Dar face ce vrea. Cu toți comisarii Florenței, e unic stăpîn în tabăra lui, atîta vreme cît Senioria nu l-a revocat. Și n-ar îndrăzni să-l revoce în ajunul unei izbînde, în mijlocul unei oștiri care își ține de pe acum prada și are încredere în el. Trebuie deci să aștepte clipa prielnică...

GUIDO: Fie! Înțeleg că ne salvează pentru a se salva el singur și pentru a se răzbuna dinainte. Dar ar putea să facă asta într-un chip mai strălucit și mai dibaci. Ce nevoie are să-și copleșească cu daruri dușmanii? Unde se va duce și ce va face? Ce cere în schimb?...

MARCO: Iată clipa, ccpilul meu, în care vorbele sînt crude și puternice!... Copilul meu, iată clipa în care două sau trei cuvinte, capătă deodată puterea destinului și își aleg jertfele... Mă înfior cînd mă gîndesc că suncul glasului meu, felul de a le spune, poate pricinui atîta moarte sau izbăvi atîta viață...

GUIDO: Nu bănuiesc... Cele mai crude vorbe adaugă puțin de tct nenccrcirilor care sînt...

MARCO: Ți-am mai spus: Prinzivalle pare înțelept; e plin de judecată și uman... Dar care e omul înțelept care să nu-și aibă nebunia? și care e omul bun care n-a hrănit niciodată un gînd monstruos?... Aici, e rațiune, milă, dreptate; dincoace, e altceva, e dorință, patimă, mai știu eu ce? e nebunia în care cădem veșnic... Eu însumi am căzut, vei cădea și tu, poate, vei cădea iar... Căci astfel e făcut omul... O durere care n-ar trebui să fie o durere omenească e aproape să te covîrșească... Și eu, care văd atît de bine că nu va fi după măsura răului pe care îl înfățișează, am dat din partea mea o făgăduință mai nebună încă decît durerea asta care va fi nebună... Și făgăduința asta nebună va fi nebunește ținută de către înțeleptul care aș vrea să fiu și care vine să-ți vorbească în numele înțelepciunii... Am făgăduit, dacă nu primești propunerea, să mă întorc în lagărul dușman... Ce are să mi se întîmple?... Fără îndoială

că tortura și moartea va fi răsplata cinstei mele stupide... Și totuși mă voi duce... În zadar îmi spun că e o rămășiță de nebunie pe care o îmbrac în purpură pentru a mă înșela... Voi face nebunia care mi-o disprețuiesc, căci puterea de a-mi urma rațiunea n-o am nici atît... Dar nu ți-am spus... A! uite, mă rătăcesc; încurc frazele, îngrămădesc cuvintele pentru a îndepărta puțin clipa care hotărăște... Dar poate că fac rău că mă îndoiesc de tine!... Ei bine, tot convoiul acesta mare, merindele pe care le-am văzut; căruțe care-s pline pînă-n vîrf cu grîu și altele pline de vin, de fructe și legume; turme de oi și turme de vite, cu ce să nutrești un popor timp de luni întregi, toate butoaiele de pulbere și drugii de plumb, cu ce să poți învinge Florența și să faci Pisa să înflorească din nou; totul va intra chiar din astă-seară în oraș, dacă trimiți în schimb, pentru a o da lui Prinzivalle, numai o singură noapte, căci o va trimite înapoi în zorii zilei, însă cere în semn de izbîndă și predare, ca ea să vie singură și goală sub mantie...

GUIDO: Cine? Dar cine trebuie să vie?...

MARCO: Giovanna...

GUIDO: Cine?... Soția mea?... Vanna?...

MARCO: Da; Giovanna ta... Am spus-o!...

GUIDO: Dar de ce Vanna, dacă are astfel de dorinți?...

Sînt mii de femei...

MARCO: Din pricină că e cea mai frumoasă și o iubește...

GUIDO: O iubește?... Unde a văzut-o?... N-o cunoaște...

MARCO: A văzut-o, o cunoaște, dar n-a vrut să spuie de cînd și cum...

GUIDO: Dar ea, l-a văzut?... Unde a întîlnit-o?...

MARCO: Nu l-a văzut nici o dată; sau nu-și mai aduce aminte...

GUIDO: Cum știi asta?...

MARCO: Ea singură mi-a spus...

GUIDO: Cînd?

MARCO: Înainte de a veni să te găsesc.

GUIDO: Și i-ai spus?...

MARCO: Tot.

GUIDO: Tot?... Ce?... Tot târgul infam?... Și ai îndrăznit?...

MARCO: Da.

GUIDO: Și ce-a răspuns?...

MARCO: N-a răspuns. S-a îngălbenit și a plecat fără o vorbă.

GUIDO: Da, îmi place mai bine așa!... Ar fi putut să se arunce, să-ți scuipe în față sau să-ți cadă la picioare. Dar îmi place mai bine așa... S-a îngălbenit și a plecat fără o vorbă... Și îngerii ar fi făcut astfel... O recunosc pe Vanna. Nu trebuia să spuie nimic; și noi, la rîndul nostru, nu vom mai spune nimic... Ne vom lua în curînd postul pe întărituri; și, dacă trebuie să murim, cel puțin vom muri fără a ne pîngări înfrîngerea...

MARCO: Copilul meu, te înțeleg și suferința e pentru mine aproape tot atît de grozavă ca și pentru tine. Dar sorții s-au tras; să lăsăm minții timpul de a ne întrema durerea și îndatoririle.

GUIDO: N-avem decît o îndatorire în fața acestei îngrozitoare propuneri; și orice gînd nu va face decît să crească groaza pe care ne-o inspiră...

MARCO: Totuși, întreabă-te dacă ai dreptul de a da pe mîna morții un popor întreg, pentru a întîrzia cu cîteva sărmane ceasuri un rău pe care nu-l poți înlătura; căci atunci cînd orașul va cădea, Vanna va fi prada învingătorului...

GUIDO: Nu... Asta mă privește...

MARCO: Fie; dar miile de vieți, gîndește-te că sînt multe! că sînt prea multe, poate; și că nu e drept... Dacă fericirea ta singură ar atîrna de această alegere, ai alege moartea și te-aș înțelege; cu toate că eu, ajuns la capătul unei vieți care a văzut mulți oameni, și, prin urmare, multe dureri omenеști, găsesc că nu e cuminte să preferi moartea, moartea scîrboasă și rece, cu tăcerea ei veșnică, nici unei suferinți sufletești sau trupesti care poate s-o întîrzie... Dar e vorba aici de mii de vieți, e vorba de tovarășii de arme, de femei și copii... Fă ceea ce un nebun îți cere și aceea ce îți pare acum monstruos va părea eroic celor care vor mai trăi și care vor privi fapta ta cu priviri mai do-

moale, mai juste și mai milostive... Crede-mă, nimic nu face mai mult ca o viață pe care o salvezi și toate virtuțile, tot idealul oamenilor, tot ce numești cinste, credință, mai știu eu ce? nu-i decît un joc copilăresc față de asta... Vrei să rămîi curat într-o încercare grozavă și vrei să treci prin ea ca un erou; dar e greșit să crezi că eroismul n-are altă culme decît moartea. Fapta cea mai eroică e fapta care mîhnește mai mult; și moartea e adeseori mai puțin aspră decît viața.

GUIDO: Îmi ești sau nu tată?...

MARCO: Și mă mîndresc că-ți sînt... Dacă lupt astăzi împotriva ta, lupt și împotriva mea tot atît de mult; și mi-ai fi mai puțin drag dacă ai ceda prea repede...

GUIDO: Da, îmi ești tată și ai dovedit-o: căci și tu ai alege tot moartea; și pentru că nu primesc îngrozitorul pact, te vei întoarce în lagărul dușman, spre a-ți împlini ursita pe care ți-o păstrează Florența...

MARCO: Copilul meu, nu-i vorba aici decît de mine, un bătrîn de prisos, care nu mai are mult de trăit, de care nimeni nu se îngrijește... De asta îmi spun că e zadarnic să lupt în mine cu o veche nebunie și atît de mult să caut să ridic ceea ce-mi rămîne de făcut la înălțimea înțelepciunii... Nu știu de ce am să mă duc... În trupul meu bătrîn sufletul mi-a rămas tînăr; și sînt departe încă de vîrsta cea cuminte... Dar îmi pare rău că atîta vlagă a trecutului mă împiedică să-mi calc o făgăduință nebună...

GUIDO: Am să-ți urmez pilda...

MARCO: Ce vrei să spui?...

GUIDO: Că voi face ca tine, că voi nutri cu credință această vlagă a trecutului care îți pare absurdă, dar care, din fericire, te stăpînește încă...

MARCO: Nu mă mai stăpînește atunci cînd e vorba de alții; și dacă ai nevoie, pentru a-ți lumina sufletul, de biata jertfă a vechiului meu cuvînt, în inima mea renunț să-mi împlinesc făgăduința și, orice ai face, nu mă voi duce...

GUIDO: E destul, tată. Îți voi spune vorbe pe care un fiu nu trebuie să le spuie tatălui său care își pierde mintea...

MARCO: Copilul meu, spune-mi toate vorbele pe care indignarea ți le trezește în suflet. Le voi primi drept mărturie a unei drepte dureri... Dragostea care o am pentru tine nu atîrnă de vorbele pe care mi le vei putea spune... Dar, blestemîndu-mă, lasă în sfîrșit ca mintea înțeleaptă și mila blîndă să ia locul în suflet injuriilor pe care le alungă...

GUIDO: Să ne fie destul atît. Nu voi asculta mai mult. Gîndește-te: și cugetă bine la ceea ce-ai voi să fac. În clipa asta ție îți lipsește rațiunea, înalta și nobila rațiune, și frica de moarte îți tulbură înțelepciunea. Cît despre mine, privesc moartea aceasta cu mai puțină neliniște, și știu să-mi aduc aminte de lecțiile de curaj pe care mi le-ai dat înainte ca vîrsta și studiul van al cărții să ți-l fi slăbit pe al tău. Sîntem singuri. Nimeni n-a fost de față să-ți vadă șovăirea și locotenenții mei vor păstra împreună cu mine o taină pe care, vai! nu vom purta-o mult. Totul să rămîie înmormîntat în inimile noastre și să vorbim acum de lupta noastră cea din urmă...

MARCO: Nu, copilul meu, asta nu se poate înmormînta, căci vîrsta și studiul van m-au învățat că nu-i niciodată îngăduit să înmormîntezi astfel o singură viață de om. De crezi că nu mai am curajul pe care singur îl cinstești, îmi mai rămîne altul, mai puțin strălucit, poate, și mai puțin celebru printre oameni, pentru că face mai puțin rău și oamenii adoră tot ceea ce-i face să sufere... Curajul acesta îmi va îngădui să-mi îndeplinesc ce-mi mai rămîne din îndatorirea mea...

GUIDO: Și ce-ți mai rămîne?

MARCO: Voi sfîrși ceea ce zadarnic am început... Erai unul din cei care judecă, nu erai singurul; și toți acei a căror viață sau moarte se hotărăște în clipa de-acum, au dreptul să-și cunoască soarta și să cunoască de cine le atîrnă mîntuirea...

GUIDO: Nu înțeleg bine; cel puțin, nădăjduiesc că nu înțeleg încă... Ce spui?...

MARCO: Spun că, ieșind de aici, voi face cunoscut poporului propunerea lui Prinzivalle, pe care o arunci...

GUIDO: Bine, de data asta am înțeles. Îmi pare rău că vorbe zadarnice ne-au adus pînă aici; și-mi pare rău iarăși că rătăcirea în care te afli mă face să nu mai am respectul pe care vîrstei tale îl datoresc... Dar îndatorirea unui fiu e de a apăra împotriva lui însuși pe tatăl care se înșală. Dealtfel atîta vreme cît Pisa e în picioare, rămîn stăpîn în ea și sînt dator să-i păstrez onoarea. Borso și Torello, vă încredințez pe tatăl meu; veți veghea asupra lui pînă cînd i se va lumina mintea. Nu s-a petrecut nimic. Nimeni nu va ști nimic. Tată, îți iert ce ai spus. Mă vei ierta și tu atunci cînd ceasul din urmă va deștepta în tine amintirea zilelor în care m-ai învățat să fiu un om fără frică și fără șovăire de voință.

MARCO: Copilul meu, te iert înaintea ceasului din urmă. Și eu aș fi făcut ca și tine. Mă vei închide; dar taina mea e liberă; e prea tîrziu să-mi mai înăbuși glasul...

GUIDO: Ce înseamnă asta?

MARCO: Că, în clipa asta chiar, Senioria chibzuiește propunerea lui Prinzipalle.

GUIDO: Senioria?... Dar cine i-a spus?...

MARCO: Chiar eu, înainte de a-ți spune...

GUIDO: Dar nu! Nu-i cu putință ca spaima morții și bătrînețea care ți-a pustiit inima să te fi înnebunit pînă-ntr-atît încît toată fericirea, toată dragostea, toată bucuria și toată puritatea vieții noastre a amîndurora s-o dai pradă acestor mîini străine, care vor cîntări-o și măsura-o cu indiferență, cum cîntăresc sarea și măsoară uleiul în dosul tărăbilor lor... Nu cred încă... Nu voi crede în adevăr decît atunci cînd voi vedea... Și cînd voi vedea, te voi privi, pe tine, bietul meu tată bătrîn pe care-l iubeam, pe care credeam că-l cunosc, căruia mă sileam să-i seamăn puțin, te voi privi cu mai multă uimire, cu tot atîta groază cu care aș privi pe monstrul murdar și mișel care ne aruncă astăzi în tot norciul acesta!...

MARCO: Spui drept, copilul meu, nu mă cunoșteai destul; și e un rău de care mă învinui singur. Cînd bătrînețea mea veni nu te-am făcut părtaș la nimic din ceea ce ea îmi arăta mereu, despre viață și despre dragoste,

despre durerea și fericirea oamenilor... Trăiești cîteodată așa, alături de cei pe care îi iubești, fără să le spui singurele lucruri care merită să fie spuse... Trăiești așa, vrăjit de trecut; crezi că totul se schimbă odată cu tine; și cînd o nenorocire te trezește vezi cu mirare că ești departe de ceilalți... Dacă ți-aș fi spus mai devreme tot ceea ce mi se schimba în inimă, toate vanitățile care se desprindeau una cîte una, toate adevărurile care li se deschideau în loc, n-aș fi astăzi în fața ta ca un nefericit necunoscut pe care ești gata să-l urăști.

GUIDO: Sînt fericit că te-am cunoscut atît de tîrziu... Cît despre ceea ce rămîne, cu-atît mai rău. Știu dinainte ce va alege Senioria. E prea ușor, într-adevăr, să scapi așa, în dauna unuia singur; și e o ispită pe care n-ar înfrunta-o nici chiar curajuri mai nobile decît a acestor burgheji, care-și regretă tărăbile. Dar asta nu le-o dătoresc! Nu dătoresc asta nimănui. Le-am dat sîngele meu, grijile mele; toate ostenele, toate suferințele asediului lung; e destul și e tot. Ce e mai mult decît atît e al meu; nu mă voi supune; și-mi voi aduce aminte că încă poruncesc. Îmi mai rămîn cei trei sute de stradioti care n-aud decît glasul meu și care nu vor asculta sfaturile unor mișei!...

MARCO: Copilul meu, te înșeli. Senioria Pisei, burghejii aceștia pe care îi disprețuiești înainte de a ști ce au să hotărască, au dat, dimpotrivă, o pildă frumoasă de noblețe și curaj. N-au vrut ca mîntuirea lor s-atîrne de jertfa impusă iubirii unei femei; și în clipa în care îi părăseam chemau pe Vanna să-i spuie că-n mîinile ei depun soarta cetății.

GUIDO: Cum!... Au îndrăznit! cînd nu eram acolo au îndrăznit să-i repete în față murdarele vorbe ale acestui satir nebun!... Vanna!... Cînd mă gîndesc la fața ei curată pe care o privire o face să se înroșească...; Vanna mea înaintea lor, bătrîni cu ochi răutăcioși și negustori palizi și gîrbovi, cu zîmbet ipocrit, care se temeau de ea ca de un lucru sfînt... Au să-i spuie, deci: „Du-te, du-te acolo, singură și goală cum a cerut el“. Dă-i pradă trupul pe care nimeni nu-l înfiora cu o dorință, atît părea de neprihănit, și pe care eu, soțul

ei, nu îndrăzneam să-l dezvălui decît rugîndu-mi mîinile, implorîndu-mi ochii, să rămîie curați și cinstiți de teamă să nu-l întunec cu un fior neîngăduit... Și-n timp ce vorbesc, aici, ei îi spun acolo... Sînt curajoși și nobili; nu o silesc să plece fără voia ei... Cum ar face asta cît timp voi fi acolo?... Nu cer nimic decît consimțămîntul ei... Și consimțămîntul meu, cine mi l-a cerut?...

MARCO: Nu sînt eu, copilul meu? De nu-l obțin, vor veni la rîndul lor...

GUIDO: N-au decît să vie; Vanna le va fi răspuns pentru amîndoi...

MARCO: Nădăjduiesc, dacă-i accepți răspunsul...

GUIDO: Răspunsul ei!... Te îndoiești dar? Și o cunoști; și ai văzut-o în fiecare zi, din ceasul cel dintîi, în care învăluită toată încă în florile și în surîsul iubirii, a pășit chiar pragul acestei săli în care vii acum s-o vinzi, în care îndrăznești să te îndoiești de singurul răspuns pe care o femeie poate să-l facă unui părinte care-și uită de sine pînă-ntr-atît încît ar dori ca fiica lui...

MARCO: Copilul meu, fiecare vede în altul ce vede în el însuși; și fiecare cunoaște pe altul într-un chip deosebit și pînă la înălțimea propriei lui conștiinți...

GUIDO: Da, de-aceea, fără îndoială, te cunoșteam rău... Dar dacă ochii mei ar trebui să se deschidă astfel, de două ori, în fața a două greșeli atît de crude, aș vrea mai bine, Doamne! să-i închid pentru totdeauna!...

MARCO: S-ar deschide atunci către lumini mai mari!... Și dacă vorbesc astfel, e că am văzut în ea o putere pe care n-ai văzut-o, care face să nu mă mai îndoiesc de răspunsul ei...

GUIDO: Dacă nu te îndoiești, nu mă mai îndoiesc nici eu. Răspunsul ei, îl primesc, aici chiar și dinainte, orbește, cu orice preț și ori cum ar fi. Dacă nu-i la fel cu al meu, atunci ne-am înșelat amîndoi, unul pe altul. din ceasul cel dintîi pînă în ziua asta din urmă. Atunci iubirea noastră n-a fost decît o mare minciună care se năruie atunci tot ce am adorat în ea n-a fost decît aici, în astă

biată minte prea încrezătoare, și care va înnebuni, în inima nenorocită care n-avea decât o fericire și care n-a iubit decât o fantomă!...

SCENA a III-a

Acciași, Vanna

S-aude marmurul unei mulțimi care repetă, afară, numele de Monna Vanna. Ușa din fund se deschide și Vanna, singură și palidă, înaintază în sală, în timp ce în prag se îngrămădesc, ascunzându-se, bărbați și femei care nu îndrăznesc să intre.

GUIDO (*care a zărit pe Vanna, merge spre dînsa, îi ia mîinile, îi dezmiardă fața și o îmbrățișează*): Vanna!... Ce ți-au făcut?... Nu, nu, nu spune lucrurile pe care ți le-au spus!... Lasă-mă să-ți văd fruntea și să-ți privesc ochii... O, totul a rămas curat și limpede ca apele în care se scaldă îngerii!... Din tot ceea ce-mi era drag n-au putut pingări nimic; și vorbele lor toate cădeau ca pietrele zvirlite către cer și care nu turbură o clipă strălucirea azurului! Cînd au văzut ochii, n-au mai cerut nimic, sînt sigur... N-au mai cerut răspunsul; strălucirea lor a răspuns. Între cugetul lor și al tău era ca un mare lac de lumină și iubire pe care nimeni nu-l putea trece... Dar acum, privește, apropie-te... E aici un om pe care mi-l numesc tată... Privește, își pleacă fruntea; părul lui alb îl ascunde... Trebuie să-l ierți; e bătrîn și se înșeală... Trebuie să ai milă; trebuie să te silești; nu-i sînt deajuns ochii tăi ca să-l faci să creadă, atît e de departe de noi... Nu ne mai cunoaște; dragostea noastră a trecut peste oarba lui bătrînețe, ca o ploaie de april pe o stîncă de lut... N-a prins o singură rază, nu ne-a simțit un singur sărut... Crede că ne iubim ca cei care nu se iubesc... Îi trebuie cuvinte ca să înțeleagă. Îi trebuie răspunsul... Du-te și îi dă răspunsul...

VANNA (*apropiindu-se de Marco*): Mă voi duce în astă-seară, tată...

MARCO (*sărutînd-o pe frunte*): Copila mea, știam...

GUIDO: Cum?... Ce i-ai spus?... Vorbești pentru el sau pentru mine?...

VANNA: Și pentru tine, Guido... Mă voi supune, în astă-seară...

GUIDO: Dar cui?... Nu înțeleg încă...

VANNA: În astă-seară mă voi duce în tabăra lui Prinzi-valle...

GUIDO: Pentru a te da lui cum a cerut?...

VANNA: Da.

GUIDO: Pentru ca să mori cu el?... Ca să-l ucizi înainte?... Nu mă gândisem... Asta, cel puțin asta, și voi înțelege tot.

VANNA: Nu-l voi ucide; orașul ar fi luat...

GUIDO: Cum?... Tu?... Îl iubești dar? îl iubeai... De când îl iubești?...

VANNA: Nu-l cunosc; nu l-am văzut niciodată...

GUIDO: Dar îl știi... Fără îndoială, ți-au vorbit... Ți-au spus că e...

VANNA: Cineva mi-a spus adineauri că e un bătrîn; nu știu nimic mai mult...

GUIDO: Nu e un bătrîn!... E tânăr, e frumos... Mult mai tânăr decît mine... Dar de ce n-a cerut altceva?... M-aș fi dus acolo, cu mîinile împreunate, în genunchi, să-mi salvez orașul... Aș fi plecat singur, singur și sărac cu dînsa, să rătăcim pînă la capăt și să cerem de pomană pe drumurile pustii... Dar visul acesta scîrbos al unui barbar!... Niciodată, nici într-o vreme și-n nici o istorie, învingătorul n-ar fi îndrăznit... (*Apropiindu-se de Vanna și cuprinzînd-o.*) O! Vanna! Vanna mea!... Nu cred încă!... Nu ești tu care vorbești!... N-am auzit nimic și totul s-a isprăvit... Era glasul tatălui meu care ieșea din ziduri... Spune-mi că mă înșel și că toată iubirea noastră spunea nu, striga: nu, pentru că trebuia să înfrunți rușinea unei asemenea alegeri!... N-am auzit decît un ecou întîrziat, fără îndoială... Tăcerea pe care vei frînge-o e neatinsă... Vezi, toată lumea ascultă... nimeni nu știe nimic... și vei spune cel dintîi cuvînt... Spune-l repede, Vanna... pentru ca să cunoască toți iubirea

noastră, pentru a împrăştia visul urît... Spune cuvîntul pe care îl aştept şi care trebuie să fie spus, ca în sfîrşit să pot sprijini tot ceea ce să năruie acum în mine...

VANNA: Ştiu bine, Guido, că tu porţi povara cea mai grea...

GUIDO (*îndepărtînd-o instinctiv*): Dar o port singur! Şi toată povara o poartă acel care iubeşte... Nu m-ai iubit... Asta nu înseamnă nimic pentru cei care n-au suflet... E ceva neaşteptat... E poate o sărbătoare... Dar voi şti să împiedic sărbătoarea asta... Sînt stăpîn încă, orice s-ar spune, orice s-ar face!... Şi ce-ai zice tu dacă m-aş răzvrăti? Dacă te-aş închide colo, în închisoarea cea bună, în închisoarea cea cinstită, în celulele umede care-s aici, dedesubtul sălii, cu stradioţii mei la toate gratiile, şi dacă aş aştepta ca acolo focul tău să se stingă şi eroismul tău să fie mai puţin înflăcărat?... Haideţi, luaţi-o, am spus, am dat poruncă!... Haide, ascultaţi!

VANNA: Guido, ştii bine...

GUIDO: Nu ascultă?... Nimeni?... Tu, Borso, Torello, tu! braţele voastre sînt de piatră?... Vocea mea nu se mai aude?... Şi voi de colo, voi ceilalţi care ascultaţi pe la uşi, îmi auziţi glasul? Strig, să sfărîm stîncile! Intraţi odată, luaţi-o, e a tuturor!... Înţeleg, li-e frică... A-ha! vor să trăiască! Ei trăiesc şi eu mor! Doamne! e prea uşor! Unul contra tuturor! Unul singur care să plătească pentru toţi! De ce eu şi nu voi? Aveţi toţi soţii! (*Scofînd pe jumătate sabia şi apropiindu-se de Vanna.*) Şi dacă aş vrea moartea ta în locul ruşinii noastre?... Nu te gîndeşti... Ba da, ba da, priveşte... Nu mai trebuie decît o mişcare...

VANNA: Vei face-o, Guido, dacă iubirea îţi porunceşte...

GUIDO: Dacă iubirea îţi porunceşte!... Da, vorbeşti de iubirea pe care n-ai cunoscut-o! Niciodată n-ai iubit... Te văd astăzi mai stearpă ca un pustiu în care mi-am îngropat tot... Nimic!... Măcar o lacrimă!... N-am fost decît un adăpost de care era nevoie... Dacă cel puţin o clipă...

VANNA: Guido, vezi bine... nu mai pot vorbi... Priveşte-mi faţa... de-abia mai pot...

GUIDO (*cuprinzînd-o deodată în brațe*): Vină în brațele mele, Vanna... Vei trăi din nou aici...

VANNA (*îndepărtîndu-se*): Nu, nu, nu, nu, Guido... Știu... Nu pot spune... Toată puterea mea cade dacă spun un singur cuvînt... Nu pot... Vreau. M-am gîndit, știu, te iubesc, îți dătoresc tot... Te îngrozesc, poate... Și totuși voi merge! voi merge! voi merge!

GUIDO (*respîngînd-o*): Bine, du-te, du-te, îndepărtează-te, du-te, dau tot, du-te, te las...

VANNA (*luîndu-i mîna*): Guido...

GUIDO (*respîngînd-o*): O, nu mă opri cu mîinile tale calde și moi... Avea dreptate tata... te cunoștea mai bine... Tată, iat-o... Tată, e opera ta... Sfirșește-ți opera, mergi pînă la capăt... Du-o în cort... Voi rămîne aici, vă voi vedea plecînd... Dar să nu credeți că voi fi părtaș la pîinea și la carnea cu care va plăti-o!... Îmi mai rămîne un lucru și veți ști în curînd...

VANNA (*agățîndu-se de el*): Guido, privește-mă... Nu-ți ascunde ochii... E singura amenințare... Privește... Vreau să văd...

GUIDO (*privînd-o și îndepărtînd-o cu răceală*): Privește... Du-te, nu te mai cunosc... Timpul trece, te așteaptă, vine seara... Nu-ți fie frică, nu te înspăimînta... Par ochii mei nebuni?... Nu moare nimeni odată cu dragostea care se năruie... Numai cînd iubești și se clatină mintea... A mea a căpătat curaj... Am simțit iubirea pînă la capăt... Nu mai am nimic de spus... Nu, nu, deschide mîinile... Nu vor putea opri o dragoste care se duce... S-a sfîrșit, sfîrșit de-a binelea... Nu mai rămîne urmă... Tot trecutul se surpă și tot viitorul... Da, da, degetele mici, ochii limpezi și buzele... Am crezut în ele, odată... Nu-mi mai rămîne nimic... (*Respîngînd fiecare din mîinile Vannei.*) Nimic, nimic, mai puțin decît nimic... Adio, Vanna, du-te, adio... Te duci acolo?...

VANNA: Da...

GUIDO: Ai să te întorci?...

VANNA: Da...

GUIDO: Vom vedea... Bine... Vom vedea... Cine ar fi spus că tata o cunoaște mai bine decît mine?... (*Șovăie*

și se sprijină de una din colonadele de marmură. Vanna iese încet și singură, fără să-l privească.)

ACTUL AL II-LEA

Cortul lui Prinzipalle. Dezordine somptuoasă. Tapiserii de mătase și aur. Arme; grămezi de blănuri scumpe; lăzi mari, întredeschise, pline cu giuvaieruri și stofe strălucitoare. În fund, intrarea cortului închisă de o draperie grea.

SCENA I-a

Prinzipalle, în picioare lângă o masă, așează pergamente, planuri și arme. Intră Vedio.

VEDIO: Iată o scrisoare de la comisarul Republicii.

PRINZIPALLE: De la Trivulzio?

VEDIO: Da. Messer Maladura, cel de-al doilea comisar, n-a venit încă.

PRINZIPALLE: Îmi vine a crede că oștirea venețiană care amenință Florența pe la Caseutin nu se lasă învinsă atât de ușor cum nădăjduiau... Dă scrisoarea. (*Îa scrisoarea și o citește.*) Îmi trimite, pentru cea din urmă oară, sub pedeapsa unei neîntârziate închideri, ordinul formal de a încerca asaltul în zorii zilei... Bine, noaptea e a mea... O neîntârziată închidere!... Nu se îndoiesc de nimic!... Își închipuie deci că mai pot speria încă, cu vorbe învechite, pe un om care își așteaptă ceasul cel unic al vieții lui... Amenințări, închidere, denunțare, judecare și mai ce încă?... știu ce vrea să zică asta... E mult de când m-ar fi închis, dacă ar fi putut, dacă ar fi îndrăznit...

VEDIO: Messer Trivulzio, când mi-a dat ordinul, mi-a spus că mă urmează, pentru a veni să-ți vorbească...

PRINZIPALLE: S-a hotărât în sfârșit?... Se va dezlega totul, atunci, și scribul slăbănog și viclean, care înfățișează aici toată puterea ascunsă a Florenței și care nu îndrăznește să-mi privească în față, omul cel mic și palid, care mă urăște mai mult decât urăște moartea, va

- petrece o noapte pe care n-o prevăzuse... Grave trebuie să fie ordinele dacă vine să înfrunte monstrul în cușcă... Cine e de strajă la ușă?...
- VEDIO: Doi vechi soldați din banda pe care ai avut-o în Galisia. Îmi pare că l-am văzut pe Hernando; și celălalt cred că e Diego...
- PRINZIVALLE: Bine; m-ar asculta chiar dacă le-aș porunci să puie în lanțuri pe Dumnezeu Tatăl... Înserează... Aprinde lămpile... Cîte ceasuri sînt?
- VEDIO: A trecut de nouă.
- PRINZIVALLE: Marco Colonna n-a mai venit?...
- VEDIO: Am dat ordin străjerilor să-l aducă, de cum va trece șanțurile...
- PRINZIVALLE: Dacă propunerea n-ar fi fost primită ar fi trebuit să fie aici înainte de nouă... E ceasul care hotărăște... și viața mea e cuprinsă în el, ca una din acele corăbii cu pînzele întinse pe care prizonierii le ascund, odată cu visurile lor, într-o minge de sticlă... E ciudat cum omul își poate sprijini soarta, mintea și inima, fericirea lui și nenorocirea, pe un lucru atît de plătînd ca dragostea unei femei... Eu însumi aș rîde dacă aș mai putea... Marco nu mai vine... Asta înseamnă că va veni ea... Du-te de vezi dacă focul care mă vestește că s-a spus da; du-te de vezi dacă lumina care călăuzește pe cer pașii șovăitori ai aceleia care se dă pentru toți și care vine să mă mîntuie și pe mine odată cu poporul ei... A! nu, mă duc eu singur... Nu trebuie ca alți ochi, fie chiar prieteni, să afle înaintea mea, să întîrzie cu o clipă fericirea pe care o aștept din zilele copilăriei... (*Se duce la intrarea cortului, ridică draperia și privește în noapte.*) Lumina, Vedio!... Privește-o cum strălucește, cum iluminează noaptea!... Chiar campanila trebuia s-o poarte... S-apleacă peste întu-necime... E singura lumină care strălucește în oraș...
- VEDIO (*apucîndu-l de braț*): Să intrăm... Messer Trivulzio vine din partea asta...
- PRINZIVALLE (*intrînd*): E adevărat! trebuie încă... Nu vom avea mult de vorbit... (*Mergînd la masă și cău-tînd printre hîrtii.*) Ai cele trei scrisori?...
- VEDIO: Am numai două...

PRINZIVALLE: Cele două pe care le-am prins și ordinul din
astă-seară...

VEDIO: Iată pe cele două dintîi și iată și pe cea din urmă
pe care ai strîns-o în mînă...

PRINZIVALLE: Îl aud...

(Un străjer ridică draperia. Intră Trivulzio.)

SCENA a II-a

Aceiași, Trivulzio

TRIVULZIO: Ai băgat de seamă lumina neobișnuită care aruncă
semnale din vîrfurile campanilei?...

PRINZIVALLE: Crezi că sînt semnale?...

TRIVULZIO: Nici nu mă îndoiesc... Am să-ți vorbesc, Prin-
zivalle...

PRINZIVALLE: Te ascult. Du-te, Vedio; dar nu te îndepărta.
Voi avea nevoie de tine. *(Iese Vedio.)*

TRIVULZIO: Știi, Prinzivalle, stima care ți-o port. Ți-am dat
nu numai o dovadă, pe care trebuie s-o cunoști; sînt
încă multe altele pe care nu le știi, căci politica Flo-
renței, care e numită vicleană și care nu-i decît pru-
dentă, cere ca multe lucruri să rămîie îndelung ascunse
chiar celor pe care îi face părtași tainelor ei. Sîntem
supuși cu toții ordinelor ei profunde și trebuie ca fiecare
să poarte curajos povara misterelor ei care alcătuiesc
puterea chibzuită a patriei. Îți va fi destul să știi că
n-am fost niciodată străin deciziilor care, una după
alta, cu toate că tînar încă și de origine necunoscută,
te-au ales să fii în fruntea celor mai frumoase armate
ale Republicii. Dealtfel, nimeni nu s-a căit de asta.
Totuși, de cîtăva vreme, mulți ți s-au pus împotrivă.
Nu știu dacă, descoperindu-ți ceea ce se urzește, prie-
tenia pe care ți-o port nu depășește cumva puțin datoria
mea strictă. Dar datoria strictă e cîteodată mai funestă
decît cea mai îndrăzneală milostivire. Te voi încredința
decî că șovăiala de care te-ai făcut vinovat e aspru
privită. Sînt chiar de-acei care îți pun la îndoială și
cîntea. Denunțări stăruitoare le-au întărit bănuiala.
Au făcut o supărătoare impresie asupra unei părți din.

consiliu care îți era împotrivă. S-a mers pînă acolo că s-a deliberat asupra închiderii și judecării dumitale. Din fericire am fost înștiințat la timp. Plecam la Florența și nu-mi fu greu să opun dovezi dovezilor aduse. Am răspuns pentru dumneata. Acum, e timpul ca la rîndu-ți să-mi îndreptățești încrederea care nu s-a îndoit niciodată. Tovarășul meu, Messer Maladura, e ținut pe loc la Bibbiena de către trupele proveditorului venețian. O altă armată e în mers spre Florența, pe la miazănoapte. E vorba de salvarea orașului. Totul se poate îndrepta dacă dai mîine asaltul în care avem nădejde. Ne va reda pe cea mai bună din armatele noastre și pe singurul căpitan pe care izbînda întotdeauna l-a încununat; și ne va îngădui să ne întoarcem în Florența, cu fruntea sus, în mijlocul serbării unui triumf care va face din dușmanii pe care îi aveai ieri cei mai pătimiși admiratori și tovarăși...

PRINZIVALLE: Mi-ai spus tot ce aveai de spus?

TRIVULZIO: Aproape; cu toate că n-am pomenit nimic de afecțiunea foarte sinceră pe care ți-o port și care n-a încetat de a se întări de cînd te-am cunoscut și pînă acum. Și s-a putut întări cu toate împrejurările grele în care ne pun adesea legi aproape contradictorii, care voiesc ca puterea comandantului suprem să fie cîteo dată cumpănită, în clipe de primejdie, de către misterioasa putere a Florenței, al cărei umil reprezentant sînt astăzi, în mijlocul armelor...

PRINZIVALLE: Ordinul acesta, pe care l-am primit chiar acum, e dat de dumneata?

TRIVULZIO: Da.

PRINZIVALLE: E chiar scrisul dumitale?

TRIVULZIO: Fără îndoială; de ce te îndoiești?

PRINZIVALLE: Și aceste două scrisori, le recunoști?

TRIVULZIO: Poate... Nu știu... Ce conțin?... Ar trebui să aflu...

PRINZIVALLE: E în zadar, știu...

TRIVULZIO: Așadar sînt cele două scrisori pe care le-ai prins, după cum doream... Văd că încercarea a fost bună...

PRINZIVALLE: N-ai de-a face cu un copil. Să nu întrebuițăm între noi astfel de curse vulgare și să nu prelungim o

convorbire pe care mă grăbesc s-o sfîrşesc, pentru a primi în sfîrşit o răsplată pe care nici un triumf în Florenţa n-o va întrece... Îmi denunţi aici toate faptele, în chip josnic şi fals, fără nici o pricină pe care s-o poţi mărturisi, numai pentru singura plăcere de a face rău şi pentru a procura de mai înainte scuza folositoare zgîrceniei ingrate a Florenţei, care se teme pentru a nu ştiu cîta oară că recunoştinţa către un mercenar victorios să n-o coste prea scump... Totul e travestit cu o atît de vicleană dibăcie că-mi vine cîteodată să mă îndoiesc de propria-mi nevinovăţie!... Totul e schimbat, înjosit, murdărit de invidia dumitale neputincioasă şi vicleană, de ura dumitale îngrozitoare, din săptămîna cea dintîi a asediului pînă-n ceasul fericit în care am deschis ochii şi am vrut să-ţi îndreptăţesc în sfîrşit bănuielile... Am pus să se copie cu îngrijire scrisorile; le-am trimis la Florenţa. Am prins răspunsurile. Eşti crezut pe cuvînt, acolo. Eşti crezut cu atît mai mult cu cît ţi se procurase de acolo temeiul acuzării... Sînt judecat fără a fi ascultat şi sînt condamnat la moarte... Ştiu dealtfel că, atunci chiar cînd aş fi mai nevinovat ca un arhanghel, tot n-aş putea scăpa de dovezile care mă doboară... Iată de ce, acumă mă smuncesc, rup lanţurile voastre meschine şi v-o iau înainte... N-am trădat niciodată pe nimeni, pînă acum; dar, de la scrisorile voastre, vă pregătesc ruina. În astă-seară, te voi vinde, pe dumneata şi pe stăpînii dumitale, cît voi putea mai crud şi mai urît... Niciodată nu cred să săvîrşesc în viaţa mea vreun fapt mai izbînditor decît înjosind astfel, atît cît pot, singurul oraş care pune viclenia printre virtuţile cetăţeneşti, şi vrea ca viclesugul, făţarnicia, josnicia, mişelia şi minciuna să cîrmuiască universul!... Din astă-seară, datorită mie, duşmana voastră seculară, cea care vă împiedecă şi vă va împiedeca, cît timp va fi în picioare, de-a ieşi din zidurile voastre şi de-a desfrîna lumea, din astă-seară, datorită mie, Pisa va fi salvată şi se va ridica să vă înfrunte încă... O! nu te ridica, nu fă gesturi nefolo-

sitoare !... Măsurile mele sînt luate, totul va fi săvîrșit așa cum vreau; ești în puterea mea și, tot așa cum te țin, îmi pare că țin soarta Florenței...

TRIVULZIO (*scoțînd pumnalul și îndreptîndu-l repede spre Prinzivalle*): Nu încă... Cît timp mi-e slobodă mîna...

PRINZIVALLE (*parînd lovitura, din instinct cu brațul, a ridicat lama care-l atinge la obraz. Apucă pumnul lui Trivulzio*): A ! Așa !... Nu mă așteptam la asta... Iată-te în mîinile mele, simți că una singură face cît toată ființa dumitale... Iată-ți și pumnalul... N-am decît să-l aplec... Ai spune că de la sine îți caută grumazul... Nici nu clipești din ochi?... Atunci, nu ți-e frică?...

TRIVULZIO (*rece*): Nu. Înfinge pumnalul, ai dreptul. Îmi dădusem viața...

PRINZIVALLE (*lăsîndu-l puțin*): Adevărat?... Dar, atunci, e ciudat ce ai făcut... E chiar foarte rar... Nu sînt mulți printre oamenii noștri de arme în stare să se arunce cu ochii închiși în moarte și niciodată n-aș fi crezut că în acest trup slab...

TRIVULZIO: Vouă celor care purtați mereu o sabie goală vă vine greu să credeți că mai există și alt curaj decît al vostru...

PRINZIVALLE: Poate că ai dreptate... Bine... nu ești liber, dar nu ți se va face nimic... Slujim fiecare din noi un zeu deosebit... (*Ștergîndu-și sîngele care îi curge pe față*.) A ! îmi curge sînge... Lovitura nu era proastă... Cam repede, dar destul de viguroasă... Oricum, ar mai fi trebuit puțin... Și dumneata, ce-ai face dacă ai ține așa pe cel care cît pe ce era să te arunce deodată într-o lume unde nu-i place nimănui să se ducă?...

TRIVULZIO: Nu l-aș cruța.

PRINZIVALLE: Nu te înțeleg... ești ciudat de tot... Mărturiseste însă că scrisorile dumitale erau lucruri mîrșave... Îmi vărsasem sîngele în trei mari bălăii; lucram cum puteam mai bine, totul era al vostru, slujeam cu credință pe cei care mă aleseseră, fără ca un singur gînd necinstit să-mi fi pătruns inima... Trebuie să fi știut asta, deoarece mă pîndeai... Și totuși, în scrisori, din

ură, din invidie sau din zgîrcenie, îmi travestești faptele care nu tindeau decît la scăparea voastră, cu știință înșeli, îngrămădești minciunile...

TRIVULZIO: Faptele erau mincinoase; dar asta nu importă. Ceea ce trebuia prins era ceasul primejdios în care soldatul îngîmfat de două sau trei izbînzii — numărul variază puțin — nu va mai asculta de stăpînii care îl întrebuițează și care au o menire mai înaltă decît a lui. Ceasul acesta sunase, mi-o dovedește ceasul de acum. Poporul Florenței te iubea de pe acum prea mult... Și noi trebuie să-i îndepărtăm idolii pe care și-i înalță... Asta supără puțin, dar ne-a creat tocmai pentru a ne împotrivi capriciilor lui întîmplătoare... Poporul își cunoaște menirea mai bine decît se crede și cînd noi distrugem ceea ce el prea mult adora, simte că, fără voia lui, noi îi îndeplînim însăși voința... De aceea am socotit că a venit ceasul ca să denunț idolul. Înștiințăm Florența. Ea știa dinainte ce înseamnă minciunile mele...

PRINZIVALLE: Ceasul acela nu venise, n-ar fi venit dacă scrisorile acelea îngrozitoare...

TRIVULZIO: Ceasul acela ar fi putut să vie și asta era de-ajuns...

PRINZIVALLE: Cum! un om nevinovat, dintr-o simplă bănuială, jertfit așa fără cuget primejdiei care, poate, ar fi putut amenința...

TRIVULZIO: Un om nu înseamnă nimic în fața Florenței...

PRINZIVALLE: Dar crezi care va să zică în destinul Florenței, în opera ei, în viața ei? Așadar ea e ceva pe care nu-l înțeleg?...

TRIVULZIO: Da, nu cred decît într-însa; orice altceva nu înseamnă nimic pentru mine...

PRINZIVALLE: La urma urmei, se poate... Și ai dreptate, pentru că ai credință... Eu n-am patrie... Nu pot să știu... Îmi pare cîteodată că ar fi trebuit să am una... Dar am altceva pe care voi nu-l veți avea niciodată și pe care nimeni nu l-a avut cum îl am eu!... Îl voi avea îndată, chiar acum, aici... Și asta e destul... Haide, să ne despărțim; n-avem vreme să cîntărim enigmele acestea... Sîntem departe unul de altul și

totuși aproape... Fiecare om își are destinul lui... Unul are un gând, altul o dorință... Și ți-ar fi tot atât de greu să-ți schimbi gândul, pe cât mi-e de greu să-mi schimb dorința... Și gândul sau dorința ți-o urmărești pînă la capăt cînd ai mai mult avînt decît ceilalți... Și ce faci e drept, deoarece ești atât de puțin liber... Să ne vedem cu bine, Trivulzio; apucăm drumuri care se îndepărtează unul de celălalt... Dă-mi mîna...

TRIVULZIO: Nu încă... Ți-o voi întinde atunci cînd pe-deapsa...

PRINZIVALLE: Fie. Pierzi astăzi, vei cîștiga mîine... (*Che-mînd.*) Vedio!...

(*Intră Vedio.*)

VEDIO: Stăpîne!... Cum? Ești rănit?... Îți curge sînge...

PRINZIVALLE: Nu e nimic... Cheamă pe cei doi străjări... Să ducă pe omul acesta fără să-l brutalizeze, fără să-l facă nici un rău... E un dușman care îmi place... Să-l puie într-un loc sigur, fără ca să-l vadă nimeni... Vor răspunde de dînsul. Îi vor da drumul cînd le voi porunci...

(*Vedio iese, ducînd cu el pe Trivulzio. Prinzivalle, în fața unei oglinzi, își cercetează rana.*)

PRINZIVALLE: E drept că-mi curge sînge ca și cum lovitura ar fi atins o arteră. Rana nu e adîncă, dar mi-a sfișiat jumătatea feții... Cine ar fi crezut că omul acesta slab și palid... (*Intră Vedio.*) S-a făcut?...

VEDIO: Da. Stăpîne, te pierzi...

PRINZIVALLE: Mă pierd!... O, pînă la moarte aș vrea să mă pierd așa!... Mă pierd Vedio! Dar nici un om, vreodată, pe lume, nu-și va fi cucerit astfel, într-o dreaptă răz-bunare, singura fericire pe care o visează de cînd a început să viseze!... Fericirea asta, aș fi așteptat-o, aș fi pîndit-o, aș fi urmărit-o trecînd prin toate crimele, căci îmi trebuia și era a mea; și acum cînd steaua mea bună mi-o aduce pe razele ei de argint, tu spui, în numele dreptății, în numele milei, că mă pierd!... Bieți oameni fără avînt!... Bieți oameni fără iubire! Dar nu simți tu că soarta mea acum se cumpănește în cer și că într-însa se adună o sută de fericiri, o sută de iubiri! A! știu bine eu! am ajuns clipa cînd acei care

sînt sortiți unui nobil triumf sau unei mari nenorociri se trezesc deodată pe culmea vieții lor spre care totul îi ridică, spre care totul îi îndeamnă, și unde totul e al lor! Și ce le pasă lor de ceea ce se va mai întîmpla!... Știm bine că omul nu-i făcut pentru astfel de lucruri și că acei care le încearcă se pleacă sub povara lor...

VEDIO (*apropiindu-se cu pînza albă*): Sîngele curge mereu... Lasă-mă să-ți leg rana...

PRINZIVALLE: Fă și asta, dacă trebuie... Dar vezi ca legătura să nu-mi acopere ochii, să nu-mi împiedice buzele... (*Privindu-se într-o oglindă.*) Parcă aș fi un bolnav chinuit de durere, pe cînd dimpotrivă sînt cel care în curînd se va avînta în calea iubirei. Nu așa, nu așa... Și tu, Vedio, bietul meu Vedio, ce-ai să te faci?...

VEDIO: Stăpîne, am să te urmez!...

PRINZIVALLE: Nu, părăsește-mă! Nu știu unde am să mă duc, ce am să fac... Singur, ai să scapi... nimeni nu te va urmări... Pe cînd cu mine... Am aur aici; ia-l, e al tău... eu nu mai am nevoie... Carele sînt gata, turmele s-au adunat?

VEDIO: Sînt în fața cortului...

PRINZIVALLE: Bine; cînd voi da un semn, vei face ce știi... (*S-aude în depărtare o pocnitură de armă.*) Ce este?

VEDIO: Se trag focuri, la marginea taberei...

PRINZIVALLE: Dar cine a dat ordin?... Trebuie să fie o greșeală... Dar dacă ar fi asupra ei?... N-ai dat de veste?

VEDIO: Am dat... Nu-i cu puțință... Am pus pe mai mulți străjeri care ți-o vor aduce de îndată ce va apărea...

PRINZIVALLE: Du-te de vezi...

(*Iese Vedio.*)

SCENA a III-a

Prinzivalle, Vanna

Prinzivalle rămîne o clipă singur. Vedio revine, ridică draperia de la intrare și șoptește: Stăpîne. Apoi se retrage și Monna Vanna, înfășurată într-o mantie lungă, apare și se oprește în prag. Prinzivalle tresare și face un pas spre ea...

VANNA (*cu glas înăbușit*): Vin, după cum ai vrut...

PRINZIVALLE: Ai sînge pe mîină. Ești rănită?...
 VANNA: Un glonte mi-a atins umărul...
 PRINZIVALLE: Cum și unde?... E îngrozitor...
 VANNA: Cînd mă apropiam de tabără...
 PRINZIVALLE: Dar cine a tras?
 VANNA: Nu știu, omul a fugit...
 PRINZIVALLE: Arată-mi rana.
 VANNA (*desfăcîndu-și pușin mantia, la piept*): E aici...
 PRINZIVALLE: Deasupra sînului... Dar n-a pătruns... Numai
 pielea e atinsă... Te doare?...
 VANNA: Nu.
 PRINZIVALLE: Vrei să leg rana?...
 VANNA: Nu.
 (*O clipă de tăcere.*)
 PRINZIVALLE: Ești hotărîtă?...
 VANNA: Da.
 PRINZIVALLE: Trebuie să-ți amintesc termenii...
 VANNA: Nu-i nevoie; știu.
 PRINZIVALLE: Nu-ți pare rău?...
 VANNA: Trebuia să vin fără părerii de rău?...
 PRINZIVALLE: Soțul dumitale vrea?...
 VANNA: Da.
 PRINZIVALLE: Te pot lăsa liberă... Este timp încă, dacă vrei
 să renunți...
 VANNA: Nu.
 PRINZIVALLE: De ce faci asta?
 VANNA: Pentru că ai noștri mor de foame și pentru că mîine
 ar muri și mai repede...
 PRINZIVALLE: Și fără altă pricină?...
 VANNA: Care alta ar putea?...
 PRINZIVALLE: Te cred o femeie cinstită...
 VANNA: Da.
 PRINZIVALLE: Și care își iubește bărbatul...
 VANNA: Da.
 PRINZIVALLE: Mult?...
 VANNA: Da.
 PRINZIVALLE: Ești goală sub mantie?
 VANNA: Da. (*Vanna face o mișcare pentru a se dezbrăca
 de mantie. Prinzipalle o oprește cu un gest.*)
 PRINZIVALLE: Ai văzut, în fața cortului, căruțe și turme?

VANNA: Da.

PRINZIVALLE: Sînt două sute de care umplute cu cel mai bun grîu din Toscana. Două sute altele, care duc nutreţ, fructe şi vin de prin împrejurimile Sienei; alte treizeci pline de pulbere, care vin din Germania; şi cincisprezece, mai mici, încărcate cu plumb. Pe lingă ele sînt şase sute de boi din Apulia şi o mie două sute de oi. Îţi aşteaptă ordinul ca să pătrundă în Pisa. Vrei să le vezi îndepărtîndu-se?...

VANNA: Da.

PRINZIVALLE: Vino, la intrarea cortului. (*Ridică draperia; dă un ordin şi face un semn cu mîna. S-aude un zgomot surd şi vast. Torţe s-aprind şi se mişcă; biciurile plesnesc. Carele se urnesc, turmele mugesc şi tropotesc. Vanna şi Prinzivalle la intrarea cortului privesc o clipă enormul convoi care se îndepărtează la lumina torţelor în noaptea înstelată.*) Din astă-seară, datorită dumitale, Pisa scapă de foamete. De-acum nu mai poate fi învinsă şi va cînta mîine în bucuria şi izbînda unui triumf pe care nimeni nu-l mai nădăjduia. Îţi ajunge asta?...

VANNA: Da.

PRINZIVALLE: Să închidem cortul. Şi dă-mi mîna. Seara e caldă încă, dar noaptea va fi rece. Ai venit fără arme, fără vreo otravă ascunsă!...

VANNA: N-am decît sandalele şi mantia. Desvăluie-mă toată dacă te temi de o cursă.

PRINZIVALLE: Nu mă tem pentru mine ci pentru dumneata...

VANNA: Nu pun lucrurile acestea mai presus de viaţa lor...

PRINZIVALLE: Bine. Ai dreptate... Vino, odihneşte-te. E patul unui războinic, e aspru şi sălbatic, strîmt ca un mormînt şi nevrednic de dumneata... Odihneşte-te aici pe peile acestea de zimbru şi de taur care încă nu ştiu cît de scump şi cît de blînd e trupul unei femei... Pune-ţi drept căpătîi lîna asta moale... E o piele de lynx pe care un rege din Africa mi-a dat-o în seara unei izbînzii. (*Vanna se aşează, învăluită în mantie.*) Lumina lămpii îţi vine în ochi... S-o pun în altă parte?

VANNA: Nu-i nevoie...

PRINZIVALLE (*îngenunchind la picioarele Vannei și luîndu-i mîna*): Giovanna!... (*Vanna se ridică, mirată și îl privește.*) O! Vanna! Vanna!... Căci, și eu, aveam obiceiul să-ți spun astfel... Glasul îmi șovăie, rostindu-ți numele... Atît de mult mi-a stat închis în inimă, că nu mai poate să iasă, fără să-și sfărîme închisoarea... Numele tău mi-e însăși inima, și nu mai am alta... Fiecare din sunetele lui îmi păstrează în el viața mea toată; și, cînd le șoptesc, cu ele viața mea se scurge... Numele tău îmi era ca și al meu, credeam că-l cunosc; mereu rostindu-l nu-mi mai era frică; și iată ani de cînd, în fiecare clipă a fiecărei zile, mi-l șopteam veșnic ca un mare cuvînt de iubire pe care va trebui să îndrăznesc să-l spun, măcar odată, în fața celei pe care zadarnic o chema... Credeam că buzele mele îi căpătaseră forma, că-n clipa nădăjduită vor ști să-l spuie, potolit și blînd, cu atîta respect, cu un fior atît de adînc, că acela care-l va auzi să înțeleagă deznădejdea și dragostea pe care o cuprinde... Dar iată că astăzi nu mai evocă decît o umbră... Nu-i tot același nume... Nu-l mai cunosc cînd gura mea-l rostește, curmat de suspine, zdrobit de teamă... Am pus în el prea multe; și toată înfiorarea și toată adorarea pe care am închis-o într-însul, îmi covîrșește puterea și-mi stinge glasul...

VANNA: Cine ești?

PRINZIVALLE: Nu mă cunoști... Nu vezi nimic?... O! cîte minunate lucruri nu șterge vremea care trece!... Dar lucrurile minunate numai eu sîngur le văzusem!... Într-adevăr, mai bine-i, poate, să fie uitate!... Nu voi mai avea nădejde, voi avea mai puține păreri de rău... Nu, nu-ți sînt nimic... Nu sînt decît un biet om care-și privește pentru o clipă însuși scopul vieții lui... Sînt un nenorocit care nu cere nimic, care nici nu mai știe ce trebuie să ceară, dar care ar vrea să-ți spuie, dacă se poate, pentru a ști înainte de-al părăsi, ce ai fost și ce vei fi în viața lui, pînă la capăt...

VANNA: Mă cunoști, dar?... Cine ești?...

PRINZIVALLE: N-ai văzut niciodată pe cel care te privește, cum ar privi, într-o lume de zîne, izvorul bucuriei și al vieții lui... cum nu nădăjduiam să te privesc cîndva?

VANNA: Nu... cel puțin nu cred...

PRINZIVALLE: Da, nu știai... și eram sigur, vai! că nu mai știai... Aveai opt ani și eu aveam doisprezece, când te-am întâlnit întâia dată...

VANNA: Unde asta?...

PRINZIVALLE: La Veneția, într-o duminică de iunie... Tatăl meu, bătrînul giuvaiergiu, adusese un colier de perle mamei tale. Ea admira perlele... Eu rătăceam prin grădină... Atunci, te-am găsit într-un boschet de mirt, lângă un havuz de marmură... Un inel mic îți căzuse în apă... Plîngeai pe margine... Am intrat în apă... Eram să mă înec; dar am pus mîna pe inel și ți l-am pus pe deget... M-ai îmbrățișat și erai fericită...

VANNA: Era un copil blond pe care-l chema Gianello... Ești Gianello?...

PRINZIVALLE: Da...

VANNA: Cine te-ar fi recunoscut?... Și, apoi, fața ți-e acoperită de pînze... Nu-ți văd decît ochii.

PRINZIVALLE (*îndepărtînd puțin legăturile*): Mă recunoști, cînd le dau într-o parte?

VANNA: Da... Poate... Îmi pare... Pentru că ai și acum un zîmbet de copil... Dar ești rănit și îți curge sînge...

PRINZIVALLE: O! pentru mine nu e nimic, dar...

VANNA: Dar sîngele străbate tot... Lasă-mă să-ți fac din nou legăturile... Nu erau făcute bine... (*Așează legăturile.*) Am îngrijit de multe ori răniți în războiul acesta... Da, da, îmi aduc aminte... Văd și acum grădina cu rodii, cu dafini și cu trandafiri... Ne-am jucat așa în multe după amiezi, cînd era nisipul cald și plin de soare...

PRINZIVALLE: De douăsprezece ori, am numărat... Ți-aș putea spune tot ce-am jucat și toate vorbele pe care le-ai rostit...

VANNA: Pînă cînd într-o zi te-am așteptat, pentru că-mi erai drag mult, erai serios și bun ca o fetiță și te uitai la mine ca la o regină mică... N-ai mai venit...

PRINZIVALLE: Tata mă luase cu el... Pleca în Africa... Ne-am pierdut pe acolo, departe, prin pustiuri... Apoi am fost luat prins de către arabi, de turci, de spanioli, mai știu eu?... Cînd m-am întors în Veneția, mama ta

era moartă, grădina pustie... Îți pierdusem urmele, le-am regăsit apoi, datorită frumuseții tale care lăsa pretutindeni urme neșterse...

VANNA: M-ai cunoscut îndată de cum am intrat?...

PRINZIVALLE: Zece mii dacă ați fi venit în cortul meu, toate la fel îmbrăcate, toate la fel de frumoase, ca zece mii de surori pe care o mamă nu le-ar putea deosebi, m-aș fi ridicat, ți-aș fi luat mîna, aș fi spus: „Iat-o“... E ciudat, nu-i așa, cum o icoană iubită poate trăi astfel într-o inimă... Și pînă într-atîta chipul tău trăia în mine că își schimba înfățișarea, zi cu zi, ca-n viața adevărată... Și chipul tău de azi înlocuia pe cel de ieri... Din ce în ce mai mult se lumina, se făcea mai frumos; și anii îl împodobeau cu toate darurile lor... Dar cînd te-am văzut, mi s-a părut întîi că ochii mei se înșelau... Amintirile mele erau atît de frumoase, atît de credincioase!... Dar, prea sfioase, prea zăbovitoare, nu îndrăzniseră să-ți dea toată strălucirea care deodată mă lovi... Eram ca acel care își amintește de o floare pe care n-a văzut-o decît odată, în treacăt, într-un parc, pe o vreme de toamnă; și care vede mii și mii, deodată, pe o cîmpie scaldată în soare... Vedeam din nou fruntea, părul și ochii, și regăseam fiorul chipului tău iubit; dar cît de mult frumusețea lui întuneca pe aceea pe care o plăsmuisem în tăcere de-atîtea zile, de-atîtea nesfîrșite luni, de-atîtea șiruri lungi de ani, care drept lumină aveau o amintire pornită pe un drum prea lung și pe care-o depășise adevărul!...

VANNA: Da, m-ai iubit cum se iubește la vîrsta aceea; dar vremea și îndepărtarea fac iubirea mai frumoasă...

PRINZIVALLE: De multe ori oamenii spun că n-au sau că n-au avut decît o dragoste în viață; și foarte rar e adevărat... Își împodobesc dorința sau nepăsarea cu nenorocul celor care nu sînt făcuți decît pentru o singură iubire; și cînd unul dintre aceștia, întrebuițînd aceleași vorbe care nu erau decît o armonioasă amăgire pe buzele celorlalți, își spune adevărul adînc și dureros care-i chinuiește viața, cuvintele prea des rostite de-acei care sînt fericiți, își pierde toată puterea, toată greutatea; și aceea care îi ascultă scoboară, fără să se gîndească,

bietele cuvinte sfinte și adeseori atât de triste, la pămîntea lor valoare și la surîzătorul cuget pe care-l au printre oameni...

VANNA: Nu voi face așa. Pricep iubirea asta pe care toți o așteptăm la începutul vieții; și de care te lepezi pentru că anii, cu toate că anii mei nu-s mulți, spulberă multe... Dar cînd, după ce trecuseși prin Veneția, mi-ai dat de urmă, ce-ai mai făcut?... N-ai căutat să regăsești pe aceea pe care atîta o iubeai?...

PRINZIVALLE: La Veneția am aflat că mama ta murise ruinată și că erai gata să fii luată de un mare senior toscan, omul cel mai puternic, cel mai bogat din Pisa, care va face din tine o regină adorată și fericită... N-aveam să-ți dau decît rătăcitoarea sărăcie a unui aventurier fără patrie și fără casă... Mi s-a părut că însăși soarta cerea de la iubire jertfa pe care i-am dat-o... De atîtea ori am colindat împrejurul orașului, dibuindu-i zidurile, agățîndu-mă de lanțurile porților, spre a nu mă birui dorința de a te vedea, spre a nu-ți tulbura fericirea și iubirea pe care o găseai... Mi-am pus în slujbă sabia, făcui două, trei războaie; numele îmi fu celebru printre mercenari... Așteptai alte vremuri, fără a mai nădăjdui nimic, pînă cînd Florența mă trimise aici...

VANNA: Ce slabi și fricoși sînt oamenii cînd iubesc!... Nu te înșela; nu te iubesc și n-aș putea spune dacă te-aș fi iubit... Dar asta face să mi se zbată și să strige în inimă însuși sufletul Iubirii, cînd văd că un om care zicea că mă iubește cum s-ar fi putut întîmpla să iubesc și eu, n-a avut mai mult curaj în fața Iubirii...

PRINZIVALLE: Avusesem curaj; ...Îmi trebuise mai mult decît crezi pentru a mă putea întoarce... Dar era prea tîrziu...

VANNA: Nu era prea tîrziu cînd ai plecat din Veneția. Nu-i niciodată prea tîrziu cînd găsești iubirea care poate împlini o viață... Iubirea asta nu renunță. Chiar cînd nu mai așteaptă nimic, ea tot are nădejde... Cînd nici nădejde nu mai are, se silește încă să aibă... Dacă aș fi iubit cum ai iubit, aș fi... O! Nu pot spune ce-aș fi făcut... Dar știu bine că întîmplarea nu mi-ar fi smuls, fără să lupt, nădejdea!... Mi-aș fi urmat-o zi

și noapte... Aș fi spus soartei: „Dă-te în lături; acum trec eu...” Aș fi silit pietrele să-mi ia apărarea; și tot ar fi trebuit, la urmă, ca cel pe care-l iubeam să mă audă și să-și rostească singur gândul și numai odată să și-l rostească...

PRINZIVALLE (*cercînd să-i ia mîna*): Tu nu-l iubești, Vanna?

VANNA: Pe cine?

PRINZIVALLE: Pe Guido?...

VANNA (*retrăgîndu-și mîna*): Nu-mi lua mîna. N-o dau. Văd că vorbele mele trebuie să fie mai lămurite. Cînd Guido m-a luat, eram singură, aproape săracă. O femeie singură și săracă, mai ales cînd e frumoasă și nu se poate robi minciunilor viclene, e dată în curînd pradă tuturor ponegririlor... Guido nu le luă în seamă; avu încredere în mine și încrederea asta îmi plăcu. M-a făcut fericită, atît cît poți să fii cînd ai renunțat la visurile cam nebune care nu par făcute pentru viața noastră pe pămînt... Și vei vedea dealtfel — pentru că sper aproape — că poți fi fericit fără a-ți petrece zilele în așteptarea unei fericiri pe care nimeni n-a cunoscut-o... Acum îl iubesc pe Guido cu o iubire mai puțin ciudată ca cea pe care crezi că o ai, dar fără îndoială mai potolită, mai credincioasă și mai sigură... Iubirea asta e aceea pe care soarta mi-a dăruit-o; nu eram oarbă cînd am primit-o; nu voi avea o alta; și dacă cineva va zdrobi-o, nu voi fi eu... Te-ai înșelat. Dacă am cuvinte pentru a-ți lămuri greșeala, nu pentru tine, nu pentru mine vorbeam așa; ci în numele unei iubiri pe care inima o simte în pragul dimineții vieții, care se găsește poate, dar care nici a mea nu-i, nici a ta, pentru că n-ai făcut ce ar fi făcut o asemenea iubire...

PRINZIVALLE: O judeci aspru, Vanna, și fără a ști tot ce a suferit, tot ce-a fost nevoită să facă, pentru a aduce în sfîrșit clipa asta fericită care ar putea să-ntunece oricare altă iubire... Dar chiar cînd n-ar fi făcut nimic, chiar cînd n-ar fi încercat nimic, știu bine că ea este, știu bine eu care îi sînt jertfă, eu care o port aici, eu a cărui viață mi-o ia, spulberînd în mine tot ce face bucuria și gloria oamenilor... De cînd m-a biruit, n-am făcut un pas, n-am făcut un gest care să aibă alt scop

decît de-a mă apropia, măcar o clipă, pentru a-mi cerceta soarta, fără să-ți fac nici un rău... O! crede-mă. Vanna, și trebuie să mă crezi, căci poți crede pe acei care nu mai speră și nu mai cer nimic... Iată-te acum în cortul meu și la voia mea... O vorbă să spun, să întind brațele și am tot ceea ce poate avea o dragoste obișnuită... Dar tot atît de bine ca și mine pari să știi că dragostea de care vorbesc are nevoie de altceva; iată de ce îți cer să nu te mai îndoiești... Mîna pe care ți-o luam pentru că mă gîndeam că mă vei crede, nu voi mai atinge-o nici cu degetele nici cu buzele, dar cel puțin, Vanna, cînd ne vom părăsi pentru a nu ne mai vedea niciodată, să rămîi încredințată că iubirea care te-a iubit atîta nu s-a oprit decît în fața Neputinței!...

VANNA: Și tocmai pentru că i s-a părut ceva cu neputință, mă mai pot încă îndoii... Nu crede că m-aș fi bucurat s-o văd înfruntînd obstacole spăimîntătoare, nu crede că sînt dornică de dovezi supraomenești... Se povestește că, în Pisa, o femeie își aruncă odată mînușa în groapa leilor, din dosul campanilei, și își rugă amantul să se ducă s-o caute. Acesta n-avea altă armă decît o cravașă de piele. Totuși se coborî, dădu într-o parte leii, ridică mînușa, o dădu femeii ingenunchind în fața ei, plecă fără o vorbă și nu se mai întoarse niciodată... Găsesc că a fost prea blînd; și, pentru că își avea cravașa, ar fi trebuit să se slujească de dînsa, pentru a arăta aceleia, care se juca astfel cu un simțămînd dumnezeiesc, o dovadă mai vie a drepturilor și îndatoririlor unei adevărate iubiri... Nu cer să-mi dai astfel de dovezi; nu cer decît să te cred... Aș vrea să mă îndoiesc pentru fericirea mea și pentru fericirea ta... Într-o iubire ca cea pe care o simți este ceva sfînt care ar neli-niști chiar pe femeia cea mai rece și cea mai cinstită... Iată de ce cercetez tot ce-ai făcut; și aș fi aproape mulțumită că nu găsesc nimic care să poarte marele semn al acestei pasiuni ucigătoare, atît de rar fericită... Aș fi aproape încredințată că nu-l găsesc, dacă cea din urmă faptă pe care ai făcut-o, cu care ți-ai aruncat nebunește în prăpastie trecutul, viitorul, gloria, viața,

tot ce ai avut, numai pentru a mă face să vin câteva clipe în cortul acesta, nu m-ar sili să spun că poate nu te înșeli.

PRINZIVALLE: Fapta mea din urmă e singura care nu dovedește nimic...

VANNA: Cum asta?...

PRINZIVALLE: Mai bine să-ți spun adevărul... Făcându-te să vii aici, n-am jertfit nimic...

VANNA: Nu înțeleg bine... Nu ți-ai trădat patria? nu ți-ai distrus trecutul? pierdut viitorul? nu te-ai osîndit singur la exil și poate la moarte?...

PRINZIVALLE: Mai întâi, n-am patrie... Dacă aș fi avut una, oricare mi-ar fi fost iubirea, nu mi-aș fi vîndut, cred, patria, pentru această iubire... Dar nu sînt decît un mercenar, credincios cînd îi ești credincios și care trădează cînd se simte trădat... Am fost pe nedrept învinuit de către comisarii Florenței și osîndit fără judecare, de către o republică de negustori, ale căror obiceiuri le cunoști atît de bine ca și mine... Știam că sînt pierdut... Ceea ce am făcut în astă-seară, departe de a mă pierde mai mult, mă va salva poate, dacă vreo întîmplare mă mai poate încă salva...

VANNA: Așa că mi-ai jertfit puțin de tot?...

PRINZIVALLE: Nimic. Trebuia să-ți spun... Nu mi-ar plăcea să-ți cumpăr nici un zîmbet cu o minciună...

VANNA: Bine, Gianello, și asta face mai mult decît iubirea și cele mai frumoase dovezi... Nu mai ai nevoie să cauți multă vreme mîna care fuge de tine... Iat-o...

PRINZIVALLE: O! Mi-ar fi plăcut mai mult ca dragostea s-o cucerească!... Dar ce-mi pasă! Mîna e a mea, Vanna! o strîng între ale mele; o privesc, o respir, mă-mbăt o clipă cu o prea duiosă amăgire; o simt, strîngînd-o, fragedă și caldă, o iau, o deschid, o închid, ca și cum mi-ar răspunde în limba magică și tănuită a înamorărilor; și o acopăr cu sărutări, fără ca tu să mi-o iei înapoi... Dovada mea cea crudă nu te supără?...

VANNA: Aș fi făcut și eu același lucru; poate și mai mult, poate și mai puțin, dacă aș fi fost în locul tău...

PRINZIVALLE: Dar cînd ai primit să vii în cortul meu, știai cine sînt?

VANNA: Nimeni nu ştia. Asupra conducătorului armatei duşmane se răspîndiseră zvonuri destul de ciudate...

Pentru unii, tu erai un bătrîn înspăimîntător; pentru alţii, un tînăr prinţ de-o fermecătoare frumuseţe...

PRINZIVALLE: Dar tatăl lui Guido, care mă văzuse, nu-ţi spusese nimic?

VANNA: Nu.

PRINZIVALLE: Nu l-ai întrebat?

VANNA: Nu.

PRINZIVALLE: Dar atunci, cînd ai venit fără apărare noaptea, să te dai barbarului necunoscut, trupul tău nu s-a înfiorat nu ţi-a tremurat inima?...

VANNA: Nu; trebuia să vin...

PRINZIVALLE: Şi cînd m-ai văzut, n-ai şovăit?...

VANNA: Nu-ţi aduci aminte?... Întîi n-am văzut nimic, din pricina legăturilor...

PRINZIVALLE: Da, dar după aceea, Vanna, cînd le-am dat într-o parte?...

VANNA: Era cu totul altceva; şi ştiam acum... Dar tu, cînd m-ai văzut venind în cort, care-ţi era gîndul?... Voi ai într-adevăr să te foloseşti pînă la capăt de nenorocirea mea?

PRINZIVALLE: O! nu ştiam ce voiam să fac! Mă simţeam pierdut; şi voiam să pierd tot... Şi te uram din pricină că te iubeam... De bună seamă aş fi făcut-o dacă n-ai fi fost tu... Dar oricare alta decît tine mi-ar fi părut scîrboasă... Ar fi trebuit pentru asta ca tu însăşi să nu mai semeni cu ce eşti... Mi-e groază cînd mă gîndesc... Ar fi fost destul un cuvînt care să fie altfel decît cuvintele tale; ar fi fost destul un gest care să nu fie al tău; ar fi fost destul un nimic, pentru a înflăcăra ura şi a dezlănţui monstrul... Dar, îndată ce te-am văzut, am văzut că nu era cu putinţă...

VANNA: Şi eu am văzut şi nu mi-a mai fost frică; pentru că ne înţelegeam fără s-avem nevoie să ne spunem nimic... E ciudat, cînd mă gîndesc... Cred că aş fi făcut tot ce ai făcut dacă aş fi iubit ca tine... Îmi pare cîteodată că sînt în locul tău, că tu m-ascuţi şi că eu spun tot ceea ce îmi spui...

PRINZIVALLE: Și eu, Vanna, din clipa cea dintâi, am simțit că zidul care ne desparte, vai! de toți ceilalți, se făcea străveziu și îmi muiam mâinile în el și-mi muiam privirile ca într-o apă răcoroasă și le scoteam scăldate în lumină, scăldate în credință și iubire... Și mi se mai părea că oamenii se schimbau; că mă înșelasem asupra lor pînă atunci... Dar mai ales mi se părea că eu însumi mă schimb, că în sfîrșit ieșeam dintr-o întemnițare lungă, că porțile se deschideau, că flori și frunze dădeau în lături gratiile, că zărilor veneau să alunge-n vînt pietrele, că aerul curat al dimineții îmi pătrundea sufletul, îmi scălda dragostea...

VANNA: Și eu mă schimbam... Eram mirată că-ți vorbesc cum ți-am vorbit din cele dintâi clipe... Sînt foarte tăcută... N-am vorbit astfel nimănui, afară doar lui Marco, tatăl lui Guido... Și chiar cu el, nu e același lucru... Și apoi el are mii de visuri care-l cuprind pe de-a-ntregul; și n-am vorbit decît de două sau trei ori... Toți ceilalți au o dorință în ochi care nu lasă să le spui că îi iubești și ai vrea să știi ce au în inimă... Și-n ochii tăi e o dorință; dar nu-i la fel cu a celorlalți; nu e respingătoare și nu te înspăimîntă... Am simțit îndată că te cunosc fără să-mi aduc aminte că te-am văzut cîndva...

PRINZIVALLE: M-ai fi iubit tu dacă soarta nu m-ar fi făcut să mă întorc cînd era prea tîrziu?...

VANNA: Dacă ți-aș spune că te-aș fi iubit, n-ar însemna că te iubesc, Gianello? și tu știi ca și mine că nu e cu puțință... Dar noi vorbim aici ca și cînd am fi într-o insulă pustie... Dacă aș fi singură pe lume, n-ar fi nimic de spus. Dar uităm prea mult tot ce suferă celălalt, în vreme ce stăm aici zîbind trecutului... Cînd am ieșit din oraș, durerea lui Guido, tremurul glasului lui, paloarea feții... Nu pot să mai aștept!... Zorile s-apropie... și mă grăbesc să știu... Dar aud pași... Cineva se furișează pe lîngă cort; s-aud șoaapte la intrare... Ascultă, ascultă... Ce e?...

SCENA a IV-a

S-aud șoapte și pași grăbiți în jurul cortului ; apoi vocea lui Vedio care strigă de afară.

VEDIO (*de afară*): Stăpîne !...

PRINZIVALLE: E vocea lui Vedio... Intră !... Ce este?...

VEDIO (*la intrare*): Am alergat... Fugi, stăpîne !... Maî este vreme... Messer Maladura al doilea comisar al Florenței...

PRINZIVALLE: Era la Bibbiena.

VEDIO: S-a întors... Are cu el șase sute de oameni... Sînt florentini... I-am văzut trecînd... tabăra e în fierbere... Aduce ordine... Te denunță ca trădător... Caută pe Trivulzio... Mă tem să nu-l găsească înainte de a putea să...

PRINZIVALLE: Vino, Vanna...

VANNA: Unde trebuie să mă duc?

PRINZIVALLE: Vedio, cu doi oameni de încredere, te va duce în cetate.

VANNA: Și tu, unde te duci?

PRINZIVALLE: Nu știu; puțin îmi pasă, lumea-i destul de mare ca să-mi găsesc un adăpost...

VEDIO: Stăpîne-ia seama... Împrejurimile orașului sînt ale lor; și toată Toscana e plină de spioni...

VANNA: Vino la Pisa.

PRINZIVALLE: Cu tine?...

VANNA: Da.

PRINZIVALLE: Nu pot...

VANNA: Măcar cîteva zile; vei scăpa astfel de cele dintîi urmăriri...

PRINZIVALLE: Bărbatul tău ce va face?

VANNA: Știe ca și tine ce datorește unui oaspete...

PRINZIVALLE: Te va crede cînd îi vei spune?

VANNA: Da. Dacă nu m-ar crede... Dar nu se poate...
Vino...

PRINZIVALLE: Nu.

VANNA: Pentru ce ! de ce te temi?

PRINZIVALLE: Pentru tine mă tem...

VANNA: Pentru mine, ori singură ori cu tine, primejdia e la fel... Pentru tine trebuia să te temi... Ai salvat Pisa; e datorare ca și ca să te salveze... Vii sub paza mea; răspund eu de tine...

PRINZIVALLE: Voi veni...

VANNA: E cea mai bună dovadă pe care dragostea ta mi-o dă... Vino...

PRINZIVALLE: Rana ta?

VANNA: A ta e mai grea...

PRINZIVALLE: Nu te îngriji... Nu-i cea dintii... Dar a ta...
Îmi pare că sîngele. (*Înaintează spre ea ca să-i desfacă mantia.*)

VANNA (*oprindu-l cu un gest și strîngîndu-și bine mantia la piept*): Nu... nu, Gianello... Nu mai sîntem dușmani... Mi-e frig...

PRINZIVALLE: O! eram să uit că tu ești aproape goală și eu, barbarul am vrut așa... Dar iată lăzile în care adunam pentru tine prada războiului... Rochii de aur, mantii de brocart...

VANNA (*luînd la împlinire cîteva vâluri cu care se acoperă*): Nu, vâlurile acestea-mi sînt destul; mă grăbesc să te scap! Vino, deschide-mi...

(*Prinzivalle, urmat de Vanna, se-ndreaptă spre intrare și o deschide, larg. Un zgomot nelămurit, pe care-l dominează sunete de clopote îndepărtate, năvălește deodată în tăcerea nopții; în timp ce prin deschizătura din fund a cortului se vede în zare Pisa, iluminată, cu focuri care proiectează pe azurul încă întunecat, un enorm nimb de lumină.*)

PRINZIVALLE: Vanna! Vanna! privește...

VANNA: Ce este, Gianello?... O, da, înțeleg! Sînt focurile pe care le-au aprins ca să-ți serbeze opera! Zidurile sînt iluminate, meterezurile sînt în flăcări, campanila strălucește ca o torță... Toate tunurile scilipesc și se îngină cu stelele... Străzile răsfrîng drumuri de lumină pe cer... Le recunosc urma; le urmăresc în azur cum le urmăream pe lespezi... Iată Piazza și domul ei de foc; și Campo Santo, o insulă de umbră... Ai spune că Viața, care se simțea pierdută, se întoarce în grabă, strălucește pe vîrfuri de turn, tresaltă pe pietre, se revarsă peste ziduri, se împrăștie pe cîmpie, vine să ne întâmpine, ne cheamă... Ascultă, ascultă... N-auzi

strigătele și bucuria care se înalță ca și cum marea ar fi cuprins orașul; și clopotele care cîntă ca-n ziua mea de nuntă?... O! sînt prea fericită și de două ori prea fericită; în fața fericirii pe care mi-o dă acel ce m-a iubit mai mult!... Vino, Gianello! (*Sărutîndu-l pe frunte.*) Iată singurul sărut pe care ți-l pot da...

PRINZIVALLE: O! Giovanna! Sărutul acesta e mai frumos ca toate săruturile iubirii!... Dar ce ai? Te clatini... genunchii ți se îndoaie... Vino, te reazămă de mine; pune-ți brațul după gîtul meu...

VANNA: Nu e nimic. Să mergem... E amețitor, am cerut prea mult puterii mele de femeie... Ține-mă tu, du-mă, să nu întîrziem... Cît de frumoasă-i noaptea în apropierea zorilor!... Să ne grăbim, e timpul... Să fim sosiți înainte de a se stinge bucuria...

(*Ies îmbrățișați.*)

ACTUL AL TREILEA

O sală somptuoasă în palatul lui Guido Colonna. Ferestre înalte, colo-nade de marmură, portice, pereți tapetați etc. La stînga, în planul al doilea, o vastă terasă ale cărei balustrade poartă vase mari cu flori și în care dau, din afară, două scări. Din centrul sălii, printre colo-nade, largi trepte de marmură duc spre terasa de unde se vede o parte a orașului...

SCENA I-a

Intră Guido, Marco, Borso și Torello

GUIDO: Am făcut ce ați voit, ce dînsa a voit, ce au voit toți; e drept acum ca și voința mea să-și aibă rîndul. Am tăcut, m-am ascuns, mi-am ținut suflarea, cum ar face un laș în timp ce hoții i-ar prăda casa... Și am fost cinstit în înjosirea mea!... Ați făcut din mine un negus-tor fricos... Iată zorile... Nici nu m-am clintit pînă acum. Am cîntărit și am socotit toată infamia... Tre-buia să fac cinste tîrgului și să vă plătesc merindele...

Trebuia ca cel care cumpără să aibă pînă la cele din urmă clipe ale nopții... O! nu era mult pentru prețul atîtor grîne, turme și legume!... Acum, am plătit și v-ați saturat... Acum sînt liber, sînt din nou stăpîn și ies din rușinea mea...

MARCO: Copilul meu, nu știu ce socotești să faci; și nimeni n-are dreptul să se puie în calea unei dureri cum e a ta... Și nimeni, iarăși, n-o poate ușura; și fericirea nemărginită pe care durerea ta a prilejuit-o, care din toate părțile te înconjoară, nu poate decît să facă mai fierbinți cele dintîi lacrimi... Acum, cînd orașul e salvat, noi înșine aproape plîngem mîntuirea noastră care te-a ținut atît de scump; și fără voia noastră, ne plecăm capetele în fața celui care poartă singur, pe nedrept, toată durerea... Și totuși dacă ar fi din nou ieri, ar trebui din nou să fac cum am făcut, să aleg aceleași jertfe și să dau îndemn aceleași nedreptăți; căci omul care ar vrea să fie drept, își petrece toată viața alegînd cu mîhnire între două sau trei nedreptăți inegale!... Nu știu ce să-ți spun; dar dacă glasul meu, pe care-l ascultai cu drag, îți poate pătrunde pentru cea din urmă oară în inimă, te rog, copilul meu, nu urma orbește cele dintîi sfaturi ale mîniei și durerii... Așteaptă cel puțin să treacă ceasul atît de primejdios care ne face să spunem vorbe ce nu se mai pot șterge... Vanna se va întoarce... Nu o judeca astăzi, nu respinge pe nimeni, nu te grăbi să faci nimic care să nu se poată tămădui... Și tot ce faci și tot ce spui într-o mare durere, în chip atît de firesc și de crud nu se mai poate tămădui! Vanna se va întoarce, desnădăjduită și bucuroasă! N-o dojeni... Caută să n-o vezi chiar de la întoarcere dacă nu-ți simți puterea să-i vorbești cum i-ai vorbi cînd ar fi venit de cîteva zile... Pentru noi, bieți oameni, care sîntem jucăria atîtor mari întîmplări, cîteva ceasuri care trec ne pot aduce atîta bună-tate, atîta dreptate și înțelepciune; și singurele vorbe care înseamnă ceva și care ar trebui luate în seamă atunci cînd durerea ne orbește sînt cele pe care le spui după ce ai înțeles tot, cînd ai iertat și cînd iubești din nou.

GUIDO: Atîta-i tot? În sfîrșit! A trecut vremea cuvintelor fătarnice; și nu-i nimeni pe care să-l mai înșele! Te-am lăsat să-mi spui pentru cea din urmă oară ce ai de spus; voiam să știu ce-mi poate aduce înțelepciunea ta în schimbul vieții pe care a ruinat-o... Care va să zică atîta îmi dă! Să aștept, să rabd, să primesc, să uit, să iert și să plîng!... Ei bine, nu! E prea puțin! Îmi place mai bine să nu fiu înțelept! Și vreau altceva decît vorbe pentru a-mi spăla rușinea... Ce am să fac e foarte simplu! Acum cîțiva ani m-ai fi sfătuit și tu. Un om a avut-o pe Vanna; Vanna nu mai este a mea atît cît omul acela trăiește... Eu urmez alte reguli decît acelea care conduc gramatica. Urmez legea cea mare care stăpînește pe orice om a cărui inimă trăiește încă... Orașul are merinde, are cu ce să se apere. A primit arme, din care îmi vreau și eu partea mea dreaptă. Începînd de astăzi soldații lui sînt ai mei; dacă nu toți, cei mai buni, cei pe care i-am ales și i-am plătit eu. Nu-i mai datoresc nimic; și-mi iau ce e al meu. Nu i se vor întoarce decît după ce vor face ceea ce am drept, la rîndul meu, să cer. Cît despre celelalte, iată: Vanna... îi iert, sau îi voi ierta cînd celălalt nu va mai fi... A fost înșelată; răstăcirea ei a fost îngrozitoare, dar, oricum, eroică. Și-au bătut joc de mila ei, de sufletul ei mare. Lucrul acesta poate fi, dacă nu uitat, cel puțin alungat în trecut, departe, așa încît iubirea care îl caută să nu-l mai găsească... Dar este cineva pe care nu-l voi mai vedea fără rușine și scîrbă... Este aici un om a cărui singură menire era de a fi conducătorul și sprijinul unei mari și nobile ferici, căreia i-a fost dușman și ruină... Și vei vedea ceva spăimîntător și drept, totuși: un fiu, care într-o lume o clipă răsturnată, își judecă pe propriul său tată, îl blestemă, se leapădă de dînsul, îl alungă din fața lui, îl disprețuiește și îl urăște!...

MARCO: Copilul meu, mă blestemă de vrei, dar iart-o... Dacă vezi o greșeală de neiertat într-o eroică faptă care a salvat atîtea vieți, greșeala e numai a mea, eroismul al celorlalți... Sfatul meu era bun; dar îmi era ușor, pentru că nu eu mă jertfeam... Astăzi, cînd îmi ia tot ce-mi este mai scump, îmi pare și mai bun... După

sufletul tău, ai judecat bine, cum aş fi judecat şi eu dacă aş avea câţiva ani mai puţin... Mă duc, copilul meu, n-ai să mă mai vezi; înţeleg că vederea mea ţi-ar fi dureroasă; dar am nădejde să te văd încă, fără să mă vezi... Şi fiindcă mă duc fără a îndrăzni să sper că voi trăi până-n clipa în care ai să-mi ierţi răul pe care ţi l-am făcut, căci ştiu prea bine, că iertarea vine încet când eşti la mijlocul vieţii, fiindcă plec astfel, fără să-mi rămâie nimic; cel puţin să fiu sigur că duc eu singur toată ura şi tot chinul şi toate crudele amintiri ale inimii tale; şi nimic din ele să nu rămâie pentru aceea care va veni... Nu-ţi voi mai face decît o singură rugămintă... Să-mi îngădui s-o mai văd o singură dată aruncîndu-se în braţele tale... Apoi voi pleca fără să mă plîng şi fără să te cred nedrept... E bine ca, în nenorocirile oamenilor, cel mai bătrîn să-şi ia pe umeri tot ceea ce poate purta; pentru că mai are câţiva paşi de făcut şi scapă de povară...

(Chiar în cursul ultimelor vorbe ale lui Marco, se auzea ridicîndu-se, afară, un zgomot confuz şi puternic. În tăcerea care urmează, zgomotul acesta creşte, s-apropie, se lămureşte. Sînt mai întîi murmurale, apoi aclamaţiunile încă depărtate a unei mulţimi care vine. În curînd se disting, din ce în ce mai lămurit, nenumărate strigăte de: „Vanna!

Vanna! Monna Vanna noastră!... Trăiască Monna Vanna“! etc., etc.)

MARCO *(repeşindu-se spre porticele care dau spre terasă):* E Vanna!... Se întoarce!... E aici!... O poartă în triumf! O poartă în triumf! Ascultă!

(Borso şi Torello îl urmează pe terasă, iar Guido rămîne singur, sprijinit de o colonadă, privind în vag. În tot cursul acestui sfîrşit de scenă strigăţurile de afară cresc mercur şi se apropie repede.)

MARCO *(pe terasă):* Uite! piaţa, străzile, copacii, ferestrele sînt acoperite de capete şi braţe care se mişcă!... Ai spune că pietrele şi frunzele s-au preschimbat în oameni! Dar oare unde-i Vanna?... Nu văd decît o negură care se-mprăştie şi iar s-adună!... Borso, bieţii mei ochi nu mai văd bine... Bătrîneţea, lacrimile, teama îi orbeşte... Nu mai pot găsi singura fiinţă pe care o caută!... Unde-i?... O vezi?... În care parte să merg s-o întîlnesc?

BORSO (*reținându-l*): Nu, nu te scoborî... Mulțimea se îngrămădește... Se răstoarnă unii pe alții. Dealtfel, nici nu-i nevoie... Vanna ar fi aici înainte ca să poți... Se apropie, e colo... A ridicat capul, ne-a zărit... Se grăbește, ne privește și surîde...

MARCO: Dar o vezi când eu n-o văd!... Ah! ochii, ochii mei aproape stinși care nu zăresc nimic!... Întîia oară când îmi blestem bătrînețea care m-a învățat atîtea lucruri ca să-mi ascundă asta... Dar dacă o vezi, spune, cum e?... Îi vezi fața?

BORSO: Se întoarce în triumf... Ai spune că împrăștie lumină peste cei care o însoțesc...

TORELLO: Dar cine-i omul care merge lîngă dînsa?

BORSO: Nu știu... Nu-l cunosc... Fața e ascunsă...

MARCO: Ascultați cum strigă! Tot palatul se zguduie și florile din vase cad pe balustre... Ai crede că lespezile și treptele de marmură tresar sub picioarele noastre pentru a ne zvîrli pe toți în bucuria care ne întîmpină!... Încep să văd! Mulțimea ajunge la porți... Văd că se desparte în două...

BORSO: Da, mulțimea face drum Vannei, pe măsură ce s-apropie... Îi aruncă flori, frunze de palmier, giuvaieruri... Mamele îi întind copii ca să-i mîngîie și oamenii se-nclină să sărute pietrele pe care a trecut... Ia seama... Se apropie... Nu se mai pot opri... Dacă urcă scara au să ne răstoarne... Noroc că paznicii aleargă din toate părțile ca să închidă intrările... Le voi da ordin să oprească poporul și să închidă porțile, dacă mai este timp...

MARCO: Nu, nu! Lăsați bucuria să crească aici cum le crește în inimă! Când dragostea-i atît de mare, ea are dreptul să răstoarne tot! Au suferit destul pentru ca mîntuirea lor să smulgă orice piedici. O! bietul și bunul meu popor! Eu însumi mă avînt și strig cu tine! O! Vanna! Vanna! Tu ești pe trepte? (*Se repede ca să se coboare întru întîmpinarea Vannei, dar Borso și Torello îl rețin.*) Vino, vino Vanna!... Lor li-e frică de bucurie și mă opresc... Vino, Vanna! urcă-te prin flori! (*Alergînd la vasele din care smulge cu amîndouă mîinile flori pe*

care le aruncă la picioarele scării.) Și eu am flori ca să salut Viața! Și eu am crini și trandafiri și lauri ca să-ncununez gloria!...

SCENA a II-a

Acciași, Prinzivalle, Vanna

Aclamațiile cresc. Vanna, întovărășită de Prinzivalle, apare în capătul scării și se aruncă în brațele lui Marco. Mulțimea năvălește pe scară, umple terasa, porticele, dar se ține totuși la oarecare distanță de grupul format de Vanna, Prinzivalle, Marco, Borso și Torello.

VANNA (*aruncându-se în brațele lui Marco*): Tată, sînt fericită...

MARCO (*îmbrățișînd-o strîns*): Și eu, copila mea, pentru că te văd!... Lasă-mă să te privesc! Iată-te mai luminoasă decît dacă ai fi venit de la izvoarele cerului care-ți slăvește întoarcerea! Și dușmanul barbar o rază nu ți-a putut răpi din ochi, un surîs nu ți-a smuls de pe buze!

VANNA: Tată, am să-ți spun... Dar unde-i Guido? Trebuie să-l scap înaintea tuturor... Nu știe încă...

MARCO: Vino, Vanna! E aici. Vino; pe mine mă alungă; și poate că e drept; dar ție îți iartă măreața ta greșală și vreau să te văd îmbrățișîndu-l, pentru ca gestul și privirea mea din urmă să vă găsească în iubire...

(În clipa asta, Guido iese înaintea Vannei. Dînsa vrea să-i vorbească și face o mișcare spre el; dar Guido cu un gest brusc o oprește și o respinge; apoi către cei care-l înconjoară.)

GUIDO (*cu voce stridentă și poruncitoare*): Plecați!

VANNA: Nu, nu! Stați cu toții!... Guido, nu știi... Vreau să-ți spun, vreau să le spun tuturor! Guido, m-am întors curată; și nimeni nu poate...

GUIDO (*o întrerupe, o înlătură și ridicînd glasul în mînia care-l cuprinde*): Tu, nu te-aprozia de mine; nu mă atinge încă!... (*Mergînd spre mulțimea care a început să umple sala și care se dă înapoi în fața lui.*) Ați auzit?... Vă rog să ieșiți și să ne lăsați singuri. Sînteți stăpîni la voi acasă, aici sînt eu stăpîn. Borso și Torello chemați guarzii! Aha! vă înțeleg bine! Vă lipsește un

spectacol acum ! Dar nu-l veți avea ! Nu-i pentru voi ! nu sînteți vrednici de dînsul ! Aveți carne și vin ; duceți-vă de mîncăți ! duceți-vă de beți ! Am plătit pentru toți ; ce mai așteptați ? E destul, cred, că-mi lăsați mie durerea !... Duceți-vă, vă spun ! (*Mulțimea începe să se retragă, tăcută.*) Mai sînteți încă ? (*Luînd cu violență de braț pe Marco.*) Și tu ! Mai ales tu ! Tu mai mult decît ceilalți, pentru că greșeala e a ta !... N-ai să mă vezi plîngînd ! A ! vreau să fiu singur, mai singur ca în mormînt, pentru a ști în sfîrșit ce trebuie să știu ! (*Zărînd pe Prinzipalle care nu s-a clintit.*) Și tu ? Cine ești, de stai așa ca o statuie acoperită ?... Ești rușinea sau moartea care așteaptă ? N-ai înțeles că trebuie să te duci ?... (*Luînd o halebardă din mîinile unui guard.*) Trebuie să te alung cu lovituri de halebardă ?... Îți cerci sabia ? Și eu am una ! Dar n-am s-o întrebuintez cu tine ! Nu va mai sluji decît împotriva unui om, unul singur ! Acela... Dar ce sînt pînzele acelea care îți ascund capul ? N-am poftă să mă înveselesc cu o mască ! ...Nu răspunzi ? Am să văd cine ești, așteaptă ! (*S-apropie să smulgă legăturile. Vanna se aruncă între Prinzipalle și el și îl oprește.*)

VANNA: Nu-l atinge !...

GUIDO (*oprimindu-se mirat*): A ! Vanna ?... Tu, Vanna !... De unde puterea asta ?...

VANNA: Dînsul m-a scăpat !...

GUIDO: A ! A ! Te-a scăpat !... Te-a scăpat după... Cînd era prea tîrziu... Frumos lucru a făcut !... Ar fi fost mai bine să...

VANNA (*înfrigurată*): Lasă-mă să-ți spun odată ! Guido, te rog mult... Un singur cuvînt și vei ști... M-a scăpat, îți spun ! m-a cruțat, m-a respectat... Nici nu m-a atins... Vine aici sub paza mea... Mi-am dat cuvîntul, cuvîntul tău, cuvîntul nostru... Așteaptă ca mînia să-ți... Lasă-mă să-ți vorbesc... N-a spus un cuvînt, n-a făcut un gest care să nu fie...

GUIDO: Dar cine-i ? cine-i ?

VANNA: Prinzipalle...

GUIDO: Cine ?... El ?... Cine ? Acesta ?... Prinzipalle, el ?

VANNA: Da, da, e oaspetele tău... Are încredere în tine!...
E salvatorul nostru...

GUIDO (*după o clipă de stupefiere și cu o violență și o exaltare crescândă care nu dă răgaz Vannei să-l întrerupă*): O! asta, Vanna! Asta vine în sfârșit ca o rouă curată din ochii însăși ai cerului!... O! Vanna, Vanna mea!... Ești mare și te iubesc și înțeleg în sfârșit!... Da, aveai dreptate; pentru că trebuia făcut, trebuia să faci astfel! O! îți înțeleg vicleșugul mai puternic decât crima lui! Dar nu știam, nu prevăzusem... Alta l-ar fi ucis cum l-a ucis pe Holofern Iuditha! Dar crima lui e mai mare decât a lui Holofern și cere o mai mare răzbunare. A trebuit să fie adus așa cum ai făcut tu...! A trebuit să fie adus în mijlocul victimelor lui care-i vor fi acum călăii... E minunat triumful! Mergea după săruturile tale, domol și blînd, ca un miel după o creangă de flori!... Nu e nimic sărutul pe care-l dai cu ură!... Iată-l în cursă... Da, aveai dreptate; dacă l-ai fi ucis acolo, singură, în cort, după scîrboasa-i crimă, n-ar fi fost destul; ar fi rămas o îndoială; nu l-ar fi văzut nimeni... Toată lumea știa îngrozitorul pact, trebuie ca toată lumea să știe cum plătești cînd jignești pînă-ntr-atîta simțirea noastră omenească... Dar cum ai făcut? E cel mai mare triumf pe care cîntea unei femei... A! Să le-o spui și lor, la toți! (*Alergînd pe terasă și strigînd tare.*) Prinzivalle! Prinzivalle! Dușmanul e-n mîinile noastre!...

VANNA (*după el, silindu-se să-l reție*): Nu, nu; ascultă-mă... Nu, nu-i așa... Guido, te rog... Nu, Guido, te înșeli...

GUIDO (*desfăcîndu-se din mîinile ei și strigînd mai tare*): Lasă-mă; ai să vezi... Trebuie să știe cu toții... (*Chemînd mulțimea.*) Acuma puteți, acuma trebuie să veniți! Și tu tată, care te ascunzi după balustradă ca să-mi cercetezi soarta, ca și cum ai aștepta ca un zeu să apară și să tămăduiască răul pe care mi l-ai făcut... Vîno! Veniți cu toții! de-acum e pace și o mare minune s-a întîmplat! Și pietrele trebuie să audă și să vadă ce se va petrece acum! Nu mă mai ascund și rușinea mea piere! Voi pleca de aici mai cîstit decât cei mai cîștiți! și mai fericit decât cei care nu pierduseră ni-

mic! Acum, puteți să duceți în triumf pe Vanna! Voi striga și eu cu voi și mai tare decât voi toți! (*Împinge în sală pe cei care se înghesuie pe terasă.*) De data asta, veți avea un spectacol! Este o dreptate pe lume! dar nu știam că e așa de repede!... Credeam că ani întregi, ani întregi o voi tot urmări! Era să-mi petrec viața pîndind-o pretutindeni, pe toate cărările, în păduri și cetăți... Și iată c-o găsesc deodată aici în sala asta, aici în fața mea, în fața noastră, pe aceste trepte... Prin ce mare minune? Vom ști îndată... Vanna a făcut asta? (*Lui Marco, luîndu-l de braț.*) Vezi pe omul acela?...

MARCO: Da; cine e?

GUIDO: L-ai văzut totuși; i-ai vorbit, tu, care l-ai îndatorat... (*Prinzivalle întoarce capul spre Marco, care-l recunoaște.*)

MARCO: Prinzivalle!...

(*Mișcare în mulțime.*)

GUIDO: Da, da, e el, chiar el, nu-i nici o îndoială... Apropiati-vă, vedeți-l, puneți mîna pe el, vorbiți-i! Poate mai are vreo propunere de făcut!... O! sigur, nu mai e strălucitul Prinzivalle, dar mila mea-i departe!... Mi-a răpit printr-un vicleșug monstruos, nemaipomenit, singurul lucru pe care nu pot să-l dau... Și el însuși a venit, adus de Dreptate și de un vicleșug mai frumos ca Dreptatea, să-mi ceară aici singura răsplată pe care pot să i-o acord... N-aveam eu dreptul să făgăduiesc o minune? Apropiati-vă, nu vă fie teamă; n-are să plece... Dar închideți bine ușile... Nu trebuie ca altă minune potrivnică să ni-l răpească! Dar să nu ne atingem de el așa degrabă! Îl vom păstra pentru plăceri mai lungi... O! voi, bieții mei frați, pe care v-a făcut să suferiți atîta, pe care voia să vă măcelărească, voi cărora v-a vîndut femeile și copiii, priviți-l, el e; e al meu, e al vostru, e al nostru, vă spun!... Dar nu v-a făcut să suferiți ca mine! Al vostru va fi îndată! Vanna ni-l aduce pentru ca răzbunarea să ne șteargă rușinea. (*Adresîndu-se mai direct poporului.*) Iată-vă pe toți aici și veți fi martori... Trebuie să vă lămuresc... Ați înțeles voi bine eroica minune? Omul acesta a avut-o

pe Vanna. Nu era nimic de făcut; toți ați vrut așa; și ați vândut-o... Nu blestem pe nimeni; ce s-a făcut s-a făcut; și aveți dreptul să preferați fericirii mele viața voastră... Ați știut să distrugeți, trebuie să clădiți din nou... Ei bine, Vanna a făcut asta. Fără să ucidă, ea a adus aici jertfa vie, jertfa tuturor... Vom șterge cu toții infamia la care am fost părtași... Cum a făcut ea asta? Ne-o va spune...

VANNA: Da, vă voi spune; dar e cu totul altceva...

GUIDO (*întrerupînd-o și apropiindu-se de ea*): Să te îmbrățișez întii, pentru ca toți să afle...

VANNA (*respîndindu-l cu putere*): Nu, nu, nu, nu încă!... Nu, nu, nu, niciodată dacă nu mă ascuți!... Ascultă-mă, Guido! De data asta e vorba de o cinste mai ade-vărată și de o fericire alta decît acelea care te înșeală!... A! sînt mulțumită că au venit cu toții... Mă vor auzi poate înainte de a mă auzi tu; mă vor înțelege poate înainte de a mă înțelege tu... Ascultă-mă, Guido... Nu voi veni în brațele tale decît cînd vei ști.

GUIDO (*acelaș joc ca mai sus*): Voi ști, voi ști; dar înainte de toate vreau...

VANNA: Ascultă-mă, îți spun!... N-am mințit niciodată; dar astăzi spun adevărul adînc, acel ce numai o dată îl spui și care ucide sau dă viață... Ascultă-mă, Guido, și privește-mă dacă nu m-ai văzut pînă în clipa de acum, cea dintîi și singura în care mă poți iubi cum vreau să fiu iubită... Îți vorbesc pentru viața noastră, pentru tot ceea ce-ți sînt, pentru tot ceea ce-mi ești... Învred-nicește-te să crezi ceea ce nu e de crezut... Omul acesta nu m-a avrut... Ar fi putut tot, pentru că îi fusesem vîndută... Nici nu m-a atins; și din cortul lui am ieșit cum aș fi ieșit din casa unui frate...

GUIDO: Pentru ce asta?

VANNA: Pentru că mă iubește...

GUIDO: A! asta e care va să zică ce voiai să ne spui! Asta-i minunea!... Da, da, de la primele cuvinte auzisem ceva care nu pricepeam... Era o fulgerare numai; nu luasem seama... Credeam că tulburarea și beția groazei... Dar văd acum că trebuie să lămurim... (*Cu glasul*

deodată calm.) Așadar, cînd te-a avut aproape goală, în cortul lui, și singură, toată noaptea, omul acesta nu te-a avut?

VANNA (*cu putere*): Nu!

GUIDO: Nu te-a atins, nu te-a îmbrățișat?

VANNA: Nu i-am dat decît o sărutare pe frunte; pe care mi-a înapoiat-o...

GUIDO: Pe frunte!... Uită-te la mine, Vanna!... Sînt eu om să cred că stelele-s grăunțe și că poți să stingi luna dacă scuipi într-o fîntînă?... Prin ce întîmplare... A! nu vreau să spun... Nu vreau încă să ne pierdem pentru totdeauna... și să răspundă pentru mine! (*Către mulțime.*) Ați auzit? Nu știu de ce ne-a vorbit astfel; dar ce spune ea e spus; și veți cumpăni voi... Voi, voi trebuie să o credeți pentru că v-a scăpat... Spuneți, o credeți? Toți cei care o cred să iasă și să vie spre a da aici o dezmințire minții omenеști!... Aș vrea să-i cunosc și să-i văd cum sînt la înfățișare...

(*Marco singur iese din mulțimea în care nu s-aud decît cîteva murmure șovăielnice și nedeșluite.*)

MARCO (*repezinđu-se în mijlocul scenei*): O cred!...

GUIDO: Le ești tovarăș!... Dar ceilalți! ceilalți! Unde sînt cei care cred? (*Către Vanna.*) I-ai auzit?... Cei pe care i-ai scăpat se dau îndărăt din fața rîsului care ar umple sala; chiar cei care murmurau nu îndrăznesc să se arate... Și eu, eu să...

VANNA: Nu ei trebuie să mă creadă, ci tu, pentru că mă iubești...

GUIDO: A! eu, pentru că te iubesc, trebuie să fiu cel înșelat! Nu, nu, ascultă-mă... Nu-mi mai cunosc glasul... Mînia mi s-a dus... Asta îmi întrece puterile; și sînt deodată ca un om care îmbătrînește... Nu-ți văd scopul și nu văd dacă delirul acestei nopți de groază îți pierde mîntea, sau mi-o pierde...

VANNA: Nu e delir, e adevărul...

GUIDO: O! doamne! adevărul! Numai pe el îl caut! Cum! un om te vrea pînă-ntr-atît că-și trădează patria, că-și vinde tot ce are pentru o singură noapte, că se pierde pentru totdeauna, că se pierde în chip josnic și face un lucru care nu s-a mai făcut, îndușmănindu-se pentru

asta cu lumea întreagă ! Cum ! omul care te are acolo, singură și goală în cortul lui, care n-are decît o noapte pe care-o cumpără c-un astfel de preț, omul acesta se mulțumește cu o sărutare pe frunte și vine pînă aici să ne facă să-l credem !... Nu, trebuie să fii drept și să nu-ți bați joc prea mult de nenorocire... Dacă cerea asta, ce nevoie avea să arunce un popor întreg în chinurile unei astfel de nopți și să mă cufunde într-o neliniște astfel că ies din ea aproape nebun și îmbătrînit cu zece ani?... Dacă ar fi voit numai o sărutare pe frunte ne-ar fi putut scăpa fără ca să ne chinuiască astfel... N-avea decît să vie ca un zeu care mînuie... Dar nu așa se cere și se pregătește o sărutare pe frunte ! În strigătele noastre de durere și-n deznădejdea noastră se află adevărul... Nu ; dar nu judec eu ; e propria mea cauză și nu văd lămurit... Dar să judece ceilalți... Minia mi s-a dus... În locul ei are să vie altceva... Bătrînețea... nebunia... Nu mai știu... Caut, mă uit, șovăitor încerc să prind în mine ce-mi mai rămîne din sărmana mea fericire... O nădejde mai am... Dar atît mi se pare de slabă că nu cutez să o ating... O vorbă poate s-o năruie și totuși vorba asta trebuie s-o încerc... Vanna, am făcut rău că am chemat lumea înainte de a ști... Uitasem rușinea ta care nu putea să spuie... Nu îndrăznești să le spui că monstrul te-a avut... Da, ar fi trebuit să aștept să fim numai noi singuri... Mi-ai fi mărturisit atunci murdarul adevăr... Dar îl știu, vai ! și ceilalți îl știu... La ce bun să-l mai ascunzi, Vanna ? e prea tîrziu... Acum, trebuie... Trebuie ca rușinea să se învingă pe ea însăși. N-ai să fii supărată pe mine... Ai să-nțelegi și tu... În asemenea clipe, mintea nu mai știe...

VANNA: Uită-te la mine, Guido. Îmi pun toată puterea, toată cinstea, tot ceea ce îți dătoresc, în privirea asta din urmă... Nu e rușinea ci adevărul. Omul acesta nu m-a avut...

GUIDO: Bine, bine, așa... bine... Nu-mi mai rămîne nimic... Acum știu tot... Da e adevărul sau mai degrabă iubirea... Înțeleg acum... Voi ai să-l scapi... Nu știu ce a putut face o singură noapte dintr-o femeie pe care

am iubit-o atît de mult... Dar nu trebuia să-l scapi așa... (*Ridicînd glasul.*) Ascultați-mă cu toții! E pentru cea din urmă dată! Voi face un jurămînt... Atîrn deasupra unei prăpăstii care nu are fund... O clipă încă și mîinile mele s-au desprins... Clipa asta nu vreau s-o pierd... Mă mai auziți... Glasul îmi șovăie... Apropiati-vă, dacă trebuie... Vedeți pe femeia asta și pe omul acesta... Se iubesc, e sigur... Ei bine, nu uitați; îmi cumpănesc fiecare vorbă cu tot atîta grijă cu care cumpănești un leac la căpătiul unui muribund... Amîndoi vor ieși de aici, cu voia mea, în libertate, fără jignire, fără a li se face nici un rău; și vor lua cu ei tot ce le va plăcea... Deschideți-le drumul și aruncați-le și flori, de vreți... Vor merge încotro iubirea le va mîna delirul; numai ca această femeie să-mi spuie adevărul, singurul care e cu putință și care e singurul lucru pe care-l mai iubesc în ea și pe care mi-l datorează în schimb pentru ce-i dau... Ai înțeles, Vanna? Omul acesta te-a avut?... Da sau nu, răspunde-mi; atîta vreau... Nu-i nici o încercare, nici o cursă. Am jurat. Sînt martori toți.

VANNA: Am spus adevărul... Nu s-a atins de mine...

GUIDO: Bine, ai spus. L-ai osîndit. Nu mai este nimic de făcut. Acum sînt lămurit... (*Apropiîndu-se de guarzii și arătînd pe Prinzivalle.*) Omul acesta e al meu: luați-l, legați-l, coboriți-vă cu el pînă la cea mai adîncă din temnițele care sînt aici, dedesubt. Mă cobor cu voi. (*Către Vanna.*) N-ai să-l mai vezi; și voi veni să-ți spun adevărul din urmă pe care ultimile lui vorbe îl vor destăinui în curînd...

VANNA (*aruncîndu-se în mijlocul guarzilor care au pus mîna pe Prinzivalle*): Nu! nu! E al meu! Am mințit! Am mințit! M-a avut! M-a avut!... Am fost a lui!... (*Îndepărtînd guarzii.*) Duceți-vă de aici! Nu-mi luați ce-i al meu! Îmi aparține numai mie! Vreau ca mîinile mele singure să-l ție... Mîrșav și josnic, m-a avut, da, m-a avut...

PRINZIVALLE (*cercînd să-i acopere glasul*): Minte! Minte! Minte ca să mă scape, dar nici-o tortură...

VANNA: Taci! (*Către mulțime.*) Îi e frică!... (*Apropiindu-se de Prinzivalle, ca pentru a-i lega mâinile.*) Dați-mi frânghii, lanțuri și fiare!... Acum cînd ura mea poate să izbucnească, îl voi lega eu, și-l voi închide!... (*Încet, lui Prinzivalle, în timp ce-i lega mâinile.*) Taci! Ne scapă! Taci, ne unește! Sînt a ta, te iubesc... Lasă-mă să-ți pun lanțurile... Îți voi da drumul! Te voi păzi eu! Vom fugi împreună! (*Strigînd ca și cum ar vrea să-l facă pe Prinzivalle să tacă.*) Taci! (*Către mulțime.*) Mă roagă în șoptă! (*Descoperind fața lui Prinzivalle.*) Priviți-i fața! Mai poartă încă semnele nopții de groază. (*Desvăluindu-și umărul însîngerat.*) Și eu am semnul... Scîrboasă nopte de dragoste! Priviți-l, el e!... E hidos și mișel! (*Văzînd că guarzii vor să-l ia pe Prinzivalle.*) Nu, nu, lăsați-mi-l! E partea mea! E prada mea! Pentru mine singură o vreau!... Țineți-l! Țineți-l! Vedeți că vrea să fugă!...

GUIDO: Dar de ce a venit?... De ce-ai mințit?

VANNA (*ezitînd și căutînd cuvintele*): Am mințit... Nu știu... Nu voiam să spun... Ascultă, acum... Da, da, ai să înțelegi... Nu știi întotdeauna ce faci... Nu poți prevedea... Cînd m-am dus, nu, nu mă gîndeam la asta... Dar așa vine întîmplarea... Da, da, ai să afli... s-a dat totul pe față! Cu atît mai rău pentru durerea ta; tu ai vrut... O! mi-a fost frică de tine!... Mi-a fost frică de iubire și de deznădejdea ei!... Acum, tu vrei... Bine... Am să-ți spun (*Cu voce mai calmă și mai sigură.*) Nu, nu, nu m-am gîndit ca tine... Nu l-am adus în mijlocul dușmanilor pentru a ne răzbuna împreună... Gîndul pe care l-am urmat nu era tot atît de frumos, dar te iubea mai mult... Voiam să-l duc către o moarte crudă; dar mai voiam ca scîrboasa amintire a acestei scîrboase nopți să nu-ți atîrne pe suflet pînă la sfîrșitul vieții noastre... M-aș fi răzbunat singură, în umbră, l-aș fi făcut să moară încetul cu încetul, vezi tu? puțin cîte puțin, pînă cînd sîngele lui, căzînd picătură cu picătură, ar fi șters crima... N-ai fi știut niciodată îngrozitorul adevăr; și amintirea îngrozitoare niciodată nu s-ar fi ridicat între săruturile noastre... M-am temut, îți mărturisesc, ca amintindu-ți

veșnic, să nu mă mai iubești... Eram nebună, știu; cerusem prea mult... Am vrut ceea ce nu era cu putință... Dar vei afla tot. (*Către mulțime.*) Pentru că am ajuns aici și pentru că nu mai e timpul să ne cruțăm iubirea, trebuie să înțelegeți cu toții... Trebuie să vă spun tot, și mă veți judeca... Iată ce am făcut: omul acesta m-a avut, în chip mișel și josnic, cum v-am spus... Am vrut să-l ucid și m-am luptat cu el... Dar mi-a luat arma... Atunci am întrezărit o răzbunare mai adâncă și i-am suris... Și în surîsul meu s-a încrezut... O! oamenii sînt nebuni! Să-i înșeli e drept! Adoră minciuna! Cînd le arăți viața, ei cred că e moartea! Cînd le întinzi moartea o iau drept viață!... Crezuse că mă cucerește și l-am cucerit cu!... Iată-l acum în mormînt; îl voi închide bine!... Trebuia să-l aduc în sărutări ca pe un miel domol și blind... Iată-l în mîinile mele care nu se vor mai deschide! Aha! frumosul meu Prinzivalle! Vom avea sărutări cum nu s-au mai avut!...

GUIDO (*apropiindu-se*): Vanna!...

VANNA: Privește-l mai de-aproape!... Era plin de nădejde... M-a crezut îndată, cînd i-am spus: „Prinzivalle, te iubesc!“... O! m-ar fi urmat pînă-n inima iadului... Uite! așa îl îmbrățișam. (*Îl îmbrățișează strîns pe Prinzivalle.*) Te iubesc, Gianello! Dă-mi înapoi săruturile! Numai pe acestea le iau în seamă! (*Întorcîndu-se spre Guido.*) Mi le dă înapoi, și-acuma... Acum, e al meu... E al meu, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor!... Îl vreau, îl voi avea!... E cîștigul nopții mele și e un cîștig măreț! (*Se clatină și se ține de o coloană.*) Luați seama, cad!... Prea multă bucurie port! (*Cu glas „haletant“.*) Tată, ți-l dau în seamă pînă cînd puterile mele... Să-l ducă înainte ca să... Să se găsească o celulă, o celulă atît de adîncă, încît să nu poată nimeni să... Și voi avea cheia! Voi avea cheia! O vreau chiar acum! Nimeni să nu-l atingă! E partea mea, e partea mea, și o vreau întregă! E al meu, Guido! (*Un pas spre Marco.*) E al meu, tată, și răspunzi de dînsul! (*Privindu-l fix.*) Tată, înțelegi? Îl păzești tu și umbra unei injurii să nu-l atingă, pentru

ca să mi-l înapoiezi așa cum ți-l dau... (*Îl duc pe Prinzivalle.*) Adio, Prinzivalle... A! ne vom revedea... (*În timp ce Guido e în mijlocul soldaților, care-l duc și-l împing cu brutalitate pe Prinzivalle, Vanna scoate un strigăt, șovăie și cade în brațele lui Marco, care s-a repezit s-o sprijine.*)

MARCO (*foarte repede și în șoapță, în timp ce se apleacă spre Vanna pe care o susține*): Da, am înțeles, Vanna... Ți-am înțeles minciuna... Ai făcut mai mult decât se poate... E drept și e foarte nedrept, ca tot ce se face... Și viața are dreptate... Vino-ți în fire, Vanna... Trebuie să minți încă, deoarece nu sîntem crezuți... (*Che-mînd pe Guido.*) Guido, te cheamă... Se trezește, Guido...

GUIDO (*venind repede și luînd-o pe Vanna în brațe*): Vanna mea!... Surîde... Vanna, răspunde-mi... Nu m-am îndoit niciodată... Acum, s-a sfîrșit și vom uita totul în dreapta răzbunare... Era un vis urît...

VANNA (*deschizînd ochii, ca voce slabă*): Unde e?... Da, știu... Dar dați-mi cheia... Cheia de la închisoare... Nu trebuie ca alții...

GUIDO: Paznicii au să vie... Au să ți-o dea...

VANNA: Vreau s-o am numai eu singură, pentru ca să știu bine... Pentru ca nimeni altul... Era un vis urît... Cel frumos va începe... Cel frumos va începe...

ROMAIN ROLLAND
(1866-1944)

LUPIN

(1898)

PERSONAGII

QUESNEL, comisar al Convențiunei, 60 ani. Gros, sanguin, gutos, mișcându-se cu greutate; cu fața puhavă, cu aer adormit, însă cu priviri vioaie și aspre, cu accese subite de minie.

TEULIER, maior, membru al Academiei de Științe, 40 ani. Rece, corect, îngrijit, într-o lungă redingotă, îmbumbiată până la gît, purtînd culorile naționale la butonieră. Poartă părul tăiat foarte scurt. Înalt, drept, cu înfățișare de puritan energic și, cîteodată, fanatic. Vorbește tăios, *fără gesturi*.

VERRAT, maior, cîrnășar, 40 ani. Roșcat, cu păr foarte blond, țepos ca o perie. Cap enorm. Urechi mari. Athletic. Spătos. Mîini păroase. Dez-mățat, vorbește tare, injură, lovind cu pumnul.

D'OYRON, maior, nobil, 50 ani. Ținută elegantă care contrastează cu a celorlalți. Păr lung, pudrat. Slab, scund, înțepat, ironic, mîndru.

CHAPELAS, general, 45 ani. Un băcan inexpressiv, bucciu și strîmt la cap.

VIDALOT, șef de brigadă, fost rindaș, 35 ani. Vorbește greoi, cu limba încilcită. Rîde cu hohote. Fire apatică și brutală.

BUQUET, căpitan, fost secretar de notar. N-are 30 de ani. Dezghețat și vioi.

JEAN-AMABLE, sublocotenent. N-a împlinit 20 de ani. Burghez, cu obraji plini, exuberanță veselă.

SPIONUL, țăran renan.

HANGIUL

Ofițeri, soldați, popor.

Scena în Mainz, la 1793, în sala cea mare a hotelului „Regele Engli-tereii” unde e cartierul general al statului maior.

Ușă în stînga. Două uși în dreapta, din care una, cu două canaturi, dă pe scară. Fereastră mare în fund, prin care se văd copacii unei piețe. Într-un colț, sobă mare de faianță în care arde focul. Pe pereți afișe, proclamații, tablouri republicane. Pe mese, hărți, hîrtii, mîncare, săbii. Dezordinea unui han prost întreținut și a unui lagăr după luptă.

În tot timpul piesei, în pauze, se aude tunul, împușcături — sau pasul trupelor pe stradă, muzici, cîntece, ordine,— zgomotul unui oraș asediat. Aceasta e atmosfera piesei.

ACTUL I

SCENA I-a

Ofițeri republicani. Teulier, D'Oyron, Verrat, Chapelas, Buquet, Vidalot, Jean-Amables. Sînt în consiliu sub preșidenția lui Quesnel. Adunare furtunoasă. Quesnel se silește în zadar să-i liniștească. D'Oyron, rece și ironic, stă ceva mai la o parte de ceilalți.

OFIȚERII (*în tumult*): Sîntem trădați!

QUESNEL: Liniște, cetățeni, liniște!... (*Glasul lui se pierde în tumult.*)

VERRAT (*lovind în masă*): Custine ne-a trădat.

QUESNEL: Nimic nu ne autorizează să...

VERRAT (*mai tare*): Custine ne-a trădat. Făgăduise că va apăra Mainzul. Ne-a lăsat să ne impresoare dușmanul. Și acum ne lasă să ne descurcăm cum putem. Are să ne lase să crăpăm aici fără ca să facă nimic să ne scape.

QUESNEL: Liniște, liniște. De ce avem să ne temem? Mainzul nu poate fi cucerit. Mai avem resurse încă pentru cîteva luni. Credeți oare că Convențiunea va lăsa să piară, cu indiferență, cea mai bună din armatele Franței? Răbdare! Îl cunoașteți bine pe Custine. Are socotelile lui. Cine știe dacă nu cumva e pe aproape! Poate că în clipa asta e în preajma dușmanului și se gîndește cum să-l lovească mai bine. Cînd va veni ceasul, are să se arunce asupra lui, ca vulturul asupra pradei.

VIDALOT: Custine e departe și ne-a uitat.

BUQUET: Generalul Custine face acum pe frumosul în vreun orășel neamț; se plimbă cu femei; ține discursuri.

VERRAT: Custine scrie niște scrisori care miros a sclavie. Custine e un aristocrat ca toți aristocrații. Custine trădează; cum a trădat și Dumouriez (*întorcându-se brusc către D'Oyron*), cum are să trădeze și D'Oyron.

D'OYRON (*ridicându-se*): Cetățeni, nimeni n-are dreptul să-mi puie la îndoială patriotismul.

VERRAT: Toți aristocrații sînt la fel. Nu se gîndesc decît să sugrume Republica. Nu ne mai trebuie nobili în fruntea armatei. Să înlocuim prin talente plebeiene toate canaliile astea putrezite în gunoiul curților regale. Ne trebuie generali fără sînge stricat în vine. Să destituim toți nobilii și atunci vom învinge.

D'OYRON (*rece și calm*): Mai bine decît să declami în gol, uită-te la mine. Eu sînt singurul nobil din statul major. Pe mine mă urăști? Vorbește fără fraze.

VERRAT: Nu-mi aleg vorbele. Pe tine te urăsc. Cer ca să fii scos din grad, redus la rangul de simplu soldat, supra-vegheat aspru și ghilotinat dacă faci o mișcare.

QUESNEL: Taci, maior Verrat. Nu-i locul aici să-ți impui voința. N-aveți nimic de reproșat cetățeanului D'Oyron. (*Ofițerii murmură.*) Nu trebuie să descurajăm pe cei care vin cu noi. Avem nevoie de toate forțele ca să învingem.

TEULIER (*care singur a tăcut și a stat nemișcat pînă acum*): Nu Quesnel.

QUESNEL: Ce, și tu, Teulier! tu care ești un om cuminte, tu care singur mi-ai spus foloasele ce se pot trage din experiența militară a aristocraților!

TEULIER: Da, dar de atunci încoace i-am văzut de-aproape. Ne fac mai mult rău decît bine. Cînd vom fi mai puțini la număr vom fi mai tari. Cei mai răi dușmani sînt prietenii noi, care discută și critică, fără să creadă orbește. N-am încredere în aristocrați. Fă ce vrei cu D'Oyron; cît despre mine, l-am văzut la lucru: nu-mi mai trebuie.

QUESNEL: Ai să te plîngi de el?

TEULIER: Ți-am spus. Dacă n-ar fi fost el, Kalkreuth, prințul prusian și toată banda lui de pungași ar fi acum prizonierii mei.

D'OYRON: Teulier nu-i indulgent cînd e învins. Planurile lui erau imposibile, am spus-o întotdeauna.

TEULIER: Cum, imposibile? Niciodată un general republican nu trebuie să calculeze cu natura. Tot ce am hotărît am făcut. Cu cei două mii de oameni ai mei am trecut, astă-noapte, pe neașteptate, prin toată armata dușmană; am ajuns pînă la ușile marelui cartier general. Dacă tu ai fi venit, cum ordonasem eu, aș fi luat pe sus, fără luptă, dintr-o singură mișcare, statul major al Prusiei, surprins în somn!

D'OYRON: Greu era să vii înapoi, nu să te duci. Te-ai aruncat nebunește în gura lupului; puțin a lipsit să nu fii înghițit. Dacă nu mi-aș fi luat răspunderea să-ți modific planul și să distrag atenția dușmanului, atîcînd în alt punct, nu te-ai mai fi întors la Mainz.

TEULIER: Așa-zisul tău atac nu-i decît o fugă deghizată. Trebuiai să vii după mine, orice ar fi fost.

D'OYRON: Dacă aș fi ascultat orbește, m-aș fi lăsat zdrobit cu tine în aceeași cursă.

TEULIER: Chiar dacă te-ai fi înțeles cu prusacii și n-ai fi putut face mai rău decît ai făcut.

D'OYRON (*dînd din umeri*): Ți-am salvat armata.

TEULIER: Aveai un plan stabilit. Trebuiai să-l urmezi fără să deviezi cu o linie.

D'OYRON (*ironic*): Cetățeanul Teulier se crede mereu în fotoliul lui de la Academia de Științe. Își închipuie că realitatea se lasă înduplecată de cifre și figuri geometrice. Nu-i prima oară cînd faptele îi iau în rîs ideile.

TEULIER: Orice voință tare supune natura. O acțiune calculată pînă în cele mai mici amănunte de un spirit lucid și hotărît, e pe mai bine de trei sferturi săvîrșită.

D'OYRON (*sarcastic*): Crede că oamenii sunt niște pîrghii și nu niște animale capricioase care se abat mereu din drumul croit mai dinainte.

TEULIER: Poate oamenii tăi: pentru că le dai tu exemplu de capriciu și indisciplină. Adevărații patrioți n-au voință, voința națiunii e și voința lor.

D'OYRON: Nu-i poți împiedica să vadă că merg la o înfrîngere.

BUQUET: Dă-mi baionete și pîine și mă însărcinez să cutreier lumea!

TEULIER (*lui D'Oyron*): N-am nimic de prevăzut. Șeful le-a spus să învingă. Să asculte!

D'OYRON: Cum ai să le închiizi ochii?

VERRAT: Îmbată-i cu rachiu și zvîrle-le două baterii în spate.

TEULIER (*supărat, lui Verrat*): Sînt alte mijloace!

VERRAT: Nu trebuie să eziți. Cei de dincolo dau sclavilor lor o băutură cu mătăgună.

CHAPELAS: Un amestec de sulfat și de pucioasă.

VERRAT: Îi înnebunesc înainte de a-i arunca asupra noastră.

D'OYRON (*dînd din umeri*): Fleacuri!

VERRAT: E clar! Trebuie să-și fi pierdut mintea ca să se lupte cu noi!

TEULIER: Să ne păstrăm noi mintea întreagă! Puterea noastră stă în faptul de a fi oameni liberi și conștienți; să rămînem așa! Dacă-i vorba să ne îmbătăm oamenii, să-i îmbătăm cu *Marseilleza*.

D'OYRON: E o nebunie! Niciodată nu s-a făcut așa războiul!

VERRAT: Mișelul! Se crede mereu în lagărul lui Capet! E zgîrcit cu osteneala și viața oamenilor, ca pe vremea cînd bandiții încoronați făceau războaie cu mercenari! Cred și eu că nu se îndurau să risipească vieți care îi costase așa de scump!

D'OYRON: Oare viața republicanilor e mai ieftină?

TEULIER (*cu exaltare rece și concentrată*): Da, D'Oyron, viața aici nu costă nimic. Toți și-o sacrifică. Dă-o și tu pe a ta, fără să o precupețești, dacă așa vrea națiunea!

D'OYRON: Știți bine că nu mi-i frică pentru mine și nu sînt mai zgîrcit ca altul cu viața soldaților. Dar nu pot suferi absurdul și dau din umeri cînd văd că se lucrează împotriva tuturor regulilor războiului, așa cum se face aici de două luni încoace.

TEULIER: Regulile războiului! ele de-abia acum se creează! Înainte noastră n-a fost nimic. Noi reînnoim lumea și războiul împreună cu celelalte.

D'OYRON (*încrucișându-și brațele și privindu-i rînd pe rînd în față, cu impertinență*): Vă admir! Vă ocupați cu războiul de-abia de un an; și ai vrea, cetățene academician, (*către Teulier*) și tu, cetățene, secretar de notar (*se uită la Buquet*) sau tu, cetățene cîrnățar, (*către Verrat*) ați vrea să dați lecții unor vulpoi bătrîni ca Brunswick și Kalkreuth, care au îmbătrînit sub arme și au cunoscut pe Frederic cel Mare!

CHAPELAS: Îmi pare că n-am început-o așa de rău!

VERRAT: Are să-și mai bată multă vreme joc de noi secătura asta?

BUQUET: Fii pe pace! Îi vom face să joace cum vrem noi; și dacă Frederic al lor ar fi cu ei, maimuțoi bătrîn și ipocrit, ar juca mai tare ca toți. Ne-am pregătit orchestra.

TEULIER: Îi vom învăța un război nou, pe care rutina lor bleagă și calculele lor sterpe nici nu-l bănuiesc. Secretul lui nu-l păstrăm, siguri cum sîntem că nu-l va întrebuința nimeni altul decît noi.

D'OYRON: Și care e secretul?

TEULIER (*punînd degetul pe o proclamație*): E scris aici, în fruntea actelor noastre: Libertate, Egalitate, sau Moartea.

D'OYRON: Frumoasă tactică!

TEULIER (*cu aceeași exaltare sumbră, crescînd mereu*): Moartea! Înțelegi tu, cetățene fost nobil? Moartea ca scop și ca mijloc, și nu reci partide de șah, jocuri liniștite și corecte, capitulări frumoase. Moartea la sfîrșitul duelului care a început între noi și dușmanii sacrilegi care ne-au invadat patria. Moartea pentru ei, sau pentru noi; poate pentru amîndoi. Și cînd nu vom mai fi, din oasele noastre vor ieși alte armate, ca să moară și să ucidă, pînă cînd libertatea va fi zdrobit tiranii.

CHAPELAS: Asta te face să zîmbești, D'Oyron. Găsești că e de rîs?

D'OYRON (*disprețuitor*): Vreau să mor, dar nu vreau să fiu ridicol.

TEULIER: Patria e în pericol, și el se caută în oglindă!

QUESNEL (*împăciuitor*): Haide, cetățeni, să nu ne mai cerțăm. Nu-i mai bine oare ca niște bravi republicani să-și

înăbușe simpatiile sau antipatiile naturale în interesul națiunii?

TEULIER: Cetățene, reprezentant al Convențiunei, ar fi adevărat ce spui dacă n-aș ști din experiență că nu se poate face nimic mare și bun decît cu oameni care se stimează și cred în același lucruri. Nu-i cazul nostru: desparte rolurile noastre. Ca să săvîrșești fapte eroice, trebuie să ai suflet plin de foc și credință. Părinții noștri spuneau că mergi pe ape cînd ai credință. Ei vorbeau așa despre falsa credință catolică. Credința republicană e și mai puternică. Ea trece prin foc și prin moarte, și face lumea din nou la fiecare pas. Dar pentru ca ea să fie deplină trebuie să îndepărtăm dintre noi pe acei care nu sînt în stare să-i simtă suflarea caldă pe frunte. D'Oyron e prea aristocrat și dintr-o lume prea blazată, pentru a putea să ne înțeleagă avîntul. Dar atunci, cel puțin, să nu vie să ne tulbure cu îndoielile lui; să nu vie să tulbure puterea soldaților noștri! Sînt alte treburi la care poți să-l întrebuiințezi.

QUESNEL: Nu cer nici eu altceva decît să întrebuiințez pe fiecare la treaba care îi convine. Cetățene D'Oyron, pentru că arăți un așa de mîndru dispreț pentru războiul pe care îl facem, arată-ne și nouă odată ce poți și ce vrei.

D'OYRON: Lasă-mă numai să dau un atac împotriva emigranților.

QUESNEL: Împotriva emigranților? De ce numaidecît împotriva lor?

D'OYRON: Ce ai de obiectat?

QUESNEL: Nimic... Dar credeam că un fost nobil ca tine... nu-i locul tău. Dar, în sfîrșit, e treaba ta.

D'OYRON: Mi-ar face plăcere. (*După o pauză.*) Cel puțin sînt niște adversari care se bat după regulă.

QUESNEL: Cum vrei! Dar mai tîrziu. Astăzi deschide Verrat balul.

CHAPELAS: N-are să lipsească muzica.

VERRAT: La noapte iau Kostheim-ul și insulele de pe Main.

QUESNEL: Tot ești hotărît?

VERRAT: Cred și eu!

QUESNEL: Știi ce riști?

VERRAT: Te-a molipsit D'Oyron cu temerile lui?

QUESNEL: Fă cum vrei. Tu singur ți-ai impus planul acesta primejdios. Mi-ai făgăduit că ai să învingi: fă cum știi mai bine, și nu uita că după o zi ca asta, Convențiunea pîndește capul șefilor ca să le puie cununa de laur, sau...

VERRAT (*făcînd gestul*): Sau o cravată roșie. Fii pe pace: vor pune cununa.

QUESNEL: Vom simula atacuri pe toate punctele fortificațiilor, ca să-ți ușurăm munca.

VERRAT: N-am nevoie de nimeni. Nu vreau să împart cu nimeni plăcerea și primejdia.

QUESNEL (*sec*): Nu am a-ți asculta vanitatea, ci interesul țării.

VERRAT: Mă acuzi pentru că vreau să fac fapte mari?

QUESNEL (*care pare a suferi de cîteva clipe și devine nervos*): Sînteți cu toții niște copii bătrîni umflați de mîndrie. Nu puteți suferi ca altul să-și aibă partea în faptele voastre. Haide, ascultați! Ce dracu! trebuie, totuși, ca fiecare să-și dea odată seama că și alții decît el pot muri pentru patrie!

CHAPELAS: Ai aerul supărat al dracului!

QUESNEL: Cred și eu că sînt! Aș vrea să te văd cu guta mea. Sufăr ca un blestemat, de azi-dimineață! (*După o scurtă pauză, cu un ton tăios, care nu suferă replică.*) Așadar, am spus. Tu, Teulier, vei continua, toată ziua, în partea asta a fortificațiilor să ții pe loc pe prusaci, ieșind și hărțuindu-i mereu, așa ca și cum nu ți-ai fi părăsit planurile din noaptea trecută. Profită de asta, dacă poți, ca să-l ajungi pe Verrat pe malul celălalt al Mainului. Și voi, liniștiți-vă! lăsați certurile! Să ne gîndim la patrie. Haide, împăcați-vă, ce dracu! împăcați-vă! sau, de nu, păziți-vă capul! Să ne unim ca să-i sfărîmăm pe toți bandiții aceștia! (*Iese, mergînd greu. Cei mai mulți dintre ofițeri se împrăștie.*)

SCENA a II-a

D'Oyron, Teulier, Verrat, Chapelas

Ofițerii intră și ies în timpul scenei. Toată vremea trebuie să se simtă forfoteala armatei și a asediului.

D'OYRON (*ironic*): Îmi plac aceste vorbe de pace în gura moșneagului. Da, unirea în ură, singura care ne convine. Dacă n-ar fi dușmanul care ne înconjoară, ne-am sfîșia între nci ca o haită de lupi care n-au ce mânca.

TEULIER: S-ar spune că gîndurile acestea crude te bucură.

D'OYRON: *Homo homini lupus...* așa e de cînd lumea. De ce m-aș mira? Nu disprețuiesc ura și aici sînt servit bine... Cum mă urîți! Luați seama: dacă n-aș mai fi aici, v-ați întoarce colții către voi înșivă.

TEULIER: Ne hulești! Niciodată, între frații mei de arme și mine nu s-ar ridica alt sentiment decît acela al unei nobile emulații. Ne iubim gloria; și dacă cercăm să ne întrecem, o facem pentru binele public.

D'OYRON: Lasă, lasă, știu să citesc. Vă prefaceți că vă înțelegeți. Dar n-ar trebui decît o ocazie ca să izbucnească toată ciuda, toate resentimentele, toate micile gelozii, pe care le-ați adunat unii împotriva altora. Dacă n-ați fi așa de ocupați, ați vedea tot ce vă desparte. Dar dușmanul ne bombardează; și, dealtfel, în clipa asta nu aveți ochi decît pentru mine. Nu-mi iertați că sînt din altă clasă.

TEULIER (*calm*): Te înșeli, D'Oyron. Nu fac deosebire între nașterea unui om și nașterea altui om: așadar, nu pot să te urăsc din pricina originii tale. *Pe tine* nu te iubesc și ți-am spus-o întotdeauna în față. Nu-mi sînt dragi aristocrații care își reneagă partidul, fără să aibă virtuțile și sufletul unui patriot.

D'OYRON: Ce cheazășie vă trebuie pentru patriotismul meu? Am lăsat vreodată să-mi scape prilejul de a-l dovedi? Întreabă despre asta armatele dușmane!

TEULIER (*cu o nuanță de dispreț*): E adevărat: nu ți-ai cruștat niciodată foștii prieteni.

D'OYRON: Asta te miră, poate?

TEULIER: Poate. Îi urăsc. Toți avem motive ca să-i urim. Dar tu — nu-i rolul tău. Cine te obligă să ți-l asumi? Adineauri, nimeni nu te silea să te însărcinezi cu expediția asta... Dealtfel, n-ar trebui să mă mai mir, de când cu goana aceea cumplită prin Ardeni. Lamentabil spectacol! Toate vechile glorii ale patriei, — d'Harcourt, Vauban, Castries, — alungați prin păduri, urmăriți de țărani, trădați de proprii lor aliați, nebuni de rușine și de spaimă, fugind din fața trupelor noastre prin ploaie, în zdrențe murdare, tremurînd, vlăguți de friguri, murind de oboseală și de foame, cu nenorociți lăsați la fiecare pas, în noroi și murdării, prin șanțuri, horcăind ca niște fiare înjunghiate. Și printre ei, femeile deznădăjduite, care plîngeau, rostogolite în noroi, mîncate de insecte, cu rochiile lor de curte murdărite, în zdrențe... Față de atîta mizerie toată ura mea a căzut. Soldații mei treceau, tăcuți, și își întorceau privirile, să-i lase să moară în pace. Însă tu, tu te înverșunai împotriva lor. Pe toți care mai trăiau încă, pe toți care mai puteau suferi, care erau încă buni de ghilotină, îi încărcai grămadă în furgoane; și pe femei le luai în batjocură, și rîdeai de lenjurile lor murdare, de rochiile lor rupte prin care li se vedeau trupul tremurînd. (*Verrat începe să rîdă.*)

D'OYRON: Ești prea sentimental, Teulier. Dacă ai fi căzut în mîinile lor, ei, s-ar fi purtat altfel? Nu știi ce inimi de fiară dorm sub sîinii durdulii ai acestor păsăruici grăsuțe. Cînd Erasme de Contades dădea foc satelor din Ardeni, ele rîdeau cu hohote, ele care acum te fac să le plîngi de milă.

VERRAT: Aici ai dreptate. Îmi păstrez mila pentru lucruri mai vrednice de milă.

CHAPELAS: Pentru farmece plebeiene!

VERRAT: Îți bați joc de mine, Chapelas. Nu rîde: și eu am omenie în mine. Nu-i inimă mai sensibilă ca a mea. Numai că eu sînt pudic, nu mi-o arăt la fiecare vorbă.

D'OYRON (*lui Teulier*): Se cunoaște că tu nu vrei să te răzbuni, Teulier. Eu risc mai mult decît voi aici. Îi voi uide sau mă vor uide. Nu știi cu ce ură sălbatică și rafinată mă urmăresc. Fratele meu e cel mai inver-

șunat din toți. Nu trece o săptămână fără să primesc de la ei scrisori de o perfidie îngrozitoare, întâlniri cu femei ca să m-atragă în cursă, scrisori compromițătoare, tot felul de invenții savante și diabolice. Nu cunoști puterea de a face rău care este într-un aristocrat.

TEULIER: Știu tot ceea ce e sec și crud într-o inimă de aristocrat. Dacă n-aș fi știut asta de mult, aș ști-o astăzi când mă uit la tine, D'Oyron.

D'OYRON (*ironic*): Ai să m-acuzi de crimă pentru că servesc Republica! Ai vrea mai bine să mă vezi în armata lui Condé?

TEULIER: Nu-mi plac renegații.

D'OYRON: E greu să vă mulțumească cineva... Recitește pe Corneille. Nu spune el să-ți sacrifici pe ai tăi pentru patrie?

TEULIER: Îți bați joc; dar nu mă înșeli. Îți văd jocul. Nici o credință republicană nu-ți explică cruzimea. Urăști pe aristocrați; dar ești aristocrat. Ai venit printre noi ca să-ți servești ambiția, nu patria... Ia seama, Catilina, eu veghez.

D'OYRON: Nu crede că mă intimidezi; și eu te cunosc. Ce te-a făcut să-ți lași cărțile, lucrările, viața de laborator? Ce alta decât dorința de a comanda pe alții, de a purta o sabie, speranța de a domina? Știu ce înseamnă dezinteresarea oamenilor de știință. Ei sînt cei mai răi dintre ambițioși, ambițioșii triști, mereu nemulțumiți, care nu știu să se bucure de viață, care nu-și dau niciodată osteneală să se fixeze undeva, care rîvnesc întotdeauna mai mult, mereu neliniștiți, invidioși mereu. Cei mai primejdioși din toți pentru că își asimilează interesele lor cu acelea ale marilor idei, ai căror reprezentanți se cred.

TEULIER (*întîi calm, apoi exaltat*): Nu doresc nimic pentru mine, D'Oyron. Dacă nu sînt ucis, când Republica mea scumpă nu va mai avea nevoie de noi, mă voi întoarce la studiile mele liniștite. Dar atîta timp cît dușmanul va amenința patria, știința va fi sclava acțiunii. Nu-i destul să crezi idei; trebuie să le asiguri viața, să le faci să domnească pe pămînt, în mințile libere, desfă-

cute de orice minciună... Libertate, nemuritoare Libertate, ai ieșit din noi; știința te-a aprins odinioară, scînteie tremurătoare și mereu amenințată să te stingi. Aibă știința dreptul să te apere astăzi, să poarte torța ta în fruntea armatelor tale, luminează care ai să alungi noaptea în care se zbate Europa, — soare al Rațiunii!

D'OYRON: Vorbești mult de Libertate; toți îi aveți numele pe buze. Cine știe? Poate într-o zi am s-o apăr eu împotriva voastră.

TEULIER: Știu că ai vrea: așa de mult iubești libertatea că ai confisca-o, dacă ai putea.

VERRAT: Nu mi-i frică. Libertatea e fată voinică; îi trebuie alte îmbrățișări decît ale unei secături.

D'OYRON (*insolent*): Crezi că s-ar lăsa ispitită de un cîrnățar?

VERRAT: Mișelule! (*Pune mîna pe sabie. D'Oyron la fel.*)

TEULIER (*oprindu-i*): Să nu ne batem între noi.

D'OYRON (*ironic și rece, bagă sabie*): A! ce război minunat, în care mergi înconjurat de trei rînduri de dușmani, — în care soldații simt în spate îndreptată gura propriilor lor turnuri — în care șefii simt la gît fierul sfintei ghilotine, — unde tovarășii de arme îți scontează moartea, — unde neîncrederea reciprocă formează siguranță publică!... Aici ar trebui trimiși blazații care și-au pierdut pofta de mîncare. Ce dulce e viața cînd e amenințată!... Care din noi va muri cel dintîi? Care din noi va avea cel dintîi capul celorlalți? (*Iese.*)

SCENA a III-a

Teulier, Verrat, Chapelas

CHAPELAS: Să-l ia dracul cu obraznicia lui, cu aerele lui ironice și batjocoritoare! Am început să mă satur!

TEULIER: Mîndria îl face imprudent, pe măsură ce ar trebui să se supravegheze mai mult.

VERRAT: Mă provoacă mereu. Avem o veche datorie de răfuit împreună. Are să mi-o plătească cu pielea lui cîndva.

TEULIER: E un om primejdios. Nici-o sinceritate și o îndrăzneală cinică, gata la orice lovitură...

CHAPELAS: Nu-i nici o îndoială. E un dușman, pe care împrejurările l-au silit să se alieze cu noi.

TEULIER: Și ce împrejurări! O femeie pe care i-a luat-o frate-său, dorința de a se răzbuna, cu orice preț, prin orice mijloc.

CHAPELAS: Patria e în primejdie, orice unealtă este bună. Să-l lăsăm: lucrează pentru noi. Când nu vom mai avea nevoie, îl vom da la o parte.

TEULIER: Să luăm seama să nu ne-o ieie înainte. Am bănuiești de cîtva timp...

VERRAT: Bănuiești?

TEULIER: Da, vagi bănuiești!

VERRAT: Spune ce!

TEULIER: Nu. Fac rău că vorbesc. Nimic precis... o impresie personală...

VERRAT: E destul ca să-l trimitem Convențiunei.

TEULIER: N-am dreptul. N-am nici o dovadă împotriva lui!

VERRAT (*dînd din umeri*): Dovezi? Ai nevoie de dovezi cînd ești convins?

TEULIER: N-am convingerea fără dovezi.

VERRAT (*același joc*): Bine! Cînd va veni vremea, n-ai decît să-mi dai de veste. Să mi-l deie numai Quesnel la unul din atacurile mele.

TEULIER: De ce?

VERRAT: Pe unde mă plimb eu e foarte primejdios. Se va găsi poate un glonte inteligent ca să aranjeze lucrurile.

TEULIER (*ezitînd să înțeleagă*): Ce vrei să spui, Verrat? (*Îl privește fix.*)

VERRAT (*brutal, înfruntîndu-i privirea*): Ei, ce? Nu vezi că glumesc?

TEULIER (*după o pauză*): Trebuie totdeauna să faci cum cere dreptatea, Verrat!

VERRAT (*dînd din umeri*): Bineînțeles! (*Pauză.*)

TEULIER (*gata să iasă*): E timpul să plec. N-am să vă mai văd, desigur, pînă mîine dimineață. Noroc, tovarăși!

VERRAT: Salut și izbîndă! (*Teulier iese.*)

SCENA a IV-a

Verrat, Chapelas

CHAPELAS (*uitându-se după Teulier*): Țasta-i un bun patriot și un savant, după cât se spune. Dar niciodată nu ești în largul tău cu el. E rece și tăios; nu-i chip să fii mai familiar. Se reține mereu, nu râde niciodată, nu spune ce face; nu se știe măcar cine-i metresa lui. Nu-mi place să fie cineva așa de rezervat. Când ești între camarazi trebuie să-ți poți da drumul în voie, ce dracu!

VERRAT: Are un fond de aristocrație în el. Vezi, tu, Chapelas, toți oamenii aceștia care studiază în cărți, nu-s republicani adevărați, prieteni ai poporului ca noi. Se cred superiori; și totuși aș vrea să văd ce-ar face fără noi. Dacă l-ai lăsa în voia lui pe Teulier, ai striga: Foc, de-abia când te-ai vedea în mijlocul flăcărilor... Țasta-i felul de a judeca meticulos și stupid al oamenilor acestora de știință! N-au nici un simț al realității. Oameni buni ca să înnegrească hirtia, să fabrice idei: dar dacă n-ar fi decât ei să facă treabă, națiunea ar risca să putrezească în murdărie. Uite, chestia cu D'Oyron. E suspect: deci ca și criminal. E în stare să trădeze: e ca și cum ar fi trădat. Ce mai trebuie? faptul, constatarea faptului. Țasta înseamnă că ar trebui să aștepti ca răul să nu mai poată fi reparat, ca să-l împiedici? Țasta nu! Dealtfel... Atît, pentru un moment ajunge.

SCENA a V-a

Buquet, Jean-Amable, Vidalot și Precedenții

Trei soldați tirăsc și împing pe un țăran care geme. Cîțiva ofițeri tineri îi urmează curioși.

SOLDAȚII: Haide, prusacule! Nu vrei să mergi?

VERRAT: Ce este?

VIDALOT: Cetățeanul reprezentant nu-i aici?

VERRAT: E bolnav, în odaie la el; se odihnește. Un spion?

VIDALOT: Da. L-am prins chiar acum. A intrat pe poarta Frankfurtului; vindea hulubi. Brigadierul a mirosit

ceva, și i-a pus câteva întrebări. Dobitocul s-a încurcat. L-am căutat și iată ce am găsit asupra lui. (*Dă lui Verrat un pachet de scrisori.*)

VERRAT (*luînd scrisorile*): Dă încoace!... De la statul major prusac?

TINERI OFİTERI (*apropiîndu-se*): Scrisori, Verrat? Ia să vedem și noi.

VERRAT (*care s-a uitat prin scrisori, dă cu pumnul în masă. Se face roș și urlă de bucurie*): Ha! ha! ha! ha!

CHAPELAS: Ei, ce te-a apucat?

VERRAT (*urlînd*): Nimic! E al meu! E al meu!

CHAPELAS: Ce?

VERRAT (*același joc*): Nimic, îți spun... Quesnel, haidem la Quesnel? (*Rîde zgomotos.*) Ha! ha! Tot este un Dumnezeu pentru cei care nu cred în el! (*Se precipită spre odaia lui Quesnel, rîzînd cu hohote, făcînd gesturi dezordonate, răsturnînd scaunele, dînd peste oameni. Cînd ajunge la ușă se întoarce roș la față, apoplectic, fluturînd hîrțiile și strigă:*) Pe el, de-acuma!

CHAPELAS: E beat! (*Verrat intră la Quesnel, trîntind ușa. Chapelas îl urmează.*)

SCENA a VI-a

Țăranul, Soldații care îl păzesc, Buquet, Jean-Amable, Vidalot. Înspre sfîrșitul scenei, alți ofițeri intră rînd pe rînd, individual sau doi_cîte doi, așa că scena se umple cînd se întoarce Verrat cu Quesnel.

BUQUET (*țăranului*): Ei, te-ai lăsat prins, hai?

ȚĂRANUL (*gemînd*): Lăsați-mă să mă duc!

BUQUET (*rîzînd cu hohote*): Îndată, îndată!

ȚĂRANUL: Aveți să mă lăsați să plec?

BUQUET: Așteaptă puțin, ce dracu! De-abia câteva minute de cînd stai cu noi. Nu-ți place la noi?

ȚĂRANUL: N-aveți să-mi faceți nici un rău?

BUQUET: Da de unde! Are să-ți sară gîtul fără să simți.

ȚĂRANUL: Vai, domnilor!

BUQUET: Ce! Ce! Ce te-a apucat? (*Țăranul plînge ca un copil.*)

JEAN-AMABLE (*dezgustat*): Puah! (*Îi întoarce spatele.*)

BUQUET (*fără a se mai ocupa de țăran*): Ei, Jean-Amable, ai fost în atacul de astă-noapte?

JEAN-AMABLE (*cu bucurie de copil*): O! Știi ce nostim a fost, Fortuné! Închipuie-ți c-am traversat toată armata dușmană. La un moment dat am întâlnit patrula de cavalerie, știi, husari roșii. Le-am spus parola. Ne-au luat drept niște țărani puși să secere grâul noaptea... Și calmul lui Teulier! A vorbit cinci minute cu un ofițer prusian, fără ca acesta să bănuiască ceva. În vremea asta, camarazii împrejmuiau satul și intrau prin case. A! fără dobitocul acela de Bonin care a tras prea repede, i-am fi surprins în pat. Kalkreuth a fugit în cămașă. L-am văzut. Nu l-am nimerit!

BUQUET: N-ar trebui să te lauzi cu asta!

JEAN-AMABLE: O! și așa e destul de nostim!

BUQUET: Dar ești într-un hal!

JEAN-AMABLE: Cred și eu, am sărit gardurile. Și pe urmă am primit o lovitură de sabie, cea dintâi, Fortuné!

BUQUET: Părinții tăi ar avea ce să jelească, dacă și-ar vedea Beanjaminul, copilul alintat, cu zgîrieturile astea.

JEAN-AMABLE: Dar nu-i urît, nu-i așa?

BUQUET: Dar nu ești rupt de oboseală? nu te-ai culcat când te-ai întors?

JEAN-AMABLE: De ce? Sînt și eu om ca și ceilalți.

BUQUET: Un om! o fetiță căreia acum 6 luni, îi aducea cafeaua cu lapte în pat!

JEAN-AMABLE: Fortuné, nu-ți dau voie...

BUQUET: Haide, haide, nu te supăra, n-ai de ce să roșești așa. Găsesc că-i foarte bine ca un june burghez să debuteze așa de vitejește, cînd abia s-a desprins de fustele lui mamă-sa. Săraca femeie! nu-l putea vedea ieșind fără să alerge după el, să-i înnoade fularul la gît!

JEAN-AMABLE (*rupîndu-și cravata*): Ei, la dracu!

BUQUET: Ce! acum ai să mergi cu gîtul gol, din bravură!

JEAN-AMABLE: Dacă vreau! (*Rîd amîndoi.*)

VIDALOT: Părinții nu l-ar mai cunoaște!

BUQUET: Și ce ar spune acuma patronul meu, procurorul, dacă m-ar vedea aici cu săbiciul ăsta și cu galoanele?... Cînd mă gîndesc că la ceasul acesta, aș putea fi la

Amiens, plecat pe un pupitru, în biroul maestrului Lasseret, ocupat să scriu caligrafic, porcării de considerente și, drept orice distracție, să văd din când în când pe fereastră vreo babă evlavioasă care se duce la biserică!

VIDALOT: Și eu când mă gândesc că aş aduna gunoiul în grajd la hotelul Globului de aur, l-aş încărca în roabă și l-aş zvîrli în fundul curții, pe movila de bălegar!

BUQUET: Pe când așa, mergem în fruntea patriei, ne-am adus tunurile pe malurile Rinului și haitele de cîini ale tiraniei își sfarmă colții de săbiile noastre!

VIDALOT: Da, e-o strașnică întîmplare că ne-am adunat în orașul ăsta, unde nici nu înțelegi ce limbă se vorbește și facem să tremure sub noi sclavii Europei!

JEAN-AMABLE: E o bucurie amețitoare! Oamenii liberi, să apărăm o patrie liberă, singura liberă în Europa, să mergem ca niște regi împotriva Europei uluite, cu sufletul descărcat de orice teamă, de orice prejudeții, strîngînd în brațe toată lumea asta mare care e a noastră, sfărîmînd lanțurile popoarelor, nesimțînd deasupra noastră decît cerul liberat de minciuna asupritoare a lui Dumnezeu!... Cine a cunoscut vreodată o voluptate ca a noastră?

BUQUET: Dușmanii noștri o bănuiesc și încep să ne-o inviezie. Știi tu ce a spus Kalkreuth? „S-apropie sfîrșitul lumii. Fiecare din iacobinii aceștia vorbește ca și cum ar fi rege“.

JEAN-AMABLE: Regi ai lumii, e adevărat! Nu-i nimic care să nu fie al nostru. Totul ne aparține: trebuie numai să-l luăm.

SCENA a VII-a

Quesnel, Verrat, Chapelas, ies din odaie: Verrat mereu congestionat, cu expresia unei veselii feroce; Quesnel în prada unei minii violente, care face să-i tremure scrisorile în mînă.

BUQUET: Uitați-vă la reprezentant și la Verrat! Ce priviri au! Se întîmplă ceva grav...

QUESNEL (*foarte agitat*): Unde e d'Oyron?

BUQUET: La metresa lui, probabil, fata judecătorului, în strada Oamenilor înarmați.

QUESNEL: Doi ofițeri: Vidalot, Buquet. Plecați. Aduceți-l imediat. Nu-l slăbiți din ochi și nu-l lăsați să vorbească cu nimeni, sub nici un pretext.

JEAN-AMABLE: Ce este? (*Vidalot și Buquet ies.*)

QUESNEL: Mișelie! Unde-i omul care a adus scrisorile?

VERRAT: Aici!

OFIȚERII (*agitați, neliniștiți*): Ce s-a întâmplat, cetățene?... Verrat, este vreo veste gravă? Ce, este vreo trădare? Sîntem trădați?

QUESNEL (*țăranului*): Ascultă, mișelule!

ȚĂRANUL: Iertare!

QUESNEL: Cine ți-a dat scrisoarea asta?

ȚĂRANUL: Iertare! iertare!

QUESNEL: Răspunde!

ȚĂRANUL: Maiorul von Zastrou.

VERRAT: Aghiotantul regelui Prusiei?

ȚĂRANUL: Da!

QUESNEL: De cîte ori pînă acum ți-a mai dat scrisori?

ȚĂRANUL: E înțîia dată că sînt trimis. Au mai venit alții înaintea mea. Îndurare! N-am să mai fac...

CHAPELAS: Cred și eu! N-ai nevoie să ne-o spui!

VERRAT: N-ai să mai vii a doua oară!

ȚĂRANUL: Aveți să mă omoriți?

VERRAT: Cam așa, dragul meu! (*Spionul plînge cu hohote.*)

QUESNEL: Haide, nu mai zbiera, măgar ce ești. Nu știai ce poți păți? Răspunde. De unde îl cunoșteai pe D'Oyron?

OFIȚERII (*exclamînd*): D'Oyron! E D'Oyron!

QUESNEL: Nu vrei să răspunzi? Am să pun să-ți sfarme ciolanele!

ȚĂRANUL: Nu mă omoriți, nu mă omoriți!

QUESNEL: Faci o slujbă urîtă și nici măcar nu ești vrednic de ea. Nu meriți plumbul cu care avem să te îndopăm mîine.

VERRAT: De cînd e trădătorul în corespondență cu prusacii? (*Țăranul, gemînd și tînguindu-se, se lasă la pămînt, pe jumătate în nesimțire. Ofițerii îl lovesc cu piciorul.*) Nu-i nimic de scos din cîrpa asta. E pe jumă-

tate mort de frică ! Luați-l de aici ; mai mult ne încurcă
(*Țăranul e tirat ca un sac.*)

OFITERII (*cu tumult*): Așa dar D'Oyron, D'Oyron era în
corespondență cu ei?

QUESNEL: Da, o scrisoare de la Statul Major Prusian. Mize-
rabilul ne trădează de câteva săptămîni. (*Tumult furios,
în care nu se disting decît silabele printre strigătele fre-
netice; oameni ieșiți din fire urlînd și gesticulînd ca
niște nebuni.*)

SCENA a VIII-a

Precedenții, afară de țaran. Vidalot și Buquet, se întorc cu D'Oyron

BUQUET (*deschizînd ușa și intrînd cel dintîi*): Era pe aproape.
L-am găsit plimbîndu-se ! (*Quesnel face semn să se
facă tăcere. Zgomotul încetează cîteva clipe, exact timpul
ca D'Oyron să spuie două fraze.*)

D'OYRON (*surprins*): Ce s-a întîmplat ? Iată-mă, Quesnel !
(*E întrerupt de injurii, neînțelegînd la început, apoi
îngălbenindu-se.*) Ce ? ce spuneți ? ... Ce-i asta ? (*Lui
Quesnel.*) Spune-le să tacă, cetățene ! Te somez să le
spui să tacă ! Cer explicația și pedepsirea acestor in-
jurii ! (*Ofițerilor.*) Să iasă unul dintre voi și să îndrăz-
nească să mai spuie o dată !

JEAN-AMABLE: Vîndutule ! Trădătorule ! Prusacule !

D'OYRON (*apucîndu-l de gît*): Retractează ! Retractează !
(*Toți ofițerii scot săbiile, se reped la el, și-l scot pe Jean-
Amable din mîinile lui. Verrat și Quesnel se pun între
dînșii. Hangiul și oamenii hotelului apar la ușă, spe-
riați și vorbesc nelămurit între ei.*)

QUESNEL: Tăcere ! Tăcere ! ... Ascultă, trădătorule ! Și voi,
cetățeni, liniștiți-vă ! Iată scrisoarea pe care o aducea
lui D'Oyron un spion al regelui Prusiei !

D'OYRON (*urlînd*): E fals !

QUESNEL (*citînd*): „Domnule Cavalier, vă comunic cu o
adevărată bucurie, satisfacția noastră față de sinceri-
tatea promisiunilor dumneavoastră și eficacitatea ser-
viciilor pe care ni le-ați adus. Puțin a lipsit ca, fără
dumneavoastră, statul nostru major să fie prins în

cursă, noaptea trecută. Mi se pare, totuși, că ați fi putut să ne preveniți ceva mai devreme. Cu toate acestea, mulțumită falsului atac pe care l-ați dat în Bretzenheim și fugii dumneavoastră abile, îmi place să recunosc că ne-ați scos dintr-o mare încurcătură și ne-ați evitat un eșec ale cărui urmări ar fi fost din cele mai grave. Țin să vă asigur că regele, stăpînul meu, va păstra amintirea unor atît de prețioase servicii și că le va recunoaște cînd timpurile vor fi mai liniștite și izbînda asigurată. Continuați să ne dați ajutor. Aveți încredere! În curînd cadavrele ucigătorilor de regi se vor legăna pe zidurile bietului nostru Mainz. Puteți să ne răspundeți prin același curier. Este un om de încredere. Semnat: von Zastrow“.

D'OYRON (*care tot timpul lecturii s-a zbatut scoțînd strigăte inarticulate, strigă*): E fals! E fals! Totul e fals și absurd! Vor să mă piardă! (*Ofițerii vociferează.*)

VERRAT (*Lui Quesnel*): E ceea ce spunea Teulier. Adă-ți aminte. Se plîngea că a fost trădat.

QUESNEL: Da, ai dreptate, Verrat. Așa a spus. Nu băgasem de seamă. Credeam că o spune la minie.

CHAPELAS: Și asta durează de cîteva săptămîni! (*S-aud afară strigătele mulțimei.*)

QUESNEL: Ce este?

BUBUET: Vestea s-a răspîndit deja în oraș!

HANGIUL (*foarte speriat, venînd în fugă la Quesnel*): Cetățene reprezentant, au început să strice tot, vor să intre, vor capul trădătorului!

QUESNEL: Păziți ușile! Chemați grenadierii. Alungați mulțimea! Vreau ca justiția să se săvîrșească în libertate!

MULȚIMEA (*afară, strigînd*): La ghilotină! (*Se văd soldații trecînd; s-aude zgomot de luptă.*)

VERRAT: N-are să ajungă la închisoare; are să fie sfîșiat pe drum!

QUESNEL: Închideți-l în odaia de alături. Dci oameni să meargă cu el și să nu-l piardă o clipă din ochi... Legați-l. Trebuie oprit să nu se sinucidă! (*Îl duc pe D'Oyron, care face spume la gură, de minie și groază. Tumultul frenetic încetează deodată. Toți par sfîșiați de oboseală. Tăcere de moarte. S-aude D'Oyron zbatîndu-se și strigînd în odaia alăturată.*)

QUESNEL (*scurt*): Să se întrunească consiliul. De urgență. Anunțați pe toți membrii. Iar ceilalți, lăsați-ne! Teulier... Căutați-l pe Teulier!

VERRAT: Teulier a plecat. Tu i-ai dat ordin. Nu mai este în oraș. Nu se întoarce decît la noapte!

QUESNEL: Nu face nimic, nu mai putem aștepta; orașul știe tot. Vom trece peste asta; avem destule dovezi împotriva lui. (*Foarte grav, foarte trist.*) Cetățeni, înainte de a începe, un cuvînt: să nu ne gîndim decît la patrie, să uităm orice altceva. Prietenii și dușmăniile trebuie să tacă, atunci cînd vorbește justiția. Și-acum, să deliberăm.

ACTUL al II-lea

SCENA I-a

*Aceeași sală. Noaptea.
Hangiul, Teulier intrînd.*

HANGIUL: A! cetățene, te-ai întors? Nu te așteptam așa de repede.

TEULIER: Da. Am amînat partida. Am vrut să iau Nomback-ul: dușmanii erau preveniți, dracul știe cum! A trebuit să ne întoarcem. Vom începe mîine din nou!

HANGIUL: Dușmanii erau preveniți? Tot canalia asta... A! mișelul! Cît rău a făcut!

TEULIER: De cine vorbești?

HANGIUL: Cum de cine? Nu știi nimic?

TEULIER: Nimic! N-am întîlnit pe nimeni. S-a întîmplat ceva în lipsa mea?

HANGIUL: Dacă s-a întîmplat ceva? A! cetățene Teulier, cîte nu s-au întîmplat de cînd ai plecat! Ah! Doamne, cine ar fi spus!

TEULIER: Spune!

HANGIUL: N-ai să bănuiești niciodată.

TEULIER: N-am timp de pierdut. Spune!

- HANGIUL: Mizerabilul acela de nobil, aristocratul acela suspect, D'Oyron...
- TEULIER: Ei? D'Oyron...
- HANGIUL: Ne trăda...
- TEULIER: Ce spui?
- HANGIUL: E așa cum îți spun. Ne trăda, cetățene. Era vîndut dușmanului.
- TEULIER: A fugit?
- HANGIUL: Arestat! Prins cu mîna în sac. Cu neputință să nege! Îl ghilotinează mîine.
- TEULIER: A! mișelul! Iată o veste bună!... Urită veste!... dar care totuși îmi face plăcere: pentru că o prevedeam. N-aveam încredere în canalia asta. Știi bine că i-am spus întotdeauna!
- HANGIUL: Ai dreptate, cetățene! Ai mirosul ascuțit al omului cinstit. Simți nelegiuirile de la depărtare.
- TEULIER: Nu-i nici un merit. Mutra asta de ipocrit, vorba asta mieroasă, toată atmosfera asta de minciună și de nerușinare, răspîndită împrejurul lui... Era destul să-i fi strîns o dată mîna moale, era destul atingerea asta ipocrită și respingătoare, ca să te păzești de el... Mare noroc, Rieffel, că a fost prins ticălosul. Ne-ar fi putut face un rău nemaipomenit!
- HANGIUL: Trebuie să fi făcut destul și pînă acum.
- TEULIER: Probabil; acum vom descoperi totul... Oricum, am să dorm mai liniștit la noapte, știindu-l la loc sigur. Bine că a scăpat armata de el! Dar ia spune-mi puțin cum s-a întîmplat... Sau, stai, sînt rupt de foame. Dă-mi de mîncare; n-am luat nimic de azi-dimineață.
- HANGIUL: Pot să-ți încălzesc niște gîscă friptă. Dar trebuie să mai aștepți, am stins focul. Sau, dacă ești grăbit, ai vrea poate friptură rece de porc?
- TEULIER: Tot ce ai gata; orice! Aș vrea să dorm. (*Hotelierul iese singur.*) Așadar, prevederile mele nu m-au înșelat! Era cu noi ca să ne trădeze. Ciudat! Să ai noblețe, inteligență și curaj și să le pui în slujba unei fapte așa de murdare! Trebuie să fii din cale afară de corupt ca să te dezonoarezi așa, cînd nimic nu te silește. Trădător din lipsă de ocupație! Ciudat!... Și ce bine și-a condus jocul, fără să se dezmință niciodată! Pentru

că nu se poate spune, de șase luni încoace s-a bătut bine pentru cauza cea dreaptă. Așa de mare putere de disimulare !...

HANGIUL (*revine cu mîncarea*): Da, cetățene, e de necrezut. Te întrebi cum s-a putut prefăce așa de bine. Gîndește-te că asta dura de luni de zile !

TEULIER: Așa ?

HANGIUL: S-a dovedit. O întreagă corespondență cu regele Prusiei. S-au găsit scrisori de la el, de la începutul asediului.

TEULIER: Dar cine le-a descoperit ?

HANGIUL: Verrat !

TEULIER (*tresărind ușor*): A ! Verrat ? Așa ? Cînd a fost asta ?

HANGIUL: Nu erau 20 de minute de cînd plecaseși. A fost prins un spion cu niște scrisori.

TEULIER: Și spionul a fost interogat ?

HANGIUL: O, el nu voia să spuie... spunea că nu pricepe despre ce e vorba... Ce bine era înțeles cu dînșii, mișelul !...

TEULIER: Bine. Acum, lasă-mă !

HANGIUL: Nu mai vrei nimic ?

TEULIER: Nu !

HANGIUL: Dar văd că nu mănînci. Nu-i bun ? (*Arată farfuria.*)

TEULIER: Ba da. Mai acuș. Sînt obosit. (*Hotelierul iese.*)

SCENA a II-a

Teulier, singur.

TEULIER (*cîteva clipe, tăcut. Se leagănă pe scaun, privind în vid. Se ridică, se plimbă mașinal, cu priviri preocupate, cîteva gesturi și vorbe întretăiate, fără sens. Se oprește, își trece mîna pe frunte*): Mi-i capul gol. M-am obosit prea mult astăzi. (*S-așează.*) Ciudat ! Nu-mi mai este foame. Trebuie totuși să mănînc. (*Își apropie farfuria, dar nu mănîncă.*) Mare noroc că a fost arestat. Canalia ! Iată dar de ce voia să facă expediția contra emigranților. Se simțea urmărit ; căuta să fugă, după ce luase

cunoștință de planul nostru de apărare! Și atunci, i-ar fi fost ușor... (*Trece la alt gând.*) Verrat! Verrat a fost cel care... (*Reluînd mașinal.*) I-ar fi fost ușor... „Un glonte inteligent poate aranja lucrurile...” (*Iritat.*) Ei, asta-i, dar ce am? Nu mai pot sfîrși o frază! (*Împinge farfuria și se ridică.*) O corespondență cu regele Prusiei! și de cîteva luni! Rieffel spune că imediat după plecarea mea... Îl apăra pe Brunswick chiar azidimineață și admira tactica prusiană... Da, dar frate-său, frate-său înverșunat să-l piardă, toate mașinațiunile pornite din lagărul emigranților... Al dracului! (*Respiră; s-așează din nou.*) Haide, calmează-te, Teulier! Îți pierzi capul. Raționează puțin! Ceea ce ți-a spus D'Oyron poate că nu era decît o șiretenie în plus. Toată chestia este de a ști dacă a imaginat toată povestea asta ca să-ți îndepărteze bănuielile. Dacă, așa cum se spune, există piese evidente, scrisori scrise de el, o întreagă corespondență care s-a găsit... (*Se ridică și merge repede la ușă. Cheamă.*) Rieffel! (*Mai tare.*) Rieffel! (*Hangiul vine în grabă.*)

HANGIUL: Ce-i, ce este? Ai să trezești toată casa. Ce vrei, cetățene, Teulier?

TEULIER (*împingînd farfuria*): Ia asta. E crud, e grețos. Miroase a grăsime!

HANGIUL: Cum asta? Cetățeanul Chapelas a spus că în viața lui...

TEULIER: Destul. Nu mai răspunde. Stai: erai acolo cînd l-au arestat?

HANGIUL: Pe trădător? Aici în ușă. Era îngrozitor. Parcă erau toți turbați...

TEULIER: Știi tu dacă scrisorile găsite erau scrise de mîna...

HANGIUL: De mîna mișelului? A! asta, nu știu... Au ținut consiliul. Scrisori de la el sau scrisori pentru el, n-aș putea spune; dar e totuna. În orice caz niște scrisori.

TEULIER: Du-te! (*Hotelierul iese. Singur.*) Dacă ar fi scris el scrisori prusienilor, ar fi absurd ca aceste scrisori să fi fost găsite la spionul care aducea răspunsul. Dar atunci, dacă n-a fost condamnat decît pe baza scrisorilor scrise de ei... Ah! Doamne! ce au făcut! (*Se*

duce la fereastră, o deschide. Hotelierul intră o clipă să strângă masa.)

HANGIUL: Dar, cetățene, intră ninsoarea. Ai să ne faci să degerăm cu toții.

TEULIER (*violent*): Ți-am spus să mă lași. (*Hotelierul pleacă ridicând brațele. Singur, se așează din nou.*) Mare nevoie mai aveam să vin astă-seară! Fără amânarea atacului, aș fi acum la Nombach, aș petrece noaptea în lagăr, și mâine... În fond, e tot un mișel. Să scăpăm de el și să nu mai vorbim! (*Lui însuși.*) Laș! Dar ce pot să fac?... N-am ce alege. Trebuie să întreb, să mă informez, să-mi dau seama prin mine însumi... Da, asta e! Trebuie să-l văd pe Quesnel. (*Nu se mișcă.*) Să merg imediat! (*E tot pe scaun.*) Ei? (*Rîde de el însuși.*) Mi-s picioarele moi și frînte. Mi-i... mi-i frică. La ce aș ajunge dacă, după aceea, văd că... A! îl cunosc pe Verrat: ce n-a îndrăznit pînă acum? (*Se ridică, bea o înghițitură din sticlă.*) Haide! Dacă ezit atîta e din pricină că știu deja. Voi merge pînă la capăt. (*Face cîțiva pași spre odaia lui Quesnel.*) Dar dacă Verrat ca să-și răzbune... (*Se repede la ușa lui Quesnel strigînd.*) Quesnel! Quesnel!

SCENA a III-a

Quesnel, Teulier

QUESNEL (*pe jumătate dezbrăcat, întredeschide ușa*): Cine-i acela care face atîta scandal? Tu ești, Teulier? Dracul să te ia! De o jumătate de ceas bombănești singur. Ce este?

TEULIER: Dormeai, Quesnel?

QUESNEL: Ce să dorm! Parcă eu știu ce-i somnul! De azi-dimineață mă chinuie!

TEULIER: De cine vorbești?

QUESNEL: De cine! de guta mea. Cu neputință să închid ochii. (*Cu grijă.*) Și nu-i numai asta, Teulier. Simt că vine.

TEULIER: Cine?

QUESNEL: Accesul. Colicele mele de rinichi. Se pregătesc de câteva zile... A! hoit putred!

TEULIER: Iei ceva?

QUESNEL: Un singur lucru mi-ar trebui. Odihnă. Ape minerale. Dacă n-am asta, mi-a spus doctorul, am să mă duc, nu mai am mult. Ce să fac? Nu-i vorba de noi. E vorba de biata noastră patrie, care e și ea destul de rău bolnavă, dar pe care avem s-o scăpăm, nu, Teulier? Cît despre noi, avem să pierim cu toții.

TEULIER: Nu te descuraja așa de repede.

QUESNEL: Nu mă descurajez. Știu că Custine nu se mai gîndește la noi. N-am vrut să le spun asta azi-dimineață. Dar știu că Custine nu se gîndește deloc să-și spurge gloria încercînd să ne deblocheze pe noi. Are să ne lase să putrezim aici. Vom pieri toți, unul după altul. A! cu atît mai bine, îți spun, cu atît mai bine; aș vrea să fie chiar mîine.

TEULIER: Suferi, Quesnel?

QUESNEL: Da... A! mizerie! Hai, la dracu, să lăsăm asta. Cum îi dai atenție, cum te face să suferi mai tare. Să vorbim de altceva.

TEULIER: Tocmai ce voiam.

QUESNEL: Aveai ceva să-mi spui? Nu ești obosit? *Tu* poți dormi.

TEULIER: Nu, noaptea asta, n-aș putea dormi mai mult decît tine.

QUESNEL: Ești și tu bolnav? Ești asudat, deși aici e un frig cumplit. Drace! închide fereastra!... Ești bolnav?

TEULIER: Sînt moralmente bolnav.

QUESNEL: Atunci nu face să mai vorbești! Nu-i altă suferință decît cea trupească!

TEULIER: Ești supărat! Nu gîndești ce spui!

QUESNEL: Durere de suflet! Nu poți să suferi prea mult de un lucru care nu există!

TEULIER: Respectă-ți rațiunea. În fiecare zi îți expui trupul gloanțelor ca să aperi Libertatea sfîntă împotriva tiranilor!

QUESNEL (*îmbîlînzit*): Nu m-asculta. Iarăși un acces. Spune, camarade, ce te supără?

TEULIER: Mi-i greu să-ți spun. Iată: ați condamnat pe D'Oyron la moarte.

QUESNEL: Pentru că n-am găsit ceva mai bun... Merita mai mult decît atîta. În sfîrșit, pentru el are să fie destul.

TEULIER: V-ați grăbit prea tare.

QUESNEL: Trebuia să ne grăbim. Orașul știa tot. Trebuia să liniștim spiritele printr-o lovitură de trăsnet.

TEULIER: Ce-a spus el în timpul procesului?

QUESNEL: Nu l-ai fi recunoscut: era schimbat mult. În primele clipe avea mereu aerul lui arogant. Pe urmă, deodată, ca lovit de-o măciucă, roș la față, cu ochii ieșiți din cap, gîfîia; era ca un lup împresurat și fără scăpare.

TEULIER: A mărturisit?

QUESNEL: Nici-o clipă. Numai că, la început, nega cu furie. Pe urmă, treptat, glasul i-a răgușit și la sfîrșit nu mai făcea decît să clatine din cap cu ură. Simțea că era pierdut, că nu mai este nimic de făcut.

TEULIER: Și cu celălalt, cu spionul, a fost confruntat?

QUESNEL: Natural. Dar s-a făcut că nu-l cunoaște. Nu văd cum ar fi făcut altfel.

TEULIER (*se plimbă de colo pînă colo, cu pași mari*): Aș fi vrut să fiu acolo.

QUESNEL: Nu era pentru nici unul din noi un spectacol plăcut. Nimic mai penibil decît asta.

TEULIER: Crezi că am spus asta, pentru că aș fi vrut să mă bucur de umilința dușmanului meu?

QUESNEL: Credeam.

TEULIER: Mulțumesc... Îmi place să sfărîm orgoliul celor pe care îi urăsc; dar nu recurg pentru asta la justiție.

QUESNEL: Ești foarte agitat, astă-seară.

TEULIER (*venind la Quesnel și luîndu-i mîinile*): Quesnel, sînteți siguri, spune-mi, sînteți siguri de tot?

QUESNEL: De ce?

TEULIER: De crima lui!

QUESNEL: Ce? Te mai îndoiești? Nu știi pe baza căror dovezi zdrobitoare a fost condamnat?

TEULIER: Mai multe scrisori, sau numai una?

QUESNEL: Una singură, dar care face cît zece, prin faptul că menționează o întreagă corespondență anterioară.

TEULIER: O singură scrisoare! Trebuie să te gîndești bine înainte de a condamna pe un om pentru un petec de hîrtie.

QUESNEL (*iritat*): Bine, Teulier, bine. Știu să citesc.

TEULIER: Nu te supăra, Quesnel.

QUESNEL: Ești injurios. Crezi că judecăm o viață de om cu ușurință? De unde această neîncredere?

TEULIER: Cine ne spune că nu-i cumva un sistem al dușmanilor noștri, ca să zdruncine încrederea între noi și să ne distrugă rînd pe rînd? Dacă primim astfel de dovezi împotriva noastră, nu ne putem oare teme fiecare din noi în orice moment?

QUESNEL: Nu mă aștept la nimic bun din partea oamenilor. Îi cunosc și cele mai mari cruzimi nu mă pot surprinde. Dar nimic nu autorizează acest gînd. D'Oyron e mai puțin de temut pentru ei decît tu sau Verrat. De ce adică l-ar fi atacat pe el și nu pe voi.

TEULIER: Cu el e mai ușor; și pe el îl urăsc mai mult.

QUESNEL: E unul din ai lor.

TEULIER: De multă vreme vor să-l piardă.

QUESNEL: De unde știi?

TEULIER: El singur mi-a spus!

QUESNEL: Cine? D'Oyron? Ce-a spus?

TEULIER: Se plîngea cu ură de cursele criminale, urzite de emigranți, ca să-l compromită. Denunțuri, scrisori anonime.

QUESNEL: Ți-a spus asta, ție?

TEULIER: Verrat era de față și Chapelas!

QUESNEL: Nu mi-au spus nimic.

TEULIER: Cred și eu!

QUESNEL: De ce? Teulier, tu bănuiești pe cineva. Ia seama. Teulier nu te întreb nimic. Ia seama, ești pe cale de a comite o crimă.

TEULIER: Pe cale de a împiedica o crimă.

QUESNEL: Stai! Nu spune nimic! Ieși în stradă; du-te de ia aer! Închipuirea ta e surescitată. Am făcut rău că am început discuția asta așa de tîrziu, după oboseala ta de azi și după două nopți nedormite. Culcă-te!

Vom mai vorbi de asta mai târziu. Odată ce vei începe să vorbești, nu voi mai putea opri nimic: va trebui să te ascult pînă la capăt și să te judec.

TEULIER (*ridicîndu-se*): Bine! Aducîndu-mi aminte ce risc; îmi dai puterea să îndrăznesc. Sînt gata!

QUESNEL: Teulier...

TEULIER: Tăcere, cetățene reprezentant al Convențiunei. Datoria ta e să m-ascuți. Judecă-mă, sau te judec.

QUESNEL: Spune!

TEULIER: Întîi scrisoarea... (*Quesnel vrea să se scoale.*) Stai pe loc. Mă duc s-o iau.

QUESNEL: Pe masă, sub globul de sticlă. (*Teulier iese. Singur o clipă.*) Așadar... Așadar? Cu neputință. Nu este așa! Nu trebuie să fie așa! (*Teulier revine cu scrisoarea.*) Privește, Teulier; scrisoarea asta este tocmai de acord cu ce mi-ai spus și tu, în consiliu: expediția ta neizbutită prin greșeala lui D'Oyron, atacul lui simulat la Bretzenheim, retragerea lui...

TEULIER: Calomnii, ca să-l piardă!

QUESNEL: Îl acuzai tu singur azi-dimineață. Ai mers pînă acolo că ai spus că dacă s-ar fi înțeles cu prusienii, n-ar fi lucrat altfel.

TEULIER: Ei! Știi prea bine cît sînt de violent. Cînd încep să vorbesc cu patimă, merg orbește și nu mă mai gîndesc decît să-mi zdrobesc adversarul. Eram furios pe D'Oyron; n-are entuziasmul sacru și sufletul care trebuie pentru a însufleți trupele noastre; nu m-ascultă și mă exasperează cu impertinența lui de aristocrat. Însă nu-i nimic suspect în ce a făcut ieri. A cucerit Bretzenheim și a trecut prin sabie garnizoana. E drept că n-a făcut legătura cu mine. Dar planul meu era imprudent și poate că fapta lui a salvat armata. Din punct de vedere al strictei discipline este vinovat de neascultare; dar cine ar îndrăzni să-l acuze serios de a fi știut să schimbe la timp niște ordine greșite? Surprinderea mea n-a reușit: este greșeala mea. Numai un dușman și un dușman foarte la curent cu certurile noastre, poate încerca să-l piardă, sub un astfel de pretext, care satisface ura noastră împotriva lui.

QUESNEL (*după câteva clipe de gândire, scărpinându-se în cap*):
Spionul!
TEULIER (*merge la ușă, o deschide, cheamă*): Decaen!
UN SOLDAT: Domnule maior!
TEULIER: Adă aici pe prusac! (*Soldatul iese. Quesnel se plimbă agitat, mergând greu.*) N-ar trebui să te miști, Quesnel; ai să ai dureri.
QUESNEL (*furios*): La dracu! Lasă-mă în pace! (*Pauză. Nu se uită unul la altul, preocupați, absorbiți.*)

SCENA a IV-a

Acciași, doi soldați aduc pe Țăran (spionul).

TEULIER (*soldaților*): Bine. Plecați. Stați la ușă.
ȚĂRANUL (*înaintînd spre cei doi, cu o expresie de bucurie timidă*): Vă mulțumesc, vă mulțumesc...
QUESNEL (*surprins*): Cui mulțumești, dobitocule? (*Țăranul mișcă buzele, bîlbîie, privind pe furiș pe cei doi, clipind din ochi, se dă înapoi cîțiva pași, tace.*) Tu ești Iacob Gabel din satul Weisenan?
ȚĂRANUL: Da, domnule general.
QUESNEL: Spune-mi cetățene. Ai fost trimis de Statul Major al Prusiei ca să aduci niște scrisori secrete?
ȚĂRANUL: Da, cetățene, am spus tot, am spus tot!
QUESNEL: Cine ți-a dat o scrisoare pentru cetățeanul maior D'Oyron?
ȚĂRANUL: Am spus tot, mă jur; nu mai știu nimic altceva, nimic altceva decît ce am spus domnului maior.
QUESNEL: Cum?
TEULIER: Ce maior?
ȚĂRANUL (*bănuitor*): Oare...?
QUESNEL: Ei ce?
ȚĂRANUL: Oare nu v-a... nimic...?
QUESNEL: Spune odată! (*Țăranul, după ce i-a privit bine, cu ochii timizi și șireți, își ia un aer fals și închis.*)
ȚĂRANUL: Ce să spun, n-am nimic de spus.
QUESNEL: Scrisoarea pentru D'Oyron ți-a dat-o chiar maiorul von Zastrow?
ȚĂRANUL: Da, cetățene!

TEULIER: D'Oyron scria și el acolo?
 ȚĂRANUL: Da, cetățene!
 TEULIER: Ești sigur de tot?
 ȚĂRANUL: Sigur!
 TEULIER: De unde știi? (*Țăranul tace.*)
 QUESNEL: Ai luat scrisori de la el?
 ȚĂRANUL: Da, cetățene; adică nu; nu eu: Güllich, Gottfried, Güllich din Obermoschel.
 QUESNEL: A dus multe scrisori de la el?
 ȚĂRANUL: O mulțime!
 TEULIER: Juri?
 ȚĂRANUL: Da, cetățene, pe Dumnezeuul meu! (*Face o cruce.*)
 TEULIER: Minte!
 QUESNEL: Du-te!
 ȚĂRANUL (*tremurînd de emoție*): Atunci pot să mă duc?
 QUESNEL: Da, dacă îți spun!
 ȚĂRANUL: Chiar pot să mă întorc? O! cetățenilor! O! cetățenilor!
 QUESNEL: Ce înseamnă asta? Să te întorci? Unde?
 ȚĂRANUL: Păi, acasă la mine, la Weisenau, cum mi-ați făgăduit.
 QUESNEL: Aiurezi. La închisoare, măgarule! N-ai să ieși de acolo decît la ghilotină.
 ȚĂRANUL (*tresărînd*): Nu-i adevărat!
 QUESNEL (*dînd din umeri*): Las-că ai să vezi!
 ȚĂRANUL: Cetățene! Doar m-ai iertat!
 QUESNEL: Eu?
 ȚĂRANUL: Așa mi-ați făgăduit!
 QUESNEL: Ți-am făgăduit eu?
 ȚĂRANUL: Nu tu; maiorul!
 TEULIER: Care maior?
 ȚĂRANUL: Maiorul Verrat!
 TEULIER: Ți-a făgăduit ceva maiorul Verrat? A vorbit cu tine? Cînd l-ai văzut? Ce ți-a spus?
 ȚĂRANUL (*însălmîntat*): Cum, nu v-a spus nimic? Nu m-ați iertat? A! blestematul! m-a înșelat!... Aveți milă, cetățenilor! Scăpați-mă! Am să spun tot!
 QUESNEL: Spune!
 ȚĂRANUL: Dar măcar voi aveți să mă scăpați dacă am să spun drept?

QUESNEL: Nu. Convențiunea nu smulge adevărul cu ajutorul minciunii. Ai să mori!

ȚĂRANUL (*cu ură*): Ei, atunci puțin îmi pasă că vă ucideți unii pe alții!

TEULIER: Deci D'Oyron nu-i vinovat?

ȚĂRANUL: E vinovat și tu ești vinovat și voi toți sînteți vinovați!

QUESNEL: Nu puteam scoate nimic. (*Țăranul pornește spre ușă, gîrbovit, clătîinîndu-se. Deodată se întoarce și revine furios.*)

ȚĂRANUL: Nu, trebuie întîi să mi-o plătească!

QUESNEL: Cine?

ȚĂRANUL: Tăceți, am să vă spun tot. Aș vrea să crăpați cu toții dar întîi el, blestematul! Ascultați! Am spus că voiam să destăinuiesc ceva.

QUESNEL: Cînd asta?

ȚĂRANUL: Azi, după-amiază... am spus că voiam să vorbesc. A venit maiorul. Eram singuri. Atunci i-am spus tot.

TEULIER: Ce?

ȚĂRANUL: Tot. Tot adevărul. Că scrisoarea nu-i adevărată. Că era făcută numai ca să-l piardă pe maiorul D'Oyron. Că mi-a dat-o fratele lui, contele D'Oyron, ca să se răzbune pe el; și spunea că n-are să fie mulțumit decît cînd are să-l facă spînzurat de republicani. Că trebuia să fac așa ca să le cadă în mîină hîrtia. Tot, tot am spus. (*Teulier și Quesnel se privesc înmărmuriți.*)

QUESNEL (*cu voce sugrumată*): E fals!

ȚĂRANUL: I-am dat dovezi.

QUESNEL: Ce dovezi?

ȚĂRANUL: Prusacii au scris, acum cîteva zile, unuia de aici, Melchior Haupt, profesorul, ca să-i spuie și să știe ce așteptau de la el. Eu trebuia să-i dau scrisoarea maiorului Zastrow către D'Oyron și pe urmă Melchior v-ar fi adus-o.

QUESNEL (*același joc*): Mai departe?

ȚĂRANUL: Mai departe, atîta-i tot.

TEULIER: Dar Verrat?

ȚĂRANUL: N-a spus nimic: a ascultat ce spuneam; pe urmă s-a mîniat; a început să înjure și să dea cu picioru în pereți. Pe urmă mi-a spus că mint, că dacă mai mint, au să-mi taie capul. Am spus că nu mint; el mi-a pus pumnul sub nas și a început iarăși să înjure. Atunci l-am întrebat dacă, în caz că nu mint, am să fiu iertat; și el a spus că da, am să fiu iertat. După aceea s-a dus; și eu am așteptat toată ziua să vie careva. Și cînd m-ați chemat am crezut că aveți să-mi dați drumul. A! pungașul, m-a înșelat! (*Quesnel și Teulier tac, se uită unul la altul. Țăranul plînge, cu hohote, de ciudă.*)

QUESNEL: Du-te! (*Țăranul pleacă spre ușă, o deschide, se întoarce spre cei doi și îi înjură.*)

ȚĂRANUL: Franțuji parșivi! Ucigători de regi! (*Soldații îl iau.*)

SCENA a V-a

Teulier, Quesnel. Rămîn amîndoi abătuți, fără o vorbă, fără a îndrăzni să se privească. În sfîrșit, Teulier se ridică și pune mîna pe umărul lui Quesnel.

TEULIER: Haide!

QUESNEL: Cum să ieși din toată mîrșăvia asta? Ce-i de făcut, Teulier? Ce-i de făcut?

TEULIER: Să casezi condamnarea. Este încă timp.

QUESNEL: Încă timp? Te-ai gîndit ce spui?

TEULIER: Ceasurile sînt două. La șase, execuția. Așadar, mai sînt patru ceasuri. Ai nevoie de mai mult?

QUESNEL: Chiar dacă ar fi patru zile în loc de patru ceasuri, tot n-aș ști ce-i de făcut!

TEULIER: Cum! e destul să scrii cîteva vorbe!

QUESNEL: Să-l grațiez pe D'Oyron? Și ce se va spune în oraș?

TEULIER: Ce-ți pasă?

QUESNEL: S-ar spune că sunt indulgent cu trădătorii, că sînt înțeleș cu ei, că mă aranjez în vederea înfrîngerii.

TEULIER: Lucrezi pentru opinia publică?

QUESNEL: În momentul acesta nu trebuie s-o zdruncin.

TEULIER: Spune-le că e nevinovat!

QUESNEL: N-au să mă creadă!

TEULIER: Spune Statului Major!

QUESNEL: N-are să mă creadă nici atît, şi cei care mă vor crede vor fi suspecţai miine.

TEULIER: Cetăţene Quesnel, îmi vine a crede că visez. Tu crezi că D'Oyron e nevinovat?

QUESNEL: Acum încep să cred!

TEULIER: Prin urmare ai să-l scapi?

QUESNEL: Nu ştiu!

TEULIER: N-ai să-l scapi?

QUESNEL: E poate cu neputinţă.

TEULIER: Îţi va fi cu neputinţă să salvezi pe nevinovatul pe care l-ai condamnat?

QUESNEL: Nevinovat? Ar trebui dovedit şi celorlalţi că e nevinovat!

TEULIER: Dovedeşte: ai mijloacele.

QUESNEL: Ce mijloace? Şi, la urma urmei, nici nu ştiu chiar dacă e nevinovat.

TEULIER: Nu ştii?

QUESNEL: Am mărturia unui spion. Cu noi a început prin a ne minţi. Cine-mi spune că n-a minţit pînă la capăt?

TEULIER: Dar nu l-ai văzut ce ochi avea; cum era de turburat? N-ai auzit accentul lui de sinceritate disperată?

QUESNEL: Ei, mai ştiu eu?

TEULIER: Ți-a dat dovezile. Planul trădării. Scrisorile către Melchior Haupt. Fă o percheziţie la el.

QUESNEL: Sau spionul a minţit, şi atunci nu se va găsi nimic. Sau a spus adevărat şi atunci scrisorile au fost deja arse; afară doar dacă... Crezi că n-a fost nimeni care să ni-o ia înainte?

TEULIER: Da. Verrat? Cheamă-l! Cere-i documentele!

QUESNEL: Va nega.

TEULIER: Confruntă-l cu spionul.

QUESNEL: A salva în acest chip pe D'Oyron, înseamnă a condamna pe Verrat.

TEULIER: Cine se mai îndoiește?

QUESNEL: Ai vrea ca dezgustătoarea acuzație să fie în mod public aruncată în fața acestui om cumplit?

TEULIER: Saint-Just ar pune să ridice eșafodul chiar la noapte, în fața celor două armate, și l-ar executa.

QUESNEL: Aș face și eu asta, în timp de pace; dar aici nu-mi pot decima propriile forțe. D'Oyron grațiat rămîne suspect. Verrat condamnat, îndoiala rămîne pretutindeni. Și, pe urmă, nu mă pot lipsi de Verrat. Am nevoie de el. Ascultă! Auzi tunul? El se luptă în clipa asta... Dacă Verrat e condamnat îmi lipsește jumătate din armată. Cine știe ca el să antreneze soldații? Astă-seară au cucerit Kostheimul. În noaptea asta glacială au trecut Mainul. Oamenii îl iubesc pe omul acesta care îi duce la moarte și îi duce înjurîndu-i. De asta îl iubesc. Îi stăpîn pe legiunea lui. Dacă l-am aresta, ar izbucni o revoltă. Nu mi-ar ierta-o niciodată.

TEULIER: Cîștigă timp; amîna execuția. Pretinde că ai nevoie să prelungești ancheta. Dă de veste Convențiunei.

QUESNEL: Cu neputință! Poporul și armata s-au înspăimîntat cînd au auzit. Opinia publică e enervată și ar putea să acuze Statul Major. Cît despre Convențiune, nu trebuie contat pe ea. Verrat mi-a fost trimis de iacobini. E prieten cu Fouquier și cu Hébert; toți colțoșii clubului sînt cu el.

TEULIER: Taci cu aceste motive nedemne! Cînd vezi unde e dreptatea, o impui tuturor partidelor. Îți riști în fiecare clipă capul pentru patrie. Nu ți-l poți risca și pentru dreptate?

QUESNEL: Îmi iubesc mai mult patria decît dreptatea.

TEULIER: Desparți una de cealaltă? Ei asta-i! Doar pentru ce crezi că ne frîngem gîtul aici? Pentru ambiția cîtorva iacobini? Națiunea înarmată s-a ridicat pentru dreptate, Quesnel! În ziua în care ar încălca dreptatea, ea n-ar mai fi decît o bandă de tirani, ca aceea contra căreia luptăm. S-ar șterge de pe fața pămîntului... Franța opresoare și călău la rîndul ei! Mi-ar plăcea mai bine s-o sfărîm cu mîinile mele, uite așa! (*Sfarmă o farfurie pe care a luat-o de pe masă.*)

SCENA a VI-a

Acciași, Un soldat, (intră gîfîind.)

SOLDATUL: Cetățeni!

QUESNEL: Un curier.

SOLDATUL: S-a făcut! Ai noștri sînt!

QUESNEL: Insulele au fost cucerite?

SOLDATUL: Învingători! Republicanii au alungat pe nobili.

I-am frecat și i-am trimis să supeze în Main, cu capu-n jos. A, cetățeni, a fost frumos! Îmi dai voie? Mi-e gura uscată... (*Bea din sticlă și din paharul lui Teulier.*) Toată noaptea am mîncat cartușe. Insula Kopf e a noastră! A! ce bătălie!... A! dragii mei, n-ați văzut niciodată așa ceva!... Maiorul Verrat!... A! E un leu! Nu i se mai vîd decît ochii; e negru de pulbere... Închipuie-ți, cetățene, ce a născocit ca să ne facă să trecem. În timp ce noi treceam pe plutele noastre, el plutea pe canal, între țărni și insulă pe o corabie cu treizeci de oameni și două tunuri, ca să atragă atenția prusacilor. Un ceas a stat așa; toate obuzele veneau spre el; era cumplit. În vremea asta noi treceam. N-a vrut să se întoarcă decît cînd corabia a început să se scufunde... Și după aceea lupta, corp la corp, ca niște fiare! Verrat a tăiat gîtul comandantului dușman... Oricît eram de obosiți, csteniți de moarte dar tot l-am dus pe umeri, ca pe un roman, de jur împrejurul insulei pe care o cucerisem. Mi-a spus să viu să-ți povestesc. Îmi părea rău că plec; dar cînd Verrat vorbește nu poți decît să-l asculți. E o larmă acolo! Îl aclamă general!

QUESNEL: Bine. Du-te de ia ceva de la bucătărie și întoarce-te.

(Soldatul iese.)

SCENA a VII-a

Teulier, Quesnel

QUESNEL: Vezi, Teulier! Nu pot lovi în banditul acesta.

TEULIER: Chiar dacă ar avea patruzeci de victorii, trebuie să deie socoteală de crima care a făcut-o!

QUESNEL: Mai târziu ! Lasă-mă pe mine. După asediu, dacă mai sîntem pe lume.

TEULIER: Un sînge nevinovat va fi curs cu voia noastră. Niciodată !

QUESNEL: Teulier, adu-ți aminte că tu, însuși, mi-ai spus că D'Oyron ne va trăda într-o bună zi.

TEULIER: Am spus că trebuia luat seama și o spun și acum. Dar pentru moment e nevinovat.

QUESNEL: Nu ești sigur, Teulier. Și spuneți-i că îl condamnăm nu pentru afacerea de acum, ci pentru primejdia de mai târziu.

TEULIER: Sofism nedemn de națiune ! Toate ferocitățile dacă trebuie ; dar nu minciună !

QUESNEL: Nu pot lovi în Verrat. S-ar isca o revoltă.

TEULIER: Dă-mi împuternicirile tale și mă însărcinez să-l arestez în fruntea trupelor lui.

QUESNEL: Stai liniștit, Teulier. Nu-i nimic de făcut !

TEULIER: Cum ? N-ai să faci nimic ? Ai să păstrezi pe obraz urmele palmei, partea ta la crimă ?

QUESNEL: Verrat nu-i vinovat !

TEULIER: N-ai îndrăzni să o juri.

QUESNEL: Ei bine, dacă este crimă, îmi iau eu răspunderea.

TEULIER: Ai spatele tare ; dar eu nu pot. Ce mi-ar spune conștiința ? Ce tortură pentru mine dacă aș putea să tac.

QUESNEL: Ei, ce-mi pasă de conștiința ta ? E vorba de a salva patria, și tu te gîndești la tine, la insomniile tale, la suferința ta morală, la nu mai știu ce neliniști ! Suferi, spui că suferi ? Dar eu, eu oare nu sufăr ? Suferă în tăcere, nenorocitele, dar cruță patria de suferință. Nu i-am sacrificat oare tot ce avem ? Averea noastră, sănătatea noastră, viața, afecțiunile noastre, nu le-am aruncat oare toate în prăpastie ? Dacă patria cere, azvîrle-ți în prăpastie conștiința și azvîrle-te pe tine !

TEULIER (*încăpăînat*): Cheamă pe Verrat.

QUESNEL (*iritat*): Destul. Am spus nu ! Ascultă.

TEULIER: Nu dătoresc ascultare decît consiliului, nu ție. Ai să-l întrunești.

QUESNEL: Ce vrei să faci ?

TEULIER: Pune să trezească ofițerii; cheamă pe cei care sînt la ziduri; cheamă pe Verrat; convoacă consiliul.

QUESNEL: Te pierzi, și ne pierzi. Gîndește-te, gîndește-te!

TEULIER: Hotărîrea mea e luată. Dacă tu nu îndrăznești, am să vorbesc eu.

QUESNEL: Ia seama, vei deveni și tu criminal. Vrei să-ți faci datoria. Prima ta datorie este să învingi, să ne ajuți să învingem. Dacă Verrat îți va spune că ești trădător, va avea *el* dreptate.

TEULIER: Condamnă-l, dacă îndrăznești!

QUESNEL: În numele prieteniei noastre, Teulier!

TEULIER: Nu-mi mai trebuie.

QUESNEL (*amenințător*): Nu mă scoate din răbdări! Am să te combat, Teulier, pentru că ai să faci rău.

TEULIER (*încăpățînat*): Cheamă pe Verrat.

QUESNEL: Nenorocitul, ai să arunci printre noi ura, bănuiala, războiul civil.

TEULIER (*violentă concentrată*): Să se facă dreptate sau cerul să se dărîme!

ACTUL al III-lea

SCENA I-a

Acceași sală. Dimineața, în zori. Consiliul ofițerilor, ca în actul I, minus D'Oyron și Verrat. Ofițerii nu sînt grupați în jurul mesei. Cîțiva numai: Quesnel, Vidalot, Chapelas, stau jos. Ceilalți stau în picioare, lîngă cămin, cu mantalele pe umăr, sau se plimbă, către fereastră. Se simte mereu că sînt preocupați de ce se petrece afară, de bătălia care continuă.

QUESNEL: Cetățeni, cu părere de rău, și în urma insistenței unuia dintre voi, trebuie să vă întrunesc la ceasul acesta de dimineață, pentru a hotărî asupra unei afaceri urgente.

OFIȚERII: Vești noi, Quesnel? Un curier de la Custine? Un mesaj al Convențiunei? Verrat a cucerit insulele. Știu, știu, a fost magnific. Au murit mulți astă-noapte.

QUESNEL: E vorba de cel condamnat.

CHAPELAS: Cum! pentru canalia aceea mă faci să vin în fugă de la Kastel?

VIDALOT: Fapt este, cetățene, că sîntem destul de obosiți ca să mai fim împiedecați să dormim, cînd se întîmplă să putem dormi.

BUQUET: Al dracului! Pentru asta era! Pentru asta! Nu se deranjează așa oamenii. Era nevoie de mine acolo!

QUESNEL: Sînt cinci și jumătate. Îl ghilotinează peste jumătate de ceas. Era urgent.

CHAPELAS: De ce? S-a judecat, s-a semnat; toate formalitățile s-au făcut. E nevoie să-l vedem cum crapă?

VIDALOT (*fără să asculte*): Hai? Verrat! Ce spui?

BUQUET (*la fel*): Prodigios. A salvat Mainzul.

VIDALOT: Prusacii trebuie să se gîndească acum. Încă vreo două frecuşuri ca ăsta și-i vom vedea întrînd în vizuile lor.

BUQUET: Jean-Amable, sărmanul, n-a avut noroc.

VIDALOT: Da, bietul băiat! cu capul sfîrtecat de un obuz, chiar la începutul luptei!...

QUESNEL (*făcînd semn să fie tăcere*): De ieri pînă astăzi au intervenit fapte noi.

CHAPELAS: A mărturisit?

QUESNEL: Un membru al consiliului pretinde că e nevinovat.

OFITERII: Nevinovat! Asta-i acum! Cine spune asta?

QUESNEL: Îi las răspunderea părerii lui.

TEULIER (*se ridică*): Cetățeni!...

CHAPELAS: A! Teulier... Natural!... Trebuia să găsească ceva ca să se distingă.

TEULIER: Cetățeni, știți că sînt dușmanul lui D'Oyron. Ieri dimineață îl acuzam. Însă față de un dușman ești ținut de reguli de onoare tot așa de stricte ca și față de un prieten. Ce puteam să fac dacă întîmplarea îmi punea în mîină dovada nevinovăției lui? Nu puteam decît să-mi înăbuș dușmănia și să vă aduc mijlocul de a repara o nedreptate. (*Exclamații ironice subliniază cuvintele, „Nevinovăție” și „Nedreptate”. Ofiterii dau din umeri, ascultînd cu o încredere indiferentă. Cîțiva întorc spatele lui Teulier și încep să vorbească între ei.*)

VIDALOT: Întotdeauna trebuie să spuie altfel decît spune toată lumea !

DOI OFİTERI (*ascultînd tunul*): Verrat începe lupta din nou. Ascultă ! Asta-i de la el. Nu, s-a întors vîntul.

CHAPELAS (*lui Quesnel, plictisit*): Nu l-ai pus pe cetăţeanul Teulier în curent cu ce s-a întîmplat?

QUESNEL: I-am spus tot.

CHAPELAS: Cunoaşte scrisoarea?

QUESNEL: Da.

CHAPELAS: Da, dar a văzut-o?

TEULIER: Da, tocmai, am văzut-o !

CHAPELAS: Şi n-o găseşti destul de categorică?

TEULIER: Scrisoarea a fost plăsmuită de duşmani ca să-l piardă.

OFİTERII: A, bun, mă aşteptam ! Asta a spus-o şi trădătorul. E prea uşor de spus !

TEULIER: Pot să demonstrez ce spun !

CHAPELAS (*ironic*): Prusacii ţi-au spus?

TEULIER: Am interogat pe spion.

VIDALOT: Spionul a fost adus în faţa noastră a tuturor.

TEULIER: Mi-a mărturisit adevărul.

CHAPELAS: De unde ştii?

TEULIER: Dovada nevinovăţiei lui D'Oyron e în miinile unui ofiţer.

CHAPELAS (*ameninţător*): Ți-ar veni foarte greu să spui cine.

TEULIER: Am să spun !

CHAPELAS: Ha ! Şi cine-i?

TEULIER: Verrat. (*Surpriză. Explozie de indignare.*)

CHAPELAS: E nemaipomenit ! Cetăţene reprezentant, sîntem insultaţi şi tu nu spui nimic?

QUESNEL: Voi trebuie s-ascultaţi acuzarea. Veţi hotărî după aceea.

BUQUET: Nimeni n-are dreptul să acuze pe unul de-ai noştri !

TEULIER: Şi D'Oyron e unul de-ai noştri.

BUQUET ŞI CHAPELAS: Un trădător ! Un aristocrat !

TEULIER: Toţi sîntem egali în faţa justiţiei.

BUQUET: Îndrăzneşti să compari pe eroul de la Kostheim cu mizerabilul care ne-a vîndut?

CHAPELAS: E o infamie să acuzi pe cineva care nu-i de faţă !

QUESNEL: L-am convocat pe Verrat: va fi aici într-o clipă. Fiți liniștiți, îl vom confrunta cu acuzatorul lui. Dar e bine să auziți mai întâi motivele acestuia. Lăsați pe cetățeanul Teulier să vorbească. Oricare ar fi sentimentele mele personale, datoria mea e să fac să fie ascultate amîndouă părțile.

TEULIER: Cetățeni, înțeleg primul vostru gest de neîncredere pătimasă și nu mă gîndesc să mă consider jignit de violența lui. Și eu în locul vostru aș fi făcut, fără îndoială, la fel. Aveți puțină răbdare. Însă, înainte de toate, văzînd că se face ziuă, îți cer, cetățene reprezentant, să dai ordine imediate pentru a suspenda execuția, pînă cînd dezbaterile angajate în fața voastră vor fi tranșate prin verdictul pe care-l veți da.

BUQUET: Ce-s toate mofturile acestea? Spune-ne în două cuvinte ce vrei și să sfîrșim. Avem altceva de făcut!

CHAPELAS: Verdictul a fost dat. Nu mai este cazul de suspendare.

UN OFIȚER: Asta înseamnă să casezi prima hotărîre.

ALT OFIȚER (*dînd din umeri plictisit*): Imposibil totuși să refuzi cererea.

QUESNEL (*scrie un cuvînt pe care-l dă unui subofițer*): Ordin de suspendare. (*Subofițerul iese.*)

TEULIER (*în picioare mereu, foarte calm*): D'Oyron este nevinovat! (*Protestări zgomotoase*): Luați seama! Refuzînd să m-ascuțați, sînteți criminali.

OFIȚERII (*ieșiți din fire*): Dovezi! Hai, dă-ne dovezile pe care le ai și lasă-ne să ne luptăm! N-auzi cum bat tunurile?

TEULIER: Justiția, înainte de toate.

BUQUET: Te crezi mai infailibil decît noi?

TEULIER: Nu; dar am acest principiu totodată științific și republican, de a nu admite nimic fără să cercetez, și de a nu crede decît ceea ce rațiunea mea îmi dă ca evident.

OFIȚERII: Ne plictisește! Prea face pe grozavul!

BUQUET: Oare rațiunea e monopolul membrilor Academiei?

VIDALOT: Să știi, cetățene, că aristocrația creierului e tot așa de urîtă ca și cealaltă aristocrație. Ne-am săturat de savanți. Toți sîntem egali.

QUESNEL (*lui Buquet*): Haide, tăceți acolo! (*Lui Teulier.*)
Și tu, explică-te!

TEULIER (*continuînd calm*): Dacă spionul, pe a cărui mărturie ați condamnat pe D'Oyron, v-ar afirma acum că D'Oyron nu-i vinovat, ce-ați spune? Ce ai spune tu, Chapelas?

CHAPELAS: Aș spune că vrea să-și scape complicele.

TEULIER: Dar dacă asigură că a dat dovezile lui Verrat și că Verrat după ce le-a primit i-a poruncit să tacă, făgăduindu-i viața dacă va tăcea?

CHAPELAS: Dacă mi-ar spune asta în față? L-aș uide ca pe un ciine! (*Ofițerii aprobă pe Chapelas.*)

TEULIER: Verrat a avut ieri după-amiază o convorbire secretă cu spionul.

CHAPELAS: În zelul lui patriotic, a vrut fără îndoială să scoată de la prizonier toate informațiile de care avea nevoie pentru atacul lui de astă-noapte.

TEULIER: Verrat a fost pe urmă la Melchior Haupt, profesor în acest oraș, la care se găseau depuse acte stabilind nevinovăția lui d'Oyron, și a făcut o percheziție secretă.

CHAPELAS: Care a fost rezultatul?

TEULIER: Verrat a plecat în expediția lui fără să vorbească nimănui de cercetările lui.

CHAPELAS: Asta din pricină că au fost infructuoase.

TEULIER: Sau poate prea fructuoase. (*Protestări.*)

VIDALOT: Ce spune Melchior Haupt?

TEULIER: Vin de la el. Casa era goală. Melchior a dispărut!

BUQUET: Și acestea îți sînt toate dovezile! Și pentru asta dezonzorezi armata?... Dar ce, ai înnebunit?

CHAPELAS: Martori care dispar cînd ai nevoie de ei!

TEULIER: Spionul e aici: chemați-l; puneți-l să vorbească. Cînd Verrat va veni puneți-i față-n față.

OFIȚERII: Nu-i nevoie. E rușinos. Verrat nu-i un suspect; n-avem dreptul să facem o astfel de anchetă. Oare așa îi vom plăti serviciile? N-avem nevoie să-l vedem la față pe mizerabilul de spion. Dacă Verrat dorește îl vom aduce. Dar în lipsa lui Verrat, și fără consimțămîntul lui, nu!

TEULIER: Dacă nu vreți să ascultați nimic, cum veți cunoaște vreodată adevărul?

CHAPELAS: Scrisoarea e aici. Nu vreau să știu nimic!

TEULIER: Dar dacă scrisoarea e falsă! Chapelas, tu ai auzit — erai cu mine — l-ai auzit pe D'Oyron plângându-se singur de cursele în care mereu căutau să-l atragă dușmanii.

CHAPELAS: Am auzit eu asta?

TEULIER: Ieri dimineață!

CHAPELAS: Visezi!

TEULIER: Ai memoria scurtă. Dar fie, să luăm scrisoarea. Nu vedeți că minte? Că numai un dușman, nu un prieten de-al lui D'Oyron, putea s-o scrie? Fiți atenți, vă rog! (*Arată scrisoarea lui Chapelas și altor câțiva, care o privesc plictisiți și indiferenți. Alții, Buquet, Vidalot, formează un mic grup ostil, în picioare, la o parte.*)

BUQUET (*încet lui Vidalot*): Ia spune-mi, ce interes poate să aibă să dezvinovățească trădătorul pe spatele lui Verrat?

VIDALOT: Nu știu!

BUQUET: Oricum, e ciudat. Cel mai bun dintre noi, un iacobin cum nu sunt doi, un Marius, în sfârșit un veritabil general republican, și tocmai pe el să-l acuze, a doua zi după o victorie care întrece tot ce s-a mai văzut vreodată!

VIDALOT: E gelos!

UN OFIȚER: Probabil. E singura explicație.

ALT OFIȚER: Nu-i frumos!

BUQUET: Totuși nu i se poate suspecta cinstea?

VIDALOT: Parcă poți ști? Cinstea se cumpără ca orice. Ceva mai scump, asta-i toată deosebirea! (*Aclamații afară.*)

QUESNEL: Ce-i zgomotul acesta? (*Un ofițer la fereastră.*)

OFIȚERUL: Sosește Verrat. Îl duc în triumf. Soldații îl aclamă!

TEULIER: Cetățeni, să nu ne lăsăm stingheriți de strigătele acestea. Deliberările pot continua! (*Zgomotul crește. Alți ofițeri se duc la fereastră sau spre ușa care se deschide.*)

SCENA a II-a

Apare Verrat, purtat pe umeri de doi iacobini, cu o cunună de frunze pe cap, negru de fum, murdar, hirsut, plin de praf, cu hainele rupte, găurite, pline de noroi. Soldați republicani îl înconjoară strigînd și dansînd, purtîndu-și bonetele roșii în vîrf de săbii și de lănci. Un copil sare în frunte, ținînd, azvîrlînd în aer boneta roșie. O trîmbiță cîntă „Ça ira”. Prin ușă se zărește mulțimea. Iacobinii care duc pe Verrat fac cu el înconjurul sălii, cu gesturi absurde și emfactice, și îl depun pe masă. Ofițerii din consiliu s-au ridicat, afară de Teulier care se așează jos. Quesnel își scoate pălăria în tăcere. Verrat salută cu sabia scoasă.

MULȚIMEA (*strigînd*): Slavă salvatorului Maienței! Verrat general! Trăiască generalul Verrat! (*Verrat face semn soldaților să-l puie jos și să-l lase.*)

VERRAT: Bine, ați zbierat destul! Puneți-mă jos, măgarilor, și o ștergeți de aici! Avem de vorbit! (*Mulțimea iese. Verrat coboară de pe masă.*) Cetățeni, salut și victorie! M-am ținut de cuvînt. Mainul roș și-a cîștigat bine numele! Ce vreți cu mine? Am primit ordinul vostru în milocul cuceririi mele. Am părăsit tot ca să vă dovedesc respectul meu. Spuneți: sînt la ordinele voastre; dar dați-mi drumul repede: am de lucru acolo. Nu fac decît să încep. Îi țin pe dușmani de gît; acuma am să-i înjunghii.

QUESNEL (*rece*): Ne pare rău, cetățene, că te smulgem de la treburile tale: sîntem obligați. Gloria ta este atacată; e și în interesul tău și într-al nostru să te dezvinovățești cît mai repede.

VERRAT: Cine? Eu? Sînt acuzat? În timp ce-mi vărs din belșug sîngele pentru patrie, este cineva care lucrează împotriva mea? Și de ce sînt acuzat? Și cine m-acuză? Cine? Cine-i porcul?

QUESNEL: Se pretinde că ai dovezi nevinovăției lui D'Oyron și că le-ai ascuns.

VERRAT: Să fie al dracului! Aș vrea să știu cine e măgarul laș, vîndutul care... Unde-i? Unde-i? să-l scuip în față, să-i frec mutra cu murdăria lui, să-l tai în bucăți! Unde s-ascunde! Aduceți-l înapoi!

TEULIER: E aici!

VERRAT: A! Și cine e?

TEULIER: Eu!

VERRAT: Tu?... Rîzi de mine... Mai spune o dată... Nu se poate! Ha! (*Se prefacă că i-e rău.*) Cetățeni, vedeți, e prea mult pentru mine. Un prieten în care aveam toată încrederea, un frate, un om alături de care m-am luptat de douăzeci de ori, i-am scăpat viața! Scuzați-mă, e prea mare lovitura. Are să-mi treacă... Așteptați... (*Se ridică, spumînd.*) A! canalie! Dar nu, nu, mai bine să nu răspund la asemenea mîrșăvii!

TEULIER: Îmi pare rău, Verrat; dar așa vrea dreptatea!

VERRAT: Nu-ți dau voie să-mi vorbești! Am să-ți am pielea, fii sigur. Dar n-am să-ți răspund. Dacă nu te temi să-ți spurci gura, tu, cetățene reprezentant, vorbește cu mine. Sînt gata.

QUESNEL: Verrat, Teulier te acuză că ai primit de la spion dovada evidentă că scrisoarea adresată lui D'Oyron era o mașinație a emigranților împotriva lui și că în loc să ne-o aduci, ai obligat pe acest om să tacă. Ce ai de răspuns?

VERRAT: Jur că am salvat patria!

QUESNEL: Cetățene Verrat, aducem cu toții omagii virtuților tale militare; dar pentru că ți se aduce o acuzare precisă, este mai bine să răspunzi.

VERRAT: Niciodată! Niciodată nu mă voi înjosi să mă dezvinovățesc de această insultă infamă! Voi spăla-o în curînd în singele acestui trădător. Dar să vorbesc cu el, să discut, nu, nu-i treaba mea. Eu nu-s ca el un om fabricant de fraze, un palavragiu de saloane, un conferențiar de aristocrați. Eu nu vorbesc, fac. Cei care mă acuză n-are decît să-și suflece mînecele și să vie cu mine în curte! Acesta-i răspunsul pe care li-l dau! (*Izbește cu sabia în masă.*)

TEULIER: Te voi urma, Verrat; îmi arunc bucuros viața în luptă. Dar înainte de reparația pe care ți-o dătoresc, tu ești dator o reparație justiției. Justiția este cea dintîi jignită, și îi dăorești respect. Pune-ți în teacă sabia și răspunde la întrebările justiției, ca cel mai umil dintre supușii săi.

~~- 117 -~~
Actual IV Adulta 38
Jena I

Venezia. Tribunal.

Libri Dogale, Venieri, Antonio,
Bassanio, Gratiano, Salvarino, Solanio, etc

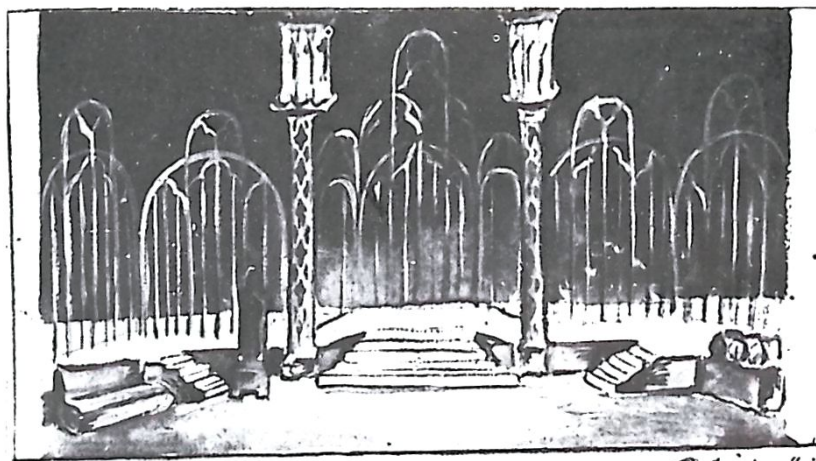
Doyle - Antonio e wai?

Antonio - sint gata.

Antonio - Sînt gata.
Dorel - Sînt mînuit pentru tine. Vă trebuie
a fi pîpi unui război de pătri! , va
am face mila, fără fîc de simbla!

[illegible]

Pagină de manuscris la *Neguțătorul din Veneția*.

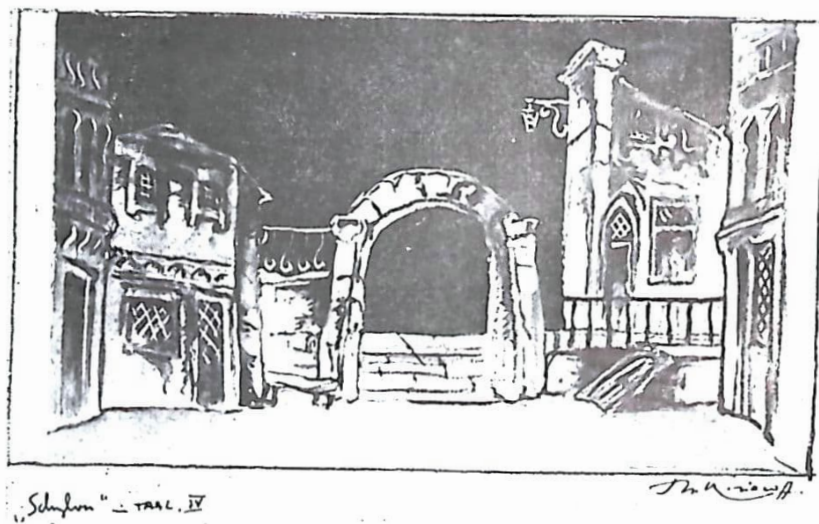
Shylo^v - 7000. I & V

Th. Kinniff

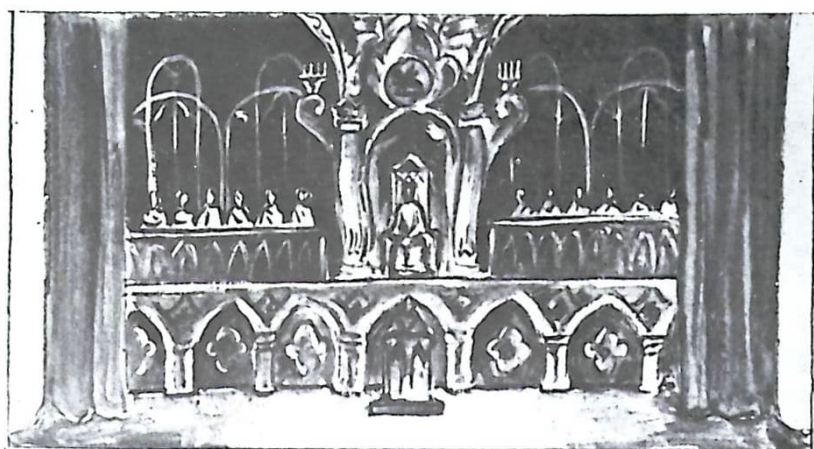
Decor pentru *Neguțătorul din Veneția*. Acuarelă a pictorului scenograf Th. Kiriacoff.

Decor la tabloul II și III din *Negușătorul din Veneția*, acuarelă de Th. Kiriacoff.

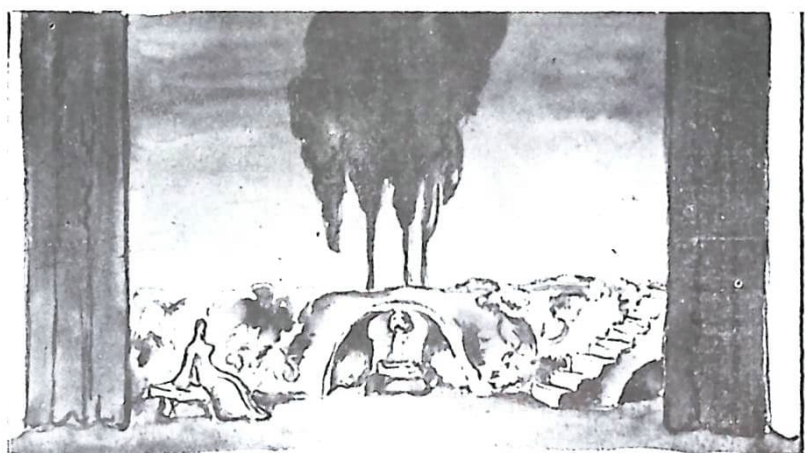

Acuarelă de Th. Kiriacoff la *Negușătorul din Veneția*, tabloul IV.

„Schyfer” tabl. VI

Negufătorul din Veneția, tabloul VI, decor de Th. Kiriakoff.

„Schyfer” tabl. VII

Negufătorul din Veneția, tabloul VII, decor de Th. Kiriakoff.

Constantin Barnaud

Ina Ottilia Ghidula

Constantin Sava

Remus Ionescu

PREMIERĂ **JOI 23 APRILIE 1942** **PREMIERĂ**

NOROCUL SOLDATULUI

(MINNA von BARNHELM)

Piesă în 3 acte de GOTTFRIED EPHRAIM LINSING

D I S T R I B U T I A :

Măsurul von Tübbelm, debitor	Ion Lascar
Minna von Barnhelm	Ina Ottilia Ghidula
Contele von Bruchsal, unchiul ei	Const. Sava
Francisco, camerista ei	Ana Crețu
Juli, servitorul măsurului	Const. Ramadan
Paul Werner, fost vagabund și măsurului	C. Protopopescu
Hotelierul	Alf. Radvanschi
O doamnă în dolu	Florina Vasiliu
Un curier militar	Ion Schimbalschi
Riccardi de la Marlinsbire	Remus Ionescu
Valeatul Minnei von Barnhelm	Const. Cadeschi
Un servitor al hotelului	M. Mahala
Alt servitor al hotelului	A. Tofan
Un valet al Contelui	Trăian Ghițescu
Alt valet al Contelui	Const. Moruzan

Decorat: **TU KIRACOFF**

C. Protopopescu

Alfred Radvanschi

Traian Ghițescu

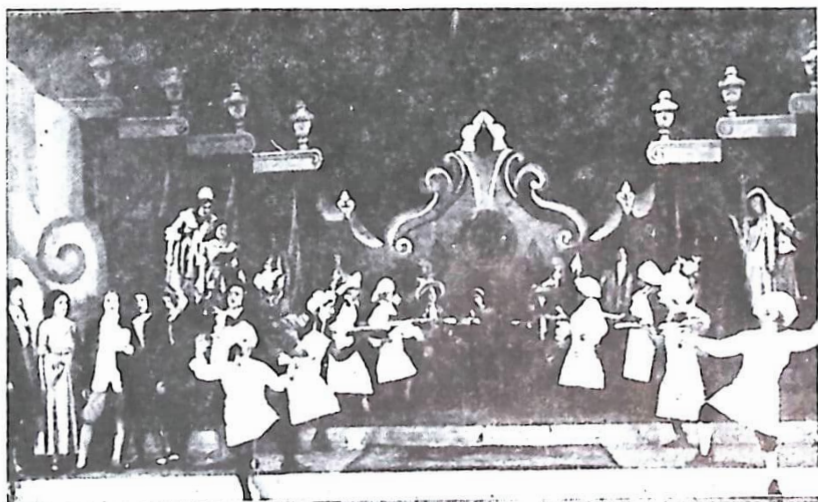
Distribuția la *Minna von Barnhelm*, în stagiunea 1941—1942.

- 55 -
 scena X
Tellheim, Just

Just
 Just, înfățișându-se în plămăcit mai rău.
 de din casa asta. Politică Domnișoarei trebuie
 imi este mai neplăcută decât gospodăria
 hotelului. Uite, în mahală asta, singura
 lucru de pret care mi-a mai rămas, și pe
 n'oi fi crezând n-o dată că am să pot
 să-mi găsească! — Pune-l amănă! Cambi de
 în optzeci de lei dintr-unul pe al; și
 teala hotelului nu poate face de bădăci.
 Peste-ia-i f. ca mi lăcușile? — De unde?
 de unde? — Unde mai, de cel mai reștin
 hotel, la cel mai din ale reștin, și
 la mai găsească într-unul la cafenea
 due; și lăcușile line.

Just
 Just
 Just, cu o grăie, de masor!
 Tellheim, cu o înapoi
 înainte de toate să nu-mi uieș posibil
 care ulănu de-adupă pătului.
 N'am să uit.
 Just

Pagină de manuscris la Minna von
 Barnhelm, în traducerea lui Al. Phi-
 lippide.

Scenă din *Burghezul gentilom*, stagiunea 1929—1930, Teatrul Național
 din Iași.

ORIGINALE

Vlaicu Vodă de Alex. Davilla
Tanl Viorica de Th. Scorfescu
Comedia Vieții de Adrian Păscu
Anușa de Lucreția Petrescu
Țigăncă de Sandu Teleajen
Crăiul Vânt de S. Teleajen și A. Păscu

STRĂINE

Ispita de Ch. Méré
Galeria Oglinzilor de H. Bernstein
Dacă aș vrea de P. Gerdly și H. Spitzer
Ce vrea femeia de Alfred Savoir
Diavolul de Fr. Molnar
Shylock de Shakespeare
Faust de Goethe
Don Carlos de Schiller
Avarul de Molière
Puterea Intinericului de Tolstoi
Domnul care primește palme de L. Andrieu
Țăranul Baron de Holberg
Revizorul de Gogol
Peg de Jves Mirande
Amorul de Kistemaecers
Goana Torțelor de P. Hervieu
Alexandru Machédon, localizare
Medeea de Lăgorev
Un om discret de R. de Fiers

Pagină din repertoriul stagiunii
1926—1927. Printre piesele străine
se află și traducerea lui Philip-
pide Dacă aș vrea, de P. Gerdly
și R. Spitzer, Shylock, de Shake-
speare și L'Amour de Kistemaec-
kers.

Actul I

Un loc în camera în apropierea cărei ușă stă
un toront, pe malul căruia e o moară veche. Li-
caldie de vară.

Pier Gynt, lăsat de douăzeci de ani, vine și el,
peș, coborât pe o scară, purtând de mână "Li-
kalea", dintr-o delivrată. Ea îl muștră și pune
mîinile.

Lale

Alindă, Pier.

Pier Gynt (fără să se oprească)

Ah, nu mint.

Lale

Alindă, juri - mi-ai așteptat.

Pier

De ce nu te juri?

Lale

Deși: nu îndrăznesc. Să-ți fie rușine! Să-ți
așteptăm - și dăruim povești.

Pier (opreându-se)

Ah, - e așteptat de la început până la sfârșit.

Pagină de manuscris la Peer
Gynt, în traducerea lui Al.
Philippe.

SPECTACOLE POPULARE

Ocolul Pământului	Jules Verne
Mary Dušan	Henry Torres și H. Carbuccio
Misterul camerei galbene	Gaston Leroux
Piatra din casă	V. Alexandri
Un leu și un zlot	Rossetti-Max

TEATRU PENTRU COPII

Sinziana și Pepelea	V. Alexandri
Ciufulici	Georges Silviu
Niță, Nută și Labuș	Sarina Casvan
Pufușor și Mustăcioară	V. I. Popa

RELUĂRI

Ploae	Somerset Maugham
Iluzia Feriei	M. Evreinov
Pottasch și Permutter	Dick Glauwaw

Pagină din repertoriul Teatrului Național Iași, stagiunea 1940—1941, la „spectacole populare”, în traducerea lui Al. Philippide — *Misterul camerei galbene*, de Gaston Leroux.

Gramofonul răsturnat la rădăcina 1

Partea I

I

In casa D-lui Compas. Veranda. Rădăcina
Spec grădina.

Lia stă întinse pe sofa, citind și fumând
Un gramofon cântă.

↑ Harry fusese
(când după o vreme timp)

O noapte! O noapte de rău! O, te rog mai
morale dintr-o furor: Imoralitatea a ajuns și
în casa noastră.

Lia se ridică

Papa?

Harry.

Pentru Dumnezeu, oprește gramofonul. Nu
pot să aud muzică după amiază. Am să te
Lia, oprește gramofonul.

Ei?

(Pe de mijloc compas)

Teri la Jockey am întâlnit -- pe Daisy. O
cunoschi: păr roșu, rasă bună; acum dansatoare

Pagină de manuscris la
Un domn bine de W.
Hansclever, în traduc-
cerea lui Al. Philippide.

VERRAT (*mușcându-și degetele, furios*): L-ați auzit, iezuitul, cum îi curge mierea și fierea din gură! A crăpat fierea în el. N-am să-i răspund. Cei care se îndoiesc de mine n-au decît să meargă să întrebe țărmurile celor două fluvii și apa lor grasă de morți! Dacă gura mea disprețuitoare tace, să vorbească pentru mine rănila pe care le-am căpătat, (*își deschide, rupîndu-le, haina și cămașa*) să vorbească pieptul meu roș de sîngele meu și al dușmanului (*nu mai pot deosebi*) ... pielea mea afumată de pulbere, părul pîrlit de foc, hainele mele sfîșiate de săbii!... Știu cît prețuiesc și spun așa cum știu. Modestia e o virtute de dobitoci și de fete gheboase... Cetățeni, vă somez să declarați că am drept la recunoștința patriei! (*Ofițerii îl aclamă.*)

TEULIER: Felul acesta de a discuta este intolerabil. Lasă acum amintirea serviciilor pe care le-ai adus patriei. Noi toți, Verrat, merităm și nci același lucru. Ți-ai făcut datoria, și nimic mai mult, ca toți cîți sîntem aici. Nici unul nu-i zgîrcit cu sîngele lui; sute de luptători obscuri fac cît și tine; toți soldații tăi, toți soldații mei, toți cei care dorm acum în pămîntul german. Fii deci umil, și... (*E întrerupt de protestările ofițerilor.*)

CHAPELAS: Îl înăbușă invidia!

BUQUET: Cetățene reprezentant, nu lăsa să fie insultați cei care cinstesc patria!

QUESNEL: Tăceți amîndoi! Acuzația fiind adusă în mod public înaintea noastră, trebuie s-o fac cunoscută acuzatului. Îl las liber să răspundă ori să tacă. Să asculte numai punctele principale. Se afirmă, Verrat, că ai făcut ieri o percheziție secretă la Melchior Haupt, pentru a găsi probe nevinovăției lui D'Oyron, pe care ți le semnalase spionul. E adevărat? Ce-ai făcut cu ele? Ai ceva de răspuns? (*Verrat care l-a ascultat pe Quesnel gîfîind și suflînd, ca și cum s-ar stăpîni cu greu, întinde gîtul spre Teulier, îl privește furios, îi aruncă o înjurătură ordinară și întoarce spatele lui Quesnel.*)

CHAPELAS: Ce interes ar fi avut Verrat să-l piardă pe D'Oyron?

TEULIER: Ura pe care o avea împotriva lui D'Oyron.

OFIȚERII (*tumultos*): Toți îl urim!

VERRAT: Constat prin urmare că nu eu sînt pus în cauză: în cauză e onoarea tuturor ofițerilor care sînt aici.

TEULIER: Nu, Verrat, nu întoarce chestia; nu te acuz decît pe tine, pentru motivele pe care le dau.

VERRAT (*se întoarce brusc spre el*): Și eu te acuz!

TEULIER: Pe mine?

VERRAT: Da, pe tine. Ești plătit de D'Oyron ca să mă pierzi.

TEULIER: Nu te urăsc!

VERRAT: Pretinzi că-mi ești prieten și vrei să mă dezonorezi!

TEULIER: Îmi fac datoria!

VERRAT: Datoria de ciine turbat, de animal veninos, de rob al aristocraților!

TEULIER: Nu vrei să răspunzi la faptele de care te acuz?

VERRAT: Cu sabia, nu altfel!

TEULIER: Cetățeni, pentru că nu-i cu putință să scot ceva de la omul acesta, pentru că și vorbele mele și vorbele lui sînt deopotrivă de suspecte, cer ca spionul să fie interogat în fața noastră. Va fi destul ca să aflăm ce ne trebuie.

CHAPELAS: Ne pierdem vremea aici.

TEULIER: Insist ca să fie ascultat!

VERRAT: Da, aduceți încoace canalia, s-o tai în bucăți!

TEULIER: E aici, alături!

QUESNEL: Aduceți-l!

(*Un soldat iese. Zgomotul orașului afară. Un orologiu de biserică bate șase. Tunul. Murmurul mulțimei. Muzică departe. Pași cadențați.*)

OFIȚERI: Șase ceasuri! Ceasul execuției.

BUQUET (*se duce la fereastră*): Așteaptă să-l aducă. Piața e plină de lume.

(*Brigadierul care s-a dus s-aducă pe spion revine.*)

BRIGADIERUL: Cetățene reprezentant...

QUESNEL: Ei, ce-i cu prizonierul?

BRIGADIERUL (*calm*): A murit!

(*Mirare generală.*)

TEULIER: Ce spui?

BRIGADIERUL (*rece, făcînd gestul*): Spînzurat!

QUESNEL: S-a omorît?

BRIGADIERUL: Probabil.

(Teulier privește pe Quesnel imposibil și pe Verrat care rinjește.)

VERRAT: I-a fost frică mișelului. Bine a făcut!

BUQUET: Frumoase mărturii! Un mort și un absent.

(Ofițerii dau din umeri. Teulier, o clipă abătut, se ridică.)

TEULIER *(cu îndărătnicie)*: Nu-i nimic! Moartea lui nu face decât să-mi confirme îndcielile.

VERRAT *(la început înțelegînd greșit)*: Ce? Ce? *(Vociferînd.)*

Canalie, am să te ucid! *(Se aruncă asupra lui Teulier cu sabia ridicată. Ofițerii îi despart. Ieșit din fire.)*

Cetățeni, sînt victima unei mașinații îngrozitoare. Vedeți, acuzatorul meu, banditul acesta *(arată pe Teulier)* se cobcăra la cele mai grele insulte, de acord cu trădătorii și spionii prusaci. Cum înaintea mea ei tremură, nu se dau înapoi de la nimic ca să mă piardă. Au cumpărat pe mișelul acesta, nevrednic de numele de francez. L-am cruțat pînă acum; amintirea prieteniei noastre trecute mă reținea fără voia mea. Aș fi vrut să-l omor, dar în tăcere. Dar pentru că mă silește să vorbesc, voi vorbi. Nu mă mai apăr, acuz. Acuz pe Teulier că e vîndut prusacilor, că e complicele regaliștilor, al feuillantistilor, al rolandistilor, al aristocraților de toate culorile. Voi aduce dovezi. N-am avut nicio dată încredere în el: disprețul lui pentru patrioți, felul irespectuos în care judecă Convențiunea, admirația lui nerușinată pentru dușmani, totul în el e suspect. Și știa și nemțește!... Am să v-aduc dovezi... Vă cer numaidecît să judecați între el și mine. Unul din noi e trădător. Nu voi ieși de aici pînă nu va fi condamnat.

TEULIER *(foarte calm, cu foc interior)*: Cetățeni, năvala asta de injurii nu m-atinge. Îmi cunoașteți viața, ca dăinuiește la lumina zilei. Sînt sărac, am lăsat pe toți ai mei, mi-am lăsat funcțiile, odihna, și ce-mi era mai scump, lucrările mele, ca să-mi ofer puterile patriei. Nici o clipă nu le-am precupețit. Nu doresc nici un titlu. Am fost în unsprezece bătălii. N-am să v-arăt pielea cu urme de răni: acestea sînt maniere de prostituată. Sînt deja destul de rușinat și de dezgustat că trebuie să amintesc serviciile pe care le-am adus. Urăsc cabotinii. Nu-mi place să-mi etalez nici trupul nici

inima. Sîntem oameni și nu trebuie să vorbim decît rațiunii. Rațiunea, rațiunea, rațiunea! Cînd glasul ei s-aude, nimeni nu-i poate rezista. Numai de ea ascult, și îi sacrific, dacă trebuie, prietenii mele, dușmăniile mele, viața mea. Îi veți auzi și voi glasul. Va trebui să i-l auziți. Oricît ați vrea să o evitați, tot ca va fi mai tare, și va face dreptate! Nu mă acuzați de presumție orgolioasă; nu vreau nimic prin mine însumi; ci numai adevărul vrea prin mine să se facă ascultat. Orice suflet care a văzut o dată adevărul în față și încearcă să-l nege, se sinucide. Zadarnic vă împotriviți acum; toate efortările voastre pentru a închide ochii nu slujesc la nimic; ați *văzut*; *știți* ca și mine. Fiți ascultători ca și mine. Fiți ascultători, orice s-ar întimpla, pentru că trebuie.

(*Tăcere generală.*)

QUESNEL Cetățeni, vreți să îndepărtăm un moment amîndouă părțile, pentru a delibera?

CHAPELAS (*care a vorbit în șoaptă cu ofițerii*): Nu-i nevoie, cetățene reprezentant, sîntem toți de acord. Am judecat ieri cu toată cinstea; n-avem nici un motiv ca să ne dezicem astăzi. În numele colegilor mei, declar că nu-i locul ca sentința să fie modificată. Justiția să-și urmeze cursul. Și cum toate considerațiile sînt aici întrunite, interesul patriei ca și umanitatea, pentru ca așteptarea condamnatului să nu fie prelungită mai mult, te rugăm să dai ordin să se dispuie execuția imediată a trădătorului.

(*Tăcere. Quesnel, fără o vorbă, impasibil, scrie un ordin pe care un brigadier îl ia și-l duce.*)

Ne mai rămîne o datorie de îndeplinit. Unul din noi a fost acuzat. Silit să se explice, acuzatorul s-a ascuns în dosul unor presupuneri injurioase și gratuite, a unor vorbe calomnioase și a unor argumente fără temei. În acest chip el a compromis apărarea, a dezorganizat victoria, a turburat armata într-o noapte de luptă, ne-a făcut să riscăm a pierde tot, pentru niște criminale bănuieli, nesprrijinite de nimic. Trebuie ca acest lucru să fie judecat, și să împiedicăm în viitor...

VERRAT: Fii pe pace, Chapelas. Mă însărcinez eu cu asta, e treaba mea.

CHAPELAS: Asta ne privește pe toți. Toți am fost atinși; trebuie să pedepsim astfel de fapte care distrug patria. Ținând seama de serviciile aduse de cetățeanul Teulier, îndepărtăm acuzația de trădare pe care i-o aduce Verrat și nu reținem decît pe aceea de a se fi lăsat împins către aceste bănuieli criminale de gînduri de gelozie și ură, nevrednice de un soldat. Hotărîți, deci, camarazi: ce vreți să faceți cu el?

OFITERII: La Comitetul Salvării Publice!

CHAPELAS: Ai auzit, cetățene reprezentant. Dă-l pe mîna Marelui Comitet, de îndată ce-ți va fi posibil. Îl lăsăm să-i hotărască soarta.

BUQUET ȘI VIDALOT (*ridicîndu-se și încheindu-și centurile*): Bun, chestia lui e clară. N-are să ne mai plictisească.

VERRAT: Cetățeni, nu vă mulțumesc. V-ați făcut datoria, apărînd justiția; vă felicit însă că ați înlăturat încă o dată cursele aristocraților. Vedeți în ce rețea de crime mergem înfășurați. Curaj, să punem umărul, și să ne facem drum cu lovituri de secure. Să lăsăm Europa să ne insulte: îi vom răspunde cu lovituri de trăsnet!

(*Zgomotul mulțimei afară. Șuierături, huiiduieli.*)

OFITERII (*la fereastră*): Iese din închisoare!

— Nu-l mai recunoști, cu părul tăiat!

— E mereu arogant, canalia!

(*Tăcere. Ofițerii la ferestre. Verrat cu spatele la public. Teulier și Quesnel așezați la masă. Quesnel impasibil, impenetrabil; Teulier cu capul în mîini. S-aude un glas tare și monoton care citește afară.*)

BUQUET: Se citește sentința.

TEULIER (*în șoaptă, crispat, rugînd pe Quesnel*): Quesnel... Quesnel... pentru numele lui Dumnezeu!... un cuvînt,... un cuvînt e destul... am spus adevărul, știi; tu știi bine că ce-am spus era adevărat!

(*Sunete de tobe.*)

QUESNEL (*ridicându-se și descoperindu-se*): Pentru patrie!

OFITERII (*solemn*): Trăiască națiunea!

(*Strigătele mulțimei.*)

VERRAT: Și acum, să mergem să învingem! (*Iese cu zgomot.*

Teulier a rămas abătut, așezat lângă masă. Quesnel, care iese cel din urmă, trece pe lângă el.)

QUESNEL: Cu bine, Teulier. Te prevenisem. Singur te-ai lovit!

TEULIER (*ridicându-se mândru și disprețuitor*): Nu mă plînge.

Prefer să fiu unde sînt, decît unde ești.

QUESNEL: Numele meu poate fi murdărit, numai patria să fie salvată...

WALTER HASENCLEVER

(1890—?)

UN DOMN BINE

(1927)

P E R S O A N E L E

DOMNUL COMPASS
DOAMNA COMPASS
HARRY COMPASS
LIA COMPASS
MÖBIUS
RASPER
VON SCHMETTAN
DOAMNA SCHNÜTCHEN
ALINA
SECRETARUL
POLIȚISTUL
MAI MULTE DOAMNE DE OARECARE VÎRSTĂ

În vremurile noastre.

PARTEA I

I

În casa domnului Compass. Verandă. Priveliște spre grădină. Lia stă întinsă pe sofa, citind și fumînd. Un gramofon cîntă.

HARRY (*intrînd după cîtva timp*): O noutate! Să mori de rîs. O, tu, cea mai morală dintre surori: Imoralitatea a ajuns și în casa noastră.

LIA: Papa?

HARRY: Pentru Dumnezeu, oprește gramofonul. Nu pot s-aud muzică după-amiaza.

LIA (*oprește gramofonul*): Ei?

HARRY: Ieri la Jockey am întîlnit-o pe Daisy. O cunoști: păr roș, rasă bună; acum dansează la Variété. Papa și-a pus în cap că trebuie să aibă o metresă. Venitul pe care-l are îl obligă.

LIA: Ce, se urcă Bursa?

HARRY: Fata a făcut carieră cu un negustor de diamante, danez.

LIA: La chestie.

HARRY: Vinerea trecută papa a anunțat-o că vine s-o vadă. Textual: Domnul Louis Compass va avea plăcerea să apară la 4 și 15, la ceai. Roagă ca ceaiul să fie servit exact la 4 și 20. Timpul său e măsurat.

LIA: Așadar, între două ședințe.

HARRY: Automobilul sosește. Papa apare. Scoate pălăria și pardesiul. Pe urmă, următorul monolog: „Draga mea, ești drăguță, îmi placî. Îmi cunoști situația. Lucrez zi și noapte; puterea mea aparține societății. Totuși” — aici au ajuns la mesuța de ceai — „sînt gata să-ți împlinesc orice dorință. Înainte de a elucida chestia contului dumatile, trebuie să te fac atentă asupra unui

lucru. Timpul pe care-l am îmi permite numai plăceri de scurtă durată. Ia seama la următorul lucru: vei fi anunțată la timp de venirea mea, așteaptă-mă imediat, la orice ceas din zi sau noapte. Pe scurt: viața noastră împreună va fi organizată“.

LIA: Minunat!

HARRY: „În ce privește toaletele“ — aici papa luă o bucată de zahăr — „vom mai vorbi. Vei avea oricând la dispoziție două automobile din garajul meu; la premieră vei apărea în loja mea; am proiectat și o călătorie în străinătate“. În clipa asta sună telefonul. Papa se uită la ceas. „La 4 și 30“. Atîrnă receptorul. „Deranjul intră în prețul de vânzare. Oricând pot fi găsit, chiar în situațiile cele mai grele. Încă ceva. Contribuțiile duminale vor fi plătite la biroul meu“. Papa se ridică. Își pune pălăria și pardesiul. „Gîndește-te la ce ți-am spus. Mîine îți trimit pe secretarul meu“. Papa dispăre. Automobilul pleacă. Totul a durat opt minute.

LIA: Genial.

HARRY: Tu ce ai fi făcut?

LIA: Aș fi primit imediat.

HARRY: Mărturisesc că l-am admirat pe papa. E ceva nou în asta. Materialism în iubire.

LIA: O cucerire a timpului nostru.

HARRY: Sentimentalismul meu față de femeii m-a costat o mulțime de parale.

LIA: Să învățăm de la papa că în lume totul se orînduiește după cerere și ofertă.

HARRY: Dă-mi o țigară. Observ o transformare în relațiile dintre sexe, care e foarte importantă. Fumezi „High Life“? Ai parale?

LIA: Asta înseamnă că tu nu ai deloc.

HARRY: A trebui să plătesc dentistul pentru o fată și mi-am epuizat ultimul credit.

LIA: Femeile își caută de sănătate pe socoteala ta.

HARRY: Simțul meu estetic îndeamnă femeile să facă cheltuieli exagerate.

LIA: Cumpără-ți o instalație medicală. Așadar, cît vrei?

HARRY: Numai un sfat.

LIA: Harry, mă sperii. Vrei să-ți iei o ocupație?

HARRY: Nu exagera. Am datorii. Dacă aş ameninţa cu o căsătorie?

(Alina intră şi aşterne masa de ceai.)

LIA: Dar ce-i, Alina? Pui patru ceşti? Este cineva la ceai?

ALINA: Domnul Compass a telefonat chiar acum. Doamna e acasă.

HARRY: Lia, se întâmplă ceva.

LIA: Nu l-am văzut pe papa de câteva luni.

HARRY: Oare vor să-l facă ministru?

LIA: În mijlocul verii?

HARRY: Aşteaptă-te la orice.

DOAMNA COMPASS (intră agitată): Papa vine la ceai. Alina, florile! Piine prăjită cu unt. Rom şi fragi. (Alina iese.)

LIA: Mamă, eşti prea pudrată.

DOAMNA COMPASS: Draga mea, am fată mare.

LIA: Nu face nimic. Eşti mereu frumoasă. Dacă n-ai amanţi e numai din pricina ta.

HARRY: Ne-ar cădea o piatră de pe inimă dacă în sfârşit te-ai decide.

DOAMNA COMPASS: Fiţi cuminiţi, copii. Papa e în haine negre.

HARRY: Vestonul şi vesta sînt deja în automobil. Pantaloni părăsesc şedinţa.

DOAMNA COMPASS: Unde sînt fragii?

LIA: Mi se pare că Alina e amorezată. Scrie scrisori lungi.

DOAMNA COMPASS: De unde ştii?

LIA: Pentru că mă îngrijesc de gospodărie.

DOAMNA COMPASS: Cînd oare are să le vie şi femeilor mintea la loc?

LIA: Mamă, eşti nedreaptă cu bărbaţii. Sînt mult mai inofensivi decît crezi. Dacă aş găsi vreunul care într-adevăr să-mi placă m-aş amora şi eu.

HARRY: Mamă, nu cumva ai de gînd să divorţezi?

DOAMNA COMPASS: Cum asta?

HARRY: Nu poţi şti niciodată. Tata şi cu tine vă vedeţi aşa de rar.

LIA: Mamă, ce faci tu, mă rog, toată ziua?

(Alina aduce flori şi fragi.)

DOAMNA COMPASS: Alina, scrii prea mult. Mai bine du-te din cînd în cînd şi te plimbă, să iei aer.

ALINA: Sînt aşa de singură!

DOAMNA COMPASS: Nu te încrede prea mult în ce îți se spune.

(Alina iese.)

HARRY: E vreun consiliu de familie?

LIA: Conștiința mea e curată.

DOAMNA COMPASS: Vine papa!

(Domnul Compass apare pe verandă, aruncă din treacăt pălăria și paradesiul și intră repede. Secretarul îl urmează cu servieta cu acte.)

DOMNUL COMPASS: Societatea Wellblech trebuia avertizată. Expune un bilanț. Du-te înapoi la adunarea generală: la chestiile importante telefon. Ce mai este?

SECRETARUL: La 8 și 40 plecare din gara de vest. La 8 și 45 convorbire în vagonul salon: lichidarea Societății „Libertatea”. La 10 și 30 înființarea „Băncii cosmopolite”...

DOMNUL COMPASS: Telefoane pe linie?

SECRETARUL: Douăzeci și trei.

DOMNUL COMPASS: Între două și trei, un ceas de somn.

(Secretarul iese.)

DOMNUL COMPASS: Am cincisprezece minute libere. Rog luați loc.

(Toți se așează. Alina pune telefonul pe masă.)

DOAMNA COMPASS: Sînt fragi, Louis...

DOMNUL COMPASS: Bun. Deschid ședința. *(Își pune ceasornicul pe masă.)* Întreprinderile mele pot da faliment. Trenurile mele pot deraia. Nu sînt sigur de viața mea. Obişnuit să-mi jertfesc puterile pentru țară, îmi lipsește timpul să fiu om.

HARRY: Bun.

DOMNUL COMPASS: Timpurile sînt grele. Motive testamentare mă silesc să-mi pun familia la adăpost. Am o fată.

(Mirare generală.)

DOMNUL COMPASS: Pauza aceasta era prevăzută. Poziția socială obligă. Pe scurt: aş dori să-mi mărit fata. Articolul I: nu merg așa de departe încît să propun o combinație comercială. Higiena rasei nu mă preocupă. A se mărgini la compatrioți. Articolul II: de o căsătorie din dragoste nu poate fi chestia. Aici am obiecțiuni de principiu. O căsătorie modernă trebuie să fie clădită pe o bază materială.

HARRY: Cer cuvîntul.

DOMNUL COMPASS: Nici-o întrerupere. Înainte de a intra în discuție, citeva reguli: sînt gata să ascult pe fiecare membru al familiei. Între timp voi bea ceaiul. Aveți cincisprezece minute la dispoziție. În acest interval trebuie să se ia o hotărîre. Vă rog, propunerile.

(*Lia se scoală.*)

HARRY: Ce ai?

LIA: Sînt așa de emoționată.

DOAMNA COMPASS: Pot să încep?

DOMNUL COMPASS (*ocupat cu mîncarea*): Vă rog.

DOAMNA COMPASS: Louis, fata ta are nouăsprezece ani. Nouăsprezece ani nu te-ai ocupat de ea...

DOMNUL COMPASS: Fără repetări.

DOAMNA COMPASS: Lia nu cunoaște lumea. Nu poți să-i hotărâști soarta între două adunări generale. Nu e un pachet de acțiuni ci o fată tînă. De mine nu vreau să vorbesc. Harry e destul de mare acuma. Îți cheltuiește paralele cu convingere.

HARRY: Conversația devine deplasată.

DOAMNA COMPASS: Natural, Lia trebuie să se mărite. Dar nu de azi pe mâine. Trimite-o să călătorească. Are să-și găsească ea un bărbat. În sfîrșit, un lucru așa de important nu se poate decide la telefon.

DOMNUL COMPASS: O ceașcă de ceai!

DOAMNA COMPASS: O căsătorie nu-i o afacere de bursă. De ea sînt legate anumite îndatoriri, de care poate că tu nici nu-ți mai aduci aminte... Louis, te rog, nu te mai uita mereu la ceas! Dintr-o căsătorie ies copii...

HARRY: Mamă, mergi prea departe!

DOAMNA COMPASS: Și dacă fiică-ta e nefericită?

DOMNUL COMPASS: Maria, vocabularul tău e învechit. Sîntem cu cincizeci de ani înainte. Nu mai avem timp să fim nefericiți.

DOAMNA COMPASS: Joacă timpul un rol așa de mare?

DOMNUL COMPASS: Tu crezi că stai aici degeaba?

(*Sună telefonul.*)

DOMNUL COMPASS (*ia receptorul*): 75 la sută? S-a făcut. (*Atîrnă.*) Hotărîri repezi. Dispoziții clare. Nici o pierdere de timp. Asta e lumea mea.

DOAMNA COMPASS: Înțeleg orice. Aici însă nu mai înțeleg.
În sfârșit, am fost și eu odată în aceeași situație. Și
m-am măritat cu tine din dragoste, Louis!

(Telefonul sună.)

DOMNUL COMPASS (ia receptorul): Vindeți. (Atîrnă.)

DOAMNA COMPASS: Louis, vrei să lași telefonul cinci minute?

DOMNUL COMPASS: Nu vă puteți plînge de mine. Conturile
voastre sînt plătite imediat. Îscălesc orice cec, fără să
clipesc. Dar nu pot să-mi las afacerile din pricina voastră.
Nu mă pot lipsi de telefon. E ca și cum aș umbla fără
pantaloni.

DOAMNA COMPASS: Atunci, mai bine tac.

DOMNUL COMPASS: Recapitulez. E vorba de un proiect de
căsătorie a cărui realizare s-a lovit pînă acum de obsta-
cole sentimentale.

HARRY: Lia, dar tu ce spui?

LIA: Eu? Eu vreau să mă mărit. Însă chestia are o dificul-
tate. Nu știu pe nimeni.

DOMNUL COMPASS: Cea dintîi vorbă cuminte.

HARRY: Atunci, cum facem?

LIA: Găsesc că bărbații sînt foarte plicticoși. Joacă tenis,
telefonează, mulți din ei știu chiar să danseze. Să-ți spun
drept, papa, nu-mi place niciunul. Sau poate că ai tu
pe cineva în vedere?

DOMNUL COMPASS: Doar nu sînt mijlocitor de căsătorii!

HARRY: Pot face o propunere? Să luăm pe rînd toate pro-
fesiile. Politica. Vrei să te măriți cu un ambasador?

DOMNUL COMPASS: E prea scump pentru mine.

LIA: Profesiile burgheze nu intră în chestie.

HARRY: Un proprietar de cai de curse?

LIA: Caii nu mă interesează.

HARRY: Poate un boxeur?

DOAMNA COMPASS: Harry, lasă glumele. Chestia e prea se-
rioasă.

DOMNUL COMPASS: Lia, tu cugeți mai limpede și mai liber
decît mama ta. Privește situația în chip practic. Totul
nu-i decît o formalitate, nimic mai mult. Măritată, poți
face ce vrei. Ca fată nu te ia nimeni în serios.

LIA: Dacă trebuie să fie așa numaidecît, papa.

DOMNUL COMPASS: În interesul tău. Presupune că fondezi o firmă și ești înscrisă în registrul de comerț. Care e rezultatul? Ai cont. Ai credit. Același lucru și acum. Nunta este întemeierea firmei, căsătoria este firma și toată viața e un registru de conturi.

LIA: Și cât timp poți conta pe asta, papa?

DOMNUL COMPASS: Până la divorț.

HARRY: După aceea pleci în străinătate.

DOMNUL COMPASS: Afară de asta: o fată de nouăsprezece ani, nemăritată e un lux pe care nu mi-l pot oferi.

LIA: Așadar, din interese comerciale?

DOMNUL COMPASS: Mai sînt și altele?

LIA: Și alegerea?

DOMNUL COMPASS: La voia ta. Gustul e chestie privată.

LIA: Bun. Pe baza aceasta putem negocia. Te rog, mamă, să nu mă întrerupi. Vom vorbi pe față. (*Își aprinde o țigară.*) Vreți să scăpați de o răspundere care vă incomodează. Tu, tată, din motive comerciale și, tu, mamă, din motive morale. Aveți dreptate. Nu-i convenabil ca la nouăsprezece ani să n-ai bărbat. Să lăsăm orice prejudecăți. Chiar presupunînd că e vorba de o formalitate, vreau să privesc limpede această formalitate

DOAMNA COMPASS: Lia, te rog.

LIA: Da, mamă, limpede. Am crescut bine. Nu mi-i frică. Vă voi face pe plac. Voi aduce jertfa dorită testamentului tău, papa. Vrei să scapi de zestre. Fie. Însă pun o condiție. Aveam cincisprezece minute ca să mă decid. M-am decis. Merg cu timpul.

(*Telefonul sună.*)

LIA (*la receptor*): Papa n-are timp. (*Atîrnă.*) Trebuie găsit un bărbat. Asta-i problema. În această situație nu-i decît o singură cale. Această cale e cea mai simplă, cea mai practică, obișnuită printre negustori. Trebuie dat un anunț la ziar.

DOAMNA COMPASS: Ce trebuie dat?

LIA: Un anunț matrimonial. Trebuie să fie clar, cuprinzător, bine stilizat. Cam așa ca atunci cînd cauți un tovarăș într-o afacere, contra dobîndă bună. Natural anonim: nu trebuie să-ți dai avantajele din mînă.

DOMNUL COMPASS: Ideea nu e rea.

LIA: Vom primi oferte.

DOAMNA COMPASS: Vorbești serios?

LIA: Mamă, asta e cea mai bună soluție. Cu asta scăpăm toți de o grijă.

DOMNUL COMPASS: Propunerea e neobișnuită, însă simplifică situația. Cred că va da rezultate bune.

DOAMNA COMPASS: Ah! Doamne!

HARRY: Să dăm un anunț și pentru tine, mamă?

DOAMNA COMPASS: N-aveți decît să glumiți fără mine.

(Se scoală și iese.)

DOMNUL COMPASS: Biata femeie, n-are să înțeleagă nicio dată ritmul vremii noastre.

LIA: Lasă-mă pe mine, papa. Sînt fata ta.

DOMNUL COMPASS: Repeziciunea hotărîrilor dovedește o rasă bună.

LIA: Trimit chiar astăzi anunțul.

DOMNUL COMPASS: Foarte bine.

SECRETARUL *(intrînd)*: Domnul Goldlack așteaptă în automobil.

DOMNUL COMPASS: Vin îndată. *(Pe verandă, punîndu-și pălăria și pardesiul.)* Ține-mă la curent. Telegrama la Milano. *(Iese.)*

LIA: Haide, Harry! La lucru. Adă mașina de scris.

(Harry aduce mașina de scris. Lia pune gramofonul să cînte.)

LIA: Pentru asta ne trebuie muzică. Pune-te și scrie. *(Dictează în ritmul dansului. Harry scrie.)* „Ținără domnișoară de bună familie...”

HARRY: „Ținără domnișoară de bună familie...”

LIA: „Bogată și independentă, caută un bărbat pentru căsătorie...”

HARRY: „Caută un bărbat pentru căsătorie...”

LIA: Punct. Stai puțin. Acuma e mai greu. Scrie „Un bărbat în floarea vîrstei...”

Interior de mici burghezi. Doamna Schnütchen, rotundă, cu piept plin, aproape de cincizeci de ani, stă în fetcliu și brodează. Möbius fumează.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Răposatul bărbatu-meu obișnuia să spuie: Prevederea e mama trăsuri de porțelan. Am 30 000 mărci capital. 5 000 le-am băgat în afacerea ta. Dacă ne-am pune veniturile împreună, am putea trăi foarte bine.

MÖBIUS: Toată casa miroase a mâncare.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Asta-i de la Jaucke. Doamna Jaucke prăjește cartofi cu ceapă.

MÖBIUS: Ceapa doamnei Jaucke îmi otrăvește fiecare clipă din viață. Ce voiai să spui, dragă?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: O femeie singură, nu-i ușor. Acum câteva zile au spart hoții la Pelzer. Trebuie un bărbat în casă. Hugo, ne cunoaștem acum de șase luni. Am avut timp să te prețuiesc ca bărbat. N-ar fi frumos să vii seara acasă și Gertruda ta să se îngrijească de tine?

MÖBIUS: Fără îndoială.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Visul meu a fost să am un pian. Să cânt din pian e pasiunea mea. Răposatul meu nu putea suferi pianul. Acuma se pot cumpăra pianе în rate.

MÖBIUS: Mie îmi place foarte mult muzica.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Am putea cînta la patru mîini. Vara plecăm în vilegiatură. Bărbatu-meu avea niște cunoscători într-o stațiune balneară. Avem să trăim ieftin. Ah! Hugo, am putea fi așa de fericiți.

MÖBIUS: Cum stă capitalul tău?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: La bancă.

MÖBIUS: Vreau să spun: cu ce procent?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Bărbatu-meu știa.

MÖBIUS: Pe el nu-l mai putem întreba acum!

DOAMNA SCHNÜTCHEN (*scoate niște hîrtii dintr-un sertar*): Aici sînt conturile. Vrei să le vezi?

MÖBIUS (*citînd*): „Doamna Gertruda Schnütchen. Avem onoarea să vă comunicăm... 30 000 de mărci...” Bun. Ascultă. Știi că te iubesc. (*Citește.*) „Cinci la sută”.

Și mie mi-ar plăcea să fiu acasă la mine, să am o soție iubitoare, un sîn care să mă apere de schimbările vieții.

DOAMNA SCHNÜTCHEN (*cu mina la piept*): Ah! Hugo!

MÖBIUS: Lasă-mă să sfîrșesc. Capitalul tău nu e mare. La nevoie poate ajunge pentru gospodărie. Pe lîngă asta mai este și chiria. Pe urmă eu am afaceri. Trebuie să călătoresc, să caut clienți. Am cheltuieli. Avem să ne vedem rar.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Nu poți să-ți iei o întreprindere în oraș?

MÖBIUS: Asta costă parale.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Nimic nu m-ar costa prea scump ca să fiu fericită.

MÖBIUS: Timpurile sînt grele.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: De cît ai nevoie, Hugo?

MÖBIUS: Aș avea de plătit 10 000 de mărci.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Iubirea unei femei e capabilă de orice.

MÖBIUS: Afară de alte cheltuieli.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Am să-ți cîrlesc ciorapii, am să-ți dreg cămășile.

MÖBIUS: Să spunem: 12 000 de mărci în total.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Mai am încă șase perechi de izmene* de la bărbatu-meu. Poate că ți se potrivesc.

MÖBIUS: Jumătate din sumă ar trebui plătită imediat.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Dar sînt plătite de mult. Bărbatu-meu le-a purtat de-abia o dată.

MÖBIUS: Să le ia dracul! Vorbesc de întreprinderea mea.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: În chestia asta nu înțeleg nimic. Ade-vărata iubire nu cunoaște margini.

MÖBIUS: Mai bine ar trebui să-mi dai o procură.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Dacă dă Dumnezeu să mă mai mărit o dată, atunci ia-mă!

MÖBIUS: Să dea Dumnezeu! (*Ea îi cade în brațe. Ștergîndu-și sudoarea.*) Mi-i cald, Nu se poate deschide o fereastră?

* Nemțește *Unterhosen* și nu *Beinkleider*. Directorul de scenă poate schimba după cum va crede de cuviință cu „pantaloni” sau altceva. (Nota traducătorului).

DOAMNA SCHNÜTCHEN (*deschide fereastra și aprinde lumina*):

Rămii astă-seară la masă, dragă?

MÖBIUS: Ce ai la masă?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Chiftele de cartofi. Mai am și ceva friptură de vițel, de ieri. Ori vrei poate mai bine salată de cartofi?

MÖBIUS: Din nefericire trebuie să vizitez un client. Și pentru procură mergem mâine la un notar.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Și nunta?

MÖBIUS: Cred că avem să o facem pe la sfârșitul anului.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Cît mai devreme.

MÖBIUS: De-abia aștept.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Ce frumoasă e o scară, așa, la lumina lămpii. Afară copacii înfloriți...

MÖBIUS: Și miroase a ceapă.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Te simți plutind în sfere înalte. Cum spune poetul? „Casă liniștită — fericire mare“. Știi, m-am gândit că am putea pune pianul dincolo, la perete. Scoatem scrinul pe coridor.

MÖBIUS: Dacă e loc.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Stai, că am un metru. (*Deschide un sertar.*) A! iată-le!

MÖBIUS: Ce?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Izmenele. (*Le desface.*)

MÖBIUS: Lasă morții în pace, Gertrudo. Și afară de asta, îmi sînt prea largi.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Se pot strîmta.

MÖBIUS: Dar ce ai?

DOAMNA SCHNÜTCHEN (*suspinînd*): Mă năpădesc amintirile.

MÖBIUS: Răposatul avea măsură mare.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Și era și om de treabă.

MÖBIUS: Avem să punem izmenele la loc de cinste. Consolează-te. Gîndește la ce spune poetul: „Și-o viață nouă crește din ruine...“

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Am să le împachetez. (*Le păturește. Soneria.*)

MÖBIUS: Vreo vizită?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Doamna Jaucke voia să vie.

MÖBIUS: Dar fără ceapă!

DOAMNA SCHNÜTCHEN (*iese și se întoarce*): Jurnalul. (*Își pune ochelarii și citește.*)

MÖBIUS: Ce citești?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Anunțurile de căsătorie.

MÖBIUS: Citește tare.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: „Urare de căciun“.

MÖBIUS: În mijlocul verii?

DOAMNA SCHNÜTCHEN: „Universitar fără avere“.

MÖBIUS: Pe acela îl putem lăsa.

DOAMNA SCHNÜTCHEN: „Tinăra domnișoară de bună familie, bogată și independentă caută bărbat pentru căsătorie“.

MÖBIUS: Dă încoace. (*Îi ia ziarul și citește.*) „Un bărbat în floarea vârstei, cuminte, priceput, de bună condiție, care să fie în stare să nu plictisească o femeie. Oferte cu fotografie și biografie la expediție. Cuvînt de recunoaștere: La chestie. Discreție pe onoare“.

(*Își ia pălăria și bastonul și pleacă.*)

DOAMNA SCHNÜTCHEN (*uitîndu-se după el*): Ei, nu, așa ceva !...

III

Biroul lui Möbius. Pe pereți rafturi cu acte; dulapuri; o enciclopedie. La o parte, un cabinet. Rasper, un om scund și gheboșat, cu haine dezordonate și neras, stă jos în fața unui stoc de scrisori pe care le alege și le clascază. Möbius intră, își pune pălăria și pardesiul într-un dulap.

MÖBIUS: Încasări?

RASPER: Fără importanță.

MÖBIUS: Plăți?

RASPER: Mulțumitoare.

MÖBIUS: Cont?

RASPER (*deschide registrul*): 12 123 mărci 50. De plată un nou smoching.

MÖBIUS (*ia un smoching din dulap și-l examinează*): Cel vechi se rupe.

RASPER (*căutînd în carnet*): Aveți un rendez-vous la 3, la Café Imperial cu Dora Meude.

MÖBIUS: Nu-s cu fotografie. Adă actele. La „M“.

(*Rasper se urcă pe scară.*)

RASPER: Nu. Ia „G”. „Generalități”.

MÖBIUS: Cum asta „Generalități”?

RASPER: Adică fără contract în regulă. (*Citește, în dosar, pe scară.*) „Dora Meude, 42 ani, protestantă, proprietara unui magazin de lenjerie, avere cam 50 000 mărci, înclină spre melancolie, a avut o dragoste în tinerețe și două concubinajuri, șchiopătează din piciorul drept...”

MÖBIUS: Mi-aduc aminte.

RASPER: „A predat pînă acum douăsprezece cămăși de mătase, șase cămăși pentru frac, o pijama”.

MÖBIUS: Aici e sursa pentru smoching. Trimite-i socoteala.

RASPER: La 9 seara la intrarea din dreapta a Kapitolului cu Victorina Nessel. La „N”. (*Citește.*) „Menajeră la un celibatar. În curînd cincizeci de ani. Pretinde că e încă virgină. Contrariul nu poate fi dovedit. Plătește șapte mărci pe lună”.

MÖBIUS: Pentru asemenea fleacuri mă faci să mă duc la cinematograful?

RASPER: Un post vechi.

MÖBIUS: Știu. Are ieșire de două ori pe lună.

RASPER: Apăreți ca conductor de tren.

MÖBIUS: Încheiem contul. Adă corespondența.

RASPER: Unu A, doi latin. (*Scoate o mapă cu scrisori.*)

MÖBIUS: Dă-te jos. O probă de scrisoare!

RASPER (*scoate o scrisoare, citește*): Înregistrată la 7 mai anul curent: „Scumpul meu! Stăpînul meu a plecat tocmai acum la culcare și eu stau încă în bucătărie. Mă gîndesc cu dor la tine, dragul meu, și știu că în curînd vom fi unul al altuia pentru totdeauna. Ți-am trimis astăzi ce știi și sper că cura ta merge bine și că ai să te faci repede sănătos...”

MÖBIUS: Răspunsul nostru?

RASPER: Liniat, pe patru pagini, cu greșeli de ortografie.

MÖBIUS: Scrie-i în același stil. (*Dictează, Rasper bate la mașină.*) „Scumpă Victorină! S-apropie din nou sfîrșitul verii fără ca inimile noastre să se fi întîlnit. Trebuie, din nefericire, să-ți fac o mărturisire. Boala mea

s-a agravat și de-abia mă țin pe picioare. De aceea astăzi nu te pot întâlni, dar sper în curînd să-ți pot da vești mai bune și sînt cu multe sărutări al tău..." Are să se îmbrace baba degeaba cu rochia ei verde. Ce acte mai sînt?

RASPER: Aveți procura văduvei Schnütchen?

MÖBIUS: Am fost ieri scara pe la ea. E dulce ca o purée de cartofi. Pretinde că are 30 000 mărci avere.

RASPER: Se înșală. Mai are și o ipotecă. Pe lingă asta e și asigurată. (*Scoate un carnet.*) După informațiile mele averea ei trebuie să fie de cel puțin 40 000 mărci.

MÖBIUS: De unde știi?

RASPER: Uitați că am fost zece ani slujbaş la fisc. Cînd ai fost plătit ani de zile ca să te amesteci în viața privată a oamenilor știi ceva.

MÖBIUS: Crezi că altfel te-aș fi angajat?

RASPER: Brânșa dumneavoastră comercială cere precauție.

MÖBIUS: Nici conștiința dumitale nu-i prea curată.

RASPER: E o amenințare ce spuneți?

MÖBIUS: În ultimul timp ai devenit cam nervos.

RASPER: De luni de zile n-am ieșit din gaura asta. Nu vreți să vă calce nimeni în birou. Aici bucătărie nu-i. Mă hrănesc cu ouă și șuncă. În sfîrșit, prezența dumneavoastră nu înlocuiește lista de bucate.

MÖBIUS: Situația asta e exclusiv în interesul dumitale. Dacă autoritățile ți-ar cunoaște domiciliul, după ce ai administrat așa de frumos casieria serviciului fiscal...

RASPER: Interesle noastre coincid. Poate veniturile dumneavoastră stau pe o bază legală?

MÖBIUS: În sfîrșit, ce vrei?

RASPER: Nu vreau nimic.

MÖBIUS: Atunci e bine.

RASPER: În ce privește veniturile văduvei Schnütchen...

MÖBIUS: Rasper, să vorbim serios. Am început cu puțin. Afacerile au crescut pînă peste cap. Dacă ar ști lumea cît e de mare nevoia de dragoste a femeilor de oarecare vîrstă, crede-mă că am avea o concurență nebună. Datorită calităților dumitale tehnice biroul e aranjat de minune. Registratură, Cataloage, Contabilitate, totul

e ireproșabil. În dosarele acestea se află peste zece mii de scrisori de dragoste de toate categoriile. Avem copiile noastre toate. Avem un material neprețuit. Aș putea să-mi scriu memoriile.

RASPER: Asta mai lipsea !

MÖBIUS: Aș dori ca să întrebuițez o dată științificește toate aceste documente. Aici e un teren inexplorat. Se colecționează desenele nebunilor și se studiază scrisorile de dragoste ale lui Goethe. Scrisorile de dragoste ale femeilor acestora sînt cel puțin tot așa de interesante.

RASPER: Vă merge prea bine. Cîștigați prea mult.

MÖBIUS (*lovește cu piciorul în pămînt*): Pune mîna pe lemn. Taci, Rasper. Muncesc ca un cal, alerg la mii de rendez-vous-uri, dictez ceasuri întregi scrisori, îmi schimb mereu hainele, de multe ori trebuie să mă supun la osteneli și mai mari... Avem venituri solide. Femeile cheltuiesc binișor. Însă: vremea trece. Trebuie să-mi cruț puterile. Într-un cuvînt, e lipsă de capital rulant.

RASPER: Sînt mijloace pentru a vi-l procura.

MÖBIUS: Ușor îți vine să vorbești. Stai aici pe scaun și mănînci jumări cu șuncă.

RASPER: Credeți că îmi face plăcere?

MÖBIUS: Rasper, trebuie să dăm o lovitură. Femeile sub 100 000 de mărci nu mă mai interesează.

RASPER: Am putea vinde prăvălia.

MÖBIUS: Nu. Colecția rămîne proprietatea mea.

RASPER: Ce aveți de pe urma ei pînă acum?

MÖBIUS: Materialul este excepțional. Universitățile s-ar da în vînt după el.

RASPER: Ciudată ambiție !

MÖBIUS: N-ai nici o aplicație pentru istoria contemporană. Visul dumitale e o căsuță în Canada. Ai s-o ai. Eu am un plan. Am promis căsătoria la atîtea femei că sînt în stare odată să-mi țin promisiunea.

RASPER: Așa de mulți bani e greu de găsit.

MÖBIUS: Nu se știe. Citește ! (*Îi dă ziarul.*)

RASPER: „Tinără domnișoară de bună familie, bogată și independentă...”

MÖBIUS: Ce spui de asta?

RASPER: Ar trebui întîi cunoscută familia.

MÖBIUS: Pentru un funcționar ca dumneata o nimica toată,
RASPER: Dacă reușiți cu asta să faceți o căsătorie industrială.
știți care e partea mea.

MÖBIUS: Zece la sută. Și călătoria pînă în Canada în clasa
doua.

RASPER: S-a făcut.

MÖBIUS: Fata e fără îndoială excentrică. Profesiunile bur-
gheze nu intră în chestie. Trebuie să joc un rol deosebit.
Ceva frapant.

RASPER: Fiți sionist.

MÖBIUS: Explorator n-ar fi rău.

RASPER (*rîde ca o capră.*)

MÖBIUS: De ce rîzi?

RASPER: Cine s-ar fi gîndit că din biroul nostru modest au
să crească păduri virgine!

MÖBIUS: Caută mai degrabă un continent. Asia e demodată.
America nu-i destul de romantică. Africa...

RASPER: Africa e la modă!

MÖBIUS: Ce zici de Zanzibar?

RASPER: Minunat!

MÖBIUS: Am vînat în Zanzibar elefanți și am ucis tigri.

RASPER: În Africa nu sînt tigri.

MÖBIUS: De ce nu?

RASPER: Asta o știu și copiii.

MÖBIUS: Dar știi unde vine Zanzibar?

RASPER: Habar n-am.

MÖBIUS: Caută în lexicon.

RASPER (*caută și citește*): „Insula Zanzibar, spre est inabor-
dabilă, spre vest cu multe golfuri, fertilă, cu multe
cursuri de apă. Produse principale: cuișoare, cocotieri,
trestie de zahăr, piper“.

MÖBIUS: Minunate lucruri de mîncare!

RASPER: „Zanzibar, posesiune portugheză din secolul al
16-lea, a fost cucerit de Imamul din Maskat...“

MÖBIUS: De cine?

RASPER: I ca în Isidor, M ca în Moritz...

MÖBIUS: Haide, nu mai telefona!...

RASPER: Din obișnuință.

MÖBIUS (*se ridică*): M-am orientat. Simpatica rasă neagră are să mă scoată din încurcătură. Văd deja nopți sub cerul tropical, focuri pe malul oceanului. Cocotierii tremură și trestiiile de zahăr şuieră.

RASPER: Tatuai-vă. E un obicei frecvent la popoarele sălbatic.

MÖBIUS: Să-mi comanzi un echipament. Arme, cască tropicală, jambiere de piele. Am să mă fotografiez așa. Vântul aventurilor va ameți orice inimă de fată. O lume nouă se deschide.

RASPER: Trebuie să vă schimbați costumul.

MÖBIUS: În sfârșit un scop, o întreprindere atrăgătoare.

RASPER: La 3 aveți un rendez-vous.

MÖBIUS: Materialism, cu un pic de romantism.

RASPER: E 2 și jumătate.

MÖBIUS: Cum apar?

RASPER (*citind pe o foaie de hîrtie*): Ca domn bine. Costumul 5, pălăria b, gulerul 7. (*Deschide un dulap și scoate lucrurile.*)

MÖBIUS (*începe să-și schimbe hainele*): Rasper, fă un brouillon. Descrie-mi viața. Sînt, bineînțeles, de origine obscură; mama mea era însă o nobilă. M-am ridicat singur, prin puterile mele... Știi deja cum. Avera pierdută în război...

RASPER: Așadar, ca o declarație la fisc.

MÖBIUS: Pe urmă — asta o las la aprecierea dumitale — să găsești tranziția. Patria nu mă mai îndestulează. Într-o bună zi las totul...

RASPER: Luați o batistă curată.

MÖBIUS: Traversez oceanul...

RASPER: Iată mănușile.

MÖBIUS: Naufragiez pe coasta sălbatică a Africei...

RASPER: Monoclul!

MÖBIUS: Sînt atras într-o cursă, făcut prizonier de negri... Mă înăbuș! Gulerul e prea strîmt.

RASPER: Sînteți legat la stîlpul de tortură. În ultimul moment...

MÖBIUS: Smulge-mi butonul! (*Îi zvîrle gulerul în cap.*) Dar cumpără odată gulere rezonabile!

RASPER: Cine vă scapă de la tortură?

MÖBIUS: Mi-ai stricat toată Africa. (*Își sfirșește toaleta. Răspunde aduce mașina de spirt, o aprinde, bate niște ouă într-o tigaie.*)

MÖBIUS: Ce faci acolo?

RASPER: Jumări.

MÖBIUS: Pentru Dumnezeu!

RASPER: O călătorie de explorare e obositoare. (*Îi dă tigaia și îl silește să mănânce.*)

MÖBIUS (*mănâncă în picioare, cu pălăria în cap și pardesiul*): Să-ți ia dracul jumările!

RASPER: E nevoie. Trebuie să prindeți puteri.

IV

În casa lui Compass. Alina scrie o scrisoare la mașina de scris, o păturește și o pune în sân. Harry intră în costum de tenis.

HARRY: Ascultă, Alina, ce-i cu corespondența ta?

ALINA: De ce mă întrebați?

HARRY: Aș vrea să știu ce-ți scriu bărbații?

ALINA: Nu sînt bărbații. E un singur bărbat. Și acela nu e ca ceilalți.

HARRY: Dar cum e?

ALINA: E un secret.

HARRY: Mă faci curios. Cum e la înfățișare?

ALINA: Asta nu știu.

HARRY: Cum? Nu știi?

ALINA: Ne scriem în fiecare duminică.

HARRY: Și nu vă vedeți niciodată?

ALINA: Niciodată.

HARRY: Ciudat. Mi-am dat seama că ești foarte drăguță, Alina.

ALINA: Sînt doar de trei luni aici.

HARRY: Oricine s-ar îndrăgosti de tine. Și tu iubești un necunoscut!

ALINA: Scrie așa de poetic.

HARRY: Toată considerația!

ALINA: Nu poți trăi numai muncind. Ne mai trebuie și iubire.

HARRY: Cui spui? (*O ia pe genunchi.*)

ALINA: Nu, nu! Poate să vie cineva!

HARRY: Ești delicioasă, Alina.

ALINA: Așa spun domnii întotdeauna.

HARRY: Eu o spun cu simțire. (*O sărută lung și copios. Doamna Compass apare în ușă.*)

DOAMNA COMPASS: Harry! N-am văzut nimic.

HARRY (*o lasă pe Alina*): Nici eu, mamă.

DOAMNA COMPASS: Alina, te-aș ruga să nu-ți mai scrii scrisorile în salonul meu. Acuma du-te. Aștept o vizită.

(*Alina iese.*)

HARRY: Mamă, nu puteai să bați înainte de a intra?

DOAMNA COMPASS: La mine acasă?

HARRY: Așa se face în toate pensiunile de familie.

DOAMNA COMPASS: De când îți plac servitoarele?

HARRY: Sînt în căutare de oameni. Lia cu anunțul ei mi-a sugerat ideea.

DOAMNA COMPASS: Aveți să mă băgați în mormînt.

HARRY: Dimpotrivă. Te întinerim. Unde e Lia?

DOAMNA COMPASS: Nu-și mai vede capul de atîtea scrisori cîte primește. Aș vrea să te rog ceva, Harry.

HARRY: Știi că sînt de vînzare, mamă.

DOAMNA COMPASS: Sînt foarte îngrijată de Lia. Planul acesta nenorocit... nu văd nimic bun în el.

HARRY: Așadar, ce-ai hotărît?

DOAMNA COMPASS: Am fost la un detectiv.

HARRY: Nu fă glume!

DOAMNA COMPASS: Detectivul trebuie să vie din moment în moment. N-ai putea să asîști și tu?

HARRY: Fie. (*Scoate un plic din buzunar.*) Ia asta.

DOAMNA COMPASS: Ce-i asta?

HARRY: O notă de la croitor. E onoarea familiei în joc.

ALINA (*anunțînd*): Domnul căpitan von Schmettan.

DOAMNA COMPASS: Poftește-l să intre.

SCHMETTAN (*intrînd*): Doamnă! (*Îi sărută mîna. Lui Harry:*) Domnul, fiul dumneavoastră?

HARRY: Just. Ce privire ageră!

SCHMETTAN: Experiența.

DOAMNA COMPASS: Vedeți în mine o inimă chinuită de mamă.

HARRY: Reculege-te, mamă!

SCHMETTAN: Doamna poate fi cu totul liniștită. Am pus în mișcare toate resorturile.

DOAMNA COMPASS: Ce ați aflat pînă acum?

SCHMETTAN: Fiica dumneavoastră primește o mulțime de scrisori.

HARRY: Cum se poate! Cum ați descoperit asta?

SCHMETTAN: Doi din oamenii mei urmăresc pas cu pas pe domnișoară. Pînă acum nu s-a întîmplat nimic nepermis.

HARRY: Ați fost ofițer.

SCHMETTAN: Bineînțeles.

HARRY: Și sînteți psiholog?

SCHMETTAN: Am fost în serviciul poliției criminale.

HARRY (*ironic*): Atunci sînt liniștit.

DOAMNA COMPASS: Domnule von Schmettan, sînteți un om de onoare. Mă încred în discreția dumneavoastră.

SCHMETTAN (*sărind în sus*): Pe onoare!

DOAMNA COMPASS: Vă rog, stați. Vreau să evit ca fiica mea să cadă în mîna unui excroc. Bărbatu-meu e cea mai mare parte din timp plecat. Toată răspunderea e în sarcina mea.

HARRY: Fii tare, mamă!

DOAMNA COMPASS: Fiica mea va avea întîlniri. Nu mă las convinsă de nimic. Vremea noastră cu intențiile ei moderne nu ne face fericiți.

SCHMETTAN: Vorbe de aur!

HARRY: Ce v-a făcut să schimbați nobila meserie de războinic cu aceea de detectiv?

SCHMETTAN: Se cîștigă mai bine!

HARRY: Cuvînt eroic! (*Își strîng mîinile.*)

SCHMETTAN: Aici să-mi fie permis să fac o observație. Din nefericire o veste tristă.

DOAMNA COMPASS: Spuneți.

SCHMETTAN: Cercetările mele m-au adus la un rezultat tulburător.

HARRY: În ce chestie?

SCHMETTAN: Domnul Compass are o metresă!

(*Doamna Compass scoate un țipăt.*)

HARRY: Stați! Nu v-ați angajat pentru asta!

SCHMETTAN: Judecînd după arvună...

HARRY: Ați mers prea departe.

SCHMETTAN: Vă rog de mii de ori să mă scuzați.

HARRY: Aventurile amoroase ale tatălui meu nu erau cuprinse în onorar. Mama e mândră de soțul ei. Puterile lui aparțin poporului.

SCHMETTAN: Ce om!

HARRY: Mulțumesc.

DOAMNA COMPASS: Domnule von Schmettan, faceți așa ca să nu vi se afle cercetările. Evitați orice aparență de complot. Dacă fiică-mea și-ar găsi fericirea pe această cale, nimeni nu s-ar bucura mai mult decât mine. Însă, mă îndoiesc.

SCHMETTAN: Exact părerea mea.

DOAMNA COMPASS: Într-un caz urgent anunțați-mă imediat. Vreau să pot oricând interveni.

SCHMETTAN: Mă veți găsi la post. Iau lucrurile asupra mea.

DOAMNA COMPASS: Și înainte de toate să n-ajungă nimic la jurnal!

SCHMETTAN: Atâta timp cât domnul Compass va avea majoritatea acțiunilor...

HARRY: Ne înțelegem noi.

SCHMETTAN: Stimată doamnă, îmi dați voie să mă retrag.
(*Saluturi. Iese.*)

HARRY: Ce spui lui papa?

DOAMNA COMPASS: Nimic nu mi-a fost cruțat.

HARRY: Nu-ți fie frică, mamă. Cunosc fata. Papa a încăput pe mâini bune.

DOAMNA COMPASS: V-ați pus toți împotriva mea? Aveți să mă dați și afară din casă.

HARRY: Du-te la mănăstire, mamă!

V

O bancă într-un parc. Muzică în depărtare. După un timp intră Lia din dreapta, Möbius din stînga.

MÖBIUS: Pardon, dumneavoastră sînteți?

LIA: Marți după-amiază.

MÖBIUS: A doua alee laterală la stînga pavilionului muzicii?

LIA: La patru jumătate.

MÖBIUS: Exact. Avem noroc că e vreme frumoasă.

LIA: Mi-am închipuit că ești mai în vîrstă.

MÖBIUS: Ești deziluzionată?

LIA: Mi-i teamă că are să ploaie.

MÖBIUS: Barometrul e în urcare.

LIA: Oare vom mai vorbi mult de cum e vremea?

MÖBIUS: Ai dreptate. La chestie. *(Se așează amîndoi pe bancă.)*

LIA: Știi că mi-era o frică grozavă de dumneata?

MÖBIUS: Cum asta?

LIA: N-am fost niciodată singură cu un bărbat... în împrejurări așa de ciudate. Și pe urmă... mă gîndeam că umbli cu un tigru de lanț după dumneata.

MÖBIUS: Eu? Cu un tigru?

LIA: Doar vii din Africa!

MÖBIUS: În Africa nu sînt tigri.

LIA: Mulțumesc lui Dumnezeu!

MÖBIUS: Și eu mă gîndeam la început că în Africa e o întreagă menajerie. Avem o falsă idee de țările străine. Cînd ajungi în ele apar cu totul altfel.

LIA: Atunci nu mai face să pleci.

MÖBIUS: O, ba da!

LIA: Ia povestește ceva!

MÖBIUS: Cu ce să încep?

LIA: Cum sînt bărbații pe acolo?

MÖBIUS: Foarte amabili. Cîte odată oameni de ispravă. Exact ca pe aici.

LIA: Și femeile?

MÖBIUS: Îmi dai voie o întrebare?

LIA: Mă rog.

MÖBIUS: Ce vîrstă ai?

LIA: Nouăsprezece.

MÖBIUS: Atunci, în Africa ai fi deja bunică. Acolo femeile se mărită în vîrstă fragedă.

LIA: Nu, adevărat?

MÖBIUS: Așa de adevărat cum stau acum aici.

LIA: Ai avut multe aventuri?

MÖBIUS: Am colindat Zanzibarul în toate direcțiile; am vînat elefanți; am prins maimuțe; m-am luptat cu negrii... Odată am stat chiar la stîlpul de tortură..

LIA: La Kingani?

MÖBIUS: Unde?

LIA: Vorbesc de fluviul cel mare.
MÖBIUS: A! da. Dar cunoști minunat locurile.
LIA: Cunosce Zanzibarul pe de rost.
MÖBIUS: Cum se poate!
LIA: Da, da. Din dicționarul enciclopedic. Înainte de a veni
m-am orientat exact.
MÖBIUS: Ascultă: îmi placi!
LIA: Fac lucrurile serios.
MÖBIUS: Nu ți-ar plăcea odată să pleci în Africa?
LIA: Singură?
MÖBIUS: În chestia asta se poate vorbi.
(Pauză.)
LIA: Nu găsești ciudat că stăm aici împreună?
MÖBIUS: În meseria mea am trăit lucrurile cele mai ciudate.
LIA: Are să vie o vreme când căsătoriile se vor încheia numai
pe calea asta.
MÖBIUS: Pentru vîrsta dumitale, o observație foarte inte-
resantă.
LIA: O datoresc lui papa. Viața modernă a creat un tip
omenesc nou. Papa ar spune în acest caz: Totul e o
chestie de utilitate.
MÖBIUS: Papa trebuie să fie un om genial.
LIA: Trebuie să-l cunoști! Mi-i teamă numai că are să te
găsească prea romantic!
MÖBIUS: Nu spune asta!
LIA: Astăzi nu mai vinează nimeni elefanți!
MÖBIUS: Oricum, asta m-a făcut să te cunosc.
LIA: Din fericire mai ai și alte calități.
MÖBIUS: În chestia asta actele nu sînt încă încheiate. În
orice caz vederile noastre se potrivesc așa de bine,
încît mă simt mișcat.
LIA: Atunci cum sînt celelalte femei?
MÖBIUS: Mai bine să nu vorbim despre asta. Ești prima
femeie de înțeles pe care am întîlnit-o.
LIA: Atunci ai avut ghinion pînă acum.
MÖBIUS: Și asta.
(Pauză.)
LIA: Nu vrei să-mi spui ceva drăguț?
MÖBIUS: Cu cea mai mare plăcere.

LIA: Mi-am pus în cap să mă îndrăgostesc de dumneata,
Nu mă face să am deziluzii!

MÖBIUS: E un proiect serios?

LIA: Serios. Mai întâi ca s-o supăr pe mama.

MÖBIUS: Închipuiește-ți că stau într-o noapte în junglă,
deasupra mea Crucea Sudului, împrejurul meu nici
un zgomot, doar numai melancolicele țipete ale mai-
muțelor...

LIA: Lasă-mă în pace cu maimuțele dumitale. Cu totul alt-
ceva cer de la dumneata. Ceva ce nu poate orice bărbat.
O hotărîre repede... Înțelegi ce vreau să spun?

MÖBIUS: Nu.

LIA: Ești un aventurier. Ah, Doamne! nu-i așa de greu ce
vreau să spun... Bărbații pe care îi cunosc sînt mereu
acciași. Știu dinainte ce gîndesc, ce spun, ce fac. Cu
dumneata nu știu sigur. Aș vrea și eu o dată să nu
mă plictisesc.

MÖBIUS: Ce vrei să-ți spun?

LIA: Orice. Poți să minți, din partea mea.

MÖBIUS: Să mint... Cu ce preț?

LIA: Cu ce preț? Mă numesc Lia Compass.

MÖBIUS: Asta... e mai mult decît puteam aștepta.

LIA: Poate că îți vine acum vreo idee.

MÖBIUS: Mă lupt să-mi caut vorbele.

LIA: Ai fost doar în Africa. Cum ai făcut pe acolo?

MÖBIUS: Ce?

LIA: Ca să te descurci.

MÖBIUS: Am împușcat în dreapta și în stînga.

LIA: Aici nu-i voie.

MÖBIUS: Mă silești să întrebuițez mijloacele extreme. (*O
sărută.*)

LIA: În sfîrșit!

MÖBIUS: Ar fi trebuit să spui imediat.

LIA: Eu? Uîți cine sînt.

MÖBIUS: O, nu! Am memorie bună.

LIA: Am dorit întotdeauna să fiu sărutată de un împlînzitor
de fiare.

MÖBIUS: Mă rog.

(O sărută încă o dată. În acest timp intră von Schmeltan cu un jurnal în mână, se așează pe bancă și începe să citească.)

MÖBIUS: Dumneata nu poți să-ți citești ziarul în altă parte?

SCHMETTAN: E o bancă publică.

MÖBIUS: Dar o societate privată.

SCHMETTAN: Ca cetățean mă pot așeza pe orice bancă vreau.

MÖBIUS: Asta nu e o problemă socială ci estetică. Șederea dumitale aici mă deranjează.

SCHMETTAN: S-o iau asta ca o insultă?

MÖBIUS: Sper că da.

SCHMETTAN: Vrei să tragi concluziile?

MÖBIUS: Cu plăcere.

(Își scot vestoanele și se pregătesc să boxeze.)

LIA: Stați, domnii mei! N-am văzut încă niciodată o luptă de box așa de aproape. În lojă ești prea departe. Fiți buni, vă rog, și nu începeți înainte de a da semnalul.

(Se urcă pe bancă.)

MÖBIUS: Câte round-uri?

LIA: Trei. Învingătorului cununa de lauri!

SCHMETTAN (scoate o fluierătoare din buzunar și i-o dă):

Vă rog fluierați de trei ori. La a treia oară începem!

LIA: Pentru knock-out numai pînă la zece.

MÖBIUS: Gata?

SCHMETTAN: Gata!

(Lia fluieră. Ei se pun în poziție de luptă.)

MÖBIUS: Un moment! În caz cînd ți se rupe ceva, unde trebuie să te îngroape?

SCHMETTAN: Sînt asigurat contra accidentelor.

(Lia șuieră a doua oară. Ei stau în poziție de apărare față în față.

În momentul acesta muzica începe un marș. Cînd Lia șuieră a treia oară apare un polițist.)

POLIȚIST: Ce este? Cine șuieră? Ce faceți aici?

MÖBIUS: Ne luptăm pentru o idee.

POLIȚIST: Căutați-vă alt loc.

MÖBIUS: Tocmai despre alt loc e vorba!

POLIȚIST: Înainte. Veniți cu mine.

LIA: Păcat. Eram așa de curioasă. (Polițistului.) Nu poți veni peste zece minute?

POLIȚISTUL: Cum îți permiți? Cine ești dumneata?

LIA: Sînt fiica lui Louis Compass.

POLIȚISTUL: Louis Compass? (*În ținută de drepti.*) La ordin!
(*Arată pe Möbius.*) Și cine-i domnul?

LIA: Logodnicul meu.

POLIȚISTUL (*foarte politico*): Vă rog, domnule, vreți să vă puneți vestonul. E cam rece. (*Îl ajută să-și puie vestonul. Către Schmettan:*) Haide. Vină cu mine.

SCHMETTAN: Cum, eu?

POLIȚISTUL: Provoci scandal public!

SCHMETTAN: Te rog, nu pe acest ton!

POLIȚISTUL: Fără vorbă. Cu dumneata am terminat repede.
(*Îl duce cu de-a sila.*)

LIA: Te-ai purtat vitejește. Ești în stare să te lupți pentru o femeie. Asta îmi place.

MÖBIUS: Așa-i obiceiul în Africa.

LIA: Așadar, merită să faci o călătorie pînă acolo?

MÖBIUS: Trebuie să-ți dau o explicație.

LIA: Ai dat-o deja.

MÖBIUS: Din nefericire am să te deziluzionez. Trebuie să rup logodna cu dumneata.

LIA: Cum? Nu mai vrei să te căsătorești cu mine?

MÖBIUS: Nu.

LIA: Atunci de ce ai mai venit aici?

MÖBIUS: Asta aș vrea să știu și eu.

LIA: Ești bolnav de colici tropicali?

MÖBIUS: Deloc.

LIA: Atunci explică-te!

MÖBIUS: E prea greu. Mai bine să lăsăm asta.

LIA: Cer o explicație.

MÖBIUS: Bun. Să presupunem că m-am îndrăgostit de dumneata...

LIA: Dar ăsta nu-i un motiv să nu te însori cu mine!

MÖBIUS: Ba poate tocmai că da.

LIA: Ori dumneata ești nebun ori eu sînt nebună.

MÖBIUS: Poate că amîndoi nu sîntem teferi.

LIA: Bine, dar nu poți să mă compromiți așa!

MÖBIUS: Cum te compromit?

LIA: Polițistul a auzit tot.

MÖBIUS: De poliție îmi pasă prea puțin!

LIA: Întîi îmi faci o declarație de dragoste și după aceea refuzi? (*Revoltată.*) Poate că nici n-ai fost în Africa?

MÖBIUS: N-ar fi partea cea mai rea. Dar poate nu sînt explorator.

LIA: Din partea mea poți fi ce vrei.

MÖBIUS: Vorbești serios?

LIA: Crezi că altfel aș fi dat anunțul? Idioți găsesc oriunde.

MÖBIUS: Nu mă cunoști. Mă vezi pentru prima oară. De ce ai încredere în mine?

LIA: Nu observi de ce?

MÖBIUS: Ori totul n-a fost decît o glumă?

LIA: Cu dumneata nu vreau să glumesc.

MÖBIUS (*se ridică*): Adio. Îți mulțumesc pentru ceasul petrecut împreună. Însă aș vrea să-ți dau un sfat. Nu mai da anunț la jurnal. Vorbesc din experiență.

LIA: Stai. Ce să spun eu acuma părinților mei? Nu mă poți lăsa așa. Frumoasă treabă. (*Îi dau lacrimile.*)

MÖBIUS: Plec în interesul dumitale. Te rog, lasă-mă să plec!

LIA (*ștergîndu-și lacrimile*): Așteaptă măcar pînă mă pudrez. (*Se pudrează.*)

MÖBIUS (*se așează resemnat.*)

LIA: Te porți într-un mod imposibil. Ei, acuma du-te! Ce mai aștepți?

MÖBIUS (*se ridică*).

LIA: Așează-te!

MÖBIUS (*se așează din nou.*)

LIA: Dă-mi cartea dumitale de vizită. Scrie-ți adresa pe ea.

MÖBIUS: Asta nu pot.

LIA: Poate ești însurat?

MÖBIUS: Dimpotrivă.

LIA: Sau nu poți scrie?

MÖBIUS: Ba da.

LIA: Atunci ce ai?

MÖBIUS: Nu sînt bărbatul pe care-l cauți. Sînt cu totul altceva.

LIA: Ai fost poate la închisoare?

MÖBIUS: Așa de prost mă crezi?

LIA: Asta se poate întîmpla oricui. Haide. Scrie! (*Îi pune un creion în mîină.*)

MÖBIUS (*scrie și-i dă cartea*): Ce vrei cu cartea?

LIA: Am să te vizitez.

MÖBIUS: Nu. Nu pot primi pe nimeni. Biroul meu e într-o mare dezordine.

LIA: Am să fac eu ordine în el.

MÖBIUS: Te rog, pentru ultima oară, uită întâlnirea noastră. Ai să regreti.

LIA: Când o fată din familia Compass și-a pus ceva în cap, reușește. Așa că... (*Îi întinde mîna.*)

MÖBIUS: Discreție, pe onoare?

LIA: Pe onoare. La revedere, mîine, pe seară, la opt.

MÖBIUS: La opt!

(*Plecă amîndoi în două direcții diferite. Muzica cîntă mai departe.*)

PARTEA a II-a

I

Biroul lui Möbius. Lumina aprinsă. Rasper lucrează. Mașina de scris tapcăză. Möbius, în smoking, se plimbă încoace și încolo.

MÖBIUS: Ce scrii acolo?

RASPER: Corespondența de duminică.

MÖBIUS: A, da. (*Pauză.*) Îmi vine o idee. Cunoști pe Louis Compass?

RASPER: Sîntem în corespondență cu servitoarea lui. (*Îi dă un dosar cu scrisori.*)

MÖBIUS (*deschide și citește*): „Albina“. (*Răsfoiește.*) Fata asta scrie scrisori delicioase.

RASPER (*tapînd*): „Așteaptă cu răbdare. Așteaptă. S-apropie ziua în care sufletele noastre se vor uni...”

MÖBIUS: Ale cui suflete?

RASPER: Văduva Schmüttchen e neliniștită. (*Tapcăză. Pauză.*)

MÖBIUS: Rasper! te-ai gîndit vreodată cum se nasc sentimentele?

RASPER: Tot grija asta să am!

MÖBIUS: Cît e ceasul?

RASPER: Opt.

MÖBIUS: Am să primesc o vizită.

RASPER: Vizită? Aici? Ce v-a apucat?

MÖBIUS: Cine știe!

RASPER: Nu arătați bine la față. Ar trebui să mincați mai mult.

MÖBIUS: Să nu te văd cu tigaia cu jumări. Să n-o mai văd.

RASPER: Sinteți nedrept.

(Soneria.)

MÖBIUS: Dispari în cabinet. Am o convorbire importantă.

RASPER: Chiar vrei într-adevăr să deschideți?

MÖBIUS: Nu doresc să fiu deranjat.

(Rasper iese. Soneria, din nou. Möbius deschide. Lia intră în toaletă de seară.)

LIA: Așadar, aici ți-i biroul. Dar unde locuiești?

MÖBIUS: Asta nu-i așa de important.

LIA: Vezi, m-am ținut de cuvânt. *(Pauză.)* Nu vrei să-mi oferi un scaun?

MÖBIUS *(liberează un scaun, aruncă mapele cu scrisori pe jos, șterge praful cu batista)*: Scuză-mă. Primesc rar vizite.

LIA *(privind împrejur)*: Ai o întreprindere mare!

MÖBIUS: Da, pot s-o spun.

LIA: Dictezi multe scrisori?

MÖBIUS: O, destule.

LIA: Dar unde-ți sînt mărfurile?

MÖBIUS: În altă parte. Aici e numai biroul direcțiunei.

LIA: Exact ca papa.

MÖBIUS: Este o anumită asemănare.

LIA: Ai relații bune?

MÖBIUS: Da. Sînt mulțumit.

LIA: Ce fel de afaceri faci? Plantații?

MÖBIUS: Nu. Altceva.

LIA: Sau creștere de vite?

MÖBIUS: Asta mai degrabă.

LIA: Ce incomod se stă aici. *(Se așază pe masă lăsînd picioarele s-alîrne.)* Dă-mi o țigară! După toate cele ce s-au întîmplat, ai să te miri de mine. O fată tînă, bine

crescută, care să vie în casa unui bărbat străin. Dealtfel, nu e felul meu să mă las sărutată într-o grădină publică.

MÖBIUS: Regret adînc rătăcirea mea.

LIA: Lucrul poate avea urmări grave.

MÖBIUS: Cum asta?

LIA: Am fost surprinși. Nu știi dacă papa poate să finanțeze toate ziarele care au să anunțe întîmplarea.

MÖBIUS: Asta e foarte dezagreabil. Ce facem atunci?

LIA: Asta te întreb și eu!

MÖBIUS: Îți sînt dator o explicație. Ne-am întîlnit sub anumite condiții. O căsătorie modernă trebuie făcută pe baze materiale, excluzînd orice sentiment. Dacă am înțeles bine, acesta era scopul anunțului dumitale. (*Lia aprobă.*) Din nefericire te-am deziluzionat. Nu mai privesc lucrurile din punct de vedere material. Al doilea. Orice căsătorie e un contract. Or: interesele mele și interesele tatălui dumitale sînt prea deosebite. Fac parte dintr-o altă branșă.

LIA: Nu-l cunoști pe papa. Știe să puie pe picioare cele mai grele întreprinderi...

MÖBIUS: Nu de asta vorbesc. Afacerile mele merg bine.

LIA: Trustul nostru se întinde în toată lumea. Putem întrebuița orice articol.

MÖBIUS: Ne abatem de la chestie. Ai ajuns din vina mea într-o situație inacceptabilă. Ce pot face ca s-o schimb?

LIA: Angajează-mă la dumneata?

MÖBIUS: Ca ce?

LIA: Ca secretară, ca telefonistă, ca stenodactilografă, tot ce vrei.

MÖBIUS: În întreprinderea mea?

LIA: Sînt fată de comerciant. Deasupra leagănului meu a stat deviza: Întîi afacerile. Am lucrat după acest principiu. Proiectul meu de căsătorie era o speculație. Speculația n-a reușit. Acum suport urmările.

MÖBIUS: Ce vra să zică asta?

LIA: Îmi caut o ocupație. Ce să mai fac acasă? Devin independentă și nu mă mai mărit.

MÖBIUS: Ai curaj!

LIA: Crezi că știu numai să fumez țigări? Te înșeli. Știu și să scriu la mașină. (*Sare de la locul ei se așează în locul lui Rasper.*) O scrisoare începută. Dictează. Eu scriu. Vreau să-ți arăt ce pot.

MÖBIUS: Nu vorbesc de capacitățile dumitale, însă pentru postul ăsta nu ești potrivită deloc.

LIA: Am să învăț. Îmi dai voie! (*Parcurge scrisoarea.*) O scrisoare de dragoste!? (*Smulge scrisoarea din mașină.*) Cu cinci copii... Ce conțin toate actele astea?

MÖBIUS: Scrisori.

LIA: Scrisori de afaceri?

MÖBIUS: Scrisori de dragoste.

LIA: Ce?!

MÖBIUS: În asta stau afacerile mele. Fac comerț cu sentimente.

LIA: Ești misionar?

MÖBIUS: Nu. Am organizat o întreprindere nouă. Am pus nevoia de dragoste într-o formulă tehnică.

LIA (*uimită*): Ce nevoie?

MÖBIUS: Te-ai uitat vreodată în inimile aceloră care într-o seară de sărbătoare stau singuri în odaia lor? Ce face un biet om în secolul nostru nemilos? Ce-l poate bucura? Ce poate el dori? Pentru ce trăiește? Vezi, atunci vin eu, îi nutresc visurile, îi aprind ultimul rest de poezie pe care i l-a lăsat angrenajul mașinismului. Eu, un amant nevăzut, un eroic scriitor de scrisori, într-o vreme care nu mai are vreme să scrie scrisori.

LIA: Scrii scrisori de dragoste pentru parale?

MÖBIUS: Calculez ca orice comerciant. Bărbații se pot descurca singuri. Dar femeile? Cît de mult înseamnă pentru ele o scrisoare de dragoste! Veșnica așteptare! Jumătate din viață! Credință — fantezie — fericire.

LIA: Nu pot spune o vorbă. Așa de proaste sînt femeile?

MÖBIUS: După cum vezi!

LIA: Da, dar atunci cîte femei ai, pentru Dumnezeu?

MÖBIUS: E greu să-ți spun. Pot însă să-ți fac socoteala exactă.

LIA: Mulțumesc!

MÖBIUS: Am ajuns la un record. Muncă, nu glumă!

LIA: La tribunal asta se numește altfel.

MÖBIUS: Să nu ne încurcăm cu vorbe. Unde am ajunge fără înșelătorie? Ce ar face omenirea fără invenția paradisului? Și, cu mîna pe inimă, să spunem: biserica nu trăiește oare din pomenile credincioșilor?

LIA: Dar, în sfîrșit, între dumneata și Dumnezeu este o deosebire.

MÖBIUS: Nu vreau deloc să mă compar cu el. Oricît de puțin simpatică ar părea întreprinderea mea totuși este ceva care pledează în favoarea ei. Am făcut — poate fără să vreau — pe mulți oameni fericiți. Și acum să trecem în revistă pe reprezentanții profesiunilor burgheze și să decidem: cine a făcut mai mult pentru binele omenirii, ei sau eu?

LIA: Doar și eu te-am ales tot pentru asta.

MÖBIUS: Acum e pentru prima oară cînd metoda mea m-a părăsit.

LIA: Care metodă?

MÖBIUS: Te iubesc.

LIA: O spui la momentul oportun.

MÖBIUS: Nu pot face altfel.

LIA: Și victimele dumitale?

MÖBIUS: Victimele mele? Greșești. Dacă s-ar trezi toate femeile urîte și toate fetele bătrîne care stau închise în dosarele astea, știi ce s-ar întîmpla?

LIA: Să ne ferească Dumnezeu!

MÖBIUS: Toate m-ar purta pe brațe. Ar dărîma închisoarea în care aș fi închis. Eu sînt singura lor fericire, singura lor speranță: iluzia de care au nevoie în viață.

LIA: Da, arătîndu-le fapte ireale!

MÖBIUS: Dar unde sînt faptele reale? Poate în lumea dumitale? (*Deschide dosarul Alinei.*) Iată aici corespondența cameristei dumitale, Alina. Te rog citește: în fiecare duminică o scrisoare. Această scrisoare de duminică compensează șapte zile de lucru. Crezi dumneata că cineva muncește de dimineață pînă seara dacă n-are ceva care să-i mîngîie inima? Cine dintre servitorii dumitale are vreme să se gîndească la propria lui viață? Eu mă îngrijesc ca menajul dumitale să meargă bine. Fără mine ți-ai lustrui singură pantofii.

LIA: Minunat spus!

MÖBIUS: Atunci ce mai vrei? Speranțele dumitale cele mai îndrăznețe sint împlinite. Este vreun îndrăgostit mai materialist ca mine?

LIA (*își ia sacosa și mânușile.*)

MÖBIUS: Pleci?

LIA: Ai prea multe femei.

MÖBIUS: Rămii!

LIA: Poate că începi o corespondență și cu mama.

MÖBIUS: Nu. Afacerile mele au luat sfârșit.

LIA: Care afaceri?

MÖBIUS: Îmi desființez firma.

LIA: Îți lași femeile așa?

MÖBIUS: Te iubesc. De asta incetez tot.

LIA: Cum asta?

MÖBIUS: Pentru că acum orice serisoare ar fi o înșelătorie.

LIA: Ai o logică demnă de invidiat.

MÖBIUS: Am ghinion.

LIA: Ieftină izbîndă pentru mine!

MÖBIUS: Pe care o plătește scump.

(*Paucă.*)

LIA: Ce ai să faci acum?

MÖBIUS: Ce au făcut exeroicii. Am să-mi scriu memoriile.

LIA: Serios?

MÖBIUS: Vrei să m-ajuti?

LIA: Poți începe chiar acum. Dictează! (*Se așează la locul lui Rasper și pune o foaie nouă la mașina de scris.*)
Stai. Explică-mi ceva. De ce adică mă iubești?

MÖBIUS: Greu de spus.

LIA: Răspunde!

MÖBIUS: Poate pentru că amîndoi vrem același lucru. Și pentru că am căzut de acord.

LIA: Atunci putem lucra împreună. Titlul?

MÖBIUS: „Memoriile unui cavalier de industrie“.

LIA: Pe prima pagină?

MÖBIUS: În mijloc, subliniat. Așa se naște istoria!

(*Intră von Schmeltan, Doamna Compass și Harry.*)

DOAMNA COMPASS: Lia, am venit să împiedic o nenorocire!

LIA: Prea târziu, mamă.

MÖBIUS (*către Schmeltan*): Mi se pare că ne cunoaștem.
Vrei să continuăm boxul?

SCHMETTAN: Regret. Nu aici.

DOAMNA COMPASS: Lia, știi unde ești?

LIA: Cui dătoresc această scenă familiară?

HARRY: Eu n-am nici o vină.

DOAMNA COMPASS: Ești în mâinile unui escroc.

HARRY (*care s-a urcat pe scara portativă sprijinită de rafturi*): Contează pe ajutorul meu!

LIA: Mulțumesc.

SCHMETTAN: Poliția are acte cu privire la dumneata. Ar fi zadarnic să minți.

MÖBIUS: Dar cine minte?

SCHMETTAN: Asta-i culmea!

DOAMNA COMPASS: Lia, temerile mele cele mai mari s-au împlinit.

LIA: Știu tot, mamă.

DOAMNA COMPASS: Spui asta așa de liniștită?

LIA: După cum vezi, sînt în viață. Nu mi s-a întîmplat nimic.

MÖBIUS: Un moment. Fiecare e liber să plece de aici cînd vrea. (*Către Schmettan.*) Pe dumneata, însă, te rog să pleci imediat domnu...?

SCHMETTAN: Comisar de poliție von Schmettan.

MÖBIUS: Asta nu-ți îmbunătățește situația.

SCHMETTAN: E destul să telefonez la poliție...

RASPER (*a intrat neobservat și s-a așezat la locul lui*): Von Schmettan? Acum doi ani dumneata ai dat la fisc o declarație falsă.

SCHMETTAN: Ce-ți permiți să spui?

RASPER: Ai mituit și un funcționar. Uită-te la mine. Mă cunoști?

SCHMETTAN: Am nimerit-o rău!

RASPER: Mai știm și alte lucruri. Ai fost dat afară din slujba poliției pentru jurămint fals.

HARRY: Domnii mei, să fumăm o țigară. Începe să devie prea dramatic. Așa nu izbutim să facem nimic. Voi interveni. Ia loc, mamă.

DOAMNA COMPASS: Nu mai rămîn nici un moment aici. (*Se așează.*)

HARRY: Trebuie să ieșim cu cinste din situația aceasta.
 Spun asta pentru toți. De aceea dacă se poate vom scoate poliția din chestie. Altfel se strică tot.

MÖBIUS: Ne-am înțeles. Îmi permiteți să vă rog să fiți oaspeții mei? Rasper, lichioruri!

RASPER: Lichioruri? La „L”. (*Deschide un dulap în perete și aduce o tabla cu lichior.*)

HARRY: Simpatice local. Maniere frumoase, lichioruri bune. Mă simt ca acasă.

DOAMNA COMPASS: Harry, te rog!

HARRY: Liniște, mamă. (*Golește paharul.*) Lia, ce planuri ai?

LIA: Dacă nu mă lăsați să vorbesc.

HARRY: Vorbește, draga mea!

LIA: Bărbatul acesta îmi place. Am să mă mărit cu el. (*Către Mobius.*) Ești de acord?

MÖBIUS: De acord.

DOAMNA COMPASS (*revoltată*): Un escroc? Un cavaler de industrie?

LIA: Mamă, nu vrem să cercetăm acum, în ce mod se nasc marile averi...

HARRY: Nu te atinge de lucrurile sacre!

DOAMNA COMPASS: Ce are a face asta cu ideea ta?

LIA: Mi-ați dat voie să mă mărit cum vreau. Deci fac cum mi-ați spus.

DOAMNA COMPASS: Toate au o margine. Nu mai ești copilă. Gîndește-te la familia ta.

LIA: Mă mărit din pricina voastră. Și morala și legea cer acest lucru. Am ascultat ce mi s-a spus.

DOAMNA COMPASS: Papa se întoarce mîine dimineața. Ce să-i spun?

LIA: Spune-i că după douăzeci și patru de ceasuri de muncă încordată afacerea s-a realizat perfect.

HARRY: Dacă toate legăturile se rup, nu vreau nici eu să stau în urmă. Mamă, o iubesc pe Alina.

DOAMNA COMPASS: Asta e prea mult. Inima mea...
 (*Schmettan o susține.*)

MÖBIUS: Îți dau corespondența logodnicei dumitale. N-o cunosc, dar are un stil delicios. (*Îi dă dosarul.*)

HARRY: Cum? Dumneata ești necunoscutul care scrie scrisori?

MÖBIUS: Spre rușinea mea trebuie să mărturisesc că da.

HARRY: Ai toată considerația mea!

SCHMETTAN: Mama dumneavoastră vrea să meargă acasă.
Îmi dați voie? (*Oferă brațul doamnei Compass. Ies amîndoi.*)

HARRY: Venim și noi. Lupta începe. Papa intră în scenă. Deja telefoanele zbîrnie și tremură cursurile Bursei. Sîntem în ajunul unor mari evenimente... (*Sare de pe scară și vine către Mobius.*) Spune-mi ceva. Cum faci că te iubesc toate femeile?

MÖBIUS (*zîbind*): E secretul meu.

HARRY: Îți urez să izbutești să te însori cu soră-mea. Binecuvîntarea mea o ai. Loc pentru cei capabili! (*Îi strînge mîna cu efuziune.*)

II

În casa lui Compass. Masa pentru cafeaua cu lapte e servită. Alina arănicăză ceștile. Harry în halat se uită pe ușă în odaie, prudent.

HARRY: Nu-i nimeni?

ALINA: Doamna s-a dus la aerodrom să-l aștepte pe domnul Compass.

HARRY: Unde-i soră-mea?

ALINA: Domnișoara Lia n-a venit astă-noapte acasă.

HARRY: Minunat! (*Se așează la masă.*) Alina, am de vorbit ceva cu tine.

ALINA: Doriți un ou?

HARRY: Unde sînt jurnalele de dimineață? (*Le răsfoiește.*) „Scandal în casa Compass” — aha! ȳtă! — pe pagina a doua.

ALINA: Ce este?

HARRY: Acuma e serios.

ALINA: Aici aveți ceai proaspăt.

HARRY: Aline, trebuie să-ți spun ceva. Cunoști „Capitalul” lui Marx?

ALINA: Nu. Mă duc rar la cinema.

HARRY: Pe scurt: îmi ești dragă și vreau să mă însor cu tine.

ALINA (*de surpriză îi scapă ceainicul din mîini.*)

HARRY: Nu face nimic. Beau lapte.

ALINA: Vreți să vă însurați cu mine?

HARRY: Sint ferm hotărît.

ALINA: Cu voia tatălui dumneavoastră?

HARRY: Deosebirile de clasă trebuie să dispară.

ALINA: Atunci cu ce avem să trăim?

HARRY: La asta nu m-am gîndit. Mi-ai dat o idee. (*Ia telefonul.*) Alo! Biroul! Puneți-mă în legătură cu banca Sternheim. Alo! Dumneata ești, Pinthus! Aici Harry Compass. Ai citit ziarele? Avem o critică proastă. Cum reacționează Bursa? În descreștere? Asta gîndeam și eu. Ascultă: mă angajez eu. Cum așa nici o acoperire? Sint pe punctul de a face o căsătorie bogată. Bineînțeles, vei avea partea dumată. (*Ține telefonul la ureche.*) Asta e ceea ce se numește o tragedie familială. Fă-mi o tartină cu unt.

ALINA: Nu înțeleg o vorbă.

HARRY: Prind ocazia să cîștig parale. Contez pe tatu-meu. Știi ce înseamnă asta?

ALINA: Vi se răcește laptele.

HARRY: Dacă lucrurile merg rău, totul e pierdut. Dacă merg bine, mîine plecăm la Paris.

ALINA: De ce depinde asta?

HARRY: De priceperea tatălui meu. Peste douăzeci și patru de ore bursa trebuie să se urce din nou. Din diferență îmi cîștig călătoria de nuntă. (*S-aude un automobil.*) Au sosit. Nici o vorbă despre toate acestea, Alina. Fugi! (*Alina iese. Vorbește la aparat.*) Allo, Pinthus! Cumpără 500 000 de acțiuni Compass la cursul cel mai scoborît. Fă cum îți spun. Rămîn la aparat.

(*Pe ucrandă apare Domnul Compass în manta de piele; îl urmează Doamna Compass și secretarul.*)

COMPASS: Numai două săptămîni v-am lăsat singuri și ați făcut niște prostii nemaipomenite.

DOAMNA COMPASS: De vină ești tu, Louis. Educația pe care tu...

COMPASS: Lasă-mă cu scenele ca-n Strindberg. (*Către secretar.*) Atît cît am putut în grabă să văd cum stau lucrurile, cred că nu-i nimic de făcut cu forța. Trebuie să aranjăm situația în chip sistematic. Cînd voi sosi la

birou totul trebuie să fie în ordine. Aș dori să vorbesc personal cu domnul în chestie. Cheamă-l aici. Imediat. Trimite-i automobilul. Și rămii aici. Am nevoie de dumneata. (*Secretarul iese.*)

DOAMNA COMPASS: Louis...

DOMNUL COMPASS: Alta la rînd. (*Către Harry.*) Mama ta mi-a spus proiectul tău de căsătorie. Mă bucur că în sfîrșit vrei să muncești.

HARRY: Cum asta?

COMPASS: O familie costă bani.

HARRY: Atunci urcă-mi pensiunea!

COMPASS: Niciun ban!

HARRY: Papa să nu ducem la extrem lupta între tată și fiu.

COMPASS: Am alte griji. Unde telefonezi?

HARRY: La club.

COMPASS: Poți să-ți anunți de pe acum demisia. Caută-ți un post.

HARRY: Așa se nasc complexele paterne.

(*Apare secretarul.*)

COMPASS: Ce este?

SECRETARUL: Panică la bursă.

COMPASS: De cînd?

SECRETARUL: Presa... Acțiunile Compass scad.

COMPASS: Prostii. Să așteptăm cîteva zile. Se vor urca din nou.

HARRY (*lasă să-i cadă receptorul*): Sînt ruinat!

SECRETARUL: Asta ar putea stingheri negocierile noastre cu Rusia.

COMPASS: Atunci trebuie făcut ceva. Cînd apare jurnalul de amiază?

SECRETARUL: Peste un ceas.

COMPASS: Notiță în presă: „După cum aflăm din sursă autorizată, domnul Louis Compass a fost chemat ca expert la Ministerul de Finanțe”. Același lucru, prin telefon, la Bursă.

(*Secretarul iese.*)

HARRY (*la receptor*): Pinthus! Mîine am ieșit!

COMPASS: De unde ai ieșit?

HARRY: Din club.

DOAMNA COMPASS: Vrei un coniac, Louis?

COMPASS: Mulțumesc. (*Lui Harry.*) Pentru ce profesie te-ai hotărât?

HARRY: Sînt așa de agitat. Nu pot să iau nici o hotărîre clară.

COMPASS: Gîndește-te pînă mîine dimineață. Punctul doi. Doresc ca Lia să plece imediat în călătorie. (*Către Doamna Compass.*) Opriți telegrafic cameră în St. Moritz. Faceți-vă bagajele și să nu-mi veniți înapoi înainte de trei luni.

DOAMNA COMPASS: N-o cunoști pe Lia.

COMPASS: Prostii. Totul e o chestie de bani. Cu zece mii de mărci am sfîrșit.

SECRETARUL (*anunță*): Domnul acela a sosit.

COMPASS: Cum stă Bursa?

SECRETARUL: Se urcă.

HARRY (*sărind în sus*): Sînt salvat!

COMPASS: Vreau să am o convorbire între patru ochi. Lăsați-mă singur.

(*Toți părăsesc camera. Möbius intră.*)

COMPASS: Compass.

MÖBIUS: Möbius.

COMPASS: Îmi pare bine.

MÖBIUS: Și mie.

COMPASS: Luați loc. Un coniac?

MÖBIUS: Mulțumesc. Nu cînd discut afaceri.

COMPASS: Foarte bine. Ești om de afaceri. Ne înțelegem. Mă găsesc într-o situație curioasă. Obiectul negocierii este propria mea fiică. Care sînt condițiile dumneavoastră?

MÖBIUS: Ce vreți să spuneți?

COMPASS: O fuziune între noi este din nefericire imposibilă.

MÖBIUS: Între noi? Ne abatem de la chestie.

COMPASS (*dă cu pumnul în masă*): Crezi dumneata că eu mi-am furat timpul?

MÖBIUS: Dacă timpul e bani...

COMPASS (*vrea să se supere, însă se stăpînește*): Condițiile dumitale, domnule!

MÖBIUS: Regret. Fiica dumneavoastră nu-i de vînzare.

COMPASS: În chestii familiare nu înțeleg glumă.

MÖBIUS: Vorbesc foarte serios.

COMPASS: Îți fac o propunere. Cinci mii de mărci.

MÖBIUS: Dacă nu aveți altceva să-mi spuneți... *(Se scoală.)*

COMPASS: Stai Așteaptă! Să spunem opt mii.

MÖBIUS: Nu fac afaceri cu dumneavoastră.

COMPASS: Atunci de ce ai venit aici?

MÖBIUS: Ați vrut să vorbiți cu mine. Îmi pare foarte bine că vă cunosc.

COMPASS: Zece mii. Ultimul meu cuvânt. O sumă rotundă. Răbdarea mea are margini.

MÖBIUS: Și a mea. Spuneți să vie automobilul.

COMPASS: Dacă e așa, atunci șimiîne seară tot aici avem să stăm.

MÖBIUS: Eu nu.

COMPASS: În curînd ai să stai în altă parte!

MÖBIUS *(foarte amabil)*: Sînteți cam nervos.

COMPASS: Fiica mea a făcut o prostie. Încerc să aranjez lucrurile cum trebuie. Dacă nu vrei, voi proceda altfel.

MÖBIUS: Sînt foarte curios să știu cum.

COMPASS: Ce mă oprește să pun să te aresteze pe loc?

MÖBIUS: O nimica toată. Fiica dumneavoastră a fost astănoapte la mine.

COMPASS *(după un timp)*: Asta se cheamă șantaj!

MÖBIUS: Un moment! Mă chemați aici, îmi oferiți bani, vrei să puneți să m-aresteze și pretendenți că sînt un șantajist? Cazul e tocmai dimpotrivă. Intervertiți metodele.

COMPASS: N-ai nevoie să mă înveți ce să fac. Sînt și eu om de afaceri.

MÖBIUS: De asta nu m-am îndoit niciodată.

COMPASS: Ești un adversar serios. Păcat că talentele dumitale se mărginesc la un cîmp de acțiune așa de mic.

MÖBIUS: Vorba aceasta din gura dumneavoastră mă onorează. Sînteți cel mai mare organizator al timpului nostru. Toți am învățat de la dumneavoastră.

COMPASS: Îți înapoiez complimentul. Ești cel mai mare escroc al timpului nostru.

MÖBIUS: Altfel n-ași fi îndrăznit să mă numesc discipolul dumneavoastră.

COMPASS: Așadar, vrei numaidecît să te căsătorești cu fiicămea?

MÖBIUS: Sîntem amîndoi convinşi de necesitatea acestui lucru.

COMPASS: Spun pentru ultima oară: sînt gata să discut orice propunere.

MÖBIUS (*acelaşi ton*): Spun pentru ultima oară: nu e vorba de nici o propunere.

COMPASS: Spune, eşti nebun, ori faci într-adins?

MÖBIUS: Deloc. Iubesc pe fiica dumneavoastră.

COMPASS: Îţi spui asta dumitale!

MÖBIUS: Nu, dumneavoastră!

COMPASS (*scoate hîrtii din buzunar*): Am aici cîteva detalii interesante din viaţa dumitale trecută.

MÖBIUS (*scoate, în acelaşi timp, nişte scrisori*): Ştiu. De ieri se caută material împotriva mea. Cu ce rezultat? Femeile m-au avertizat deja că sînt urmărit de poliţie.

COMPASS: Uiţi ceva: escrocheriile dumitale sînt pedepsibile.

MÖBIUS: Pînă acum nimeni nu s-a simţit lezat, afară de dumneavoastră! Poate că putem să aranjăm lucrul cum trebuie. Care sînt condiţiile dumneavoastră?

COMPASS: Ce înseamnă asta?

MÖBIUS: Educaţia fiicei dumneavoastră a costat parale. Prindeţi un capital.

COMPASS: Aşa obrăznicie n-am văzut niciodată!

MÖBIUS: Mi se pare că discutăm afaceri, nu? Ofertă contra ofertă. Am avere. E adevărat că nu posed nici un trust; mărfurile mele nu sînt împrăştiate pe piaţa mondială. Totuşi pot întreţine o familie.

COMPASS: Cum? Ai avere?

MÖBIUS: Cîştig 40 000 de mărci pe an.

COMPASS: Este ceva!

MÖBIUS: Avere mea e plasată în case şi pămînturi. Nu sînt un începător.

COMPASS: Foarte bine!

MÖBIUS: Din nefericire sînt silit să-mi părăsesc întreprinderea. Mă întorc în sînul moralei burgheze. Mă însor cu fiica dumneavoastră. Nu puteţi schimba nimic. Tot ce aţi putea izbuti să faceţi ar fi un scandal uriaş. Aşadar, să ne punem de acord!

COMPASS: Pe baza aceasta? Exclus!

MÖBIUS: Singur mă îndemnați la concurență. Atenție! Cu codul civil în mână sînt un adversar primejdios.

COMPASS: Am infundat eu și pe alții, dar pe dumneata!

MÖBIUS: Uitați că femeile sînt de partea mea.

COMPASS: Femeile dumitale nu mă sperie. Sînt curios să văd cum ai să scapi de nenumăratele dumitale logodnice.

MÖBIUS: Foarte simplu. Convoc o adunare generală.

COMPASS: Cred că greșești.

MÖBIUS: Vci cîștiga.

COMPASS: Dacă izbutești ești un om genial. Mi-i frică numai că n-ai să scapi teafăr din adunare.

MÖBIUS: Pe ce pariem?

COMPASS: Arată întii ce poți?

MÖBIUS: Biroul meu e prea mic. Puneți-mi o sală la dispoziție.

COMPASS: Altceva mai vrei?

MÖBIUS: Mulțumesc. Pentru moment nu.

(Compass sună. Secretarul apare.)

COMPASS: Cînd e liberă sala noastră de ședințe?

SECRETARUL (căutînd în carnet): La douăzeci și patru, la trei după-amiază.

COMPASS: Îți convine?

MÖBIUS: Da.

COMPASS: Ai să ieși cu picioarele ruște!

MÖBIUS: Mulțumesc.

COMPASS: Din dumneata tot s-ar putea scoate ceva.

MÖBIUS: Dumnezeu să v-audă vorba! (Iese, însoțit de secretar.)

COMPASS: Omul acesta e o personalitate. M-a infundat.

III

Sala de adunare a Societății Compass et comp... Ușă mare, cu două canaturi, în fund. În mijloc, masă lungă, verde. La perete un radiofon cu haut-parleur. Împrejurul mesei stau o mulțime de femei mai vîrstă (între 45—55 de ani) ocupate cu lucrul de mîină. Printre ele doamna Schnütchen.

PRIMA DOAMNĂ (către a doua): Parcă ce-ți rămîne din viață? Ia, puțină dragoste...

DOAMNA II: Asta nu ne poate lua nimeni.

DOAMNA I: Eu tot nu pot înțelege.

DOAMNA II: Nici dumneata?

DOAMNA I: Îl întâlneam în fiecare duminică după-amiază la patru.

DOAMNA II: Eu la cinci. Avea o voce așa de frumoasă!

DOAMNA I: Nu vocea era frumoasă. Ochii!

DOAMNA II: Îți spun dumitale, o voce...

DOAMNA I: Te-ai uitat vreodată în ochii lui?

DOAMNA II: Așa pungaș!

DOAMNA I: Da, ocărăște-l, doamnă Knöll! Chiar ai nevoie.

DOAMNA II: Cum asta?

DOAMNA I: Dumneata cu dantura dumitale falsă!

DOAMNA II: Și dumneata cu peruca dumitale!

DOAMNA I: Auzi, obrăznicie!

DOAMNA III: Și pe urmă stăteam cu el la cinematograful, și el spunea...

DOAMNA IV: Pe la sfârșitul anului facem nunta...

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Am pus să zugrăvească odăile din nou. Am făcut o mulțime de cheltuieli. Mi-am cumpărat un pian în rate. Toate din pricina lui.

DOAMNA V: Dar, oricum, era un domn bine!

DOAMNA II (*către Doamna I*): Așteaptă dumneata. Afară. Ai să vezi ce pățești!

DOAMNA I: Nu țipa așa, doamnă Knöll! N-am murdărie în urechi.

DOAMNA II: Ai murdărie în altă parte!

DOAMNA I: Nerușinato!

(Se apucă amândouă de făr.)

HAUT-PARLEUR-UL: Allo! Allo! Bursa: ultimele vești. Zvonuri despre urcarea capitalului Societății Compass provoacă urcarea tuturor cursurilor. Acțiunile Compass depășesc cursul de 500. Bursa se închide fermă.

(Femeile s-au despărțit speriate.)

DOAMNA III: Și pe urmă îi spuneam: Hugo, îi spuneam...

HAUT-PARLEUR-UL: Pauză de trei minute!

DOAMNA VI: Nu vreau să spun nimic rău despre el. Era mereu suferind. De dimineața pînă seara la serviciu în tren!

DOAMNA VII: Te înșeli, doamnă. Era la poștă!

DOAMNA VIII: Ce? La poștă? La Creditul municipal! Mi-am pus inelul amantă la el.

DOAMNA IX: Mie mi-a spus că e agent de asigurare. M-a asigurat împotriva grindinci.

DOAMNA V: Ne-a înșelat pe toate.

TOATE: Canalia! Trebuie s-o plătească!

DOAMNA SCHNÜTCHEN: Doamnelor! Vă rog să m-ascultați. Când Möbius a pătruns în viața mea eram o ființă fericită. Eram văduvă cu 30 000 de mărci. L-am cunoscut pe Hugo la grădina publică. L-am invitat la mine să mănânce chiflele de cartofi. I-am sacrificat cinstea mea. Dar nu despre asta e vorba. Vreau să-mi am banii înapoi! Banii mei!

DOAMNA VI: Toate economiile mele...

DOAMNA VII: În fiecare săptămână câte un coș cu bunătăți...

DOAMNA VIII: I-am cîrpit trei duzini de ciorapi...

DOAMNA IX: I-am plătit toate noțele de la croitor și i-am brodat și o pungă...

TOATE: Așa mișelie. Trebuie să plătească tot. Îi arăt eu.

(Ușile din fund se deschid. Möbius intră cu o floare în mână. Zgomotul încetează imediat.)

MÖBIUS: Rog pe doamne să ia loc. *(Toate se așează. El le privește pătrunzător.)* Îmi permiteți, doamnelor, să vă adresez câteva cuvinte. E frumos din partea dumneavoastră că ați venit. Nu sînteți toate, dar vă recunosc. Pe tine, de exemplu, Klara, cu privirile duioase. Și pe tine, multiubita mea Elsa. Oameni răutăcioși v-au ațîțat împotriva mea. S-a amestecat și poliția. Domnii funcționari! Gîndiți-vă numai cum se poartă cu voi la casa de economie cînd veniți cu livretele. La fiecare colț de stradă stă câte unul la fel, cu ochii la pîndă și vai de voi dacă cumva cățelușul vostru a făcut pe trotuar pi... Psst! Nici-o vorbă împotriva poliției! Are să v-ajute să vă revendicați drepturile. Predați-mă! Mi-aduc aminte de o zi, de o zi luminoasă de vară, cînd stăteam într-o grădină cu tine, scumpa mea Gertruda. Beam bere și ne juram credință eternă. Mai știi?

TOATE *(încet)*: Da.

MÖBIUS: Noi toți cîți sîntem aici, n-am petrecut oare atîtea ceasuri frumoase? Am gustat voluptatea vieții. Pentru

voi mi-am sacrificat fericirea, mi-am risipit tinerețea. Pe voi v-am iubit! (*Femeile încep să plîngă încetisor.*) Am cerut eu vreodată bani de la voi? Tot ce mi-ați dat, nu mi-ați dat de bună voie? Cine are vreo pretenție față de mine? (*Tăcere adîncă.*) Pentru voi eram frumos, elegant și mereu viguros. O! mîndrie femeiască, cît de jos ai căzut! Nu mai există dragoste adevărată.

(*Bătăi în ușă. Rasper intră cu pas marșial.*)

RASPER: În numele legii! Dumneata ești Hugo Möbius?

MÖBIUS: Ce dorești?

RASPER: Sînt funcționar polițienesc. Te arestez.

FEMEILE: Nu. Nu permitem. Nu vrem asta.

MÖBIUS: Cu ce drept?

RASPER: Întrebați pe doamne.

MÖBIUS: Sînt nevinovat.

RASPER: Doamnele pretind dimpotrivă.

(*Femeile se agită și încep să murmure.*)

MÖBIUS: Să nu te atingi de mine!

RASPER: Sînt însărcinat cu cercetările. (*Scoate un carnet.*)

Vă rog, doamnelor, numele dumneavoastră?

DOAMNA I: Poliția să ne mai lase în pace.

DOAMNA II: Numai neplăceri avem!

TOATE: N-am chemat noi poliția. Ce caută poliția aici?

N-avem nevoie de poliție. Afară cu poliția.

(*Iau o atitudine amenințătoare față de Rasper.*)

RASPER: Întreb pentru ultima oară: Vrea cineva să depuie vreo măiturie?

(*Tăcere. Toate se așează.*)

RASPER: În acest caz nu pot menține arestarea. (*Către Möbius.*) În numele legii, ești liber.

(*Femeile scot un strigăt de bucurie și se strîng în jurul lui Möbius.*)

MÖBIUS: Dragele mele! N-ați lăsat să vi se murdărească idealul. Vă mulțumesc!

RASPER: Fără vorbă! Vă rog să evacuați sala.

MÖBIUS: Poliția ne obligă să ne despărțim. Nu plîngeți! Mergeți cu bine! Mergeți toate cu bine! Mă despart de voi cu vorbele poetului: „Demnitatea omenirii e în mîna voastră. Păstrați-o bine!”

(La radiofon răsună marșul nupțial din Lohengrin. Femeile îi aruncă sărutări și îi fac semne. Rasper le împinge afară.)

MÖBIUS: Pot să spun că am avut de lucru.

RASPER: Din partea ăstora cred că sintem liniștiți.

MÖBIUS: Asta înseamnă, Rasper, că ne despărțim.

RASPER: Vă pot felicita?

MÖBIUS *(scoale un cec)*: Am împărțit casa. Îți urez călătorie fericită. Salută din partea mea căsuța din Canada. Am să mă gândesc de multe ori cu dragoste la dumneata. Erai ceea ce rar se găsește, o canalie de treabă.

RASPER: Numai așa se pot face afaceri.

MÖBIUS: Să călătorești ca funcționar polițienesc. E cea mai bună pavază împotriva surprizelor.

RASPER: Nici o grijă. Și dacă vreodată aveți nevoie de vreo informație, adresați-vă mie cu toată încrederea!

(Își string călduros mâinile. Rasper iese. Ușile se deschid. Intră domnul Compass, urmat de Secretar.)

COMPASS: Adunarea generală s-a terminat?

MÖBIUS: Toate conturile s-au achitat.

COMPASS: Și ești încă în viață?

MÖBIUS: Mă simt minunat de bine.

COMPASS: Cum ai făcut asta?

MÖBIUS: Secretul casei.

COMPASS: De la dumneata se poate învăța ceva!

MÖBIUS: Aparțin generației tinere.

COMPASS: Ce, deja m-ați aruncat la hîrburi?

MÖBIUS: Industria are nevoie de forțe noi.

COMPASS: Sînt cel dintîi care să susție un talent tînăr.

Tocmai acum am hotărît o urcare a capitalului. Avem procente mari. Vrei să intri în firma mea?

MÖBIUS: Sînt al dumneavoastră. Cu o condiție.

COMPASS: Care?

MÖBIUS: Fiica dumneavoastră intră în preț.

COMPASS: Stai. Fiecare lucru la timpul lui. *(Către secretar.)* Familia poate intra!

(Secretarul deschide ușile. Intră doamna Compass, Lia și Harry. Lia aleargă spre Möbius.)

COMPASS *(punîndu-se între ei)*: Fără scene! *(Către Lia.)* Iubești pe omul acesta?

LIA: Da.

COMPASS: Asta e în interesul întreprinderii. Fondez o filială în Zanzibar. De luni de zile caut un conducător. (*Către Möbius.*) Dumneata ești omul care îmi trebuie. De acord?

MÖBIUS: De mult doream să cunosc Zanzibarul.

COMPASS: Te numesc director general în Africa!

LIA (*luînd pe Möbius după gît*): Zanzibar! Țară a visurilor mele! În sfîrșit am să te văd!

DOAMNA COMPASS: Louis ne ruinezi!

COMPASS: Bine.

HARRY: Și eu vă invit pe toți la logodna mea.

COMPASS (*către Möbius*): Ești singurul care se poate măsura cu Compass. Statul are nevoie de oameni ca noi. (*Îi întinde mîna.*) Noroc și izbîndă!

MÖBIUS (*strîngîndu-i mîna*): Trăiască întreprinderea!

SUMAR

<i>Prefaşa</i>	5
William Shakespeare: <i>Neguşătorul din Veneţia sau Shylock</i>	23
Ephraim Gotthold Lessing: <i>Minna von Barnhelm sau Norocul sol- datului</i>	89
Henrik Ibsen: <i>Peer Gynt</i>	171
Maurice Maeterlinck: <i>Monna Vanna</i>	277
Romain Rolland: <i>Lupii</i>	337
Walter Hansenclever: <i>Un domn bine</i>	391

Lector: CHIRATA IORGOVEANU
Tehnoredactor ELENA CĂLUGĂRU

Bun de tipar: 11. 05. 82 Coli ed. 22,43.
Coli tipar. 27,5. Planşe tipo 4.

Tiparul executat sub comanda
Nr. 812 la
Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

